Usa ka balangkas sa Kristohanong pagtulon-an sa moralidad

ni San Teofán nga Mibulag

Sulod:

Introduksyon **3**

I. Ang mga Pundasyon sa Kristohanong Kinabuhi ***5***

1. Ang gamot sa Kristohanong kinabuhi naa sa nagkatawang panimalay **5**

1) Ang pagtangtang sa sala ug sa legal nga sumpa gikan kanato, o ang atong pagpakamatarong, dili mahitabo kung wala ang Inkarnasyon sa Dios 6

a) Ang Dios-tawo ra, o ang Dios nga nahimong tawo, ang makahimo sa paghalad og igo nga halad alang sa sala 6

b) Ang mga buhat lamang sa Dios-tawo ang makapuli sa panahon sa kinabuhi nga gigugol sa sala pinaagi sa mga buhat sa pagkamatarong 8

2) Dili usab posible ang atong pagbag-o—mao ang paghatag kanato og bag-ong kinabuhi—nga walay Inkarnasyon sa Dios 10

2. Ang ikaduhang basihanan sa Kristohanong kinabuhi, nga dili mapabulag sa una, mao ang buhing panaghiusa sa Lawas sa Simbahan, diin ang Ginoo mao ang Ulo, ang Magahatag sa Kinabuhi ug ang Pwersa nga Nagalihok **12**

3. Ang Normang Kristohanong Kinabuhi **14**

1) Ang orihinal nga sukdanan sa moral nga kinabuhi sa tawo 15

a) Unsa ang katuyoan sa kinabuhi sa tawo? 15

b) Motumaw ang pangutana: unsa ang dalan paingon niini nga tumong, o giunsa pagkaangay ang tawo niini? 17

c) Buhata ang kabubut-on sa Dios aron makig-uban sa Dios, o magpabilin sa pakig-uban sa Dios pinaagi sa aktibong pagtuman sa Iyang balaan nga kabubut-on 21

2) Ang sukdanan sa Kristohanong moral nga kinabuhi 21

a) Pakig-uban sa Ginoong Jesu-Kristo 22

b) Paghinulsol 23

c) Pagtuo 25

d) Grasya (nagtinabangay) 26

3) Ang sukdanan sa Kristohanong moral nga kinabuhi ug ang kinaiya niini 28

II. Mga kinaiya sa Kristohanong kalihokan isip usa ka moral nga paningkamot ***29***

4. Mga Kondisyon alang sa moralidad sa mga buhat – kinatibuk-an ug Kristohanong **30**

1) Kaugalingong pagkahibalo 30

2) Gusto nga kagustuhan 31

5. Ang Paghimo sa mga Binuhatan nga Moral **32**

1) Pag-ila sa kabubut-on sa Dios sa buhaton 33

2) Pagpadulong sa kabubut-on ngadto sa usa ka gikinahanglan nga katungdanan 35

3) Ang pag-ampo isip kabahin sa Kristohanong praktis 37

4) Ang Pagka dili Makita sa Maayong Buhat 38

6. Unsa ang nag-determinar sa moral nga bili sa mga buhat? **38**

1) Ang butang sa moral nga mga lihok 39

a) Sa mga katungdanan, o mga sugo 39

b) Mahitungod sa tambag 43

c) Sa mga walay kalabutan nga buhat 44

2) Mahitungod sa katuyoan sa moral nga mga lihok 45

3) Mahitungod sa mga kahimtang sa moral nga mga lihok 47

7. Mga klase sa moralidad ug mga hugna sa moral nga kinabuhi sa maayong ug dautang direksyon 49
1) Mahitungod sa Birti.....49
a) Mahitungod sa tulo ka matang sa pagpadayag sa pagkamaayo ug, una, mahitungod sa pagkamaayo isip disposisyon sa espiritu nga naglihok sa Kristohanong paagi 49
b) Mahitungod sa birtud isip lain-laing maayong disposisyon 54
c) Mahitungod sa pagkamaayo isip usa ka maayong buhat 55
(d) Mahitungod sa mga hugna sa matinahuron nga Kristohanong kinabuhi 58
2) Mahitungod sa sala 62
3) Ang sala sa tulo ka porma sa pagpadayag.....62
a) Ang sala isip usa ka buhat.....62
b) Mahitungod sa sala isip disposisyon 71
c) Mahitungod sa sala isip kahimtang, o malain nga kinaiya.....73
d) Ang mga Hugna sa Usa ka Makasasala nga Kinabuhi 74

III. Ang mga Sangputanan ug Bunga sa Maayong Kristohanong Kinabuhi ug sa Kinabuhi nga Supak Niini 77

8. Sa unsang mga paagi gipakita sa Pulong sa Dios ang tinuod nga Kristohanon ug ang dili Kristohanon? 78

9. Ang kahimtang sa mga naglangkob nga bahin sa kinaiyahan sa tawo, ang iyang sukaranan nga mga kinaiya ug gahum, sa tinuod nga Kristohanon ug sa makasasala nga tawo 80

10. Ang kahimtang sa kognitibo, boluntaryo ug emosyonal nga mga kakayahan sa usa ka Kristohanon ug usa ka makasasala.....91
1) Ang kahimtang sa mga kognitibo nga kakayahan 91
a) Ang kahimtang sa labing hataas nga kakayahan sa panghunahuna, o rason.....91
b) Ang kahimtang sa hunahuna.....97
c) Ang kahimtang sa ubos nga mga kakayahan sa panghunahuna.....106
(d) Ang kahimtang sa pag-obserba.....107
(e) Ang kahimtang sa panumduman ug imahinasyon 109
e) Ang kahimtang sa paghinumdom, o reproduktibong imahinasyon 109
(g) Ang kahimtang sa imahinasyon.....110
h) Ang kahimtang sa pagkatulog 111
2) Ang kahimtang sa aktibo nga mga gahum sa usa ka tawo.....113
a) Ang kahimtang sa konsensya 113
b) Ang kahimtang sa kabubut-on 118
c) Ang kahimtang sa daotan nga mga tinguha 128
3) Ang kahimtang sa mga makalilimos nga gahum, o sa kasingkasing.....129
a) Mahitungod sa kasingkasing isip punto sa pakigkontak o lingkoranan sa simpatiya 129
b) Mahitungod sa kasingkasing isip sentro sa mga gahum sa tawo 132
c) Ang kasingkasing isip puloy-anan ug sudlanan sa espirituhanong pagbati 132
d) Ang kasingkasing, ingon nga sudlanan sa mga pagbati sa kalag 133
(e) Mahitungod sa ubos, sa mga sensorial-hayop nga pagbati 136
4) Ang pagtan-aw sa lawas.....137

IV. Ang mga sugo ug lagda sa kinabuhi nga may kalabotan sa usa ka Kristohanon isip usa ka Kristohanon 139

11. Pagtuo – ang basihanan sa tanan 140
1) Ang mga katungdanan sa pagtuo 140
2) Ang mga katungdanan sa pagtuo.....142
3) Mga Sala Batok sa Pagtuo 150

12. Pagkadi-osnon – usa ka kinabuhi nga gipuy-an sa espiritu sa pagtuo.....152
1) Mga pagbati ug disposisyon sa dalan paingon sa paghiusa pag-usab sa Dios 153
a) Mga pagbati ug disposisyon sa dalan padulong sa panaghiusa sa Ginoong Manluluwas 154
b) Mga pagbati ug disposisyon sa agianan sa pagsaka gikan sa Ginoong Manluluwas paingon sa Dios nga Trinidad .157
2) Ang mga pagbati ug disposisyon sa usa ka Kristohanon nga nagpuyo sa Dios 159
a) Mga pagbati ug disposisyon ngadto sa Dios nga nagagikan sa kahibalo o pagkontemplar sa Iyang walay kinutuban nga mga pagkahingpit 160
b) Mga pagbati ug disposisyon ngadto sa Dios – nga nagagikan sa pagpamalandong sa Iyang paglalang ug probidensya.....164

c) Mga pagbati ug disposisyon – nga nagagikan sa pagpamalandong sa Dios, ang Magbubuhat sa tanang butang ...168
d) Pag-ampo – ang sudlanan ug dulaanan sa kinabuhi sa pagtuo ug pagkamapaambition ...170
aa) Ang kahinungdanon sa pag-ampo ...170
bb) Mapuslanong mga sangputanan ...170
bb) Mga Kondisyon ...170
gg) Edukasyon pinaagi sa pag-ampo ...171
dd) Mga Hugna ...171
3) Komyunyon sa Diyos pinaagi sa komunyon sa Balaang Simbahan ...172
a) Mga pagbati ug disposisyon nga motumaw gikan sa atong relasyon sa Simbahan isip tigpanalipod sa mga paagi sa grasya alang sa kaluwasan ...173
b) Mga pagbati ug disposisyon nga may kalabotan sa Simbahan isip tipigan sa mga naila ug sa mga nagapa-ila ...179
c) Unsaon sa usa ka Kristohanon paglihok ug paghulma sa iyang kaugalingon aron magpabilin sa usa ka buhing panaghiusa uban sa Simbahan, ug pinaagi niini uban sa Dios ...195

V. Mga sugo ug lagda sa kinabuhi nga may bisa sa usa ka Kristohanon sumala sa mga kahimtang ug relasyon diin siya nahimutang sa karon niyang kinabuhi ...204

13. Mga Katungdanan sa Pamilya ...205
1) Mga katungdanan sa tibuok pamilya ...205
a) Ang ulo ...205
b) Ang tibuok pamilya ...205
2) Mga panag-uyon nga katungdanan sa nagkalain-laing miyembro sa pamilya ...206
3) Magtiayon ...206
a) Kinatibuk-ang mga katungdanan ...206
b) Ang mga katungdanan sa bana ...206
c) Ang mga katungdanan sa asawa ...207
4) Mga ginikanan ug mga anak ...207
a) Mga katungdanan sa ginikanan ...207
b) Ang mga katungdanan sa mga anak ...209
5) Mga paryente ...210
6) Uban pang kaswal nga mga indibidwal nga gidawat sa pamilya ...211
7) Mga Ginoo ug Sulugoon ...212

14. Mga Katungdanan sa Simbahan ...214
1) Ang mga katungdanan sa mga pastor ...214
2) Ang mga katungdanan sa kawan ...215
3) Ang mga katungdanan sa mga klero ...215
4) Ang mga Katungdanan sa mga Monastiko ...216

15. Mga Katungdanan Sibil ug Panlipun-an ...217

Introduksyon

1) Ang Kristiyanismo mao ang pagtukod sa atong kaluwasan sa Ginoong Jesu-Kristo. Tungod kay ang usa ka tawo dili maluwas kung walay Diyos, ug ang Diyos dili makaluwas sa usa ka tawo kung wala ang kaugalingong bahin sa tawo, ang Kristohanong pagtuo nagtudlo, sa usa ka bahin, unsa ang gibuhat sa Diyos alang sa kaluwasan sa katawhan, ug sa pikas bahin, unsa ang kinahanglan buhaton sa usa ka tawo aron makab-ot ang kaluwasan.

Ang ikaduha mao ang hilisgutan sa Kristohanong moral nga pagtulon-an. Ang mga nangita og kaluwasan, nga gipahibalo sa pagtuo, kinahanglan adunay hingpit nga pagsabot sa unsay gikinahanglan sa pagtuo kanila, ug sa unsaon sila pagkinabuhi ug paglihok isip mga Kristohanon.

2) Ang ingon nga kahibalo makuha pinaagi sa pagbasa ug pagpaminaw sa Pulong sa Dios, sa mga sinulat sa mga Amahan sa Simbahan, sa mga sermon ug pagtulon-an nga gihatag gikan sa pulpito, ug gikan sa usag usa sa atong panag-uban nga relasyon uban sa uban pang mga Kristohanon. Apan ang labing kasaligan nga paagi aron makab-ot kini mao ang pinaagi sa kinatibuk-ang pagtan-aw sa Kristohanong kinabuhi, diin ang nagkalain-laing lagda sa Kristohanong pagpuyo gipahimutang sa husto nga han-ay, nga ang matag lagda

nasakop sa uban, ug kutob sa mahimo nga komprehensibo. Sa ingon niini, ang mga lagda sa kinabuhi mas sayon nga masagop ug mas tukma nga masabtan.

Kung tipuon ang tanang lagda nga magamit sa adlaw-adlaw nga kinabuhi, makita nga ang uban nagpahilayo sa ilang kaugalingon gikan sa pipila ka mga gikinahanglan sa Kristiyanismo, naghatag og sayop nga kahulugan sa uban, ug naglimitar sa uban pa pinaagi sa kahimtang sa gawasnong palibot – ug, sa kinatibuk-an, adunay dakong kalibog bahin sa mga konsepto sa husto nga Kristohanong kinabuhi ug sa husto nga moral nga pamatasan sa usa ka Kristohanon. Tanan kini nagagikan sa kamatuoran nga ang mga lagda sa Kristohanong moralidad gitun-an nga piraso-piraso; ug kung kuhaon nga bulag, ang usa ka lagda daw kaayo istrikto, samtang ang lain daw nagtugot sa lain-laing interpretasyon ug aplikasyon. Ang pinakasayon nga paagi aron wagtangon kini nga kalibog mao ang usa ka komprehensibo nga presentasyon sa tibuok lawas sa Kristohanong pagtulon-an sa moralidad. Si San Basilio ang Dako, usab, nakamatikod og susamang kalibog sa mga konsepto sa moral nga kinabuhi sa iyang panahon, sa dihang "ang tanan sa ilang kaugalingong pagbuot nagpresentar sa ilang kaugalingong mga hunahuna ug panan-aw ingon nga tinuod nga lagda sa kinabuhi, samtang ang nakagamot nga mga batasan ug tradisyon sa tawo nagresulta nga ang uban nga mga sala gipasaylo, samtang ang uban gipaka-kastigo nga walay pagpili-pili; nasuko sila sa uban, nga daw gagmay ra, samtang ang uban wala gani giisip nga angay silotan bisan sa malumo nga pagsaway". Busa, aron matul-id kini nga kadaut, giisip niya nga gikinahanglan "nga pilion gikan sa mga Kasulatan nga giinspirar sa Diyos ang tanan nga makapahimuot ug makapasuko sa Diyos sa tawo, ug ipresentar ang tanang mga pagdili ug mga sugo nga nagkawalat sa nagkalain-laing mga talata, alang sa labing dakong pagkasinaw, nga kolektibo sa porma sa mga lagda, aron mas sayon nga mapahawa ang mga tawo sa paglihok subay sa mga hilig sa ilang kaugalingong kabubut-on o subay sa tradisyon sa tawo" (Works of the Holy Fathers, vol. 9). Uban sa maong tumong gihatag ang kasamtangang balangkas sa tinuod nga Kristohanong kinabuhi.

3) Ang Kristohanong kinabuhi gipasiugdahan sa pagtuo; busa, ang Kristohanong moral nga pagtudlo kinahanglan nga gipasiugdahan sa doktrina. Sama sa kinabuhi, ang pagtuo ug mga buhat sa pagtuo nagkahiusa, nagkasinumpong, ug nagtinabangay, ingon man usab sa pagtudlo, ang doktrina ug moral nga pagtudlo dili angay nga magbulag. Ang doktrina kanunay nga misala sa dili kinahanglan nga paglibot-libot ug mga ka-pinong-pinong kon kini wala giya sa moral nga katuyoan ; ug ang moral nga pagtudlo misubay sa dili angay nga direksyon kon kini wala gipasiugda sa doktrina; labi na gayud, kini wala'y kalainan sa moral nga pagtudlo sa pilosopiya.

Kini nga katapusang pahayag dili nagpasabot nga ang spekulatibo nga pagtudlo sa moralidad, nga gibase sa natural nga mga prinsipyo, walay lugar gayud sa Kristohanong pagtudlo sa moralidad. Sa kasukwahi, kini gikinahanglan gayud. Ang Kristiyanismo nagpahiuli sa atong kinaiyahan ug nagpahiuli niini sa husto nga han-ay. Busa ang atong kinaiyahan mao ang sinugdanan sa impluwensya sa Kristiyanismo niini. Pareho usab kini sa pagtudlo sa moralidad: ang paghulagway kung unsa ang angay nga kinaiya sa usa ka tawo sumala sa iyang kinaiyahan nagsilbing pagpasabot ngano gikinahanglan kini o kana kanila kung gusto nila makab-ot ang ilang tinuod nga kahimtang, nga mao ang tumong sa Kristohanong pagtudlo sa moralidad. Ang among pagpatin-aw nagsunod niini nga prinsipyo sa tibuok.

4) Gamay ra ang kinahanglan isulti bahin sa mga tinubdan sa Kristohanong moral nga pagtulon-an. Kini usa ra ug pareho sa mga tinubdan sa doktrinal nga pagtulon-an. Igo na nga hinumduman nga, gawas sa Pulong sa Dios ug sa magkasinabot nga mga pagtulon-an sa mga Balaang Amahan sa Simbahan, kinahanglan nga giya sa partikular ang mga asetikong sinulat sa mga asetikong Amahan, ang kinabuhi sa mga santo, ug ang mga himno sa simbahan, diin gidayeg ang mga Kristohanong hiyas.

Ang Kristohanong sikolohiya mahimong labing angay nga tabang sa paghulagway sa Kristohanong moral nga pagtulon-an. Sa kakulang sa ingon nga disiplina, napugos kami sa paggamit sa among kaugalingong mga konsepto sa sikolohikal nga mga panghitabo, nga giya sa mga pagtulon-an sa mga ascetic Fathers.

5) Ang among traktado naglangkob sa duha ka bahin: ang una naglangkob sa kinatibuk-ang mga pamalandong ug prinsipyo mahitungod sa moral ug Kristohanong moral nga kinabuhi; samtang ang ikaduha naglatid sa kinabuhi sa usa ka Kristohanon mismo, kung unsa kini ang angay nga mahitabo, o nagtanyag og mga lagda alang sa kinabuhi sa usa ka Kristohanon ingon usa ka Kristohanon ug ingon usa ka tawo nga usahay makasugat sa lain-laing mga kahimtang ug sitwasyon.

I. Ang mga Pundasyon sa Kristohanong Kinabuhi

Ang mga prinsipyo naglatid:

A) ang mga pundasyon sa Kristohanong kinabuhi;

B) ang nagpaila nga kinaiya sa Kristohanong kalihokan isip usa ka moral nga paningkamot;

B) ipakita ang mga sangputanan ug bunga sa usa ka maayong Kristohanong kinabuhi ug sa kinabuhi nga supak niini.

Ang Kristohanong kinabuhi

a) nakaugat sa nag-inkarnasyon nga panimalay;

b) gipadayon, gipadayag ug nagbunga sa usa ka buhing panaghiusa sa Simbahan;

c) mosunod sa usa ka daan nga gipahimutang nga hulagway nga naggikan sa duha ka miaging punto.

1. Ang gamot sa Kristohanong kinabuhi naa sa nagkatawang panimalay

Kung walay kini nga ekonomiya, ang Kristiyanismo, ang kinabuhi sa Kristiyano ug ang kaluwasan dili masukod. Gipredestin kini sukad pa sa walay katapusan, ug nahimo kini sa takdang panahon, sa pagkatawo sa Usa sa Labing Balaan nga Trinidad, nga alang kanato isip mga tawo ug alang sa atong kaluwasan, mibaba gikan sa langit ug giinkarnar sa Balaang Espiritu ug sa Birhen Maria, ug nahimong tawo, si Kristo nga Ginoo. Gikan kaniya miabut ang Kristohanong kinabuhi ug kaluwasan, ug siya usab ang nag-andam ug naghatag sa tanan nga gikinahanglan alang niini. Kini tanan mao ang inkarnadong pagtukod sa Gingharian.

Sa kinauyokan, kini mao ang pagpanumbalik sa nahulog: *'Kay ang Anak sa Tawo miabot aron mangita ug magluwas sa mga nawala'* (Mat. 18:11). *'Kay gihigugma sa Dios ang kalibutan nga ingon niini, nga gihatag niya ang iyang bugtong Anak, aron ang bisan kinsa nga motuo kaniya dili malaglag kondili mag-angkon sa kinabuhi nga walay katapusan'* (Juan 3:16). Ug mao kini ang hinungdan nganong *'ang Pulong nahimong unod'* (Juan 1:14).

Sama sa pagkaanaa sa Kristiyanismo—kini nga makaluwas nga banal nga institusyon—nga nakabase sa Inkarnasyon sa Pulong sa Dios, ingon usab ang basihanan sa kinabuhi sa Kristohanon nakabase sa pagtuo niining Inkarnasyon ug sa pag-apil sa Iyang gahum. *'Ang bisan kinsa nga motuo sa Anak adunay kinabuhi nga walay katapusan'* (Juan 3:36), ug *'ang bisan kinsa nga motuo maluwas'* (Marcos 16:16). Ang pagtuo sa gahum sa Inkarnadong Manluluwas usa *ka 'gasa gikan sa Dios'* (Efeso 2:8). Apan ang motibasyon sa pagpangita niini ug sa pag-amuma sa nakapangita na nagagikan sa makatwiran nga pagtuo nga walay lain nga kaluwasan gawas niini. Kini gayud nga pagtuo ang angayng panugdan sa pagpatin-aw sa Kristohanong doktrina, ingon usa ka giya sa Kristohanong kinabuhi padulong sa kaluwasan. Gipahibalo niini nga ang pagdala sa usa ka tawo ngadto sa pagtuo sa pagka-kinahanglanon sa Inkarnasyon alang sa atong kaluwasan dili magsilbi nga usa ka pasiuna sa pagsabot niining misteryo. *Ang 'pagpadayag sa Dios sa* unod′ magpabilin hangtod sa kahangturan nga 'misteryo *sa pagkadiosnon'* (1 Tim. 3:16).

Nadala kita sa pagtuo sa pagka-kinahanglanon sa Inkarnasyon sa Dios alang sa atong kaluwasan dili pinaagi sa pagsabot niining misteryo, kondili pinaagi sa makatwiran nga pag-ila nga ang mga kondisyon sa atong kaluwasan dili unta matuman sa bisan kinsa gawas sa Dios nga nahimong tawo.

Natumba kita tungod sa orihinal nga sala sa atong mga katigulangan ug nasangko kita sa usa ka dili makalingkawas nga kahimtang sa pagkaguba. Ang atong kaluwasan kinahanglan maglangkob sa atong pagluwas gikan niining pagkaguba.

Ang atong kadaut naglangkob sa duha ka kadautan: una, sa pagpukaw sa kasuko sa Dios pinaagi sa paglapas sa Iyang kabubut-on, sa pagkawala sa Iyang pabor, ug sa pagdala sa atong kaugalingon og usa ka legal nga panalangin; ikaduha, sa pagkadaut ug pagkaguba sa atong kinaiyahan tungod sa sala, o sa pagkawala sa tinuod nga kinabuhi ug sa pagtilaw sa kamatayon. Busa, alang sa atong kaluwasan, gikinahanglan ang mosunod: una, ang pagpakalma sa Dios, ang pagtangtang sa matarong nga panumpa gikan kanato, ug ang

pagbalik sa pabor sa Dios kanato; ikaduha, ang paghatag-buhi kanato, nga patay sa sala, o ang paghatag kanato og bag-ong kinabuhi.

Kung ang Dios magpabilin nga dili malipay kanato, dili kita makadawat og bisan unsang kalooy gikan kaniya; kung dili kita makadawat og kalooy, dili kita hatagan og grasya; kung dili kita hatagan og grasya, dili kita makab-ot ang bag-ong kinabuhi. Kinahanglanon ang duha: ang pagtangtang sa sumpa ug ang pagbag-o sa atong kinaiyahan. Kay bisan pa og makadawat kita og pasaylo ug kaluoy sa bisan unsang paagi, apan magpabilin nga wala mabag-o, wala kitay makuha nga kapuslanan gikan niini, kay kung walay pagbag-o magpabilin kita nga kanunay sa makasasala nga panghuna-huna ug walay hunong nga magbubo og mga sala gikan kanato; ug pinaagi niining mga sala, mapasakop kita pag-usab sa paghukom ug dili pabor, o magpabilin kitang tanan sa samang makaguba nga kahimtang.

Kinahanglanon silang duha; apan wala'y usa nga mahitabo kung wala ang Inkarnasyon sa Dios.

1) Ang pagtangtang sa sala ug sa legal nga sumpa gikan kanato, o ang atong pagpakamatarong, dili mahitabo kung wala ang Inkarnasyon sa Dios

Aron tangtangon ang sala sa pagkasala ug ang legal nga panumpa, gikinahanglan ang hingpit nga pagbayad sa hustisya sa Dios—nga nasakitan tungod sa sala—o hingpit nga pagpakamatarong. Ang hingpit nga pag-inot, o hingpit nga pagtuman sa hustisya sa Dios, dili lang naglangkob sa paghalad og halad nga makapahupay sa kasuko tungod sa sala, kondili usab sa pagpadato sa pasayloon nga tawo sa mga buhat sa pagkamatarong, aron kini makapuno sa panahon sa kinabuhi nga gigugol sa sala ug nga, pagkahuman sa pasaylo, nagpabilin nga walay sulod. Kay ang balaod sa pagkamatarong sa Dios nagmando nga ang kinabuhi sa usa ka tawo dili lang gawas sa sala, kondili mapuno usab sa mga buhat sa pagkamatarong, sama sa gipakita sa Ginoo sa parabula sa mga talento, diin ang ulipon nga nagtago sa iyang talento sa yuta gisaway dili tungod sa paggamit sa talento alang sa dautan, kondili tungod kay wala siya buhata bisan unsa niini. Apan –

a) Ang Dios-tawo ra, o ang Dios nga nahimong tawo, ang makahimo sa paghalad og igo nga halad alang sa sala

a) Ang Dios-tawo ra, o ang Dios nga nahimong tawo, ang makahimo sa paghalad og igo nga halad alang sa sala

Bisan pa man atong tagdon ang pagbati sa makasasala nga nagtindog sa atubangan sa Dios uban ang klarong kahibalo sa pagkamatarong sa Dios ug sa iyang kaugalingong pagkamakasasala, o hunahunaon ang Dios, Nga gustong magpakita og kaluoy niining makasasala, – sa bisan unsang kaso makita nato ang usa ka matang sa babag nga nagpugong sa agianan sa pag-anhi sa kaluoy sa Dios ngadto sa makasasala, ug sa pagsaka sa paglaum sa kaluoy gikan sa kasingkasing sa makasasala paingon sa trono sa kaluoy sa Dios. Ang Ginoo dili maghatag og kaluoy nga dili matarong, o kung ang Iyang pagkamatarong masupak ug mapabay-i nga walay katagbawan. Ang kamatuoran ug pagkamatarong sa Dios nagmando nga ang mga dili matarong mag-antos sa silot nga angay sa ilang mga sala; kung dili, ang maloloy-on nga gugma mahimong maluya nga pagpasagdan. Sa kalag sa makasasala, ang pagbati sa hustisya sa Dios kasagaran mas kusgan kaysa pagbati sa kaluoy sa Dios. Busa, sa diha nga siya moduol sa Dios, kini nga pagbati dili lang naghimo kaniya nga dili takus sa atubangan Niya, apan naglunod usab kaniya sa hingpit nga pagkawalay paglaum. Busa, aron madala ang makasasala nga mas duol sa Dios ug ang Dios nga mas duol sa makasasala, kinahanglan nga bungkagon kini nga babag; kinahanglan nga adunay lain nga paagi nga motumaw tali sa Dios ug sa tawo, nga motago sa sala sa tawo gikan sa panan-aw sa hustisya sa Dios, ug sa hustisya sa Dios gikan sa panan-aw sa makasasala; usa ka pagpatali nga diin makita sa Dios ang makasasala nga napakabsolba ug takus sa kaluoy sa atubangan mismo sa hustisya, samtang ang tawo motan-aw sa Dios nga napalig-on na ang Iyang kasingkasing ug andam na sa pagpakita og kaluoy sa makasasala; Kinahanglan ang usa ka halad sa pagpakig-uli, nga pinaagi sa pagtagbaw sa hustisya sa Dios ug pagpahupay sa kalag sa makasasala, magpakig-uli sa Dios ug sa tawo.

Unsa kaha kining halad? Sa unsa kini naglangkob? Ug giunsa kini makabaton og ingon ana ka dako nga gahum sa pagtabon sa sala?

Kini nga halad mao ang kamatayon – ug kamatayon sa usa ka tawo. Una kini gisugo sa hustisya sa Dios isip silot sa sala; kini gihalad ngadto sa Dios sa naghinulsol nga makasasala, nga nagtuaw: 'Kuhaa ang akong kinabuhi, apan kaluy-i ug luwasa ako,' bisan pa man nga sa samang higayon nasayud siya nga ang iyang kamatayon dili igo aron makaluwas kaniya.

Busa, kinsay kamatayon kini?

1) Klaro nga ang ingon nga halad-panghimakas dili mahimong akong kamatayon, ni sa usa pa, ni sa ikatulo, ni sa bisan kinsa sa katawhan: kay ang akong kamatayon, ug ang sa usa pa, ug sa ikatulo, ug sa matag tawo sa kinatibuk-an, usa ka silot sa sala ug wala'y gihatag nga halad-panghimakas. Labaw pa, kita—mga tawo—tanan walay eksepsyon, nanginahanglan gayud sa maong halad; samtang buhi pa, pinaagi niini kita mangita og kaluoy ug pagpakamatarung, ug aron makab-ot ang kaluwasan, kinahanglan nga samtang buhi pa kita, mapakamatarung ug pasayloon tungod niini. Busa, ang kamatayon sa usa ka tawo nga gikuha gikan sa sirkulo sa katawhan, samtang nagpabilin nga tawo, mahimong halad nga makapatawad sa sala. Apan giunsa kini mahimo? Kon dili siya iya sa iyang kaugalingon, dili usa ka lahi, independyenteng tawo sama sa bisan kinsa sa katawhan, kondili iya sa lain nga labaw nga binuhat nga modawat kaniya sa kaugalingong pagkatawo, maghiusa kaniya sa hipostatiko nga paagi, o magpakatawo ug mamatay sa iyang kamatayon. Kini usa ka kamatayon sa tawo, nga dili iya sa bisan kinsa sa kaliwatan sa tawo.

2) Apan, kung ang akong kamatayon, o ang kamatayon sa lain, o sa ikatulong tawo, o sa tinuod bisan kinsa nga tawo, dili magsilbi nga halad nga makapapatawad ug makahusto, samtang ang kamatayon sa tawo nagpabilin nga kondisyon alang sa kaluoy ug pagkahusto, nan wala'y bisan kinsa—dili ako, dili ang lain, dili ang ikatulong tawo, ug dili gayud bisan kinsa nga tawo—ang mahimong maluoy-an ug mahustong matarong gawas sa pag-angkon sa kamatayon sa lain alang sa atong kaugalingon. Ug sa ingon ana, kana nga kamatayon mismo—sa lain nga tawo nga namatay og tawo nga kamatayon nga gipahulam—dili kini ang sangputanan sa sala o sa bisan unsang paagi nga nalambigit niini: kung dili, imposible nga mapamatud-an ang mga tawo pinaagi niini. Busa, usab, tungod kay kini usa ka tawo nga kamatayon, dili kini angay nga iya sa usa ka tawo, kay bisan unsang kamatayon nga iya sa usa ka tawo usa ka silot; kundi kinahanglan kini iya sa lain nga tawo nga balaan sa labing hingpit nga pagkabalaan. Sa ato pa, ang usa ka kamatayon sa tawo nga makatubos ug makahimog- matarong mahimo lamang kon ang usa ka labing balaan nga binuhat, pagkahuman nga gidawat ang usa ka tawo sa iyang kaugalingong pagkatawo, mamatay sa ilang lugar, aron, pinaagi sa pagtangtang sa kamatayon sa tawo gikan sa ilawom sa balaod sa sala, kini mahatagan sa posibilidad nga kini mapahimuslan sa uban.

3) Dugang pa, kung ang pasaylo ug pagpakamatarong sa usa ka tawo posible lamang pinaagi sa pag-angkon sa walay sala nga kamatayon sa lain—ug ang mga nanginahanglan og pasaylo ug pagpakamatarong mao, sa tinuod, ang tanan nga mga tawo nga nagkinabuhi, nakabuhi na, ug magkinabuhi pa, ang tibuok katawhan sa tanang panahon ug lugar – unya, alang sa ilang pasaylo ug pagpakamatarung, kinahanglan nga ipahigayon ang ingon kadaghan nga mga walay sala nga kamatayon sama sa kadaghan sa mga tawo, o bisan ingon kadaghan sa mga hitabo sa Pagkahulog, o maghatag og usa ka ingon nga kamatayon, nga ang gahum niini moabot sa tanang panahon ug lugar ug motabon sa tanang hitabo sa Pagkahulog sa tanang tawo. Gikan sa labing maloloy-on ug labing maalamon nga Dios, nga nag-andam sa atong kaluwasan, ang ikaduha ra ang posible. Unsaon man kaha niini paghitabo? Unsaon kaha sa usa ka kamatayon sa tawo, nga walay bili sa iyang kaugalingon, pag-angkon og gahum nga makalukop sa tanan? Kung kini iya lamang sa Usa nga naglungtad bisan asa ug bisan kanus-a—sa Dios; mao kana, kung ang Dios mismo mopahiubos sa pagdawat sa kinaiyahan sa tawo sa Iyang kaugalingong pagkatawo ug, pinaagi sa pagkamatay niining kamatayon, gihatagan kini og gahum nga naglangkob sa tanan ug walay katapusan nga kahulugan, kay unya kini mahimong usa ka kamatayon nga diyosnon.

4) Sa katapusan, kining kamatayon, nga ang gahum niini misakop sa tibuok katawhan ug sa tanang kapanahonan, kinahanglan, sumala sa bili niini, motakdo sa walay kinutuban nga kamatuoran sa Dios, nga nasakitan tungod sa sala, ug adunay walay sukod nga kahulugan, sama sa Dios nga walay sukod; ug kini makab-ot lamang, usab, sa walay lain pa nga paagi gawas sa pagdawat niini sa Dios o sa pagkahimong kamatayon sa Dios; ug kini mahitabo kon ang Dios, nga nagpasan sa kina-iya sa tawo, mamatay sa kamatayon niini.

Kini nga mga prinsipyo dili gikan sa walay basehan, kondili gikan sa gisulti sa Pulong sa Dios mahitungod sa nahimong unod nga plano sa atong kaluwasan. Kay ang atong kaluwasan nahuman na ug andam na alang sa bisan kinsa nga gustong modawat niini. Ang Anak sa Dios ug ang Dios mismo nahimong tawo; pinaagi sa Iyang kamatayon sa krus, Iyang gihalad sa Dios ang halad sa pagtabon sa sala alang sa atong kaliwatan, gikuha ang sala ug ang silot niini gikan kanato, ug gibuhat kitang makig-uli sa Dios. Ang mga pagtulon-an sa Pulong sa Dios bahin niini nga butang gipundok aron ipaklaro nga ang pagka-inkarnado sa Dios nga Pulong dili usa ka sobra-sobra sa kaluoy sa Dios; apan, bisan pa nga kini usa ka libre nga buhat sa

maayong pagbuot sa Dios, kini usa ka butang nga kung wala niini dili unta mahitabo ang atong kaluwasan. Pinaagi niining plano sa kaluwasan, matarong nga gipakita sa Dios kanato ang kaluoy ug giluwas kita. Mao kini ang giingon sa Pulong sa Dios bahin niini nga butang: *'Usa ra… ang Dios, ug usa ra ang Manalungsulung sa taliwala sa Dios ug sa mga tawo, ang tawo nga si Cristo Jesus, nga iyang gihatag ang Iyang kaugalingon ingon usa ka lukat alang sa tanan'* (1 Tim. 2:5–6). Pinaagi Niya *ang 'pader nga nagbulag tungod sa kasuko'* (Efe. 2:14) gipaguba, ug ang kalinaw natukod tali sa Dios ug sa tawo (Roma 5:1, 5:10–11). Ang Dios nagtanyag Niya isip halad nga pangkabubut-on pinaagi sa pagtuo sa Iyang dugo, aron ipakita ang Iyang pagkamatarong sa pagpasaylo sa mga sala... aron maila nila nga Siya *'matarong ug nagahatag og pagkamatarong'* (dili walay hinungdan), apan *'ang motuo kang* Cristo' (Roma 3:23–26), ug busa sa matarong nga paagi *'nagapahiuli' sa kalibutan ngadto* kaniya *diha kaniya, 'nga dili giisip ang mga sala sa mga tawo batok* kanila' (2 Cor. 5:19). Sa Iya, kita *usab—'sa kinaiyahan mga anak sa kasuko'*, walay paglaum (Efe. 2:3, 2:12)—nga giluwas gikan sa kakapoy ug kahuyang sa kalag (gikan sa pagkawalay paglaum nga hinungdan sa kawad-on sa paglaum) (Heb. 12:12–13) ug sa pagbangon ngadto sa paglaum ug *sa 'paglaum sa kaluwasan'* (Gal. 5:5; 1 Pet. 1:3; Heb. 7:19), kita adunay kaisog ug segurado nga *'pag-adto sa Amahan… sa labing sulod nga balaan nga puloy-anan sa luyo sa tabing'* (Eph. 2:18; Heb. 6:19), aduna kita'y kagawasan *'sa pagsulod sa santuaryo pinaagi sa* Iyang dugo… *pinaagi sa bag-ong buhi nga dalan nga Iyang gibuksan alang kanato pinaagi sa tabing, nga mao ang Iyang unod'* (Heb. 10:19–20). Kay *'gihuptan na kita ni Cristo gikan sa sumpa sa Balaod, nga nahimong sumpa alang kanato'* (Gal. 3:13), ug 'gikansela *ang sinulat nga dokumento nga nagatindog batok kanato, pinaagi sa pagtangtang niini ug pagpakusog niini sa krus'* (Col. 2:14).

Ug alang niini nga katuyoan Siya:

1) *'nag-apil sa binhi ni Abraham'* (Heb. 2:16), aron *nga Siya 'adunay ikahalad* sa Dios' (Heb. 8:3), *'sa tanang butang gihimong susama sa Iyang mga igsoon, aron Siya mahimong...* ang ilang *Labawng Pari… alang sa pagtabon sa mga sala"* (Heb. 2:16–17);

2) *"nag-antos* ingon *usa ka matarong alang sa mga dautan"* (1 Ped. 3:18), *"nag-antus sa krus tungod sa kalipay nga gitagana alang kaniya"* (Heb. 12:2), *"nga bisan wala siya mailhi nga nakasala, gihimong sala alang kanato, aron kita mahimong pagkamatarong sa Dios diha kaniya"* (2 Cor. 5:21), kay *"ang ingon nga labawng pari ang angay para kanato—balaan, walay sala, walay hugaw, gibulag gikan sa mga makasasala ug gipahitas-on sa ibabaw sa mga langit"* (Heb. 7:26);

3) Dili Niya *'i-halad ang Iyang kaugalingon sa kanunay'* – kay kung dili, kinahanglan unta Siya mag-antos sa kanunay – kondili *'nagpakita Siya kaisahan alang sa tanan pinaagi sa Iyang halad aron kuhaon ang sala'* (Heb. 9:25, 9:26) ug pinaagi niining *'usa ka halad sa Iyang lawas gipabalaan Niya ang tanan'* (Heb. 10:10); *'nga misulod sa Balaang Dapit kaisahan alang sa tanan, nga nakab-ot ang walay katapusang pagtubos'* (Heb. 9:12); *'tungod kay buhi Siya hangtod sa walay katapusan, aduna Siya'y walay kausaban nga pagka-sacerdote; busa kaya Niya luwason hangtod sa katapusan ang tanan nga moanhi sa Dios pinaagi kaniya, kay buhi Siya kanunay aron mangamuyo alang* kanato' (Heb. 7:24, 7:25; 1 Juan 2:1, 2:2);

4) Kita *nabakli* sa usa *ka presyo* (1 Cor. 6:20) – dili *sa pilak o bulawan… kondili sa bililhon nga dugo ni Cristo, sama sa karnero nga walay kapintasan ug walay mantsa* (1 Pet. 1:18, 1:19), nga *mas maayo ang gipasabot kaysa* sa dugo ni Abel (Heb. 12:24) ug nagalimpyo kanato nga mas hingpit kaysa *"dugo sa mga kanding ug mga baka, ug abo sa baka nga binalo"* (Heb. 9:13, 9:14), kay pinaagi niini "si Cristo mitungha *sa atubangan* mismo *sa Dios alang kanato"* (Heb. 9:24) ug pinaagi niining halad gitangtang ang sumpa gikan kanato, *'nga nahimong sumpa alang kanato'* (Gal. 3:13), ug pinaagi niini gipadayag ang walay kinutuban nga pagkamatarong sa Dios (Rom. 3:25) ug *'ang kadato sa Iyang* grasya' (Eph. 1:7).

b) Ang mga buhat lamang sa Dios-tawo ang makapuli sa panahon sa kinabuhi nga gigugol sa sala pinaagi sa mga buhat sa pagkamatarong

b) Ang mga buhat lamang sa Dios-tawo ang makabawi sa panahon nga gigugol sa sala pinaagi sa mga buhat sa pagkamatarong

Aron matarong ang usa ka tawo, dili igo nga tangtangon lang ang iyang sala; kinahanglan usab pun-on ang kakulangan sa iyang kinabuhi sa matarong ug maayong buhat. Samtang nagpuyo sa sala (nga nagpasabot dinhi sa padayon nga pagpakasala sa wala pa makabalhin ug sa usahay nga paglapas pagkahuman makabalhin), ang usa ka tawo dili lang pasagdan ang matarong ug maayong buhat ug usikan ang panahon sa dili angay nga mga tinguha, apan pun-on usab ang iyang kinabuhi sa tinuyo nga mga buhat sa dili matarong ug dautan, nga angay silotan. Sa dihang ang sala sa makasasala tangtangon pinaagi sa kalooy ug pasaylo, ug

ang katugbang silot niini ipahawa, mao ra kana nga dili matarong ug hugaw ang mapapas sa iyang kinabuhi; ang iyang kinabuhi mobalik sa kahimtang nga daw wala gayud naglungtad niining mga dili matarong ug hugaw. Apan, ang yugto sa kinabuhi nga gigugol sa sala, bisan pa nga gipahawa gikan sa karga sa sala, wala pa gihapon makab-ot ang mga buhat sa pagkamatarong ug pagkamaayo nga kinahanglan untang napuno niini sumala sa orihinal nga katuyoan. Tungod kay ang pagkamatarong sa Dios nagmando nga ang tibuok kinabuhi sa usa ka tawo mapuno sa matarong ug maayong mga buhat, ang nakadawat sa pasaylo ug gideklarar nga matarong dili pa hingpit nga matarong sa atubangan sa Dios; busa, ang kawad-on sa iyang kinabuhi kinahanglan pa mapuno sa matarong ug maayong mga buhat.

Giunsa kini mahimo? Klaro nga ang tawo nga misalig sa Diyos, naghinulsol ug napasaylo dili kini makab-ot pinaagi sa pagpaningkamot nga madugangan ang iyang mga maayong buhat. Kay bisan unsa pa ang iyang buhaton niini nga bahin, iyang buhaton ra gihapon ang gikinahanglan niyang buhaton sa maong panahon, ug busa kini dili makabawi sa mga napalampas sa nangagi. Busa, kining pagkompensa sa kakulangan sa mga buhat nga unta buhaton—sama sa gikinahanglan sa halad sa pagtabon sa sala nga gisulti kaniadto—mahimo ra alang kaniya pinaagi sa pag-angkon sa mga buhat nga iya sa uban o sa buhat sa laing tawo.

Kinsa kaha ang ingon nga tawo para kanato, nga gikan sa iyang bahandi kita makahulam og mga buhat aron mapunan ang kakulang niini sa atong kinabuhi?

Kinahanglan siya usa ka tawo, aron makahimo siya og mga binuhatan sa tawo, pinaagi niini mapunan ang kakulangan sa ingon nga mga binuhatan sa kinabuhi sa tawo. Apan ang ingon nga mga binuhatan dili angay obligasyon para kaniya, ni dili kini ang iyang kaugalingong binuhatan o iya: kay kon dili, dili kini magamit sa uban aron pun-on ang kakulangan sa ingon nga mga binuhatan sa ilang kaugalingong kinabuhi. Unsaon man kaha kini mahimo? Kon adunay usa ka binuhat nga modawat sa kinaiyahan sa tawo ug, pagkahuman kini iyang gihiusa sa iyang kaugalingong pagkatawo, magbuhat og mga buhat sa tawo pinaagi sa iyang kaugalingong gahum, nga dili napugos sa iyang kinaiyahan nga buhaton kini, aron, sa pagpanag-iya niini sa sulod niya ingon usa ka gawasnong kadaghanan, aduna siya'y gahum nga pahimulosan ang uban niini. Apan kinsa kaha ang ingon nga binuhat nga makapahimulos og lain nga kinaiyahan ug makahimo sa mga buhat niini pinaagi sa mga gahum nga dili gikinahanglan kaniya? Wala'y bisan usa sa mga binuhat nga ingon ana. Ang matag binuhat adunay kaugalingong katuyoan ug kaugalingong dapit sa kalihokan, nga kinahanglan mapuno sa matag gutlo sa iyang paglungtad ug kinabuhi. Busa, wala kini'y panahon sa pagbuhat og mga buhat alang sa uban o para sa uban. Mahimo ra kini alang niini pinaagi sa pagpasagad sa kaugalingong katungdanan: nga kapariho sa paglaglag sa kaugalingon samtang nagluwas sa uban. Gawas sa mga binuhat, aduna lamang ang Dios, nga independente sa tanang butang. Busa, ang atong pag-uswag pinaagi sa mga buhat sa pagkamatarong ug pagkamaayo—aron mabawi ang kakulang niini sa atong kinabuhi—mahimo lamang kon ang Dios mopahiubos sa Iyang kaugalingon sa pagdawat sa kinaiyahan sa tawo ug, pinaagi sa gahum niini, maghimo sa mga buhat sa pagkamatarong ug pagkamaayo sa tawo. Kay ang ingon nga mga buhat, nga walay obligasyon, mahimo ra madawat sa uban ingon nga walay bayad nga gasa sa Dios nga nahimong tawo.

Labaw pa, tungod kay ang kinabuhi sa matag tawo—ang kinabuhi sa tanang tawo, bisan karon, kaniadto o sa umaabot—nagasalig sa ingon nga mga buhat, ang kadaghan niini kinahanglan dako kaayo aron makatagbaw sa tanan, ug ang gahum niini kinahanglan molapad sa tanang kapanahonan ug sa tibuok katawhan. Apan ang gahum sa bisan unsang binuhat, sama sa kahinungdanon sa iyang mga buhat, dili molapas sa utlanan sa iyang kinaiyahan ug sa walay paagi makab-ot ang ingon nga gahum ug gilapdon aron masakop ang tibuok katawhan. Busa, ang mga buhat sa pagkamatarong ug pagkamaayo nga gikinahanglan aron pun-on ang kakulangan sa ingon nga mga buhat sa kinabuhi sa matag tawo—aron kini makab-ot ang walay sukod ug walay katapusang kahulugan—kinahanglan buhaton pinaagi sa tawo, apan pinaagi sa usa ka Persona nga sa Iyang kinaiyahan mismo, walay katapusan ug walay utlanan, mao ang Dios; ug kini mahimo lamang pinaagi sa hipostatiko nga panaghiusa sa Pagkadiosnon sa pagkatawo sa usa ka Persona, o pinaagi sa Inkarnasyon sa Dios.

Mao kana ang atong Ginoong Jesu-Kristo, sumala sa paghulagway sa Pulong sa Dios. Gipakita Siya sa Tibuok Pagkapuno Niya, nga nag-ingon nga ang Amahan *'nalipay nga ang Tibuok Pagkapuno magpuyo kaniya'* (Col. 1:19). Siyempre, kini nga pagka-hingpit sa mga panalangin alang sa atong kaluwasan, lakip na ang pagka-hingpit sa pagkamatarong ug pagkamaayo aron tabunan ang atong mga pagkadautan ug sala. 'Walay *sala sa* Iya' (1 Juan 3:3, 3:5), ug wala Siya magbuhat og bisan unsa nga ingon ana (1 Pedro 2:3, 2:5). Kay gibuhat Niya lamang ang kabubut-on sa Dios, mao ang tanang pagkamatarong. Bisan sa dihang gidawat Niya ang buhat sa atong kaluwasan, miingon Siya sa Amahan: *'Moadto ako aron buhaton ang imong kabubut-*

on, O Dios ko' (Heb. 10:9) – ug, sa pag-abot Niya sa yuta, sa sinugdanan pa lang sa Iyang ministeryo, miingon Siya kang Juan nga Maninubig: *'Buhata kini karon; kinahanglan natuman ang tanang pagkamatarung'* (Mat. 3:15) – ug gituman gayud Niya kini, nga nagpamatuod sa atubangan sa tanan nga wala Siya moanhi aron buhaton ang Iyang kaugalingong kabubut-on ni aron pangitaon kini, kondili usa ra ka tinguha ang Iya – ang pagbuhat *sa 'kabubut-on sa Iya nga nagpadala Kanako'* (Juan 5:30, 6:38), – hangtod nga kining maong buhat mao ang Iyang bugtong pagkaon ug ilimnon (Juan 4:34), *'nga masunuron hangtod sa kamatayon'* (Fil. 2:8). Tungod kay wala gyud usa ka higayon nga wala Siya nagbuhat og bisan unsa, ug kanunay Siyang nagbuhat sa husto, unsa kaha kadaghan nga matarong ug maayong mga buhat ang Iyang natigom?

Apan para kinsa ug alang sa unsang katuyoan? Alang sa mga nagtuo sa Iyang ngalan, kay Siya mismo wala magkinahanglan niini, tungod kay Siya sa kinaiyahan walay kinutuban nga kamatuoran. Kini usa ka manggaranon nga panulondon alang sa mga nangita sa Iyang pagkamatarung (Efe. 1:18). Gikan niining pagkamapuno, *'nakadawat kita tanan'* (Juan 1:16) ug *napuno* kita *sa mga bunga sa pagkamatarung* (Fil. 1:11). Kini mao gayud ang pagkamakompleto sa pagkamatarong nga gusto ni San Pablo nga mapuno ang tanan, ug iyang gipamatud-an pa gani nga ang tanan nagpanag-iya na niini nga pagkamakompleto sa Ginoo (Col 2:10) ug nga, pagdawat nila niining *'gasa sa pagkamatarong',* sila *'magahari sa kinabuhi'* (Rom 5:17), sa ato pa, sila magapanunod sa gingharian sa langit. Maong ang Apostol nagpamatuod mahitungod sa Ginoo sa kinatibuk-an, nga Siya alang kanato mao *ang 'pagkamatarung, pagkabalaan ug pag-agaw'* (1 Cor. 1:30). Ang pag-agaw dinhi nagpasabot sa pagpasaylo sa mga sala; ang pagkamatarung nagpasabot sa pagtabon sa atong mga pagkadautan pinaagi sa Iyang pagkamatarung; ug ang atong pagkabalaan naglangkob sa duha. Ug gitawag sa apostol nga bulahan kadtong ang ilang *'mga kalapasan* dili lang *pasayloon'*, kondili ang ilang *'mga sala* natabonan usab' (Roma 4:7). Pinaagi sa unsa? Pinaagi sa kadato sa pagkamatarong ni Cristo. Busa nahitabo nga, sama sa *'pinaagi sa paglapas sa usa ka tawo, ang paghukom miabot sa tanang tawo, ingon man usab pinaagi sa pagkamatarong sa Usa ka Tawo, ang pagpakamatarong nga nagdala sa kinabuhi miabot sa tanang tawo'* (Roma 5:18).

Busa, atong makahukom nga ang kamatayon ug ang kadagaya sa pagkamatarong sa Dios-tawo ra ang makatubos sa sala sa katawhan pinaagi sa halad nga angay ug makapuno sa ilang kakulang sa pagkamatarong. Busa, ang pagpakamatarong sa katawhan imposible kung walay pagpakatawo sa Dios.

2) Dili usab posible ang atong pagbag-o—mao ang paghatag kanato og bag-ong kinabuhi—nga walay Inkarnasyon sa Dios

Alang sa kaluwasan sa tawo, sama sa nahisgutan sa sinugdanan, dili igo nga pasayloon lang siya sa atubangan sa Dios; gikinahanglan usab, pagkahuman sa pagpasaylo, nga palig-onon siya aron makasukol sa sala ug magbarug nga lig-on sa maayong dalan nga iyang gisugdan, ug alang niini nga katuyoan, hingpit siyang ipanganak pag-usab, hatagan siya og bag-ong kinabuhi, ug wagtangon sa sulod niya ang prinsipyo sa kinabuhi nga angay silotan. Tungod kay hangtod nga nagpabilin pa kini nga kinaiya sa sulod niya, dili siya mohunong sa pagbuhat og dautang buhat ug, ingon niini, dili gyud siya makagawas gikan sa sumpa ug pagsilot. Ug magpadayon kini hangtod sa walay katapusan. Busa, kung walay pagbag-o sa atong kinaiya, bisan ang pagpasaylo mismo walay pulos. Unsa man, busa, ang angay buhaton? Kinahanglan tangtangon nato kini nga dautang prinsipyo sa sulod niya. Ug giunsa kini pagbuhaton? Pinaagi sa paghatag kaniya og bag-ong kinabuhi nga igo ka kusgan aron mapulihan kana nga dautang prinsipyo.

Pinaagi sa Pagkahulog, nawala sa tawo ang iyang tinuod nga kinabuhi ug nagsugod sa pagpuyo og lain nga klase sa kinabuhi, nga angay tawgon nga bakak nga kinabuhi kon tan-awon gikan sa panan-aw sa katuyoan sa tawo. Human kini nagsugod sa pangulo sa katawhan, mikalat kini sa tanang miyembro niini, aron ang tibuok atong lahi nahimong susama sa usa ka dako kaayong lawas nga nagpuyo og bakak o dili tinuod nga pagkatawo. Klaro nga, aron mabag-o kining lawas sa katawhan—nga nadaut hangtod sa kinauyokan niini—kinahanglan nga isulod gikan sa gawas ang prinsipyo sa tinuod nga kinabuhi sa tawo, sama sa usa ka lawas sa tawo nga hingpit nga masakiton nga nabag-o pinaagi sa pag-transfuse og dugo gikan sa usa ka hingpit nga himsog nga organismo; kinahanglan, pinaagi sa pagtandi sa katawhan sa usa ka kahoy, nga kini itanum gikan sa lain nga kahoy nga puno sa himsog nga kinabuhi, aron, ilawom sa impluwensya sa dagay-day niini nga nagahatag kinabuhi, kini matawo pag-usab gikan sa sulod ug magsugod sa pagmugna og bag-ong, buhing mga sanga; Kinahanglan motungha ang usa ka bag-ong ulo sa katawhan, usa ka bag-ong ginikanan sa katawhan, aron, nga natawo gikan kaniya o nabanhaw pinaagi sa tinuod nga prinsipyo sa kinabuhi nga gipahulam gikan

kaniya, sila, sa panaghiusa kaniya, makahimo og bag-ong lawas sa katawhan, nga puno sa tinuod nga kinabuhi sa tawo.

Kinsa, busa, ang mahimong ingon nga ulo? Ang ingon nga ulo sa tinuod nga nabag-ong katawhan, kining ginikanan sa bag-ong, tinuod nga mga tawo, kinahanglan gayud nga usa ka tawo, aron makahatag sa mga tawo og bag-ong kinabuhi—dili lang bisan unsang kinabuhi, kondili usa ka kinabuhi nga tawo; kay kadtong modawat og bag-ong kinabuhi gikan kaniya makabuhi lamang sa kinabuhi nga tawo, ug busa, mabalik lamang ang ilang kinabuhi alang niini ug pinaagi niini. Apan kini nga kinabuhi sa tawo nga anaa kaniya kinahanglan nga putli, himsog, ug walay mantsa; busa kini kinahanglan nga magagikan sa usa ka tawo, apan sa usa ka talagsaong paagi sa pagkatawo: kay walay ingon nga kinabuhi nga makalikay sa pagkadaut nga komon sa tanang katawhan. Dili lang kana, kondili, human kini nabag-o ug napasibaya sa iyang gigikanan—sa komposisyon sa atong kinaiyahan ug sa tanang gahum ug gimbuhaton niini—kinahanglan kini magpabilin nga dili mausab hangtod sa kahangturan sa maong kahimtang. Ang ingon nga sinugdanan, ug ingon nga dili mausab nga pagpadayon ug pagkamalig-on, mahimo lamang niini kung kini hingpit nga tangtangon o putlon gikan sa ordinaryong awtonomiya ug pagdesisyon sa kaugalingon sa tawo, ug dili na kini iya sa iyang kaugalingon, kondili gidala ug gipangulohan sa lain nga binuhat nga adunay gahum sa paglalang ug dili mausab nga kinaiyahan sa pagka-Diyos, o sa Diyos; sa ato pa, kung ang Dios, pagkahuman sa malalang pagbag-o ug pagpanumbalik sa mga prinsipyo ug elemento sa kinaiyahan sa tawo, naghimo ug usa ka tawo para sa Iyahang kaugalingon gikan niini ug, pagkahuman Niya nga gisul-oban kini nga pagkatawo, nagkinabuhi ug naglihok sa usa ka diyosnon-tawhanong paagi. Apan kini gayud ang naglangkob sa nainkarnar nga 'pagpatukod-balay', nga nagrepresentar sa inkarnasyon sa Dios nga Pulong, nga labing importante alang sa atong kaluwasan.

Labaw pa, kining bag-ong kinabuhi sa ulo kinahanglan nga adunay ingon nga pagkapuno nga, samtang nagmugna og bag-ong pagkatawo, dili kini mahurot kondili magpabilin nga puno gayud, aron dili lang kini magmugna og bag-ong mga miyembro, kondili, human mabag-o ang tanan, aron suportahan sila pagkahuman niini sa ilang panahong ug walay katapusang pag-eksister. Tungod kay, ingon nga gimugna, dili kini mahimong ingon ana pinaagi sa kaugalingon nga kinaiyahan niini, kinahanglan kini madawat ang kalidad gikan sa lain, nga dili gimugna nga Persona, o gikan sa tinubdan mismo sa tanang pagkaanaa ug kinabuhi, gikan sa kanunay nga naglungtad nga Dios; kini natuman pinaagi sa Inkarnasyon, diin ang Dios nag-angkon sa kinaiyahan sa tawo sa Iyang kaugalingong Persona ug, pagkahuman Niya nga gisul-oban kini sa usa k , gihatagan kini sa kanunay nga buhi, dili mahurot nga pagkamapuno. Sa katapusan, kining bag-ong kaliwatan, nga nagdala sa tanan ngadto sa bag-ong kinabuhi, kinahanglan nga ipabilin silang tanan sa pagkahiusa—sa ilang kaugalingon ug uban Niya—aron silang tanan, nga nagkinabuhi sa usa ka kinabuhi ug ilawom sa usa ka ulo, mahimong usa ka buhing lawas nga nagkahiusa sa panag-uyon. Ug ang orihinal nga katuyoan sa katawhan mao nga kini hingpit nga usa sa tanang aspeto ug magkinabuhi og usa ka kinabuhi. Apan misulod ang sala ug nagbulag sa tanan, nga ang tibuok katawhan nahimong sama sa usa ka tapok nga walay buhing koneksyon o panaghiusa. Ang bag-ong katawhan, pinaagi sa bag-ong ginikanan ug ulo niini, gitakda nga ibalik sa sulod niini kining nawala nga panaghiusa. Busa, ang kina-iya sa pagka-tawo niining gigikanan, samtang nagpabilin nga tawo, dili angay iya sa iyang kaugalingon, kondili sa lain nga Persona—nga anaa bisan asa, naglangkob sa tanan, ug walay katapusan—aron sa paghiusa sa Iyang kaugalingon sa mga tawo gikan sa tanang panahon ug dapit, aron panalipdan sila ug giya padulong sa katapusang tumong, sa pagsumpo sa mga gikinahanglan niining katapusang tumong ug sa tanang ubang binuhat nga naglungtad sa kalibutan. Sa ato pa, kining gigikanan, nga mao ang gigikanan sa katawhan, dili lang usa ka tawo, kondili ang Dios sa kina-tawo, o ang Dios-tawo, nga mao gayud ang kinauyokan sa Inkarnasyon.

Mao kini ang atong Ginoong Jesu-Kristo, Dios gikan sa Dios, ang Pulong, nga kauban sa Dios sukad pa sa sinugdan (Juan 1:1); ang Anak sa Dios, nga Siya ra ang nagpuyo sa *'sabakan sa Amahan'* (Juan 1:18). Siya, nga wala mobiya sa sabakan sa Amahan, mipahimulos sa pagdawat sa atong unod, o sa atong pagkatawo (Juan 1:14), pinaagi sa Iyang pagkahimugso gikan sa Kanunay nga Birhen sa Iyang kaugalingong panahon, alang sa atong *'pagpamulak'* ug *'pag-ampon isip mga anak'* (Gal. 4:5).

Sa pagbag-o Niya sa tawo nga kinaiyahan sulod Niya mismo, nahimo Siya *nga 'sinugdanan'* (Juan 8:25) sa bag-ong katawhan nga nagkinabuhi og tinuod nga pagkatawo, *ang 'awtor* niining *kinabuhi'* ug ang tagahatag niini (Buhat 3:15). '*Sa Iya anaa* ang atong tinuod *nga kinabuhi*' (Juan 1:4), ang pagkapuno niining kinabuhiha, diin, sama sa usa ka tinubdan, kita tanan gitudlo nga magkuha (Juan 1:16); ug pinaagi niini Iya *'gihatagan kinabuhi ang mga Iyang gusto'* (Juan 5:21).

Ug busa nahimo Siya nga bag-ong Adan, ang bag-ong kaliwatan, ug ang tanan nga moanha kaniya pinaagi sa gitakdang paagi ug pag-usab nga natawo pinaagi kaniya iya usab nga kaliwatan (1 Cor. 15:45–48). Siya mao ang ulo, ug sila mao ang Iyang lawas (1 Cor. 12:27), nga natawo gikan Kaniya (Col. 2:19), *'gikan sa Iyang unod ug sa Iyang mga bukog'* (Eph. 5:30). Siya mao ang ubasan, ug sila mao ang mga sanga (Juan 15:5).

Tungod niini, ang tanan nga moadto kaniya, human makahinulsol ug makabiya sa tanang daang mga pamaagi, modawat sa Bawtismo sa Espiritu Santo; niini, pinaagi sa ilang pagtuo ug determinasyon sa pag-alagad sa Ginoo, ilang gisul-ob ang bag-ong pagkatawo ug gikuha ang daan, pagkahuman niini mamatay ang daan nga pagkatawo sa ilang sulod ug magsugod sa pagkinabuhi ang bag-ong pagkatawo, *'nga gimugna sumala sa Dios, sa pagkamatarong ug tinuod nga pagkabalaan'* (Roma 6:3–6; Efeso 4:24). Kay dinhi ang mga magtutuo gisul-oban kang Cristo, Kinsa mao ang *'atong kinabuhi*' (Col. 3:4) ug nagahatag kanato og kusog nga mabuhi sa paagi nga *'dili na kita mabuhi alang sa atong kaugalingon, kondili alang* sa Ginoo *nga namatay* alang kanato *ug nabanhaw* pag-usab' (2 Cor. 5:15), aron dili na kita mabuhi alang sa atong kaugalingon, kondili si Cristo ang mabuhi sa atong sulod (Gal. 2:20), kinsa *"ang* atong *kinabuhi natago uban ni Cristo sa Dios"* (Col. 3:3).

Busa, *'kon kinsa ang naa kang Cristo, bag-ong binuhat siya'* (2 Cor. 5:17), nga natawo pag-usab *'gikan sa tubig ug sa Espiritu'* (Juan 3:3, 3:5), busa ang tanan nga ingon niini, nga 'natawo *sa Dios'*, gitawag nga *'mga anak sa Dios'* (Juan 1:12–13) ug *'nadawat ang kahimtang sa pagka-anak'* (Gal. 4:5). Ug kini mao ang bag-ong pagkatawo, *'pinili nga kaliwatan, usa ka hari-hariong pagkapari, usa ka balaan nga nasud, katawhan nga iya sa iyang kaugalingon, aron ipahayag ninyo ang mga kaayohan sa Iya nga nagtawag kaninyo gikan sa kangitngit paingon sa Iyang katingalahang kahayag'* (1 Pedro 2:9) ug gidala *'gikan sa kamatayon paingon sa kinabuhi'* (1 Juan 3:14).

Mao kini ang unang basihanan sa Kristohanong kinabuhi—ang pagtuo sa nagkatawang plano sa atong kaluwasan sa atong Ginoong Jesu-Kristo, usa ka pagtuo nga lawom kaayo sa gahum nga dili mosugot sa labing gamay nga pagduha-duha o pagbahin sa hunahuna bahin niini, ug nga, uban sa lig-on nga paglaum, nagbarug nga dili matandog sa kamatuoran nga *'wala nay lain Magluwas para kanato, ni adunay lain ngalan ilawom sa langit nga gihatag sa mga tawo nga pinaagi niini kita angay maluwas'* (Buhat 4:11–12). Ang kapilian mao ang pagkapot sa Ginoong Manluluwas o ang pagkalaglag. Kay bisan kinsa nga wala uban Niya, bisan unsa pa ang iyang buhaton, *'dili magtigom… kondili magbulag'* (Lucas 11:23). *Walay bisan* kinsa *nga "makabuhat og bisan unsang* takus sa kaluwasan *gawas kon magpabilin siya sa* Ginoo" (Juan 15:4–6). Mao kini ang pultahan nga mosulod sa templo sa kaluwasan! *"Tan-awa ang bato"*, ang pundasyon nga gibutang alang sa pagtukod sa espiritu sa templo sa kaluwasan, diin ang Ginoo ug Manluluwas magpuyo (Mat. 16:18).

2. Ang ikaduhang basihanan sa Kristohanong kinabuhi, nga dili mapabulag sa una, mao ang buhing panaghiusa sa Lawas sa Simbahan, diin ang Ginoo mao ang Ulo, ang Magahatag sa Kinabuhi ug ang Pwersa nga Nagalihok

Ang atong Ginoong Jesu-Cristo, Dios ug Manluluwas, pagkahuman Niya pagtuman dinhi sa yuta sa Iyang mahimayaong pagdumala alang kanato, misaka Siya sa langit ug nagpadala sa Espiritu Santo gikan sa Amahan; unya, sumala sa maayong pagbuot sa Amahan, uban Niya, pinaagi sa mga balaan nga apostoles, gitukod Niya ang Balaang Simbahan dinhi sa yuta ilawom sa Iyang pagkaulo ug gihiusa niini ang tanan nga gikinahanglan alang sa atong kaluwasan ug usa ka kinabuhi nga angay niini. Busa, pinaagi kaniya, kadtong karon nangita og kaluwasan makadawat gikan kaniya sa pagluwas uban sa pagpasaylo sa mga sala ug sa pagkabalaan uban sa bag-ong kinabuhi. Niini, "*ang tanang langitnong gahum nga gikinahanglan alang sa kinabuhi ug pagkamakatawo... ug ang mahimayaon ug dagkong mga saad gihatag kanato'*, ug kon, tungod niini, naningkamot kita sa pagpanamkon sa atong kaugalingon sa matag pagka-binuotan, nan, walay duhaduha, *'gihatagan* kita *og daghang pagsulod sa walay katapusang gingharian sa atong Ginoo ug*

Manluluwas nga si Jesu-Kristo' (2 Ped. 1:3–11). Ang Balaang Simbahan mao gayud ang bag-ong pagkatawo, nga nanggikan sa bag-ong katigulangan, si Kristo nga Ginoo.

Sa Iyang panahon dinhi sa yuta, ang Ginoo nagsaad lang sa pagtukod sa Balaang Simbahan ibabaw sa bato sa lig-on nga pag-angkon sa Iyang nagpakatawang plano alang sa pagtukod sa Simbahan. Apan Siya mismo, pinaagi sa kabubut-on sa Amahan ug sa Espiritu Santo, mao ang nagpatukod niini pinaagi sa balaang mga apostoles, nagpamatuod ug nagpanalipod niini pinaagi sa mga dogma, mga sugo, mga sakramento, mga ritwal sa liturhiya, mga kanon ug husto nga giya; ug sa tanan niini gipakita Niya ang tinuod nga dalan paingon sa Gingharian sa Langit, nga Iyang gipreparar alang sa mga matinud-anon, ug diin Iyang gipahimuot nga tawgon kita tanan.

Sa Balaang Simbahan, ang tanan naggikan sa Ginoong Jesu-Kristo uban sa Espiritu Santo, pinaagi sa maayong kabubut-on sa Amahan, pinaagi sa mga balaang apostoles; ug ang tanan nga anaa niini kinahanglan suportahan ug buhaton sa tanan nga mosulod niini ug mahimong mga miyembro niini, subay sa tanan nga nahisgutan nga mga punto o aspeto sa estruktura sa Simbahan. Tanan niini tinuod nga gisuportahan ug gipraktis sa tanan nga naa sa buhing pakig-uban kaniya, nga tungod niini sila usa – *'usa ka lawas ug usa ka Espiritu'* (Efe. 4:4) – sa pagpanumpa sa pagtuo o sa pagsuporta *sa 'husto nga doktrina'* (2 Tim. 1:13), ug sa pagpuyo sumala sa mga sugo o sa pagtuman sa kabubut-on sa Dios, ug sa pagkabalaan pinaagi sa mga sakramento, ug sa pagduol sa Dios sa pag-ampo, ug sa pagsumpo sa mga kanon ug sa natukod nga pamunoan. Ang mga naglihok sa ingon niini nga paagi *"naga-lakaw sa usa ka paagi nga takus sa tawag nga ilang nadawat… nga naningkamot sa tanang paagi aron mapadayon ang pagkahiusa sa Espiritu pinaagi sa panag-uyon sa kalinaw"* (Efe. 4:1–6). Apan kadtong molihok palayo niini nagbulag sa ilang kaugalingon gikan sa Simbahan sa sulod ug, kon dili sila maminaw sa iyang matngon nga tingog, nga gihatag kanila sa inahanong paagi alang sa ilang pagtulun-an, gipahawa sila gikan kaniya sa gawas ug misalmot sa han-ay sa mga pagano (Mat. 18:17).

Ang mga anaa sa Simbahan, ang iyang tinuod nga mga anak, nagpabilin sa pagkahiusa sa Espiritu pinaagi sa panag-uyon sa kalinaw ug busa anaa sila sa buhing panaghiusa uban kaniya; ang mga miapil pag-usab nagsaad nga mouyon kaniya ug tinuod nga nagkahiusa sa pagsulod nila kaniya; ang mga natawo sulod sa Simbahan natawo pag-usab ngadto sa bag-ong kinabuhi ug dayon ginapadako ug motubo sa iyang espiritu ug sa tanang mga ordinansa niini. Tanan niini mga buhing miyembro sa Simbahan ug, gikan sa Iyang Ulo pinaagi sa Espiritu Santo, makatagamtam sa tanang espirituhanong panalangin, ang gisaad ug ang walay katapusan. Apan kadtong mibulag sa natukod nga han-ay sa Simbahan, bisan pa giihap sila sa Simbahan, wala sila sa buhing panaghiusa uban niini; busa, dili sila buhi, kondili patay o walay kinabuhi. Gipabilin sila sulod sa Simbahan sa paglaum nga makabawi sila sa ilang paghuna-huna, makagawas sa bitag nga nagbitbit kanila, ug magdali sa pag-uli sa panaghiusa sa Simbahan ug sa Ginoo—ang Ulo niini—nga ilang gipikas, ug usab mosalmot sa han-ay sa mga ginaluwas. Ang tanan nga gipreserbar sa Simbahan dili butang nga mahimong pasagdan lang, kondili mao kini ang gikinahanglan aron mahitabo ang kaluwasan. Kay kini mao ang pagkahibalo, o ang praktikal nga pagpadayag, sa nagkatawang pagtukod sa Simbahan, nga kung wala niini, walay kaluwasan. Busa, ang tawo nga layo sa Simbahan layo usab kang Kristo nga Ginoo ug sa kaluwasan diin Niya.

Busa, unsa ang angay buhaton sa usa ka tawo nga determinado nga ipaningkamotan ang iyang kaluwasan ug magsugod sa pagkinabuhi nga Kristohanon? Ang pag-angkon sa pagka-miyembro sa Simbahan, kon wala pa kini nabuhat; ang pagbanhaw niini, kon naa kaniadto apan nawala; ug dayon ang pagbarog niini uban sa tibuok kasingkasing ug pagpuyo niini; ug ang kinabuhi mapalig-on, motubo ug modaloy paingon sa pagkahingpit sa Ginoong Jesu-Kristo. Kini usa sa dili mapulihan nga mga kondisyon sa Kristohanong kinabuhi.

Ang ingon nga kinahanglanon natural nga mosunod gikan sa labing suod nga panaghiusa tali sa Ginoo ug sa Simbahan, ug tali sa Simbahan ug sa Ginoo. Sa Pulong sa Dios, kini nga panaghiusa gipakita sa hulagway sa panaghiusa sa ulo ug sa lawas. Nagaingon kini nga *'si Cristo mao ang ulo sa Iglesya'* (Efe. 5:23), *'ang ulo sa lawas, nga mao ang Iglesya'* (Col. 1:18), ug nga ang Iglesya *'mao ang Iyang lawas, ang pagkapuno kaniya nga nagpuno sa tanan sa tanan'* (Efe. 1:22–23), nga, sumala kang San Juan Crisostomo, nagpasabot nga ang Simbahan napuno kang Kristo ug Siya nagpuno sa tanan niyang mga miyembro, aron sa Simbahan *'si Kristo mao ang tanan ug sa tanan'* (Col. 3:11).

'*Sama sa Iyang pagka-Ulo ug Manluluwas sa lawas, nga mao ang* Simbahan' (Efe. 5:23); *'Gipakaon ug gipa-init Niya kini,* ingon nga kini... *gikan sa Iyang kaugalingong unod ug sa Iyang kaugalingong mga*

bukog' (Eph. 5:29–30), gihigugma Siya siya ug, alang kaniya, *'gihatag ang Iyang kaugalingon aron pagbalaan kaniya, pagkahuman Siya naghinlo kaniya pinaagi sa pagligo sa tubig uban sa pulong, aron Iyang ipresentar siya sa Iyang kaugalingon ingon usa ka himayaong Iglesia, nga walay mantsa o kapintasan, o bisan unsang susama niini, kondili aron siya mahimong balaan ug walay ikasaway'* (Efe. 5:25–27); *"Karon ang Iglesya mosumite kang Cristo sa tanang butang"* (Efe. 5:24).

Ang lawas, sa iyang kinaiyahan, dili usa ka miyembro ra, kondili daghan; apan ang tanan "*miyembro sa usa ka lawas; bisan daghan, usa ra ka lawas: ingon usab si Cristo"* (1 Cor. 12:12, 12:14), o ingon usab ang lawas sa Simbahan, nga si Cristo mao ang Ulo. Si Kristo nga Ginoo naghatag sa Iyang Simbahan *'sa uban ingon mga apostoles, sa uban ingon mga propeta, sa uban ingon mga ebanghelista, sa uban ingon mga pastor ug magtutudlo, alang sa pag-andam sa mga balaan, alang sa buhat sa ministeryo, alang sa pagtukod sa lawas ni Kristo'* (Efe. 4:11–12). Kini mao ang mga pangunang miyembro (mga lider), apan ang tanan nga uban gitudlo usab aron moserbisyo sa tibuok lawas sa Simbahan, aron walay bisan kinsa nga magpabilin nga walay buhat, sama sa lawas sa usa ka hayop nga walay bisan labing gamay nga bahin nga walay buhat. Alang niini nga katuyoan, ang matag-usa makadawat sa iyang gasa: *'sa usa… gihatagan sa pulong sa kinaadman, sa lain ang pulong sa kahibalo…; sa lain ang pagtuo…, sa lain ang gasa sa pagtambal…; sa lain ang pagbuhat sa mga milagro, sa lain ang pagpanagna; sa lain ang espirituhanong pagsabot, sa lain ang gasa sa mga pinulongan, sa lain ang paghubad sa mga pinulongan"* (1 Cor. 12:7–10). Busa, gitakda nga ang matag tawo, nga nakadawat og gasa, gamiton kini aron pag-alagad sa tanan, *'ingon usa ka maayong magtatambayayong sa grasya sa Dios: kon kinsa ang mag-istorya, ingon sa tinuod nga mga pulong sa Dios; kon kinsa ang mag-alagad, ingon sa kusog nga gihatag sa Dios, aron sa tanang butang ang Dios pagadayegon pinaagi kang Jesu-Cristo'* (1 Ped. 4:10–11); *'kung kinsa ang adunay gasa sa pagpanagna, magpanagna siya subay sa iyang pagtuo; kung kinsa ang adunay gasa sa pag-alagad, mag-alagad siya; kung kinsa ang magtutudlo, magtudlo siya; kung kinsa ang nagadasig sa uban, dasiga sila; kung kinsa ang nagahatag, buhata kini uban sa pagkamapainubsanon; kung kinsa ang pangulo, pangulohan niya kini uban sa pagkamapisan; kon kinsa ang nag-alagad isip usa ka tigahatag, ipahimo kini uban sa kalipay'* ug uban pa ug uban pa (Roma 12:6–8).

Pinaagi sa ingon nga kooperasyon sa tanang miyembro, ang tibuok lawas, nga gidala sa panaghiusa, motubo ngadto sa Balaang Simbahan sa Ginoo, diin ang tanan *'gitukod nga mag-uban ngadto sa usa ka puloy-anan sa Dios sa Espiritu'* (Efe. 2:22). Tungod niini, ang tanan gihangyo: *'nga magpuyo sa gugma,* ug motubo sa tanang paagi ngadto kaniya nga mao ang Ulo, nga mao si Cristo, nga gikan kaniya *ang tibuok lawas, nga nagkahiusa ug gipahugot sa matag litid nga nagasuporta, motubo ug magatukod sa iyang kaugalingon sa gugma, samtang ang matag bahin nagabuhat sa iyang buluhaton'* (Efe. 4:15, 4:16).

Niini gayud *nga 'lawas' kita gibunyagan… ug kita tanan gipainom sa usa ka Espiritu* (1 Cor. 12:13), nga mao, pinaagi sa bunyag misulod kita niini ug napundok sa espirituhanong paagi, nagkomitir sa pagkahiusa sa hunahuna, kabubut-on, pagbati ug lihok – *'aron walay pagkabahin-bahin sa lawas'* (1 Cor. 12:15–25).

Base niini, ang Simbahan usa ka sabakan sa inahan, nga nagamabdos, nagahulma, nagapadako ug nagaperpekto sa matag Kristohanon: sama sa sabakan sa kinaiyahan diin gitanum ang nagkalain-laing binuhat, moturok, motubo, mohamtong ug mamunga alang sa himaya sa Dios. Sama sa walay kinabuhi o buhing binuhat gawas sa kinaiyahan, ingon usab, gawas sa Simbahan, walay espirituhanong kinabuhi ug walay mga tawo nga nagkinabuhi sa espirituhanong paagi. Mao nga ang pag-apil sa Simbahan, sa buhing pakig-ambit ug panaghiusa uban niini, usa ka dili mapulihan nga kondisyon alang sa mga gustong mabuhi pinaagi sa Espiritu ug molambo sa Kristohanong kinabuhi.

3. Ang Normang Kristohanong Kinabuhi

Ang 'norma' nga among pasabot dinhi mao ang usa ka lagda nga, pinaagi sa paghubit sa katuyoan sa tawo ug sa mga paagi aron makab-ot kini, naghatag og mga prinsipyo nga giya kon asa ug unsaon pagpadulong sa kinabuhi sa usa ka tawo. Ang pagtukod sa ingon nga norma nakagamot sa paglalang sa tawo sumala sa hulagway ug pagkapareho sa Dios ug sa paghuyop sa iyang mga lungag sa ilong sa gininhawa sa balaan nga kinabuhi. Apan miabot ang Pagkahulog ug giputol kini. Gikagub-an kini, apan wala kini gilaglag. Kay sa dihang nahuman na ang nagkatawang buhat sa pagpanumbalik sa mga nahulog, unya ang tawo—nga pasayloon ug nabag-o pinaagi sa Iyang gahum—bisan pa nga nakadawat siya og bag-ong sumbanan para sa iyang espirituhanon ug moral nga kinabuhi, nakadawat gihapon siya og usa ka sumbanan nga gibase sa orihinal

nga sumbanan nga nadaut sa Pagkahulog, nga nagpanumbalik niini, nagdugang niini, ug nagpresentar niini sa labing hingpit nga porma.

Busa, kinahanglan una natong balangkason (aa) ang orihinal nga sukdanan sa moral nga kinabuhi sa tawo, ug unya, may kalabotan niini, itukod (bb) ang sukdanan sa Kristohanong moral nga kinabuhi.

1) Ang orihinal nga sukdanan sa moral nga kinabuhi sa tawo

Sa pagpatin-aw sa sukdanan sa moral nga kinabuhi, gikinahanglan, sama sa nahisgutan sa ibabaw, nga tukion (a) ang katuyoan sa kinabuhi sa tawo ug (b) ang mga paagi nga gihatag sa Dios sa tawo aron makab-ot kini, ug gikan sa duha niini, makuha (c) ang usa ka kinatibuk-ang giya nga prinsipyo alang sa moral nga kinabuhi. Busa –

a) Unsa ang katuyoan sa kinabuhi sa tawo?

a) Unsa ang katuyoan sa kinabuhi sa tawo?

Ang katapusang katuyoan sa tawo naa sa Dios, sa pakig-uban o buhing panaghiusa uban sa Dios. Gihimo sa hulagway ug pagkapareho sa Dios, ang tawo, pinaagi sa iyang kinaiyahan, naa sa usa ka paagi sa banal nga han-ay. Ingon nga kabahin sa banal nga han-ay, dili niya malikayan ang pagpangita sa pakig-uban sa Dios, dili lang isip iyang gigikanan ug archetype, apan usab isip labing labaw nga kaayohan. Mao nga ang atong kasingkasing malipay lamang kon kini makabaton sa Dios ug kabaton usab sa Dios. Walay lain kondili ang Dios ang makahatag niini og kalinaw. Si Salomon nakahibalo sa daghan, nakabaton sa daghan ug nakatagamtam sa daghan; apan sa katapusan kinahanglan niyang ilhon nga ang tanan niini kay kawalay pulos ug makapaguol sa espiritu (Ecl. 1:8, 1:17–18, 3:10–11, 8:17). Usa ra ka pahulay alang sa tawo sa Dios. *'Unsa man ang naa kanako sa langit, ug unsa man ang akong gipangandoy sa yuta kondili Ikaw? Ang akong kasingkasing ug ang akong unod nangamatay, O Dios sa akong kasingkasing ug akong bahin hangtod sa kahangturan'* (Salmo 72:25–26). "Sa Dios ang kinabuhi," nagtudlo si Basilio nga Dako. "Ang pagkahimulag ug pagkabulag gikan sa Dios usa ka dautan nga mas dili masabar pa kaysa umaabot nga pag-antos sa Gehenna, ang labing grabeng dautan alang sa tawo, sama sa pagkawalay kahayag sa mata ug sa pagkuha sa kinabuhi sa hayop." Ug dugang pa: "Unsa ang labing hingpit nga kaayohan alang sa kalag? Ang pagpuyo uban sa Dios ug panaghiusa kaniya pinaagi sa gugma. Sa pagkahilayo niini kaniya, misugod kini sa pag-antos" (Mga Buhat sa mga Balaang Amahan: Basilio ang Dako, vol. 4). Busa gihangyo kita: *"Pangitaa ang Ginoo, ... pangitaa gayud ang Iyang nawong"* (Sal. 104:4). Gitakda sa propeta nga si Moises ang panan-aw sa nawong sa Dios ingon nga tumoy sa iyang mga tinguha, bisan pa human gipadayag na sa Dios pinaagi kaniya ug sa sulod kaniya ang daghang katingalahang mga buhat sa Iyang kaayo ug tanang-gahum: *'Kung nakakaplag ko ug pabor sa imong panan-aw, ipakita Nimo ang Imong kaugalingon kanako, aron makita tika pag-ayo'* (Ex. 33:13), iyang gipangamuyo. Uban sa unsang kahadlok nga misinggit ang propeta David sa Ginoo: *'Ayaw ko paglabay gikan sa imong atubangan'* (Salmo 50:13), nga nahibalo nga *'ang mga moliko gikan* kaniya *malaglag'* (Salmo 72:27). Uban sa unsang kadasig nga kanunay siyang mibaling sa Dios: 'Ang *akong kalag nagkagutom…* sa Dios…' (Sal. 62:2); *'Sama sa usa ka usa nga nagahingawa sa mga sapa sa tubig, ingon ana ang akong kalag nga nagahingawa kanimo, O Dios'* (Sal. 41:2). Unsa ka mainit ang iyang pagpahulay kaniya ra: *'Maayo pa kanako ang pagdikit sa Dios'* (Sal. 72:28).

Apan ang atong kaayohan dili makuha sa kining bugtong paningkamot sa tanang atong tinguha paingon lamang sa Dios. Ang usa ka kauhaw nga walay pagpanimtim, usa ka kagutom nga walay pagkabusog, usa ka panginahanglan nga walay katumanan mao ang kasubo, sakit, ug pag-antos. Sa pagpangita nato sa Dios, gusto nato nga makakaplag Niya, nga atong panag-iya Siya ug Siya usab ang magpanag-iya kanato, nga matinud-anon kitang maghiusa Niya, nga anaa kita Niya ug nga anaa Siya kanato (San Macario ang Dako). Niining buhi, sulod, ug direkta nga pakig-uban tali sa Dios ug sa tawo, ug tali sa tawo ug sa Dios, anaa ang katapusang tumong sa tawo.

Ang kini nga paghiusa gipakita sa Pulong sa Dios. Busa, ang Dios mismo miingon mahitungod sa uban: *'Ang akong Espiritu dili magpakigbisog sa tawo sa walay katapusan, kay unod ra man siya'* (Gen. 6:3), samtang nagasaad sa uban: *'Pumuyo ako kanila ug maglakaw ako taliwala kanila'* (2 Cor. 6:16). 'Pag-amping,' ingon ni San Crisostomo bahin niining talata, 'kinsa ang nagpuyo sa sulod nimo! Gidala nimo ang Dios sa sulod sa imong kaugalingon.' Ang Manluluwas nagsaad sa labing suod nga pagpuyo sa Dios sa kasingkasing sa tawo sa dihang miingon *Siya*: *'Moanha kami kaniya ug puy-an namo siya'* (Juan 14:23). Si San Juan nga

Teologo nagtudlo nga kon ang usa ka tawo nagpuyo sa gugma, dili lang siya nagpuyo sa Dios, apan ang Dios usab nagpuyo kaniya (Juan 15:10). Alang sa mga Balaang Amahan, ang buhi nga pakig-ambit sa Dios katumbas sa pagkadiyosnon sa tawo. Busa, gihulagway ni San Gregorio nga Teologo ang tawo ingon nga 'usa ka buhing binuhat nga, pinaagi sa iyang paningkamot paingon sa Dios, makab-ot ang pagkadiyosnon'. Si Teodoro, Obispo sa Edesa, nagtudlo ingon niini mahitungod sa katuyoan sa tawo: 'Ang katuyoan sa atong kinabuhi mao ang kalipay, o, nga pareho ra gihapon, ang Gingharian sa Langit o Gingharian sa Dios, nga dili lang naglangkob sa pagtan-aw sa maharlika, aron isulti, nga Trinidad, kondili usab sa pagdawat sa Diyosnong impluwensya ug, ingon man, sa pag-apil sa pagkadiyosnon, ug niining impluwensya makaplagan ang pagtuman ug pagkahingpit sa tanang atong kakulangan ug kapakyasan. Kini mao gayud ang pagkaon sa hunahuna, nga mao ang pag-ayo sa mga kakulian pinaagi niining maong banal nga impluwensya." Sa mga buhat ni San Macarius, makit-an ang pahinumdom sa buhing pakig-uban sa kalag uban sa Dios sa halos matag diskurso. Busa, sa ika-46 nga diskurso, nagtudlo siya "nga ang Dios nagmugna sa kalag sa tawo aron kini mahimong Iyang nobya ug kauban, ug aron Siya makig-uban kaniya isip usa ka kinaiya ug usa ka espiritu" (§ 6). Busa, "kung ang kalag magdikit sa Ginoo, nan ang Ginoo, nga gipalihok sa kaluoy ug gugma, moanha kaniya ug magdikit kaniya, ug busa ang kalag ug ang Ginoo mahimong usa ka espiritu, usa ka panaghiusa, ug usa ka hunahuna" (§ 8). 'Kinahanglan alang sa usa ka tawo,' ingon niya sa lain nga dapit, 'dili lang nga siya mismo anaa sa Dios, kondili nga ang Dios usab anaa kaniya'.

Apan, mahimo nga hunahunaon sa uban nga ang buhing panaghiusa sa Dios nagpasabot sa pagkawala sa kalag sa Dios, uban sa pagpugong sa iyang pagka-independyente ug kagawasan. Dili, bisan pa nga ang kalag tinuod nga naa sa ilawom sa banal nga impluwensya niining kahimtanga, nakahikap sa Dios sa usa ka paagi ug napuno sa Iyang gahum, kini wala gihapon mihunong sa pagka-kalag – usa ka makatarunganon ug gawasnong binuhat – sama sa pula-pula nga puthaw o uling, samtang napuno sa kalayo, wala gihapon mihunong sa pagka-puthaw ug uling. Pinaagi lamang niining pakig-uban nga makab-ot niini ang hingpit ug labing paspas nga gahum sa paglihok subay sa kabubut-on sa Dios – gawasnon, apan walay pagduha-duha. Sa laing bahin, sayop usab nga hunahunaon nga kung ang pakig-uban sa Dios ang gipahimutang nga katapusang tumong sa tawo, makab-ot niya kini sa ulahi, pananglitan, sa katapusan sa tanan niyang paningkamot. Dili, kini kinahanglan usa ka kanunay, walay putol nga kahimtang sa pagkaanaa alang sa usa ka tawo, aron sa diha nga walay pakig-uban sa Dios, sa diha nga kini dili na mabati, ang usa ka tawo kinahanglan nga moila nga naa siya sa gawas sa iyang katuyoan ug sa iyang tawag. Ang kahimtang diin ang usa ka tawo makamatngon nga ang tinuod nga Dios mao ang iyang Dios, ug nga siya mismo iya sa Dios—nga mao, nakig-istorya sa Dios sa iyang kasingkasing: *'Ginoo ko ug Dios ko'* (Juan 20:28), sama sa Apostol Tomas, ug sa iyang kaugalingon: *'Ako ang Dios—Ako ang Dios'* (Isaias 44:5)—ang ingon nga kahimtang mao ang bugtong tinuod nga kahimtang sa tawo; kini mao ang bugtong makahuluganon nga timaan sa presensya sulod kaniya sa pagsugod sa usa ka tinuod nga moral ug espirituhanong kinabuhi.

Busa, kadtong nagpahimutang sa tawo mismo ingon nga katapusang tumong sa tawo layo kaayo sa kamatuoran, bisan pa sa ilang pagdayanday niini sa mga titulo sama sa pagpalambo sa espirituhanong gahum o sa paningkamot alang sa kaugalingong pagpaayo. Sa ingon nga tumong, ang mga tawo mabahin tungod kay para ra sa ilang kaugalingon ang ilang kabalaka ug masanay sa paghimo sa tanan nga usa ka paagi aron makab-ot ang tumong, bisan pa ang Dios mismo dili nila pasagdan, samtang sa tinuod ang tawo, sama sa tanang binuhat, usa ka instrumento sa kamot sa Dios alang sa katuyoan sa Iyang Balaang Pag-atiman. *'Ang Ginoo nagbuhat sa tanang butang alang sa Iyang kaugalingon'* (Hulagway 16:4). Busa, *'sa Iya kita nagkinabuhi, nagalihok, ug naglungtad'* (Buhat 17:28), *'kay gikan kaniya, pinaagi kaniya, ug ngadto kaniya ang tanang butang'* (Roma 11:36). Dili matarong nga himuon ang kaayohan sa silingan—mao ang uban nga mga tawo—nga katapusang tumong sa tawo, bisan pa sa kahulugan nga ang tanan niyang kabalaka angay nga itudlo ngadto sa kaayohan sa katilingban. Ang pag-ambag sa kinatibuk-ang kaayohan walay duhaduha nga katungdanan sa tawo, apan dili kini ang iyang pangunang katungdanan ni ang iyang bugtong katungdanan. Kung kini ang ituring nga pangunang katungdanan, nan ang matag tawo magtuyok sa ilang hunahuna ug kasingkasing ngadto sa uban imbis ngadto sa Dios; busa, kung tan-awon sa kinatibuk-an, maghimo sila og usa ka katilingban sa mga tawo nga sirado sa ilang kaugalingon, apan espirituhanong layo sa Dios. Kini usa ka lawas nga walay ulo. Sa kasukwahi, pinaagi sa pakig-uban sa Dios, ang tanang mga tawo, nga naghiusa sa usa ka katuyoan—dili lang sa hunahuna kondili sa buhat—nagkahiusa, ug, napuno sa usa ka espiritu ug usa ka kusog, nagmugna og usa ka buhing lawas nga nagkahiusa ug panag-uyon. Ilalom lang niini nga kondisyon nga matukod ang tinuod ug kasaligan nga panaghiusa tali sa mga tawo. Mao kini ang tumong!

b) Motumaw ang pangutana: unsa ang dalan paingon niini nga tumong, o giunsa pagkaangay ang tawo niini?

b) Ang pangutana mao: unsa ang dalan paingon niining tumong, o giunsa pagkaangay sa tawo niini?

Ang mga binuhat nga dili makarason matuman ang ilang katuyoan nga wala nila masayri, tungod sa ilang kinaiyahan o pagkahimo. Ang tawo—usa ka makarason ug gawasnong binuhat—kinahanglan siya mismo ang makaila sa iyang tumong, masuta ang dalan padulong niini, ug gawasnong magbuot nga mosunod niining dalan nga walay pagduha-duha, aron maabot ang iyang tumong ug matuman ang iyang katuyoan. Gikan niini mosunod sa iyang kaugalingon nga, sa diha nga 1) ang kahulugan sa moral nga kagawasan ug ang tinuod nga pag-ehersisyo niini matino na, sa diha nga 2) ang dalan nga iyang pilion matino na, ug 3) ang mga basihanan nga angay niyang sundon gipahayag na, unya ang kinatibuk-an sa tanang konseptong kini magpakita kung giunsa ang tawo angay sa iyang katuyoan, nga iyang paningkamotan sa tibuok niyang pagkatawo, ug, ingon resulta, magtudlo sa tanan nga gikinahanglan kaniya aron matinuoron sa iyang tawag, o, nga pareho ra nga butang, aron makig-uban sa Dios.

1) Tungod kay gipili sa Ginoo nga dad-on ang tawo sa buhing pakig-uban uban Niya, gihatagan Niya siya og kagawasan aron kini nga pakig-uban matuman sa paagi nga angay sa Dios; sa ato pa, gihatagan Niya siya og gahum sa paggiya sa iyang sulod ug gawas nga mga lihok subay sa panan-aw sa tumong o sumala sa iyang kaugalingong pagbuot. Kay kinahanglan una nga mapailalom sa tawo ang iyang kaugalingon aron unya siya mapasa sa Dios. Ang Dios, pagkahuman Niya paghimo sa tawo, gisalig Niya siya sa iyang kaugalingon, aron buhaton niya ang iyang gusto sa iyang kaugalingon ug sa iyang kaugalingong mga gahum. *'Siya mismo ang nagmugna sa tawo sukad pa sa sinugdan ug gibyaan siya sa gahum sa iyang kaugalingong kabubut-on'* (Sirak 15:14).

Ang kagawasan iya sa tawo ug kini nagpaila sa usa ka nag-unang kinaiya kanila. Kinahanglan nga ang usa ka tawo magdumala sa iyang kaugalingong hunahuna, tinguha, pagbati, ug sa mga katugbang nga lihok. Sa niini nga kahulugan, sila mao ang ilang kaugalingong magmamando. Ang mga gahum nga labing duol sa hunahuna mao ang iyang sulodnong konseho, pinaagi niini iyang giresolba ang tanan niyang mga buluhaton ug mga paningkamot. Adunay mga hangyo nga moabot sa usa ka tawo gikan sa lain-laing dapit, gikan sa gawas ug sulod; bisan pa man unsa ka kusgan ang ilang impluwensya, dili kini molihok hangtod ang usa ka tinuyo nga desisyon buhaton sa tawo mismo . Niining maong desisyon o pagtugot sa usa ka buhat makita ang kinauyokan sa kagawasan. Walay pwersa nga makapugos niini gikan sa usa ka tawo pinaagi sa pagpugos. Usa ka yano nga hugpong sa mga pulong: 'Dili ko mouyon' – makapawalay-armas sa tanang awtoridad ug kapintas.

Mao kini ang paglarawan sa tawo sa tibuok Pulong sa Dios. Dinhi, ang labing hinungdanong mga sugo alang kaniya gipakita uban sa iyang kagawasan ug pagpili. Busa, si Moises, pagkahuman ipakita sa Israel unsa ang naglangkob sa kinabuhi ug kamatayon, panalangin ug sumpa, nag-awhag kanila: *'Pilia ang kinabuhi, aron kamo ug ang inyong mga kaliwatan mabuhi'* (Deut. 30:19). *'Pilia para sa inyong kaugalingon*,' ingon ni Josue sa maong katawhan, *'kinsa inyong pag-alagaran'* (Josue 24:15). Parehas nato kini nadungog gikan kang Sirach: *'Gibutang ko sa inyong atubangan ang kalayo ug ang tubig; iunat ninyo ang inyong kamot sa bisan asa nga inyong pilion. Ang kinabuhi ug kamatayon anaa sa atubangan sa tawo, ug bisan asa ang iyang pilion ihatag kaniya"* (Sir. 15:16–17). Ug ang Manluluwas, sa pag-abot Niya sa yuta, wala magpugos sa kagawasan, kondili nagtanyag og kapilian: "*Bisan* kinsa *ang gustong mosunod Kanako"* ug uban pa (Mat. 16:24); *'kung gusto ka mahimong hingpit...'* (Mat. 19:21). Dili Siya mosulod sa balay sa kalag pinaagi sa pwersa, apan *'Nagaatubang ako,*' ingon Siya*, 'sa pultahan ug nagatuktok; kon adunay makadungog sa akong tingog'* (Pahayag 3:20). 'Dili kita pugson sa Dios,' ingon ni San Krisostomo. 'Gihatagan Niya kita og gahum sa pagpili tali sa maayo ug dautan, aron kita mahimong maayo pinaagi sa atong kaugalingong kagustuhan. Ang kalag, isip reyna sa iyang kaugalingon ug gawasnon sa iyang mga lihok, dili kanunay mosumpo sa Dios, ug Siya dili gustong himuon nga mahimayaon ug balaan ang kalag pinaagi sa pwersa ug supak sa iyang kabubut-on. Kay kung diin walay gawasnong kabubut-on, didto walay pagkamahimayaon. Kinahanglan kumbinsihon ang kalag aron, sa iyang kaugalingong gawasnong kabubut-on, kini mahimong maayo."

Ang kagawasan naghatag sa tawo og piho nga kagahum sa paglihok nga dili mapasakop, apan dili aron siya makalihok sumala sa iyang kaugalingong kapritso, kondili aron siya makasumite sa iyang kaugalingon sa kabubut-on sa Dios nga gawasnon. Ang boluntaryong pagsumite sa kagawasan sa kabubut-on sa Dios mao ra ang tinuod ug malipayong paggamit sa kagawasan. Ang kabubut-on sa Dios mao ang prinsipyo nga angay giyaon sa tawo sa iyang mga lihok. Kinahanglan kini nga giya lamang sa maong kabubut-on sa iyang personal

nga mga desisyon. Sa ilawom lamang niining kondisyon makab-ot sa iyang kagawasan ang gilapdon ug kalapad, kay walay bisan unsang butang nga gawasnon sulod sa tawo mismo o sa gawas niya. Ang tanan gihan-ay subay sa klarong mga balaod sa Balaang Kabubut-on, nga gawas niini, nagpabilin nga hingpit nga gawasnon. Busa, ang nag-inusarang angay nga sakop sa kagawasan mao ang kabubut-on sa Dios. Pinaagi sa pagsumite niini, ang kagawasan sa tawo nahimong, daw, walay kinutuban, o mosulod sa usa ka walay kinutuban nga gingharian: *'Naga-agi ako sa mga lapad nga dapit, kay gipangita ko ang imong mga sugo*,*'* ingon sa propeta David (Salmo 118:45). 'Tan-awa unsa kadaghang dili masukod nga mga misteryo ang gihimo sulod sa kalag,' ingon ni San Macarius ang Dako (Diskurso 46), 'unsaon pagpalapad ug pagpalapad sa gilapdon, giladmon, ug kataas sa mga hunahuna niini sa tibuok makita ug dili makita nga binuhat.' Sa pikas bahin, kung ang kagawasan gamiton sa lain nga paagi, sa usa ka bahin, ang pag-antos alang sa kaayohan sa tawo; sa pikas, ang kagawasan mismo mahulog sa makapugong nga mga gapos. Ang tibuok tawo, sa iyang kinaiya ug gahum, ingon man ang tibuok han-ay sa mga butang nga naglibot kaniya, gimarkahan sa balaod sa Balaang Kabubut-on. Kung ang usa ka tawo, nga gihatagan og ingon nga mga gahum ug nagpuyo sa ingon nga kalibutan, magsugod sa paglihok subay sa mga prinsipyo nga layo sa kabubut-on sa Dios, nan dili gyud siya makalikay sa panagbangi sa iyang kaugalingon ug sa kalibutan: iyang samakon ang iyang kaugalingong kaayohan ug mapasakop sa makalilisang nga mga impluwensya gikan sa gawas; sa ato pa, ang tawo dili gyud makalikay sa pag-antos sa kalisud ug kasakit. Labaw pa, ang pag-ehersisyo mismo sa iyang kagawasan mapugngan. Pinaagi sa tinuyo nga paglikay sa kabubut-on sa Dios, ang usa ka tawo dili malikayan nga mahulog sa pipila ka mga gapos ug mawala ang dakong bahin sa mga pagkahingpit nga anaa kaniya. 'Kung ang usa ka tawo gawasnon,' pangutana ni San Tikhon, 'gawasnon ba siya sa pagbuhat sa bisan unsa nga iyang gusto?' Ug mitubag siya: 'Dili. Ang kagawasan dili naglangkob sa pagpuyo sumala sa kaugalingong gusto. Dili kini kaayo kagawasan kondili pagkaulipon – usa ka tinuod ug makaluluoy nga pagkaulipon. Ang mga dili mosunod sa Dios mahulog sa bug-at nga yugo sa manlupig – ang yawa ug ang sala – mahimong labing kabus nga mga bihag sa ilang mga kahuyang, ug napugos sa usa ka balaodnong panumpa" (San Tikhon, vol. 11). Busa, ang tawo—usa ka gawasnong binuhat—pinaagi sa pagtalikod sa kabubut-on sa Dios, nahulog sa gingharian sa kangitngit, nabalotan sa kasuko sa Dios, diin siya napailalom sa gahum ni Satanas, sa sala ug sa mga pagbati, nga naglagot sulod kaniya ug sa uban.

2) Busa, ang dalan nga atong kinahanglan nga gawasnong pilion aron matuman ang atong katuyoan nahimong klaro: mao ang dalan sa kabubut-on sa Dios. Ang Dios ra gayud, nga malipayon sa paglalang kanato isip makatarunganon ug gawasnong binuhat ug nga naghatag kanato niining halangdong katuyoan—nga mag-uban kaniya sa buhing pakig-usa—ang makapakita kanato sa tinuod nga dalan aron maabot nato kini nga pakig-usa sa Dios ug magpabilin niini. *'Kay kinsa bay tawo nga makahibalo sa tinguha sa Dios? O kinsa bay makahibalo sa gusto sa Dios? ... Kinsa bay makahibalo* sa Iyang *kabubut-on?*' (Kabalaoran 9:13–18), gawas kon Iyang ipadayag kini. Kini nga pagpadayag sa kabubut-on sa Dios ngadto sa mga makatarungang binuhat, o ang giya kon giunsa nila pagdumala ang ilang sulod ug gawas nga mga lihok aron mapalipay ang Dios, mao ang sugo sa Dios, o ang moral nga balaod – *'Ang balaod sa Ginoo hingpit, makapabuhi sa kalag; ang testimonya sa Ginoo kasaligan, nagahatag kinaadman sa mga yano; ang mga sugo sa Ginoo matarong, nagapahimuot sa kasingkasing; ang sugo sa Ginoo putli, nagahatag kahayag sa mga mata...'* (Salmo 18:8–11). Busa, ang matinud-anong pagsunod sa balaod sa Dios, ang malipayong pagtuman sa Iyang mga sugo, ug ang matinud-anong pagtuman sa Iyang matarong nga mga gikinahanglan mao a , ang bugtong masaligan nga dalan paingon sa pakig-uban sa Dios. *Ang nagbuhat niini nga mga butang ra ang mabuhi pinaagi niini*, nagtudlo ang Apostol (Gal. 3:12). *'Kung gusto ka mosulod sa kinabuhi, tuman-a ang mga sugo*,*'* miingon ang Ginoo sa usa ka tawo nga masigasig sa pagpalipay sa Dios (Mat. 19:17), ug sa tanan sa kinatibuk-an Iyang gisaad: *'Bisan kinsa nga adunay sa Akong mga sugo ug nagatuman niini, siya gayud ang nagahigugma kanako... 'Kung kinsa ang nagahigugma kanako, siya magbantay sa akong* mga sugo*; ug ang akong Amahan magahigugma kaniya, ug kami moanha kaniya, ug magpuyo kami uban kaniya'* (Juan 14:21, 14:23).

Maong gitawag sa Pulong sa Dios ang Balaod *nga 'usa ka dalan, usa ka kahayag, usa ka suga… nga nagdan-ag sa ngitngit nga dapit'* (Salmo 118:32, 118:35, 118:105; 2 Pedro 1:19), ug kadtong nagatuman niini makadawat sa mga panalangin nga nagagikan lamang sa pakig-uban sa Dios. Ang tawo nga nagatuman sa Balaod molambo sama sa *'usa ka kahoy nga gitamnan sa daplin sa suba, nga nagabunga sa takna sa bunga niini ug ang dahon niini dili malaya—bisan unsa ang iyang buhaton, molampos'* (Salmo 1:3). Maong ang Dios mismo, uban sa ingon ana ka pag-amping ug, aron isulti, usa ka matang sa pagpugos, kanunay nga nagpadayag sa Iyang kabubut-on sa katawhan ug naghatag kanila sa Iyang mga sugo. Gisulat Niya ang Iyang

unang balaod sa konsensya, diin *'ang mga Hentil, nga wala'y Balaod, nagbuhat sumala sa kinaiyahan sa gikinahanglan sa Balaod, nga sila mismo usa ka balaod alang sa ilang kaugalingon'* (Roma 2:14). 'Ang kalag tinuod nga usa ka dako, diyosnong ug katingalahang buhat!' – ingon ni San Macarius ang Dako (Diskurso 46). 'Sa dihang gimugna kini sa Dios, gihulma Niya kini sa paagi nga walay bisan unsang dautang hiyas nga anaa sa kinaiyahan niini; sa baylo, gimugna Niya kini sa hulagway sa hiyas sa Espiritu, gipunoan kini sa mga balaod sa hiyas—pag-amping, kinaadman, gugma ug uban pang mga hiyas", aron, ingon sa obserbasyon ni San Juan Crisostomo sa usa ka talata (tan-awa Brief Instruksiyon, 6 Nobyembre), aron walay bisan kinsa ang makapangatarungan sa kawalay kahibalo sa balaod. Unya, sa dihang, ingon nga resulta sa Pagkahulog, kini nga kini nga sulodnong balaod natabonan, ug sa atong sulod mitungha ang usa ka balaod nga supak sa balaod sa Dios, ang Ginoo nagpadala sa sinulat nga balaod aron ibalik, limpyohan gikan sa hugaw ug pasabton pag-usab kini nga sulodnong balaod sa hunahuna sa mga tawo, ug aron hatagan sila sa labing kasaligan nga giya padulong sa pagkamapa-Diosnon ug sa pagpalipay sa Dios. Sa katapusan, sa dihang bisan kining balaod—samtang gipatin-aw ang mga gikinahanglan sa kabubut-on sa Dios, ug sa samang higayon gipahayag ang kinabuhi sa tawo sa iyang relasyon sa balaod, ug, sama sa usa ka salamin, nagpakita sa hulagway niini, nga halos kanunay hugaw ug guba—nagpadayag lang sa paglapas sa balaod sa mga tawo imbis nga kini itul-id; nga nagpaila lang sa dalan, apan wala maghatag og kusog aron makalakaw niini – unya ang maloloy-on nga Ginoo misaad nga ipadayag sa mga tawo ang lain nga dalan ug hatagan sila og bag-ong balaod. *'Ug hatagan ko sila og bag-ong kasingkasing ug bag-ong espiritu... Ibutang ko ang akong mga balaod sa ilang hunahuna ug isulat kini sa ilang mga kasingkasing; ako ang ilang Dios, ug sila ang akong katawhan'* (Jer. 32:39, 31:33). Ug sa tinuod, Iyang gihatag ug nagpadayon sa paghatag niining *'balaod sa Espiritu sa kinabuhi kang Kristo Jesus'* (Roma 8:2).

3) Bisan pa sa kahinungdanon sa balaod, nagpabilin kini, ingon pa, sa gawas sa kahimtang sa kagawasan. Aron ang usa ka gawasnong binuhat mosunod sa dalan sa balaod, kinahanglan una nga mahitabo ang boluntaryong panaghiusa tali sa duha; ug aron kini mahitabo, kinahanglan adunay basihanan diin ang gawasnong binuhat boluntaryong magpugos sa iyang kaugalingon sa balaod. Ang usa ka binuhat nga dili boluntaryo nga madani ngadto sa usa ka matang sa kalihokan dili na gawasnon, sama sa balaod nga walay makapugos nga basihanan alang sa pagsunod niini dili tinuod nga balaod.

Klaro kaayo nga kining mga basihanan dili mahimong anaa sa kagawasan mismo—kay kinahanglan una nga dawaton kini sa kagawasan aron kini mosumite sa balaod pinaagi sa gahum niini—ni sa balaod mismo, kay kini walay kaugalingon ug kagawasan. Kinahanglan pangitaon kini sa gigikanan sa kagawasan ug sa balaod—sa kabubut-on sa Dios, nga naghatag sa kagawasan ug nagtino sa balaod. Sa laing pagkasulti, ang mga basihanan nga nagkinahanglan nga boluntaryong isumite sa usa ka tawo ang iyang kagawasan sa balaod sa Dios mao gihapon kana nga mga basihanan nga ang kabubut-on sa Dios balaan alang kanato.

Ang kabubut-on sa Dios, bisan pa niana, kinahanglan balaan alang kanato tungod lang kay kabubut-on kini sa Dios. Ang Dios mao ang atong Haring. Kinahanglan kita mosunod nga walay pagduha-duha, apan malipayong mosunod, sa tanan nga Iyang gisugo. Ang ngalan mismo nga 'Dios' angay magpugos kanato sa pagyuko sa Iyang sugo, kay Siya mao ang Ginoo sa tanan. Busa, kon usa ka sugo ang gihatag o usa ka paghukom ang gipahayag batok sa bisan kinsa nga katawhan sa Pulong sa Dios, kanunay kini gipahayag: 'Mao kini ang giingon sa Ginoo'. Kay *'kinsa man ang makasupak kaniya?'* – ingon ni Job (Job 23:13).

Ang ingon nga walay kondisyon apan gawasnong pagsunod sa Dios natural nga motumaw sa atong sulod 1) sa usa ka bahin, gikan sa pagkahibalo nga ang Dios mao ang atong Manlalang ug Manun-ana. Ang atong kinabuhi gikan sa Dios, ang atong kusog gikan sa Dios, ang atong kapalaran ug tanan natong gipanag-iya gikan usab sa Dios: busa, giunsa man nato pagdili sa pagsunod Niya? Busa, ang 24 ka mga tigulang, sa dihang mihapa sila sa atubangan sa Dios nga Makagagahum, nag-awit ingon niini: *'Apan ikaw ang takus, Ginoo, sa pagdawat sa himaya ug dungog ug gahum; kay ikaw ang nagbuhat sa tanang butang, ug pinaagi sa imong kabubut-on kini naglungtad ug nabuhat'* (Pahayag 4:11). Ang propeta nga si David nag-ampo: *'Hatagi ako og pagsabot, ug makat-on ako sa Imong mga sugo*.' Ngano man? Kay *'Ang Imong mga kamot naghimo ug nagporma kanako'* (Salmo 118:73). Nagpadayon siya sa pag-angkon sa Dios: *"Wala nako kalimti ang imong balaod… Gidangatan ko ang imong pagkamatarung*." Ngano man? Kay *"Ako imo… ang akong kalag anaa sa imong kamot"* (Salmo 118:94, 118:109). 2) Sa laing bahin, tungod sa kahibalo nga Siya mismo ang atong Huwes ug Tagahatag sa ganti. Bisan pa nga gihatagan kita sa Dios og kagawasan ug, ingon nga sangputanan, usa ka piho nga lebel sa pagka-independyente, gihandom gihapon Niya nga atong tumanon gayud ang atong katuyoan, ug labi na gayud pinaagi sa Iyang mga sugo. Busa, dili Niya kita tugotan nga

mosunod sa mga tinguha sa atong kasingkasing nga walay silot, kondili gisundan Niya kita sa paghukom aron madala kita sa pagsunod. *'Wala Siya maghatag og pahulay… ni wala Siya magtugot bisan kinsa nga molihok sa dautan*,' ingon ni Sirach (Sir. 15:20). Busa, bisan pa Nagaingon Siya, *'kung gusto nimo'* (Mat. 19:17, 16:24), nagdugang usab Siya: *'Kung dili ka mosugot, dili usab ka mosunod kanako, ang espada hikapon. Kay ang baba sa Ginoo misulti niining mga pulong… Dili mohunong ang akong kasuko batok sa mga mosupak kanako'* hangtod sila mosumite (Isa. 1:20, 1:24; Kabalaan 12:28). Kini gayud nga duha ka pagbati—nga bisan pa, dili kanunay klarong mailhan—nga gipamutang sa matag bahin sa kasingkasing, mao ang nagmugna niini og usa ka matinahuron nga kahadlok o pagbati sa atong hingpit nga pagsalig sa Dios, nga nagpugos kanato sa boluntaryong pagsumpo sa mga sugo sa kabubut-on sa Dios, o sa balaod. Sa atong mga kalag, kini gayud nga pagbati sa hingpit nga pagsalig sa Dios ang nagsilbing bugtong basihanan sa pagsumite sa atong kagawasan sa balaod. Busa, sa matag higayon nga kini nga pagbati mohuyang, ang mga tawo maghatag sa ilang kaugalingon sa pagbuhat sa bisan unsa nga supak sa balaod; ug sa pikas bahin, kadtong nagbuhat sa bisan unsa nga supak sa balaod nagpakalipay sa ilang kaugalingon sa usa ka matang sa kagawasan gikan sa Dios. Nagaingon sila sa Ginoo: *'Lakaw kamo gikan kanamo; dili namo gusto nga makita ang inyong mga dalan. Kinsa ang takus nga mag-alagad kaniya?*' (Job 21:14–15). *'Dili makita sa Ginoo, ni masabtan sa Dios ni Jacob'* (Salmo 93:7). *'Naglibot kanako ang kangitngit, ug ang mga bungbong nagsira kanako… Dili hinumduman sa Labaw ka Labaw ang akong mga sala'* (Sirak 23:25). Ingon usab, si San Basilio nga Dako miingon nga ang tanang dautan naggikan sa kamatuoran nga ang mga tawo mobiya sa dakung ug tinuod, usa ka Hari sa tanan ug Dios… ug mas pilion ang pagdumala nga supak sa Ginoo kaysa sa pag-ilawom sa Iyang pagdumala. Sa kinatibuk-an, ang Pulong sa Dios nag-ila sa gigikanan sa kadautan ingon ang pagkalimot sa Dios (Deut. 32:18) ug ang pagtalikod gikan sa Dios (ibid., 15).

Apan bisan kining pagbati sa hingpit nga pagsalig usa ra ka tunga-tungang anaa, aron isulti, tali sa balaod ug kagawasan. Ang mismong panaghiusa sa kagawasan ug balaod, sa baylo, nahitabo tungod sa atong boluntaryong pagsumite sa balaod, o sa kabubut-on sa Dios. Bisan pa sa tanang rason nga mahimo, ang Dios dili kita pugson, apan biyaan kita nga gawasnon, aron kita mismo ang mosumite ug ihalad ang atong kagawasan kaniya ingon usa ka halad – ang bugtong halad nga mahimo sa usa ka tawo sa iyang kaugalingong kabubut-on, usa ka halad ngadto sa Dios nga angay kaniya. Ang tinuod nga kinaiya sa usa ka moral ug debotong kinabuhi mao ang paghalad sa kaugalingong kagawasan ngadto sa Dios; o, sa lain nga pagkasulti, kini naglangkob sa determinasyon nga idirekta ang sulod ug gawas nga mga lihok sa walay lain pa nga paagi kondili sumala sa kabubut-on sa Dios. Pinaagi niining determinasyon nga nagsugod ug napadayon ang moral nga kinabuhi sa usa ka tawo. Gipakita kini sa Pulong sa Dios sa porma sa usa ka panumpa ug ingon usa ka boluntaryong halad ngadto sa Dios: *'Nangako ako,*' ingon ni David, *'ug nagsaad nga tumanon ang mga sugo sa Iyang pagkamatarung… Dawata, O Ginoo, ang boluntaryong halad sa akong mga ngabil'* (Salmo 118:106, 118:108); o sa porma sa pagpaubos sa atubangan sa Dios ug pagbalik kaniya, sama sa kaso ni Job: *'Kon mobalik ka ug magpaubos sa atubangan sa Ginoo, ug ilabay ang kadautan gikan sa imong puloy-anan… ang Makagagahum mao ang imong Tabang'* (Job 22:23–30; Oseas 6:1); o ubos sa pagkunwaring pagpangita sa Ginoo: *'Pangitaa ang Ginoo, ug sa diha nga makakaplag kamo kaniya, tawga siya; sa diha nga siya mosuod kaninyo, biyaa sa daotan ang iyang dalan ug sa tawo nga daotan ang iyang mga hunahuna, ug siya magbalik sa Ginoo'* (Isa. 55:6–7); ug, sa katapusan, sa konteksto sa pagpangita og dalangpan sa Balaod ug sa Dios: *'Ang akong mga mata nangluya sa pagpaabot sa imong kaluwasan ug sa pulong* sa imong *kamatuoran'* (Salmo 118:81–82).

Makahukom kita gikan niini nga kung ang usa ka tawo, sa kahibalo sa iyang hingpit nga pagsalig sa Dios, maghukom nga maglakaw nga matinud-anon ug padayon sa kabubut-on sa Dios—o sa balaod sa Dios—makab-ot niya ang iyang tumong o matuman ang iyang katuyoan. Kay masulti kini sa tanan: maghukom nga tumanon ang balaod, ug magpuyo ka sa kanunay nga pakig-uban sa Dios. Sa samang higayon, samtang ang usa ka tawo magpailalom sa Dios, ang Dios nahimong usa ka buo uban sa tawo, ug ang tawo nahimong usa ka buo uban sa Dios. Kay ingon niini ang Ginoo mismo: *'Sila mahimong akong katawhan, ug ako mahimong ilang Dios: kay sila mobalik kanako sa tibuok nilang kasingkasing'* (Jer. 24:7). Ang balaan nga propeta David miingon: *'Bahín ko, O Ginoo, ang pagbantay sa imong balaod'* (Salmo 118:57); sa ato pa, sa tinguha nga mahimong iya ang Dios sa walay katapusan, o, nga pareho ra niini, aron makig-uban kaniya, ang balaan nga propeta nagpasiya nga kanunay nga tumanon ang Iyang balaan nga balaod. Sa kaso ni Job, kini gipakita ingon nga kaisog sa atubangan sa Dios. Nagaingon siya nga ang tawo nga mobalik sa Ginoo ug magpaubos sa Iyang atubangan adunay Siya ingon nga Tabang ug siya mismo *'magkauswag sa atubangan sa*

Dios, nga malipayon nga nagtan-aw paingon sa langit' (Job 22:26); samtang ang dautang tawo – *'unsaon pa kaha niya pagpakauswag sa Iyang atubangan?'* (Job 27:10).

Busa, ang sukdanan sa moral nga kinabuhi sa kinatibuk-an mahimong ipahayag sa mosunod nga lagda:

c) Buhata ang kabubut-on sa Dios aron makig-uban sa Dios, o magpabilin sa pakig-uban sa Dios pinaagi sa aktibong pagtuman sa Iyang balaan nga kabubut-on

c) Buhata ang kabubut-on sa Dios aron makig-uban sa Dios, o magpabilin sa pakig-uban sa Dios pinaagi sa aktibong pagtuman sa Iyang balaan nga kabubut-on

Kini nga lagda gipahayag nga walay hunong sa tibuok Pulong sa Dios, ug ang pagtuman niini gipakita nga tinubdan sa tanang kaayohan, samtang ang dili pagtuman niini mao ang tinubdan sa tanang kadautan. Nisaad ang Dios kang Abraham og panalangin—dili lamang kaniya, kondili usab sa iyang mga kaliwatan pagkahuman niya—busa nga siya maglakaw *sa atubangan* Niya sa pagkamatarong: *'Maglakaw ka sa akong atubangan sa pagkamatarong'* (Gen. 17:1); Gipili sa Dios ang katawhan sa Israel, ug kini nga katawhan mitugyan sa Iya, nga misinggit sa usa ka tingog: *'Tanan nga gisulti sa Ginoo among buhaton ug tumanon'* (Exod. 24:7). Ug ang Manluluwas miingon: *'Dili ang tanan nga nagaingon kanako, Ginoo, Ginoo, makasulod sa gingharian sa langit, kondili ang mga buhaton ang kabubut-on sa akong Amahan nga naa sa langit'* (Mat. 7:21).

2) Ang sukdanan sa Kristohanong moral nga kinabuhi

Ang sukdanan sa moral nga kinabuhi sa kinatibuk-an gipakita sa kina-iya sa Unang Tugon, o sa espirituhanong kinabuhi sa tawo sa iyang orihinal nga kahimtang. Sama sa usa ka masunuronong anak, siya maglakaw nga mapainubuson sa kabubut-on sa Dios ug pinaagi niini magpabilin sa Iyang pabor ug magpuyo sa kanunay nga pakig-uban Niya. Ang tawo adunay na daan ang tanan nga gikinahanglan aron makab-ot kini nga tumong, mao ang: kagawasan – putli ug walay babag; kahibalo sa balaod – usa ka klaro ug hayag nga pagbati sa kahadlok sa Dios; ug pagsalig sa Dios – lig-on, ug busa usa ka dili matandog nga determinasyon sa paglakaw sa kabubut-on sa Dios. Sama sa pagkahimong natukod ang tawo sa iyang angay nga dapit pinaagi sa paglalang mismo, mao usab unta nga nagpabilin siya didto pinaagi sa mga gahum ug paagi nga gihatag kaniya sa maloloy-on nga Magbubuhat ug Mag-andam.

Apan sa pagkahulog sa tawo, nasailalim siya sa hingpit nga kagubot, sulod sa iyang kaugalingon ug sa iyang mga relasyon. Naputol ang pakig-uban sa Dios: tungod sa usa ka panumpa, dili na mangahas ang tawo nga motan-aw paingon sa langit; ang gawasnong pagbuot napugngan sa sala ug mga tinguha; natabonan ang balaod; ang pagbati sa pagsalig nanghuyang, ug uban niini ang determinasyon sa paglakaw sa kabubut-on sa Dios nanghuyang usab sa ingon ka dako nga sukod nga ang tawo mismo dili na makabalik niini. Gihuptan siya sa mga gapus sa makasasalaong pagkaulipon sa prinsipe sa kangitngit – ang yawa.

Apan bisan pa sa Pagkahulog, nagpabilin nga tawo ang tawo. Ang iyang tawag ug katuyoan nagpabilin nga pareho: pakig-uban sa Dios; ang dalan paingon niini pareho gihapon—ang paglakaw sa kabubut-on sa Dios, nga aron matuman niini kinahanglan niyang itugyan ang iyang kaugalingon tungod sa pagbati sa iyang pagsalig sa Dios. Ug bisan pa niana, sa tanan niini, dili makatuman ang tawo bisan usa ka gikinahanglan pinaagi sa iyang kaugalingong paningkamot. Sa tanang aspeto, nanginahanglan siya og diyosnong, katingalahang tabang. Busa, ang Dios nga Trinidad—ang Amahan—pinaagi sa Iyang Bugtong Anak ug sa Espiritu Santo, malipayong nagtukod dinhi sa yuta og gingharian sa grasya, diin hingpit nga natubag ang labing gikinahanglan nga espirituhanong panginahanglan sa tawo. Dinhi, ang tawo, nga nahimulag sa Dios, gibalik sa Iyang kiliran pinaagi sa Ginoo—si Jesu-Cristo—ingon nga Siya ra ang Bugtong Tigpakaaron-ingnon, nga nagpasig-uli sa Dios sa katawhan ug sa katawhan sa Dios, ug nagdala sa mga napasig-uli ngadto sa tinubdan sa tinuod nga kinabuhi; ang napaluya nga libreng kabubut-on sa tawo gibalik pinaagi sa Balaang grasya; Ang kakulangan sa pagtuman sa Balaod napunan pinaagi sa pagtuo kang Kristo nga Manluluwas; ang pagbati sa pagsalig sa Dios ug ang determinasyon sa paglakaw sa Iyang kabubut-on nabanhaw pinaagi sa paghinulsol. Ingon nga resulta sa paghinulsol, pinaagi sa pagtuo sa Ginoong Jesu-Cristo, ang Balaang grasya moabut sa usa ka tawo sa mga sakramento; kining grasya, pinaagi sa pagbag-o kaniya, naghiusa kaniya sa Ginoong Jesu-Cristo, ug pinaagi Niya ug sa Iyang sulod, sa Dios.

Kini mao ang labing hinungdanon nga mga kondisyon alang sa tinuod nga Kristohanong kinabuhi. Klaro kaayo nga ang labing importante nga mga aspeto niini mao ang: 1) pakig-ambit sa Ginoong Jesu-Kristo,

diin ang tinubdan sa tinuod nga kinabuhi gipadayag sa usa ka tawo; 2) Sa dalan padulong sa pakig-ambit uban kang Kristo nga Manluluwas ug sa pakig-ambit uban Niya, gikinahanglan ang mosunod sulod sa tawo mismo ug, sa pipila ka bahin, gikan sa tawo: (a) paghinulsol ug (b) pagtuo – ingon man, gikan sa taas, ang Balaang Grasya, nga nagasugod, nagahulma ug nagaperpekto sa bag-ong kinabuhi ni Kristo sulod sa kaugalingon sa tawo; (c) Balaang Grasya. Gikan sa pagpatin-aw niining mga aspeto sa Kristohanong kinabuhi, 3) mahimong klaro usab ang sukdanan sa moral nga kinabuhi sa usa ka Kristohanon.

a) Pakig-uban sa Ginoong Jesu-Kristo

1) Pakig-uban sa Ginoong Jesu-Kristo

Karon, walay lain pa nga paagi alang sa usa ka tawo nga mosulod sa buhing panaghiusa uban sa Dios gawas kang Jesu-Cristo. *'Walay bisan kinsa nga makaduol sa Amahan gawas kanako,'* ingon sa Ginoo (Juan 14:6). Busa*, 'usa ra ka Dios, ug usa ra ka Managpataliwala tali sa Dios ug sa mga tawo—ang tawo nga si Cristo Jesus'* (1 Timoteo 2:5), *pinaagi* kaniya *'aduna kita'y pag-adto… ngadto sa Amahan'* (Efeso 2:18). Ang tawo, nga nahimulag sa Dios, nakasinati og tulo ka kadaut: gisilotan siya sa panalangin sa Dios , naabaw-an ang iyang sulod, ug nahulog sa gahum sa yawa – tulo ka kadaut nga, sa ilang kinaiyahan, nagpabilin sa tawo sa kahimtang nga bulag sa Dios, busa ang pagduol sa Dios mahimo lamang pinaagi sa pagtangtang niining mga kadaut. Gipaluwas kita sa Ginoong Jesu-Cristo gikan sa tanan niini:

Gitangtang Niya ang sumpa gikan kanato pinaagi sa Iyang kamatayon (Gal. 3:13), kay *'Gisakripisyo Siya alang kanato'* (1 Cor. 5:7), ug *'ginabalaan kita pinaagi sa halad sa Iyang lawas*' (Heb. 10:10). *'Sa Kristo, gipahiuli sa Dios ang kalibutan ngadto sa Iyang kaugalingon'* (2 Cor. 5:18–19) ug, pinaagi Kaniya, gihatagan ang mga tawo *'og kumpiyansa nga makaduol* sa Iyang atubangan' (Heb. 10:19). Busa, ang mga apostoles nangaliyong sa tanan, sa ngalan sa Dios, nga makig-uli Kaniya pinaagi kang Cristo Jesus (2 Cor. 5:18–20).

Gipang-ayo Niya ang atong mga kasakit, nahimong gahum sa kaluwasan alang kanato (Roma 1:17; 1 Corinto 1:24); napuno niining gahum, napalig-on kita (1 Timoteo 1:12) ug makahimo kita sa tanang butang (Filipos 4:13). Gipatunhay Niya *ang kinabuhi 'kanato nga patay sa atong mga sala'* (Efe. 2:5), ug *'gihatagan* kita *og kagawasan… gikan sa balaod sa sala'* (Roma 8:2; Juan 8:36). Sa tinuod, kung Wala Siya*, 'wala kami'y mahimo'* nga tinuod nga maayo (Juan 15:5).

Gipapas Niya ang mga buhat sa yawa, *'kay gipapas* Niya *ang nagkupot sa gahum sa kamatayon'* (Heb. 2:14), ug gisilotan Niya kining *'prinsipe ning kalibutan ug gipahawa siya'* (Juan 12:31, 16:11); busa, gidala Niya ang tanang magtutuo gikan sa kangitngit ngadto sa Iyang katingalahang kahayag ug gikan sa gingharian ni Satanas paingon sa Dios, gisul-oban sila *"sa tibuok armadura sa Dios, aron makasukol sila sa mga panukso sa yawa"* (Efe. 6:11).

Apan kini nga *'dili masusi nga bahandi ni Cristo'* (Efe. 3:8) natago lamang kaniya. Siya mao, alang sa katawhan, *ang 'pagkamatarung, pagkabalaan ug pagluwas'* (1 Cor. 1:30), *ang 'kinabuhi'* (Juan 1:4; Col. 3:4) ug ang bugtong tinubdan *sa* tanang *'langitnong panalangin'* (Eph. 1:3, 1:10); diha kaniya kita *'gipa-kinabuhi pag-usa… naglingkod sa langitnong mga dapit'* (Eph. 2:5–6), *'gi-ampon nga* mga anak sa Dios' (Rom. 8:4–17); apan kadtong mosulod sa buhi nga pakig-uban kaniya ug busa duol kaayo nga nakig-usa kaniya—sama sa mga miyembro sa usa ka lawas (1 Cor. 6:15) o sama sa mga sanga sa baging (Juan 15:5)—mao lamang ang tinuod nga makatagamtam sa tanang panalangin nga gireserba para kanato sa Kristo ug gipadayag kaniya ngadto sa nahulog nga katawhan. Busa, ang pakig-uban sa Ginoong Jesu-Kristo gisugo ug gipakita ingon nga bugtong ug labing halangdon nga panalangin. Busa, ang Ginoo mismo miingon sa mga apostoles: *'Pabilin kamo kanako, ug ako kaninyo'* (Juan 15:4). Ang Dios Amahan, pinaagi sa mga apostoles, nagtawag kanato gayud *'sa pakig-uban* sa Iyang *Anak*, *ang atong Ginoong Jesu-Cristo'* (1 Cor. 1:9); ang mga apostoles nagtumong sa mga magtutuo ingon nga *'mga kaambit ni Cristo'* (Heb. 3:14); nag-ampo sila sa Dios *'nga magpuyo si Cristo... sa* ilang *mga k*asingkasing' (Eph. 3:17); nagasubo sila alang sa *mga "nalingo gikan kang Cristo"* ug nag-antos "hangtud nga Siya *pagahimoon* pag-usab *sa* ilang sulod" (Gal. 4:19, 5:4); nagpamatuod sila sa ilang kaugalingon nga dili na sila mabuhi para sa ilang kaugalingon, *"apan si Cristo ang mabuhi* kanila*"* (Gal. 2:20), ug nagmando sa tanan *nga 'sul-oban ang Cristo'* (Rom. 13:14), nga nagtudlo isip *tinuod nga* katuyoan niining maong balaang pagtukod: *'aron kita anaa sa Iyang tinuod nga Anak*, ang atong Ginoong *Jesu-Cristo'* (1 Juan 5:20).

Busa gipadayag nga ang bugtong paagi sa pakig-ambit sa Dios mao ang pakig-ambit sa Ginoong Jesu-Cristo. Ang Manluluwas mismo ang nagpadayag niining misteryo sa mga balaang apostoles, nga miingon: *'Ako anaa sa akong Amahan, ug kamo anaa kanako, ug ako anaa kaninyo'* (Juan 14:20). Busa nagtudlo Siya

nga ang Amahan nagahigugma lamang sa mga nagahigugma kaniya (ang Anak), moanha kanila ug, kauban Niya, *'nagpuyo* sa ilang *sulod'* (Juan 14:23, 16:27), ug Nagaampo Siya sa Amahan: *'aron sila mahimong usa, ingon nga Ikaw, Amahan, anaa kanako ug ako anaa kanimo, aron sila usab mahimong usa kanato'* (Juan 17:21). Ang mga magtutuo gihimong kabahin niining misteryosong pakig-ambit uban sa atong Ginoong Jesu-Kristo pinaagi sa balaan nga sakramento sa Bunyag. Dinhi sila mahimong mga miyembro sa Lawas ni Cristo ug gisul-oban sa Ginoo, ingon sa pagtudlo sa Apostol: *'Kay kamo nga tanan nabunyagan kang Cristo, gisul-oban ninyo si Cristo'* (Gal. 3:27), ug sa samang higayon nahimong mga kaambit sa mga panalangin nga nakuha sa Ginoo alang kanato: pagpakamatarong ug pagbag-o. Ang gipahilob sa bunyag gilubong uban ni Cristo ug nadawat niya ang gahum sa Iyang kamatayon – ang pagpasaylo sa mga sala (Roma 6:3). Ang nabunyagan mogawas gikan sa batyanan ngadto sa usa ka bag-ong kinabuhi, ingon usa ka bag-ong binuhat, *'aron dili* na *kita mahimong ulipon sa sala'*, nga sukad karon wala na'y gahum kanila ni maghari sa ilang sulod (Roma 6:3–14). Ang Apostol naghisgot niining mga panalangin: *'Apan kamo gihugas, apan kamo ginasanto, apan kamo gipahimangnoan sa ngalan sa Ginoong Jesu-Cristo ug pinaagi sa Espiritu sa atong Dios'* (1 Cor. 6:11).

2) Ang mga gasa nga gihatag niining higayona, bisan pa, nagpasabot sa labing lawom nga mga kausaban nga kinahanglan mahitabo sa kasingkasing sa usa ka tawo nga nagaduol sa Ginoo sa wala pa ang bunyag, ug nga, sa tinuod, nagatukod sa pundasyon, sa sinugdanan ug sa binhi sa usa ka tinuod nga Kristohanong kinabuhi. Kini nga mga kausaban mao ang paghinulsol ug pagtuo, ingon sa gipangayo sa Manluluwas mismo sa tanan nga miadto kaniya, nga nag-ingon: *'Maghinulsol kamo ug motuo sa Maayong Balita'* (Marcos 1:15). Kini ginabuhat sa kalag pinaagi sa Balaang Grasya – nga mao ang nanguna niini. Sa Bawtismo ug (Krismasyon), bisan pa, ang grasya mosulod sa kasingkasing sa Kristohanon ug nagpuyo didto kanunay, nga nagtabang kaniya sa pagpuyo og Kristohanong kinabuhi ug sa pagtubo gikan sa kusog ngadto sa kusog sa espirituhanong kinabuhi.

b) Paghinulsol

a) Paghinulsol

Ang ugat nga hinungdan sa usa ka mapait nga kinabuhi, sumala sa gipadayag sa atong hunahuna ug kasinatian, mao ang pagkahuyang sa sulod nato sa kahadlok sa Dios, o sa pagbati sa pagsalig kaniya—usa ka pagkahuyang nga usahay moabot sa grabe kaayo nga lebel, hangtod sa hingpit nga pagkawala niining pagbati. Ang nagpalihok nga pwersa sa atong makasasala nga kinabuhi mao ang paghigugma sa kaugalingon o pagpalugway sa kaugalingon; sa laing pagkasulti, pagka-makasarili, o pagka-sentro sa kaugalingon. Sa dihang mabungkag ang pagka-makasarili, mabanhaw pag-usab sa usa ka tawo ang kahadlok sa Dios—o ang pagbati sa pagsalig sa Dios—pinaagi sa paghinulsol. Ang usa ka tawo nagpuyo sa kahimtang sa pagkabulag gikan sa Dios kon siya nagpuyo lamang para sa iyang kaugalingon ug wala maghunahuna sa Dios o sa langit, o, sa mga pulong ni David: *'dili nila ginabutang ang Dios sa ilang atubangan'* (Salmo 53:5, 85:14). Ang ingon nga tawo kasagaran hingpit nga nabisi sa iyang kaugalingong mga buluhaton: bisan sa kahibalo, o sa arte, o sa iyang katungdanan, o sa iyang pamilya, o, labi pa gani, sa kalipay ug katagbawan sa pipila ka hilig; wala sila maghunahuna sa kinabuhi nga umaabot, apan naningkamot sa paghan-ay sa ilang karon nga kinabuhi aron mabuhi nga malinaw-on ug, ingon pa man, walay katapusan; dili siya motan-aw sa sulod, ug busa wala siya kahibalo sa iyang kaugalingong kahimtang o sa mga sangputanan nga mosunod gikan sa iyang kinabuhi, apan kanunay niyang giisip ang iyang kaugalingon nga usa ka dakong butang ug kanunay siyang gipalihok sa mga walay pulos nga kabalaka; Dili niya gihigugma ang uban, kondili ginatratar lang niya sila sumala sa gikinahanglan sa pormalidad; busa, andam siya nga makapasakit basta dili lang kini makadaot sa iyang dungog; usahay siya magbuhat og maayong buhat, apan kini tanan mga produkto sa kalag (Epistola sa mga Amahan sa Sidlakan, Kapitulo 3), nga napuno sa iyang kinatibuk-ang espiritu sa paghigugma sa kaugalingon, nga nagkuha sa tinuod nilang bili. Gikumpisal kini sa bisan kinsa nga mibalik sa Dios, samtang ang mga dili maghinulsol, samtang nagpabilin sa maong kahimtang—bisan pa sa pagka-estrikto sa ilang panagway sa usahay nga pagsusi sa ilang kaugalingon ug kinabuhi—dili gayud makombinser sa ilang kaugalingon nga ang ilang mga buhat walay pulos ug dautan. Si Satanas, nga nakabaton sa usa ka tawo pinaagi sa sala—nga nagpuyo sulod kanila kauban ang ilang kaugalingong kabubut-on—nagpigo sa ilang espiritu sa tanang kakayahan sama sa usa ka letargikong tulog. Busa, nag-antos sila sa pagkabuta, pagkawalay pagbati, ug pagkawalay pagtagad.

Ang usa ka tawo nga anaa sa ingon nga kahimtang dili makabawi sa iyang kaugalingon hangtod mosidlak ang kahayag sa Balaang grasya sa iyang makasasalaong kangitngit. Si Satanas naglabay ug

kangitngit kanila, nagalibot kanila sa iyang mga bitag, diin walay makalingkawas gawas sa giya gikan sa taas (2 Tim. 2:26). *'Walay bisan kinsa ang makaduol kanako*,' ingon sa Ginoo, *'gawas kon ang Amahan nga nagpadala kanako ang magdani kaniya... 'Ang bisan kinsa nga nakadungog sa Amahan ug nakakat-on gikan Kaniya moanha kanako'* (Juan 6:44, 45). Busa, ang Ginoo mismo *'nagtindog sa pultahan ug nagatuktok'*, ingon man, nga nagaingon: *'Mata, ikaw nga natulog, ug bumangon gikan sa mga patay'* (Pahayag 3:20; Efeso 5:14).

Kini nga tingog sa Dios, nga nagtawag, moabot sa makasasala, direkta, diretso sa kasingkasing, o dili direkta, panguna pinaagi sa Pulong sa Dios, ug kanunay usab pinaagi sa nagkalain-laing eksternal nga mga panghitabo, sa kinaiyahan ug sa iyang kaugalingong kinabuhi ug sa kinabuhi sa uban. Apan kini kanunay nga motandog sa konsensya, magmata niini ug, sama sa kidlat, maghayag (klarong ipadayag sa hunahuna) sa tanang matarong nga relasyon sa tawo nga iyang gilapas ug gilubos. Busa, kini nga buhat sa grasya kanunay nga nagpakita sa iyang kaugalingon pinaagi sa grabeng espirituhanong kakulba, kalibog, kahadlok alang sa kaugalingon ug pagdumot sa kaugalingon. Bisan pa, dili kini magpugos sa usa ka tawo pinaagi sa pwersa, kondili mopahunong lang kanila sa ilang dautang agianan, pagkahuman niini hingpit nga gawasnon ang tawo nga mobalik sa Dios o malubong pag-usab sa kangitngit sa paghigugma sa kaugalingon. Sa parabula sa Anak nga Nagasayang sa Panulondon, kini nga kahimtang gipadayag sa mga pulong: *'pagkahibalo sa iyang buot'* (Lucas 15:17).

Sa usa ka tawo nga mituman (imbes nga misukol) sa lihok sa grasya, nga nagtawag ug naghayag sa iyang sulod nga kangitngit, usa ka talagsaong abilidad ang napadayag sa pagsabot sa gipadayag nga mga kamatuoran nga hayag kaayo, sama sa usa ka espesyal nga pagpaminaw ug pagdawat sa kasingkasing: *'nabuksan ang ilang mga mata'* (Buhat 26:18); *ang 'Espiritu sa kinaadman… sa kahibalo sa kamatuoran'* (Efe. 1:17) naglihok. Makita ang mga pananglitan niini sa tanan nga nakabalik-loob (pananglitan si Maria sa Ehipto, Eudokia, ug uban pa). Ang mga tinuod nga gipadayag mahimong tun-an bisan pa walay tabang sa grasya, apan samtang kini naporma sa hunahuna, kasagaran dili kini mosulod paglawom sa kasingkasing. Apan, ilawom sa impluwensya sa grasya, ang kasingkasing ginapakaon niini, gidawat kini sa sulod, hingpit nga gisagop ug gitipigan, nahimong, ingon pa gani, usa ka dili mapugngan nga espongha. Labaw pa, tungod kay ang pagpadayag naglangkob sa Balaod ug sa Ebanghelyo, sa dihang dawaton sa magpangita kining mga gipadayag nga kamatuoran sa kasingkasing, makasinati siya og duha ka matang sa kausaban: ang uban makapasubo ug makapawala og kadasig, samtang ang uban naghatag og kahupayan ug kahupayan sa kalag. Apan, depende sa kahimtang sa nagbag-o, una sa tanan, ang Balaod mopahamtang sa iyang bug-at ug mopasakit kaniya ingon usa ka may sala. Ang hugpong sa ingon ani nga mga kausaban sa kasingkasing mao ang kinatibuk-an sa mga pagbati sa paghinulsol.

Niining proseso, ang unang lakang mao ang pag-ila sa mga sala. Ang Balaod nagpakita sa usa ka tawo sa tanang buhat nga obligado siyang buhaton—mao kana, ang mga sugo sa Dios—samtang ang iyang konsensya nagpresentar sa tibuok han-ay sa mga buhat nga supak niini, uban sa pagkahibalo nga kini dili unta mahitabo, nga kini tanan resulta sa iyang kaugalingong gawasnong kabubut-on ug kasagaran gihimo uban ang hingpit nga kahibalo sa ilang pagkasayop. Ang sangputanan niini mao ang sulodnong paghukom sa tawo alang sa tanang , mga kapakyasan sa pagbuhat, ug mga kalapasan: mobati ang tawo og hingpit nga pagbasol sa atubangan sa Dios, walay pasangil, ug walay depensa. Busa, dugang pa, ang masakit, masubo, ug makapugong nga pagbati mahitungod sa mga sala nagpunô sa kasingkasing gikan sa tanang kilid: pagdumot sa kaugalingon ug kasuko sa kaugalingong dautang kapritso, kay hingpit nga siya ang masayop; kaulaw sa pagdala sa kaugalingon sa ingon ana ka-mapasipala nga kahimtang; makalilisang nga kahadlok ug pagpaabot sa hapit na nga kadaut, tungod kay napungot ang tawo sa labing gamhanan ug matarong nga Dios pinaagi sa iyang mga sala; sa katapusan, ang usa ka nalibog nga pagbati sa kawalay-kugi ug kawalay-paglaum nagkompleto sa kapildihan: gusto unta sa tawo nga hikason kining tanan nga dautan, apan daw nahimo na kini nga dili na mapabulag gikan sa iyang kaugalingon; manga gani siya nga mamatay, aron siya makabangon pag-usab sa mas maayong kahimtang, apan wala siyay gahum nga buhaton kini. Niining panahona, ang tawo, gikan sa kalawom sa iyang kalag, magsugod sa pagtuaw: *'Unsaon ko… unsaon ko!'* – sama sa pagtuaw sa mga tawo isip tubag sa mga pagsaway ni Juan nga Maninubig (Lucas 3:10, 3:12, 3:14) ug sa mga pulong sa Apostol Pedro, pagkahuman sa pag-anhi sa Espiritu Santo (Buhat 2:37). Dinhi, ang tanan—bisan pa sila magmamando o bisan kinsa pa nga labing dungog nga tawo sa kalibutan—mobati nga nadakpan sila sa paghukom sa Dios ug hingpit nga sakop sa Iyang gahum, nga sila *'usa ka ulod ug dili tawo, usa ka kaulaw sa mga tawo ug usa ka kasuklam-suklam sa katawhan'* (Salmo 21:7); nga nagpasabot nga ang tibuok pagkatawo mapukan sa abog,

samtang ang pagkahibalo sa katungdanan sa Dios—o ang pagbati sa pagsalig Niya—mabuhi pag-usab: usa ka pagsalig nga hingpit ug dili malikayan.

Ang ingon nga pagbati dali dayon mamunga, aron pugson ang usa ka tawo sa pagsumpo sa kaugalingon ug pag-uyon sa kabubut-on sa Dios, o sa kasamtangang kahimtang, sa pagbag-o sa kaugalingon ug pagsugod og bag-ong kinabuhi sumala sa kabubut-on sa Dios. Apan sa samang higayon, ang pagbati sa kasuko sa Dios ug sa Iyang panata bug-at kaayo nga nagpugos kaniya, samtang sa sulod niya gipahuyang siya sa pagkahibalo sa iyang kawalay-gahum nga mapildi ang mga tinguha—nga nasinati na niya pag-usab-usab ang kusog niini—ug sa iyang nadaut nga kabubut-on. Busa, nagbarog siya nga daw naparalisa, nga wala gani kaisog sa paglihok bisan gamay. Dinhi miabot ang tukmang tabang kaniya: sa usa ka bahin, ang pagtuo; ug sa pikas, usa ka gahum nga puno sa grasya nga motabang kaniya sa pagbuhat sa matag maayong buhat.

c) Pagtuo

b) Pagtuo

Ang usa ka makasasala, nga gipisil sa hugot nga pagsilot sa balaod, wala'y makaplagan nga kahupayan bisan asa gawas sa Ebanghelyo – ang pagpangwali ni Kristo nga Manluluwas, nga miabot sa kalibutan sa mga makasasala aron luwason sila. Kung wala si Hesukristo – ang Ginoo sa mga makasasala nga gikondena sa Balaod – imposible alang sa mga makasasala nga makalingkawas sa kawad-on sa paglaum; mao nga gipahayag nga ang Manluluwas miabot gayud alang kanila. *'Wala ko miabut*,' ingon niya, '*aron motawag sa mga matarong, kondili sa mga makasasala sa paghinulsol'* (Lucas 5:32); ug usab: *'Ang Anak sa Tawo miabut aron mangita ug magluwas sa mga nawala'* (Lucas 19:10). 'Alang kanila gipangwali ang kahupayan sa Maayong Balita,' nagtudlo si Santo Tikhon, 'alang sa mga kabus, mao ang mga nag-ila sa ilang espirituhanong kakabus, nga wala'y makita nga pagkamatarong sa ilang kaugalingon sa atubangan sa Dios, kondili makakita lamang sa ilang pagka-uba; sa mga mapinul-an sa kasingkasing, mao, kadtong ang ilang kasingkasing nabutasan sama sa pana sa kasubo tungod sa ilang mga sala... *'Ang Balaod mao ang atong magtutudlo... ngadto kang Cristo'* (Gal. 3:24). Pinaagi sa pagpadayag sa atong sala ug kahuyang, kini nagpugos kanato sa pagpangita og lain nga paagi ug, daw sa pagkuha kanato sa kamot, nagdala kanato kang Kristo; kay sa kaguol sa konsensya, walay lain nga dalangpan gawas kang Kristo, Kinsa *'Siya mismo ang nagdala sa atong mga sala sa Iyang kaugalingong lawas sa kahoy'* (1 Ped. 2:24) ug Kinsa, *'ang wala mailhi sa pagkamakasasala, gihimong pagkamakasasala sa Dios alang kanato, aron kita mahimong pagkamatarong sa Dios diha kaniya'* (2 Cor. 5:21)... Aron mamahimutang ang ebanghelikal nga pagtuo sa kasingkasing, kinahanglan una nga maila sa usa ka tawo ang iyang kaugalingong kahuyang ug masinati pag-ayo ang kasuko sa Dios, ang Iyang panumpa, ang Iyang paghukom, ug ang pagsilot nga gitagana alang sa mga makasasala. Niining panahona lamang, sa usa ka kasingkasing nga napahapsay ug napreparar niining kahadlok sama sa kalayo, magsugod ang pagtuo sa pagmugna pinaagi sa Espiritu Santo."

Sama sa uga nga yuta nga mosuhop sa ulan ug sama sa usa ka gikapoy sa kainit nga nabuhi pag-usab sa presko nga kabasa, ingon usab ang kalag nga gipanglutos sa konsensya mosuhop sa maayong balita sa Ebanghelyo, ug ang mapaniubos nga kasingkasing maminaw uban ang kalipay sa makapahupay nga mga mensahe sa pagtuo.

Dinhi, ang tanan gipanguna sa kahibalo sa atong Ginoong Jesu-Cristo, o sa kahibalo sa plano sa kaluwasan diha Niya—mao kana ang gipangayo sa Apostol sa mga taga-Efeso: *'aron kamo makahibalo'* (Efe. 1:18). Ang ingon nga kahibalo usa ka gikinahanglan nga kondisyon alang sa pagkahimugso sa pagtuo, o ang sinugdanan diin magsugod ang paghulma niini; kay unsaon man sa usa ka tawo pagtuo kung wala siya mailhi ang gituohan niya? Busa, gipadala ang mga apostoles aron magtudlo sa mga tawo pinaagi sa ilang pagpangwali, aron ipakita kanila unsa ang kamatuoran (Mat. 28:19). *'Unsaon man nila pagtuo,*' ingon sa Apostol, 'kon dili *sila makadungog gikan sa usa ka magwawali?'* (Roma 10:14). Alang sa mga nangandoy sa kaluwasan, kini nga kahibalo gisubay sa kalipay; kini nagpuno sa ilang tibuok pagkatawo, nakakuha sa ilang tibuok pagtagad ug nagbilin kanila og tinguha nga makadungog pa, makat-on pa, ug mas mailhan pa. Ang mga taga-Atenas, ug si Agripa ug si Festus atol sa sermon ni Apostol Pablo, nagpakita og maluya nga hulagway niini (Buhat 17:32, 26:28–32).

Apan kini ra dili pa pagtuo. Ang tinuod nga kahibalo, kon tinuoray nga dawaton, gisundan sa usa ka tinuoray nga pagtuo sa kamatuoran sa Ebanghelyo—nga mao, nga ang kaluwasan sa katawhan tinuod nga giandam sama sa gipangwali, ug nga walay lain nga basihanan para sa kaluwasan sa mga tawo, ni mahimo nga adunay, gawas sa Ginoong Jesu-Cristo. Kini nga tinuoray nga pagtuo mao ang nagpalahi nga kinaiya sa

pagtuo. Daghang nakasabot sa intelektwal nga paagi sa plano sa kaluwasan, apan dili tanan kanila adunay pagtuo. Ang tinuod nga magtutuo hingpit nga nakatalaga sa iyang kasingkasing sa pagtuo kang Kristo, nga dili lang niya Iya gipang-angkon nga walay kahadlok, apan nagbarug usab siya sa maong pag-angkon bisan pa sa dugo: mas bililhon kini kaniya kaysa sa iyang kinabuhi mismo.

Ang tumoy sa kahingpitan sa pagtuo, bisan pa, mao ang labing hayag nga personal nga pagtuo nga ang Ginoo nagluwas kanako sama sa pagluwas Niya sa tanan; sama sa pagkuha Niya sa sumpa gikan sa tanan, gikuha usab Niya kini gikan kanako; sama sa Iyang pagka-Kinabuhi sa tanan, mao usab Siya ang akong Kinabuhi. 'Ang tinuod nga magtutuo,' ingon ni San Tikhon, 'naga-angkon uban sa Apostol: "*Nagkinabuhi ako pinaagi sa pagtuo sa Anak sa Dios, nga nahigugma kanako ug iyang gihatag ang iyang kaugalingon alang kanako"* (Gal. 2:20). Gihigugma sa Anak sa Dios ang tibuok kalibutan ug gihatag Niya ang Iyang kaugalingon alang sa tibuok kalibutan, apan giangkon ni Apostol Pablo kining dakong buhat sa Iyang grasya alang sa iyang kaugalingon. Ug nag-awit si San Damasceno: 'Giluwas Mo ako, usa ka tawo... Miadto Ka kanako, gipangita Mo ako nga naligaw' (Tono 3, Awit 4). 'Sa ingon nga pagtuo anaa ang tinuod nga kinaiya sa kalipay sa Kristohanon', kay gikan niini matawo pag-usab sa kasingkasing ang tinuod nga pagbati sa kaluwasan sa Ginoo, ang pagbati sa kagawasan gikan sa sumpa ug kasuko sa Dios, ug ang kahibalo sa kaugalingong pakig-uli sa Dios pinaagi sa Ginoong Jesu-Kristo. "Ang ingon nga pagtuo," ingon ni Santo Tikhon, "mopagawas sa usa ka tawo gikan sa sala, mga panumpa ug impyerno; nagdala kini uban niini og espirituhanong kalipay, pagmalipayon sa Ginoo nga Manluluwas, sa Iyang kaayo ug gugma alang kanato mismo, ug kalinaw ug kahupayan sa konsensya, ingon sa giingon sa Apostol: *'Kay matarong kita pinaagi sa pagtuo, aduna kita'y kalinaw uban sa Dios pinaagi sa atong Ginoong Jesu-Cristo'* (Roma 5:1)." Mahitungod sa nahitabo sa kasingkasing sa mga taga-Galacia ubos sa impluwensya niining pagtuo, ingon ni Apostol: *"Unsa kaha ang inyong kalipay niadto? Ako magpamatuod kaninyo nga, kon mahimo pa, inyong kuhaon ang inyong kaugalingong mga mata ug ihatag kini kanako"* (Galacia 4:15).

Ang tanang buhat sa pagluwas nga gipamulong sa Balaang Kasulatan iya gayud niining pagtuo. Ang pangunang bunga niini, ug daw ang pundasyon sa tanan nga uban, mao ang pagpakabaton og matarong. "Kini (San Tikhon) misteryosong naghiusa sa kalag sa magtutuo kang Kristo, sama sa usa ka nobya sa iyang nobyo (Oseas 2:20; 2 Cor. 11:2). Sa pagbuhat niini, gikuha ni Kristo gikan sa ingon nga kalag ang sumpa, paghukom ug tanang kahugawan sa sala, ug sa baylo gihatagan siya og panalangin, pagkabalaan ug pagkabalaan (1 Cor. 1:30). Sama sa usa ka nobya, Ginasul-oban Niya siya sa putli nga mapula nga bado sa pagkamatarong, aron sa atubangan sa Iyang mga mata ug sa mga mata sa Iyang langitnong Amahan siya magpakita nga putli ug, sama sa anak nga babaye sa hari, *'gipahapsay ug gipahimutang'* sa espirituhanong kaanyag (Salmo 44:10). Sa paghunahuna niini nga panalangin, ang propeta, sa espirituhanong kalipay, misinggit gikan sa kahiladman sa usa ka kalag nga giisip nga takus niini: *'Pasagdi nga malipay ang akong kalag sa Ginoo, kay gisul-otan ko Niya sa bado sa kaluwasan ug gilibotan ko Niya sa bado sa kalipay; sama sa usa ka nobyo, gibutangan Niya og korona ang akong ulo, ug sama sa usa ka nobya, gipahimutang Niya kanako ang katahum'* (Isa. 61:10). Kinahanglan, Kinahanglan sabton, bisan pa, nga sama sa gihatag gayud ang ingon nga gasa sa pagtuo sa sakramento sa Bunyag—diin, sumala kang Crisostomo, sa higayon nga ang lawas ilubong sa tubig gihatagan kita sa pagkamatarong ug pag-ampon isip mga anak—ingon usab niini gipamutang ang kinatumyan nga kahulugan sa pagtuo, mao ang tinuod nga kasinatian sa kaluwasan ug pagkamatarong sa Ginoo; kay dili man masinati sa tawo ang usa ka butang nga wala maglungtad. Busa, sa Bawtismo mismo, kung madawat kini uban sa pagtuo, matuman ang pagtuo."

d) Grasya (nagtinabangay)

c) Grasya (nagtinabangay)

Ang usa ka tawo, daw gipapas sa paghukom sa balaod, nabuhi pag-usab sa dihang mosulod siya sa gingharian sa pagtuo, nga nakakaplag og kalipay sa iyang kasingkasing; iya niyang itas ang iyang ulo, nga kaniadto gipanaug sa kasubo, ug ang kaniadto walay kusog nahimong puno sa kusog. Sa pag-uswag sa pagtuo, mas molalom ang iyang pagtuo nga uban sa tabang sa Diyos makatuman siya sa balaod ug nga ang iyang paningkamot magbunga; sa samang higayon, naporma ug napalig-on ang maayong tinguha nga matinud-anon siyang mag-alagad sa Diyos pinaagi sa pagsunod sa Iyang balaod. Hangtud nga masiguro sa usa ka tawo ang kaluoy ug tabang sa Dios, dili siya makabuhat og lig-on nga determinasyon nga mabuhi subay sa kabubut-on sa Dios (1 Pedro 1:3). Maong, sa dihang ang pagbati sa pagsalig sa Diyos ug sa panalangin sa Diyos—nga gibubo sa kasingkasing pinaagi sa pagtuo sa maloloy-on nga kamatayon sa Ginoong Jesus—nagasiguro kaniya

nga ang Diyos dili siya pagdan-agan, dili siya isalikway, ug dili siya biyaan uban sa Tabang Niya samtang iyang gipatuman ang Balaod alang sa Ginoo; unya, nga gibasehan niining pagbati sama sa bato, ang usa ka tawo maghimo og hugot nga saad nga biyaan ang tanang butang ug itugyan ang iyang kaugalingon hingpit sa Dios, nga walay bisan unsang limitasyon; siya gidasig sa kadasig alang sa hingpit nga pagkahinlo ug pagkabalaan, uban sa pagdumot sa sala, apan uban usab sa kahadlok, samtang sa samang higayon naglaum sa gahum ug tabang sa Dios... Dinhi mahitabo ang pagbalhin sa kabubut-on: makita sa usa ka tawo ang iyang kaugalingon sa samang kahimtang sa anak nga palahulog sa dihang miingon siya*, 'Mubangon ako ug moadto'* (Lucas 15:20).

Kini nga determinado nga tinguha, bisan pa, usa lamang ka gikinahanglan aron mabuhi sumala sa Dios, ug dili ang kinabuhi mismo. Ang kinabuhi mao ang gahum sa paglihok. Ang espirituhanong kinabuhi mao ang gahum sa paglihok sa espirituhanong paagi, o subay sa kabubut-on sa Dios. Nawala sa tawo kini nga gahum; busa, hangtud kini ihatag pag-usab kaniya, dili siya makabuhi sa espirituhanong paagi, bisan unsa pa kadaghan ang iyang mga pagbuot. Mao kini ang hinungdan nganong ang pagbubo sa gahum nga puno sa grasya sa kalag sa magtutuo hingpit nga gikinahanglan alang sa tinuod nga Kristohanong kinabuhi. Ang tinuod nga Kristohanong kinabuhi mao ang kinabuhi sa grasya. Ang usa ka tawo mahimong mosaka sa balaan nga pagbuot, apan aron kini iyang matuman, kinahanglan nga ang grasya maghiusa sa iyang espiritu. Pinaagi niining panaghiusa, ang moral nga kusog, nga sa sinugdan gimarkahan lang sa usa ka malipad-lipad nga inspirasyon, gipamutang sa espiritu ug nagpabilin niini hangtod sa kahangturan. Sa maong pagpanumbalik sa moral nga kusog sa espiritu gayud nahimutang ang buhat sa pagbag-o, nga nahuman sa bunyag; kay sa bunyag gihatag sa usa ka tawo ang pagpakamatarong ug ang gahum sa paglihok *'sumala sa Dios*, *sa pagkamatarong ug pagkabalaan sa kamatuoran'* (Efe. 4:24). Busa, ang tinuod nga Kristohanong kinabuhi magsugod sa bunyag, nga gitawag nga *'pagligo sa pagkabanhaw ug pagbag-o pinaagi sa Espiritu Santo'* (Tito 3:5), usa ka bag-ong pagkatawo (Juan 3:5), ug ang nabunyagan nga tawo *usa ka 'bag-ong binuhat kang Kristo* Jesus' (2 Corinto 5:17).

Sukad niadto, ang grasya nga nagpuyo sa sulod sa usa ka tawo nagpabilin kaniya, nga nagtabang kaniya nga mahimong *'matinuoron* sa Ginoo *hangtod sa kamatayon'*, aron siya makadawat *sa 'korona sa kinabuhi'* (Pahayag 2:10); kay ang tanang mga magtutuo *'gipanalipdan sa gahum sa Dios pinaagi sa pagtuo alang sa kaluwasan nga andam nga ipadayag sa katapusang panahon'* (1 Ped. 1:5). Sa pagdawat niini nga gahum, ang usa ka tawo molakaw nga may kumpiyansa sa pagtuman sa Balaang balaod, o molakaw sama sa usa ka leon, nga nagasalig, ilawom sa walay hunong nga panalipod sa Balaang grasya, nga nagsumite sa paggiya niini *"*uban *sa kalipay ug kahadlok"* (Sal. 2:11) ug naningkamot sa mga buhat nga makapahimuot sa Dios, nabati ang iyang kusog sa Dios samtang lawom ang iyang kahibalo sa iyang kaugalingong kakulang sa gahum. Sukad niini, ang tibuok kinabuhi sa magtutuo nagpadayon sa mosunod nga han-ay: uban sa mapainubuson nga pagsumite ug kadasig, iyang madawat ang mga paagi sa pagkabalaan nga puno sa grasya—ang Pulong sa Dios ug ang mga sakramento—samtang ang grasya, niining panahona, naglihok sulod kaniya sa daghang paagi aron siya pasidan-an ug palig-onon. Gikan niini nga punto, samtang nagpadayon ang dagan sa kinabuhi sa yuta, ang espirituhanong kinabuhi sa Kristohanon hinay-hinay nga motubo ug molambo, nag-uswag gikan sa kusog ngadto sa kusog *'pinaagi sa Espiritu sa Ginoo'* (2 Cor. 3:18), *'hangtod kita tanan makaabot... sa sukod sa hingpit nga pagkatawo ni Cristo'* (Eph. 4:13). Busa, sa estrikto nga pagkasulti, walay bisan usa ka buhat nga iyang ginabuhat nga walay grasya, ni usa nga iyang dili tinuyoang gihatagan niini og gikaangayan. Sa tinuod, gihatagan kini og gikaangayan sa sinugdanan—kay kini nagdasig—ug sa pagtapos—kay kini nagahatag og kusog. *'Ang Dios ang nagalihok* kaninyo, *aron kamo buot ug aron kamo molihok sumala sa iyang maayong kabubut-on'* (Fil. 2:13). Ang gikinahanglan lang sa usa ka tawo mao ang mainitong tinguha nga magpabilin niining han-ay sa pagpanalipod sa Dios, nga magkinabuhi sa matarong nga paagi, ug ang matinud-anong pag-isunod sa kaugalingon sa giya sa Dios.

Tanan nga gikahatag dinhi sa Balaang Bunyag natuman sa sakramento sa Pagpanamastamas alang sa mga moanha sa Ginoo aron limpyohan gikan sa mga sala nga nabuhat pagkahuman sa Bunyag.

Ang paagi sa paglihok sa grasya, pareho ang preparatoryo ug ang nagpabilin sa usa ka tawo—uban ang kalainan tali kanila, ug ang relasyon sa ikaduha sa gawasnong kabubut-on ug sala nga nagtintal sa usa ka tawo—gihulagway sa detalyado ni Beato Diodochus, Obispo sa Photiki. Mga Buhat, vol. 3, labi na sa mga kapitulo 76 hangtod 90. Makita usab kini sa mga Kateketikal nga Lektura. Apan walay lain nga mas hingpit nga nagtuki niini nga hilisgutan kaysa sa mga Diskurso ug Mga Panultihon ni Macarius ang Dako.

3) Ang sukdanan sa Kristohanong moral nga kinabuhi ug ang kinaiya niini

3) Ang sukdanan sa moral nga kinabuhi sa Kristohanon ug ang kinaiya niini

Busa, ang katapusang tumong sa katawhan kanunay nga naglangkob sa pakig-uban sa Dios. Busa, sa dihang ang katawhan nahulog gikan sa Dios ug wala makabawi sa pakig-uban kaniya sa ilang kaugalingon, pinaagi sa grasya sa Dios ang Dios-tawo—si Cristo Jesus—nagpakita, aron pinaagi kaniya ang katawhan makasulod sa pakig-uban sa Dios. Busa, ang katapusang tumong nahimong pakig-uban sa Dios pinaagi kang Cristo Jesus – ang atong Ginoo. *'Walay bisan kinsa* ang *makaduol sa Amahan gawas lamang pinaagi kanako*,*'* ingon sa Ginoo (Juan 14:6).

Ang dalan nga gitakda alang sa tawo aron makab-ot kini nga tumong mao ang kanunay nga paglakaw sa balaod sa Dios, sa Iyang mga sugo, o sa kabubut-on sa Dios. *'Aron ang buhaton niini makapabuhi kaniya*' (Galacia 3:12). Busa, sa dihang ang tawo nahimong manalapas sa Balaod, siya makalaum nga makab-ot ang iyang tumong pinaagi lamang sa pag-angkon sa pagkamatarong nga dili iya. Kining giangkon nga pagkamatarong nagpunan sa kakulang sa pagkamatarong sa atong kinabuhi ug nagtugot kanato sa pagduol sa Dios. *"Kay ang dili mabuhat sa Balaod tungod kay kini napaluya sa unod, gibuhat sa Dios pinaagi sa pagpadala sa Iyang Anak sa dagway sa makasasala nga unod, aron hukman ang sala sa unod, aron ang pagkamatarong sa Balaod matuman kanato nga dili maglakaw sumala sa unod kondili sumala sa Espiritu"* (Roma 8:3–4). Kining kamatuoran makab-ot pinaagi sa pagtuo kang Kristo. Busa, kinahanglan isulti: ang dalan paingon sa tumong sa usa ka tawo nagpabilin nga pareho gihapon karon—ang pagtuman sa Balaod—apan usa ka dalan nga natuman pinaagi sa pagtuo. Ang tanang mga sala sa usa ka tawo sa wala pa siya makabalhin ug ang tanang iyang mga kapakyasan pagkahuman sa pagbalhin gipapas pinaagi sa pagtuo, aron, sa kinatibuk-an, ang atong tibuok kinabuhi magpakita nga matarong sa atubangan sa Dios pinaagi lamang sa pagpakamatarong pinaagi sa pagtuo sa atong Ginoong Jesu-Cristo.

Ang pag-abot sa tumong kinahanglan kanunay nga usa ka buhat sa kagawasan sa tawo. Busa, sa dihang, tungod sa sala, nawala sa usa ka tawo ang pagkahingpit sa iyang kagawasan ug nahulog ilawom sa yugo sa sala ug sa yawa, dili siya makabalik sa kahimtang diin siya makapadayon paingon sa tumong gawas sa pagputol niining mga gapus pinaagi sa Balaang Grasya ug sa pagdawat niini ingon tabang—aron makigbatok ug mapildi ang iyang mga kaaway. Bisan karon, ang usa ka tawo naglihok sa iyang kaugalingong pagbuot alang sa maayo, apan pinaagi lamang sa grasya sa Dios. Sila *'lig-on pinaagi sa Dios'* (2 Cor. 10:4). Busa, ang usa ka tawo karon nagpadayon nga gawasnon paingon sa iyang tumong, apan uban sa kagawasan nga nabawi ug padayon nga gipalig-on sa grasya.

Ang pundasyon sa usa ka moral nga kinabuhi kanunay mao ang pagbati sa pagsalig sa Diyos, ug ang kinauyokan niini mao ang pag-isumite sa kaugalingong kagawasan ngadto sa Diyos. Busa, kon ang tanan niini guba sa sala, makasugod lamang ang usa ka tawo sa pagkinabuhi sumala sa Espiritu kon ang pagbati sa pagsalig sa Dios mabuhi pag-usab sa sulod niya pinaagi sa Balaang Grasya nga naglihok kaniya sa paghinulsol; ug ingon niini, pinaagi sa pagtuo, motungha ang determinasyon nga isumite ang tibuok niyang pagkatawo sa kabubut-on sa Dios, o ihalad ang iyang kagawasan isip halad sa Dios. Gipamatud-an ug giselyohan kini sa bunyag, diin ang usa ka tawo mibulag kang Satanas, sa tanan niyang mga buhat ug sa tanan niyang pag-alagad, ug iyang gipahinungod ang iyang kaugalingon sa pagtuo kang Ginoong Jesu-Kristo; mao nga ang bunyag gitawag nga *'maayong konsensya'* o usa ka saad (1 Ped. 3:21). Busa, ang sinugdanan ug kinaiya sa moral nga kinabuhi sa usa ka tawo nagbarug sa halad sa iyang kagawasan ngadto sa Dios sa espiritu sa pagsalig kaniya, nga gihimo pinaagi sa panata sa bunyag (o paghinulsol), ingon nga resulta sa pagbag-o sa kabubut-on nga dala sa mapinulugkasong paghinulsol tungod sa iyang pagkadautan.

Sunod niini, ang kinatibuk-ang prinsipyo sa moral nga kinabuhi—ang pagpabilin sa pakig-uban sa Dios pinaagi sa gawasnon ug aktibo nga pagtuman sa Iyang kabubut-on—angay ipresentar ingon niini: magpabilin sa pakig-uban sa Dios sa Ginoong Jesu-Cristo, aktibong giya-an ug gipalig-on sa grasya, nga naglakaw sa kabubut-on sa Dios, nga natuman ug nahuman pinaagi sa pagtuo sa walay kinutuban nga merito sa Manuluwas, sama sa imong seryosong gisaad sa atubangan sa Simbahan sa imong bunyag (o sa sakramento sa penitensya).

Base niini nga prinsipyo ug sa kinaiya mismo sa tinuod nga Kristohanong kinabuhi, kini kinahanglan adunay mosunod nga mga sukaranan ug talagsaong kinaiya, diin ang matag-usa makasusi sa iyang kaugalingon, *'kung anaa ba sila sa pagtuo'* (2 Cor. 13:5).

Ang tinuod nga Kristohanong kinabuhi mao ang:

1) Naghiusa kang Kristo sa Dios. Sa diha nga natukod na ang iyang kaugalingon sa Dios pinaagi sa hunahuna ug kasingkasing pinaagi kang Ginoong Jesu-Kristo, ang Kristohanon naglihok sa atubangan sa Dios, sumala sa kabubut-on sa Dios, alang sa himaya sa Dios, ug pinaagi sa gahum sa Dios. Pinaagi sa iyang pagtagad ug kasingkasing, nalubong siya sa Dios.

2) Wala'y labot sa makalilimos, o walay pagbati. Ang Kristohanon gitaas kaayo ibabaw sa tanan nga naa sa sulod ug palibot kaniya nga siya lahi sa matag kalibutanong pagdikit ug kalibutanong paglaum: *'Pangitaa ang mga butang nga naa sa ibabaw, diin si Cristo naglingkod sa tuo sa Dios'* (Col. 3:1). Ang bisan kinsa nga moduol sa Kristiyanismo, nga nagbutang sa iyang paglaum sa kinabuhi dinhi lamang sa yuta, mao ang *'pinakamasubo sa tanang* tawo' (1 Cor. 15:19).

3) Nagasakripisyo sa kaugalingon. Human masinati kung asa magtultol ang paglakaw sa kabubut-on sa unod ug sa kaugalingong hunahuna, ang Kristohanon, aron makapahimuot sa Dios, malainong balibaran ang matag tinguha sa iyang kaugalingon tungod lang kay iya kini, ug sa matag higayon nga kinahanglanon sa kabubut-on sa Dios, ginatratar nila ang ilang kaugalingon nga walay pag-uyon sa kaugalingon, bisan pa sa pagka-istrikto, bahin sa natural nga lihok sa kasingkasing, hunahuna, ug kabubut-on, ug bahin sa mga pagbati ug panginahanglan sa unod ug sa kalibutan.

4) Makigbisog. Pinaagi sa grasya, ang Kristohanon natawo na sa usa ka bag-ong kinabuhi sumala sa Dios, apan ang binhi sa dautan nga nagatago sa sulod niya wala pa malaglag. Busa, sa tibuok kinabuhi sa usa ka tawo dinhi sa yuta*, 'ang unod nanagasa batok sa Espiritu, ug ang Espiritu batok sa unod'* (Gal. 5:17). Nagbarug sa kiliran sa pagkamaayo ug nag-antos sa mga pagsulong sa sala, ang Kristohanon, *nga 'gisul-oban sa bug-os nga armas sa Dios'* (Efe. 6:11), misukol niini ug napildi kini.

5) Mapagmatngon ug matin-aw ang hunahuna. Aron andam sa pag-atubang ug makahimo sa pagpugong sa walay hunong, kalit nga mga pag-atake sa espirituhanong mga kaaway gikan sa gawas ug sulod—ilabi na sa mga demonyo—ang Kristohanon *'magpahimangno kamo, magbantay kamo'*, ug magpabiling mapagmatngon (1 Ped. 5:8; 1 Tes. 5:6). Gikan sa buntag hangtod sa gabii, nagtindog sila sa ganghaan sa ilang kaugalingong kasingkasing, nagbantay batok sa dautang mga kaaway nga nagpaniklop aron makasamok sa ilang sulod nga kalinaw ug pagkabalaan.

6) Pagpugong sa kaugalingon. Ang tanan niyang gahum, espirituhanon man o pisikal, kanunay nga gipaningkamotan—usahay aron supakon ang iyang mga hilig padulong sa dautan, ug usahay aron pugson ang iyang kaugalingon sa pagbuhat sa maayo. Kini mao ang duha ka hinungdanon nga direksyon sa usa ka kabubut-on nga determinado sa pag-alagad sa Dios.

7) Masipag, apan labing matam-is. Ang Kristohanon naningkamot nga mosulod sa masipit nga ganghaan, apan nagatilaw usab sa *'pagkamatarong, kalinaw ug kalipay sa Espiritu Santo'* (Roma 14:17).

8) Masinabtanon. Uban sa kalayo sa debotong kadasig, ang Kristohanon, *'kanunay nga nagapaningkamot sa buhat sa Ginoo'* (1 Cor. 15:58), *'nagalingo sa mga butang nga nangagi ug nagapaningkamot paingon sa mga butang nga umaabot'* (Fil. 3:13), nga ginausab gikan sa himaya paingon sa himaya, aron maabot *'ang sukod sa hingpit nga pagkatawo ni Cristo'* (Efe. 4:13).

9) Gipalig-on sa Diyos, ug busa mabunga ug mapainubuson sa kaugalingon. Gibati sa Kristohanon sa iyang sulod, ingon sa giingon sa Apostol, *'Makabuhat ako sa tanang butang pinaagi kang Cristo nga nagpalig-on kanako'* (Fil. 4:13), ug sa samang higayon nag-angkon siya: *'Unsa may naa kanako nga dili nako dawaton?'* (1 Cor. 4:7), mao nga, bisan pa sa kadagahan sa mga maayong buhat, ilang gipangita ug gihulat ang ilang katapusang pag-angkon sa pagkamatarung gikan lamang kang Kristo, ang Manluluwas.

II. Mga kinaiya sa Kristohanong kalihokan isip usa ka moral nga paningkamot

Kini nga mga kinaiya mao ang dili mapulihan nga bahin sa moral nga mga buhat sa Kristohanon, nga kinahanglan anaa sa matag buhat sa Kristohanon, dako man o gamay, ug mao ang nagpalahi niini gikan sa

susamang mga buhat nga dili Kristohanon. Tungod kay dili kini aksidenteng kabahin sa mga Kristohanong buhat, kondili gitino sa makatwiran ug gawasnong mga desisyon sa mga Kristohanon ug gikinahanglan sa sulod nga estruktura sa Kristohanong moral nga espiritu, kini nagkuha sa porma sa mga lagda ug matarong nga matawag nga mga balaod sa kinatibuk-ang Kristohanong moral nga kalihokan.

Base niini, ang kahulugan niining mga kinaiya ug kina-iya kinahanglan kuhaon gikan sa mga prinsipyo sa Kristohanong kinabuhi nga gipakita sa ibabaw, nga mao ang nagmando sa sulod nga estruktura niini. Kinahanglan lang susihon ang moral nga kalihokan ingon nga ingon sa kahayag niining mga prinsipyo, ug ang mga Kristohanong moral nga kinaiya niini makita ra sa ilang kaugalingon.

Sa kinatibuk-ang mga diskusyon sa moral nga kalihokan sa tawo, maila ang mosunod:

1) Ang mga kondisyon alang sa moralidad sa mga buhat.

2) Ang pagbuhat sa moral nga mga buhat.

3) Ang mga lagda sa pagtino sa moral nga merito sa mga buhat.

4) Ang mga matang sa moralidad nga nagtumong sa mga hugna sa moral nga kinabuhi, nga nagpadulong sa maayo o sa dautan.

Ang Kristohanong moral nga mga lihok giisip usab gikan niining maong mga panan-aw, apan sa tanan niini adunay espesipikong mga kalainan nga ang usa ka Kristohanon angay kaayo nga pamilyar.

4. Mga Kondisyon alang sa moralidad sa mga buhat – kinatibuk-an ug Kristohanong

Kini nga mga kondisyon mao ang: (a) pagkahibalo sa kaugalingon ug (b) gawasnong kabubut-on.

1) Kaugalingong pagkahibalo

Ang usa ka tawo nga kaya ug obligado sa pagbuhat og moral nga mga lihok kinahanglan anaa sa hustong paghuna-huna, o kinahanglan mahibalo sa iyang kaugalingon, sa iyang karon nga kahimtang, ug sa iyang mga relasyon. Ang mga lihok sa bisan kinsa nga wala sa hustong paghuna-huna, dili anaa sa hustong paghuna-huna, o wala mahibalo sa iyang kaugalingon, wala'y moral nga kahimtang – sama sa mga lihok sa mga huyang ang panghuna-huna, sa mga dili himsog ang panghuna-huna, sa mga natulog, o sa mga wala pa makabawi sa ilang kahibalo gikan sa tulog.

Bisan pa, ang ingon nga kahibalo dili lang ang kinatibuk-ang, natural nga kahibalo diin mailhan sa usa ka tawo ang iyang kaugalingon isip siya mismo sulod sa palibot diin siya naglungtad; apan kinahanglan usab kini nga usa ka espesipikong moral nga kahibalo, nga gitawag og kaugalingong kahibalo, diin ang usa ka tawo mailhan ang iyang kaugalingon nga usa ka tawo nga obligado sa paglihok sa husto, sa pagbuhat og responsable nga mga buhat nga sakop sa pananagutan. Mao kini ang hinungdan nganong ang mga bata, nga wala pa makab-ot ang ingon nga pagkamakabalo sa kaugalingon, gipasaylo sa tanan nilang sayop ug, pinaagi sa ilang maayong binuhatan, naghatag lamang ug maluya kaayong sinag sa paglaum, bisan pa man tentatibo; ingon man usab, ang mga hamtong mapasakaan ug hugot nga pagsaway kon tugotan nila nga mawala ang ilang pagkadignified ug molihok sa paagi nga dili angay sa usa ka tawo ug sa ilang katungdanan ug posisyon.

Kung ipahimutang kining katapusang kalidad sa usa ka Kristohanon, kinahanglan nga adunay kita kaniya og usa ka partikular nga matang sa pagkahibalo sa kaugalingon, nga mao ang Kristohanong pagkahibalo. Nga kini kinahanglan usa ka espesyal nga butang kaniya makita sa kamatuoran nga, pinaagi sa pagkabanhaw, siya nahimong lahi – bag-o, dili lamang sa hunahuna kondili sa buhat; mao nga kinahanglan usab siya nga matawo pag-usab sa iyang pagkahibalo sa kaugalingon. Ang gikinahanglan niining kaugalingong kahibalo makita sa kahimtang diin siya misulod sa batyismo o paghinulsol, ug sa kahimtang diin siya migawas niini, o kung unsa siya nahimong sulod niini. Nalaglag siya – ug karon siya naluwas; nasamdan siya – ug karon siya napaayo; gisalikway siya – ug karon gidawat siya isip anak; nagbuot siya sa iyang kaugalingong gusto – ug karon iyang gibugkos ang iyang kaugalingon sa pagsunod pinaagi sa usa ka panata. Kinahanglan nga mopalandong kini tanan sa iyang kasingkasing ug, kung itipon, maglangkob sa tinuod nga kina-iya sa iyang pagbati kung kinsa siya kang Kristo Hesu. Niining pagbati sa pagka-ayo ug kagawasan, kinahanglan mailhan niya ang iyang kaugalingon nga usa ka alagad ni Cristo, nga nagtrabaho ug

naningkamot alang Niya, sa Iyang atubangan ug alang sa Iyang kaayohan, hangtod nga, sama sa apostol, makasulti siya: *'Dili na ako ang mabuhi, kondili si Cristo ang mabuhi sa sulod nako'* (Gal. 2:20). Kining Kristohanong pagkahibalo sa kaugalingon kusgan kaayo sa daghang unang mga Kristohanon nga, sa tanang pangutana sa ilang mga manlupig, ilang gitubag lang: 'Usa ako ka sulugoon ni Cristo, usa ako ka sulugoon ni Cristo.'

Busa ang unang kinaiya sa Kristohanong moralidad, o ang unang kinaiya sa usa ka tawo nga naglihok sa Kristohanong paagi, mao kini: ang usa ka sulugoon, nga nakahibalo sa iyang kaugalingon nga usa ka sulugoon, naglihok ngadto sa iyang agalon ingon usa ka sulugoon; ang usa ka anak, nga nakahibalo sa iyang kaugalingon nga usa ka anak, naglihok sa atubangan sa iyang amahan ingon usa ka anak; aron ang pagkawala niining kahibaloa mao, sa samang higayon, ang sinugdanan sa ilang pagliso gikan sa ilang husto nga han-ay. Ug ang usa ka Kristohanon, nga nakahibalo nga siya usa ka alagad ni Kristo, kinahanglan molihok base niini. Sa pagkawala niining kahibaloa, ang iyang mga lihok, bisan dili man kini mahimong dautan, mawala sa daghan o gamay ang ilang Kristohanong kinaiya ug mahulog sa kategorya sa kinatibuk-ang moralidad. Samtang ang usa ka Kristohanon dili lang usa ka tawo sa kinatibuk-ang moralidad, kondili usa siya sa Kristohanong moralidad.

Busa, kon ang tanang kalihokan sa usa ka Kristohanon nagkuha sa kinaiya gikan niining pagkahibalo sa kaugalingon, nan ang iyang suga kinahanglan mosiga sa iyang kalag, nga dili maluya ni maminusan, kondili magpadayon nga mas mosidlak, hangtod sa katapusan sa iyang kinabuhi.

Maong gisulat ni His Eminence Tikhon ang mosunod nga lagda para sa tibuok niyang panon: "Usa ka mubo nga pagdasig nga ang matag Kristohanon, gikan sa pagkabata hangtod sa kamatayon, kinahanglan kanunay nga hinumduman: hinumdumi 1) nga sa Balaang Bunyag, pinaagi sa imong ninong ug ninang, imong gisalikway si Satanas, ug ang tanan niyang mga buhat, ug ang tanan niyang pag-alagad, ug ang tanan niyang garbo, ug gibuhat nimo kini pinaagi sa tulo ka beses nga pagsalikway. 2) Human nimo ikalimod si Satanas, mitug-an ka, tulo ka beses, nga mosilbi kang Kristo, ang Anak sa Dios, kauban ang Amahan ug ang Iyang Espiritu Santo. Busa, sa imong pagbunyag, misulod ka sa pag-alagad kang Kristo ug nanumpa ka, sama sa mga sundalo ug uban pa nga misulod sa pag-alagad sa usa ka yutang hari ug nanumpa.

Hinumdumi kini, ug itudlo kini sa imong panimalay, labi na sa mga gamay nga bata, aron sa paghinumdom sa ilang saad, matudloan sila sa pagkamapangdisipulo sukad pagkabata."

2) Gusto nga kagustuhan

Bisan pa nga ang usa ka tawo nakahibalo sa iyang kaugalingon isip usa ka tawo ug isip usa ka moral nga binuhat, dili tanan nga mogikan kaniya o mahitabo sulod kaniya mahimong ikatungkol kaniya isip usa ka tawo, o adunay moral nga kahulugan. Ang moral nga mga lihok gipaila-ila sa piho nga mga kinaiya. Una, kini kinahanglan nga tinuyo nga mga lihok, kay kini nagagikan sa usa ka tawo nga nakahibalo sa iyang kaugalingon ug matudlo kaniya. Unsaon man, busa, nga matudlo kanila ang usa ka butang kon wala sila kahibalo niini? Pananglitan, ang sirkulasyon sa dugo, ang nutrisyon ug pagtubo sa lawas, ingon man ang naandan nga lihok sa mga bukton, mga tiil ug uban pang mga bukton. Apan, dili tanang tinuyo nga lihok kinahanglan i-atribusyon sa usa ka tawo isip usa ka tawo. Daghan nga mga lihok niini nga bahin nga, bisan pa mailhan sa tawo sa iyang kaugalingon, nahitabo gayud nga wala siya masayud ug wala niya kini gihimo personal. Pananglitan, ang sirkulasyon sa dugo, ang nutrisyon ug pagtubo sa lawas, ingon man ang naandan nga lihok sa mga bukton, bitiis, ug uban pang mga bahin sa lawas. Busa, ang kahibalo kinahanglan kauban sa kaugalingong kalihokan, sa ato pa, kaugalingong pagsugod ug kaugalingong pagpili. Aron ang usa ka partikular nga buhat matudlo sa usa ka tawo, gikinahanglan nga kini gisugdan ug gihimo niya nga tinuyo; ug tungod kay kining tawoha nagtan-aw sa iyang kaugalingon ingon usa ka moral nga binuhat, ang kinaiya sa moralidad busa mibalhin sa buhat mismo. Kini nga kinaiya mahimong mailap sa mga lihok nga dili man gikan sa ilang kaugalingong kabubut-on, apan sa dihang ila kini gihatagan og gawasnong pagtugot; kay sa ingon ana nga kahimtang, ila kining giangkon—ila kini gipili ug gihimong kaugalingon. Sukad niadto, kini mahimong ikatungkol kaniya, sa iyang kaugalingon ug sa uban. Busa, ang kasuko motumaw sa iyang kaugalingon, apan sa higayon nga mouyon ang usa ka tawo niini, siya na mismo ang magsugod sa pagkamasuko. Sa pikas bahin, kung ang usa ka tawo, nga makasinati og dili kusang pagbuto sa kasuko o laing pagbati, dili mouyon niini apan maningkamot nga malabwan kini, nan kining mga pagbati dili ikatungkol kaniya, bisan pa man nga naa kini sulod kaniya. Kini nga buhat sa pagtugot dako kaayo'g kahulugan sa kinabuhi ug, masulti pa nato, pareho ra ka-lakip, kung dili

pa gani mas labaw pa, sa kaugalingong inisyatiba sa usa ka tawo. Kay naglakip kini dili lamang sa mga nahitabo sulod kanato o sa atong gihimo, kondili usab sa mga gibuhat sa uban – nga independente kanato. Ug bisan unsang butang sa uban, nga nalambigit ang atong pagtugot bisan sa unsang paagi, giisip usab nga atong kaugalingon. Gikan niini, ang tanan nga butang moral nga gi-imput sa usa ka tawo kon kini iyang tinuyo nga gipili ug tinuyo nga gidawat. Klaro gikan niini nga, aron mapadayon sa usa ka tawo ang kinaiya sa usa ka moral nga ahente, kinahanglan siya ang magmamando sa iyang kaugalingong mga lihok, nga nagadumala niini sumala sa iyang kaugalingong paghukom ug katuyoan, imbis nga ginadumala sa dagan sa eksternal nga mga kahimtang o sa iyang kaugalingong sulod nga emosyonal nga mga pagbati.

Apan unsa kaha ka-kalibog ug makaluoy nga hulagway sa moral nga kinabuhi sa usa ka tawo ang mogawas kung susihon nato kini gikan niining panan-aw?! Unsa kadaghan ang ginabuhat sa kawalay-hibalo, kalimot, ug kawalay pagtagad! Kini usa ka bahin nga nawala sa maayong moralidad, bisan dili sa paghukom. Unsa kadaghan ang napakunhod o gikawat usab sa ingon nga mga kahigayunan diin ang hunahuna gipailawom sa bayolenteng pagbati—sama sa kasuko ug kahadlok—o ang pagpugong sa kaugalingon gipanghugno, sama sa mga pagbati ug makasasala nga mga batasan? Samtang ang mga panlabas nga panghitabo nga nag-awhag sa gawasnong inisyatibo, ug ang mga sulod nga pagbati nga nagpukaw sa pagtugot, dili kanunay uyon sa balaod ug hapit kanunay nga magubot. Ngano nga ang moral nga kalihokan sa tawo gamay, nalibog ug bisan gani nadaut ang dagway? Ang direkta nga hinungdan niini mao ang pagkawala sa moral nga kusog. Kining kusog mabanhaw o mabalik sa Kristohanon pinaagi sa grasya sa Dios. Ngano man, busa, sa pagsulod sa arena sa moral nga lihok, ang tinuod nga Kristohanon—nga nakahibalo sa iyang katungdanan sa pag-alagad kang Kristo—adunay usa ra ka eksklusibong tumong: ang paglakaw sa Iyang kabubut-on? Nisaad siya alang niini nga tumong, nagdilaab sa kadasig, ug, labaw sa tanan, nakadawat siya og kusog. Nagbarug sa lig-on nga pundasyon, iyang gipalihok ang awtoridad sa iyang mga buhat ug gidirekta kini tanan ngadto sa tumong nga gitakda kaniya, nga walay pagtugot sa bisan unsang paglihis. Mao gyud kini ang iyang paagi sa paglihok!

Sa sinugdanan pa lang, iyang giila para sa iyang kaugalingon ang mga gikinahanglan sa Kristohanong balaod—pinaagi sa pagpamalandong, pagbasa, pagpaminaw, ug pakighinabi—sumala sa iyang makaya ug sa iyang abilidad.

Giorganisar niya ang tibuok han-ay sa iyang kinabuhi—sa gawasnon ug sulod—sumala niini nga kahibalo, bisan pa sa kinatibuk-an ug nag-unang mga aspeto niini.

Sa katapusan, iyang gipangdumala ang iyang kaugalingon ug ang iyang mga buluhaton sumala sa iyang plano, nga dili madala-dala, sama sa nahisgutan, bisan pa sa eksternal nga dagan sa may kalabutan nga mga panghitabo o sa sulod nga paglihok sa iyang kaugalingong kinaiyahan.

Kinahanglan kini sa tinguha sa kasingkasing, nga nakahukom nga moserbisyo sa Ginoo sa tanang paagi sa kinabuhi, ug sa kalidad sa espirituhanong grasya diin ang usa ka tawo nagahari sa sulod sa iyang kaugalingon ug nahimong hingpit nga tag-iya ug magmamando sa iyang kaugalingong pagkatawo. Kini gayud ang gisugo sa mga apostoles sa dihang ilang gitudloan *kita nga 'magpahimangno kamo, magbantay kamo, ... bantayi ninyo ang inyong kaugalingon'* (1 Ped. 5:8; 1 Cor. 16:13; 1 Tim. 4:16). Kay kini klaro nga nagmando sa usa ka matinud-anon ug maampingong pagdumala sa kaugalingong mga kalihokan—usa ka pagdumala nga giya sa kaugalingon, bisan pa sa malipayong pagsumpo sa kabubut-on sa Dios. Unsa pa kaha ang pasabot sa apostol sa dihang nagtudlo siya kanato nga pagtukod sa atong kaugalingon *'ingon usa ka espirituhanong balay, usa ka balaan nga puloy-anan'* para sa Dios? (1 Ped. 2:5; Efe. 2:22). Kay kini nagpasabot sa pag-organisar sa kinabuhi sumala sa usa ka nailhan nga plano, pagdumala niini sa usa ka hapsay nga paagi, sa hinay-hinay nga pagkataas ug pagkahingpit, uban sa hingpit nga pagtuo nga kini ginagiyahan sa usa ka langitnong – diyosnong – plano, sama sa Kristohanong balaod, nga gipahayag sa Pulong sa Dios sa Ginoo mismo ug sa mga apostoles.

5. Ang Paghimo sa mga Binuhatan nga Moral

Giingon nga ang usa ka Kristohanon mao ang magmamando sa tanan niyang kaugalingong kalihokan. Karon atong hunahunaon kung giunsa niya pagdumala ang matag usa sa iyang mga buluhaton nga bulag. Una, among ipatin-aw kung giunsa pagbuhat sa bisan unsang buluhaton sa kinatibuk-an, ug unya kung giunsa paghan-ay ang buluhaton sa usa ka Kristohanon.

Ang usa ka panawron nga buhat mao ang bunga sa usa ka sulodnong proseso. Sa wala pa kini mopakita sa gawas, kinahanglan nga mahitabo una kini sa sulod. Kung ang moral nga kalihokan sa usa ka tawo

mapakunhod ngadto sa mekanikal nga panag-uban sa iyang mga gahum, ang paagi nga maporma ang usa ka moral nga buhat sa sulod gipasabot pinaagi sa lain-laing kombinasyon sa mga lihok sa pangatarungan ug kabubut-on, o pinaagi sa mga grado sa tinguha ug dagan sa pangatarungan. Dinhi, ang pangatarungan ug ang kabubut-on moagi sa daghang pagliko ug, sumala niini, mag-usab ang ilang kalihokan.

Una, motutok sila sa butang o hilisgutan nga anaa; ug dinhi masabtan kini sa pangatarungan ug ipresentar kini sa hunahuna sa usa ka hingpit nga kahimtang, ideal man o tinuod, diin ang kabubut-on makakaplag niini nga makatagbaw ug gustong makab-ot kini; unya, sa diha nga ipahayag sa pangatarungan nga posible ang pag-angkon niining butanga o ang pagbuhat sa aksyon alang sa mga kakayahan sa tawo ug alang sa tawo mismo, tinuod nga gustong-gusto kini sa kabubut-on ug aktibo na kini nga andam nga maningkamot aron makab-ot kini.

Unya, molihok sila gikan sa tumong paingon sa paagi. Dinhi, ang buluhaton sa rason mao ang paghunahuna, pagrepaso sa mga paagi, pagtandi sa maayo ug sa mas maayo, ug pag-ila sa labing angay, nga dayon dayon gipili sa kabubut-on. Kini nga pagpili, kauban ang aktibong tinguha, nagmugna og determinasyon.

Sunod, ang nahunahuna kinahanglan ipatuman: ang rason motigom og lain-laing mga ideya aron pasig-ughan ug palig-onon ang kabubut-on; ang kabubut-on molihok, pagalihokon ang ubos nga mga gahum nga sakop niini.

Sa katapusan, natuman ang buluhaton: ang pangatarungan makab-ot gikan niini ang empirikal, praktikal nga pagsabot sa maong butang, samtang ang kabubut-on malingaw niini, makakaplag og katagbawan sa pag-angkon sa tumong ug masinati ang kaayohan nga gidala niini.

Kini ang natural nga pag-uswag nga giagian sa usa ka tawo gikan sa unang hunahuna sa usa ka butang hangtod sa katapusang kalipay niini pagkahuman sa pagtuman sa buluhaton. Apan kini usa ra ka sugilanon, o mas tukma, usa ka porma nga walay sulod. Unsa man nga sulod ang angay pun-on sa usa ka Kristohanon niining porma, o unsa kaha ang tukmang paagi sa pagbuhat sa iyang mga katungdanan nga kinaiya kaniya? Sa tinuod, siya usab adunay kining upat ka pagbaliko sa hunahuna: karon paingon sa butang, karon paingon sa mga motibo, karon paingon sa mga paagi, ug karon paingon sa angay mosunod pagkahuman sa pagkompleto sa buhat; apan ang tanan niini alang kaniya adunay espesyal nga kahulugan, usa ka piho nga espiritu ug kinaiya, subay sa iyang kinatibuk-ang disposisyon ug katuyoan. I.p.n.: ang Kristohanon naghiusa sa Dios ug masigasig nga magpabilin niining pakig-uban pinaagi sa aktibong pagtuman sa Iyang kabubut-on pinaagi sa gahum sa grasya, sa espiritu sa pagkaulipon kang Ginoong Jesu-Kristo. Busa, ang tanan niyang mga buhat kinahanglan, ingon man lang, mogikan sa Dios ug mobalik sa Dios. Kini nga kinatibuk-ang prinsipyo gipadayag sa mosunod nga han-ay sa mga lakang sa pagbuhat sa tinuod nga Kristohanong mga buhat: human maila ang pagka-angay sa usa ka piho nga buhat—o, nga pareho ra kini, ang kabubut-on sa Dios bahin niini—ug human mabati ang sulodnong obligasyon nga buhaton kini, ang Kristohanon kinahanglan ibaling ang iyang kabubut-on ug kasingkasing ngadto niini; unya, human mangayo og tabang sa Diyos pinaagi sa pag-ampo, buhaton kini uban sa pagbati sa kusog sa Ginoo (Fil. 4:13), samtang kanunay, bisan pa man, mapainubuson nga nag-ila sa pagkawalay-hingpit ug pagkagamay niining buhata ug sa tanang uban pa, ug makakaplag sa katapusang kalinaw lamang sa Ginoo ug atong Manluluwas nga si Jesu-Kristo.

Kini ang unibersal nga programa alang sa matag Kristohanong paningkamot: a) pag-ila sa kabubut-on sa Dios niini; b) pagpadulong sa kaugalingong kabubut-on ug kasingkasing ngadto niini; c) pag-ampo alang sa tabang aron kini buhaton; ug d) dili pagtan-aw niini o sa ubang maayong buhat ingon nga kaugalingon.

1) Pag-ila sa kabubut-on sa Dios sa buhaton

Kinahanglan buhaton sa usa ka Kristohanon ang tanan niyang mga buhat uban sa klarong kahibalo sa pagkahusto niini o sa kamatuoran nga ang kabubut-on sa Dios anaa niini, aron siya makalakaw sa kahayag ingon nga *'anak sa kahayag ug ... sa adlaw, ug dili sa gabii ug sa kangitngit'* (1 Tes. 5:5). Ang kinaiya mismo sa iyang panumpa sa bunyag nagpugos kaniya sa pagbuhat niini. Kung, alang sa kaluwasan sa Ginoong Jesu-Cristo, iyang gisumiter ang iyang tibuok kaugalingon sa Dios, nan sa pagbuhat niini gisumiter usab niya Kaniya ang tanan niyang mga buhat, sulod man o gawas. Busa, dili niya tugotan nga mosulod sa iyang kinabuhi bisan unsang butang nga wala siya masiguro nga makapahimuot sa Dios ug sa Ginoo. Siya *'gimugna sa Cristo Jesus alang sa mga maayong buhat, ...ug sa paglakaw niini'* (Efe. 2:10). Kung wala niini, dili siya masiguro sa pabor sa Dios kaniya, dili makabarog nga matinagdanon sa atubangan sa Dios ug *'motan-aw sa*

langit uban sa kalipay' (Job 22:26), nga sa tinuod nagpadayag kon naabot na ba niya ang iyang katapusang tumong o nakig-uban na ba siya sa Dios. Kay, sumala sa pagtudlo sa Apostol Juan, *'naa kita'y pagsalig sa atubangan sa Dios kon ang atong kasingkasing dili magsilot kanato*' (1 Juan 3:21). Busa, usa kini ka direkta nga sugo alang kaniya *'nga dili magbuang, kondili masabtan unsa ang kabubut-on sa Dios'* (Efe. 5:17).

Busa, ang kanunay nga lagda sa iyang pamatasan kinahanglan kini: sa matag buhat nga motumaw gikan sa imong konsensya ug ikatungkol kanimo, padali sa pag-ila sa kabubut-on sa Dios, ug buhata kini pagkahuman nimong masuta nga walay duhaduha nga kini dili lang supak sa kabubut-on sa Dios, kondili makapahimuot usab Kaniya; Sa mga lihok nga wala diretsong gisugo sa balaod, pasagdi nga kini giyaon sa maong kabubut-on, aron ang inyong tibuok kinabuhi mosubay sa Dios.

Niining panahona, bisan kinsa mahimong mangutana: giunsa man sa usa ka tawo pag-ila sa kabubut-on sa Dios sa piho nga mga kahimtang?

Ang paagi aron masuta ang kabubut-on sa Dios mahitungod niini o kana nga butang mao, sa una ug labaw sa tanan, ang konsensya, nga gipahayag sa Pulong sa Dios ug giya sa grasya sa Dios. Kay mao kini gayud ang katuyoan niini; mao kini ang sukaranan nga gimbuhaton niini. Ang bisan kinsa nga motagad sa iyang konsensya uban sa matinud-anong tuyo, dili kini supakon, dili kini baliko o pugngan pinaagi sa iyang kaugalingong interpretasyon, talagsa ra makaplagan ang iyang kaugalingon nga moingon: 'Wala ko kahibalo unsa ang buhaton.' Ug kung adunay tinood nga kalibog nga motumaw, kini dayon masulbad—sama sa angay buhaton—pinaagi sa paghalad sa kaugalingon ug gugma.

Ang konsensya naghatag og dakong tabang sa paghulma o pag-organisar sa kinabuhi sa usa ka tawo sumala sa usa ka tinuyo ug klaro nga balaod, sama sa nahisgutan kaniadto. Kay kon kinsa ang tinuod nga nakasabot sa tanang buhat nga gikinahanglan kaniya isip usa ka Kristohanon, nakasabot sa espiritu sa tinuod nga Kristohanong kinabuhi, ug unya, subay niini, gitukod ang tanan niyang pamatasan sa husto nga dapit, sa husto nga panahon, sa iyang kaugalingon, ug gitakdan ang tanan sa tatak sa kabubut-on sa Dios; kung, sa pagbuhat niini, ang tanang dili angay sa usa ka Kristohanon—bisan unsa pa ang iyang nakaplagan sa iyang sulod ug gawas nga kinabuhi—giusab ug gi-restruktura niya uban sa pag-amping, apan nga walay pagpakumbinsi ug walay labing gamay nga pagtagad sa kaugalingon ug sa mga pagbati, ug labi na sa mga dautang batasan sa kapanahonan—kung kini tanan gihimo sumala sa angay; unsa man kaha ang matag lihok nga iyang buhaton pagkahuman niini dili na lain kondili usa ka pagpadayag sa kabubut-on sa Dios.

Dugang pa, ang kinabuhi nga gipuy-an sa tinuod nga Kristohanong espiritu, bisan pa adunay mga sayop—nga kanunay masabtan—magahatag sa usa ka tawo og daghang kasinatian ug praktikal nga kinaadman.

Sa ubang mga kaso, sa usa kinsa nagtinguha sa paglakaw sa kabubut-on sa Dios, ang Espiritu Santo, nga nagpuyo kaniya sa higayon sa paglihok, mopadayag kung giunsa paglihok, subay sa saad sa Ginoo sa mga apostoles (Lucas 12:12). Ang dautang tuyo ra ang makapahilayo niini nga giya. Apan *'Kinsa ang tawo nga mahadlok sa Ginoo? Tudloan siya niya sa dalan nga iyang paglakaran*,*'* nag-awit si David (Salmo 24:12).

Sa katapusan, ang tanan adunay espirituhanong amahan, ug ang balaod nagmando kanato nga mosunod kaniya ug modangop kaniya alang sa tambag. Buhata ang iyang gisulti – ug maglihok ka subay sa kabubut-on sa Dios.

Ang ingon nga pamatasan sa tibuok kinabuhi sa usa ka Kristohanon magtukod og kinaiya nga gimarkahan sa maampingong pagtagad sa sulod ug gawas nga pamatasan sa usa ka tawo, kauban ang maampingong kahadlok sa pagbuhat og bisan unsang supak sa kabubut-on sa Dios. Ang pagka-maisugon kasagaran giisip sa tanang balaang mga Amahan nga mao ang sinugdanan sa paglayas gikan sa husto nga dalan. Mao nga ilang gisugyot ang pagpadayon sa usa ka kanunay, matinahuron nga pagtagad sa maayong butang.

(Aduna'y gitawag nga bakak nga konsensya – scrupulosa; dili kini ang gipasabot dinhi, kondili usa ka sakit sa konsensya).

Niining bahin, ang tanan nga mga tawo, sa kadaghanan, gibahin sa tulo ka kategorya: ang uban naglihok kanunay ug sa tanang butang sumala sa ilang kaugalingong kabubut-on, nga walay babag gikan sa bisan unsang lagda, sa ato pa, mosunod sila sa lapad nga dalan; ang uban mopugong sa ilang kaugalingon sa tanang butang pinaagi sa kabubut-on sa Dios ug mosunod sa makipot nga dalan; ang ikatulong grupo naningkamot sa pagpadayon sa usa ka imposible nga tunga-tunga nga baruganan: kini dili init ug dili pud bugnaw.

Kung tan-awon nato ang mga kalihokan sa tawo gikan niining panan-aw, makahukom kita nga ang tanan nga kasagarang molihok nga walay hustong pagtagad sa ilang kaugalingon ug sa pangunang katuyoan sa ilang kinabuhi, o molihok nga walay klarong direksyon subay sa naandan nga batasan ug dagan sa mga panghitabo, sayop. Nagpadayag kini sa ilang kawalay pagtagad ug bisan pagdumot sa kabubut-on sa Dios – kapabayaan.

Kadtong naglihok nga dili sigurado sa pagkahusto sa ilang mga lihok, nga adunay malabo ug dili klaro nga pagkahibalo kon ang ilang mga lihok ba uyon o supak sa kabubut-on sa Dios. Kay*, 'ang bisan unsa nga dili gikan sa pagtuo*,' ingon sa Apostol, *'makasasala'* (Roma 14:23).

Kadtong naglihok samtang nagduha-duha; sa ato pa, samtang ang ilang konsensya nagalibog tali sa usa ka buhat ug sa lain, magbuot sila nga molihok ug buhaton kini taliwala niining walay hunong nga pagduha-duha. Ang ingon nga mga tawo, *'ang ilang konsensya maluya, nagahugaw sa ilang kaugalingon'* (1 Cor. 8:7).

Mao usab kini alang sa mga tawo nga nagtugot sa ilang kaugalingon sa paglihok nga padalos-dalos, sa kahimtang sa kalibog sa hunahuna, samtang nadala sa pipila ka bag-o ug katingalahang hunahuna, o sa pipila ka pagbati—ug labi na gayud sa pasyon. Kasagaran gihunahuna nila nga sila ang husto—pananglitan, kadtong nasuko o nainggit nga walay maayong rason: dili katingad-an, ang ilang posisyon sa tinuod motumaw nga husto. Apan gawas sa kamatuoran nga kining pagkahusto usa ra ka tsamba, ang ilang pangunang kabalaka dili ang pagpalipay sa Dios, kondili ang ilang kaugalingon, ang ilang mga pagbati ug ang ilang kaugalingong kinaiya.

Labi na kini tinuod sa mga tawo nga, ubos sa lain-laing pasangil, naningkamot nga dili tumanon ang nahibal-an nilang kabubut-on sa Dios ug, pinaagi sa lain-laing mga hunahuna, gipahunong pa gani nila ang ilang kaugalingon sa pagtuo sa pagka-lehitimo sa usa ka matarong nga buhat. Ang ingon nga mga tawo klaro nga naglihok batok sa ilang konsensya – ug ang ilang mga buhat usa ka klarong paglapas.

2) Pagpadulong sa kabubut-on ngadto sa usa ka gikinahanglan nga katungdanan

Mao kini ang ikaduhang prinsipyo sa pagdumala sa mga kalihokan sa usa ka Kristohanon. Angay kini hinumduman kay pipila ra ang nagtuo nga importante kini nga punto, apan sa tinuod, dili gayud kini gamay ang kahinungdanon.

Sa diha nga maila na ang pagka-husto sa usa ka buhat, o ang kabubut-on sa Diyos bahin niini, ang usa ka Kristohanon kinahanglan dayon nga itudlo ang iyang kabubut-on niini ug itutok ang iyang kasingkasing niini. Ang una tungod kay ang kabubut-on dili kanunay nga masunuron; ang ikaduha tungod kay, kon dili, ang usa ka buluhaton nga gihimo nga walay tinuoray nga pag-apil sa kasingkasing mahimong usa ka buhat nga walay kinabuhi.

Tinuod nga ang usa nga nanumpa nga palipayun ang Dios sa tanang butang angay mobati og mas dako o mas gamay nga pagka-andam sa pagtuman sa matag nahibal-an nga kabubut-on Niya; apan ang ingon nga pagka-andam sa pagbuhat og maayo—nga gawasnon ug walay pagpugos—kanunay usa ka espirituhanong panalangin, nga makab-ot pinaagi sa dugay nga paningkamot ug daghang buhat sa pagkamaayo. Kasagaran, bisan pa, ang kabubut-on adunay kaugalingong mga hilig, tendensiya, ug mga pagbati, nga nagpugong niini sa kusang pagdali sa pagbuhat sa maayo ug nagdala niini sa supak nga direksyon; usahay usab, kini makit-an nga naa sa kahimtang sa dili masabtan nga pagkasuwal, diin, bisan pa sa bug-os nga kusog sa obligasyon, kini mosalikway sa pagbuhat sa angay buhaton (Roma 7:20). Busa, gikinahanglan nga pugson ang kaugalingon sa pagbuhat sa maayo, ingon ba, nga hiliton ug ibaliko ang kaugalingon paingon niini pinaagi sa pwersa, aron kumbinsihon ug pahimangnoan ang kaugalingong kalag.

Klaro nga daghan, kung dili man gani tanan, nagdepende dinhi sa pagsabot sa balaod sa kasingkasing, diin motumaw ang pagbati sa katungdanan o ang kahibalo sa moral nga panginahanglan sa usa ka buhat. Sama sa pagkaanaa sa mga pagbati sa kasingkasing nga kasagaran nagpaluyo sa mga lihok sa kabubut-on, ingon usab sa moral nga kinabuhi, ang pagbati sa katungdanan mao ang labing lig-on nga basihanan sa pagpadulong sa kabubut-on ngadto sa aksyon. Ang usa ka tawo nga diin, pinaagi sa paglihok sa Balaang Grasya sa bunyag o paghinulsol, natikod ang mainitong kadasig sa pagpalipay sa Dios o sa matinud-anong paglakaw sa kabubut-on sa Dios—ug kinsa, busa, naghandum sa kabubut-on sa Dios—ang ingon nga tawo molihok dayon sa diha nga maila niya ang iyang katungdanan, bisan unsa pa ang mga babag. Busa, kung, sa usa ka bahin, kining kadasig dili gayud maluya o mapalong, ug kung, sa pikas – ang moral nga pagbati kanunay nga hingpit aron matalom ug tukma nga masabtan ang obligadong kinaiya sa mga lihok sa usa ka tawo ug sensitibo kaayo sa

kabubut-on sa Dios nga bisan ang labing gamay nga timaan niini makita sa sulod niini, unya kining duha ka pwersa makapuli sa tanang moral nga pagtulon-an ug tanang giya sa pagkamatinud-anon, sama sa tinuod nga nahitabo sa pipila ka mga asketiko. Apan tungod kay ang kadasig, sa tinuod, nagkalainlain sa mga tawo gikan sa labaw pa hangtod sa ubos nga mga grado, ug ang moral nga pagbati, sa kinaiyahan niini, mahugot ug makapadasig sa usa ka tawo, hinay ug hinay-hinay sa lain, mas naanad sa pipila ka mga buhat sa usa, sa uban sa lain, ug usahay husto, usahay dili husto (kay aduna usab bakak nga moral nga pagbati), ug sa kinatibuk-an ang usa ka tawo makasinati og dakong dili pagkapantay ug kawalay hustisya sulod sa iyang kasingkasing (mao nga nag-ampo sila: 'Ibag-o ang matarong nga espiritu'), diin kini sobra ka sensitibo sa usa ka butang o sobra ka bugnaw sa lain; busa, sa daghang mga kaso, napugos sila, ingon ba, sa pagpahamtang og obligasyon sa ilang kaugalingon ug pagtamnan niini nga pagbati sa ilang kasingkasing.

Ang ingon nga pagkontrol sa kasingkasing ug kabubut-on makab-ot pinaagi sa mga impulsibo, o mga hunahuna ug kamatuoran nga ingon niini, nga adunay gahum sa pagpalumo sa kasingkasing – aron kini mahimong malumo ug malumoon.

Dili lisod mahibal-an kung asa makit-an ang ingon nga mga hunahuna. Giunsa paghiusa ang kagawasan sa balaod? Labaw sa tanan pinaagi sa pagbati sa pagsalig sa Dios. Busa, ang tanang hunahuna nga motubag niini nga pagbati sa pagsalig ug mopalihok niini kinahanglan ihap sa mga impulsos sa kabubut-on. Makita kung unsa gyud kini nga mga hunahuna gikan sa agi sa pagbag-o sa usa ka Kristohanon. Tungod kay kini nga pagbag-o, nga nagsugod sa pagbati sa pagsalig, nabuhi pag-usab pinaagi sa paghinulsol ug pagtuo sa Ginoong Jesu-Kristo, ug giselyohan sa mga saad sa bunyag, kini gayud nga mga kamatuoran—ug uban pa nga may kalabotan niini—angay adunay gahum nga mopadayon, maghinlo, ug magbag-o sa nagakunhod nga kadasig, ug uban niini ang tinguha sa pagbuhat sa maayo. Busa...

Hinumdumi ang mga saad sa pagbunyag ug hinumdumi ang mga panalangin nga gihatag kanimo niini: pagpakamatarong, pagkabag-o, pag-ampon isip mga anak sa Dios, ug ang panulondon ni Cristo. Ayaw hugawi kining putli nga mga bisti.

Hinumdumi usab ang plano sa kaluwasan: giunsa pag-abot sa Bugtong Anak sa Dios dinhi sa yuta alang kanimo, nahimong tawo, nag-antos, namatay, nabanhaw pag-usab, misaka sa langit, ug naglingkod sa tuo sa Amahan, nag-ampo alang kanimo didto; ug pag-amping nga dili ka magpakita nga walay pagpasalamat. Hinumdumi usab kung giunsa pag-anhi sa Espiritu Santo sa mga Apostoles ug, pagkahuman Niya pagtukod sa Balaang Simbahan pinaagi kanila, nagpadayon Siya pagpuyo niini aron mangulo sa mga magtutuo paingon kang Kristo, ug giunsa Siya pag-uban kaninyo sa mga sakramento; ug pag-amping nga dili ninyo Siya masakitan pinaagi sa kahugaw.

Hinumdumi ang imong pagka-ilado, diin gihatagan ka og dungog sa paglalang ug pagkabanhaw, ug sa samang higayon ang kasuklam-suklam sa sala ug ang pagkabalaan sa hiyas, kay ang una nagahugaw samtang ang ikaduha nagabalaan sa imong sulod.

Ibutang ang imong kaugalingon sa imong hunahuna sa atubangan sa mga mata sa Dios, ang imong Manlalang ug Manunubag, Nga nagkupot kanimo sa Iyang tuo nga kamot ug nagahatag kanimo sa tanan nga naa sa sulod nimo ug sa tanan nga imong gipanag-iya, Nga anaa bisan asa, nakakita sa tanang butang, bisan sa imong labing tinago nga mga hunahuna, Nga, sama sa Iyang walay puas nga pagpadayag sa Iyang kaayo ug mga panalangin, patas usab ug andam nga ipadayag ang Iyang pagkamatarong sa matag higayon.

Hinumdumi kini nga mosunod: ang kamatayon, nga dili malikayan apan kalit nga mokuha kanato; usa ka paghukom nga walay pagpabor alang sa matag pulong, buhat, ug hunahuna; ang impyerno ug ang walay katapusang pag-antos, nga walay sukod o katapusan; ug ang Gingharian sa Langit uban sa dili masukod nga kalipay.

Kinahanglan nga ituslok sa tawo ang iyang kalag sa kining mga hunahuna, sama sa usa ka matang sa palibot, ug ang iyang kadasig sa pagpalipay sa Dios dili maluya. Sa labing gamay, kon kinahanglan, ang matag usa niini nga mga hunahuna makapukaw niini sa kusgan nga paagi ug mabalik kini sa husto nga kusog. Paninguha lang nga mabuhi kining mga hunahuna sulod kanimo, imbis nga itago sila nga bugnaw nga mga abstraksyon; alang niini, ipresenta sila sa imong kasingkasing sa paagi nga makaapekto kini, tipuna ang tanan nga makapukaw, lihok gikan sa usa ngadto sa lain, ug ayaw pagduha-duha hangtod mapildi nimo ang imong kaugalingon ug mabalik nimo sulod sa imong kaugalingon ang husto nga han-ay ug husto nga pagsumite. Dili posible nga walay bunga ang ingon nga masinabtanon nga paningkamot. Aduna, bisan pa, usa ka hunahuna—talagsaon sa matag kalag ug makadaog sa tanan—nga sa usa ka gutlo makalupig sa pagkapilit sa kabubut-on.

Paningkamoti nga makaplagan kini, aron imong mapadagan ang barko sa imong kalag uban niini isip imong timon.

Niining maong kahimtanga, kinahanglan gayud nga hatagan og pagtagad ang espesipikong sitwasyon. Ang bisan kinsa nga dali makamatngon sa koneksyon niini sa kinatibuk-ang balaod sa usa ka bahin, ug sa dili malikayan nga paglihok sa pikas bahin, gibutang ang iyang kaugalingon, daw, sa usa ka matang sa kipot, nga tungod sa panginahanglan, nagdasig kaniya ug nagpadasig kaniya sa paggamit sa iyang kusog. Labaw pa, ang pag-ila sa usa ka butang nga makapahimuot sa kasingkasing, ug ang pagpalambo sa hilig niini—dili pinaagi sa sala, kondili sa walay sala nga paagi—usa kini sa mga maalamon nga kinaiya nga ang usa ka tawo angay nga adunay alang sa iyang kaugalingon.

Sa kinatibuk-an, kinahanglan kumbinsihon sa usa ka tawo ang iyang kaugalingon. Apan, sama sa mga sekular nga gobyerno nga usahay molihok pinaagi sa pag-awhag, ug kanunay pinaagi sa awtoridad nga mopugos sa usa ka tawo sa pagbuhat batok sa iyang kabubut-on, ingon usab ang usa ka tawo, alang sa iyang kaugalingong kabubut-on ug kasingkasing, mahimong gamiton, gawas sa una, ang ikaduhang paagi – ganahan ka man o dili, malipay ka man o dili – buhata kini. Kay mao kini ang kabubut-on sa Dios – walay lain pa nga paagi.

3) Ang pag-ampo isip kabahin sa Kristohanong praktis

Aduna'y pag-ampo isip usa sa mga katungdanan sa usa ka Kristohanon ngadto sa Dios, ug aduna'y pag-ampo isip usa ka hinungdanon nga bahin sa tinuod nga Kristohanong buhat. Ang hambog nga tawo nagsalig sa iyang kaugalingon sa tanang butang. Ang usa ka tinuod nga Kristohanon nagpaabut sa tanan gikan sa Dios, mao nga gisugdan, gipadayon, ug gitapos niya ang matag buhat uban sa pag-ampo. Ug ang iyang tibuok kinabuhi, sa kinatibuk-an, labaw sa tanan usa ka kinabuhi sa pag-ampo, ingon sa gisugo sa Apostol: *'Mag-ampo kamo nga walay hunong… Mag-ampo kanunay sa Espiritu, uban sa tanang matang sa pag-ampo ug paghangyo'* (1 Tes. 5:17; Ef. 6:18).

Sa pagbuhat niini, nag-ampo siya sa Ginoo alang sa giya, aron pinaagi sa Espiritu sa Iyang kinaadman, siya pasig-uhon unsa gayud ang makapahimuot Niya sa nagkalain-laing kahimtang sa kinabuhi (Santiago 1:5), sama sa pag-ampo sa propeta David kaniya: *'Ipakita kanako ang Imong mga dalan, Ginoo, ug tudloi ako sa Imong mga agianan. Giyaa ako sa Imong kamatuoran ug tudloa ako'* (Sal. 24:4–5). Pag-ampo alang sa pagpalig-on sa iyang huyang nga gahum, aron ang Dios sa atong Ginoong Jesu-Kristo magahatag kaniya *'sa pagpakusgan sa gahum pinaagi sa Iyang Espiritu sa sulod nga tawo, sumala sa bahandi sa Iyang himaya'* (Efe. 3:16). Sa pagpa-siga sa iyang pag-ampo og kadasig sa pagpalipay sa Dios, nabati niya nga posible ang tanan pinaagi kang Cristo nga nagpalig-on kaniya, ug sa maong pagbati sa kusog, buot niyang gihimo ang mga maayong buhat. Sa katapusan, pinaagi sa pag-ampo, iyang gihalad ang iyang kaugalingon ug ang iyang mga buhat ingon usa ka halad sa Dios, mapainubuson nga naghangyo Kaniya nga tabuni sa Iyang kalooy kining buhat ug ang tanan pa niyang uban pang mga buhat, ug ang tibuok niyang kinabuhi. Sama sa iyang unang pag-ilaum sa tibuok niyang kaugalingon sa Ginoo, ingon usab pagkahuman iyang gihalad sa Iya ang matag hunahuna, pulong, ug buhat ingon *usa ka 'halad sa pagkamatarung'* (Salmo 4:6), *'usa nga makapahimuot kaniya'* (Hebreo 13:16).

Busa, ang pag-ampo samtang nagbuhat og maayong buhat nagpamatuod nga kini usa ka tinuod nga Kristohanong buhat; samtang ang buhat nga walay pag-ampo dili Kristohanon. 'Dili mahimo nga maglungtad ang kinabuhi nga Kristohanon nga walay pag-ampo,' ingon ni Chrysostom (St Tikhon, vol. 2). 'Ang basihanan sa matag maayong paningkamot ug ang tumoy sa mga maayong buhat mao ang kanunay nga pagpabilin sa pag-ampo, diin kita makab-ot usab ang ubang mga birtud,' nagtudlo si San Macarius (Mubo nga Mga Panudlo; 6 Pebrero).

Pinaagi sa paghiusa sa pag-ampo ug maayong buhat ug pagpugos sa kaugalingon sa pagbuhat niini, bisan pa sa pagsukol sa kasingkasing, sumala kang San Macario, ang usa ka Kristohanon dali nga mosaka sa kahitas-an sa pagkamaayo ug magsugod sa pagtuman sa mga sugo sa Dios nga walay bisan unsang paningkamot, malipayong ug uban sa kalipay (Mubo nga Mga Panudlo; 4 Pebrero, 26 Nobyembre).

4) Ang Pagka dili Makita sa Maayong Buhat

Ang katapusang hinungdanon nga kinaiya, ug daw konklusyon, sa mga Kristohanong buhat mao ang kapakyasan sa pag-ila niini, daw sa pagbalewala niini. Ang usa ka Kristohanon, pagkahuman sa pagbuhat sa tanang butang, moingon nga siya *usa ka 'dili takos nga sulugoon'* (Lucas 17:10), mao nga gibutang niya ang iyang katapusang paglaum sa kaluwasan sa Ginoong Jesu-Kristo. 'Mao kini ang basihanan sa Kristiyanismo nga bisan pa og buhaton sa usa ka tawo ang tanang buhat sa pagkamatarung, dili siya angay mosalig niini, ibutang ang iyang paglaum niini, o maghunahuna nga nakabuhat na siya og dako' (Macarius the Great. On Love, ch. 30). Busa, kamo nga nakatilaw sa Kristiyanismo, hunahunaa nga wala pa gyud kamo makatilaw niini sa tinuod; ug kini dili lang dapat sa nawong, kondili sama sa usa ka butang nga lawom ang gamot ug permanente nga natukod sa inyong hunahuna (Macarius the Great, On Love, ch. 3).

Ang posibilidad sa ingon nga panglantaw nagagikan sa buhi nga kahibalo sa gahum sa Dios sulod sa kaugalingon, o sa paagi nga kini nagmugna og maayong mga buhat sa atong sulod. Kung ang Dios *'nagahimo sa* atong sulod *aron kita magbuot ug molihok'* (Fil. 2:13), unsa pa man ang angay ituring nga kaugalingon, o unsa ang angay ipunting sa atong pagtagad? Busa, ang kalag nga mahigugma sa Dios, sa husto nga pag-ila nga ang tanan niyang mga buhat gikan sa Dios, kanunay nga mobati nga kini gamay ug walay bili (Macarius the Great, On the Freedom of the Mind, Kapitulo 8). Sa laing bahin, ang usa ka kalag nga tinuod nga mahigugma sa Dios ug sa Kristo, bisan pa sa pagbunga og daghang mga hiyas, maglihok nga daw wala kini'y nabuhat, tungod sa usa ka dili mapugngan nga pangandoy alang sa Ginoo. Dili gayud kini maghunahuna nga kini usa ka bisan unsa; apan samtang kini nag-uswag sa espirituhanong bahandi, mas giisip pa gayud niini ang kaugalingon nga kulang, gisiga sa usa ka dili mapugngan nga espirituhanong tinguha alang sa langitnong Nobyo, ingon sa giingon sa Kasulatan: *'Ang mokaon kanako magutom gihapon, ug ang moinom kanako mauhaw gihapon'* (Sir. 24:23) (St Macarius, Discourse 10, ch. 1, 4).

Ang makaluwas nga bunga niini mao nga ang Kristohanon walay hunong nga magsugod sa pagkinabuhi sa Kristohanong paagi lamang, giisip ang tanan nga nanglabay nga walay bili, sama sa gipamatuod mismo sa Apostol Pablo: *"Dili ko naghunahuna nga nakab-ot na nako kini; usa ra ka butang ang akong gibuhat: gikalimtan ang mga nahabilin ug naningkamot paingon sa unahan, nagpadayon ako paingon sa tumong alang sa ganti sa tawag sa Dios paingon sa kahitas-an kang Cristo Jesus. Dili nga nakab-ot na nako kini, o hingpit na ako; kondili nagpadayon ako, nga naglaum nga makab-ot ko kini, bisan pa gihapon gikuptan ako ni Cristo Jesus"* (Fil. 3:12–14).

Ang kinabuhi sa usa ka Kristohanon busa usa ka walay hunong nga paghinulsol. Sa matag higayon, ang Kristohanon nag-alsa og pag-ampo sa paghinulsol ngadto sa Dios alang sa kaluoy ug paghinlo—bisan pa sa mga hunahuna, lihok sa kasingkasing, o sa ubang dili matagad nga butang. Sa ingon niini, gayud, ang matag buhat sa usa ka Kristohanon naggikan sa Dios ug mobalik sa Dios. Kung, sa bisan unsang punto nga gipakita sa ibabaw, ang kalag mokuha og bisan unsa para sa iyang kaugalingon, kini makababag sa paghulma sa usa ka tinuod nga maayong buhat. Gikan niini motungha ang usa ka porma ra sa pagka-maayo. Apan, pinaagi sa paglihok sama sa gihulagway, ang Kristohanon walay hunong nga nagasumiter sa iyang kaugalingon sa Dios sa tanang butang ug, ingon niini, nagpabilin nga walay hunong sa pakig-uban Niya.

Base sa tanan nga gipahayag, makita sa bisan kinsa nga ang buhat sa usa ka Kristohanon dili pareho sa uban, kay adunay partikular nga mga kausaban sa kahibalo, hunahuna, kabubut-on, ug kasingkasing nga naghatag sa mga lihok sa Kristohanon og talagsaong kinaiya. Ang usa ka Kristohanon adunay kaugalingong kahimtang sa pagkaanaa, kaugalingong panan-aw sa paglihok, ug kaugalingong paagi sa pagbuhat sa matag buluhaton, sama sa makita. Pasagdi nga tanan magmatngon niini ug hukmi ang ilang kaugalingon pinaagi niini. Alang sa uban, ang Dios ang mohukom kanila.

6. Unsa ang nag-determinar sa moral nga bili sa mga buhat?

Kung tan-awon nato ang mga buhat sa kinatibuk-an, dili lisod pagtino sa ilang bili. Ang buhat nga subay sa usa ka sugo maayo; ang buhat nga supak sa usa ka sugo dautan. Kay ang sugo balaan. Giingon: 'Maghatag og limos'; ang paghatag og limos usa ka maayong buhat, ug tinuod usab ang kabaliktaran. Apan kon hunahunaon ang mga buhat—bisan gibuhat nato o sa uban—sa ilang kaugalingon, gawas sa ilang

pagsunod o dili pagsunod sa mga sugo, kinahanglan usab nga tagdon ang ubang aspeto, sama sa tuyo ug mga kahimtang. Niining bahin, dugay nang gidawat nga ang moral nga bili sa usa ka buhat gitino sa: a) ang iyang butang, b) ang iyang tuyo, ug c) ang iyang mga kahimtang.

1) Ang butang sa moral nga mga lihok

Ang matag usa sa atong mga lihok, internal man o eksternal—mao ang atong mga hunahuna, pagbati, tinguha, pulong, lihok, ug buhat—adunay kaugalingong butang. Kadaghanan niini nga mga butang gipataas ngadto sa kahimtang sa dili mausab nga mga lagda ug balaod, aron dili na kini mapugngan nga tinguhaon o buhaton. Naglangkob kini sa natad sa (aa) atong mga katungdanan. Pipila ka mga butang gipresentar sa porma sa (bb) tambag. Sa katapusan, daghan ang nagpabilin nga walay klarong kahulugan. Dili sila maayo o dautan sa ilang kaugalingon, kay, (cc) tungod kay walay klarong pagtamod, giisip silang tugot alang sa tanan. Ang mga sugo o katungdanan mao ang pundasyon, estruktura, ug kalig-on sa moral nga gingharian; ang tambag naa sa ibabaw sa balaod (St Chrysostom); ang gitugotan naa sa ilawom niini.

Ang usa ka gisugo nga buhat—ug busa usa ka obligasyon—lain kini sa usa ka tambag o usa ka walay kalainan nga buhat tungod kay kini kauban sa usa ka sulod o konsensyoso nga pagpugos paingon niini. Mahimo kining ipahayag nga kategorikal nga bisan unsa nga naglakip sa ingon nga sulod nga pagpugos, o sa diin ang usa ka tawo mobati nga siya anaa sa ilawom sa usa ka moral nga panginahanglan, mao ang iyang katungdanan. Kay ang ingon nga kahibalo mao ang paglihok sa konsensya; ug ang usa ka tawo kinahanglan gayud nga mosunod sa konsensya kutob sa gipugos niini kaniya. Sa laing bahin, ang gipresentar nga tambag bahin sa labing maayo nagdani lang sa usa ka tawo nga paborable niini, apan dili magpugos; samtang, bahin sa mga walay kalainan nga buhat, ang atong moral nga pagbati walay pagtagad, sa ato pa, wala kini'y gisulti bahin niini: buhata ang imong gusto. Apan mas husto ug mas kasaligan nga ilain sila pinaagi sa pagsunod sa giya sa gipadayag nga Pulong sa Dios, nga mao ang kodigo sa espirituhanong mga sugo. Bisan unsa ang gisugo o gireseta didto isip balaod, ang atong konsensya kinahanglan nga walay pagduha-duha nga mosugot niini o dawaton kini isip katungdanan; bisan unsa ang gipadayag didto isip tambag kinahanglan dawaton ingon ana; ug bisan unsa ang gibyaan nga walay klarong kahulugan kinahanglan tan-awon ingon ana.

a) Sa mga katungdanan, o mga sugo

a) Mahitungod sa mga katungdanan, o mga sugo

Ang kinatibuk-ang basihanan sa moral nga panginahanglan nga anaa sa mga sugo, o katungdanan, mao ang kahibalo sa kabubut-on sa Dios bahin niini. Sama sa walay makasupak niining kabubut-on sa gawasnong kalibutan, ingon usab sa sulodnong, moral nga kalibutan kinahanglan adunay hilom nga pagsunod sa Balaang kabubut-on. Ang konsensya sa iyang kinaiyahan nagkahiuyon sa kabubut-on sa Dios; busa, sa diha nga ipakita nga ang kabubut-on sa Dios anaa niini o niadto, kini dayon motuyok niini, motindog uban niini, ug mag-awhag kanato nga dili kini supakon. Apan, sa pag-agda niini o kana nga katungdanan, ang Ginoo wala magtinguha nga magpugong lamang sa Iyang kaugalingon sa Iyang kabubut-on o sa pagka-makagahum sa tanan, kondili Iyang gipili nga idugang sa matag ingon nga katungdanan ang ubang, mas direkta nga mga basihanan, nga nagagikan diretso sa kinaiya sa katungdanan mismo ug sa mga kahimtang nga may kalabotan niini. Kini nga mga direkta nga basihanan mao ang paagi nga ang kabubut-on sa Dios gipakusog sa atong hunahuna ug kasingkasing sa angay nga sukod alang sa maong butang. Busa, sa paghubad sa atong mga katungdanan, mahimo, siyempre, nga magpabilin kita sa kamatuoran nga ang kabubut-on sa Dios nag-aplikar sa usa ka butang o sa lain; apan mas angay, o mas angayan sa atong kinaiyahan, nga pangitaon usab kining mga direkta nga basihanan, kay pinaagi niini kita ginapugos sa kabubut-on sa Dios; sa laing bahin, gikan sa panan-aw sa kabubut-on sa Dios, tanang katungdanan pareho ra, samtang nagkalainlain ang ilang kahinungdanon, nga maila lamang pinaagi niining mga direkta nga basihanan.

Kung husayon nato kini base sa maong mga direkta nga basihanan, ug sa pipila ka bahin base usab sa ubang may kalabutan nga mga hinungdan, ang atong mga katungdanan—o ang mga lihok nga gibati nato nga kinahanglan gyud buhaton—makabaton og lain-laing mga kahulugan.

Ang una niini nga mga nuansa gitino sa ilang gigikanan. Niining bahin, adunay mga katungdanan sa konsensya—kadtong mga pagdani nga ang konsensya ra ang igo, bisan pa kon walay eksternal nga mga sugo. Gitawag kini nga natural, kay natawo kita uban niini. Aduna usab positibo nga mga katungdanan, kadtong sunod nga gipahamtang sa konsensya ug nahimong kabahin sa kaugalingon niini nga hugpong sa mga

katungdanan. Ang kusog sa obligasyon sa ulahi nagdepende sa kamatuoran nga kini gisabtan sa konsensya mismo ingon balaod ug, masulti pa nato, sukad niadto, dili na kini hingpit nga positibo. Tinuod nga ang uban niini mga pagpalambo lang sa natural nga mga katungdanan nga gibase sa konsensya; bisan pa niana, ang mga katungdanan nga, aron isulti, wala magkinahanglan nga moturok sa konsensya, wala magkawala sa ilang kaugalingong kusog, samtang ang uban mosaka pa gani labaw sa tanang natural nga katungdanan. Sa mga positibo, ang uban gikan sa Diyos ug, labaw pa, direkta, sama sa pagpadayag sa atong Ginoong Jesu-Kristo ug sa Iyang mga balaang apostoles, nga anaa sa Pulong sa Diyos ug sa Balaang Tradisyon sa Simbahan; ug aduna usab mga gikan sa Diyos nga dili direkta, sama sa mga dekreto sa mga Ekumenikal nga Konseho. Ang uban tawo, ug labi pa, eklesiastikal ug sibil. Ang ikaduha naggikan sa soberano, samtang ang una naggikan sa eklesiastikal nga hirarkiya. Ang obligasyon sa pagtuman sa duha naggikan sa diyosnong gigikanan sa awtoridad ug sa atong matinud-anong pagsumpo niini. Kadtong matinud-anon sa Simbahan ug sa trono modawat sa tanan nga nagagikan kanila uban ang pagdayeg ug molihok sumala sa ilang pagtan-aw nga angay, nga mao, subay sa obligasyon nga ilang gipataw.

Ang mga kostumbre, pareho nga eklesiastikal ug sibil, naglangkob sa usa ka espesyal nga klase sa mga lagda bahin niini. Gidani kita niini sa usa ka makapahimuot nga paagi; ang atong espiritu makakaplag og dako nga kalinaw niini, nga natawo gikan sa pagbati sa seguridad, proteksyon ug karaan nga pagka-dili mausab. Kinahanglan nga balaan kanato ang mga kostumbre: ang kalig-on sa atong kinabuhi nagasalig niini; ang mobalibad niini mapalid-palid sama sa dahon sa hangin. Apan dili kini awtomatikong mahimong balaod nga lehitim ug may bisa: busa, importante kaayo nga kini hingpit nga mosubay sa moral nga balaod ug sa espiritu sa Kristiyanismo; samtang mas kusgan ang ilang impluwensya, mas delikado ang bisan unsang pagliko niini.

Ang hinumduman sa atong mga ninuno nagpugos kanato sa hilom nga pagsumpo. Nagpakita ang kasinatian nga ang paglapas sa ingon nga mga kostumbre kanunay nga nalangkit sa pagkadaut sa moralidad. Dili na kinahanglan isulti nga ang tanang dautang kostumbre sa panahon gilakip niini. Apan sa kinatibuk-an, kinahanglan hugot nga hinumduman ang kalainan tali sa kostumbre ug mando, o balaod. Kay ang usa nga ang kasingkasing ug hunahuna nagkadaut hapit kanunay magsugod sa pagdumot sa mga kostumbre; ug unya, tungod sa kawalay-hibalo—bisan pa adunay tinguha—masabtan sa usa nga tanan kay kostumbre ra, mao ang pagtuo ug moralidad, ug susama nga magsugod sa pagdumot niini. Busa, kinahanglan mahibalo ka asa ibutang ang utlanan. Mahimo nimo pa gihapon hikapon ang naa sa palibot, apan ayaw hikapa ang kinauyokan sa moral nga kinabuhi ug sa imong mga katungdanan.

Aduna pay ikaduhang kalainan nga gihimo mahitungod sa mga sugo o katungdanan, base sa ilang sulod nga kahulugan, kinaiya, o sulod.

Sa kini nga bahin, adunay mga katungdanan nga walay kondisyon nga kinahanglan tumanon sa matag Kristohanon, bisan kinsa pa sila ug unsa pa man ang ilang kahimtang; ug adunay mga katungdanan nga may kondisyon, nga obligado lamang ubos sa pipila ka mga kondisyon. Pananglitan, ang mga katungdanan sa usa ka amahan magamit lamang sa usa ka minyo nga lalaki nga adunay mga anak. Ang una naggikan sa kinaiyahan mismo sa tawo ug Kristohanon; ang ikaduha naggikan sa iyang kahimtang ug posisyon sa kalibutan. Dili unta hunahunaon nga ang mga kondisyonal nga katungdanan gamay ra'g bili. Alang sa tawo nga ila gipang-atubang, kini adunay pwersa sama sa mga katungdanan nga walay kondisyon, kay kini mao ra ang pinaka-direkta nga aplikasyon niini sa adlaw-adlaw nga kinabuhi sa maong tawo. Dili niya matuman ang una gawas kon pinaagi sa ikaduha. Ang ikaduha ang una para kaniya, samtang ang una natago ilawom niini; busa, bisan pa wala niya hunahunaa ang una, natuman niya kini pinaagi sa ikaduha.

Ang duha ka matang mahimong panguna, batakang ug ugat nga hinungdan, o ikaduha ug sangputanan. Ang una kinahanglan mas lawom ang gamot sa kasingkasing, samtang ang ikaduha kinahanglan bitbiton, ingon ba, sa kamot. Bisan pa, ang obligasyon sa ikaduha pareho ka kusgan sa obligasyon sa una; busa ang prinsipyo nga kinsa ang obligado sa pagbuhat sa usa ka piho nga lihok obligado usab sa paggamit sa mga paagi nga gikinahanglan aron makab-ot kini. Pananglitan, adunay katungdanan sa paghinlo sa kasingkasing gikan sa mga pagbati; ang pipila ka mga buhat kinahanglan usab ituring nga katungdanan: kay kon dili, dili kini matuman.

Ang labing katingalahang aspeto niini mao ang pagbahin sa mga katungdanan ngadto sa katungdanan sa hustisya ug katungdanan sa gugma o pagkamaayo. Kini ang relasyon nga gitukod sa Diyos tali sa mga tawo, aron ang usa dili makalapas sa kagawasan ug katungod sa uban, ug matagaan sila sa angay nga para kanila. Kini, ingon nila, mao ang gipangayo sa hustisya. Ang bisan kinsa nga motuman niini husto; ang bisan kinsa nga molapas niini sayop. Ang ikaduha mahimong dad-on sa korte ug pugson nga magbayad-sala. Ang ingon

nga mga hangyo mao ang mga katungdanan sa hustisya. Naglangkob kini sa gawasnong utlanan sa usa ka buhing may hiyas. Ang bisan kinsa nga molapas sa balaod sa hustisya misulod sa gawas sa kahimtang sa pagkamaayo; apan ang bisan kinsa nga motuman niining mga katungdanan kinahanglan, alang sa pagkahingpit sa pagkamaayo, magdugang usab og mga buhat sa gugma ngadto sa mga tawo ug sa kamatuoran mismo. Ang gugma dili lang kutob sa hustisya o sa gikinahanglan sa kamatuoran, kondili kusang molapas pa niini tungod sa sulodnong tinguha sa pagbuhat og maayo. Ang bisan kinsa nga molihok niining paagiha maayo sa moralidad, apan walay bisan kinsa nga mapugos sa pagbuhat niini. Pananglitan, ang usa ka tawo nga nanghulam og kuwarta gikan sa lain ug dili mobayad niini mahimong pugson sa awtoridad sa pagbayad; apan ang usa ka tawo nga mapakyas sa pagtabang sa mga nanginahanglan dili mapugos sa pagbuhat niini. Ang usa ka tinuod nga Kristohanon boluntaryong nagbuhat og maayo sa uban, bisan pa nga walay puwersa gikan sa gawas, ug nagbuhat og matarong sa uban dili tungod sa kahadlok sa silot, kondili tungod sa gugma sa kamatuoran ug kahadlok sa Dios. Aduna usab laing kalainan tali sa mga katungdanan: ang uban nagmando unsay angay buhaton, samtang ang uban nagpasabot unsay dili angay buhaton. *'Likay sa dautan ug buhata ang maayo*,*'* ingon sa propeta (Salmo 33:15). Aduna usab mga katungdanan ngadto sa Dios, katungdanan ngadto sa isigkatawo, ug katungdanan ngadto sa kaugalingon. 'Higugmaa ang Ginoo sa tibuok nimong kasingkasing, ug ang imong isigkatawo sama sa imong kaugalingon,' ingon sa Ginoo.

Ang ikatulong aspeto sa mga katungdanan naggikan sa unang duha ug naglangkob sa ilang nagkalain-laing lebel sa kahinungdanon. Klaro na gikan sa listahan sa mga katungdanan nga gihatag nga dili tanan katungdanan adunay parehas nga pwersa nga magpugos kanato; ang uban mas kusgan, samtang ang uban dili kaayo. Gikumpirma kini sa atong konsensya ug sa Manluluwas, sa dihang Ginasaway Niya ang mga Hudiyo tungod *sa 'pagpasagad sa mas dagkong butang sa* balaod'—ang angay untang buhaton—ug sa pagkapilit lamang sa butang nga *'dili pasagdan'* (Mat. 23:23). Ang pagsabot sa gibug-aton ug relatibong kahinungdanon sa lain-laing mga katungdanan hinungdanon sa moral nga kinabuhi. Ang estruktura mismo sa moralidad nagkinahanglan niini: sama sa gawasnon, sulod sa balangkas sa balaod, ang tanan naa sa husto nga lugar, ingon usab sa sulod, sulod sa atong mga kasingkasing, ang tanan kinahanglan adunay husto nga gibug-aton. Nawala kining panaghiusa sa sulod sa kasingkasing: maong kinahanglan kita mag-ampo nga ang Ginoo magbag-o ug matarong nga espiritu sa atong sulod. Apan kini labi nang gikinahanglan aron, sama sa pagdumili sa Ginoo sa mga Hudiyo, dili nato tangtangon ang langaw samtang gilunok nato ang kamelyo. Pinaagi sa paghatag ug sobra ka dako nga importansya sa mga walay pulos, mahimo natong itabon ang labing importante ug busa baluktoton ang han-ay sa Dios sa atong sulod. Sa tinuod, ang atong konsensya unta ang magtino sa kahinungdanon sa atong mga katungdanan, ug unya usa ra ka lagda ang makasulbad sa tanan: kung mas kusgan ang mando sa konsensya, mas hinungdanon ang katungdanan; apan tungod sa pagka-dili kasaligan sa atong konsensya sa iyang karon nga kahimtang, ang ingon nga lagda dili makahatag og husto nga solusyon sa daghan kaayong ug hinungdanon kaayong mga kaso, kay kita mismo kanunay nga madala sa atong mga pagbati.

Busa, gikinahanglan nga magtukod og pipila ka eksternal nga basihan sa pagsukod sa kahinungdanon sa mga katungdanan. Kung atong tan-awon sa kinatibuk-an, klaro nga 1) mas duol ang usa ka katungdanan sa mga sukaranan nga katungdanan, o mas grabe ang pagkadaut sa moral nga han-ay tungod sa paglapas sa usa ka partikular nga katungdanan, mas hinungdanon kana nga katungdanan. Kini nga kinatibuk-ang lagda, kon ipatuman sa usa ka partikular nga kaso, gipalig-on sa mosunod nga duha: 2) mas daghan ang gidaghanon sa mga motibasyon alang sa usa ka piho nga lihok, mas importante kini. Kay kon ang kabubut-on sa Diyos moabot kanato pinaagi niining mga motibasyon o basihanan, unya kon diin mas daghan kini, mas dinalian ang paglihok sa kabubut-on sa Diyos kanato bahin niini. Pananglitan, ang pagrespeto sa ginikanan mas bug-at kaysa pagrespeto sa bisan kinsa pa; 3) mas hinungdanon ang butang nga tumong sa buhat—bisan sa kaugalingon niini o tungod sa mga kahimtang—mas bug-at kini.

Apan, hinumdumi nga samtang gihatagan og lain-laing lebel sa kahinungdanon ang mga katungdanan, dili kini nagpasabot nga tugotan ka nga balewalaon ang bisan unsang katungdanan sa imong hunahuna, o nga gihatagan ka og kagawasan nga tumanon kini o dili. Ang matag katungdanan balaan ug kinahanglan buhaton uban sa tanang pag-amping, pagkaandam, ug walay pag-uyon sa gikinahanglan nga paningkamot. Kini ginabuhat aron ang tanan matultulan nga mahimong maalamon nga magbuhat sa Gingharian ni Kristo, nga nakahibalo sa han-ay ug estruktura sa mga lihok, imbis nga mosugot sa walay klarong dagan sa mga kahimtang.

Sa praktis, bisan pa, adunay dagkong kawalay-hustisya sa paagi sa pagtan-aw sa mga tawo sa mga katungdanan nga gibutang kanila. Kini kasagaran naglangkob sa relasyon tali sa Kristiyanismo ug natural nga

balaod, ug tali sa Simbahan ug sibil nga katilingban. Ang mga sugo nga nagmando sa kaluwasan ang labaw sa tanan; kay kung walay kaluwasan sa kalag, unsa may kahulugan sa tanan nga uban pa? Gisundan kini sa moral nga mga balaod sa konsensya; kay ang una naglungtad gayud aron pagbalaan ug pagpatuman sa ikaduha. Sunod niini mao ang balaang ritwal sa Simbahan; kay kini ang direkta nga pagpadayag sa unang duha, ug sa katapusan, ang sibikong kinabuhi. Kay, tungod kay kini panalagsaon ang kinaiya, kinahanglan kini mosunod sa pagtuo ug maayong pamatasan, diin nagdepende ang pag-angkon sa walay katapusang kalipay. Apan sa tinuod, dili kini ingon ana. Kay alang sa mga tawo nga dili matarong ang kasingkasing, dili unang prayoridad ang Kristiyanismo; gamay ra ang ilang pagtagad sa Simbahan ug sa mga mapuslanong institusyon niini; ang pagkamatinud-anon ug ang kaayohan sa pamilya ug katilingban mao ang sukaranan nga prinsipyo sa ilang moralidad. Pila kaha ang kontento niini nga prinsipyo ug malinaw ang ilang hunahuna! Ang bisan kinsa nga nagtinguha sa pagkinabuhi nga matinud-anong Kristohanon kinahanglan, una sa tanan, itutok ang ilang pagtagad niini, mag-amping sa pag-ayo sa ilang pagbati, ug ihatag sa matag katungdanan ang angay nga gibug-aton ug lugar.

Usa pa ka sayop mao ang pag-una sa mga katungdanan sa hustisya kaysa sa gugma ug pagkamaayo. Alang sa halos tanan, giisip nga labaw ang una kaysa sa ikaduha, ug busa ang tinuod nga espiritu sa kinabuhi—ang espiritu sa gugma—sama sa gipahawa pinaagi sa pwersa gikan niini. Ang mga balaod sa hustisya naglangkob, sa ilang kaugalingon, og usa ka gawas nga utlanan lang sa moral nga gingharian; ang usa ka tawo nga nagasunod niini dili kinahanglan nga naa sa sulod niining maong gingharian. Kay kung ang usa ka tawo kontento na lang sa pagka-legal, ug kung ang pagka-legal dili makawagtang sa dautang kasingkasing, nan bisan kinsa nga matarong nga tawo, samtang nagatuman sa mga katungdanan sa hustisya, mahimong wala gihapon magsunod sa moralidad. Ang tinuod nga moral nga kinabuhi makita sa pagtuman sa mga katungdanan sa gugma: dinhi makita ang gamot sa kinabuhi. Sa maong espiritu sa gugma usab nga ang mga katungdanan sa hustisya kinahanglan tumanon. Ug masulti pa nga kung mapuno sila niini nga espiritu lamang, didto sila mosulod sa gingharian sa moralidad. Human masulti kana, mahimo ba sila ibutang sa ibabaw sa nauna? Kung ang ingon nga lagda himuong kinatibuk-an, kinahanglan nga magdahom sa usa ka unibersal nga pagbaliko sa moral nga han-ay. Ang moral nga kalibutan mapikas gikan sa iyang sentro.

Aduna usab ikatulong sayop sa sayop nga balanse tali sa atong mga katungod ug sa katungod sa uban. Alang sa usa ka kasingkasing nga makasarili, mas bililhon ang atong katungod batok sa uban kaysa sa katungod sa uban batok kanato. Para sa uban, balaod pa gani kini. Apan ang mga Kristohanon dili unta molihok sa ingon ani. Sumala sa pulong sa Ginoo, kinahanglan nilang biyaan ang ilang kaugalingong katungod: kung adunay mosumbag kanimo sa usa ka aping, i-atubang ang pikas; kung kuhaan ka sa usa ka sinina, ihatag ang usa pa; kung manghulam kanimo, ayaw na pagpangayo pagbalik… ayaw gayud pagsukol sa dautan; pasagdi lang nga moabot kini kanimo… Sa pikas bahin, kinahanglan magbaton kita og hingpit nga pagtahod ug pagdayeg sa katungod sa uban. Ang tawo sa atong igsoon ug ang iyang kabtangan dili malapas ug balaan alang sa usa ka Kristohanon. Kung idugang nato niini ang kamatuoran nga ang usa ka Kristohanon obligado sa tanang posible nga buhat sa pagkamaayo, diin iyang kinahanglan tumanon usab ang mga katungdanan sa hustisya, nan mao ni ang paagi nga atong matino ang han-ay ug relasyon niining mga katungdanan: pagka , pagka masigasig kutob sa mahimo sa pagtuman sa mga katungdanan sa pagkamaayo; tuman-a ang mga katungdanan sa hustisya uban sa parehas nga espiritu, nga gibutang sa kilid ang imong kaugalingong katungod.

Kinahanglan makab-ot nato ang kahanas sa pagtimbang-timbang sa tinuod nga kahinungdanon sa mga katungdanan, labi na kon kini ipahimutang sa espesipikong mga kaso. Kini magtugot kanato nga dali nga makagawas sa lisod nga kahimtang kon mosulod ang nagkasumpaki nga mga obligasyon. Kay ang usa ka katungdanan nagpasabot sa panginahanglan sa usa ka piho nga buhat. Samtang nagpadayon, kanunay adunay mga kahimtang diin ang usa ka tawo atubang sa duha o labaw pa ka obligadong buluhaton, apan usa ra niini ang iyang mahimo ug kinahanglan tumanon. Ang ingon nga panagbangi sa mga katungdanan kanunay magmugna og kalisud tungod sa kawalay kasiguroan kung asa pilion. Ang bisan kinsa nga nakasabot pag-ayo sa relatibong kahinungdanon sa mga katungdanan dili maglisod sa pagpili sa husto nga lakang sa paglihok. Walay duhaduha nga ang daw dili pagkasinabtanay sa mga katungdanan usa lamang ka ilusyon. Kay kinahanglan kanunay nga buhaton ang usa ka katungdanan. Kinahanglan lang natong tukion kung asa kini. Alang sa mga nakakaplag nga lisod ang pagpili, ania ang mosunod nga tambag: 1) una sa tanan, hunahunaa kung tinuod ba nga nagkasumpaki ang mga katungdanan. Dili ba ang atong kaugalingong kabubut-on, o usa ka pagbati, ang dili mosugot sa katungdanan?

2) Kung tinuod nga nagkasumpaki ang mga katungdanan, kinahanglan hunahunaon kon pareho ba kini nga klase. Kung lain-lain ang klase sa mga katungdanan, ang mas labaw ang prayoridad kaysa sa mas ubos; pananglitan: ang walay kondisyon nga katungdanan kaysa sa may kondisyon, ang katungdanan sa Diyos kaysa sa tawo, ug ang pangunang katungdanan kaysa sa ikaduhang katungdanan.

3) Kung pareho ang klase sa mga katungdanan, ang mga basihanan, rason, o motibo maoy magbuot. Kung mas kusgan kini nga mga basihanan, mao kana ang direksyon nga angay sundon.

4) Kasagaran mahitabo nga, sa mga katungdanan nga anaa, ang usa mahimong matuman una ug ang lain unya, ug ang pagdali—ug usahay ang kahuyang sa kasingkasing—maoy hinungdan sa kalisud. Bisan pa, ang tanan nakahibalo gikan sa kasinatian nga ang pagtigom sa mga katungdanan, ug bisan ang panagbangi tali niini, talagsa ra gayud magbutang sa usa ka tawo sa dili masulbad nga kalisdanan. Ang usa ka matinud-anong tawo dali ra makaresolba sa tanan sa iyang kaugalingon.

Apan kinahanglan usab isulti nga bisan pipila ka ingon nga mga hitabo makapaguol ug makapasubo kaayo sa usa ka tawo nga masigasig alang sa pagkahinlo sa kinabuhi. Busa, aron mapugngan ang ingon nga mga hitabo, gihatag ang mosunod nga tambag: 1) pag-organisar sa imong mga katungdanan sumala sa usa ka iladong ug kasaligan nga prinsipyo, paghimo, ingon man, og usa ka programa sa kinabuhi (sama sa nahisgutan kaniadto) ug unya sundon kini. Sa ingon niini, talagsaon ang mga dili matagna nga kahimtang. 2) Mas kanunay nga hunahunaon ang imong mga katungdanan ug ang nagkalain-laing kahimtang diin kini kinahanglan buhaton; ipahimutang sa hunahuna ang imong kaugalingon sa lisod nga mga kahimtang ug hunahunaa kung unsaon nimo paglihok niini. Kini magpalambo sa kadasig sa paghunahuna ug makatabang sa pagpadayon sa kalma sa panahon sa kalisud ug husto nga paghukom sa pagsulbad sa mga isyu niini. 3) Pangayo og tambag ug pakig-istorya kanunay sa mga eksperyensyado. 4) Sa mismong higayon sa panginahanglan, ibutang ang imong kaugalingon sa atubangan sa Dios o sa kahimtang sa usa ka tawo nga nag-antos sa kamatayon, ug lihok sama sa buhaton nimo kon naa ka sa daplin sa lubnganan, andam na nga motindog sa atubangan sa Hukom – ang Dios.

b) Mahitungod sa tambag

b) Mahitungod sa tambag

Gawas sa mga obligadong buhat, diin kita adunay moral nga obligasyon, ang Pulong sa Dios nagmugna og pipila ka mga buhat isip tambag, sa kahulugan nga kinsa man ang magbuhat niini mas maayo kaysa sa mga naglihok sa pikas paagi, ug busa paborable ang atong pagtan-aw niini; apan dili nato kini gibati nga gikinahanglan. Walay duhaduha nga tinuod gayud nga naglungtad ang ingon nga tambag.

Sa dihang usa ka batan-ong lalaki miadto sa Ginoo ug nangutana*, 'Unsaon* nako pagpanunod sa *kinabuhi nga walay katapusan*?', mitubag ang Ginoo, *'Kung gusto ka mosulod sa kinabuhi, tuman-a ang mga sugo'.* Unya, sa dihang miingon ang batan-on nga gipanunod na niya kini tanan sukad pagkabatan-on, ug gusto niyang mahibal-an unsa pa ang wala pa niya nabuhat, midugang ang Ginoo: *'Kung gusto ka nga hingpit, adto, ibaligya ang imong mga kabtangan ug ihatag sa mga kabus, ug sumunod ka kanako.'* Dinhi makita nato ang klarong kalainan tali sa mga katungdanan nga gikinahanglan alang sa kaluwasan ug sa mga buhat diin makab-ot lang sa usa ka tawo ang mas taas nga lebel sa pagkahingpit (Mat. 19, ug uban pa).

Kining maong kamatuoran mas klaro pang gipadayag ni Apostol Pablo (1 Cor. 7). Gipangutana siya bahin sa pagka-birhen ug kaminyoon. Mitubag siya nga wala siyay sugo gikan sa Ginoo nga magmando sa pagka-birhen, apan naghatag siya og tambag nga kini buhaton. Dayon iyang gipatin-aw sa taas nga paagi kung giunsa ug sa unsang mga paagi nga labaw ang pagka-birhen kaysa kaminyoon. Ug iyang gikonklud nga bisan kinsa ang magminyo sa iyang anak nga babaye, maayo ang iyang gibuhat, apan mas maayo pa ang buhat sa bisan kinsa nga motugot kaniya nga magpabilin nga birhen. Dinhi, klaro nga gibulag sa Apostol ang mando ug ang tambag. Bisan pa, pananglitan ra kini sa tambag. Sa tinuod, mahimo nga daghan kaayong susamang mga kahimtang sa kinabuhi.

Busa dili matarong nga ang usa ka sanga sa Protestante nagpasulod sa ideya nga ang usa ka Kristohanon hingpit nga obligado sa pagbuhat sa tanan, sa ato pa, ingon nga napugos sa panginahanglan. Aduna'y obligasyon bisan pa sa tambag, apan dili kini ingon nga ang bisan kinsa nga mapakyas sa pagsunod mahimong manalapas. Mas dili lang siya hingpit. Niini, ang atong konsensya usa ka kasaligan nga saksi: dili ba nato mabati sa atong sulod ang ingon nga pagtuo nga ang ingon-ana nga buhat usa ka kinahanglanon para kanato, ug nga, kon mapakyas kita sa pagbuhat niini, kita masala; samtang, bisan pa nga mas maayo tingali kini o kana, dili kita obligado niini ug dili kita masala kon dili nato kini buhaton. Ang nagpugong sa pagpugos

sa iyang utangon apan hilum nga nagpaabot nga mabayran ang utang, maayo ang iyang gibuhat. Apan ang mokuha lang sa katunga sa utang gikan sa utangon tungod sa pagtagad sa panginahanglan niini—ug labi pa gayud ang magpasaylo sa tibuok utang—mas maayo pa gayud ang iyang gibuhat.

Si Patriarka Abraham, pagbalik niya gikan sa gubat, puwede unta niyang kuhaon ang tanang gasa—labi na kay misugot man ang mga hari nga mitabang kaniya—ug dili unta kini sayop; apan sa dihang iyang gisalikway ang tanan, mas maayo ang iyang gibuhat. O sa dihang gitugotan niya si Lot nga mopili sa labing maayong lugar alang sa iyang puy-anan, gibuhat niya kini sa labing maayong paagi; apan bisan kana dili unta sayop kung siya mismo ang naghatag kaniya og luna nga igo ug maayo, bisan pa dili kini ang labing maayo. Ug usab, ang mga santo sa Dios, nga atong ginasimba uban sa dakong debosyon, gipasidunggan ug gipahimaya sa Dios tungod kay sa tibuok nilang kinabuhi ilang gihimo nga batasan ang kanunay pagpili sa labing maayo ug hingpit. Kung ang labing maayo usa ka dili malikayan nga balaod, asa kaha mobalhin ang mga maluya, ug kinsa kaha ang makalikay sa pagkawalay paglaum bahin sa ilang kaluwasan? Apan, kon kini pasagdan nga usa ka tambag, unsa kaha kini ka-komportable alang sa maluya ug mahadlokong espiritu, ug sa samang higayon unsa kaha kini ka-inspirasyon alang sa Kristohanon nga mobati nga igo ang kusog nga naa sa ilang kaugalingon!

Apan, kinahanglan hinumduman sa Kristohanon: ang langit ug ang yuta gipahimangnoan alang kanimo; ikaw gipili, ginasanto, ug nadawat nimo ang kusog nga gikinahanglan alang sa kinabuhi ug pagkamakabalaan; sigurado gayud nga kini tanan adunay espesipikong katuyoan ug obligasyon alang kanimo? Dili, Kristohanon, kinahanglan nimong masigasig nga buhaton ang matag maayong buhat nga naa sa imong gahum, basta ang hunahuna niini misulod sa imong huna-huna. Kung, sa pagpasalamat sa mga mananabang sa ordinaryong kinabuhi, naningkamot ang mga tawo nga matuman ang ilang matag tinguha, unya ikaw, nga gipanalanginan sa grasya ug gahum sa Dios, makalimod ba ka—nga dili masamokan ang imong konsensya—sa kabubut-on sa Dios, nga nagpakita kanimo sa labing maayong dalan ug nagtudlo sa agianan, nga dili Niya gusto nga maliso ka niini? Sa diha pa gani nga atong hunahunaon ang mga pulong sa Ginoo: 'Ibalik ang pikas aping kon mataptan ka sa usa', o sa mas kinatibuk-an: 'Ayaw pagsukol sa dautan', ug ang mga pulong sa Apostol – 'Pangitaa ang mga butang nga naa sa itaas, ug ipunting ang inyong hunahuna sa mga butang nga naa sa itaas' – daw imposible nga dili makahukom nga mas angay alang sa usa ka Kristohanon nga pilion ang tanan nga labing maayo ug labing hingpit, basta, siyempre, nga kini mahimo nga matuman. Kay ang Ginoo ug ang mga Apostoles wala maghatag og bisan unsang pagluag sa mga Kristohanon sa bisan unsang butang; hinungdan, sa pagkahuman nga ilang giila sila nga halangdon, labi pa gayud nilang gipugos sila sa pagpangita sa halangdon, maayo, ug makalangit nga mga buhat. Ug kung husayon nato ang kalainan tali sa usa ka Kristohanon ug sa uban pinasikad sa kinaiya sa ilang mga buhat, masulti nato nga klaro: sila mailhan gayud tungod kay sa ilang mga buhat kanunay nilang gipili ang labing maayo. Apan usab, pila kaha ka mga maluya ug mahadlok nga Kristohanon ang hapit na lang makalakaw sa dalan sa pagkamatarong?! Dasiga sila, itul-id sila, kuhaa sila sa imong abaga ug dal-a sila. Aduna'y mga magbalantay nga gitudlo dili lang aron bantayan kung giunsa sila paglakaw, kondili aron pangulohan ug dal-on sila... Sa kinatibuk-an, walay lig-on nga basihanan nga makapahupay kanato sa obligasyon sa pagpili sa labing maayo… Sa kinatibuk-ang moralidad, gawas sa Kristiyanismo – oo; apan sa Kristiyanismo, dili kini angay mahitabo. Ang bisan kinsa nga mosalikway sa labing maayo nagpasipala sa Kristiyanismo sa iyang kaugalingon ug mibaba sa lebel sa natural nga moralidad.

Kinahanglan lang hinumduman, 1) nga kini magamit lamang sa labing maayo, sumala sa pag-ila sa labing maayo, ug diin adunay hingpit nga kahigayunan; kay kini mahimong obligasyon bisan sa mga huyang kon ipatin-aw kini kanila; kay unya ang bugtong rason sa dili pagtuman niini mao ang ilang kaugalingong dili pagbuot ug pagpakaluoy sa kaugalingon.

2) Dili kini magamit sa labing hinungdanong tambag – pagka-celibate ug boluntaryong pagkabos. Kini dili gayud para sa tanan. Apan *'kinsa ang makahimo sa pagdawat niini*,' ingon sa Ginoo, *'padawat siya niini'* (Mateo 19:12). Bisan pa niana, bisan dinhi adunay sulod nga mga pagdasig ug gawasnong mga sugo, nga delikado supakon sa mga butang sa kaluwasan.

c) Sa mga walay kalabutan nga buhat

c) Mahitungod sa mga walay kalainan nga buhat

Daghan kaayong mga lihok nga wala'y gisulti ang atong sulodnong balaod sa konsensya ug ang sinulat nga balaod. Kasagaran, kining mga lihok giisip nga walay kalainan, nga gihayaan sa kaugalingong pagbuot

(paglingkod, pagtindog, pagtan-aw sa tuo ug wala, ug uban pa). Dili gayud mahimo nga regulahon ang tanan pinaagi sa balaod, tungod sa walay kinutuban nga lain-laing moralidad sa mga tawo ug sa ilang mga kahimtang. Labaw pa, dili kini hingpit nga sumala sa espiritu sa usa ka gawasnong moral nga balaod nga pugson ang tanan sa tanang aspeto. Kung ang usa ka tawo ginapadako sa moral nga kinabuhi, aron mapalambo ug mapalig-on ang iyang espiritu, daghan ang angay i-bilin sa iyang kagawasan, aron pinaagi niini siya makagamit sa iyang moral nga mga kakayahan o ipadayag ang tinuod nga espiritu sa usa ka moral nga nga kinabuhi, sama sa usa ka amahan nga dili magmando sa matag lihok sa iyang anak pinaagi sa mga sugo. Kinahanglan lang hinumduman dinhi nga, kung tan-awon nato ang mga lihok sa usa ka moral nga tawo subay sa tanang kahimtang sa iyang pamatasan, aduna gihapon mga walay kalainan nga lihok—mao kana, kadtong sa ilang kaugalingon walay kalainan ug gihimo sa usa ka tawo nga walay piho nga tuyo, o bisan walay hunahuna; apan sa diha nga kining maong mga lihok, bisan unsa pa ka gamay ang ilang pagtan-aw (pananglitan, usa ka tan-aw), makabaton og katuyoan, kini dili na indifirente. Sa kinatibuk-an, ang tanang lihok nga nagagikan sa usa ka tawo nga adunay konsyensya ug katuyoan kanunay nga adunay moral nga kalidad ug kini maayo o dautan.

Husto ba nga tugotan ang mga walay pulos nga buhat sa kaugalingon? Dili kini husto; ang usa ka Kristohanon kinahanglan mag-amping pag-ayo aron masiguro nga ang tanan bahin kaniya mahimong usa ka paagi alang sa moral nga katuyoan, bisan pa ang iyang baruganan, ang lihok sa iyang kamot, ang iyang mga mata, ug uban pa. Kay iyang gihalad ang iyang kaugalingon nga tibuok isip halad sa Dios ug nanumpa nga pag-alagad Niya sa tanang adlaw sa iyang kinabuhi. Ang panahon nga gigahin sa walay pagtagad nga mga lihok kay nasayang nga panahon; busa, kini kinahanglan bayran pinaagi sa paghinulsol. Labaw pa, aduna bay bisan unsang butang nga walay pagtagad sa kasingkasing? Morag wala. Apan ang paglihok sa kasingkasing sa moral nga kinabuhi dili walay kalabutan. Busa, bisan ang mga lihok nga daw walay kalabutan—nga magbilin ug maayo o dautang marka sa kalag—maayo o dautan kini, tungod niining maong kamatuoran. Unsa, pananglitan, ang sayop sa walay kabalaka nga paglakaw, o walay kabalaka nga barug sa lawas, mga bukton, mga bitiis ug uban pa? Walay bisan unsa, sa unang tan-aw. Apan kini kanunay mag-amuma sa espiritu sa kagawasan sa hunahuna ug tinguha sulod sa kalag; busa, gikan niining panan-aw, dili kini maayo. Usab, kung adunay kahigayunan nga usbon ang usa ka walay kalabutan nga buhat ngadto sa usa ka buhat nga may hiyas—ug ang usa ka Kristohanon usa ka negosyante nga masigasig nga nagtigom dinhi og mga bahandi sa mga buhat alang sa kinabuhi nga walay katapusan—ngano nga dili kini gamiton alang sa kaayohan? Ug unsa may makababag niini, gawas sa kakulang sa kadasig ug sobra nga kapabayaan, nga dili na matawag nga walay pagtagad? Busa, sa usa ka Kristohanon, bisan ang mga buhat nga daw walay pagtagad dili gayud walay pagtagad, tungod kay kini misulod sa iyang kinabuhi pinaagi sa kapabayaan; kini mao ang bunga sa usa ka moral nga dautang kahimtang. Dili ba mas maayo, unya, nga masiguro nga ang tanang ingon nga mga buhat mausab, ug himuon kini nga usa ka paagi aron makab-ot ang kaugalingong katuyoan? Kini usa ka hunahuna ni San Krisostomo, bisan dili nako mahinumduman kung diin niya kini gipadayag. Ania ang tibuok umahan sa lihok! Palihug, palihoka kini sa tanan nga walay katamaran! Akong gihunahuna nga bisan kinsa nga maampingong mibasa sa miaging mga linya dili mapakyas sa pagbati kung giunsa kalapad kalit sa mga butang, unya kalit usab kini nga nipis. Apan ang pulong sa Ginoo, ang atong Maghahatag sa Balaod, dili bakak: nga ang masipit nga ganghaan ug masipit nga dalan magdala ngadto sa kinabuhi. Biyaan nato ang lapad nga dalan alang sa gawasnong kapilian sa uban, ug pilion nato ang masipit alang sa atong kaugalingon.

2) Mahitungod sa katuyoan sa moral nga mga lihok

Una sa tanan, kinahanglan natong masulbad ang pangutana: unsa ang gidala sa katuyoan sa butang? Mao ni ang tubag:

Ang mga buhat, nga neutral ra sa ilang kaugalingon, nakakuha sa ilang kinaiya gikan sa ilang katuyoan; sa ato pa, gikan sa maayong katuyoan mahimong maayo sila, ug gikan sa dautan nga katuyoan mahimong dautan sila.

Ang maayong tuyo sa usa ka maayong buhat nagpalami ug nagpasaka niini; ang dautang tuyo sa usa ka dautang buhat nagpalala sa ka-dautan ug kawalay-moralidad niini. Pananglitan, ang usa ka tawo nga nagtuon sa mga kamatuoran sa pagtuo aron ipakaylap ang Gingharian ni Cristo, o ang usa ka tawo nga moadto sa simbahan aron lang dili hunahunaon nga kulang siya sa pagkamapa-simbahanon, o ang usa ka tawo nga nagasaway sa lain aron lang ipakita ang iyang kaugalingon.

Ang dautang tuyo sa usa ka maayong buhat makaguba sa kaayohan niini, samtang ang maayong tuyo sa usa ka dautang buhat dili makahatag sa kaayohan niini. Sa duha ka kaso, dautan ang buhat. Pananglitan, kinsa man ang mo-awit o mobasa sa simbahan aron ipakita ang ilang kahanas imbis nga aron magtukod sa uban, naghimo sa usa ka maayong buhat nga mahimong dautan; ug kinsa man ang modawat sa dungog sa buhat sa uban aron lang makatabang, dili makahimo sa usa ka dautang buhat nga mahimong maayo.

Sa kinatibuk-an, mas halangdon ang tumong, mas putli ug hingpit ang buhat; ug mas daotan ang tuyo, mas imoral ang buhat.

Kining mubo nga mga prinsipyo igo na aron mapakombinsi kita kung unsa ka importante ang tumong sa atong mga lihok. Busa, angay nga mag-amping kita aron masuta kung unsang tumong ang angay nga adunay ta sa atong mga lihok.

Ang punto dinhi dili ang mga motibasyon nga makapalihok sa usa ka tawo sa pagbuhat—nga daghan ang mahimo niyang hunahunaon para sa iyang kaugalingon, nga ang matag-usa adunay kaugalingon, depende sa iyang kinaiya ug disposisyon (sama sa nahisgutan na); kundi bahin sa unsay angay hinumduman sa usa ka Kristohanon nga masigasig sa pagkamaayo—unsa ang makab-ot pinaagi sa tibuok niyang buhing puno sa pagkamaayo, o unsa ang pangunang tumong sa moral nga buhat? Kini gitakda sukad pa sa sinugdanan base sa katuyoan sa kinabuhi sa tawo ug sa saad sa Kristohanon, nga mao: buhaton ang tanang buhat alang sa Dios, aron Siya malipay, ug aron himoon nga himayaon ang Iyang Balaang Ngalan. Ang Ginoo miingon: *'Pasidlakon ninyo ang inyong suga sa atubangan sa mga tawo, aron makita nila ang inyong mga maayong buhat ug paghimayaon nila ang inyong Amahan nga anaa sa langit'* (Mat. 5:16). Gisugo kita sa Apostol nga buhaton ang tanan alang sa himaya sa Dios, bisan pa ang pagkaon ug pag-inom (1 Cor. 10:31). Niining s , igo na lang idugang: alang sa pagtuo sa Ginoo. Sama sa usa ka tawo nga dili makasaka sa pakig-uban sa Dios kung wala si Jesu-Cristo, ingon usab, ang iyang mga buhat dili mosaka ngadto sa Dios kung walay pagtuo sa Ginoo! Sama sa karaang Toldang-Tipunan diin gidala ang dugo sa Balaang Puloy-anan, ug ang halad nakapahimuot sa Dios, ingon usab karon ang halad sa mga maayong buhat makapahimuot sa Dios tungod lamang sa pagtuo kang Cristo, nga mibayad-luwas kanato pinaagi sa Iyang dugo. Kinahanglan kini isulti labi na sa mga nagtuo nga makapahimuot sila sa Dios bisan dili sila motuo sa Ginoo. Walay pulos ang ilang paningkamot! Labaw pa, tungod kay ang Gingharian ni Cristo dili niining kalibutan, ug ang usa ka Kristohanon *'pinakaluoy* kon *naglaum lamang siya niining* kinabuhi*'* aron makab-ot ang bisan unsa gikan sa iyang pagka-Kristohanon (1 Cor. 15:19), ang hunahuna ug mga gilauman sa usa ka Kristohanon kinahanglan hingpit nga itudlo ngadto niadtong panahona: kinahanglan siya magtrabaho ug magpaningkamot sa paglaum sa usa ka kinabuhi nga panalanginan sa walay katapusan. Busa, ang tibuok katuyoan mao kini: buhata ang tanang butang alang sa himaya sa Dios, pinaagi sa pagtuo sa atong Ginoong Jesu-Cristo, sa paglaum sa kinabuhi nga walay katapusan.

Kinahanglan hinumduman lang dinhi nga ang labing importante mao ang himaya sa Dios, ang sinugdanan mao ang pagtuo kang Kristo nga Manluluwas, ug ang katapusang tumong mao ang kinabuhi nga walay katapusan; nga kon ang kinabuhi nga walay katapusan anaa sa panganib sa ingon ka importante nga butang, ingon nga moral nga tumong, nan walay bisan unsang makasarili o pangkuwarta ang nalambigit; hinungdan, gipasiugda ang sukaranan nga kinaiya sa Kristiyanismo ug sa mga Kristohanon—kadtong, dinhi mahimong mga lungsoranon sa langit ug mabuhi, nga naghandum ug nagpaabut sa ilang yutang natawhan, nga nagahinumdum nga sila mga langyaw ug pansamantalang pumoluyo sa yuta, *'nga wala'y lungsod nga magpabilin dinhi, apan nagapangita sa umaabot'* (Heb. 13:14).

Sa bahin sa ubang mga tumong, bisan pa man nga kini mahimong tugotan, dili kini gayud angay unahon: kinahanglan kanunay nga mosaka gikan niini paingon sa Dios. Dinhi, labi ka importante ang katuyoan sa mga buhat mismo. Ang matag buhat adunay kaugalingong katuyoan; pananglitan, ang katuyoan sa paglimos mao ang pagtabang sa mga kabus, ug ang katuyoan sa pagbasa mao ang paghayag sa hunahuna. Apan dili angay mohunong niini, kay kung dili, ang buhat hingpit nga mabulag gikan sa pangunang katuyoan sa Kristohanon. Sa tinuod, kung tugotan sa usa ka tawo ang iyang kaugalingon nga magpuyo sa ingon nga mga katuyoan, mosulod ang walay katapusang lain-laing matang sa kinabuhi sa Kristohanon, samtang ang tibuok niini angay nga mailhan sa usa ra ka tono. Kini nga tono gihatag niini pinaagi sa pagkahiusa sa katuyoan, diin ang tibuok niini usa ka hingpit nga halad ngadto sa Dios. *'Dayeg-a ang Dios sa inyong mga kalag ug sa inyong mga lawas, nga iya sa Dios'* (1 Cor. 6:20).

Alang sa uban, daw kaayo ka istrikto nga buhaton ang tanan alang sa himaya sa Dios; busa nagtuo sila nga sa ilang mga buluhaton mahimo silang adunay lain nga tumong gawas sa Dios, basta kini nga mga tumong

dili magpahilayo sa Dios, ug, sa kinatibuk-an, ingon nila, mahimo na lang nga kontento ang usa ka tawo sa kanunay nga pag-ila sa Dios sa iyang mga buhat. Bisan pa niana, ang paghalad sa tanang binuhatan ngadto sa Dios mao ang bahin sa labing hingpit; kini usa ka butang nga mahimong tambagon, apan nga dili angay ipugos sa tanan. Ka-ubos gayud sa halangdong Kristohanong kinabuhi dinhi! Ka-hayag gayud dinhi ang pagduha-duha ug katamaran sa pagpaningkamot aron mosaka paingon sa Dios! Apan sa labaw sa tanan, ang paghalad sa tanan ngadto sa Dios dili lang tambag, kondili usa ka gikinahanglanon, obligadong tumong: Gloria sa Dios sa inyong mga kalag ug sa inyong mga lawas; buhata ang tanang butang alang sa gloria sa Dios... Unsa pa kaha ang mas klaro o mas tukma pa kaysa niini? Ug ngano man nga kini nga tumong itugot lamang sa labing hingpit, kung ang ingon nga paglihok wala magkinahanglan og espesyal nga paningkamot: sultihi lang ang bisan kinsa nga nagbuhat na og maayo nga i-dedikar kini sa Dios sa hunahuna ug sa kasingkasing. Unsa nga paningkamot ang apil dinhi? Lain kaayo nga butang ang pagpukaw sa usa ka makasasala gikan sa pagkatulog sa sala o ang pagpabuhi pag-usab sa usa nga nagaluya. Dinhi, kinahanglan siyang kahadlukan, kinahanglan siyang hikapon – ipakita ang makadaot nga mga sangputanan sa sala ug ang bulahan nga mga bunga sa pagkamaayo, ug uban pa; apan kini dili katuyoan sa ilang kaugalingon, kondili mga pampadasig sa kabubut-on, sama sa nahisgutan na. Ikaduha, ang pag-ingon nga gitugotan ang ubang katuyoan, basta dili nila wagtangon ang Dios, nagpasabot nga pinaagi sa atong mga buhat, murag nagahatag kita og pabor sa Dios; ug ang pag-ingon nga igo na nga ihalad ang pipila ka buhat sa Dios nagpasabot nga ang Dios murag usa ka butang nga gawas sa moral nga kinabuhi.

Ang ingon nga mga hunahuna nagbaliko sa husto nga han-ay. Ang usa ka Kristohanon natawo gikan sa Dios ug kinahanglan ihatag ang matag usa sa iyang mga buhat ngadto sa Dios, ug pagasantuhon ang tibuok niyang kinabuhi uban niining usa ka katuyoan. Kung atong susihon ang pagka-moral sa mga pagano—mao, kung giunsa paglihok sa mga maayong tawo sa maong mga katilingban—makit-an nato ang tukmang pag-aplikar niining mga lagda, sama sa atong makita sa mga Kristohanon nga napabilin nga walay espirituhanong giya. Apan wala'y bisan usa ka grupo nga nakasabot sa kinauyokan sa butang. Karon, tungod sa kaluoy sa ilang mga binuhatan, dili nato angay baluktoton ang tinuod nga kahulugan ug han-ay sa usa ka putli ug balaan nga kinabuhi; hinuon, kinahanglan natong tudloan ang tanan, bisan asa, unsa ang kamatuoran. Ang usa ka Kristohanon dili usa ka tawo nga naa sa kalooy sa kapalaran, kondili usa ka tawo nga nagdumala sa iyang kaugalingon. Ingna siya unsaon pagdumala sa iyang kaugalingon, ug iyang pagadumalaon ang iyang kaugalingon. Dili, ang usa ka maayong buhat, kung dili buhaton alang sa Ginoo o subay sa pagtuo sa Ginoo, dili kini usa ka Kristohanong buhat, kondili usa ra ka maayong, natural nga buhat. Sama sa pananglitan, ang pangatarungan sa hunahuna natural, apan dili kini usa ka hiyas; ingon usab, ang usa ka maayong buhat, kung dili buhaton alang sa Ginoo, natural kini sa espiritu, apan dili kini usa ka hiyas.

Kinahanglan na nato karon nga konkludon nga ang tanang ubang tumong, gawas sa usa nga gipakita, dili tinuod nga mga tumong, ug ang mga buhat nga gihimo subay niini mawala ang bili kutob sa ilang paglayo niini. Mahitungod sa dautang mga tumong, nga nagagikan sa pagka-makasarili, dili na gani kini angay hisgutan. Pasagdi nga madungog kini sa tanan, ug pasagdi nga itudlo sa tanan ang ilang kasingkasing sa ingon ani nga paagi sa matag higayon nga magbuhat sila og bisan unsang buhat. Kay kining paningkamot sa pagtudlo sa imong mga buhat ngadto sa Dios nagkinahanglan og espesyal nga paningkamot, labi na kay natabonan kini sa mga dayon nga tumong. Busa, kanunay nga tan-awa ang lampas niining mga dayon nga tumong sa imong hunahuna ug kasingkasing, mosaka sa atubangan sa Dios, ihalad ang matag buhat nimo kaniya, ug pinaagi niini, pagasantuhon siya.

3) Mahitungod sa mga kahimtang sa moral nga mga lihok

Ang mga sirkumstansya mao ang naglibot sa usa ka butang, o ang tanan niini nga eksternal nga koneksyon. Walay buhat nga walay daghang ingon nga koneksyon; apan sa istriktong pagkasulti, ang mga kahimtang nga nakaapekto sa sulod nga bili sa buhat ra ang giisip nga moral nga kahimtang. Niini, ang uban may kalabotan sa tawo nga naglihok, ang uban sa buhat mismo, ug ang uban pa sa aktuwal nga pagbuhat. Kini tanan gisumada ubos sa mga pangutana: kinsa, unsa, asa, kanus-a, giunsa, ug pinaagi sa unsang paagi?

Susihon bisan unsang buhat sa kahayag niining mga pangutana, ug makita ninyo sa inyong kaugalingon nga samtang molalom kamo, mas daghan pa ang makita ninyong kinaiya niini. Ayaw paghunahuna, bisan pa man, nga kini tanan kay walay pulos nga pagduwa-duwa o retorika lang. Hunahunaa

lang kung unsa ang angay pangitaon sa usa ka buhat alang sa matag usa niining mga pangutana, ug kamo mismo ang makombinser niini.

Ang pangutana nga 'Kinsa?' dili nagtinguha sa pagtino kon ang tawo nga nagbuhat sa aksyon matarong ba sa moralidad, kondili unsang klase nga tawo siya, ang iyang kahimtang ug kinaiya: usa ka pari o laiko, edukado o dili edukado, usa ka opisyal sa gobyerno o pribadong indibidwal, lalaki o babaye, ug uban pa. I-aplikar, pananglitan, ang pagkalasing sa matag usa niini nga mga tawo, ug makita ninyo kung giunsa sa kabug-aton sa sala ang pagtaas ug pagkunhod. I-aplikar usab ang matinud-anong pagtuo, ug makita ninyo nga dili kini pareho ang gibug-aton para sa tanan... Paggamit og ingon nga pangatarungan sa ubang mga butang usab. Alang sa atong kaugalingon, timan-i nato kining mosunod nga lagda sa karon nga higayon: buhata ang mga butang nga angay sa imong kahimtang, lebel sa edukasyon, ug ranggo. Kung labaw pa ka, pag-alagad sa tanan.

Kung pangutan-on ka og 'unsa?', dili nimo hunahunaon kung ang butang uyon ba sa mga sugo o dili, ni ang hilisgutan mismo—nga nahisgutan na—kundi ang mga ikaduhang aspeto niini. Pananglitan, pagpangawat… balaan ba o ordinaryo ang butang, gikuha gikan sa pobre o sa dato. Ingon usab, paghatag og limos… gikan ba kini sa kadagahan o ingon katapusang sentimo. Ug uban pa nga mga butang. Alang kanimo, mao kini ang angay nimong buhaton: hukmi ang matag butang uban sa tukmang paghukom ug, sa kinatibuk-an, buhata ang tanan nga mahimo aron masiguro nga walay sobra nga paningkamot nga mabilin sa pagbuhat sa maong buluhaton. Ang uban naghimo niini nga lagda alang sa ilang kaugalingon nga dili tugotan nga mobiya kanila ang bisan kinsa nga masubo ang nawong.

Mahitungod sa pangutana nga 'asa?', ang pagtagad dili lang sa lugar—kay ang buhat kinahanglan man mahitabo sa usa ka dapit—kundi sa kinaiya sa lugar ug sa ubang mga kahimtang niini. Pananglitan, kung gisal-ut ba sa usa ka tawo ang lain sa pribado o sa publiko, kung kini usa ka pampublikong pasundayag sa kadalanan o sa usa ka lugar sa pagsimba, ug uban pa. Busa, pagbalaan ninyo ang mga lugar pinaagi sa inyong mga buhat, ug ayaw ninyo kini pagdaota. Hinumdumi nga sa oras sa paghukom, ang matag lugar magpamatuod sa atubangan sa Dios nga Hukom sa kaayo o pagkadautan sa imong mga buhat.

Mahitungod sa kahimtang: 'kanus-a?', dili ang oras sa kinatibuk-an ang giisip, kondili ang kinaiya niini—pananglitan, kung kini usa ka pista o usa ka ordinaryong adlaw, usa ka oras, usa ka bulan o mga tuig, ug uban pa. Busa, siguroha nga ang tibuok nimong kinabuhi usa ka padayon nga kadena sa mga maayong buhat. Apan sa samang higayon, hinumdumi nga adunay takna para sa tanang butang. Aduna'y pamaagi sa paghulat sa labing paborableng panahon, sa dihang ang buhat magbunga sa pinakamanindot nga bunga.

Kung gusto sa mga tawo nga mahibal-an ang 'giunsa?', ilang susihon ang paagi sa pagbuhat sa mga butang—dili ang paagi nga gihulagway kaniadto, nga anaa sa kina-iya sa buluhaton mismo, kondili lain, gawasnon, ug kontingensyal nga paagi. Pananglitan, sa kahimtang sa kahadlok o kalinaw, sa kahibalo o pagkawalay-hibalo, uban sa paglahutay o sa dili pagtagad lang, kalit o uban sa pag-andam. Ang mga nagbantay sa ilang kaugalingong kasingkasing makamatikod nga hapsay ang dagan sa ilang tanang buluhaton. Gipahinay nila ang sobra ka hinay, gipadali ang sobra ka paspas, ug sa kasagaran ginabuhat nila ang tanan uban sa hustong pag-amping, nga walay katamaran o pagpadali.

Kung gusto sa usa ka tawo nga mahibal-an: 'Giunsa?', iyang susihon ang paagi nga gigamit sa pagbuhat sa buluhaton o sa pag-angkon sa tumong, ug ang mga kapanguhaan nga gigamit sa proseso. Pananglitan, kung ang usa ka mapuslanon nga butang nakab-ot pinaagi sa kaugalingong paningkamot o sa kamot sa uban; kung ang bahandi natigom sa matarong o dili matarong nga paagi; kung ang usa ka tawo naglihok sa hayag o nakab-ot ang iyang katuyoan pinaagi sa tinago nga paagi... ug uban pa. Tabangi kami, O Ginoo, nga dili mosubay sa baliko nga dalan bisan pa sa pagpangita og maayo, nga dili magtipid sa among paningkamot, ug, kung ang usa ka butang dili makab-ot uban sa maayong konsensya, nga mag-antos kaysa mogamit og pamaagi nga daw dili matarong.

Tanan nga ingon nga mga kahimtang, kon kini matarong, naglangkob sa gawasnong kaanyag ug kaangayan sa usa ka buhat, bisan pa man nga ang uban niini adunay mas kusgan nga impluwensya sa butang kaysa sa uban. Ang mga paagi, pananglitan, hinungdanon kaayo nga ang uban naglimitar sa tibuok pangutana sa mga kahimtang ngadto lamang kanila. Ang paghiusa sa kaugalingong sulod nga maayong tinguha, sumala sa angay, sa dagan sa mga panghitabo sa gawas mao ang Kristohanong pagka-maampingon, nga, bisan pa, dili naglangkob sa pag-aplikar sa sulod ngadto sa gawas (pananglitan, ang Ebanghelyo ngadto k ang mga batasan sa kalibutan), apan sa angay, aron isulti, nga pagpanapot sa sulod nga espirituhanong balaod sa mga gawasnong pagpadayag nga motakdo niini, bisan pa kon kini magkinahanglan nga supakon ang dagan sa mga panghitabo sa gawas. Mudako pa ko: Ang Kristohanong pagka-maampingon mao ang pagsabot sa kabubut-

on sa Dios, nga naglangkob ug nagdumala sa tanang panghitabo—gawasnon ug sulodnon. Gikan niini nga panan-aw, mosunod pag-usab nga ang usa ka Kristohanon kinahanglan magdumala sa iyang kaugalingong mga kahimtang, imbis nga mosumpo sa ilang pagdani. Kini makab-ot dili sa kalit, kondili hinay-hinay, pinaagi sa kasinatian sa pagbuhat sa maayo; sa diha nga kini makab-ot, ang matag buhat nga mogikan sa kamot sa Kristohanon hingpit sa tanang aspeto, sama sa usa ka talagsaong obra sa arte gikan sa kamot sa usa ka artista.

Gikan sa pag-usisa sa mga kahimtang nga anaa sa matag butang, makita nimo kung unsa kalisod pangitaon, sa praktis o sa tawo nga naglihok, ang usa ka buhat nga neutral, kay ang matag buhat hugot kaayo nga nalangkit sa daghang mga hinungdan nga tinuod nga nakaapekto sa moral nga bili niini! Unsa kalisod, sa laing bahin, dili lang para sa mga nanan-aw kondili bisan sa nagbuhat mismo, sa pagtino sa tinuod nga bili sa ilang mga lihok! Kay tingali sa usa ka kaso lehitimu ang tanang mga kahimtang, samtang sa lain pipila ra niini ang lehitimu, ug bisan pa niana sa mas dako o mas gamay nga sukod; sa usa ka higayon ang landong sa mga lihok mahimong hingpit nga dautan, samtang sa lain mahimo ra kini nga landong sa maayo. Ang tukmang kahibalo sa tanan niini posible lamang alang sa Kadtong nakakita sa tanan. Alang sa matarong nga tawo, mao kini ang balaod: ayaw pagdahum sa paghukom sa uban. Alang sa imong kaugalingon, padaghan sa napulo ka beses ang imong paghilak ug pagmugos tungod sa imong mga sala, kay tingali napulo ka beses kini nga mas dautan kaysa sa imong gihunahuna; ug pakunhod sa gatus ka beses ang kaayo sa imong mga buhat, kay tingali mao gyud kana ang kahimtang. Kini nga lagda gitudlo ni San Macarius sa Ehipto.

Aniay, sa mubo, ang tanang aspeto sa atong mga buhat: ang hilisgutan, ang tuyo, ug ang mga kahimtang. Kat-oni ang paghukom sa inyong kaugalingon pinaagi niini, apan ayaw gayud paghukmi ang uban. Dili kana atong katungod, kondili sa Diyos. Aniay usa ka kinatibuk-ang lagda sa pagtino sa merito sa mga lihok. Gi-atributo kini kang San Dionisio nga Areopagita, mao kini: aron ang usa ka lihok matarong nga ikonsiderar nga maayo, kinahanglan kini adunay maayong hilisgutan, tinuod nga tuyo, ug balaodnong mga kahimtang. Sa pikas bahin, kung adunay bisan usa sa tulo ka aspeto nga depektibo sa usa ka lihok, nan dili kini mahimong maayo. Dili na kinahanglan isulti nga ang lebel sa pagka-maayo o pagka-daotan niining mga aspeto makita usab sa buhat mismo.

7. Mga klase sa moralidad ug mga hugna sa moral nga kinabuhi sa maayong ug dautang direksyon

Adunay duha ka matang sa moralidad: maayong moralidad ug dautang moralidad. Ang una gitawag nga birtud; ang ikaduha, bisyo o sala.

1) Mahitungod sa Birti

Ang birtud adunay labaw pa sa usa ka kahulugan. Nagpasabot kini sa: 1) ang pangunang, tanang-lakip nga paningkamot sa espiritu padulong sa pagkamabuotan, o ang disposisyon sa espiritu nga naglihok sa Kristohanong paagi; 2) nagkalain-laing maayong disposisyon sa kabubut-on ug kasingkasing; ug 3) matag indibidwal nga maayong buhat. Sa tanang pagpadayag niini, ang pagkamaayo dili magpabilin nga static, kondili hinay-hinay nga mosaka padulong sa kahingpitan, nga mao ang naghubit sa mga hugna sa usa ka moral nga kinabuhi nga may pagkamaayo. Ug busa...

a) Mahitungod sa tulo ka matang sa pagpadayag sa pagkamaayo ug, una, mahitungod sa pagkamaayo isip disposisyon sa espiritu nga naglihok sa Kristohanong paagi

a) Mahitungod sa tulo ka porma sa pagpadayag sa hiyas ug, una, sa hiyas isip disposisyon sa usa ka espiritu nga naglihok sa Kristohanong paagi

Asa ang atong kaayohan? Sa Dios. Busa, ang paningkamot alang sa kaayohan pareho sa paningkamot nga magpuyo sa Dios, o ang pangandoy sa pakig-uban sa Dios. Kung kini nga paningkamot dili magpabilin nga walay bunga, apan makakaplag og katagbawan nga angay niini, nan kinahanglan kini nga mopadayon sa paningkamot sa pagbiyahe sa tibuok dalan diin ang usa ka tawo makasaka paingon sa Dios. Busa, kining maong dalan ug ang tanan nga mahitabo niini kinahanglan nga mahimong kabahin sa hiyas isip pangunang tinguha o disposisyon sa usa ka espiritu nga naglihok nga may hiyas sa Kristohanong paagi; sa laing

pagkasulti, kinahanglan kini maglakip sa tanan nga gikinahanglan nga kabahin sa pangunang sumbanan sa Kristohanong kinabuhi ug kalihokan. Gisulti didto: 'Pabilin sa pakig-uban sa Dios pinaagi kang Jesu-Cristo ang Ginoo pinaagi sa aktibong pagtuman sa Iyang Balaang Kabubut-on, nga gitabangan sa grasya ug gipadayon sa pagtuo, subay sa gahum ug saad sa bunyag sa Balaang Simbahan'.

Busa, ang tinuod nga Kristohanong birtud, o Kristohanong birtuoso nga disposisyon sa espiritu, mao ang:

Usa ka tinguha ug kusog nga magpabilin sa pakig-uban sa Dios pinaagi sa Ginoong Jesu-Cristo, pinaagi sa masigasig, kanunay, hingpit ug walay puas nga pagtuman sa Iyang kabubut-on uban sa tabang sa grasya ug pagtuo sa Ginoo, pinaagi sa gahum ug saad sa bunyag.

Ngano nga gikinahanglan kining tanan gipasabot na sa artikulo bahin sa pamantayan sa Kristohanong kinabuhi. Karon, nagpabilin na lang nga ipasabot sa mubo ang matag usa niini nga mga kinaiya sa Kristohanong moral nga disposisyon, aron klarohon ang talagsaong mga kinaiya, komposisyon, ug gigikanan sa Kristohanong birtud.

Ang unang kinaiya niini mao ang kauhaw. Ang Manluluwas nagpanalangin sa mga nagagutom ug *'nauhaw sa pagkamatarung'* (Mat. 5:6). Ang Apostol Pablo miingon mahitungod sa iyang kaugalingon: *'Nagpadayon ako, bisan wala pa nako kini naangkon… Nagpadayon ako uban sa tanang pag-amping padulong sa ganti sa tawag sa pagkataas sa Dios'* (Fil. 3:12, 3:14) – ug nag-awhag sa uban: *'Paningkamot kamo sa pagbuhat sa maayo kanunay; … ayaw pugngi ang Espiritu'* (1 Tes. 5:15, 5:19), *'pangitaa ang mga butang nga naa sa itaas'* (Col. 3:1), *'magsigasig kamo sa espiritu'* (Rom. 12:11). Kini nga kauhaw sa iyang kaugalingon usa ka lapad ug andam nga sudlanan para sa tanang maayo, sama sa uga nga yuta nga dali mosuhop sa tubig. Sa kinabuhi, sa usa ka bahin, kini nagpabakod sa kusog sa espiritu, samtang sa pikas bahin, kini nagpugong niini sa paghatag og sobra nga bili sa panlabang paningkamot, kay kini makapoy sa espiritu gikan sa sulod. Kini usa ka kanunay nga timailhan sa himsog nga kahimtang, sama sa gutom ug kauwaw sa lawas nga mga timailhan sa pisikal nga panglawas. Mailhan kini sa kainit nga kanunay nga gipreserbar sa kasingkasing. Supak kini sa espiritu nga bugnaw, tapulan, walay gana, hinay, ug walay pagtagad sa pagkamaayo ug kaluwasan. Ang ikaduhang kinaiya mao ang kusog. Unsa man ang kauhaw kung walay kusog? Kini usa ka walay bunga nga pag-antos o pagkahugno sa espiritu. Hunahunaa si Justin, ang uhaw nga pilosopo! Hangtud nga makadawat siya og kusog, nag-antos siya sa sulod nga espirituhanong kalayo nga nagasunog kaniya. Busa, walay pulos nga hunahunaon sa bisan kinsa ang paglimitar sa ilang kaugalingon sa usa ra ka tinguha. Kini usa lamang ka preparatoryong kahimtang sa sinugdanan ug pagkahuman usa ka kanunay nga tinubdan sa bag-ong kalihokan. Mahimo kini masinati bisan sa gawas sa Kristiyanismo, apan ang kusog ihatag lamang sulod sa Kristiyanismo. Ang Ginoo, nga nagahigugma sa katawhan, nagahatag sa mga nangagula og ilimnon nga kusog gikan Kaniya, aron pinaagi niining kusog magpabilin sila Kaniya. *'Umari*,' ingon Siya, *'ug... ako magahatag kaninyo og kapahulayan'* (Mat. 11:28). *'Bisan kinsa... magpabilin kanako… magbunga og daghang bunga*" (Juan 15:5). Ang kauhaw usa ka timaan sa pagmata sa atong espiritu, samtang ang kusog usa ka timaan sa panaghiusa sa atong espiritu sa gahum sa Dios. Sa ikaduhang kaso, iyang giangkon*: "Makaya ko ang tanan pinaagi kang Cristo nga nagahatag kanako og kusog"* (Fil. 4:13).

Ang ikatulong kinaiya mao ang kusog sa pagpuyo sa pakig-uban sa Dios pinaagi sa Ginoong Jesu-Cristo. Ilado kaayo nga ang tawo gituyo alang sa pakig-uban sa Dios, giunsa siya pagkahulog gikan Kaniya, ug giunsa, ingon nga resulta sa maong pagkahulog, nahimong sakop siya sa tiraniya sa paghigugma sa kaugalingon ug sa mga pagbati, kauban ang ilang mga nag-awhag—ang yawa ug ang kalibutan. Nagagikan niini nga ang tinuod nga debosyon sa usa ka tawo kinahanglan maglakip sa duha ka disposisyon: pagbiya sa kaugalingon ug sa tanan nga nagpalipay sa paghigugma sa kaugalingon, ug pag-isumite sa kaugalingon sa Diyos. Apan ang pagsakripisyo sa kaugalingon usa lamang ka paagi; ang katuyoan mao ang pagpuyo sa Dios. Alang sa mga nakalabang sa krisis sa pagsakripisyo sa kaugalingon, ang pakig-uban sa Dios mao ang labaw ug bugtong butang. Mao kini ang nag-inusarang tumong diin gitumong ang tanang paningkamot ug pag-atiman sa usa ka Kristohanon. Busa, ania ang mosunod nga konklusyon.

Ang bisan kinsa nga wala pa makasinati og sulodnong kausaban, diin ang tanan niyang hunahuna ug tinguha nagsugod na og pagtudlo ug paghalad ngadto sa Dios, wala pa gyud magsugod sa pagka tinuod ug Kristohanong maayo. *'Bisan kinsa ang gustong mosunod kanako*,' ingon sa Ginoo, *'kinahanglan nga ikalimod niya ang iyang kaugalingon… ug mosunod kanako'* (Marcos 8:34).

Ang bisan kinsa nga mohunong lang sa pagsalikway sa kaugalingon, nga nagtuo nga nahimo na niya ang tanan, nag-antos sa usa ka delusyon nga delikado. Dili lang nga ang pagsalikway sa kaugalingon, isip usa

ka paagi sa iyang kaugalingon, walay pulos kon dili kini gipalihok paingon sa katuyoan niini—pakig-uban sa Dios—apan halos dili kini mahimong tinuod kung wala kini! Kay kung walay Diyos, dili ka makabiya sa imong kaugalingon. Mao kini ang kinaiya sa pagtulon-an ug kinabuhi sa mga Stoiko. Nagtudlo sila nga ang kaugalingon kinahanglan isugpot sa hunahuna o espiritu, apan wala nila masabti nga ang espiritu o hunahuna kinahanglan usab isugpot sa Diyos; busa nahimong magtutudlo sila sa espirituhanong garbo ug, bisan pa sa ilang paningkamot ug sakripisyo, gipabilin nila ang ilang kaugalingon ug ang uban gawas sa Diyos, sa kahimtang nga bulag kaniya. Sa samang paagi, ang mga naghimo og usa ka matang sa pilosopikal nga pagkamaayo—nga mao, ang pagbuhat og maayo nga walay hunahuna sa Dios—naglihok sa sayop ug sama sa nagdamgo: kay unsang matang sa pagkamaayo man ang anaa gawas sa Dios? Tungod kay, kung walay pakig-uban sa Dios, ang pagkamaayo dili tinuod nga pagkamaayo, ug kini nga pakig-uban mahimo lamang pinaagi sa atong Ginoong Jesu-Cristo, busa, walay tinuod nga maayong kinabuhi gawas sa Kristiyanismo. Aduna didto mga maayong buhat nga walay tinuod nga bunga ug dili magdala ngadto sa tumong. Busa, ang tanang tawo gitawag ngadto sa pakig-uban sa Dios , ug ang pagdikit ug paningkamot paingon sa Dios gipahimutang isip ilang bugtong ug eksklusibong buluhaton. Ang Ginoo nagtudlo: *'Pabilin kamo kanako, ug ako kaninyo'* (Juan 15:4) ug nag-ampo sa Amahan: *'Sama sa imong pag-uban kanako, Amahan, ug ako kanimo, aron sila usab usa ka buo sa atong sulod'* (Juan 17:21); *'Ako anaa kanila, ug ikaw anaa kanako, aron sila hingpiton sa pagkahiusa'* (Juan 17:23). Ang mga Apostoles nagwali: *'Giagda namo kamo tungod kang Cristo, ... pakig-uli kamo sa Dios'* (2 Corinto 5:20), aron *'kamo magka-uban kanamo; ug ang among pakig-uban mao ang pakig-uban sa Amahan ug sa Anak nga si Jesu-Cristo'* (1 Juan 1:3). *'Padoola kamo sa Dios, ug siya mopadool kaninyo'* (Santiago 4:8). *'Kon inyong pangitaon siya, makaplagan ninyo; apan kon biyaan ninyo siya, biyaan usab niya kamo'* (2 Cronica 15:2).

Ang ika-upat nga kinaiya mao ang gahum sa pagpuyo sa pakig-uban sa Dios pinaagi sa masigasig, kanunay, hingpit ug walay hunong nga pagtuman sa balaan nga kabubut-on sa Dios. Dili angay hunahunaon nga ang pakig-uban sa Dios mapadayon pinaagi lamang sa kahibalo sa mga butang o misteryo sa Dios, o pinaagi sa kusog nga paningkamot sa mga pagbati paingon sa Dios, o pinaagi sa gawasnong pagpadayag sa dili pagbulag sa usa ka tawo gikan sa Dios. Kining tanan kauban niini ug gikinahanglan sa nagkalain-laing lebel; apan ang sukaranan, labing lig-on ug kasaligan nga paagi aron makab-ot kini mao ang paglakaw sa kabubut-on sa Dios. Ingon niini ang Ginoo: *'Dili ang tanan nga moingon kanako, "Ginoo, Ginoo," makasulod sa gingharian sa Dios, kondili ang buhaton ang kabubut-on sa akong Amahan nga anaa sa langit'* (Mat. 7:21). *'Kon inyong tumanon ang akong mga sugo, magpabilin kamo sa akong gugma; sama sa akong pagtuman sa mga sugo sa akong Amahan ug magpabilin ako sa Iyang gugma'* (Juan 15:10). Ug, sumala sa Apostol, ang usa ka tawo mahimong Kristohanon "*dili pinaagi sa pagsunod sa mga tinguha sa tawo, kondili pinaagi sa kabubut-on sa Dios, aron ilang mapuyo ang nahibilin nilang panahon sa unod. Kay igo na ang panahon nga milabay..."* (1 Pedro 4:2–3). Busa, importante kaayo alang sa usa ka Kristohanon nga tumanon ang kabubut-on sa Dios. Apan, kinahanglan hinumduman nga kini, sa katapusan, usa ra ka paagi, bisan pa man usa ka importante ug dinalian nga paagi. Tungod kay ang katuyoan naa sa Dios, kini nga pagtuman kinahanglan buhaton nga balaan pinaagi sa paghalad niini sa Dios o sa pagpunting sa atong panan-aw kaniya. Labaw pa, aron hingpit kining aspeto sa usa ka buhing may hiyas, ang pagtuman sa kabubut-on sa Dios kinahanglan masigasig, mapisan, ug magagikan sa kasingkasing. Kung wala kini, ang tibuok buhat, bisan pa unsa ka maayo sa hitsura o balaodnon, mahimong usa ka koleksyon sa dili man pangit nga mga eskultura nga walay kalag; kanunay, supak sa malipong nga maayong lihok sa kasingkasing o panagsa nga mga pagdani, nga dili man langyaw bisan sa usa ka makasasala nga tawo; kompleto, sa ato pa, naglangkob sa tibuok Balaod ug sa mga sugo, naglakip sa tibuok kabubut-on sa Dios, ug dili lang sa pipila ka bahin niini—tingali ang pinakasayon nga bahin, nga gipili tungod sa natural nga hilig kaysa tungod sa gugma sa maayo ug sa pagpalipay sa Dios; – labaw pa, dili lang limitado sa mga kahigayunan nga motumaw, kondili aktibo nga pagpangita niini ug pagka-mapamugos sa pagbuhat og maayo. *'Bisan kinsa nga magbantay sa tibuok balaod*,' ingon ni Apostol Santiago, *'apan mapakyas sa usa ka butang, nahimong salarin sa tanan'* (Santiago 2:10). Tungod kay usa ra ang basihanan sa tanang mga sugo—ang kabubut-on sa Dios—bisan kinsa nga matinud-anon nga nagahin sa kabubut-on sa Dios dili mapakyas sa pagtuman niini, bisan unsa pa ang porma nga ipadayag niini kaniya. Sa katapusan, usa ka tawo nga matinindigan, nga nagpaningkamot nga walay pagkapoy sa tibuok niyang kinabuhi. *'Walay bisan kinsa nga nagbutang sa iyang kamot sa arado ug nagtan-aw paibalik ang angay sa gingharian sa Dios'* (Lucas 9:62). Ug *'ang magpailob hangtod sa katapusan ang maluwas'* (Mateo 10:22), ingon sa Ginoo. *'Wala ba kamo kahibalo*,' pagtudlo sa Apostol, *'nga sa usa ka lumba, ang tanan nga*

mananakbo modagan, apan usa ra ang makadawat sa ganti? Busa, padagana kamo aron makadaog kamo' (1 Corinto 9:24). Kay dili siya mohunong hangtod makaabot siya sa katapusan – kay ang katapusan maoy nagkorona sa buhat.

Ang ikalima nga kinaiya mao ang tabang sa Balaang Grasya. Ang grasya mao ang gipanag-iya sa Kristohanon ug, sa samang higayon, ang nagpalahi sa iyang kinabuhi. Sama sa iyang unang nahimong Kristohanon pinaagi sa gahum sa Dios, ingon usab, sa ulahi natuman niya ang tanan niyang mga buhat pinaagi sa maong gahum. Kay, ingon sa Apostol: *'Ang Dios mao ang nagalihok* kanato *aron kita magbuot ug buhaton ang iyang maayong kabubut-on'* (Fil. 2:13). Ang maong Apostol mismo mitestigo sa iyang kaugalingon nga ang grasya sa Dios, nga kauban niya sa tanan niyang paningkamot, *'dili* walay pulos' (1 Cor. 15:10). Ang paglihok niining grasya, nga kauban sa Kristohanon sa iyang mga kalihokan, naglangkob sa nagkalain-laing kahayag sa hunahuna pinaagi sa pag-imprinta niini sa mga kamatuoran sa pagtuo ug paglihok—sa kinatibuk-an ug sa partikular nga may kalabotan sa matag piho nga kahimtang—aron siya makahibalo unsa ang balaan nga kabubut-on sa Dios, busa nga *'ang mga mata sa iyang kasingkasing masidlak'* (Efe. 1:18); sa pagpasiga sa kadasig ug sa pagpalig-on sa kabubut-on. *'Kung wala Ako*, *dili kamo makabuhat ug bisan unsa*,*'* ingon sa Ginoo (Juan 15:5). Maong nag-ampo si Apostol Pedro: *'Ang Dios sa tanang grasya, nga nagtawag kaninyo ngadto sa Iyang walay katapusang himaya sa Cristo Jesus… unta… magpalig-on, magpabakod ug magtukod kaninyo'* (1 Ped. 5:10). Pinaagi niining mga impluwensya sa banal nga grasya, ang mga Kristohanon mailhan sa pagbati sa kusog ug kaisog alang sa usa ka moral nga matarong nga kinabuhi o sa masigasig nga pagtuman sa balaod; apan dili sa kaugalingon, kondili sa Ginoo, kay giingon: *'Makabuhat ako sa tanan nga butang pinaagi kang Cristo nga nagahatag kanako ug kusog'* (Fil. 4:13).

Ang ika-unom nga kinaiya – ug uban sa pagtuo sa Ginoo. Ang pagtuo nagahuman ug nagakompleto sa maayong mga buhat Kristiyano ug sa maayong kinabuhi Kristiyano. Gitabonan niini ang mga kakulangan, mga kapansanan, mga kahuyang, ug mga sala. Ngano man gayud nga *'kung walay* ingon nga *pagtuo, imposible nga malipay ang Dios'* (Heb. 11:6)? Gipugos niini ang nagbuhat nga nakatuman sa tanan nga gisugo sa pag-ingon, *'Ako usa ka walay pulos nga sulugoon'* (Lucas 17:10), ug sa pagbutang sa tanang paglaum kang , ang Ginoong Jesu-Cristo. Mahitungod sa mga buhat mismo, kini dili lamang naghatag sa labing kusgan ug makapadasig nga mga hinungdan aron yakpon ang moral nga han-ay—pinaagi sa kasiguruhan sa dagkong mga saad ug sa walay kinutuban nga gugma sa Dios alang kanato kang Cristo Jesus (1 Juan 4:10; 2 Cor. 5:14), apan naghatag usab niini og usa ka supernatural, diyosnong kalidad, kay ang magtutuo nagbuhat niini isip buhing miyembro sa Ginoong Jesu-Kristo. *'Ang bisan kinsa nga nagpabilin kanako … makabunga og daghang bunga'* (Juan 15:5).

Sa katapusan, ang ikapitong kinaiya nagagikan sa gahum ug saad sa bunyag. Kini nga kinaiya talagsaon lamang sa mga Kristohanon. Pinaagi sa bunyag mosulod kita sa Simbahan ug, sa pagka-miyembro niini, gihimong takus kita nga makig-ambit sa tanang panalangin niini. Kini mao ang sinugdanan nga gitukod sa bunyag. Tungod niini, ang tanan nga mosunod mahitabo sulod sa Kristohanon. Sama sa mga elemento nga naglibot sa usa ka nag-uswag nga liso nga nagahatag niini og nutrisyon, ingon usab, alang sa bag-ong natawo pinaagi sa grasya ngadto sa Simbahan, ang espirituhanong mga elemento gihatag isip nutrisyon pinaagi sa mga sakramento ug sa tibuok han-ay sa mga liturhikal nga ritwal sa Simbahan. Sa samang higayon, ang sulod nga kusog moabot kaniya gikan sa tibuok lawas diin siya gitamnan—ang Lawas sa Simbahan—pinaagi niini ang espirituhanong katas nga nagahatag kinabuhi moagos gikan sa Ulo niini ngadto sa iyang mga ugat. Sulod sa Simbahan motubo ang Kristohanon. Sama sa inahong manok nga nagtigom sa iyang mga sisiw ilawm sa iyang pako ug nagpainit kanila, mao usab ang Simbahan, nga nagakuhag sa tanan niyang mga anak, nagapakaon ug nagainit kanila. Busa, ang pag-uswag sa pagkamabunagon nagasalig sa pagpuyo sulod sa Simbahan. Gawas sa Simbahan, walay tinuod nga buhing may hiyas, kay ang gahum sa Dios dili moabot sa mga naa sa gawas niini, ug walay palibot nga nag-amuma o kinaadman nga mag-atiman kanila.

Kini ang tanan nga mga kinaiya sa usa ka Kristohanong mahimayaong kahimtang. Nagpasabot kini sa mga sukaranan nga kinaiya, ang komposisyon, ug ang gigikanan sa Kristohanong pagkamahimayaon.

Kung atong tawgon kining tanan nga mga kinaiya nga ang han-ay sa Kristohanong moral nga kinabuhi, nan ang pagkamaayo, isip usa ka kahimtang o disposisyon sa usa ka tawo nga may maayong hiyas, mahimong maila ingon niini: kini mao ang kadasig ug kusog sa pagpabilin sa han-ay sa Kristohanong moral nga kinabuhi, o sa yano nga pagkasulti, kadasig alang sa Kristohanong kinabuhi. Apan, samtang gikondensa ang paghulagway sa hiyas ngadto sa usa ka pulong, dili angay pasagdan bisan usa sa mga kinaiya nga gilakip niini, aron dili mahimo nga usa ka peke ang ipresentar imbis sa tinuod.

'Tungod sa imong kahadlok… kami gikabuwangan sa sabakan, kami nag-antos, ug kami nanganak og espiritu sa kaluwasan,*'* nag-awit ang propeta Isaias (Isaias 26:18). Ang matag tinuod nga masigasigong Kristohanon makasulti niini alang sa ilang kaugalingon. Samtang nagkadool siya sa Ginoo, nagsugod siya sa masigasig nga pag-atiman sa iyang kaluwasan ug, sa pagdali sa pagsunod sa Iyang mga tiil, kanunay siyang napalambo sa mga maayong buhat. Kini nga kadasig mao gayud ang espiritu sa kaluwasan, ang binhi ug tinubdan sa usa ka maayong Kristohanong kinabuhi, nga hinay-hinay motubo ug molambo gikan niini; ug depende kung kusgan o huyang ang kadasig, kini molambo dayon o hinay. Ang Apostol Pablo naghisgot sa iyang kaugalingon ingon usa ka ehemplo alang sa tanan: *'Dili nga nakab-ot na nako kini, o hingpit na ako; kondili nagpadayon ako, nga nagtinguha nga makab-ot ko kini, aron ako usab makab-ot sa gipang-angkon kanako ni Cristo Jesus. 'Mga igsoon, dili ko naghunahuna nga nakab-ot na nako kini; apan usa ra ang akong gibuhat: Gikalimtan ang mga nahabilin ug naningkamot paingon sa unahan, nagpadayon ako paingon sa tumong aron makuha ang ganti nga gitawag sa Dios kanako paingon sa kahitas-an ni Cristo Jesus'* (Fil. 3:12–14). Mao kana ang matinud-anon ug walay kapoy nga kadasig sa Apostol Pablo. Kinahanglan nga pareho kini ka lig-on sa matag Kristohanon. Apan ang lebel sa iyang kusog, kainit, ug kadali mahimong magkalahi sumala sa kalainan sa kinaiya sa tawo ug sa mga kahimtang sa kinabuhi. Mao kini ang paagi nga atong pagahukman ang maong butang.

Mas dako, mas kusog, ug mas lig-on ang kadasig kutob sa mas andam, mas paspas, mas dinalian—sama sa walay pagduha-duha—nga pagbuhat sa matag maayong buhat nga motumaw. Kay mao kini ang kinaiya sa gugma—ang pagdali sa pagbuhat sa makapahimuot sa gihigugma. Sama sa giingon sa Apostol bahin sa mga nagahatag og limos: *'Gihigugma sa Dios ang malipayong magahatag'* (2 Cor. 9:7), ingon usab kini kinahanglan makita sa matag hiyas. Sama sa usa ka maayong anak, nga sa pagkadungog pa lang sa pulong sa iyang amahan naningkamot dayon sa pagtuman niini, ingon usab kinahanglan molihok ang usa ka Kristohanon sa matag nahibal-an nga kabubut-on sa Dios.

Mas dako kini, mas daghan kini og kalisod ug kasuko sa pagpraktis niini. Nagaingon ang Manluluwas nga kung gihigugma nato ang mga nagahigugma kanato, wala tay gibuhat nga katingalahan, kay natural ra kini. Apan mao ang labing hataas nga pagkahingpit—ang paghigugma sa mga nagdumot kanato ug sa atong mga kaaway (Mat. 5:44). Ang kasuko mao ang pagsulay sa tinuod nga kaayo sa kasingkasing. Daghang malipayong modawat sa usa ka insulto ug makasabar niini sa maayong kahimtang, apan sa dihang masinati nila ang kasuko, dali ra silang mohawa. Ang lebel sa kadasig niini nagdepende sa kadako sa kalisud ug kasagmuyo, ug sa gidugayon niini. Aduna'y uban nga walay pahulay adlaw ug gabii, bisan pa sa pagpanawa o pagpanglutos, apan dili gyud sila maliso sa ilang maayong tuyo. Usa ka tawo ang gipaka-antos ug gipahirapan sulod sa 28 ka tuig tungod sa pag-angkon sa ngalan ni Cristo, apan nagpabilin siyang lig-on. Apan bisan pa nga walay pagdaugdaug o paglutos, kinsa man nga nagpabilin nga lig-on atubangan sa walay hunong nga mga samad nga nagkagisi sa kasingkasing, giisip nga takus sa korona sa martir.

Mas lapad pa ang iyang gilakip nga kalihokan, mas dako pa gayud. Unsaon man nato nga dili mamangha kang Apostol Pablo, nga *'nahimong tanan sa tanan, aron sa tanang paagi makaluwas siya sa pipila'* (1 Cor. 9:22). Ang iyang pag-atiman naglangkob sa mga Hudiyo, mga Hentil, ang mga maluya, ang mga masayop, ang mga masukot, ang mga nabag-o ug ang mga wala pa nabag-o – ug kini dili lang sa usa ka lugar, kondili sa halos tanang yutang Hentil. Sumala sa iyang ehemplo, naningkamot usab ang ubang mga santo sa Dios nga palapdan pa gayud ang gilapdon sa ilang mga maayong buhat, samtang kanunay nga naglakat-lakat ug maalamon nga nagpaabut sa giya sa Dios, aron dili nila mapalangan ang Iyang tabang tungod sa pagsalig sa kaugalingon ug kaugalingong kabubut-on, ug aron, tungod sa sobra nilang paglapad sa ilang mga buhat, dili sila mapakyas bisan sa gagmay nga ilang gihimo.

Sa katapusan, sa mas putli ug mas walay labot ang motibasyon sa usa ka tawo, mas angay niyang sundon ang nagbuhat sa tanang butang alang sa himaya sa Dios, nga nagasinggit*: 'Ang akong naa sa langit, ug ang akong gipangandoy sa yuta, gikan Kanimo; ang akong kasingkasing ug ang akong unod nangamatay na: O Dios sa akong kasingkasing, ug akong bahin hangtod sa kahangturan'* (Salmo 72:25–26); nga *'dili na siya nagkinabuhi* para sa iyang kaugalingon*, kondili si Cristo ang nagkinabuhi sa* iya*'* (Gal. 2:20); *'dili na siya nagkinabuhi para sa iyang kaugalingon, kondili para* kaniya nga *namatay ug nabanhaw pag-usab para kanato'* (2 Cor. 5:15); nga *'naghandum nga mohawa ug makig-uban kang Cristo*' ug andam ra unya nga magpabilin sa kalibutan tungod kay gikinahanglan siya sa uban (Fil. 1:23) ug aron *'magatipon og bahandi* sa *langit'* alang sa walay katapusang kinabuhi (1 Tim. 6:18), nga nakahibalo ug nabati nga *'ang atong pagkamamamayan anaa sa langit'* (Fil. 3:20). Magpabilin ako sa mga pagpatin-aw nga gihatag. Idugang ko

lang kini: mag-amping ang tanan sa pag-ampo sa Ginoo aron dili Niya tugotan nga mapalong kini nga kalayo sa kasingkasing – kay ang kinabuhi ana.

b) Mahitungod sa birtud isip lain-laing maayong disposisyon

b) Mahitungod sa hiyas isip lain-laing maayong disposisyon

Unsa ang kinauyokan sa mga birtud, ug giunsa kini paghulma? Ang usa ka birtud mao ang pagbati o gugma alang sa usa ka matang sa maayong buhat, nga nag-ugat sa kasingkasing sa maong buhat. Ang pagkama-mapainubsanon, pananglitan, gitawag nga birtud, apan dili kini usa ka piho nga buhat; hinungdan, kini usa ka disposisyon nga nagpuyo sa kasingkasing, nga makita sa tanang buhat sa pagkama-mapainubsanon; Sa samang paagi, ang pagkamapailubon, pagka-mapainubsanon, pagka-walay kaugalingon, ug pagkasunuran gitawag ug tinuod nga mga birtud; apan dili kini espesipikong mga buhat, kondili usa ka butang nga natago sa sulod sa katugbang nga mga buhat, nga nagbarug sa ilang pundasyon—usa ka butang nga nagpuyo kanunay sa kasingkasing, natamnan niini, mao ang walay hunong nga gugma alang niini nga mga buhat. Kining mga maayong kinaiya mao, sa tinuod, ang kinauyokan sa hiyas. Dili ang usa ka tawo nga dili mosaway sa iyang nakapasakit ang walay kasuko, kondili ang usa ka tawo nga wala magtago og dautang tuyo batok kaniya sa iyang kasingkasing. Dili ang usa ka tawo nga mopanaug sa iyang ulo ug dali mosulti, 'Mosunod ako', ang adunay pagtahod ug pagsunod, kondili ang usa ka tawo nga nag-amuma niining mga hiyas sa iyang kasingkasing ug gidawat kini sa iyang pagbati. 'Ang kasingkasing mao ang tinubdan ug gamot sa atong mga buhat,' ingon ni San Tikhon. 'Ang wala sa kasingkasing dili anaa sa buhat mismo. Ang pagtuo dili pagtuo, ang gugma dili gugma, kon kini wala sa kasingkasing; sa baylo, adunay pagkauyon-ayon; ang pagpaubos dili pagpaubos, kondili pagpakaaron-ingnon, kon kini wala sa kasingkasing; ang pagkahigala dili pagkahigala kung kini makita ra sa gawas apan walay puwesto sa kasingkasing. Mao nga gihangyo sa Dios ang atong kasingkasing: *'Ihatag kanako, anak ko, ang imong* kasingkasing' (Hulagway 23:26; Tikhon, vol. 4, On the Human Heart, § 33). *'Ang usa ka maayong tawo magagawas og maayong mga butang gikan sa maayo nga natipig sa iyang kasingkasing, ug ang usa ka dautang tawo magagawas og dautang mga butang gikan sa dautan nga natipig sa iyang kasingkasing; kay gikan sa kadaghanan sa kasingkasing ang baba mosulti'* (Lucas 6:45). Maong gisugo sa Apostol: *'Busa, isul-ob ninyo, ingon nga mga pinili sa Dios, nga balaan ug hinigugma, ang kaluoy, pagkamaayo, pagpaubos, pagkamapainubsanon ug pagkamapailubon'* (Colosas 3:12). 'Isul-ob'—sa ato pa, ipa-imprinta kining mga kinaiya sa inyong kalag. O usab: *'Sa katapusan, kamo tanan, mag-uyon kamo sa inyong paghunahuna, maloloy-on, maghigugmaay, maloloy-on, buotan, mahigugma sa kinaadman, ug mapainubuson sa espiritu'* (1 Pedro 3:8). Maong kinahanglan nato nga itutok ang atong tanang pagtagad niini. Kinahanglan natong tukuhon ang gugma alang niining maong mga birtud—pagkamapainubsanon, pagka-humok, pagkamapailubon ug uban pa—ug dili lang magpabilin sa gawasnong buhat.

Sa sinugdan, sa dihang dawaton sa usa ka tawo ang maayong yugo lamang ni Cristo ug magsugod sa pagka-madasigon alang sa Kristohanong kinabuhi, wala pa'y lig-on nga maayong kinaiya sa kasingkasing; wala'y kalumo, wala'y pagkamapailubon, wala'y pagka-mapainubsanon, wala'y pagpugong sa kaugalingon, gawas lang tingali sa kahigayunan, sumala sa natural nga disposisyon sa usa ka tawo. Ang kadasig nga nakagamot sa kasingkasing ra ang nag-awhag sa usa ka tawo nga handumon kining mga hiyas, pangitaon kini, ug paninguhaon kini.

Ang kadasig alang sa usa ka maayong Kristohanong kinabuhi dili naglangkob sa tanang mahimayaong kinaiya, kondili kini mao lamang ang ilang binhi, ilang sinugdanan ug ilang usbong. Bisan pa man nga kung wala kini dili masabtan ang mga kahanas sa kalag, apan bisan pa kon anaa na kini, dili dayon kini magdala kanila sa sulod sa kalag. Apan sama sa usa ka liso nga motubo ug, sa takdang panahon, mopamunga og tangbo ug mga sanga, mao usab kining kadasig nga sa ulahi mamulak ngadto sa mga hiyas. Ang paagi nga ang usa ka tawo nga kadasig alang sa kaluwasan magtukod sa iyang kasingkasing og mga hiyas—nga wala pa didto ug nga sa sinugdan supakon sa kasingkasing—mao ang walay hunong nga pagpugong sa kaugalingon. Ang bisan kinsa, pinaagi sa pag-ampo ug walay pag-uyon sa kaugalingon, mapugos ang iyang kaugalingon sa matag maayong buhat, mas ug mas naandan sa iyang kalag kini; ang iyang kasingkasing mas mapadikit niining maayong buhat ug sa ulahi mahigugma niini. Unya ang maayong buhat nga sa sinugdan gipugos sa tawo ang iyang kaugalingon nahimong natamnan sa iyang espiritu ug, ingon pa, nahimong ikaduhang kinaiya. Busa, pananglitan, ang usa ka tawo mahimong kulang sa pagkamapailubon. Pinaagi sa pagpaningkamot niini—bisan pa sa kalisud ug kasakit, apan uban sa andam nga kasingkasing—sa katapusan makab-ot niya kini. Ingon usab niini ang pagkamapaubos, pagpailub ug uban pang mga mahimayaong kinaiya: ang tanan niini, pinaagi sa

pagpaningkamot ug pag-antos kauban ang pag-ampo, gipamutang sa kalag sa grasya sa Dios. Mao kini ang gitudlo ni Macarius nga Dako sa daghang mga dapit. Si San Diadochus, sa usa ka talata, naghulagway kung giunsa sa Balaang Grasya, pagkahuman nga gihatag sa usa ka tawo sa pagbunyag una ang hulagway ug unya ang pagkapareho sa Dios, pagsunod niini nag-imprinta sa sulod kaniya sa hiyas pagkahuman sa hiyas, ug paghulagway niini sa iyang kasingkasing (tan-awa ang *On the Love of Goodness*). Unsa ang masulti bahin sa mga maayong disposisyon nga dala sa tawo sa pagkatawo? Dili kini dautan, apan wala pa kini sa kinaiya sa pagkamatinud-anon. Kini nga kinaiya makuha nila kung, pinaagi sa pag-amuma sa kadasig, kini tinuyoang gikupot sa usa ka Kristohanon.

2b) Unsa man gyud kining mga maayong disposisyon? Kinahanglan isulti nga kinahanglan daghan sila sama sa kadaghan sa mga matang sa maayong buhat, kay sa pundasyon sa matag-usa niini kinahanglan adunay kaugalingong partikular nga maayong disposisyon nga naghulagway niini. Pananglitan, adunay mga buhat sa pag-ayuno; sa ilang pundasyon nagbarug ang praktis sa pag-ayuno o asetikismo, ug uban pa. Apan, kinahanglan adunay usa ka harmoniyosong han-ay tali nila, o usa ka sistema diin ang uban panguna ug ang uban gikan niini, sama sa pangunang mga sapa nga una molugsong gikan sa tinubdan, unya ang matag sapa mubahin gikan sa mosunod. Ug kining tanan nga mga maayong disposisyon, sa kinatibuk-an, naglangkob sa usa ka gikinahanglan nga panag-uban, sama sa mga anaa sa usa ka kadena.

Sama sa usa ka kadena, kung ang usa ka link mapataas, ang uban dili malikayan nga mapataas usab, ug sa katapusan ang tibuok kadena; busa, taliwala sa mga hiyas sa kinaiya, adunay susamang relasyon nga ang usa natural nga mosangpot sa lain. Walay disposisyon mosulod sa kalag nga nag-inusara.

Mahitungod sa tukmang kinaiya sa koneksyon tali nila ug kung unsang disposisyon ang motumaw gikan sa lain, makakaplag ta og daghang timailhan niini sa Pulong sa Dios ug sa mga sinulat sa mga Balaang Amahan. Busa, ang Apostol Pedro nagmando: *"Sa pagbuhat ninyo sa inyong makakaya* (ang buhat dinhi nagpasabot og matinud-anong kadasig)*, idugang sa inyong pagtuo ang pagka-maayo; ug sa pagka-maayo, ang kahibalo; ug sa kahibalo, ang pagpugong sa kaugalingon; ug sa pagpugong sa kaugalingon, ang paglahutay; ug sa paglahutay, ang pagkamapilo; ug sa pagkamapilo, ang pagkamabuotan sa magsoon; ug sa pagkamabuotan sa magsoon, ang gugma*" (2 Pedro 1:5–7). Si Santo Macario miingon: "Ang tanang hiyas sama sa usa ka espirituhanong kadena, ang matag-usa nagasalig sa lain, ingon niini: ang pag-ampo sa gugma, ang gugma sa kalipay, ang kalipay sa pagkamapainubsanon, ang pagkamapainubsanon sa pagka-mapainubsanon, ang pagka-mapainubsanon sa pagsumite, ang pagsumite sa paglaum, ang paglaum sa pagtuo, ang pagtuo sa pagpaminaw, ug ang pagpaminaw sa pagkamapadayonon" (Diskurso 40, kabanata 1). Si Santo Isaac nga taga-Sirya naghan-ay sa mga hiyas sa iyang kaugalingong paagi, ug labaw pa, dili pareho. Pananglitan: 'Ang kahadlok magdala kanato sa barko sa paghinulsol, magdala kanato tabok sa hugaw nga dagat sa kinabuhi, ug maggiya kanato ngadto sa Diyosnong pantalan, nga mao ang gugma' (Diskurso 83). Sa lain nga bahin, lain ang iyang pamaagi: pananglitan, sa iyang mga pulong mahitungod sa tulo ka lebel sa panghuna-huna. Makit-an ang daghang susamang kombinasyon kang San Juan Climacus; aduna usab daghang mga pananglitan kang Teodoro sa Edessa (*Mahitungod sa Gugma sa Maayo*) ug sa ubang mga awtor. Dili na katingalahan nga makit-an nato ang ingon nga kalainan sa mga salaysay. Nagdepende kini sa gipili nga sinugdanan ug sa agianan nga gisundan. Kung atong subayon ang linya sa atong pamilya, makahimo kita og daghang ingon nga mga linya, pinaagi sa amahan o inahan, ug dayon pinaagi sa linya sa ilang amahan o inahan. Walay bakak, bisan pa adunay kalainan. Busa, bisan pa sa nagkalain-laing mga salaysay sa natural nga pag-uswag sa tanang maayong kinaiya, walay bakak, bisan pa adunay dili pag-uyon. Apan takus ba gyud nga kabalak-an nato kini kaayo?.. Ang grasya sa Dios maoy maghan-ay sa tanan; padayon lang nato nga panalipdan ang atong kadasig alang sa usa ka kinabuhi nga makapahimuot sa Dios. Ang natural nga maayong disposisyon mahulog na sa ilang husto nga han-ay, samtang ang mga kulang hinay-hinay nga moturok, samtang ginapahapsay ang mga pagbati nga supak niini. Hinumdumi kini, ug igo na. Ang hugot kaayo nga sistema walay lugar sa aktibong kinabuhi sa usa ka Kristohanon. Dinhi, halos tanan ginabuhat dayon.

c) Mahitungod sa pagkamaayo isip usa ka maayong buhat

c) Mahitungod sa pagkamaayo isip usa ka maayong buhat

Ang bisan unsang pagtuman sa usa ka sugo sa husto nga paagi—nga mao, uban sa tinuod nga tuyo, alang sa himaya sa Dios pinaagi sa pagtuo sa Ginoo, ug ubos sa matarong nga mga kahimtang—usa ka maayong buhat; ingon usab, bisan ang mga walay kalainan nga buhat mahimong maayong buhat pinaagi sa maayong tuyo nga gihatag sa usa ka Kristohanon niini. Sa 'Orthodox Confession', ang mga maayong buhat

gihulagway ingon niini: kini naglangkob sa pagtuman sa mga sugo sa Dios, nga ginatuman sa usa ka tawo nga boluntaryo, uban sa tabang sa Dios ug pinaagi sa kooperasyon sa iyang kaugalingong rason ug kabubut-on, tungod sa gugma sa Dios ug sa iyang isigkatawo, nga walay bisan unsang gitawag nga babag gikan sa bisan asa. Busa, aron ang mga maayong buhat adunay tinuod ug husto nga bili, kinahanglan kini makatagbaw sa mosunod nga mga kondisyon.

Ang ilang tumong mao ang usa ka sugo—ang tanan nga gisugo sa Pulong sa Dios ug sa diin ang usa ka tawo nag-ila og moral nga obligasyon. Apan, bisan pa ang mga buhat nga dili, sa estrikto nga pagkasulti, gisugo sa balaod, makahimo nga makab-ot ang moral nga pagkamaayo tungod sa maayong tinguha sa pagbuhat niini, bisan pa, siyempre, nga dili kini kaayo dako ang bili. Busa, madugang pa: ang maayong buhat dili lang naglangkob sa pagtuman sa usa ka sugo, kondili usab sa pagbuhat sa dili supak sa mga sugo, subay sa espiritu ug han-ay niini.

Ang ingon nga pagtuman kinahanglan boluntaryo, sa ato pa, dili pugson sa mga kahimtang, ni magsalig sa batasan o bugnaw, mekanikal nga rutina, ni sa natural nga hilig, kondili kini kinahanglan nga gipalihok sa kaugalingong pagbuot, tinguha, gugma ug kadasig sa pagbuhat og maayong mga buhat—kini nga gilatid dinhi ug sa susamang klase, ug, sa kinatibuk-an, tanan nga gisugo sa mga sugo sa Dios. Gikan niini, ang konklusyon mao nga, hangtud ang usa ka tawo wala pa makahimo og hingpit ug determinado nga tinguha nga motuman sa tanang sugo sa Dios, ang iyang mga maayong buhat dili hingpit nga putli ug hingpit. Kay imposible nga kini dili motumaw gikan sa balaan nga kadasig; hinuon, kini ginabuhat tungod sa kusog sa mga pagbati ug sa pipila ka laing konsiderasyon; ug, labaw sa tanan, dili kini kanunay, kondili sagol sa mga sala ug mga pagbati. Ang ingon nga mga buhat wala'y hingpit, walay katapusang gibug-aton; bisan pa niana, dili kini walay pulos, kay nagsilbi kini nga mga mag-andam ug mananaghawa alang sa grasya sa Dios, nga nagpasiga sa kalayo sa kadasig. Hinumdumi ang sugilanon sa panadero nga, sa kasuko, mihagis ug pan sa usa ka pobre aron lang siya mapahawa, ug kinsa pagkahuman gihatagan ug panan-aw tungod niini ug nibalhin gikan sa sala ngadto sa usa ka diosnon nga kinabuhi. Maong bisan kinsa nga kulang sa kadasig mapahimangnoan: buhata ang usa ka maayong buhat, labi na ang buhat sa kalooy, ug ang Dios maghatag sa kalayo sa kadasig – ang timailhan ug tinubdan sa espirituhanong kinabuhi.

Ang matag maayong buhat maayo kung kini gihimo alang sa Dios. Ang tanan alang sa himaya sa Dios. Ang usa ka Kristohanon kinahanglan hingpit nga halad sa Dios ug sa Ginoong Jesu-Kristo, nga Iyang gihalad ang Iyang kaugalingon alang kanato. *"Ang gugma sa Dios nagapugos kanato, kay nakahukom na kami… Namatay si Cristo alang sa tanan, aron kadtong mga buhi dili na magkinabuhi para sa ilang kaugalingon, kondili para kaniya nga namatay alang kanila ug nabanhaw pag-usab"* (2 Cor. 5:14–15). Karon, kinahanglan nato isalig ang atong mga buhat sa Diyos, aron sa Adlaw sa Paghukom Ibalik Niya kini ug ganti-an ang Kristohanon. Kinahanglan isulti nga ang mga buhat lamang nga gipahinungod sa Walay Katapusan nga Diyos ang angay sa walay katapusang ganti. Ug dinhi, ang ingon nga disposisyon sa kasingkasing naghatag sa atong mga buhat og usa ka kahayag, pagka-natural, ug usa ka diosnon, maanyag, ug dili mapilit nga kinaiya.

Ang tinuod nga maayong buhat nahuman pinaagi sa kooperasyon sa kaugalingong rason ug sa tabang sa Diyos. Siyempre, sama sa matag maayong buhat nga gihalad sa usa ka tawo ngadto sa Diyos, kini pareho nga diyosnon ug tawo. Sa pagbuhat sa maayong mga buhat, ang pagka-mapangahas ug pagka-sigurado sa kaugalingon makadaot dili lamang sa ilang pagkabalaan, kondili usab sa ilang kalampusan ug pagkahingpit. Kay, sa kinatibuk-an, ang ingon nga mga buhat dali ra kaayo, dili pa hamtong, ug wala maghunahuna pag-ayo, ug kasagaran dili kini matapos hangtod sa katapusan. Sa samang paagi, ang pagdumili sa husto nga paggamit sa kaugalingong kusog makadaut sa mga buhat ug sa tibuok dagan sa lihok sa usa ka tawo. Kining kakulian misulod pa gani sa mga pagtulon-an sa mga Quietist ug Quaker, nga nagpaabut og inspirasyon gikan sa taas para sa tanan. Walay duhaduha nga, sa talagsaong mga kahimtang, ang uban makadawat og inspirasyon gikan sa Ginoo; ug, sa kinatibuk-an, dili angay nga magbuot sa bisan unsang importante o makahukom nga butang kung walay espesyal nga tawag, aron, sa pagsugod pa lang, dili na lang magpadayon ug mapamatud-an nga dili makahuman sa buhat, nga makauwaw sa kaugalingon ug makapahuy-an sa hiyas. Apan sa ingon nga mga kaso, kasagaran dili lang makahukom ang usa ka tawo sa pagbuhat sa ingon nga buluhaton, apan bisan sa paghunahuna niini, kung wala kini nga inspirasyon. Ang paglihok sa ingon niini nga paagi sa ordinaryong mga kahimtang, bisan pa, delikado, kay nagbukas kini og dako nga pultahan sa katamaran ug paglimbong sa kaugalingon. Karon ang usa ka tawo nagkinabuhi ubos sa disiplina. Kinahanglan niyang limpyohan ug tukmaron ang iyang mapugos nga kasingkasing pinaagi sa paglihok batok niini. Kung ang kasingkasing halos dili gayud maghandum sa maayo sa kaugalingon niini, ug ang Dios dili magpadala og

tabang o giya sa usa nga dili andam ug walay kadasig, nan mahimong matulog ang usa sa tibuok niyang kinabuhi samtang nagpaabot niining langitnong inspirasyon, nga mawalaan siya sa pagkamaayo. Ang tabang gikan sa Ginoo, apan alang sa mga naglihok, dili alang sa mga wala maglihok. Paningkamoti – ug moabot ang tabang.

Sa katapusan, ang usa ka tinuod nga maayong buhat mao ang usa nga walay babag. Nagpasabot kini sa mga balaodnong babag, nga mao, kung ang usa ka buhat dili mahimo sa ilawom sa balaodnong kahimtang, apan ang lugar, o ang panahon, o lain pang hinungdan nagpugong niini nga mahimong maayo gayud, o sa pagpadayag sa tinuod nga pagkahingpit ug pagka-bungaon. Sa bahin sa dili matarong nga mga babag, dili lang kini makapugong sa usa ka buhat nga mahimong maayo, kundili sa kasukwahi, gipa-alsa pa kini sumala sa ilang kusog ug paglahutay. Mas daghan nga mga babag ang malabwan sa pagbuhat sa usa ka buhat, mas bililhon kini. Ang pagbuhat og maayong mga buhat subay sa ilang maayong kinaiya ug sa matarong nga gikinahanglan sa kahimtang, supak sa dili matarong nga mga babag, samtang sa samang higayon naglihok sa paagi nga ang maayo, imbis nga dautan, ang mogawas niini, usa ka butang sa pagka-maampingon, nga ang siyensya niini gitudlo sa grasya sa Dios ug pinaagi sa daghang kasinatian sa espirituhanong kinabuhi. *"Pangutan-a… ang mga tigulang, …ug sila mosulti kanimo"* (Deut. 32:7).

Palihug timan-i usab ang mosunod mahitungod niining mga butanga: samtang ang kadasig, sama sa kalayo sa sulod, walay hunong nga nagpalihok sa atong kusog, ug ang atong pagbati ug kinaiya nagpabilin sa walay-kausaban nga kalinaw sa sulod, sama sa uma diin ang bunga sa atong mga buhat motubo ug modaghan – ang mga buhat mao ang mga butang nga moabot ug molabay sa sulod nato: magsugod ug mohunong sila, nga mosunod ang usa sa usa. Apan, ang usa ka masinabtanon ug maampingong mag-uuma makahimo og walay putol nga kadena sa mga maayong buhat sa iyang kinabuhi. Kini tungod kay ang mga hunahuna, pulong, lihok, ug buhat mahimong itudlo ngadto sa usa ka maayong buhat. Gihatag sa tawo ang panahon sa kinabuhi aron makatigom og daghang maayong buhat. Busa, kon kini nga panahon magpadayon nga walay hunong ug adunay usa ka punto sulod sa dagan niini nga magbalik-balik nga walay puas, kinahanglan masiguro sa usa ka tawo nga ang matag usa niini nga mga punto napuno sa kaayohan. Makasamok ba ang tulog? Bisan pa niana, mahimo kini nga usbon ngadto sa kaayohan, sa ato pa, ngadto sa usa ka buhat sa paghalad sa kaugalingon; labi pa gayud ang pagkaon… ang mga mata labi pa gayud… Pagpahiuyon sa imong gawasnong kaugalingon ug sa imong sulodnong kaugalingon. Sa sulod, ang Dios nagbutang ug dili mapalong nga kadasig; samtang ikaw, gikan sa gawas, kinahanglan maghalad ug walay hunong nga mga buhat... Sa taliwala nila, sama sa duha ka polo, ang imong kinaiyahan malimpyo ug mapasanto. Usa ka sayon nga paagi aron makab-ot kini mao ang kamatuoran nga ang kinabuhi sa matag-usa kanunay nga gitagaan og walay hunong nga kadena sa mga kahimtang nga makapahinabog sa pagkamabuotan. Karon makita kini sa tanan pinaagi sa maampingong pagrepaso sa ilang adlaw, sa ilang kaugalingon, sa ilang kaugalingong kahimtang, gikan sa sinugdanan hangtod sa katapusan.

Mosulod sa hunahuna sa uban nga limitahan ang ilang kaugalingon sa sulod nga kinabuhi ra, nga walay bisan unsang lihok sa gawas. Kini labi na nga magamit sa mga higayon nga dili malikayan nga mag-antos kaayo ang usa ka tawo tungod sa iyang kaugalingong pagka-makasarili, pananglitan, sa pagpangayo og pasaylo ug uban pa. Dili, gimugna sa Dios ang tawo nga adunay lawas ug kalag; Gusto Niya nga ang iyang mga buhat buhaton sa tibuok niyang pagkatawo, ug dili sa usa ka bahin lang. Labaw pa, ang buhat mismo makahatag lamang og tinuod nga bunga alang sa matarong nga tawo sa diha nga kini buhaton o mahuman, ug dili lang sa tinguha niini, bisan pa unsa ka kusog kana nga tinguha. Ang nahuman na lang nga buhat maoy usa ka lakang paabante sa dalan padulong sa moral nga pagkahingpit. Ang bisan kinsa nga nakasugakod og insulto kausa misaka sa mas taas nga kahimtang; sa sunod higayon, mas taas pa gayud, ug uban pa. Sa laing bahin, kinsa man ang gustong magpadayon apan wala gayud magbuhat niini nagpabilin sa iyang nahimutangan ug mosubli pa gani sa una, tungod kay samtang ang buhat wala matuman, ang tinguha moubos. Ang dili magtigom, nagasayang. Mao nga ang mga masigasig sa pagkahingpit mangita og mga kahigayunan alang sa maayong buhat, ug dili lang pasagdan nga molabay kini kung moabot. Mas daghan pa gyud nga tinuod nga maayong buhat ang imong mabuhat, mas mosaka pa gyud ka.

Mao kini ang paagi aron manggaranon sa mga maayong buhat, apan kinahanglan mag-amping pag-ayo sa pag-amuma sa maayong pamatasan. Apan kon adunay tinuod nga kadasig alang sa kaluwasan, kini magtudlo sa usa ka tawo sa tanan, kay kini mapuslanon kaayo.

(d) Mahitungod sa mga hugna sa matinahuron nga Kristohanong kinabuhi

d) Mahitungod sa mga hugna sa matinahuron nga Kristohanong kinabuhi

Kining tulo ka aspeto sa hiyas, sama sa makita sa ilang mga kinaiya, kanunay nga nagkonektar ug nag-uban-uban. Apan ang sukaranan nga sinugdanan sa tanan mao ang kadasig alang sa Kristohanong kinabuhi, nga gitukod sa grasya sa sakramento sa bunyag o penitensya. Pinaagi sa padayon nga serye sa mga buhat, kini magtudlo og maayong disposisyon sa espiritu ug kasingkasing sa usa ka tawo. Ang paglaum ug ang kusog sa moral nga kinabuhi naa niining mga disposisyon; busa, dili angay mohunong sa pagpaningkamot ug pag-atiman hangtod kini hingpit nga matukod, ug dili usab angay mawagtang ang kaisog tungod kay dili kini moturok dayon sama sa gipangandoy. Ang kahoy nga bag-o pa lang gitamnan dali ra mapukan, samtang ang kahoy nga nakaugat nanginahanglan og dakong paningkamot gikan sa bisan kinsa nga gustong pukangon kini. Ingon usab, sa pagsugod pa lang sa usa ka matarong nga kinabuhi, kining mga maayong kinaiya dili kasaligan, dili lig-on ug dali mausab; apan samtang magpadayon ang usa ka tawo sa mga buhat nga angay kaniya, mas molig-on ang ilang gamot sa kasingkasing ug mahimong, daw, natural nga kinaiya. Samtang ang maayong mga disposisyon moturok sa kasingkasing, ang dautang mga disposisyon mapalayas niini, ug ang kalag magkahatag nga labi pang putli. Base niini, matarong nga maila ang lain-laing hugna sa usa ka matinud-anong Kristohanon sumala sa mga hugna sa iyang espirituhanong kinabuhi. Sa Pulong sa Dios, gipakita kining mga hugna pinaagi sa pagtandi sa pagtubo sa espirituhanong kinabuhi sa pag-uswag sa usa ka liso, nga una 'mopamunga *og sagbot, unya sa uho*, ug sa katapusan *sa bukilid'* (Marcos 4:28), ug sa natural nga mga hugna sa kinabuhi sa tawo, sama sa pagkabata, pagkabatan-on, pagka-hamtong, o pagkahinog (1 Juan 2:12–14; Hebreohanon 5:13–14). Gikilala usab sa mga Balaang Amahan ang tulo ka hugna sa espirituhanong pagtubo: ang mga bag-o pa nagsugod, ang nagpadayon, ug ang hingpit na, o ang mga hugna sa pagbag-o, paghinlo, ug pagbalaan (Ang Hagdanan, hakbang 26).

Lisod kaayo paghubit unsa ang kinaiya sa matag usa niini nga mga hugna. Ang kinatibuk-ang balaod sa pagtubo mao nga gikan sa pagkamugna sa kinabuhi, sama sa siga o liso, hangtod sa hingpit nga pag-uswag niini ngadto sa kalayo o punongkahoy nga mamunga, o hangtod sa pagpadayag niini sa tanang pagkabubut-an ug pagkahingpit nga makab-ot niining kinabuhiha, ang tibuok proseso gigahin sa paningkamot ug pakigbisog, diin ang dautan gipang-ugda ug ang maayo gipalambo; apan imposible nga tukma nga matino kung asa gyud ang pagbalhin gikan sa pagkabata paingon sa pagkabatan-on, o gikan sa pagkabatan-on paingon sa pagkahamtong. Kay ang pag-uswag sa espirituhanong kinabuhi, sama sa lihok sa landong sa adlaw o sa pagtubo sa lawas, mahitabo nga walay kalit nga paglukso, uban sa maalamon ug walay hunong nga hinay-hinay nga pag-uswag. Sa niini nga bahin, pipila lamang ka mga kinaiya, nga gibase sa Pulong sa Dios ug sa mga sinulat sa mga Amahan, ang mailhan.

Ang yugto sa pagkabata. Kini ang panahon gikan sa sinugdanan sa Kristohanong kinabuhi hangtod sa pagtukod sa han-ay niini nga kinabuhi ug sa mga lagda nga nagdumala sa Kristohanong pamatasan sa kinatibuk-an. Kinahanglan, pananglitan, nga matino kung giunsa paglihok sa gawasnong han-ay sa kinabuhi—ug sa tinuod, sa nagkalain-laing kahimtang ug batok sa lain-laing mga tawo—sa paagi nga kini dili makaguba sa mga relasyon ni makababag sa espiritu. Lisod kaayo pangitaon ang tinuod nga dalan niini nga butang, mao nga mas ginapaboran sa usa ka tawo ang usa ka pamaagi kaysa sa lain. Sa susama, sa sulod nga kinabuhi sa usa ka tawo, sa dihang nag-atubang sa makalibog nga mga hunahuna ug mga pagbati, dili dayon mahimo ang pagtukod og pamaagi sa lihok nga magpasayon sa pag-ila ug pagpugong niini. Busa, samtang ang 'mga porma sa kinabuhi', aron isulti, gitukod, nagpadayon ang bata nga yugto sa espirituhanong kinabuhi sa tibuok niining panahona; usa ka yugto nga gihulagway, sama sa usa ka bata, sa kawalay kasiguruhan, kakulang sa pagkahamtong, bata nga panghuna-huna ug bata nga pakigpulong, ingon sa giingon ni Apostol Pablo (1 Cor. 13:11). Alang sa ingon nga mga sanggol sa Kristo gitanyag *ang 'gatas, dili lig-on nga pagkaon'* (Heb. 5:12–13), *'ang mga sinugdanan nga pagtulon-an sa pulong ni Cristo'* (Heb. 6:1), *ug 'putli nga espirituhanong gatas… aron pinaagi niini sila motubo paingon sa kaluwasan'* (1 Pet. 2:3). Tungod sa ingon nga kawalay-stabilidad ug kakulang sa pagkahamtong, dali ra silang madani ug kanunay silang madala sa *'bisan unsang hangin sa doktrina … pinaagi sa limbong ug ka-astig sa malimbungong pakana'* (Efe. 4:14); ug sa ilang mga motibo, mas mapainubsanon sila kaysa sa pagbulag sa tanang butang (1 Cor. 3:1–3). Bisan pa niana, ilang masinati ang pagpasaylo sa mga sala alang kang Cristo, *'ang kahibalo sa Amahan'* (1 Juan 2:13–14) ug *'ang pagtilaw sa kaayo sa Ginoo'* (1 Pedro 2:3). Ang kahibalo sa Dios Amahan usa ka talagsaong kinaiya. Ang usa ka bata dili makasabot sa dugay nga panahon, ni mailhan ang iyang amahan o inahan gikan sa mga estranghero, apan sa ulahi magsugod na kini sa pag-ila kanila, ug sa samang higayon magsugod usab ang kalipay sa

kinabuhi alang kaniya. Ug ang usa ka makasasala nga tawo, hangtod nga siya mobalik sa Dios, wala mailhi Siya, ang Amahan nga nagahigugma sa katawhan; apan, sa dihang mobalik sila kaniya, una nilang makita siya nga usa ka makahadlok nga Huwes; unya, pagkahuman sila malimpyo pinaagi sa bunyag o paghinulsol, matilawan nila ang iyang kaayo ug mailhan siya nga usa ka Amahan. Sa tinuod, kon atong husayon base sa sulod nga tawo, ang pagbati sa amahanong pag-atiman sa Dios mao ang nagpalahi sa usa ka anak ni Cristo. Ang Ginoo mao ang ilang giya: Siya nagiya kanila sa dili makita sa niining panahona sa kawalay kasiguruhan sa kinabuhi. Sa ilang mga motibasyon, ang kahadlok ang nangibabaw. Si San Juan Climacus nagtudlo sa mga nagsugod og pangunahin nga pisikal nga praktis sa pag-ascetismo: pagpuasa, panapton nga yuta, abo, kahilom, pagpaningkamot, pagpabilin nga mata, mga luha ug uban pa (kapitulo 26).

Panahon sa pagkabatan-on. Panahon kini sa pakigbisog ug paningkamot aron wagtangon ang mga pagbati ug mag-amuma sa mga hiyas. Sama sa gubat nga magsugod ang pakig-away sa diha nga nakahan-ay na ang mga tropa, o sama sa mga mag-uuma nga magsugod ang pagtanum sa diha nga nahuman na ang gikinahanglan nga preparasyon, ingon usab dinhi, sa diha nga natukod na ang mga porma sa kinabuhi, magsugod ang determinado nga pagpanglutos sa dautan sa sulod sa kaugalingon, kauban ang pagpatamnan sa pagkamaayo. Dili kini nagpasabot nga gitugotan ang dautan sa pagkabata, kondili karon kini gipanglutos, aron isulti, sistematiko ug walay hunong. Sama sa natural nga kinabuhi diin ang usa ka batan-on nag-atubang sa buluhaton sa pag-edukar sa iyang kaugalingon, ingon usab kini sa espirituhanong kinabuhi. Ngano man nga ang Pulong sa Dios naghisgot sa mga espirituhanong batan-on, nga nag-ingon nga sila lig-on, nga *'ang Pulong sa Dios nagpuyo* kanila, ug ilang *napildi ang dautan'* (1 Juan 2:14)? Ang Pulong sa Dios, nga kaniadto gidawat uban sa pagkamapainubsanon sama sa bata, karon nahimong kinabuhi gayud nila; nagpuyo kini kanila ug naghatag kanila sa kusog sa kinabuhi, nga pinaagi niini dili lang sila mga tigpaminaw kondili mga tigbuhat usab sa Pulong, ug pinaagi sa gahum niini, sama sa usa ka espada, ilang gisalikway ug gipukan ang dautan. Ang Ginoong Jesu-Cristo mao ang kamatuoran alang kanila—ang kamatuoran sa pagbayad-sala ug kaluwasan—nga kaniadto nagpuyo sa gawas sa tanang tawo, apan karon misulod ug nagpuyo sa ilang mga kasingkasing. Usa ka kinaiyanhong pagbati sa mga batan-on mao ang pagbati sa kusog sa Dios. 'Ang tanan nakong kusog naa sa Ginoo nga nagpalig-on kanako.' Ang usa ka batan-on nga lalaki mabuhi pinaagi sa iyang mga paglaum; busa, sa iyang mga motibasyon, ang labing kinaiyahan mao ang dili matandog nga paglaum sa pag-angkon sa pagkahingpit ug pagdawat sa walay katapusang mga panalangin, bisan pa man nga dili kini nagpasabot nga wala nay lain pang motibasyon. Sumala kang San Juan Climacus (ibid.), ila pangunahin nga ginasagop ang mga espirituhanong hiyas: pagpaubos, pagkawalay kasuko, maayong paglaum, malumo nga pagdasig, putli nga pag-ampo, ug pagkawalay interes sa kuwarta.

Pagkadato. Mao kini ang panahon nga mohunong ang sulod nga pakigbisog, ug ang usa ka tawo magsugod sa pagtilaw sa kalinaw ug kaamot sa espirituhanong mga panalangin. Ang mag-uuma, nga pagkahuman sa ani matilawan ang bunga sa iyang paningkamot, ug usab ang masa, nga gipaburot ug misaka, hingpit na ang porma—kini mga hulagway sa hingpit nga edad. Gihulagway sa Maalamon nga Sirach ang mga lihok sa kinaadman: giunsa niya pag-una pag-antos ug pagsulay sa iyang hinigugma, unya mibalik siya kaniya, gipalig-on ang iyang kasingkasing ug gipadayag kaniya ang iyang mga tinago (Sir. 4, ug uban pa). Kini nga ulahing aspeto mao ang kinaiya sa espirituhanong tawo. Gihatagan nato ang usa ka lalaki og pagkamatarong, dignidad, pagkamapundok ug kasinatian; ug ang Pulong sa Dios naghatag usab sa parehas nga mga hiyas sa espirituhanong tawo: *'makakaon* siya *og lig-on nga pagkaon'* (Heb. 5:14), ang iyang mga pagbati natudloan sa pag-ila tali sa maayo ug dautan; *'ang kahibalo sa walay katapusan, ... ang karaang'* (1 Juan 2:13–14); sa ato pa, ang labing natago nga mga kinaiya ug misteryo sa Dios gipadayag kaniya, samtang sa batan-on ug sa bata, ang mga kinaiya nga mas hayag mao ang sama sa pagkamaayo ug gahum. Sa tanang motibo, ang gugma mao ang labing kinaiya kanila: kay, pag-abot nila *"sa sukod sa hingpit nga pagkatawo ni Cristo*, sila *tinuod nga mobalik sa Gugma* Niya *sa tanang paagi, nga mao ang Ulo, si Cristo"* (Efe. 4:13, 4:15). Ang Ginoo mao ang ilang kinabuhi, nga nagahatag kanila kinabuhi ug nagatuman kanila (Gal. 2:20). Busa, nga *dili na* sila mabuhi *'alang sa ilang kaugalingon, kondili alang kaniya nga namatay ug nabanhaw pag-usab alang kanila'* (2 Cor. 5:15), ilang gihatag ang tanang pagsabot nila sa labaw nga kinaadman ni Cristo. Gitudloan sila ni San Juan Climacus, labaw sa tanan, sa usa ka kinabuhi sa Espiritu ug sa usa ka dili matandog nga pagpuyo sa Dios: usa ka kasingkasing nga dili ulipon, hingpit nga gugma, pag-atras sa hunahuna gikan sa kalibutan ug paglubong sa kaugalingon kang Kristo, ang kahayag sa langit sa kalag ug ang pagbantay sa mga hunahuna atol sa pag-ampo, pagkadagaya sa kahayag sa Diyos, tinguha sa kamatayon, pagdumot sa kinabuhi,

pagsabot sa langitnong mga misteryo, gahum batok sa mga demonyo, pagpreserbar sa dili masusi nga mga sugo sa Diyos, ug uban pa (ibid.).

Mahitungod sa pagtubo sa espirituhanong kinabuhi sa kinatibuk-an, angay hinumduman:

nga walay utlanan nga mahimong ipahamtang niini. Ang mga Kristohanon gitakda ang tumong nga mahimong *'hingpit, sama sa pagkahingpit sa inyong Amahan nga anaa sa langit'* (Mat. 5:48). Ang paningkamot nga ipadayag sa kaugalingon ang walay kinutuban nga modelo kinahanglan magdala sa usa ka tawo sa walay kinutuban nga mga hugna;

nga ang pagkahingpit dili lang para sa usa ka bahin, kondili naglangkob sa tibuok tawo—sa espiritu, kalag ug lawas, sa tanang bahin ug kakayahan sa ilang pagkatawo, ug *'sa kinaadman'* (Lucas 2:52), ug 'sa *pagtuo'* (Lucas 18:8), ug 'sa *paglaum'* (Roma 15:13), ug sa paghalad sa kaugalingon ug pagpahiubos sa kaugalingon (Fil. 2:7–8), ug sa *'pagpaté sa lawas* ug pagbalaan *niini'* (1 Cor. 9:27; Roma 8:7). Sa kinatibuk-an, ang pagkahingpit gipakita sa tanan nga gisagop sa mga bulahan sa Pulong sa Dios;

nga ang tanang posible nga lebel sa pagkahingpit dinhi sa yuta labaw ra sa relatibong kahulugan; kini dili nagpasabot sa hingpit nga pagkabalaan ug pagkahamtong, ug sigurado nga dili kini nagpugong sa posibilidad sa pagkahulog. Ngano man nga si Apostol Pablo, sa usa ka bahin, nagmando: *'Pag-amping kamo nga magbarug nga lig-on, aron dili kamo mahulog'*, samtang sa pikas bahin iyang giangkon mahitungod sa iyang kaugalingon: *'Dili ko giisip nga nakab-ot na nako kini'* (1 Cor. 10:12; Fil. 3:13–16). Busa, walay panahon nga makasulti kita og 'Igong'; kondili kinahanglan kanunay kitang magsugod pag-usab; kanunay *'pukawaon ang gasa sa Dios'* (2 Tim. 1:6) ug maningkamot nga walay kapoy *'padulong sa pagkahingpit'* (Heb. 6:1). Nagpamatuod si Macarius ang Dako nga bisan ang hingpit dili magpabilin sa usa ka lebel, apan usahay mosaka ug usahay mahulog, ug nga bisan para kanila imposible nga magpabilin kanunay sa labing hataas nga mga lebel, kay kini dili masarangan sa atong mortal nga kinaiyahan (tan-awa Diskurso 8, § 4). Gihisgutan ni San Juan Climacus si Efrem nga taga-Siria isip usa ka pananglitan, nga sa iyang pagsaka ngadto sa kahitas-an sa kawalay-pagbati, misinggit sa Dios: 'Padayona alang kanako ang mga balud sa Imong grasya', sama sa pag-ampo ni David: *'Tabangi ako, aron makapahulay ako'* (Salmo 38:14; Ang Hagdanan, st. 26).

Sa pagkahibalo niini, ang tanan kinahanglan susihon kung asa sila nagbarug. Tingali ang pundasyon naibutang na… apan kung nakahimo ba og usa ka lakang paingon sa unahan sukad niadto, ang Dios ra ang nakahibalo. Bisan pa niana, magmatngon kita sa usa ka butang: nga ang atong kadasig dili mapalong. Basta kini magpabilin, aduna gihapon paglaum sa kalampusan. Tingali usahay maningkamot kita sa pagbuhat og maayong buhat ug motubo, bisan pa sa gilapdon sa buhok. Apan sa diha nga mamatay na kana nga kadasig, mawala na ang tanan. Hinaut nga ang Ginoo maoy among panalipod ug among kusog!

Idugang pa nako ang usa ka hunahuna: mahitungod sa hataas nga dignidad sa tinuod nga Kristohanong kinabuhi, o sa hataas nga bili sa hiyas, ug sa samang higayon ang dili ikahandom nga panagway niini. Kini nga kalainan mapuslanon kaayo sa pagtudlo. Walay bisan unsa dinhi sa yuta nga ikatandi sa Kristohanong hiyas sa pagtan-aw sa dignidad. Unsa man ang gitawag sa Manluluwas nga usa ka butang nga gikinahanglan? Kusog nga tinguha alang sa kaluwasan sa kalag. Apan kini gayud ang Kristohanong birtud. Unsa pa ang mas importante kaysa pag-angkon niining katapusang tumong? Bisan pa, kini makab-ot lamang pinaagi sa Kristohanong birtud. Unsa pa ang mas malipay kaysa pakig-uban sa Dios? Bisan pa, kini dili mapabulag sa Kristohanong birtud.

Daghan kaayong butang sa kalibutan ang angay respetohon: ang arte, siyensya, maayong pagdumala, bahandi, dungog; apan unsa kaha kini tanan kung walay pagkamaayo? *'Unsa may kapuslanan sa tawo kung makuha niya ang tibuok kalibutan, apan mawala ang iyang kalag?*' (Mateo 16:26). Ang tanan nga ubang butang gawas sa birtud sama sa zero sa matematika ug nakakuha sa kahulugan ug kahinungdanon niini gikan lamang niini, sama sa zero nga nakakuha gikan sa numero uno.

Ang nakab-ot sa pagkamabuotan nakab-ot usab og usa ka bahandi nga dili malaglag. Ang tanan nga uban mahimong makawat dinhi, ug dili gyud malikayan nga biyaan sa usa ka tawo sa takna sa kamatayon. Apan ang pagkamaayo malampason kining pagsulay ug mosulod uban sa tawo sa langitnong yutang natawhan. Bisan pa nga walay ingon ana nga pagtandi sa mga butang nga panandaliang sama sa , kon mobalhin kita sa Kristohanong paagi sa kinabuhi—ang maayong kinabuhi—mahayag ang talagsaong mga bentaha niini.

Ang usa ka Kristohanon nga nagkinabuhi sa tinuod nga Kristohanong paagi adunay Diyos ingon niyang Amahan, gikan Kaniya siya natawo ug nga labing maloloy-on kaniya; siya igsoon sa Ginoong Jesu-Kristo ug miyembro sa Iyang unod ug mga bukog; siya usa ka kauban ug tagapang-atiman sa mga misteryo sa Diyos; usa ka puloy-anan sa Trinidad nga Diyos, kauban nga ministro sa mga anghel ug mga balaan.

Nadawat niya ang dili masukod nga grasya aron makig-ambit sa Lawas ni Kristo ug, pinaagi sa Pulong sa Dios—sama sa usa ka tabing—mosulod sa labing sulod nga santuwaryo, aron makig-istorya sa Tinud-anay nga Dios atubangan-atubangan sa putli nga pag-ampo; ang iyang yutang natawhan mao ang langit, ug didto nahimutang ang usa ka panulondon nga dili mailhan sa sinultian sa tawo. Akong tambag sa tanan nga basahon ang buhat ni His Eminence Tikhon mahitungod sa mga bentaha sa Kristohanon sa ika-siyam nga bolyum sa iyang tinipong mga buhat.

Ang usa ka Kristohanon angay kanunayng pahimangnoan ang iyang kaugalingon bahin niini nga bentaha sa usa ka buhing may hiyas, aron mas kanunay siyang makasiyagit: 'Unsa may atong naa sa langit?..' Kung tan-awon nato ang ingon nga kahitas-an sa usa ka buhing may hiyas nga Kristohanon, atong maasahan ang usa ka hayag nga kaugmaon para kaniya. Apan ang Pulong sa Dios wala magsaad niini, ug sa tinuod, halos dili kini mahitabo. Ang bisan kinsa nga magsugod sa pagkinabuhi nga Kristohanon mosulod sa usa ka masipit ug masubo nga dalan, kuhaon ang iyang krus ug mosunod kang Kristo uban niini. Ang Ginoong Jesu-Kristo mismo gitamay, gipakumbaba labaw pa sa bisan kinsa nga anak sa tawo, ug gipako sa krus. Miingon Siya sa mga Apostoles: 'Sa kalibutan mag-antos kamo.' *'Gipili ko kamo gikan sa kalibutan; busa gikaligut-an kamo sa kalibutan'* (Juan 15:18–19). Miingon ang mga Apostoles bahin sa ilang kaugalingon: *'Hangtud karon nagagutom kami ug kauhaw, ug nagasul-ob kami og gisi-gisi… ingon kami sa hugaw sa kalibutan, sa hugaw sa yuta'* (1 Cor. 4:11, 4:13). Sa pagsunod sa ilang mga tiil, ug sa tanang panahon*,* "*ang mga gustong magkinabuhi nga matinud-anon sa Dios…* ginapanglutos" (2 Tim. 3:12). Dili kini mahimong lahi. Ang kalibutan, nga nagahigda sa dautan, dili magpasaylo sa mga nagasaway niini. Si Satanas dili magpasaylo sa iyang mga kaatbang. Ug ang Kristohanon usa ka sundalo sa Dios batok sa prinsipe sa kangitngit; mao nga siya usa ka target sa mga pana sa malisiya sa kalibutan ug sa prinsipe niini. Sukad pa sa sinugdanan, nag-atubang siya sa pagduhaduha ug mga akusasyon sa pagka-hipokrito ug pagkamatarong sa kaugalingon; ginasundan, usa-usa, sa personal nga mga insulto, ang pagkawalay pribilehiyo, klarong pagpanlupig, ug pagdumot gikan sa tanang kilid, nga ang gigikanan niini dili gyud mapatin-aw sa bisan kinsa sa mga nagpasugod niini. Apan samtang ang panagway sa gawas sa Kristohanon ginasunog, ang iyang sulod nga kaugalingon ginabag-o adlaw-adlaw. Ang Krus mao ang hagdanan diin mosaka ang usa sa mga hagdanan sa Kristohanong pagkahingpit. Niining itom nga sudlanan, naporma ang mga bahandi sa espiritu. Sa sulod niini gipakita ang tanang pagkahingpit sa mga bahin ug kakayahan sa tawo—mao ang pagkahingpit sa espiritu, sa kalag ug sa lawas, sa hunahuna, sa kabubut-on ug sa kasingkasing; ug, nga nagakusog kanunay, siya nabag-o gikan sa usa ka bata sa Kristo ngadto sa usa ka hamtong nga tawo, andam na nga molakaw gikan niining preparatoryong kalibutan paingon sa tinuod nga kalibutan, nga nagahandom nga hiusa sa Kristo. Sa katapusan, ang nagapaningkamot nga peregrino nakompleto ang iyang panaw, walay kasakit nga gitangtang ang iyang bisti sa peregrino, gidawat sa mga anghel, gihimaya ngadto sa Trono sa walay kinutuban nga Dios, ug gibutang sa iyang matarong nga puwesto, diin siya nag-angkon sa dili masukod nga kalipay sa espiritu pinaagi sa mistikal nga pagtan-aw sa Dios, hangtod, sa Ikaduhang Pag-abot ni Kristo, kining mortal nga lawas gisul-oban sa pagkawalay kamatayon. Unya, samtang mapuno sa pagka-Diyos ang iyang tibuok pagkatawo, mosidlak siya sa walay katapusan, sama sa adlaw, sa gingharian sa Amahan.

Pagkahuman niini, ang pangutana sa koneksyon tali sa kalipay ug kalinaw sa langit ug sa usa ka maayong kinabuhi masulbad sa kaugalingon niini: Niining kasamtangang kinabuhi, alang sa espirituhanong pagkahingpit, ang mga Kristohanon dili tagaan og mga panalangin sa kalibutan; hinuon, dinhi ila lamang matilawan ang sulod nga espirituhanong panalangin, ug, bisan pa sa tanang ilang kasubo, sila maglipay kanunay ug mapuno sa kalinaw sa Dios, nga labaw pa sa tanang pagsabot, nga nagagikan sa pagbati sa kaluoy sa Dios. Sa umaabot nga kinabuhi, nga walay kasubo, kini nga espirituhanong kalipay ipadayag sa tibuok kahingpitan niini ug maglungtad lamang sa espirituhanong porma hangtod sa Ikaduhang Pag-abot. Human sa Ikaduhang Pag-abot, bisan pa, ang atong nabag-ong mga lawas makigbahin usab niini nga kalipay, ug unya ang mga matarong malipay sa tibuok nilang pagkatawo alang sa walay katapusang panahon.

Kini nga katapusan nagkorona sa buhat! Paninguha sa kalag nga makab-ot kini uban sa kaisog. Ug unsa man ang mga kasakit sa kinabuhi, unsa kaha kini nga kamalasan? Gamay ra kaayo… karon, ugma mahuman na!

2) Mahitungod sa sala

Ug ang sala, sama sa pagkamaayo, mahimong tan-awon sa tulo ka porma sa pagpadayag niini: a) ingon usa ka buhat, b) ingon usa ka disposisyon o pagbati, c) ingon usa ka kahimtang ug usa ka masalawaton nga disposisyon sa kalag. Ug ang masalawaton nga kinabuhi adunay mga hugna, sama sa usa ka buhing may pagkamaayo.

3) Ang sala sa tulo ka porma sa pagpadayag

a) Ang sala isip usa ka buhat

a) Ang sala isip usa ka buhat

Unsa ang sala? Ang usa ka makasasala nga buhat mao ang paglapas sa usa ka sugo o pagdili sa Dios o, ingon sa Apostol, *'ang sala mao ang paglapas sa balaod'* (1 Juan 3:4). Duha ka partikular nga kinaiya ang dayon nga makita sa pulong nga 'sala' gikan sa mga termino nga 'paglapas' ug 'sugo'. Sa una, kini usa ka pag-abuso sa kagawasan; sa ikaduha, kini usa ka pagdumot sa balaod.

Ang sala naglungtad lamang sa mga rasyonal nga binuhat – pareho sa dili-karehula ug sa mga naghiusa sa lawas. Ingon usa ka espesyal nga pribilehiyo, gihatagan sila sa Ginoo og kagawasan. Apan, sa matag kilid niining pribilehiyo adunay kal-ang. Ang kagawasan walay utlanan: mahimo kitang mobalhin padulong sa Dios, ug mahimo kitang moliko palayo Niya. Apan kining posibilidad anaa sa kagawasan dili aron ang binuhat moliko gikan sa Magbubuhat, kondili tungod kay kini mao ang kinaiya sa kagawasan. Ang katuyoan ug katapusan sa kagawasan mao ang boluntaryong pag-alagad sa Dios, ang Magbubuhat niini, aron ang binuhat, pinaagi sa boluntaryong pag-alagad sa Dios ug pagtuman sa Iyang kabubut-on, mahimong labi pang takus sa mga panalangin ug mahimong labing lapad nga sudlanan sa kalipay. Klaro nga ang usa ka binuhat nga molapas sa kabubut-on sa Diyos nag-abusar sa iyang kagawasan. Gipahayag kini aron ipakita nga iya kining gihimo pinaagi sa iyang kaugalingong kagustohan, dili tungod sa bisan unsang panginahanglan o kapalaran, kondili sa iyang kaugalingong gawasnong kabubut-on; sa ato pa, aduna kini hingpit nga kapasidad nga matuman ang kabubut-on sa Diyos sa mismong higayon nga mapakyas kini sa pagbuhat niini. Niining pagsabot, ang 'Orthodox Confession' nag-ingon nga ang sala mao ang walay pagpugong nga kabubut-on sa tawo ug sa yawa. Walay nakapugos sa yawa sa pagrebelde batok sa Dios: gibuhat niya kini sa iyang kaugalingong pagbuot. Bisan pa nga gitintal ni Satanas ang atong unang mga ginikanan, wala niya gipugngan ang ilang kagawasan, kondili ginlimbongan lang sila; busa, sa dihang ilang gilapas ang sugo, nakasala sila nga gawasnon, sa ilang kaugalingong pagbuot. Ug karon, bisan pa man motindog batok kanato ang daghang mga kahakog, ug magpakig-away kanato ang kalibutan ug ang yawa; apan ang sala mismo hingpit nga atong kaugalingong gawasnong buhat, nga walay pagpugos, bunga sa usa ka walay pagpugong nga kabubut-on.

Ang sala mao ang paglapas o pagbali sa balaod. Apan ang balaod mismo nagpabilin nga dili mausab. Lapas ug bali ra kini sa tawo nga makasasala. Pananglitan, ang kawalay pagtuo usa ka paglapas sa balaod sa pagtuo kang Dios, apan ang Dios ug ang pagtuo nagpabilin nga dili malapas sa ilang kaugalingon. Giblasphemiya niya silang duha sulod lang sa iyang kaugalingon, nga siya usa ka mapangblasphemiya tungod kay wala siya modawat, kondili iyang gisalikway, gipasipala, ug gitamakan kini nga balaod. Busa, ang pagpasipala sa balaod usa ka dili ikalain nga kinaiya sa sala; ang pagpasipala sa balaod, ingon niini, mao ang pagpasipala sa kabubut-on sa Dios ug pagsupak sa Dios. Labaw pa, tungod kay ang moral nga balaod gipahimutang sa kinaiyahan mismo sa tawo ug sa tinuod nga nagkahiuyon ug nagkahiusa sa iyang pagkaanaa, pinaagi sa paglapas niini, ang tawo naglihok batok sa iyang kaugalingon, gipapas ug gilaglag ang iyang kaugalingon; kay ang dili mausab nga kondisyon alang sa kaayohan ug kahimsog sa matag binuhat mao ang walay babag nga pag-uswag sa mga prinsipyo nga anaa na niini. Busa, masulti nga ang sala usa ka hilo ug pagkaguba sa tawo pinaagi sa tinuyo nga paglapas sa balaod. Gikan sa pagsupak sa balaod, dili malikayan nga mosangpot sa kamatayon ug mosiga ang kasuko sa Dios.

Busa, ang sala kasagarang mailhan sa walay pagpugong nga kabubut-on, pagdumot sa balaod, ug makaguba nga kusog, nga kini mobalik ug molihok batok sa makasasala.

Nagresulta kini nga dili ikalimod nga ang sala naglangkob sa kakulangan ug imperpeksyon sa atong mga gahum, o nga kini usa ka dili malikayan nga sangputanan sa atong mga limitasyon. Tungod kay dili kita omniscient (nakahibalo sa tanan) ni omnipotent (makagahum sa tanan), dili kita mahimong mga santo. Tinuod nga limitado ang atong mga gahum; apan sigurado nga ang mga obligasyon nga gibutang kanato dili walay

katapusan, kondili tukma gayud sa atong kinaiyahan. Kung kinabuhi nga anghel ang gipangayo kanato, mahimo kitang makasang-at og pasangil nga dili nato kini makab-ot. Apan kung, isip tawo, dili kita magkinabuhi sa tawo nga paagi, giunsa pa nato pagpasangil sa atong kaugalingon? Sa samang paagi, dili tinuod nga ang sala usa ka sangputanan sa kakulang sa panglantaw sa hunahuna o kawalay pag-amping: pagtakda sa sayop nga tumong o pagpili sa sayop nga paagi. Tanan niini mahitabo usab sa sala; apan ang sala, sa estrikto nga pagkasulti, naa sa pagkadaut sa kabubut-on, diin nahibalo kita unsay angay buhaton apan dili nato kini buhaton tungod kay dili nato gusto. *'Bisan kinsa nga nakahibalo sa husto nga buhaton ug mapakyas sa pagbuhat niini, nakasala'* (Santiago 4:17).

1b) Asa man gikan ang sala? Mahitungod sa gigikanan sa sala, katingalahan kini sa diyablo ug sa tawo. Hunahunaa ang labing putli ug hingpit nga makatarunganong binuhat, sama sa usa ka anghel, nga bag-o pa lang nahuman sa mga kamot sa Magbubuhat nga adunay hataas nga mga hiyas nga nagpaduol kaniya sa Magbubuhat; nadawat niya ang usa ka sugo ug sa dili madugay, human hingpit niyang masayran ang kabubut-on sa iyang Magbubuhat, nahibalo sa Iyang mga pagdili, unsay makapahimuot Niya ug unsay dili, mipili siya sa dili makapahimuot nga supak Niya. Dili makahunahuna ang bisan usa ka hunahuna nga mahimong basihan sa pagpatin-aw sa ingon nga lihok. Kini usa ka dili masukod nga moral nga misteryo! Usa ka hunahuna, o sulod nga pulong, ang natawo sa espiritu ug nakapamunga og daghang dautan nga napuno ang tibuok kalibutan niini—usa ka dautan nga malungtaron kaayo nga magpabilin hangtod sa walay katapusan, bisan pa man nga kini magdala sa kaugalingon niini sa pagkaguba. Mao kana ang kinaiya sa kagawasan! Ang usa ka gawasnong binuhat mao ang walay klarong gigikanan sa mga lihok nga dili kanunay masuta ang hinungdan pinaagi sa pangutana nga 'ngano?' Yano lang kay gusto nako; ug gusto nako kay gusto gyud nako.

Ingon usab, sa tawo, ang gigikanan sa sala halos dili masabtan, kay siya usab nakasala, bisan pa sa hingpit niyang kahibalo. Sa nahulog nga makasasala, masabtan gihapon ang gigikanan sa mga sala, kay ang nakasala nahimong ulipon sa sala, gilakip niya ang sala sa iyang kaugalingon, ug daw giangkon kini nga iyang lagda. Apan unsa may hinungdan, ug giunsa man nahitabo ang paghulog sa unang putli nga tawo, o karon, ang paghulog sa mga tawo nga namauswag sa pagkamaayo, nga natilawan ang kaanindot niini, nga gihatagan sa espesyal nga pabor sa Dios—ang mga matarong? Ang mosunod nga talata gikan sa Sulat ngadto sa mga Hebreohanon naghatag og kahayag niini: *'Mag-amping kamo, mga igsoon, basig adunay sa bisan kinsa kaninyo usa ka dautang kasingkasing sa kawalay pagtuo, nga magdala kaninyo sa pagtalikod gikan sa buhing Dios. Apan magdasig kamo sa usag usa adlaw-adlaw, samtang gitawag pa nga 'karong adlawa', aron walay bisan kinsa kaninyo ang mapalig-on tungod sa limbong sa sala'* (Heb. 3:12–13). Dinhi gipakita nga ang sala magsugod sa kawalay pagtuo, sa pagkahuyang sa pagtuo sa kamatuoran, ug sa pagkalibog sa hunahuna. Naghatag kini og landong sa kamatuoran, sa Dios, sa Iyang balaod ug sa langitnong kahusay; busa, samtang motubo kini nga landong, mas mapalayo pa kini kanila gikan sa ilang hunahuna. Mao kini ang gibuhat sa yawa sa sinugdanan, pinaagi sa paglapo sa hulagway sa Dios sa hunahuna sa atong unang mga ginikanan. Dinhi usab nagsugod ang sala sa matag indibidwal. Busa, katungdanan sa bisan kinsa nga dili gustong makasala nga bag-ohon ang ilang pagtuo kanunay kutob sa mahimo. Unya, mosunod niining kawalay pagtuo ang makasasala nga pangdani sa paglaum sa dakong kalipay, nga moabot sa kaugalingon niini, nga walay paningkamot, pinaagi lang sa pagpakasala. Kining paglaum nagpugong sa atensyon ug kasingkasing sa usa ka tawo ngadto sa butang nga sala.

Unya, kining usa ka butang ra ang hunahunaon ug handomon sa usa ka tawo. Ang Balaod, ang kamatuoran, ang mga panginahanglan sa espiritu, ang Pulong sa Dios – tanan nahimong walay pulos. Ang tawo nangalig-on batok niini, o nasulod na gayud sa pagkamatarug ug pagsupak, andam na mosulti: 'Pahawa!' – o niliko gikan sa Dios... Walay kahadlok kaniya, sama sa usa ka mabangis nga hayop, mosulong kini sa sala. Sa mismong pundasyon ug sa kinahiladman sa tanan niini nagbarug ang usa ka malimbongon nga kasingkasing: pagkawalay pagkamatinud-anon, sulod nga pagpanglimbong sa kaugalingon sa atubangan sa kaugalingon ug sa atubangan sa Dios, nga Bisan pa niana, dili niya itulga. Nagpabilin kini didto sa tibuok proseso sa sala, nagpalihok sa tibuok butang ug nagtago niini sa sulod niini.

Busa, ang mekanismo sa sala nahimong medyo klaro. Apan dili kini hingpit nga pagpasabot niini. Kay asa man naggikan kining kawalay pagkamatinud-anon ug limbong sa usa nga kaniadto matinud-anon ug matarong? Dugang pa, asa man gikan ang kawalay pagtuo sa usa kaniadto nga naghinga sa pagtuo; asa man gikan ang makasasalaong pagpangdayeg sa usa kaniadto nga nagdumot sa sala; o ang pagkamatig-a sa kasingkasing sa usa nga malumo ug mapainubsanon? Hinumdumi ang pananglitan sa balaan nga asketiko nga nakaabante na sa ingon ka dako nga ang usa ka anghel nagdala kaniya og pagkaon. Giunsa man nahitabo nga,

pagkahuman biyaan ang disyerto, mibalik siya sa kalibutan? Ug nakalingkawas unta siya, kon wala siya gipugngan sa kalooy sa Dios. Busa, ang sala usa ka misteryo… kita tanan makasasala ug lawom kaayo ang atong sala, apan dili nato masulti sa atong kaugalingon ngano kita makasasala.

Busa, dili lamang pinaagi sa dili-direktang konklusyon, kondili usab direkta, ang gigikanan sa atong sala masubay ngadto sa yawa. Naglabay siya og landong ug kangitngit sa kalag ug, sama sa pagpa-hubog niini, gidala kini sa punto nga kini manganak og sala, una sa sulod niini ug unya sa gawas. Bisan pa, dili kini makaluwas sa kalag, kay ang tukso dili usa ka panginahanglan. Ang sala kanunay usa ka tinuyoang pagtalikod gikan sa Dios ug sa Iyang balaang balaod aron matuman ang kaugalingong kalipay. Magbantay ug pag-ampo: 'Ayaw kami itugyan sa tukso, O Ginoo!'

1(a) Mga Klase sa Sala. Aron mas masabtan pag-ayo ang sala, gilista dinhi ang nagkalain-laing klase niini, kay sa niini mas klaro ang makita ang dautan ug ngitngit nga kinaiya niini. Isip giya niini, atong gamiton ang yano nga pagsabot sa sala. Ang sala mao ang paglapas sa usa ka sugo nga nagmando o nagdili sa usa ka piho nga buhat; usa ka tinuyo ug boluntaryong paglapas. Busa, adunay mga sala sa pagpasagad ug mga sala sa pagbuhat. Ang Ginoo miingon: *'Likay kamo sa dautan ug buhata ang maayo'* (Salmo 33:15); ang usa ka tawo kinahanglan magbuhat sa usa ka butang ug magpugong sa pagbuhat sa lain. Busa, kung buhaton nato ang dili nato angay buhaton, nakasala kita, ug kung mapakyas kita sa pagbuhat sa angay nato buhaton, nakasala usab kita. Ang paglapas ug ang kapakyasan sa pagtuman sa usa ka sugo pareho nga mga sala. Ang una mas grabe kaysa sa ikaduha, kay ang paglapas sa usa ka sugo nagkinahanglan og partikular nga paningkamot ug motumaw lamang gikan sa dakong pagkamatarug ug pagkadautan sa kabubut-on. Apan, angay hinumduman nga ang mga kapakyasan mahimo usab nga seryoso kaayo ug kasagaran mas seryoso pa kaysa sa mga paglapas mismo. Labi na kini tinuod sa mga kaso diin ang ingon nga pagpasagad naggikan sa kanunay ug naandan nga pagbalewala sa balaod o sa pagdumot niini, ingon man usab sa mga kaso diin ang mga katungdanan gipasagdan—bisan pa man importante kini sa ilang kaugalingon o ingon nga ang pagpasagad niini magdala og makadaot ug makaguba nga mga sangputanan alang sa uban. Mao kini ang pagpasagad sa kaugalingong katungdanan sa usa ka amahan, pari, magtutudlo, ug uban pa. Ang Pulong sa Dios klaro nga nagtumong sa sala sa ingon nga pagpasagad sa labing husto nga pananglitan, mao ang sa Katapusang Paghukom. Busa, *sa 'walay maalamon nga sulugoon'* nga nagtago sa iyang talento, giingon: *'Ibuto* siya *sa gawas nga kangitngit'* (Mat. 25:30); ug sa mga mapintas ang kasingkasing batok sa mga kabus, masulti: *'Tungod kay wala ninyo kini gibuhat... palayo kamo kanako'* (Mat. 25:40–41).

Busa, ang matag tawo nga masigasig alang sa moral nga pagkahingpit kinahanglan, sa tanang paagi, ibalik sa sulod sa ilang konsensya ang pagbati sa obligasyon ngadto sa positibo nga mga sugo sa balaod ug tumanon kini; ug kon masala, pagpukaw sa angay nga paghinulsol ug kasubo niini ug pagpanglimpyo sa kaugalingon pinaagi sa paghinulsol; kay kanunay dili lang ang mga walay kahibalo, apan bisan pa ang mga maayo kaayo og kahibalo sa ilang mga katungdanan—tungod lang kay wala sila makabuhat og dagkong paglapas o krimen—nagaingon: 'Unsa may akong nabuhat, unya?' nga wala magtagad sa ilang mga kapakyasan, bisan unsa pa ka dako kini.

Gidugang pa ang lain-laing klase sa sala tungod kay kini usa ka boluntaryo, gawasnong paglapas o pagpasagad sa usa ka sugo. Tungod kay ang tanang gawasnong lihok gihimo pinaagi sa interaksyon sa rason ug sa kabubut-on, ang mga sala gitawag og lain-laing ngalan, nuansa, ug klase depende kung asa sa duha ka gahum ang mas dako nga papel o mas dakong impluwensya pinaagi sa sayop nga lihok – bisan kini rason o kabubut-on.

Ang papel sa pangatarungan sa moral nga kalihokan mao ang pagpahibalo sa usa ka tawo sa iyang mga katungdanan ug unya, sa mismong buhat sa pagtuman niini, ang hugot nga pagbantay kon giunsa, unsa, ug asa kini buhaton. Kung ang pangatarungan mapakyas sa husto nga pagtuman sa iyang katungdanan sa usa ka higayon o sa lain, kini magmugna, sa usa ka bahin, sa mga sala sa pagkawalay-hibalo ug, sa pikas bahin, sa mga sala sa kakulang sa pag-amping.

Ang tanan nga matinud-anon sa ilang kaugalingon ug sa ilang katuyoan kinahanglan, kutob sa ilang makaya ug sa sulod sa ilang gahum, makatigom og kahibalo sa ilang mga katungdanan ug ipatin-aw sa ilang kaugalingon unsa ang ilang buhaton ug unsaon. Alang niini, ang matag-usa gihatagan og konsensya, kana nga wala'y sinulat nga balaod diin, bisan walay pagtudlo, mailhan nila ang ilang katungdanan; Apan sa Kristiyanismo, kini gisumpay sa Pulong sa Dios, nga bukas sa tanan, ang walay hunong nga pagpangwali sa Simbahan, ug ang pulong nga gisulti sa mga pastor, nga mahitungod kanila gisulat: *'Pangutan-a ang imong amahan, ug isulti niya kanimo; ang imong mga katigulangan, ug isulti nila kanimo'* (Deut. 32:7). Ug usab:

'Pag-amping kaayo nga buhaton nimo ang tanan sumala sa balaod nga itudlo kanimo sa mga pari' (Deut. 24:8). Bisan pa niana, dili na katingad-an nga halos tanan moingon: 'Ah! Wala ko kahibalo' – mao ang pagpasangil sa ilang kaugalingon tungod sa ilang pagkawalay kahibalo, labi na kon kini mahitungod sa piho nga mga kaso. Apan, sa laing bahin, dili tanan nga pagkawalay kahibalo pareho nga sala. Niining bahin, angay hinumduman:

Ang bisan kinsa nga nagkinabuhi nga matinud-anon sa kasingkasing, naningkamot kutob sa mahimo sa pagkat-on ug sa pagbuhat sa iyang nahibal-an, apan sa samang higayon makahimo og dili matarong nga butang nga wala magdahom nga sala kini, nga malinaw ang konsensya, nga walay pagduha-duha o paglangan—alang sa ingon nga tawo, sa tinuod, ang bugtong sala mao ang sala sa pagkawalay-hibalo, sa ato pa, usa ka sayop nga buhat nga gihimo sa usa ka tawo nga dili siya hingpit nga manubag.

Bisan kinsa nga tawo nga walay pagtagad sa iyang kaugalingon ug sa iyang katungdanan, nga nagpuyo sa kawalay pag-amping ug pagkawalay pagtagad sa iyang kaugalingong kaluwasan, dili pasayloon kung makahimo siya og sayop tungod sa kawalay kahibalo. Kay tungod kay wala siya'y gugma sa maayo, bisan pa og mailhan niya kini, lagmit nga dili gihapon niya kini buhaton; ni dili niya kini mailhan, tungod sa kakulang sa gugma o sa iyang kanunay nga pagdumot sa pagkamaayo. Ang ingon nga tawo makasala sa duha ka paagi: sa dili niya pagkahibalo o pag-ila, ug sa mga buhat nga iyang gihimo tungod sa maong pagkawalay-hibalo. Sa dili pag-ila sa iyang katungdanan nagbarug ang tinago nga tinguha alang sa supak niini.

Mas makasasala pa gayud kining ingon nga pagkawalay-hibalo tungod kay nagpadayag kini sa usa ka labi ka dautang kabubut-on; sa ato pa, mas importante ang hilisgutan nga wala mailhi—pananglitan, ang mga butang sa pagtuo ug labi na gayud ang labing batakang mga prinsipyo niini: ang mga katungdanan nga direkta nga may kalabotan sa tawong tawag sa kinabuhi— mas sayon alang sa usa ka tawo nga makat-on sa wala niya nahibaloan, pinaagi sa iyang kaugalingong abilidad o pinaagi sa tabang gikan sa gawas; mas dako ang responsibilidad nga dili lang iya nga gipanag-iya kondili gibati usab niya.

Ang kinatumyan sa kadautan mao ang kawalay-hibalo, kung ang usa ka tawo magpabilin sa kahimtang nga iyang dili ganahan dili lang tungod sa kapabayaan ug kawalay pag-amping, kondili tungod usab sa pagdumot o pagpanamastamas. Kini mao kadtong nagtawag sa ilang kaugalingon nga mga Kristohanon, apan nagpasipala sa Kristiyanismo, bisan pa nga wala nila kini nahibaloan sumala sa angay.

Ug mao kana ang katungdanan sa usa ka tawo: magmatngon sa ilang kaugalingon ug sa ilang mga lihok. Busa, kon kinsa man ang nakahibalo sa iyang katungdanan, o sa husto nga paagi sa paglihok, apan sa pagpatuman niining katungdanan, o sa pagtuman sa iyang mga obligasyon, mapakyas siya sa pagbantay sa iyang kaugalingon ug, ingon nga resulta, makahimo siya og lain-laing mga sayop ug kalapasan, nan nagasala siya, ug ang mga sala nga ingon niini gitawag nga mga sala sa kawalay pag-amping ug pagpadali.

Mahitungod niining matang sa sala, kinahanglan masabtan sa usa ka tawo:

nga sa atong kasamtangang kahimtang sa kagubot sa atong mga gahum, o sa ilang kawalay-pahulay ug kawalay-kahanas, imposible nga bantayan ang tanan – sulod ug gawas. Busa, kon kinsa man ang hugot nga nagbantay sa iyang kaugalingon, nagpuyo uban sa usa ka magmata nga kasingkasing ug matin-aw nga hunahuna, makasala sa dili tuyo—nga wala masayri kung giunsa—sa hunahuna, pulong o buhat, ug unya, pagkahibalo niini, dayon kini iyang balibaran uban sa tibuok kasingkasing nga kasuko, ug pagabalaanon ang iyang kaugalingon pinaagi sa pag-ampo sa paghinulsol: *'Limpyoha ako gikan sa akong tinago nga mga sala'* (Salmo 18:13) – ang paglapas sa maong tawo dili masala: kini usa ka kahuyang, dili dautang tuyo, pananglitan – usa ka pagbuto sa pagdumot, pag-inggit ug uban pa. Ang labing importante mao kini: sa diha nga masabtan kini, kinahanglan kini balibaran sa tibuok kasingkasing; kay kinsa man ang modawat niini pagkahuman ug malingaw niini, mopili unya sa butang nga wala niya makita kaniadto ug nga iyang nabuhat nga wala niya nahibaloan o gipili.

Sa laing bahin, aduna ang usa ka tawo nga, samtang nagmatngon sa iyang katungdanan ug naghandum nga molihok sa husto, bisan pa niana, sa mismong higayon sa paglihok, nagtugot sa iyang kaugalingon nga mapailalom sa mga pagdani sa iyang kinaiya o sa pagbati sa iyang kasingkasing—pananglitan: kainit sa ulo, malipayong disposisyon, kabangis, bakak nga pagpahimulos ug uban pa; ang ingon nga mga buhat, sa ilang kinauyokan, mga buhat sa kriminal nga kawalay pag-amping ug busa makasasala. Ug ang ilang sala mas dako pa gayud kon mas ang hilisgutan sa ilang mga lihok, sa kaugalingon niini ug sa mga sangputanan niini, kon mas daghan na ang kasinatian nga nakapakita sa sayop sa ingon nga pamatasan, ug kon mas sayon na alang sa usa ka tawo nga matul-id ang ingon nga sayop. Dinhi, ang sala mapamenos lamang pinaagi sa paningkamot

sa pagpauswag sa kaugalingon, nga dili mahitabo sa kalit apan hinay-hinay, ug busa taliwala sa mga kapakyasan.

Ang usa ka tawo nga palasipala o tinuyoang pasagad, ug nga nagtan-aw sa pagkamaayo ug moralidad nga dili pabor, sa kasingkasing usa ka dautang makasasala. Mas grabe ang ilang pagkasala samtang mas walay hiya ang ilang kapabayaan, mas padayon ang ilang pagbalewala sa katungdanan, ug mas klaro ang ilang kahibalo niini tanan.

Busa, kinahanglan magpamalandong ug magbantay, nga nakasanday ang hawak sa hunahuna. Kinahanglan atong tan-awon ang atong padulngan gamit ang duha ka mata, aron dili masangit, ug mag-ampo: 'Ipahimutang ang akong mga lakang sumala sa Imong pulong.' Sa dihang ang usa ka tawo naningkamot sa pag-ila sa mga sala sumala sa lebel sa kagustuhan ug inisyatiba sa tawo nga nalambigit niini, siya motan-aw sa gigikanan ug sinugdanan sa sala, o sa pagbag-o niini gikan sa hunahuna ngadto sa buhat.

Sama sa tanang lihok sa tawo nga mosugod diretso gikan sa tawo mismo, o gihimo tungod sa mga mando ug pagpukaw gikan sa gawas, o gikan sa ilang ubos nga mga gahum; ingon usab, ang uban makasala tungod sa kusog sa dautang tinguha, samtang ang uban buhaton kini pinaagi sa bugnaw nga pagplano. Ang ikaduha mao ang mga sala sa malisya, dautang buot, ug pagkadautan, samtang ang una mao ang mga sala sa pagbati ug pagka-impulsibo.

Dili na kinahanglan ipunting nga ang mga sala nga naggikan sa usa ka daotan ug malisyosong hunahuna ug kasingkasing kay labing grabi kaayo. Kay dinhi, ang usa ka tawo nahimong tinubdan sa dautan sa iyang kaugalingong pagkatawo; busa, siya hapit na pareho sa dautang Satanas, nga malingaw sa dautan ug wala'y lain hunahunaon gawas niini. Ang ingon nga tawo nagbarug na sa kalawom sa dautan, nga nakaabot sa usa ka dapit *diin 'dili siya makakaplag og kalinaw'* (Mga Panultihon 18:3), ug *'dili siya matulog gawas kon makabuhat siya og dautan'* (Mga Panultihon 4:16). Apan kinahanglan usab isulti mahitungod sa mga sala sa pagbati nga kini dili gayud pasayloon. Tinuod nga ang atong kinaiyahan karon mapaso, huyang, gubot, ug hilig sa pagpalugway sa kaugalingon, apan dili kini nagpasabot nga kinahanglan natong motugot sa dautang mga hangyo niini. Kining pagsukol kanunay nga naa sa atong gahum, labi na gayud alang sa mga gihatagan og kusog ug gisaadang lig-on nga tabang sa dihang motawag sila sa Ginoo (Fil. 4:13). Busa, ang pagtawag sa mga sala nga nabuhat sa kalit o tungod sa pagbati nga 'kapuyan' ra, mao ang pag-abli pag-ayo sa pultahan sa pagkawalay disiplina ug kahugawan sa moral nga kahimtang. Sa praktis, mas dali nga gamiton sa mga tawo kini nga etiketa sa mga pagdani sa kahilakaw, panlasa, instinkt, tinguha sa katagbawan, o sa pagka-malipayon sa kinabuhi. Klaro kaayo nga kung mas dako ang dautan, mas gusto nilang malumo niini. Bisan unsa pa ka kusgan ang pagdani, kung ang butang gipili ug gitinguha, ang buhat nagpadayag og dautang kabubut-on ug dili kini moral. Gikan niini, angay lang tangtangon ang mga kaso diin kalit ug dili gilauman nga kusog nga pagbuto sa pagbati ang mahitabo, nga sobra ka kusog nga ang usa ka tawo, mura'g hubog o nalibog ang hunahuna, madala sa sala. Apan bisan pa ang ingon nga mga kaso talagsa ra kaayo ug mahimo'g mahitabo lang kausa sa kinabuhi sa usa ka tawo. Sa kinatibuk-an, ang kabug-aton sa sala nagdepende sa kusog sa tinguha, kon dugay na ba o bag-o pa ang pagbati, ug sa kalinaw sa hunahuna sa pagsabot sa kaugalingong kahimtang. Bag-ong mga aspeto sa ingon ani nga klase sa sala motumaw tungod kay, buot man o dili, ang pagbati mosidlak gikan sa sulod sa kaugalingon o pinaagi sa pagpukaw gikan sa gawas. Sa ikaduhang bahin, ang mga kahimtang sama sa lugar, oras, mga tawo ug uban pa kanunay maghatag og paborableng kahigayunan alang sa sala; kasagaran kini magdala sa usa ka tawo ngadto sa sala pinaagi sa pagpukaw sa pagbati. Apan bisan kini dili makapatawad sa sala; sa kasukwahi, mas grabe pa gayud ang sala kon mas mailhan daan ug mas kontrolado nato ang kahimtang nga nagdala niini. Kay klaro kaayo dinhi nga ang mosulod sa kalayo tuyo gayud nga masunog ang iyang kaugalingon. Ang bisan kinsa nga kanunay moadto sa usa ka balay diin ang ilang hunahuna o kasingkasing napuno sa dautan, sila mismo ang angay basulon kung makasala sila pagkahuman. Bisan pa, bisan pa sa dili malikayan nga mga kahimtang, mas maayo nga mag-antos og kawad-on ug magpakita og paghalad sa kaugalingon kaysa ipahimutang sa peligro ang espiritu, nga alang kaniya naglungtad ang lawas, ang kalibutan, ug ang panahon.

Ang mga Balaang Amahan tukmang gihulagway ang proseso diin ang sala nabuo gikan sa hunahuna ngadto sa buhat, ug ila usab tukmang gihulagway ang lebel sa sala sa matag tawo sa matag hugna niini nga proseso. Ang tibuok dagan sa mga panghitabo gipakita ingon niini: una ang pagdani, unya ang pagtagad, gisundan sa kalipay, unya ang tinguha, diin motumaw ang determinasyon, ug sa katapusan ang buhat mismo (tan-awa si Philotheos sa Sinai, *Ang Gugma sa Maayo*, bol. 3, kabanata 34 ug mosunod.). Mas layo ang usa

ka hugna sa sangputanan ug mas duol kini sa katapusan, mas dako ang kahinungdanon, pagkadautan, ug pagkasalawayon niini. Ang tumoy sa sala naa sa buhat mismo, samtang hapit walay sala sa unang hunahuna.

Ang usa ka hulagway usa lamang ka representasyon sa usa ka butang, bisan kini motumaw gikan sa paglihok sa mga sentido o gikan sa paglihok sa panumduman ug imahinasyon, nga gipakita sa atong kahibalo. Walay sala dinhi, kay ang pagtumaw sa mga hulagway dili nato makontrol. Usahay, bisan pa, ang pagbati sa sala dili direkta nga mosulod niining bahina kung, pananglitan, usa ka makapahikayat nga hulagway mosulod sa hunahuna tungod kay gitugotan nato ang atong kaugalingon sa pagpangandoy-dayo. Kasagaran, usa ka hulagway ang motungha sa kaugalingong kabubut-on; sa ingon ani nga mga kaso, depende sa kinaiya niini, ang maong buhat mahimong sala, kay ang usa ka tawo obligado nga ipokus ang iyang hunahuna sa mga butang nga balaan.

Ang pagtagad mao ang pagpunting sa atong hunahuna o mata sa huna-huna sa usa ka hulagway nga mitumaw, aron susihon kini, ingon ba, o makig-istorya niini. Kini usa ka pagpadugay sa hunahuna, yano man o komplikado. Kini nga lihok mas anaa sa kontrol sa usa ka tawo, kay ang hulagway nga mitumaw batok sa kabubut-on mahimong tangtangon dayon. Mao nga kini mas masala. Ang bisan kinsa nga motan-aw sa sulod sa usa ka makasasala nga butang nagpadayag sa bulok nga kinaiya sa kasingkasing. Siya sama sa usa ka tawo nga nagdala og hugaw nga hayop sa usa ka putli ug malinawon nga puloy-anan, o nagpalingkod og usa ka makalilisang nga daotan nga tawo taliwala sa mga dungog nga bisita. Usahay, tinuod, ang usa ka butang makakuha sa atensyon sa usa ka tawo tungod sa kabag-ohan o katingalahang kinaiya niini; apan sa higayon nga mailhan na ang kahugaw ug makadani nga kinaiya niini, kinahanglan kini itabok, kay kon dili, masagol na ang pagtugot, ug ang kaniadto nga dili tuyo mahimong tuyo. Sa kinatibuk-an, kini nga higayon dako kaayo ug kahinungdanon sa moral nga kinabuhi. Nagbarug kini sa ganghaan sa lihok. Ang bisan kinsa nga nakapahawa niining mga hunahuna gipalong ang tibuok pakig-away ug gitapos ang tanang pagmugna sa sala. Mao nga gisugyot nga itutok ang tibuok pagtagad niini nga mga hunahuna ug makig-away batok niini. Alang niini nga katuyoan ang tanang lagda sa balaan nga asetikismo unang gitumong. Gikan niini klaro kaayo kung unsang bayad ang angay buhaton alang sa mga sala sa imahinasyon ug sa mga damgo nga gipili sa kaugalingon. Bisan asa kini gitugotan, didto kini nahimong sala. Apan kini nga sala mas grabe kung adunay gigamit nga eksternal nga paagi alang niini, sama sa pagbasa, pagpaminaw, pagtan-aw o pagsulti. Kining mga kalihokan giisip usab nga mga okasyon sa sala.

Ang kalipay usa ka pagkapilit sa usa ka butang nga mosunod sa hunahuna ug kasingkasing. Motumaw kini kung, ingon nga resulta sa atong pagtagad sa butang, magsugod kita sa pagganahan niini ug makakaplag og kalipay sa pagpamalandong niini sa atong hunahuna, ug sa pag-amuma niini sa atong mga hunahuna. Ang kalipay sa makasasala nga mga butang usa ka sala sa iyang kaugalingon. Kay kung ang atong kasingkasing itugyan sa Dios, bisan unsang pag-uban niini sa ubang mga butang usa ka paglapas sa atong pagkamatinud-anon kaniya, usa ka pagbungkag sa pakigsaad, usa ka pagtraydor, espirituhanong pagpanapaw. Kinahanglan atong panalipdan nga putli ang atong kasingkasing, kay gikan sa kasingkasing nga ang mga hunahuna sa pangisip mahimong dautan (Mat. 15:18), sa diha nga kini magsugod sa pagkuha og dili matarong nga kalipay niini. Aduna, bisan pa, mga makalipay nga pagdani sa unod ug kasingkasing nga dili gayud sakop sa atong kabubut-on, sama sa tanang pagdani sa natural nga panginahanglan. Apan bisan kini, bisan pa inosente sa sinugdanan, dali ra kaayo nga mawala ang ilang pagkawalay sala sa diha nga mailhan na sila ug matabonan sa usa ka paborableng pagbati batok kanila o sa pag-uyon sa ilang dili matarong nga pagtagbaw. Sa sinugdanan, natural nga mga pagdani kini, apan sa ulahi mahimong moral na kini. Busa ang panultihon: 'Sa diha nga imong mapansin sila, masuko ka.' Natural nga mosunod niini nga ang usa ka tawo kinahanglan maghunahuna sa mga estetiko nga kalipay. Sila masalangkap kutob sa ang ilang sulod o porma dili mohaom sa pagkabalaan sa kasingkasing ug moralidad. Mapasibo usab kini sa maalamon nga mga buhat sa mga artesano: ang pag-uyon niini pinaagi sa panghuna-huna tungod sa pagka-angay niini sa katuyoan usa ka husto nga buhaton, apan ang paghatag sa kaugalingon sa epekto niini alang sa walay sulod, mubo nga kalipay sayop. Ug sa kinatibuk-an, sa diha nga matulog na kita, mangamuyo kita og pasaylo kung, human masaksihan ang kaayo sa uban, masamdan ang atong kasingkasing niini, aron mapalimpyo nato ang atong kaugalingong kasingkasing gikan sa tanang pagkahumaling sa adlaw. Apan sa daghang mga kaso, ang kalipay mopunggot nga dili mapugngan o dili masukol. Dinhi usa ra ka lagda ang angay sundon: ayaw pag-uyon niini, balibara kini, ug masuko ka niini.

Usa ra ka lakang gikan sa kalipay ngadto sa tinguha. Ang kalainan nila mao nga ang kalag nga malipay nagpabilin sa sulod niini; sa laing bahin, ang kalag nga nangandoy gihuyop paingon sa butang, nangandoy

niini, ug nagsugod sa pagpangita niini. Dili kini mahimong walay sala, kay kini gihimo uban sa pagtugot o motumaw sabay niini, daw gikan sa ilawom niini; ug ang pagtugot kanunay naa sa sulod sa atong kabubut-on.

Ang determinasyon lahi sa tinguha sa laing aspeto, nga mao nga ang kinaiya niini o ang mga kondisyon sa paglitaw niini naglakip sa kumpiyansa sa posibilidad sa kalampusan ug klarong panan-aw sa mga paagi. Ang tawo nga naghandum lang naghatag na sa iyang pagtugot sa buhat, apan wala pa siya makahimo og bisan unsang plano o molihok aron makab-ot ang iyang tumong; kay sa usa ka tawo nga nakahukom na, tanan gihunahuna ug napagpasyahan na; ang nahabilin na lang mao ang paglihok sa mga bukton o uban pang gahum aron buhaton ang mga buhat sumala niini.

Sa diha nga, sa katapusan, matuman usab kini, nan mahuman na ang tibuok proseso sa sala ug motungha ang buhat—ang bunga sa pagkadautan, nga nabuhat sulod ug nanganak og kawalay-balaod sa gawas.

Sa higayon nga makontrol na ang pagpalugway sa kaugalingon, mosunod dayon ang tinguha sa paglihok sama sa bug-at nga bato nga nagkatumba sa bakilid. Busa, ania ang kinatibuk-ang lagda: pakigbatok ug pahawaa kining mga hunahuna samtang wala pa masamdan ang kasingkasing niini, kay unya lisod kaayo ang kadaogan, kung dili man gani imposible. Sa nag-unang dagan sa paghulma sa sala, klaro kaayo kung giunsa, sunod-sunod, nga ang mga gahum sa tawo masangkot sa sala. Sa diha nga ang kasingkasing nadungisan sa sobra nga pagtagamtam, ang kabubut-on nadungisan sa tinguha; sa determinasyon, pinaagi sa paghimo og paagi, ang hunahuna usab nahimong kauban niini nga kahugawan; ug sa katapusan, sa buhat mismo, bisan ang mga gahum sa lawas napuno sa sala – ug ang tibuok tawo nahimong makasasala.

Angay hinumduman dinhi:

Bisan pa ang tawo nga nangandoy lang og usa ka butang o misugot sa sulod sa usa ka buhat, sa moral nga pagbati, nakasala na sa atubangan sa Dios, nga nakakita sa mga tinago sa kasingkasing. 'Kung *ang tukso manamkon, kini magbunga og sala'*, ingon sa Apostol Santiago (Santiago 1:15); ug *'kinsa man ang motan-aw sa usa ka babaye uban sa maluoy nga tinguha nakapanighil na kaniya sa iyang kasingkasing'*, ingon sa Ginoo (Mat. 5:28). Bisan pa, ang usa nga nakahukom na sa paglihok mas makasasala pa kaysa sa lain, tungod sa mas dako nga paningkamot padulong sa sala, sa mas halapad nga sulodnong paglapas, ug sa mas dako nga pagkamapangusgan ug pagkadautan sa kabubut-on. Manipis ra kaayo ang linya tali sa paghukom ug sa paglihok.

Bisan pa nga adunay sala na sa tinguha ug determinasyon, dili nato kini gamiton nga konklusyon nga ang makasasala nga buhat mismo wala magdugang sa ilang pagkasala, ug nga kini dili mas makasasala pa kaysa kanila. Ang nakahukom nga makasala mahimo pa nga mopugong sa buhat, ug busa, human supakon ang balaod sa usa ka higayon, mahimo siyang mosumite niini sa lain nga higayon kung ang iyang konsensya mopangayo; samtang ang usa nga nagbuhat sa buhat ginatamakan ang balaod sa sulod ug sa gawas. Ang usa nga nagbuhat sa buhat nakigbisog sa iyang konsensya sa tibuok panahon niini; ang iyang konsensya dili mohunong sa pagpasidaan kaniya; busa, iyang labi pang gub-on ang iyang kaugalingon ug gub-on ang iyang moral nga kinaiya.

Ang tawo nga nagbuhat sa sala pun-on ang tibuok niyang pagkatawo sa sala, nga nagahilig ug nagadirekta sa tanang kusog ug tibuok niyang pagkatawo ngadto niini; busa, sukad pa sa unang buhat, ila nang gitukod ang basihanan sa usa ka batasan, kay pagkahuman nila kini buhaton kausa, mas dali ug mas andam na nila kini buhaton pag-usab sa sunod, ug uban pa, labi na sa mga sala sa unod. Sa katapusan, ang dautang sangputanan sa sala mosugod dayon pagpakita sa diha-diha nga kini mahimo. Ang tukso, kadaut sa panglawas, ug kadaut sa kaugalingon ug sa uban motumaw diretso gikan sa buhat mismo.

Gikan niini, klaro kaayo kung giunsa nato pagtan-aw sa mga sala nga dili gihimo sa kaugalingong libreng kabubut-on, kondili tungod sa panginahanglan o tungod sa dili mahimo nga kahimtang sa gawas. Ang kabug-aton sa ingon nga sala hapit managsama sa kabug-aton sa usa ka buhat. Ang kalainan tali nila naa ra sa mga sangputanan; labaw pa, anaa na ang tanang sulodnong sangputanan; ang kulang lang mao ang mga panlabaw. Sa niini nga bahin, ang kalainan mas gamay o mas dako depende kung gagmay o dagkong makadaot nga sangputanan ang gilauman gikan sa buhat. Kung walay gilauman ug walay mahitabo, didto, masulti nato nga mawala ang kalainan.

Base niini, gibuhat ang kalainan tali sa sulod ug gawas nga mga sala.

Ang kategorya sa eksternal nga mga sala mahimo usab maglakip sa mga sala sa uban nga giisip nga atong kaugalingon, kay sa ingon ana nga kaso ang uban naglihok, ingon pa, isip mga ahente sa atong internal nga sala, sama sa pag-alagad sa atong mga pwersa ug lawas sa atong mga tinguha. Kay pinaagi sa unsang

paagi kita mahimong mga partisipante sa mga sala sa uban? Tungod kay, sa sala nga ilang gihimo, anaa ang atong bulok nga tinguha; ug samtang ginabuhat nila kini, dili lang kita mosaway kanila sa atubangan sa uban, apan sa maong buhat ginatago ug ginatamnan nato sa atong sulod ang pagdumot ug pagbalewala sa moral nga balaod nga ilang gilapas, nga makita usab sa atong kaugalingong konsensya. Siyempre, nagpasabot kini nga ang sala sa uban gikarga kanato sumala sa atong partisipasyon niini ug sumala sa pagpadayag sa atong pagdumot sa moral nga balaod pinaagi niini. Ang mga paagi nga kini mahitabo mao ang mosunod: usa ka sugo nga mas hugot o dili kaayo hugot; tambag nga mas makahikayat o dili kaayo makahikayat; pagtugot nga gihatag uban sa mas dako o gamay nga pagpasagad; tukso nga mas tinuyo o dili kaayo tinuyo ug makapahimuot; pagtabon sa mata o pag-uyon uban sa mas dako o gamay nga pagpaluyo; ingon man pag-uyon, kapakyasan sa pagsupak, o kapakyasan sa pagpamulong. Masukod kung unsa ka seryoso ang mga sala sa uban pinaagi sa pagtan-aw kung unsa kabug-at ang sala sa usa ka ginikanan nga napakyas sa pagpugong sa ilang mga anak, o sa usa ka magtutudlo nga napakyas sa pagtul-id sa mga kahuyang sa ilang mga estudyante, o sa usa ka tawo nga adunay baluktot nga edukasyon nga nagkatag sa tukso bisan asa pinaagi sa mga libro, mga pintura, ug mga estatwa. Sa kinatibuk-an, kung mas sayon ang pagpugong sa dautan ug pagpalambo sa maayo, mas dautan ug imoral ang atong pakig-ambit sa sala sa uban.

Mao kana ang kinaiyahan sa mga butang! Busa, pahimangnoan kita pag-usab: angay nga magmatngon ug magbantay kita, magbantay sa atong kaugalingon ug panalipdan ang atong kasingkasing batok sa bisan unsang hugaw sa sala!

Sa katapusan, laing-lain pa ang mga sala sumala sa nagkalain-laing grado sa kabug-aton. Dili na kinahanglan nga palawmon pa kini. Sa usa ka yano ug mubo nga pagsusi sa mga sala, klaro nga nagkalainlain kini sa grado sa kabug-aton ug kusog; adunay mga huyang nga sala, grabeng sala, ug labing grabeng sala. Kini nga kalainan sa kabug-aton usahay nagdepende sa hilisgutan niini, ug usahay sa grado sa pagkadaut sa kasingkasing nga nalambigit niini.

Sa unang aspeto, ang mga sala gibahin sa grabeng sala ug venial nga sala.

Sama sa pagkalainlain sa kahinungdanon sa mga katungdanan sa usa ka tawo, ingon usab dili patas ang kabug-aton sa paglapas niini nga mga katungdanan—o mga sala. Ug ang mga lagda sa pagtino niini nga kabug-aton nagtugma sa mga lagda sa pagtino sa kahinungdanon sa mga katungdanan. Sa partikular, mas grabe ang usa ka sala kon mas kini makaguba sa moral nga han-ay, nga mao, kon mas kini supak sa Kristohanong moral nga espiritu sa kinabuhi, gugma sa Diyos ug sa isigkatawo—sama sa panalangin o dili angay nga pamatasan sa simbahan; mas daghan nga basihanan, nga gitukod sa konsensya ug pagpadayag, ang nalangkit sa usa ka partikular nga buhat, nga nagpugos kanato pinaagi sa panginahanglan may kalabotan niini—pananglitan, kawalay pagrespeto sa ginikanan o sa uban nga tawo; ang e , ug, sa katapusan, mas dako ang gilapdon sa sala mismo… pananglitan, pagpangawat og gamay o daghan, pagpanglutos pinaagi sa pulong o buhat, bisan pa sa unang higayon o dili.

Apan kining tanan, sama sa pagkasulti, usa ra ka mental nga sukdanan aron matino ang kabug-aton sa mga sala. Sa tinuod, kini nasakop sa nagkalain-laing mga kondisyon, nga, kinahanglan isulti, dili sayon ipasabot sa teorya. Apan, hinumdumi nga kining kalainan tali sa grabeng sala ug dili kaayo grabeng sala dili gayud tuyo aron dasigon ang usa ka tawo nga mas mapangahas o mas maisog sa pagbuhat og ubang mga sala. Ang matag sala usa ka grabeng sala, kay kini nakapasakit sa Dios. Busa, ang usa ka tawo kinahanglan maglikay sa matag sala sa kinatibuk-an. Apan, adunay lain-laing grado sa kabug-aton sa mga sala, nga nagkalain-lain kaayo nga ang uban nga mga sala daw gamay kon itandi sa uban; busa kining kinaiya nga 'gamay' relatibo ra. Dili kini walay kapuslanan nga masayran alang sa sulod nga moral nga han-ay sa usa ka tawo, alang sa pagpino sa moral nga pagbati, ug labi na gayud aron malikayan ang kagubot sa konsensya o aron tambalan kini nga kasakit sa konsensya. Kay aduna'y uban nga, sa halos matag higayon, nagtuo nga nakahimo sila og grabeng sala. Ang ingon nga klaro, hayag, ug sistematikong pagtino sa kabug-aton sa mga sala makapabalik kanila sa hustong panghuna-huna. Apan mahimo usab kini nga makaluwas alang sa mga pasagad, nga magsilbing makapukaw ug makapahadlok kanila, kon, tungod sa sobra nilang pagka-nahumaling sa kaugalingon, ilang giisip nga yano ra kaayo ang ilang sala ug dautang pamatasan.

Sama sa pagka-dili nagbarug ang pagkamatinud-anon sa usa ka buhat, apan labi na gayud sa sulod nga disposisyon sa usa ka tawo, mao usab kini sa sala. Busa, ang mas hinungdanon nga kalainan sa kabug-aton sa mga sala makita sa sulod nga makasasala nga disposisyon sa usa ka tawo. Sa niini nga bahin, ang mga sala gibahin sa mortal ug dili-mortal nga mga sala.

Ang mortal nga sala mao ang sala nga nagwagtang sa moral ug Kristohanong kinabuhi sa usa ka tawo. Kung nasayud kita unsa ang naglangkob sa moral nga kinabuhi, dili na lisod paghubit sa mortal nga sala. Ang Kristohanong kinabuhi naglangkob sa kadasig ug kusog aron magpabilin sa pakig-uban sa Dios pinaagi sa pagtuman sa Iyang balaang balaod. Busa, bisan unsang sala nga makapalong sa kadasig, makaw sa kusog sa usa ka tawo ug hinungdan sa iyang pagkahuyang, nagpalayo kaniya sa Dios ug nagwagtang sa Iyang grasya, aron pagkahuman sa pagbuhat niini ang usa ka tawo dili na makatan-aw sa Dios kondili mobati nga napahimulag kaniya; bisan unsang sala nga ingon niini usa ka mortal nga sala. Kini nga sala ang gitumong kung giingon: *'anaa'y sala nga magdala sa kamatayon'* (1 Juan 5:16). Ug usab: *'Ang nagkinabuhi sa maluho patay na samtang buhi pa'* (1 Timoteo 5:6). O *'Ang dili naghigugma… nagpabilin sa kamatayon'* (1 Juan 3:14). Ang ingon nga sala nagwagtang sa grasya nga nadawat sa pagbunyag, nagkuha sa Gingharian sa Langit ug naghatod kanila sa paghukom. Ug ang tanan niini natukod sa mismong higayon nga mahimo ang sala, bisan pa man dili kini makita. Ang mga sala nga ingon niini mausab ang tibuok direksyon sa mga lihok sa usa ka tawo, ingon man usab ang ilang kahimtang ug kasingkasing; kini nagmugna, sama sa pagkasulti, og bag-ong sinugdanan sa moral nga kinabuhi sa usa ka tawo; mao nga ang uban naghubit sa mortal nga sala ingon nga mao ang mausab sa sentro sa kalihokan sa tawo.

Ang abstrak nga paghubit sa mortal nga sala nahimong mas may kalabutan sa atong kinabuhi pinaagi sa mosunod nga mga lagda o kondisyon diin ang usa ka sala mahimong mortal. Sa ato pa, mortal ang usa ka sala kung ang usa ka tawo mosupak sa klarong sugo sa Dios nga tinuyo ug uban sa kalipay, samtang hingpit siyang nakahibalo sa iyang kaugalingon ug sa pagkasala sa maong buhat. Kung adunay mga grado sa kabug-aton, mas mortal ang sala samtang mas dako ang kahinungdanon sa matag aspeto niini. Dapat hinumduman dinhi nga ang kahinungdanon sa hilisgutan, nga klaro kaayo, kung ipares sa kahibalo sa pagkasala niini, wala nay duhaduha sa pagkamortal sa sala nga nabuhat; apan bisan pa sa mga butang nga dili kaayo importante, ang usa ka sala mahimong mortal, base sa pagkadaut sa kabubut-on nga gigamit sa pagbuhat niini, o sa pagdumot sa balaod nga kini nagdala, o sa pagpasigarbo niini sa pagbalewala sa mga moral nga balaod.

Ang 'Orthodox Confession' naglarawan sa mga mortal nga sala sa detalyado (Bahín 3, Mga Pangutana 18–42). Gibahin kini sa tulo ka klase. Ang unang klase naglangkob sa mga sala nga nagsilbing tinubdan sa ubang sala. Ang ikaduhang klase naglangkob sa mga sala batok sa Espiritu Santo, mao kini: sobra nga pagsalig sa kaayo sa Dios, pagkawalay paglaum, pagsupak sa klarong kamatuoran, ingon man pagpanukot sa espirituhanong pagkahingpit sa uban, pagpadayon sa dautang buhat, ug paglangan sa paghinulsol hangtod sa kamatayon. Ang ikatulong klase naglangkob sa mga sala nga misinggit paingon sa langit, sama sa: tinuyo nga pagpatay, sodomiya, pagpanglupig sa mga kabus, mga balo ug mga ulila, ug pagpugong sa suhol sa mga trabahante, ingon man ang pagpasipala ug pagpahinabo og kasakit sa kaugalingong ginikanan.

Ang dili mortal nga sala—mao, usa ka sala nga mapatawad, supak sa mortal nga sala—mao ang sala nga dili makapatay sa espirituhanong kinabuhi, dili makalayo sa tawo gikan sa Dios, ug dili makausab sa tumong sa iyang mga lihok; kini usa ka sala diin ang usa ka tawo makalihok paingon sa Dios nga walay pagduha-duha ug makig-istorya Kaniya nga matinud-anon sa pag-ampo. Daghang dili mabilang nga mga sala niining klaseha, ug walay bisan kinsa nga walay sala gawas sa Ginoong Jesu-Kristo ug sa Labing Balaan nga Inahan sa Dios. Busa giingon: *'Kung moingon kita nga walay sala kita, ginatintal nato ang atong kaugalingon, ug wala ang kamatuoran sa atong sulod'* (1 Juan 1:8), o *'kay kita tanan nakasala pag-ayo'* (Santiago 3:2), ug usab: *'Bisan ang matarong mahulog sa pito ka beses'* (Hulagway 24:16); *'kay walay matarong nga tawo sa yuta nga nagabuhat og maayo ug dili gayud makasala'* (Eclesiastes 7:20).

Lisod, bisan pa, nga tukion pag-ayo kung unsa kini nga mga sala, labi na kay ang pagkahimong venial sa usa ka sala nagdepende usab sa sulod nga disposisyon sa espiritu, ug dili lang sa pagka-ubos sa bili sa butang nga hinungdan niini. Masulti lang nato nga adunay kasiguruhan nga ang tanang sala sa inosenteng pagkawalay-hibalo, dili tinuyo nga kapabayaan, ug usahay gagmay nga dili angay nga binuhatan ug pagkawalay hunahuna kay mga venial nga sala, mapatawad, labi na kay wala kini kauban ang tinguha o intensyon nga buhaton ang bisan unsang sayop. Kinsa man ang makaila niini sa iyang kaugalingon ug mosalikway niini uban sa pagdumot, pasayloon siya niini. Sa kinatibuk-an, bisan unsang gamay nga sala nga nabuhat nga wala'y kahibalo sa pagkasala niini usa ka pasayloon nga sala. Ang pagkasala sa ingon nga mga buhat ug ang ilang pagkasuod sa mortal nga sala mosaka sumala sa kahibalo sa pagkasala niini sa dihang kini gihimo. Kini labi na nga magamit sa mga butang sa pagkawalay-paki, kung kini buhaton nga walay dautang tuyo o maayong tuyo, kondili sumala lang sa ilang natural nga dagan. Sa ikaduhang kaso, ang ilang pagkadautan mahimong magagikan sa epekto nga ilang gihimo sa kalag sa usa ka tawo; pananglitan, ang

paglakaw mahimong mosangpot sa pagkalibog sa hunahuna ug pagpukaw sa maluoy nga mga tinguha. Ang bisan kinsa nga nakamatikod nga kini adunay makadaot nga epekto kaniya ug sa samang higayon nakasabot nga tungod niini obligado siya nga hunongon kini, apan wala gihimo, klaro nga, bisan gamay, nagapasipala sa iyang konsensya ug nagagubot sa kalinaw ug pagkabalaan niini. Klaro nga ang usa ka sala nga ingon niini nakalayo na gikan sa dili-mortal ug hapit na kaayo sa mortal, ug ang kanunay nga pagbalik-balik niini mopahimo gayud niini nga usa ka ingon nga sala. Kay labi na gayud pinaagi sa mga distraksyon nga mamala ang kinabuhi sa espiritu.

Maong ginatambag sa kadaghanan nga likayan, kutob sa mahimo, ang pareho nga venial ug mortal nga mga sala, labi na gayud sa higayon nga maila na ang pagkasala niini. Ang bisan kinsa nga matinud-anong naghigugma sa Dios dili dapat tugotan nga madungisan sa Iyang panan-aw ang pagkabalaan sa iyang kasingkasing tungod sa pipila ka walay pulos ug bakak nga batasan. Labaw pa, bisan ang gagmay nga mga sala makahimo sa usa ka tawo nga masanay sa pagkasala ug busa mag-andam sa dalan para sa mas dagkong mga sala. *'Ang nagatamay sa gamayng butang, hinay-hinay mahulog'* (Sirak 19:1). Kinahanglan usab natong hunahunaon kon ginatintal ba nato ang atong kaugalingon sa pagtuo nga kini usa ka gamay nga sala; tingali, sa tinuod, kini dako ug dautan!

Gikan niining pagsusi sa mga makasasalaang buhat, masabtan sa tanan kung giunsa nato paglakaw taliwala sa mga bitag! Mosinggit kita: luwasa kami gikan sa mga nangita og paagi aron makabitag kanamo!

b) Mahitungod sa sala isip disposisyon

b) Mahitungod sa sala isip disposisyon

Ang malaut nga disposisyon, nga nailhan usab nga malaut nga hilig o pagbati, usa ka kanunay nga tinguha sa pagpakasala sa usa ka partikular nga paagi, o usa ka gugma alang sa pipila ka malaut nga buhat o butang. Busa, pananglitan, ang pagkawalay-pokus usa ka kanunay nga tinguha alang sa kalingawan o gugma niini.

Ang ingon nga mga hilig o dautang mga tendensiya dako kaayo ug kahinungdanon sa moral nga kinabuhi. Niini makita ang kuta sa dautan, sama sa pagkaanaa sa kuta sa maayo sa mga matinahuron nga disposisyon. Sama sa pagkaanaa og mga kuta sa usa ka estado, ana usab mga kuta sa kalag. Pinaagi niini, ang sala o si Satanas nagtukod og mga kuta para sa iyang kaugalingon sa mga kasingkasing ug naglihok nga luwas gikan sa sulod niini, ingon ba, nga walay kahadlok sa pikas nga nagkasupak. Ang pagka-adik sa kalingawan, sa relasyon sa kalihokan sa tawo, mao ang tinuod nga espirituhanong pagkaulipon: kay pinaagi niini, ang usa ka tawo, ingon usa ka ginadala, madani padulong sa dautan, bisan pa sa pagkahibalo sa iyang kamalasan, bisan pa nga dili na niya kini gusto. Sama sa usa ka bihag nga gidala bisan asa gusto sa iyang mananap, ingon usab ang pagka-adik modala sa makasasala. 'Dako,' ingon ni San Krisostomo (Homilía 7 sa 2 Corinto), 'ang pag-antos sa batasan, kay kini nahimong tinuod nga panginahanglan'. *'Kay bisan kinsa ang mapildi niini, ulipon na niini'* (2 Pedro 2:19). *'Ang bisan kinsa nga magbuhat sa sala, ulipon sa sala'* (Juan 8:34). Dinhi, ang kinaiyahan sa tawo nakasinati og hingpit nga pagka-ulaw sa kamot sa sala. Ang usa ka tawo mahimong magpakita og gamay nga pagpugong sa kaugalingon, apan sa diha nga moabot ang kahigayunan, ang kahinam mosiga sama sa kalayo ug mobalik sila sa ilang naandan nga mga buhat. Ang lain gipang-antos, nag-antos sa kasakit, ug nagasaway sa kaugalingon sa dihang mohunong ang kahinam; apan sa diha nga kini mosiga pag-usab, mosugot sila niini nga walay pagduha-duha ug malipayong isumite ang ilang kaugalingon sa kamot sa ilang tigpang-antos. Alang sa lain pa, ang gahum niini moabot sa ingon ana kaayo nga punto nga bisan pa ang paghangyo, ang kahadlok, ang kaulaw, ang kalisod, o bisan pa ang kamatayon dili na igo aron mapaliko siya gikan sa iyang dalan. Ang tawo nga ulipon sa kahiligon mao ang labing kaluoy-luoy sa tanang binuhat. Kung hunahunaon ang kahiligon sa kalabotan sa Dios o ang kahulugan niini sa moral nga kahimtang, kini tinuod nga espirituhanong idolatriya. Sa diha nga motungha ang usa ka pagbati, o gugma sa sala, ang butang nga gipangga niini motindog sama sa usa ka diyos-diyosan sa kasingkasing, nga busa nahimong templo niini, ug ang tanan boluntaryo ug matinumanon nga gihalad niini sa matag higayon. *'Dili kamo makasilbi sa Dios ug kang Mamun,'* miingon ang Ginoo (Mat. 6:24). Alang sa mga kasingkasing nga nakadugtong sa sala, kana nga sala mao ang ilang dios. Busa, alang sa mahiligon sa pagkaon*, 'ang tiyan mao ang dios'* (Fil. 3:19), ug alang sa mga tapulan, mao kini ang kuwarta (Col. 3:5). Asa man gikan ang mga pagka-higugma? Walay bisan kinsa nga natawo nga adunay espesipikong pagka-higugma. Ang matag-usa kanato misulod niining kalibutan nga adunay lamang ang binhi sa tanang pagka-higugma—pagkahigugma sa kaugalingon. Kining binhi, pinaagi sa kinabuhi ug gawasnong lihok, motubo, modako, ug mamulak ngadto sa usa ka dakong kahoy, nga ang mga

sanga niini nagtabon sa tanang pagka-makasasala nato, o sa tibuok gingharian sa sala, kay ang matag sala dili gyud malikayan nga natago na sa ilawom niini o nagbitay sa usa sa mga sanga niini. Ang nag-unang mga sanga sa paghigugma sa kaugalingon mao ang garbo, kahakog, pagkahilig sa kahimayaan ( ), ug senswalidad. Gikan niini miturok ang tanang ubang pagbati, bisan tuod dili tanan pareho ang kahinungdanon. Ang labing mailhan mao ang pakighilawas, pagkalamon, pagpanukot, katamaran, ug kasuko. Sa aspeto sa ilang kusog, pantay sila sa unang unom, nga kauban niini naglangkob sa pito ka nag-unang pagbati, kay sila ang mga nag-awhag sa sala ug ginikanan sa tanang ubang dautang hilig ug pagbati. Mahitungod kung unsang mga pagbati ang motumaw gikan kanila ug sa unsang paagi – tan-awa ang 'Ang Ortodoksong Pag-angkon', Bahin 3, Mga Pangutana 18–40.

Gikan niini, klaro nga ang tanang pagbati magkasinumpong ug nagmugna sa usag usa, sama sa mga hiyas, ug adunay nagkalain-laing lebel sa kusog ug pagka-makasasala. Walay duhaduha nga ang matag pagbati usa ka grabeng ug makamatay nga sala, kay kini nagpalayo sa usa ka tawo gikan sa Dios ug nagpalong sa kadasig alang sa usa ka diosnon nga kinabuhi. Bisan pa, ang usa ka pagbati mas dautan ug kriminal kon mas daotan ug imoral ang iyang gipangga, kon mas bug-os nga kini makalapas sa mga katungdanan sa usa ka tawo, ug kon mas lawom ang pag-ugat niini.

Dili gayud hunahunaon nga ang mga pagbati motumaw sa natural nga paagi, sa ilang kaugalingon. Ang matag pagbati buhat nato. Ang mga pagdani padulong sa lain-laing makasasala nga buhat naggikan sa pagkadautan sa atong kinaiyahan; apan naa sa atong gahum ang pag-uyon niini—labi na kon balik-balik buhaton, hangtod mahimong batasan. Busa, ang garbo mapalig-on sa kanunay nga garbong pamatasan, ang katamaran sa kanunay nga kawalay lihok, ang pagpanukmod sa kanunay nga pagpanukmod, ang kasangkaon sa kanunay nga panagsangka, ug uban pa.

Sa konsepto sa pasyon, kinahanglan nga buhaton ang kalainan tali sa disposisyon sa kasingkasing ug sa mga naandan nga lihok nga makatagbaw niining pasyon. Kung ang usa ka tawo naa sa kahimtang sa natukod nga pasyon, ang duha, sa pagkasulti, pareho ra. Apan sa wala pa mohugot ang pagbati, bisan pa nga anaa na sa kasingkasing ang mainit nga tinguha—o ang pagbati mismo—ang batasan sa pagbuhat sa katugbang nga mga lihok mahimong hinay kaayo. Sa pikas bahin, kung ang usa ka tawo maghunahuna sa iyang kahimtang, makamatngon sa katalagman nga dala sa pagbati ug magbuot nga pugngan kini, ang pagbati gihiganti na, gisalikway ug gisukol sa tawo; apan ang batasan sa mga lihok nga makatagbaw sa kahiligon—nga diin nagatuyok ang mga bahin ug gahum sa kalag ug lawas—magpadayon sa pagtuksok sulod sa taas kaayong panahon, usahay pagpugos sa pagkuha og kalipay batok sa kabubut-on sa usa, usahay pagdani kaniya sama sa dili mapugngan. Mao nga kinahanglan magpaningkamot sulod sa taas kaayo nga panahon aron wagtangon ang natukod nga dautang batasan, hangtod ang mga lihok ug kalihukan sa mga gahum masanay sa supak nga dalan.

Makasulat pa ug daghang mga libro bahin sa pagwagtang sa mga pagbati... Maong mubo ra nga paghisgot ang gihimo dinhi. Timaan sa kawalay-pagsabot nga ang usa ka tawo nagausab sa iyang kasingkasing kon mopugong ra siya sa gawasnong mga lihok nga katugbang sa pagbati; kay sa pagbuhat niini, ang mainitong gugma mahimong nagatago gihapon sa sulod, ug ingon niini, sa iyang kasingkasing, ang maong tawo mahimong mainit gihapon – dili mapugngan. Sa samang paagi, ang usa ka silak sa kasuko batok sa pagka-adik ug ang pagkadismaya sa kaugalingon tungod niini, ang pagpamalandong ug pagduha-duha kung giunsa pagbiya sa pagka-adik ug pagdaog niini, usa ka tentatibong timailhan niini; kay kini nga kahimtang dali ra molabay: molabay kini, ug ang kasingkasing mobalik pag-usab sa pagdawat sa pagka-adik. Apan kung, gikan karon mismo sa kasuko batok sa pagka-apassionado, makahimo ang usa ka tawo og lig-on ug matinud-anong tinguha nga supakon kini ug, nga dili magtipid og paningkamot, sugdan ang pagtangtang niini, nan ang ingon nga determinasyon batok sa pagka-apassionado mao ang tinuod nga sinugdanan sa pagbag-o; ug ang kalampusan niining pagbag-o nagdepende sa pagkamakanunayon ug pagkamalig-on sa tinguha ug mga lihok batok sa pagka-apassionado, kay ang katapusan maoy mopahimutang sa paningkamot. Ang maayong sinugdanan katunga na sa gubat, apan ang nahibilin nga katunga makab-ot lamang sa katapusan sa paningkamot; o mas tukma pa, hangtod sa katapusang gutlo sa iyang kinabuhi, ang usa ka tawo nga puno sa kadasig nga nagauswag sa iyang kaugalingon angay magtuo nga katunga pa lang sa trabaho ang nahuman o bag-o pa lang nagsugod. Usahay dali ra kaayo makagawas ang usa ka tawo sa mga buhat nga gipalihok sa emosyon, apan tungod kay mas maliksi ang gahum sa kalag kaysa sa mga bukton ug tiil sa pisikal nga lawas, kasagaran dili angay tuohan nga napalong na ang usa ka emosyon, nga daw wala na kini o namatay na gayud. Sa tanang panahon, mas maayo nga itandi kini sa usa ka naglikot nga bitin, nga andam mosaka sa labing

gamay nga kahigayunan, o sa usa ka insekto nga daw patay na, nga dali ra mabuhi pag-usab sa paborableng kahimtang. Busa, kinahanglan magbantay gayud ug mag-ampo! Apan, aduna'y dakong kalainan niining bahin tali sa mga tawo nga abante sa pagkamaayo—mao ang mga wala pa naulipon sa ilang mga pagbati—ug kadtong naulipon niini apan nakausab na. Ang angay para sa uban dili kanunay madawat sa uban. Ang una makalihok nga mas gawasnon, samtang ang ikaduha kinahanglan kanunay maglakang nga daw hapit na sa kalayo. Kini usab nagtubag sa kalibog: giunsa man nga ang pipila ka mga santo nagtugot sa ilang kaugalingon og pipila ka mga kalipay ug kahupayan? Ngano man, busa, nga gikinahanglan kanato ang ingon nga kaestrikto?! Tungod kay sila hingpit, samtang kita nadaut. Sama sa mga tawo nga na-dislocate ang bukog sa ilang bukton o bitiis, dili sila tugutan nga molihok nga gawasnon pagkahuman kini ma-set, kondili kinahanglan nilang mag-amping pag-ayo; ingon usab, ang mga nahulog sa mga pagka-adik ug nakareporma kinahanglan mag-ehersisyo og hugot nga pag-amping sa tibuok nilang kinabuhi.

Mosulbong ang pangutana: unsaon nato pagsabot ang pipila ka senswal nga batasan nga may kalabotan sa nagkalain-laing butang ug kalihokan—mao ang mga batasan sa pagtubag sa mga panginahanglan sa lawas ug sa mga sentido sa usa ka pamilyar ug espesipikong paagi, sama sa batasan sa pagkaon sa pipila ka pagkaon, o pagkapili sa usa ka piho nga kolor, ug uban pa? Sa bahin sa gugma sa senswalidad, kini usa k ng hugaw; apan kon ang butang nga gipangga dili man espesyal ug, labi na, wala magdala og bisan unsang samok sa espiritu o sa matinud-anong kahimtang, nan kini usa ka butang nga mapasaylo—ang kaniadto gitawag nga venial nga sala, gamay ug mapasaylo. Tinuod, bisan pa, Ang mga madasigon sa pagkamatinud-anon, nga naghalad sa ilang kasingkasing sa Dios, dali nilang masabtan nga bisan gamay pa, kining mga walay sulod nga batasan usa gihapon ka babag sa tanan—sama sa usa ka taas nga bestida nga makapugong sa paspas nga paglakaw—busa naningkamot sila nga luwason ang ilang kasingkasing gikan niini, aron, sama sa pagka-indiferente niining mga batasan, mahimong indiferente usab ang kasingkasing niini. Unsa man ang batasan, kini gihapon usa ka pagkaulipon. Ang bisan kinsa nga walay pagtagad ulipon sa mga pagbati ug batasan. Sa pagkahibalo sa usa ka tawo sa iyang kaugalingon, kinahanglan gayud nga itudlo ang tanang pagtagad ug pag-amping ngadto sa iyang mga pagbati, kay niini nahimutang ang puwesto sa sala. Apan, sa pagdaog niini, kinahanglan usab niyang talikdan ang iyang mga batasan, aron, sama sa usa ka gawasnong salampati, makalupad ug makapahulay siya sa Usa ka Labaw nga Bulahan ug Nagahatag sa Tanan nga Pagpanalangin nga Dios.

Busa angay mag-ampo ang usa ka tawo: 'Himua ako, O Dios, nga adunay putli nga kasingkasing!' ug paningkamotan ang iyang kaluwasan uban sa kahadlok ug pag-uyog! Ang Dios ra ang nakahibalo unsay dad-on sa umaabot nga adlaw. Apan usa kini ka kahupayan kanato nga ang Ginoo duol sa tanan nga motawag kaniya sa tinuod.

c) Mahitungod sa sala isip kahimtang, o malain nga kinaiya

c) Mahitungod sa sala isip kahimtang, o malimbungon nga kinaiya

Ang makasasala nga disposisyon sa espiritu dali ra mailhan pinaagi sa pagtandi sa disposisyon sa matarong nga espiritu, sama sa gihulagway kaniadto. Busa, niini walay paghandum sa Divino; wala kini makasinati og katam-is Niya, ni naglaum pa gani og bisan unsa, samtang ang uban mobalik pa gani gikan Niya ug modagan; Walay kusog: 'Kanunay ko unta gusto,' ingon niya, 'apan dili nako mapugos ang akong kaugalingon sa pagbuhat niini'; walay pakig-uban sa Dios: iyang giliko ang iyang mga mata gikan sa Dios ug dili lang siya nagtutok kaniya, apan dili usab siya gustong motutok kaniya ug nahadlok pa gani siya sa pagbuhat niini. Ang iyang sulodnong pagbati ug konsensya nagpamatuod kaniya nga siya nahimulag sa Dios ug nagalayo gikan Kaniya; imbis nga adunay tinguha nga maglakaw sa kabubut-on sa Dios, siya buoton, o gipili niya ang iyang kaugalingong kabubut-on ingon nga sinugdanan sa iyang mga lihok, nga nagbuhat sumala sa iyang gusto; imbes nga magpaabot og langitnong tabang, siya nagsalig sa kaugalingon, o hingpit nga nagsalig sa mga materyal nga kapanguhaan nga naa kaniya: bahandi, panalipod ug uban pa; wala siya'y gikinahanglan nga proteksyon gikan sa pagtuo o sa Simbahan ni Kristo. Si Kristo ug ang Balaang Simbahan nahimong, ug mao, usa ka butang nga wala'y labot kaniya, dili hingpit nga gikinahanglan, kung dili sobra pa gani. Ang nag-unang kinaiya niini, bisan pa, mao ang kinabuhi nga gipanginabuhi sumala sa kaugalingong kabubut-on, kauban ang pagdumot sa Dios o pagkawalay pagtagad kaniya ug sa iyang balaod. Ang uban pang mga kinaiya naglibot niini ug mitumaw gikan niini. Bisan pa, depende sa kahimtang, sa usa ka tawo usa ka kinaiya ang mahimong molabaw sa uban, samtang sa lain nga tawo lain nga kinaiya ang mahimong mas klaro ug mas makadaot. Dugang pa, depende sa kusog sa matag usa niini nga mga elemento, ang makasasala nga

kahimtang mismo mahimong mas o dili kaayo magpadayon ug malaut – tanan niini supak sa maayong disposisyon sa espiritu. Ug ang mga basihan sa pagtino sa mga grado sa pagkasasala dayon makita gikan niining maong kalainan, mao ang: mas kusog nga gisunod sa usa ang mga kahiligon sa iyang kabubut-on, mas daghan ang mga makasasala nga buhat nga iyang ginabuhat, mas mapadayonon siya sa pagdaog sa mga babag sa gawas ug sulod—ilabi na kadtong naggikan sa mga pagdasig sa uban ug sa tingog sa konsensya—ug mas daotan ang iyang tuyo sa pagbuhat og sala, mas grabe, mas daotan ug mas delikado ang makasasala nga kinaiya. Mosaka kini tanan sa husto nga proporsyon sa kadako sa nadawat sa usa ka tawo nga mas dagkong gasa ug panalangin—ug labi na gayud nakatilaw sa grasya ni Cristo—nakasinati og mas dagkong panag-uyog sa gawas ug sulod, ug mas hingpit ug klaro nga nakahibalo sa han-ay sa moral nga kinabuhi, ang maayo ug ang dautan.

Sa katapusan, ang relasyon tali sa usa ka makasasalaon nga kahimtang, usa ka mapinanggaon nga disposisyon, ug usa ka makasasalaon nga buhat sa pagkasala eksakto nga pareho sa taliwala sa katugbang nga maayong aspeto sa pagkamatinud-anon. Ang usa nga mibali gikan sa Dios sa iyang kaugalingong gawasnong kabubut-on, pinaagi sa kanunay nga pagbalik-balik sa parehas nga makasasalaon nga mga buhat, nagpalig-on sa pagkahilig niini sa iyang kasingkasing. Ang nagkalahi lang mao nga ang tawo nga may hiyas nakigbisog batok sa mga pagbati ug pagduha-duha sa pagbuhat sa maayo, samtang ang makasasala nakigbisog batok sa iyang konsensya, nga nagasaway kaniya sa iyang pagkasala ug nag-awhag kaniya nga maghinumdom. Ang nahibilin nga pagkamaayo mosukol sa sala—kini nga dautan nga mosulod sa kasingkasing; ang dautang kabubut-on mopatay sa pagkamaayo aron matukod ang dautan. Ang paagi sa pagpadayag niining makaluluoy ug makalaglag nga pakigbisog sa tawo batok sa iyang kaugalingon, nga nagdala sa iyang kaugalingong pagkaguba, gipakita sa Ginoo sa parabula sa Anak nga Dili Matugkad. Dinhi makita nato kung giunsa, gikan sa usa ka yano nga hunahuna nga daw makatarunganon—nga wala dayon tangtanga sa takna—nga ang usa ka dautang tinguha moturok sa kasingkasing ug makahimo og kaugalingong kabubut-on, ug giunsa nga ang usa ka buhat mosunod sa lain hangtod maabot ang kinahiladman sa pagkadautan. Sama sa usa ka bato nga gilabay sa bakilid sa bukid nga mohunong sa kinahiladman sa kal-ang niini.

d) Ang mga Hugna sa Usa ka Makasasala nga Kinabuhi

d) Ang mga Hugna sa Usa ka Makasasala nga Kinabuhi

Sama sa adunay mga hugna sa tinuod nga Kristohanong kinabuhi, aduna usab mga hugna sa kinabuhi sa sala. Ang Pulong sa Dios naghisgot sa kinatibuk-an mahitungod sa makasasala, nga ingon nga siya *'nagkagrabe pa'* (2 Tim. 3:13), *siya* 'sa katapusan *malunod sa kalalum sa dautan'* (Prov. 18:3); ang mga grado sa pagnaug niini nga kal-ang gipakita usab; pananglitan, siya *'masakiton sa pagkadautan, nagburos sa dautan ug nanganak sa paglapas sa balaod'* (Sal. 7:15); o, aron mas klaro, supak sa tawo nga panalanginan sa unang salmo, gisunod niya *ang 'tambag sa daotan'*, nagatindog siya sa *'dalan sa mga makasasala'* ug sa katapusan naglingkod siya sa *'lingkoranan sa mga manan-aw'* (Sal. 1:1). Kining mga ulahing pagpadayag mahimong ikonsiderar nga kinaiya nga mga bahin sa mga hugna sa sala. Tulo usab kini: pagkabata, pagkabatan-on, ug pagka-hamtong. Sa una, bag-o pa lang nagsugod sa pagpakasala ang makasasala; sa ikaduha, nagpabilin na siya niini; sa ikatulo, nahimong magmamando na siya sa gingharian niini.

Pagkabata. Mao kini ang yugto diin ang usa ka makasasalaon nga kinabuhi nag-umol pa, wala pa hingpit ang porma, nagalibog pa; usa ka panahon sa pakigbisog tali sa nahibilin nga kaayohan ug kahayag sa sulod ug sa nagasulod nga dautan ug kangitngit. Dinhi, ang tawo nga nagatugot sa sala nagtuo pa nga makagawas siya niini; 'Usa pa ka gutlo lang,' ingon nila sa ilang kaugalingon, 'ug undangan na nako kini.' Ang sala daw usa ka binuang para kaniya, o malingaw siya niini sama sa bata nga nagdula og dulaan; mura lang siya nga walay hunahuna ug padalos-dalos. Apan niining paglimbong, niining kahimtang sa kalibog, ang mga pundasyon sa umaabot nga makalilisang nga kahimtang sa makasasala gitukod nga dili makita. Ang unang mga dagway, ang unang mga balangkas niini gitukod sa pinakaunang gutlo sa pagkabulag gikan sa Dios. Sa dihang kini nga kahayag, kini nga kinabuhi ug kini nga kusog matago gikan sa usa ka tawo, o sa dihang itago sa usa ka tawo ang iyang kaugalingon gikan niini, ang hunahuna magsugod sa pagngitngit, ang kabubut-on mahimong maluya ug walay pagtagad, ug ang kasingkasing mahimong bato ug walay pagbati—nga kasagaran magdala sa usa ka tawo sa pag-ingon sa iyang kaugalingon: 'Dili, mohunong na ko.' Apan molabay ang panahon ug motubo ang dautan. Ang mga kamatuoran gikawat sa hunahuna usa-usa; dili na siya makasabot og daghan, bisan pa sa iyang kaniadto nga klarong pagsabot; dili na gyud niya mapabilin sa iyang hunahuna ang daghan, tungod sa kabug-aton ug sa kamatuoran nga dili kini masulod karon; sa katapusan, hingpit na

silang mabuta: wala na nila makita ang Dios ni ang mga butang nga langitnon; wala nila masabti ang tinuod nga kahusay sa mga butang, ni ang ilang tinuod nga mga relasyon, ni ang ilang kahimtang, ni kung unsa sila kaniadto, ni kung unsa na sila karon, ni kung unsa ang mahitabo kanila… mosulod sila sa kangitngit ug maglakaw sa kangitngit (tan-awa si St Tikhon, 'Ang Bulag nga Tawo', kabanata 5). Ang kabubut-on, nga gipukaw sa konsensya, usahay madasigon gihapon ug mag-atiman sa kaluwasan sa tawo… usahay paninguhaon niya ang iyang kaugalingon, motindog, magpugong sa usa ka buhat o lain pa uban sa paglaum nga hingpit nga makabawi, apan unya mahulog pag-usab; ug samtang mas kanunay siyang mahulog, mas maluya siya. Ang kanhing mga higayon sa pagpugong ug pagdumili sa pagbuhat sa dautan epektibong nabag-o ngadto sa walay bunga nga tinguha, ug gikan sa mga tinguha – ngadto sa bugnaw nga hunahuna sa pagbag-o; sa katapusan, mawala usab kini. Ang makasasala, ingon pa, mopataas sa iyang mga kamot: 'Busa, paingna lang; tingali mohunong kini sa kaugalingon!' Ug magsugod siya sa pagpuyo samtang nagpadayon ang kinabuhi, nagatugot sa dautang mga tinguha, nagpugong sa hayag nga mga buhat kung kinahanglan, dili masamokan sa mga hulga o sa mga saad, dili pud matandog bisan pa sa klarong pagkadaut sa kalag ug sa lawas. Ang sala usa ka sakit ug usa ka samad. Gahiganti kini sa kalag pagkahuman sa unang kasinatian. Apan ang panahon makapahapsay sa tanan. Ang ikaduhang kasinatian mas madala na, ang ikatulo labi pa gayud, ug uban pa. Sa katapusan, ang kalag mamatngon, sama sa usa ka bahin sa lawas nga mamatngon tungod sa kanunayng paghikap. Kaniadto, adunay kahadlok ug kalisang, ug murag andam na ang dalugdog nga mubuto gikan sa langit, ug ang mga tawo mura'g nangayam og kriminal; ang kaulaw wala maghatag og kalinaw ug dili motugot nga ipakita sa publiko ang nawong; ug karon, sa katapusan, maayo na ang tanan! Ang usa ka tawo nagpadayon sa pagpakasala nga walay kaguol ug walay kahadlok, nga dili gani masabtan kung asa gikan kaniadto ang ingon nga mga kabalaka. Sa diha nga ang pagkabuta, pagkawalay pagtagad ug pagkawalay pagbati nakahugot na, klaro nga ang makasasala mipili na sa dalan sa daotan. Ang tanang matarong nga pag-alsa namatngon na… Nagpabilin siya sa sala nga kalmado, walay kaulaw o kabalaka… Dinhi siya mosulod sa panahon sa pagkabatan-on.

Kabatan-onan. Kini usa ka yugto sa pagpuyo sa sala o pagtindog sa dalan sa mga makasasala sa pagkabuta, pagkawalay pagbati, ug pagkawalay pagtagad. Ang labaw nga gahum sa espiritu sa tawo natulog sa mabug-at nga katulogon, samtang ang mga pwersa sa sala nakadaog batok kanila ug, daw, naglipay sa kahilom. Sa sinugdanan, kini daw usa ka punto sa pagkawalay pagtagad. Apan gikan niini magsugod ang pagpailalom sa tawo sa sala. Usa-usa, ang mga gahum sa tawo gidala sa tiilan sa sala ug gisimba kini, gidawat o giila ang ginharianong awtoridad niini ibabaw nila ug nahimong mga ahente niini. Ang hunahuna mosimba ug modawat sa mga prinsipyo sa kawalay pagtuo; ang kabubut-on mosimba ug malunod sa kahilawotan; ang kasingkasing mosimba ug mapuno sa kahadlok ug kahadlok sa sala ug sa makasasala nga prinsipyo. Ang makasasala dili magkatulog pirmi; usahay siya magmata. Sa ingon ana nga mga panahon, gusto na niyang biyaan ang tanan, apan nahadlok siya sa pagsugod niini tungod sa usa ka dili masukod nga kahadlok nga dili niya masabtan. Busa, ang tawo nahadlok kaayo sa tiraniya sa sala nga dili gani siya mangahas sa paghunahuna sa pagsupak niini. Dinhi makita ang ebidensya kung unsa ka lawom nga napakunhod ang kusog sa espiritu tungod sa sala, ug kung unsa ka dako ang pagdaot sa maong makauwaw nga pagkaulipon sa mahimayaong dagway sa tawo! Sa sinugdan, ang hunahuna dili lang makakita o mawala ang panan-aw sa tanan nga tinuod; apan samtang molabay ang panahon, ang bakak mopuli sa kamatuoran sulod niini. Nagsugod kini tanan dinhi sa pagduha-duha o sa yano nga mga pangutana: ngano man ingon ani? Dili kaha mas maayo ning paagi, o niadtong paagi? Sa sinugdan, kining mga pangutana gipasagdan lang, naghimo lang ug huyang landong—sama sa , sapot sa gagamba—ibabaw sa kasingkasing; apan samtang nagkadool kini, nahimo na kini nga usa niini ug nahimong pagbati; ang pagbati sa pagduha-duha mao ang binhi sa kawalay pagtuo. Magsugod ang mga tawo sa pagpakigsulti nga walay pagpugong, unya sa paghimo og matalom nga mga pahimangno, ug sa katapusan sa pagdumot ug pagsalikway sa tanan nga balaan ug balaodnon. Mao kini ang kawalay pagtuo! Ug ang kabubut-on matulog sa kawalay pag-amping, naglihok subay sa dautang mga prinsipyo, nga wala magmatngon kung giunsa nila pag-ilis sa mga maayong prinsipyo. Mahimo kini magpabilin nga kalmado, nga wala magpadayag sa hayag sa sulod nga pagkadautan niini, apan sa diha nga kini masamok, diin ilang paningkamotan nga pugson kini sa paglihok subay sa lain nga mga prinsipyo, didto kini ipadayag ang tibuok pagkamatarug sa iyang kinaiya, nga wala magrespeto sa pagkamakita sa mga pagtuo ni bisan pa sa mga ekstrem: mosupak kini sa tanan, nga nagtukod sa kaugalingon isip labaw nga lagda alang sa tanang butang. Bisan pa man gikan kini sa balaod sa konsensya o sa positibong mga balaod, moingon siya: 'Palayo; dili ko gustong masayran ang ingon nga mga paagi'; ug kini tungod lamang sa pagkadautan sa iyang kinaiya. Busa,

ang makasasala—nga tungod sa iyang kapangahadlok, nahadlok kaayo mosukol batok sa sala; nga tungod sa iyang kawalay pagtuo, gidawat niya ang mga pagtulon-an sa bakak; ug nga pinaagi sa iyang kaugalingong kabubut-on, midawat siya og mga lagda sa pagkadautan—napamatud-an nga kasaligan aron itudlo sa pipila ka mga posisyon sa awtoridad sulod sa gingharian sa sala. Ang ingon nga tawo naglingkod sa trono sa mga managlaglag. Nakaabot na siya sa pagka-adulto aron magdumala sa usa ka bahin sa mga kalihokan sa makasasala nga gingharian.

Pagkadato. Kini usa ka yugto sa independente, padayon nga lihok pabor sa sala ug batok sa tanan nga maayo, nga nagdala sa usa ka tawo sa daplin sa pagkaguba. Ang mga grado sa iyang pagkahugno gitino sa mga grado sa iyang pagsupak sa kahayag ug pagkamaayo. Kay bisan pa samtang nagkinabuhi siya sa ingon niini nga paagi, ang iyang konsensya dili mohunong sa pagsamok kaniya. Apan, tungod kay gidawat niya ang lain nga mga prinsipyo, wala siya magtagad ug misupak niini. Usahay, dili lang niya tagdon kini nga tingog, sa kahimtang sa kawalay paghinulsol; usahay, iyang balibaran kini ug mag-andam batok niini, sa kahimtang sa pagkamatig-a sa kasingkasing; ug usahay, tinuyo niyang itugyan ang iyang kaugalingon sa pagkaguba, sa kahimtang sa pagkawalay paglaum. Mao kini ang katapusan nga gidala sa sala, nga iyang nahigugma na, sa makasasala.

Busa, ang tulo ka hugna sa sala nagmugna og siyam ka kahimtang. Niini madugang pa ang tulo ka dugang nga kahimtang sa dili hingpit nga pagpanagbon sa makasasala, o sa pagpanagbon nga dili kompleto ug dili pa hamtong, mao ang mga kahimtang sa: pagkaulipon, diin tungod sa kahadlok sa silot ug hulga sa Dios, ang usa ka tawo mopugong sa mas seryoso nga mga sala, samtang dili siya mahiya sa pagpanago sa dautang mga pagbati ug hunahuna; paglimbong sa kaugalingon, sa dihang giisip sa usa ka tawo nga siya hingpit base lamang sa mga tentatibo ug sinugdanan nga buhat sa pagkamaayo; ug pagkahipokrito, sa dihang gipugngan sa usa ka tawo ang iyang kaugalingon sa gawasnong mga buhat sa pagkamapaambition lamang ug gibase ang iyang paglaum niini. Ug adunay napulo'g duha ka kahimtang sa sala sa tanan, gawas sa dalan sa pagkamatarong.

Kadaghanan sa mga tawo naipit sa unang tulo ug sa katapusang tulo. Apan daghan usab ang naa sa ikaduhang ug ikatulong kategorya. Ingon nga paglipay sa atong makasasala nga kaliwatan, kinahanglan isulti nga samtang ang usa ka tawo buhi pa dinhi sa kalibutan, bisan unsang sala pa ang iyang buhaton, kanunay siyang adunay kahigayunan nga mobalik sa maloloy-on nga Dios, nga may kalooy sa mga maghinulsol. Maayo ug buotan kaayo ang kinaiyahan sa tawo nga, bisan pa sa tanan niyang mga sala, dili gyud niya kini hingpit nga malaglag dinhi. Apan samtang nagpabilin siya nga walay paghinulsol, mapalig-on ug nawad-an og paglaum, dili siya pasayloon; ug gawas kon usbon niya kini nga pamatasan, magsugod sa paghilak ug paglaum, moadto siya sa lubnganan nga anaa pa sa ingon nga kahimtang ug malaglag sa walay katapusan. Ang yawa ang masang-at sa sala sa tanang dautan. Kung wala siya, walay bisan kinsa nga mawagtang ang paglaum. Apan una siya mopugos: 'Maloloy-on ang Dios'; ug kung ang usa ka tawo nakasala pag-ayo ug nagbuot nga maghinulsol, iyang gipahadlok sila sa kahadlok sa makalilisang nga hustisya sa Dios. Apan kinsa may makadeskribe sa tanang ka-astig ug ka-malisiya ni Satanas, ug sa mga bitag nga iyang gigamit aron masangit ang mga makasasala nga mitugyan kaniya? Ang makasasala nga nakabawi sa iyang pag-isip mahadlok kaayo ug dili makasabot kung giunsa niya pagbuhat niini o kana, bisan pa man kaniadto daw sayon ra kaayo kini kaniya. Ang tawo kanunay makasala sa kahimtang nga nakatutok sa kaugalingon.

Unsa ka dako sa kadautan sa sala! Ang sala nakapasakit sa walay kinutuban nga kadungganan sa Dios. Pinaagi sa pagdumot sa balaod, ginadumotan nato ang Magbubuhat sa Balaod mismo ug ginapasakitan Siya. Dili kini angay sabton nga ang maong paglapas makasamok sa hingpit nga kalipay sa Dios, kay Siya labaw pa sa bisan unsang impluwensya gikan sa binuhat; kondili, sa atong bahin, nahimo na nato ang tanan aron masupak ang Iyang walay kinutuban nga himaya, sama sa usa ka ordinaryong lungsoranon nga, bisan pa nga ang himaya sa hari dili masupak, makapasakit kaniya pinaagi sa iyang mga binuhatan. Sa kini nga bahin, ang sala usa ka walay kinutuban nga kadako sa dautan. Apan ang hustisya nagmando nga ang sala bayran. Ang pagbayad kinahanglan patas sa sala. Alang sa usa ka walay kinutuban nga kadako sa sala, kinahanglan nga usa ka walay kinutuban nga kadako sa pagbayad ang ihalad. Ug dinhi makita ang trahedya! Samtang adunay kapasidad ang tawo sa pagbuhat og walay kinutuban nga sala, wala siyay kapasidad sa paghatag og angay nga bayad-pinsala niini. Ang tawo mapabilin nga walay katapusang salarin ug, ingon nga sangputanan, mag-antos sa silot hangtod sa kahangturan. Mao kini ang kahimtang sa unang sala ug sa tanang mosunod pa. Sa matag higayon nga makasala ang tawo, iyang gilubong ang iyang kaugalingon sa walay kinutuban nga dautan.

Alang sa Kristohanon, nagsulat ang Apostol nga pinaagi sa pagpakasala human sa bunyag, iyang *'gi-krusipikar pag-usab ang Anak sa Dios'* (Heb. 6:6), gitamakan sa tiil ang dugo sa Tugon ug misalmot sa han-ay sa mga nagkrusipikar nga misinggit: 'Ang dugo Niya mahulog kanamo ug sa among mga anak!'

Sa pagbulag niya sa Dios ug kang Cristo, ang tawo, pinaagi sa sala, misalmot sa panon ni Satanas ug nahimong kuta alang kaniya diin siya nakig-away batok sa Dios, ginapakatawa ang Iyang walay kinutuban nga kalooy – ug ang pagkawalay-mata ug kaulag sa Kristohanon. 'Gihatag sa Dios ang Iyang Bugtong Anak,' ingon ni Satanas, 'apan kahibalo na ko unsaon pagkontrol sa mga tawo.' Sa ulahi, sa paghukom, iyang ibutang ang tanang sala sa tawo mismo ug padaghan pa kini, aron mapadali ang iyang pag-anaog ngadto sa impyerno. Ug unsa man ang gibuhat sa sala sa tawo mismo? Giliko niini ang iyang pagkatawo ug, daw gisulod siya sa usa ka matang sa kangitngit—sa mga limbong sa hunahuna, sa kahambog sa mga tinguha ug sa kagubot sa emosyon sa kasingkasing—gipalibot-libot siya niini sa tibuok niyang kinabuhi, nga dili tugotan nga makabalik sa hustong paghuna-huna. Samtang nagpadayon, ang pag-antos sa mga tinguha gikan sa kasingkasing naglaglag sa kalag ug sa lawas. Ang makasasala usa ka mortal nga binuhat.

Base sa katapusang kini ug sa kapintas sa sala, ang makasasala angay magsugod sa pag-antos sa tanang aspeto bisan dinhi sa yuta. Apan pinaagi sa probidensya sa Diyos, dili kini mahitabo. Ang makasasala kanunay malipayon ug naglingaw-lingaw sa kalibutanong kalipay, kutob sa iyang makaya o kutob sa gitugotan sa Diyos—bahín niini ingon ganti sa pipila ka maayong buhat, bahín usab ingon pagtulun-an. Apan sa ilawom niining makita nga kalipay, kanunay adunay walay hunong nga pagkaguba sa espiritu, nga usahay pansamantalang matabonan sa makalibog nga kalipay sa unod, ug bisan pa niana, dili kini hingpit nga matabonan. Ang makasasala kanunay nga malungkot ug daw nahadlok sa usa ka butang.

Moanha ang mga demonyo sa dili maghinulsol nga makasasala samtang nag-antos siya sa kamatayon, ug pagkahuman kuhaon nila ang iyang kalag ug itambog kini sa usa ka dapit sa kangitngit hangtod sa Ikaduhang Pag-abot. Dinhi, ang espiritu ra ang gipaka-antos sa pagkakaron, apan sa Ikaduhang Pag-abot, pagkahiusa kini pag-usab sa lawas, mag-antos kini uban sa lawas sulod sa walay katapusang mga kapanahonan, ug kining mga pag-antos dili mailhan. Karon aduna na kita'y kinatibuk-ang balangkas sa Kristohanong pagkamaayo ug sa dili-Kristohanong sala. Igo na kini aron masabtan kung unsa ka maayo ang una ug unsa ka dautan ang ikaduha. Apan mas klaro pa kini makita kon kini ilarawan sa detalyado kung giunsa ang kinabuhi sa Kristohanong pagkamaayo ug ang kinabuhi nga supak niini nga gipamutang sa tibuok pagkatawo sa usa ka tawo ug sa tanang pagpadayag sa ilang mga gahum. Dinhi nato makita sa labing klaro unsa ang gidala sa grasya sa Diyos sa usa ka tawo pinaagi sa iyang pagsumpo sa mga sugo sa Pulong sa Diyos, ug unsa ang mahitabo sa usa ka tawo kung biyaan siya sa iyang kaugalingon, mosunod siya sa mga tinguha sa iyang kaugalingong kabubut-on ug pagpalipay sa kaugalingon, ug labi na gayud kung mosurender siya sa bisan unsang pagbati o sala.

III. Ang mga Sangputanan ug Bunga sa Maayong Kristohanong Kinabuhi ug sa Kinabuhi nga Supak Niini

Ang talagsaong kinaiya sa Kristohanong kinabuhi mao nga kini usa ka kinabuhi sa grasya. Busa, ang mga bunga niini—o ang mga epekto niini sa atong pagkatawo—dili lang naglangkob sa bisan unsa nga makapamunga og pagkamaayo kanato sa kinatibuk-an, kondili labi na gayud ang makapamunga kanato og tinguha sa pagkamaayo ug pagkaandam sa pagpaningkamot; busa, ang Balaang grasya, ingon man ang dili-Kristohanong kinabuhi nga supak niini, mailhan dili lamang sa kamatuoran nga kini nagmugna og sala sa usa ka tawo, kondili usab sa unsay mahitabo kanila ingon nga resulta sa ilang pagkawala o kapakyas sa pagdawat sa Balaang grasya. Aron malikayan ang kalibog, ang duha pagatawgon dinhi pinaagi sa ilang katugbang nga

mga termino: Kristohanon – dili Kristohanon, usa nga anaa sa grasya – usa nga walay grasya, usa nga masigasig sa Kristohanong kinabuhi – usa nga ulipon sa sala ug mga pagbati.

8. Sa unsang mga paagi gipakita sa Pulong sa Dios ang tinuod nga Kristohanon ug ang dili Kristohanon?

Kung atong tipuon ang tanang mga bersikulo sa Kasulatan nga may kalabutan niini, atong makaplagan sa mga kini ang mga tubag sa mosunod nga mga pangutana: unsa ang kinaiya sa matag usa niining mga kinabuhi sa aspeto sa ilang gigikanan, ilang mga lihok, ilang kinatibuk-ang espiritu, ang katilingban diin sila nag-uswag, ug ang ilang katapusang kapalaran?

Ang usa ka tawo nga wala sa Kristiyanismo, o kinsa nagpabilin sa sala, naggikan sa natural nga pagkahimugso gikan sa unang nahulog nga Adan, ug giisip nga hingpit nga susama kaniya sa sulod nga moral nga mga kinaiya; sa ato pa, nagpabilin siya sa kahimtang nga bulag sa Dios. Ingon nga tinuod nga hulagway kaniya, gitawag usab ang ingon nga tawo nga 'ang daang tawo', murag naglungtad sukad pa sa sinugdanan sa katawhan, o walay bag-o sa iyang sulod, pareho ra sa tanan sukad pa sa walay katapusan nga panahon. Nagsulat ang Apostol nga kita *'gisul-oban sa hulagway sa yutanon'* (1 Cor. 15:49) sa pagkahimugso, ug kon dili *nato 'tangtangon…* kining *daang kaugalingon'* (Eph. 4:22), magpabilin kita hangtod sa kahangturan sama sa *pagka-'yutanon'* (1 Cor. 15:47).

Ang mga lihok niining susama kang Adan, isip daang tawo, kadaghanan makasasala. Siya *"adunay hilig sa pagbuhat sa dautan sukad pagkabatan-on"* (Gen. 8:21), tungod kay siya *"gikonsepto sa pagkadautan ug natawo sa sala"* (Sal. 50:7), ug gani *'nabaligya ilalom sa sala'* (Roma 7:14). Kini nga gahum sa sala, nga misulod kaniya sa pagkahimugso, nagahari kaniya uban sa dili mapugngan nga kusog, nagpuyo isip agalon (Roma 7:20, 7:23); busa ang tibuok pagkatawo sa tawo, uban sa tanan niyang mga miyembro, wala'y lain kondili *ang 'lawas sa sala'*, ug ang iyang mga gahum mao ang *'mga instrumento sa pagkawalay-hustisya'* (Roma 6:12–13). Busa, 'ang iyang *mga mata puno sa pakighilawas ug walay hunong nga sala'* (2 Pedro 2:14); 'ang iyang tutunlan usa *ka abli nga* lubnganan*'* (Roma 3:13); siya *'walay pagtuli sa kasingkasing ug sa mga dalunggan; …* ang iyang *mga tiil nagdali sa dautan, ug dali siya sa pagbubo og dugo'* (Buhat 7:51; Isa. 59:7).

Ang ingon nga pundasyon sa sulod nga kinabuhi nagtumong sa lain nga gigikanan sa espiritu, nga mao ang gikan sa yawa. Kay *'ang yawa mao ang unang nakasala'*, ug pagkahuman niini nakasala ang tanang tawo; sila mga makasasala tungod lamang sa yawa, mao nga gitawag sila nga *'mga anak* niya' (1 Juan 3:8, 3:10), *"ang binhi* sa bitin" (Gen. 3:15), o, aron ipahayag kini sa yano, *"mga bitin, kaliwatan sa mga bitin nga mapintas"* (Mat. 3:7; Lucas 3:7; Mat. 23:33), samtang '*ang yawa mao ang* ilang amahan' (Juan 8:44). Tungod niining pagkapariho nila sa yawa, sila mao ang tinuod nga mga manunod sa iyang espiritu—ang espiritu sa kawalay-pagkadiosnon, pagdumot batok sa Dios, ug hayag ug tinago nga pagsupak kaniya. Ang tanang balaan ug langitnong butang kasagaran dili nila ganahan, ug alang sa uban, makalilisang pa gani kini. Sa Dios sila moingon: 'Layo ka kanamo', o 'Dili ko kaila sa Labaw' (Paraon); *'dili nila madawat* ang *Espiritu* sa *Dios'* (Juan 14:17), ug *'gikaligut-an'* ug gipanglutos nila ang katawhan sa Dios (Juan 15:19).

Ang tibuok lawas sa ingon nga mga tawo—ang mga anak sa yawa, nga napuno sa espiritu sa pagsupak sa Dios—mao *ang 'ginhadian ni Satanas'*, kana nga ngitngit nga dapit (Buhat 26:18) diin siya nagpuyo, nga adunay kaugalingong *'kalawom'* (Pahayag 2:24), o trono, ug isip *'prinsipe niining kalibutan'* ug *'god niining panahona'* (2 Cor. 4:4; Juan 12:31), siya nagdumala sa tanan pinaagi sa *'mga magmamando sa kangitngit niining panahona, ang espirituhanong mga puwersa sa pagkadautan sa langitnong mga kahangturan'* (Efe. 6:12). Kini nga gingharian mao *ang 'kalibutan nga nagbarug sa pagkadautan'* (1 Juan 5:19), puno sa *'kahugawan'* (2 Ped. 2:20), nagpalunod *sa 'mga kahilayan'* (2 Ped. 1:4), *'naliso'* (2 Cor. 4:4) ug, sa iyang pagkabuta, naglagot ug naglutos sa tanan nga balaan, sa tanang mga balaan, ug sa mga masigasig alang sa pagkabalaan; ang kalibutan, nga alang kanila ang gugma ra mao *ang 'pagkasukol batok sa Dios'* ug ang ilang higala mao *ang 'kaaway sa Dios'* (Santiago 4:4). Ang espiritu sa pagkabuta ug mapugos nga kagubot mao gayud *ang 'espiritu sa kalibutan'* o ni Satanas (1 Corinto 2:12).

Ka-malas kaayo sa kapalaran nga nag-atubang niining mga tawo! Pareho kini sa kapalaran sa kalibutan ug ni Satanas. Tungod kay sila *'sa kinaiyahan mga anak sa kasuko'* (Efe. 2:3), sa tibuok nilang kinabuhi,

'nagtigom sila *ug kasuko alang sa ilang kaugalingon sa adlaw sa kasuko ug pagpadayag sa matarong nga paghukom sa Dios'* (Roma 2:5); *'ang ilang katapusan mao ang pagkaguba'* (Fil. 3:19), ug *'ang kangitngit gireserba* alang kanila *hangtod sa kahangturan'* (2 Ped. 2:9, 2:17; Jud. 1:13).

Walay bisan kinsa kanila ang maluwas gawas kon pinaagi sa pagbag-o ug paghinulsol pinaagi sa pagtuo sa Ginoong Jesu-Kristo, nga dala sa grasya sa pagkabag-o. *'Ang bisan kinsa nga motuo sa* Ginoo *dili pagahukman, apan ang bisan kinsa nga dili motuo gihukman na, tungod kay wala siya motuo sa ngalan sa bugtong Anak sa Dios'* (Juan 3:18). *'Kung dili ka matawo pag-usab, dili nimo makita ang Gingharian sa Dios'* (Juan 3:3). *'Ang bisan kinsa nga motuo sa Anak adunay kinabuhi nga walay katapusan, apan ang bisan kinsa nga dili motuo sa Anak dili makakita sa kinabuhi, kondili nagpabilin kaniya ang kasuko sa Dios'* (Juan 3:36).

Sa usa ka tawo nga tinuod nga nagsugod sa Kristohanong kinabuhi ug milambo niini, ang tanan niini nga mga aspeto hingpit nga supak.

Busa, *'natawo* siya *gikan sa ibabaw'* ug sa hingpit nga bag-ong paagi, nga mao, gikan sa tubig ug sa Espiritu (Juan 3:3), pinaagi sa panaghiusa kang Kristo, ang usa ka tinuod nga tinubdan sa tinuod nga kinabuhi sa tawo, ug pinaagi *sa 'pagpanamastamas sa hulagway* niining *langitnong'* Tawo, ang bag-ong Adan, ang bag-ong kaliwatan sa tinuod nga mga tawo (1 Cor. 15:49), mao nga gitawag siya *nga 'bag-ong tawo'*, nga nagtangtang sa daang pagkatawo (Eph. 4:24), usa ka bag-ong binuhat kang Kristo Jesus (2 Cor. 5:1–7).

Natawo *'dili sumala sa kabubut-on sa unod, kondili gikan sa Dios*… nakadawat siya *sa katungod nga mahimong anak sa Dios'* (Juan 1:12–13) pinaagi sa Ginoong Jesu-Kristo, nga tinuod nga nagpakatawo ug nagdala sa mga magtutuo *nga 'mga kaambit sa banal nga kinaiya'* (2 Pedro 1:4), nga tungod kay "*gipangulohan sila sa* Iyang *Espiritu*, *mga anak sila"* (Roma 8:14), *"nga nadawat nila ang Espiritu sa pag-ampon*, pinaagi kaniya *sila nagasinggit: ' , Abba, Amahan'"* (Roma 8:15), – ug kinsa *'nagpamatuod* sa ilang *espiritu*' nga sila mga anak (Roma 8:16). Sa kahibalo niining pagkaanak, ila gikalipay ang pabor sa Dios, napuno sila sa gugma alang sa Dios, ug tungod sa gugma masigasig sila alang sa Iyang himaya. Ang tanan nga makalangit, daw ila gayud.

Tungod sa gigikanan nga kini sulod kanila, ang espiritu sa kinabuhi ug ang ilang mga buhat mismo balaan ug diyosnon. Bisan pa sa wala pa natukod ang kalibutan, gitakda na sila nga mahimong balaan ug walay ikasaway sa gugma (Eph. 1:6) ug, sa pag-abot sa takdang panahon, *'gimugna sa Kristo Jesus alang sa mga maayong buhat, … aron sila maglakaw niini'* (Efe. 2:10); ug sa tinuod *gayud sila 'naglakaw sa pagkabag-o sa kinabuhi'*, sa pagkapareho sa kahayag sa Mibanhaw nga Ginoo (Roma 6:4), ingon *nga 'mga masigasig sa mga maayong buhat'* (Tito 2:14). Kay ingon nga balaan ang gamot, ingon usab ang gitanom niini, *'pinaagi Kaniya nga mitawag… ang Balaan'* (1 Ped. 1:15).

Apan kining tanan magkahiusa nagporma sa usa ka pinili nga kaliwatan, usa ka hariong pagkapari, usa ka balaan nga nasud, usa ka katawhan nga iya mismo – *"aron ipahayag ang himaya niya nga nagtawag* kanila *gikan sa kangitngit paingon sa iyang katingalahang kahayag"* (1 Ped. 2:9); ang tanan *"gitukod nga mahimong usa ka espirituhanong balay, usa ka balaang pagkapari, aron maghalad og espirituhanong halad nga madawat sa Dios pinaagi kang Jesu-Cristo"* (1 Ped. 2:5), *"nga gitukod nga magkahiusa nga mahimong puloy-anan sa Dios sa Espiritu, … ngadto sa balaang Simbahan sa Ginoo"* (Efe. 2:21, 2:22); *"Gikan kaniya ang tibuok lawas, nga gisumpay ug gipahugpong sa tanang litid nga nagasuporta, nagatubo ug nagtukod sa iyang kaugalingon sa gugma, samtang ang matag bahin nagabuhat sa iyang buluhaton sumala sa sukod sa iyang abilidad"* (Efe. 4:16), ug sa ingon niini sila nagporma sa lawas sa Simbahan, nga si Kristo mao ang ulo – *'ang pagkahingpit kaniya nga nagpuno sa tanan sa tanan'* (Efe. 1:23), ug sila mao ang *'mga miyembro sa Iyang lawas, sa Iyang unod ug sa Iyang mga bukog'* (Efe. 5:30; Col. 2:19).

Ang ingon nga mga tawo, kolektibo man o indibidwal, samtang anaa pa dinhi ilawom sa espesyal nga pabor sa Dios, gipahimulag alang sa hataas nga ganti sa umaabot. *'Kung ang Dios anaay para kanato*,' miingon ang apostol, *'kinsa may makalaban kanato? Kinsa may magpasaka og kaso batok sa mga pinili sa Dios? Ang Dios mao ang nagpamatuod nga matarong'* (Roma 8:31, 8:33). Mao kini ang kahimtang dinhi, ug sa umaabot sila, isip mga anak, *mga "mana: mga mana sa Dios, ug kauban nga mga manununod kang Cristo*". Ang himaya ug kadako niining panulondon taas kaayo nga *"ang* tanang *binuhat nagpaabut nga may dako kaayong paglaum"* niini (Roma 8:17, 8:19). Tungod kay ang matag-usa kanila usa ka anak, kinahanglan nga siya *usa na ka "mana sa Dios pinaagi kang Jesu-Cristo"* (Gal. 4:7). Busa, ang ilang *"pagkamamamayan naa sa langit, diin usab sila nagpaabot sa usa ka Manluluwas, ang Ginoong Jesu-Cristo, nga magbag-o sa atong hinapsay nga lawas aron kini susama sa Iyang himayaong lawas"* (Fil. 3:20–21). Sa gawas, sila mga langyaw ug mga pansamantalang pumoluyo, apan sa tinuod, sila mga kauban nga lungsoranon uban sa mga balaan ug mga

miyembro sa panimalay sa Dios. Nia ra sila dinhi sa usa ka panahon; ang ilang tinuod nga yutang natawhan, diin sila narehistro isip mga lungsoranon, dili dinhi kondili sa langit.

Unsa ka ngitngit ang kahimtang sa una, ug unsa ka makapahupay ang sa ikaduha! Siyempre, adunay lain-laing lebel sa duha ka bahin; bisan pa, sa mas dako o mas gamay nga paagi, ang tanan nga gihulagway mao ang kinaiya sa matag lebel. Ang uban mahimong mahadlok sa kabug-at sa paghulagway sa mga makasasala; apan unsaon man? Ang ingon nga mabug-at nga paghulagway kanila dili gisulat sa tawo, kondili sa dili masayop nga Pulong sa Dios. Busa, samtang magpadayon kita, mas mapamatud-an pa kining kinatibuk-ang balangkas sa duha ka bahin.

9. Ang kahimtang sa mga naglangkob nga bahin sa kinaiyahan sa tawo, ang iyang sukaranan nga mga kinaiya ug gahum, sa tinuod nga Kristohanon ug sa makasasala nga tawo

Ang kalainan nga gihisgutan kaniadto tali sa mga tawo nga nagkinabuhi sumala sa Espiritu ni Cristo, ubos sa impluwensya sa grasya sa Dios, ug kadtong mga layo niini nga Espiritu ug nagdumili sa grasya, mas mahimong klaro pa kon atong susihon ang kinatibuk-ang estruktura sa tibuok kina-iya sa tawo ug ang mga nag-unang kinaiya niini, ingon man usab ang kahimtang sa mga gahum ug abilidad niini.

Ang kinatibuk-ang estruktura sa kinaiyahan sa tawo gitino sa kombinasyon sa nagkalain-laing gahum ug kakayahan niini ug sa lain-laing bahin sa komposisyon niini. Busa, ang tibuok kalainlain sa atong matinud-anong sulod nga mga kalihokan gipamub-an ngadto sa tulo ka batakang prinsipyo, o gahum: ang kognitibo, ang boluntaryo, ug ang emosyonal. Apan ang tanang pwersa nakatutok ug nagtigom sa atong pagkatawo, sa atong personalidad, sa kana nga nagasulti sulod kanato: ang 'Ako', nga mao ang panaghiusa ug dili mabahinbahin nga pagkahiusa sa tanang pwersa. Nakatutok kini kaniya ug nagagikan kaniya, sama sa usa ka sentro.

Dugang pa, ang kamatuoran nga ang kahibalo, mga tinguha ug mga pagbati naglungtad sa atong sulod dili lang sa lain-laing lebel kondili bisan pa sa supak nga direksyon nagdala kanato, lakip sa uban pang mga rason, sa pag-ila sa tulo ka bahin sa komposisyon sa tawo: ang espiritu, ang kalag ug ang lawas, diin ang kinaiya sa una mao ang pagbulag gikan sa , ang sensoryong kalibutan, ang sa katapusan mao ang paglubong niini, samtang ang sa tunga-tunga usa ka kombinasyon sa duha. Ang katuyoan ug gimbuhaton sa una mao ang pakig-uban sa Dios ug sa espirituhanong kalibutan; ang sa katapusan mao ang paglihok isip tunga-tungang partido sa atong relasyon sa kalibutan sa mga pagbati; ang tunga-tungang bahin kinahanglan mosaka gikan sa kalibutan sa mga pagbati, pinaagi sa espiritu, paingon sa Dios ug mahimong espirituhanon, ug gikan sa Dios, pinaagi sa espiritu, ipadala kana nga espirituhanong kahimtang ngadto sa kalibutan sa mga pagbati. Kini nga mga bahin dili magkatupad sa sulod sa atong pagkatawo, kondili ang tanan, sama sa atong mga gahum, nagtigum sa atong pagkatawo (ang 'Ako'); kini giatubang niini ug naglangkob sa kanunay nga paagi niini. Ang tawo nga pagkatawo (ang 'Ako') mao ang pagkahiusa sa espiritu, kalag, ug lawas.

Usa sa mga sukaranan nga kinaiya sa tawo mao nga gihatagan siya og konsyusness, makahisgot siya bahin sa iyang kaugalingon – 'ako' – o usa ka tawo. Kini mao ang kinaiya diin ang usa ka tawo, sa pag-angkon sa iyang kaugalingong paglungtad ug sa paglungtad sa mga butang gawas kaniya, nagbulag sa iyang kaugalingon gikan sa mga butang ug sa mga butang gikan sa iyang kaugalingon; siya naghisgot sa iyang kaugalingon ingon nga 'ako', dili 'sila', ug sa mga butang ingon nga 'sila', dili 'ako'. Gitawag kini nga pagkahibalo sa kaugalingon (self-consciousness) kung kini mobalik sa sulod, eksklusibo ngadto sa kaugalingon. Niining pagbalik sa sulod, maila usab niini ang kaugalingon gikan sa kaugalingong mga lihok, o ang pag-anaa niini gikan sa mga butang nga nagagikan niini, nga misaka, ingon pa, ibabaw sa duha. Labaw pa, tungod kay ang langyaw, eksternal nga mga pwersa mahimong nakadugtong sa atong pag-anaa, unya, samtang nakahibalo sa kaugalingong pag-anaa, mahimo kini makamatngon sa kaugalingon dili ingon sa kaugalingon, kondili ingon sa lain nga tawo (sama sa kaso sa mga gipanag-iya sa mga demonyo).

Rasyonal ug gawasnong awtonomiya. Ang awtonomiya iya sa usa ka binuhat nga dili pagpadayag sa lain nga binuhat, kondili kini mismo ang tinubdan sa tanang pagpadayag nga nagagikan niini. Daghan ang ingon nga mga awtonomong binuhat (mga substansiya). Ang talagsaong kinaiya sa awtonomiya sa tawo mao

ang kamatuoran nga ang usa ka tawo dili lang nagbuhat og mga lihok kondili nabati usab niya kini; dili lang niya kini nabati kondili gidumala usab niya kini sumala sa iyang kaugalingong paghukom ug rason. Kini nga kinaiya katumbas sa rasyonal nga kagawasan.

Kabuhi. Ang tawo usa ka buhing binuhat. Aduna'y mga patay nga pwersa, pananglitan, kuryente ug magnetismo. Sa matag higayon, sila eksakto kung unsa sila unta; dili sila motubo. Sa higayon nga sila maglungtad, ang tawo dili pa mao ang angay niyang mahimong, apan motubo, maghulma, modako ug mamulak. Ug ang tanum, sa sinugdanan, sa liso, potensyal ra nga umaabot nga tanum; mahimong tinuod nga tanum kini pinaagi sa pagdawat ug pag-asimilisa sa langyaw nga mga elemento. Ang pagtubo sa espirituhanong kinaiya sa usa ka tawo nagpadayon sa lain nga paagi. Kini motubo pinaagi sa lain-laing mga produkto niini: mga hunahuna, pagbati, tinguha, ug mga buhat, nga sa pagbalik paingon sa sulod, daw gipahimutang sa sulod niini ug naglangkob sa pagkaon niini o sa elemento sa pagtubo niini. Busa, ang kinaiya sa kinabuhi niini kanunay matino pinaagi sa kinaiya sa mga lihok niini. Ang labing talagsaong kinaiya sa kinabuhi sa tawo, bisan pa man, mao ang pagkawalay kamatayon, nga nagpasabot sa walay kinutuban nga kapasidad sa tawo alang sa pagkahingpit.

Mibutho karon ang pangutana bahin sa kahimtang sa relasyon tali sa mga naglangkob nga bahin sa tawo, ang ilang mga gahum ug sukaranang kinaiya, sa wala pa magsugod ang usa ka tawo sa pagkinabuhi nga Kristohanon ug pagkahuman nga nakahukom na siya niini ug nagpabiling lig-on niini.

Ang natural nga relasyon tali sa mga naglangkob nga bahin sa usa ka tawo kinahanglan nga, sumala sa balaod sa pagsumpo sa gamay ngadto sa labaw, ug sa huyang ngadto sa lig-on, mao kini: ang lawas kinahanglan mosumpo sa kalag, ang kalag mosumpo sa espiritu, samtang ang espiritu, pinaagi sa iyang kinaiyahan, kinahanglan malubong sa Diyos. Ang usa ka tawo kinahanglan magpuyo sa Diyos uban sa iyang tibuok pagkatawo ug kahibalo. Niini, ang gahum sa espiritu ibabaw sa kalag nagdepende sa pagka-Diyos nga anaa niini, samtang ang gahum sa kalag ibabaw sa lawas nagdepende sa espiritu nga nagpanag-iya niini. Pagkahuman sa pagkahulog gikan sa Dios, mitungha ang kalibog—ug sigurado gayud nga motungha—sa tibuok pagkahimo sa tawo: ang espiritu, nga nakalayo sa Dios, nawala ang iyang gahum ug nahimong sakop sa kalag; ang kalag, nga wala gipataas sa espiritu, nahimong sakop sa lawas. Ang tawo, uban sa iyang tibuok pagkatawo ug hunahuna, naipit sa senswalidad. Sa wala pa siya makadawat og bag-ong kinabuhi sa Ginoong Jesu-Kristo, makita sa tawo ang iyang kaugalingon nga anaa gayud sa maong kahimtang sa usa ka baluktot nga relasyon tali sa mga naglangkob nga bahin sa iyang pagkatawo, nga ang hulagway niini gipakita sa usa ka teleskopyo, kon ang mga naglangkob nga bahin niini nagsulod-sulod sa usag usa.

Busa, ang Pulong sa Dios, sa diha nga maghisgot sa mga makasasala nga nakalimot sa Dios, hapit pirmi nagtawag kanila nga 'karne', talagsa ra nga 'nagtutok sa kalag', ug dili lang kini nagtawag kanila nga 'espirituhanon', apan giisip pa gani sila nga kabaliktaran gayud niini.

Bisan pa sa unang kalibutan sa wala pa ang Baha, miingon ang Dios: *'Ang akong Espiritu dili magpabilin nga magpakigbisog sa tawo sa kanunay, kay siya usab unod'* (Gen. 6:3). Klaro nga ang pag-alagad sa unod makapalong sa espiritu ug mosangpot sa pagkabulag gikan sa Dios. Ang propeta David miingon: *'Ang tawo nga anaa sa dungog walay pagsabot; sama siya sa mga hayop nga walay pagsabot ug nahimong sama kanila'* (Salmo 48:13); sa ato pa, ang dungog sa pagka-diyosnon, nga gipakita sa iyang espiritu, gipulihan sa pagka-hayopnon, tungod kay iyang gihatag ang iyang kaugalingon sa unod. Ang Apostol Pablo, sa paghisgot sa kahimtang sa mga tawo sa wala pa sila makadawat sa grasya sa Kristiyanismo, miingon nga niadtong panahona sila 'anaa *sa unod*, ug *ang makasasala nga mga tinguha* naglihok *sa ilang sulod'* (Roma 7:5), nagpuyo *'sumala sa mga kahiligon sa unod, nga nagbuhat sa kabubut-on sa unod ug sa hunahuna'* (Efe. 2:3), o, ingon sa Apostol Pedro, *'misunod sa mga carnal nga tinguha sa kadautan'* (2 Ped. 2:10). Ang Apostol Juda direkta nga gitawag ang mga dili matinud-anon nga *'mga carnal, nga walay espirit '* (Judas 1:19). Sa tinuod, sa Pulong sa Dios, ang tanang dautan gikabit sa unod. *'Ang mga nagkinabuhi sumala sa unod nagpamutang sa ilang hunahuna sa mga butang sa unod…* ug *ang hunahuna nga* nagpamutang sa unod *kaaway sa* Dios' (Roma 8:5, 8:7); ang mga nasakop niini *'dili makapahimuot sa Dios'* (Roma 8:8), ug busa *'mag-ani sila og pagkadaut gikan sa unod'* (Gal. 6:8).

Sa bahin sa kalag sa usa ka tawo nga wala makadawat sa grasya o nawala kini, kini nagtindog sama sa usa ka panganod taliwala sa tawo ug sa Dios, nga nagputol sa pakig-uban tali kanila. Ang tawo nga kadaghanan ulipon niini, o *'ang natural nga tawo, dili modawat sa mga butang sa Espiritu sa Dios'* (1 Cor. 2:14). Ang pagdominar sa kalag, sama sa pagdominar sa lawas, usa ka pagdumili sa kinabuhi sumala sa Espiritu. Ang Balaang Apostol Santiago, pagkahuman niyang ilista ang mga kahiligon nga nagatagbaw ug nagaduso sa usa

ka tawo nga wala makadawat sa Espiritu sa Dios, nagdugang uban sa dakong katukma: *'ang ingon nga kinaadman dili...* gikan sa Dios, *kondili kay yutanon, emosyonal, demonyo'* (Santiago 3:15). Ang mga pulong nga 'emosyonal', 'yutanon' ug 'dili gikan sa Dios' pareho ra ang kahulugan...

Asa man, unya, ang espiritu sa ingon nga mga tawo? Anaa kini sa sulod nila; apan, tungod kay nasakop kini sa kalag ug sa lawas, kini mapugngan ug hapit dili na makalihok sa paagi nga angay niini. Ang presensya niini sa sulod nila mailhan, sa usa ka bahin, pinaagi sa walay kinutuban nga pipila ka emosyonal ug senswal nga mga tinguha, nga sa ilang kinaiyahan lang dili angay sa kalag ug unod; sa pikas bahin, pinaagi sa mga kahimtang nga kasagaran masinati niining mga tawo, diin ilang gibulag ang ilang kaugalingon gikan sa yuta isip pagsupak sa mga hangyo sa kalag ug unod. Sa ikaduhang kaso, ang espiritu naningkamot, ingon pa, sa pagpanghimatuud sa iyang mga katungod. Ang kasakit sa konsensya, ang kahadlok sa Huwes—ang Dios—ug kanunay nga kasubo: mao kini ang kinauyokan sa iyang impluwensya sa kalag, ang iyang mga hungihong nga nag-anunsyo sa kahibalo sa kalag. Busa, sa mga tawo nga ginagiyahan sa ilang mga pagbati ug sa kalag, ang espiritu nag-alimpulos sama sa siga sa ilawom sa abo. Pukawa kini, o mas tukma, ayaw kini pugngi nga mapukaw *sa 'Pulong sa Dios, ...nga makasulod… hangtod sa pagbulag sa kalag ug espiritu'* (Hebreohanon 4:12), ug kini ipadayag ang iyang kaugalingon sa tibuok niyang kusog ug gahum.

Sa usa ka tawo, bisan pa, nga nakakapit sa Ginoong Jesu-Kristo ug nakadawat sa Iyang grasya, lahi na gayud kini tanan. Ingon nga angay sa usa ka alagad ni Kristo, iyang *gipapako sa krus* ang *unod uban sa mga kahiligon ug tinguha niini* (Gal. 5:24). Gikan sa unang higayon, sa dihang iyang gipahukman lang nga mosilbi sa Ginoo, iyang gipahinungod na ang iyang kaugalingon sa pagdumili sa kaugalingon; pagkahuman niini, padayon *siyang 'naga-lakaw dili sumala sa unod, kondili sumala sa Espiritu'* (Roma 8:1, 8:4), *'ginapatay ang mga buhat sa unod pinaagi sa Espiritu'* (Roma 8:13). Siya, daw, *"wala sa unod, kondili sa Espiritu, ... ug wala'y utang sa unod aron mabuhi sumala sa unod"* (Roma 8:9, 18:2).

Pinaagi sa pagdawat *sa* pulong, *'nga mopas-a… bisan hangtod sa pagkabahin sa kalag ug espiritu'* (Heb. 4:12), iyang gikontrolar ang kalag ug gitanyag kini isip halad sa Dios (Matt. 10:39), nagsugod siya *sa 'paghinlo sa iyang kaugalingon gikan sa… mga tinguha nga nakig-away batok sa kalag'* (1 Ped. 2:11), aron isugyot kini *sa "pulong nga makaluwas"* (Sant. 1:21), ug sa ingon niini hingpit nga giusab kini, pagtukod niini sa espiritu pinaagi sa *"pagtuo* o *pagsunod sa kamatuoran"* (1 Ped. 1:22; Hud. 1:20), pag-awhag niini *sa paghalad...* ang iyang kaugalingon *sa mga maayong buhat"* (1 Ped. 4:19), ug *"ginatuli* ang iyang *kasingkasing pinaagi sa Espiritu"* (Roma 2:29), ug sa tanan nga makapahimuot sa Dios, *"bisan unsa pa ang buhaton niini*, ginapugos *kini nga buhaton gikan sa kasingkasing"*, nga wala niya gustong buhaton kaniadto (Col. 3:23). Pinaagi sa pag-alagad sa Dios sa ingon niini nga paagi *'sa tibuok kasingkasing'* ug *'gikan sa kasingkasing'* (Efe. 6:6; Mat. 22:37), makakaplag siya og pahulay para sa iyang kalag (Mat. 11:29), samtang nagtan-aw *sa "katapusan sa pagtuo…—ang kaluwasan sa kalag"* (1 Ped. 1:9), nga *iyang "gipugngan nga hugot sama sa usa ka angkla para* sa iyang *kalag"* (Heb. 6:19).

Busa, ang iyang espirituhanong kinabuhi hingpit nga misuhop sa iyang pisikal ug emosyonal nga kinabuhi. Iyang *'gipadayeg ang Dios sa iyang kalag ug* sa iyang lawas' (1 Cor. 6:20); ang tanan kaniya gimugna sa Espiritu ug pinaagi sa Espiritu; siya nag-alagad sa Dios ug nagabuhat sa Espiritu ug *'sa pagbag-o sa Espiritu'* (Rom. 1:9, 7:6; Fil. 3:3); dili siya tapulan sa iyang mga paningkamot tungod kay *'naga-dilaab siya sa Espiritu'* (Roma 12:11); *'nagaagi sa Espiritu ug dili matuman ang mga tinguha sa unod'* (Gal. 5:16); *'nagtanum sa Espiritu'* (Gal. 6:8); *'napuno sa Espiritu'* (Eph. 5:18); ug gipalihok sa Espiritu *'aron mosunod sa kamatuoran'* (1 Pet. 1:22).

Ngano man nga ingon ani? Ang usa ka Kristohanon *'naglakaw pinaagi sa Espiritu* tungod kay *siya nagkinabuhi pinaagi sa Espiritu'* (Gal. 5:25), tungod kay *'ang Espiritu sa Dios nagpuyo* kaniya' (Rom. 8:9; 1 Cor. 3:16); tungod kay nahimo siyang templo sa Balaang Espiritu nga nagpuyo sa sulod niya, *'napuno sa Espiritu'* (1 Cor. 12:13; 1 Cor. 3:16; Eph. 2:22). Kining Espiritu, nga miagi sa Pulong, nga nagbulag sa kalag gikan sa espiritu, nagpalingkawas sa espiritu gikan sa mga gapos sa unod nga nagpugong niini, kay *'kung asa ang Espiritu sa Ginoo, didto adunay kagawasan'* (2 Cor. 3:17), ug pinaagi niini gitukod ang basihanan alang sa usa ka bag-ong kinabuhi nga panalanginan sa espiritu (Rom. 8:23). Uban sa ingon nga *'espirituhanong pakasal'* (2 Cor. 1:22), *ang 'sulod nga tawo sa kasingkasing'* unya motubo *'sa pagkawalay-kadaut sa malumo ug hilum nga espiritu'* (1 Pet. 3:4). Ang Kristohanon labi pang gipahugtan sa Espiritu sa Dios – *'sa sulod nga tawo'*; si Cristo gipahimutang sa iyang kasingkasing pinaagi sa pagtuo, nga gipahimutang ug gipahugtan sa gugma (Efe. 3:16), kay *'ang nakig-usa sa Ginoo usa ka espiritu uban sa Ginoo'* (1 Cor. 6:17); mao nga *'ang iyang gipangita mao ang mga butang nga naa sa itaas, diin si Cristo naglingkod sa tuo sa Dios; ang iyang*

hunahuna nakatutok sa mga butang nga naa sa itaas, dili sa mga butang nga yutanon, ... ug ang iyang kinabuhi natago uban ni Cristo sa Dios' (Col. 3:1–3).

Gikan niini, klaro nga ang tinuod nga Kristohanon ug ang dili Kristohanon, o bakak nga Kristohanon, supak sa usag usa sa mga naglangkob nga bahin sa tawo. Ang una para sa usa mao ang katapusan para sa lain. Alang sa una, ang espiritu ang panguna; alang sa ikaduha, kini gipugngan; alang sa una, ang unod ang panguna; alang sa ikaduha, kini gisalikway, gipugngan, gilansang sa krus ug gipatay. Ang tunga nga elemento, ang kalag, klarong nasakop sa dominante nga usa: alang sa usa, ang espiritu; alang sa lain, ang lawas. Busa, ang tinuod nga relasyon tali sa mga bahin sa tawo: *'ang hingpit... espiritu, kalag ug lawas'* (1 Tes. 5:23) – naglungtad lamang sa mga nahimong iya ni Kristo. Sa kanila, busa, makita ang kamatuoran sa tawo; apan gawas sa Kristiyanismo, walay kamatuoran kondili bakak – sama sa usa ka anino sa tawo.

Ayaw pagtan-aw sa bisan kinsa kining mga pulong nga hugot. Nagmalasakit ko sa pipila ka mga pagano nga taas kaayo og dungog, ug sa pipila ka gitawag nga mga Kristohanon nga gisalikway ang gahum niini, bisan pa man nga dili usab sila walay talagsaong mga hiyas. Apan palihug pag-andam sa pag-antos. Samtang magpadayon kita, ang kamatuoran nga atong gipadayag magkahayag pa gayud: nga ang tinuod nga kinabuhi sa tawo, sa tinuod, makita lamang sa Kristiyanismo, sa mga tawo nga naghiusa kang Kristo ug midawat sa Iyang Espiritu.

Karon, bahin sa kinatibuk-ang kahimtang ug relasyon sa mga pwersa nga naglihok sulod kanato. Kining mga pwersa, nga naggikan sa atong konsyusnes o kaugalingon ('ako') ug mobalik niini, kinahanglan magpabilin nga nagkahiusa ug nagkaharmoniya sa usag usa, ilawom sa giya sa ilang dili hingpit nga prinsipyo. Ang ilang natural nga kahimtang mao ang usag usa nga nagsagol ug nagasuporta, samtang nagpabilin nga nagsalig sa aktibong kaugalingon.

Apan sa makasasala nga tawo, nga nahimulag sa Dios ug nagpabilin sa nahulog nga kahimtang, sumala sa gipakita sa kasinatian, kini nga mga pwersa daw nahimulag gikan sa iyang kaugalingon, nahimong medyo independente kaniya ug naglihok sa ilang kaugalingong kabubut-on. Unsa, pananglitan, ang buot ipasabot sa kasagarang mga paglitok: 'Buhaton unta nako, apan dili ko ganahan'; o 'bisan dili na unta kaayo maayo, gusto gyud nako'; o 'wala ang akong kasingkasing niini – sige na, kasingkasing'; o 'motuo unta ko, apan dili mouyon ang akong pangatarungan'; 'hari sa ulo ang hunahuna – asa nako dad-on ang akong pangatarungan'? Kini ug daghan pang uban nga mga pagpadayag nagpasabot nga kini nga mga kakayahan wala na sa ilawom sa kontrol sa tawo, apan ginadumala na lang sa ilang kaugalingon o sakop sa impluwensya sa usa ka pwersa gikan sa gawas. Tungod kay nakabulag sila sa tawo, nawala ang ilang punto sa panag-uban nga koneksyon; sa samang higayon, mihunong sila sa pagdawat og panabang gikan sa usag usa ug wala na silay gipanag-iya sa unsa nga kasagarang makuha sa usa ka kakayahan gikan sa uban. Busa, ang hunahuna nahimong malabo, mapangandoy ug malipat-lipat, tungod kay kini wala gipugngan sa kasingkasing ni gipangulohan sa kabubut-on; ang kabubut-on way direksyon ug walay kasingkasing tungod kay kini wala maminaw sa hunahuna ni sa kasingkasing; ang kasingkasing walay pagpugong, bulag ug maluoy kaayo, tungod kay kini misalikway sa paggiya sa hunahuna ug wala mapukaw sa gahum sa kabubut-on. Apan dili lang nga nawala sa usag usa ang ilang suporta, nakuha usab nila ang usa ka mapintas nga pagtan-aw batok sa usag usa: gisalikway sa usa ang usa, sama sa paglamoy ug pagkaon niini. Busa, ang pagdominar sa kasingkasing kauban sa kahuyang sa hunahuna ug kawalay-kamatud-an sa kabubut-on, sama sa kakulang sa kinaiya; ang nag-unang hilig paingon sa kahibalo mosangpot sa kahuyang sa lihok o kawalay pagtagad sa kabubut-on, ug kawalay pagbati o kabugnaw sa kasingkasing; ang paghari sa kabubut-on kanunay kauban sa usa ka kiliran, mapugos nga direksyon, nga walay pagtagad sa bisan unsang argumento; didto ang kalag dili maminaw sa bisan unsang pagpangumbinsi ug dili matandog sa mga pagbati sa kasingkasing. Busa, ang sulod nga kalibutan sa makasasala nga tawo napuno sa kaugalingong kabubut-on, kagubot ug pagkaguba. Kini nga kahimtang gipamatud-an panguna sa kasinatian, apan makakaplag usab ta og daghang timailhan niini sa Pulong sa Dios, bisan pa man nga kini naglarawan dili kaayo sa mga gahum sa kalag ug sa ilang kahimtang kondili sa mga buhat sa tawo – ang bunga sa tanang gahum. Niining bahin, ang mosunod nga mga bersikulo labi nga angay timan-an.

Busa, sa unang kapitulo sa iyang Epistola ngadto sa mga taga-Roma, gipakita ni Apostol Pablo ang dakong kalibog ug sulodnong kagubot nga makita sa mga makasasala ug sa mga dili matarong, nga giila kini nga resulta sa ilang pagbiya sa Dios. *'Kay*,' ingon niya, '*bisan pa nga nailhan nila ang Dios*, *wala* nila *Siya gihatagan og dungog ingon nga Dios'* (Roma 1:21); sa ato pa, ilang gipasipala ang Dios, niliko sila gikan Niya, ug ilang gisalikway Siya. Ang natural nga sangputanan niini mao nga ang ilang kasingkasing nahimong

buta, ang ilang kabubut-on nangawala sa dalan, ug ang ilang hunahuna nadani sa ilang mga panghunahuna (mga tinguha), *'ang ilang buang nga kasingkasing nangitngit'* (Roma 1:21) ug *'nahimong daotan'* (Roma 1:22). Kining natural nga sangputanan gisundan sa lain pa, ingon usa ka silot gikan sa Dios… *'Gihatag sila sa Dios sa ilang mga tinguha sa kasingkasing'* (Roma 1:24), nga mao ang pagka-wayward sa kasingkasing, *'mga tinguha sa kahugawan'* (Roma 1:26), nga mao ang mapangusgan nga pagkadautan sa kabubut-on, *'usa ka hunahuna nga walay paghukom'* (Roma 1:28), nga mao ang kabuang, mga pantasya ug mga abstraksyon (nga nagwagtang sa ilang praktikal nga rason).

Ang maong apostol, sa iyang Epistola ngadto sa mga taga-Efeso (Efe. 4:17–20), samtang naglarawan sa mga pagano o dili motuo ingon *nga 'nalayo sa kinabuhi sa Dios'*, dinhi gipakita ang kahimtang sa ilang mga kalag, nga sila *'nagaagi sa kawalay sulod sa ilang hunahuna'*, sa ato pa, sa mga ilusyonaryo ug pantasya nga mental nga mga konstruksyon, ug nag-antos *sa 'pagkatig-a sa kasingkasing'*, sa ato pa, kawalay kalooy ug kawalay pagbati; *ila nang 'gihatag ang ilang kaugalingon sa pagpakawala'*, sa ato pa, sa mga pagburot ug kapritso sa ilang kabubut-on.

Ang usa ka tawo, bisan pa, nga mibalik sa Dios ug napahiusa sa Ginoong Jesu-Cristo sa Balaang Simbahan ug nabag-o diha Niya, gipakita sa Pulong sa Dios sa hingpit nga supak nga kahayag. Busa, ang Apostol Pablo nag-ampo alang sa mga taga-Efeso (Efe. 3:16–19), nga ang Dios magahatag kanila *"ug kusog pinaagi sa gahum sa Iyang Espiritu sa sulod nga tawo"*, nga mao ang paghatag ug moral nga kusog sa pagbuot pinaagi sa panaghiusa sa Espiritu Santo; nga Siya magapahimo *"nga si Cristo magpuyo sa* ilang mga *kasingkasing pinaagi sa pagtuo"*, nga mao ang, aron sila makabaton og tinuoray nga panaghiusa kang Kristo nga Manluluwas, *"aron sila makasabot"*—sa ato pa, gikan niining kasinatian nga pagtilaw kang Kristo nga Ginoo sila makakuha og espirituhanong pagsabot—ug *"aron sila mapuno sa tibuok pagkapuno sa Dios"*, nga mao ang pasabot, gikan sa kinatibuk-an niini tanan, o gikan sa ilang panaghiusa sa Dios pinaagi sa tanang gahum nila, maporma ang pagkahingpit sa sulod nga angay sa mga Kristohanon; o, ubos niining kondisyon, ang ilang sulod nga pagkatawo mahimong puy-anan o sudlanan nga walay hunong nga napuno sa pagbubo sa espirituhanong pagkahingpit gikan sa Dios... Morag, sama sa pagkahitabo sa Kristo Hesus, ang espiritu sa tawo nahimong sudlanan nga lig-on o gipakusgan sa iyang kaugalingon.

Sa maong Epistola (Efe. 4:22–24), gihulagway sa apostol ang kinauyokan sa Kristiyanismo, o ang kamatuoran mahitungod kang Kristo, ingon niini: *'tangtanga, sumala sa inyong kaniadto nga paagi sa kinabuhi, ang daang pagkatawo, nga nadaut tungod sa malimbungong mga tinguha'* – kini nagmando og pagbag-o sa kasingkasing; *'pagbag-o sa espiritu sa inyong hunahuna'* – dinhi, usa ka pagbag-o sa hunahuna; *'ug isuot ang bag-ong pagkatawo, nga gimugna sumala sa pagkahimo sa Dios sa tinuod nga pagkamatarung'* – dinhi, usa ka pagbag-o sa kabubut-on! Kini nga talata nagpakita nga sa usa ka Kristohanon, ang tanang gahum sa iyang pagkatawo nabag-o nga magkuyog ug sabay, ug labaw pa, tanan sa usa ka espiritu ug sa usa ka direksyon.

Sa Sulat ngadto sa mga taga-Filipos, gihulagway sa Apostol kung giunsa nga *'ang kalinaw sa Dios, nga labaw pa sa tanang pagsabot'*, natukod sa kasingkasing kauban ang pagpuyo sa *'Dios sa kalinaw'* (Fil. 4:7, 4:9). Aron dili masamok kining kalinaw, gisugo niya sila nga itudlo ang tanan nilang hunahuna—o, sa laing pagkasulti, ang mga lihok sa tanan nilang kahanas—padulong sa makapahimuot sa Dios: mao ang hunahuna padulong sa kamatuoran, ang kabubut-on padulong sa pagkamatarong, ug ang kasingkasing padulong sa labing matahum. Ang bisan kinsang kalag nga mubuhat niini mahimong puy-anan sa Dios sa kalinaw. Hinumdumi usab, nga ang Apostol kaniadto gipahinumdom na sa mga taga-Filipos kining tanan nga mga butang nga makapahimuot sa Dios, ug ilang nasabtan kini, gidawat, ug gisugot; sa ato pa, ilang gipahinungod ang ilang kaugalingon niini sa hingpit, uban sa ilang tanang kusog.

Kini nga samang kombinasyon sa paglihok sa tanang gahum sa usa ka tawo sa usa ka buhat, isip kinaiya sa Kristohanong kinabuhi, makita usab sa mosunod nga mga bersikulo: Colosas 1:9–11 – ang Apostol nag-ampo para sa mga taga-Colosas, *'nga sila mapuno sa kahibalo sa kabubut-on* sa Dios *sa tanang kinaadman ug espirituhanong pagsabot, aron* sila *makalakaw sa paagi nga angay sa Dios, nga hingpit nga makapahimuot kaniya'* ug uban pa; Col. 2:1–7 – ang apostol nag-ampo alang sa tanan, *'nga ang mga kasingkasing* sa tanan *nga nagkahiusa sa gugma mapalig-on, ug nga sila mapalambo sa tanang paagi pinaagi sa hingpit nga kasiguruhan sa pagsabot, aron sila makahibalo sa misteryo sa Dios Amahan ug ni Cristo…'* ug uban pa; Colosas 3:12–16 – *"Isul-ob ninyo… ang kasingkasing sa pagkamaayo… pasagdi nga ang kalinaw sa Dios maghari sa inyong mga kasingkasing… pasagdi nga ang pulong ni Cristo magpuyo sa inyong sulod nga sagana sa tanang kinaadman"* ug uban pa; Efe. 5:15–19 – *"Pag-amping kamo sa inyong paglakaw, dili*

ingon sa mga walay kinaadman kondili ingon sa mga maalamon... ayaw kamo pagbuang, kondili sabta ninyo ang kabubut-on sa Dios... pun-a kamo sa Espiritu, mag-istorya kamo sa usag usa pinaagi sa mga salmo, mga himno, ug mga espirituhanong awit" ug uban pa.

Gikan niini, klaro nga sa kalag sa usa ka tinuod nga Kristohanon, wala gyud bisan gamay nga kagubot nga dili malikayan sa usa ka tawo nga dili kauban sa Espiritu ni Cristo. Ang tanan niyang mga gahum magtinabangay, nagtumong sa usa ra ka tumong, ug nasakop Niya sama sa usa ka tawo – mao nga ang integridad, pagkahingpit, ug pagkasaligan giatubang Niya.

Sa mga lagda sa mga balaan nga asketiko bahin sa pagpadayun sa kalag sa kamatuoran sa Dios pinaagi sa matinud-anong pagpamalandong niini, klaro kaayo nga sa praktis, ang tanang kakayahan sa usa ka tawo kinahanglan maghiusa sa usa. Kasagaran, ang mga tigulang sa Dios magtudlo sa usa ka tawo nga sundon kini nga han-ay: ipunting ang imong pagtagad sa usa ka hilisgutan nga imong mapili—pananglitan, ang presensya sa Dios, kamatayon, o bunyag—ug hunahunaa kini gikan sa lain-laing anggulo. Sa pagbuhat niini, paningkamoti nga ang matag hunahuna nga motumaw dad-a kini ngadto sa usa ka pagbati o itanom kini sa imong kasingkasing; pananglitan, gikan sa hunahuna sa kadool sa kamatayon, ipamukaw ang kahadlok o paghinulsol; gikan sa hunahuna sa mga saad sa bunyag – kalipay o kasubo, ug uban pa. Tapusa ang matag pamalandong pinaagi sa paghimo og mga lagda para sa imong kaugalingon nga magamit sa imong kinabuhi ug kahimtang; pananglitan, ang Dios anaa bisan asa, nakakita sa tanan, ug busa nakakita usab kanako; Dili ko tugotan nga mosulod sa akong hunahuna ang dautang mga hunahuna – mas maayo pa nga mamatay ko kaysa makasala; ug sa ingon-ingon nga kahimtang, molihok ko sa ingon-ingon nga paagi aron dili masal-anan ang Dios, nga nakakita kanako. Sa ingon niini, ang tanang gahum sa espiritu – sa tinuod, ang tibuok estruktura sa sulodnong kinabuhi sa usa ka tawo – klarong mapalig-on, ug ang tibuok kinabuhi sa usa ka tawo kanunay nga mapalihok ug mabag-o.

Aduna pay lain nga lagda nga nagpakita kon giunsa pagbantay sa tanang gahum sa espiritu ilawom sa kaugalingong kontrol, mao kini: sa buntag, human sa pag-ampo, lingkod ug hunahunaa unsay imong buhaton sa tibuok adlaw: asa ka magpuyo, unsa ang buhaton ug kinsa ang duolon – ug, may kalabotan niini, itakda daan unsay hunahunaon, asa, unsay isulti, unsaon pagdumala sa imong kalag ug lawas, ug uban pa. Nagpasabot kini nga ang tinuod nga Kristohanon kinahanglan magpugong sa iyang kaugalingon, siya mismo ang magdumala sa tanang lihok sa iyang kalag, ug dili niya kini tugotan nga mahitabo sa ilang kaugalingon, ingon ba, nga wala siya kabalo. Kinahanglan siya ang magmamando sa tanan nga nahitabo sulod kaniya, ang magmamando sa iyang kaugalingong mga gahum.

Gikan sa tanan nga gipadayag, makita sa bisan kinsa nga sa usa ka tinuod nga Kristohanon, ang tanan niyang gahum, sa ilang kalihokan, nagasalig lamang kaniya ug dili molihok sa ilang kaugalingon; nga niining kalihokan molihok sila nga magkahiusa sa tibuok, nga dili magkabahin o magbulag sa usag usa, nagtinabangay ug nag-alsa sa usag usa aron mapa-alsa ang komon nga kinabuhi sa espiritu, aron kini mahimong hingpit ug lig-on, usa ka takus nga sudlanan para sa Dios nga nagpuyo ug nagapahulay sa sulod niya. Apan sa makasasala, dili kini ingon ana; sa baylo, ang kabaliktaran gayud ang tinuod, sama sa atong nakita. Siya mismo wala makakita niini ug nagasulti nga siya buo ug himsog, ug anaa didto ang iyang kadaut. Apan bisan pa ang mga nakalikay sa sala kinahanglan magbantay, aron dili sila mahulog, bisan sa mubo nga panahon, sa ingon ana nga kahimtang sa moral nga pagkadaut nga makita sa mga ulipon sa sala… kay delikado usab kini. Sa pagkahibalo niini, magbantay kamo tanan.

Samtang nagbag-o ang balanse tali sa mga naglangkob nga bahin sa usa ka tawo ug sa iyang mga pangunang kakayahan, dili malikayan nga magbag-o usab ang esensyal nga kinaiya sa iyang pagkatawo, kay kini nga tawo mao ang sentro sa mga bahin ug sa mga kakayahan. Busa, ang kahimtang sa mga kakayahan direkta nga makita sa mga bahin ug kini ang nagmugna niini, ingon man usab, kini gihukman sa mga bahin.

Sa taliwala niining mga kinaiya, ang kamalayan mao ang nag-una. Kini ang kinaiya diin nagagikan ang tanan nga uban; kini usa ka direktang kinaiya sa tawo ug, sama sa pagkasulti, usa ka interpretasyon niini. Sa iyang kinaiya mismo, pinaagi sa pag-angkon sa iyang kaugalingong pag-anaa ug sa pag-anaa sa mga binuhat gawas kaniya, gilain niya ang iyang kaugalingon gikan kanila ug sila gikan kaniya. Ang sunod nga kondisyon alang sa pagkahingpit sa hunahuna, o aron kini magbarug sa husto nga han-ay, mao ang pagtaas sa atong pagkatawo ibabaw sa atong kaugalingon ug sa gawasnong kalibutan. Kung kulang kini nga pagtaas, ang hunahuna mahimong magubot, dili klaro, dili masabtan, o mosangko sa kahimtang sa hayop nga pagkahibalo sa kaugalingon.

Apan alang sa usa ka tawo sa wala pa siya makahunahuna sa maayong tinguha nga mabuhi og balaan, Kristohanong kinabuhi, o sa usa ka tawo nga nabihag sa sala ug mga kahuyang, walay duhaduha nga nahibal-an nga dili sila mosaka sa ibabaw sa gawasnong kalibutan; sa baylo, madala sila niini, mabuhi sulod niini, ingon ba, maghiusa niini—maong gitawag sila nga 'gawasnon', nagpuyo sa gawas sa ilang kaugalingon, nga nawala ang ilang kaugalingon. Mabati lang niya ang iyang kaugalingon kung itutok niya ang iyang pagtagad sa sulod. Gitan-aw niya ang kaugmahan sa iyang mga panag-iya sa gawas ingon sa iyang kaugalingong kaugmahan ug, sa pikas bahin, ang ilang kalisdanan ingon sa iyang kaugalingong malas. Busa, ang hulga sa kadaut o ang kadaut mismo sa iyang sinina, balay, kasangkapan, puy-anan ug uban pa, makapahugno gayud kaniya, nga motandog gayud sa iyang kasingkasing.

Dili usab siya molabaw sa iyang sulod nga kalibutan; sama sa mga butang sa gawas, masuhop siya sa dagan sa iyang kaugalingong sulod nga lihok. Kasagaran moingon ang mga tawo: 'Nawala ko sa hunahuna, nalibog ko, dili ko mahinumdom unsay nahitabo kanako o sa akong palibot...' Sa ato pa, niadtong panahona nalunod siya sa dagan sa iyang mga hunahuna, o nabuang sa kalipay, nalumos sa kasubo, o nawala ang iyang pagkamapailubon… Sa ato pa, iyang gisumite ang iyang kaugalingon sa mga lihok sa iyang kasingkasing; o nabihag kaayo siya sa iyang mga problema ug kabalaka—kinahanglan kini, kinahanglan kana… Sa ato pa, walay hunong niyang gipadagan ang nagkalain-laing tinguha sa iyang kabubut-on. Klaro kaayo nga ang tawo nga ulipon sa sala walay kontrol sa iyang sulod nga mga tinguha, apan mura'g nakabilanggo sa sulod niini, ginaduso niini, sama sa usa ka sundalong nakabilanggo sa usa ka rehimento. Ug dili kini alang sa usa ka oras lang, kondili kanunay. Mao kini gayud ang balaod sa iyang sulod nga kinabuhi: ang pagpadala sama sa usa ka ginapadala.

Busa, ang usa ka makasasala nga tawo dili makabaton og klarong pagkahibalo sa kaugalingon. Wala gyud kini. Naglakaw siya nga daw naa sa ulap, daw nabingi, naglibot-libot sama sa usa ka alimpulos. Sama sa usa ka tawo nga hapit natulog nga malabo ang pag-ila sa mga butang gikan sa iyang kaugalingon ug tunga ra ang pagkahibalo sa iyang kaugalingon, mao usab ang usa ka ulipon sa mga pagbati. Kini nga panghitabo katingalahan kaayo: sa iyang garbo, wala siyay giisip nga mas labaw kaniya, apan sa samang higayon hapit dili na siya makahibalo sa iyang kaugalingon.

Usa ka partikular nga aspeto sa kamalayan mao ang pagkahibalo sa kaugalingon, o pag-ila sa kaugalingon. Kini kasagaran nakatutok sa sulod ug nagbulag sa kaugalingon gikan sa mga lihok sa usa ka tawo, nga naghatag og kahigayunan nga motaas kini sa duha. Mas huyang pa gayud kini nga pagkahibalo sa kaugalingon sa usa ka tawo nga ginadala sa mga tinguha ug walay grasya. Kay kini nagkinahanglan sa pag-ila sa imong mga lihok, pag-ila sa imong kaugalingon, ug pagbulag sa imong kaugalingon gikan sa imong mga lihok.

Apan sa ingon nga tawo:

– Kulang ang kahibalo sa kaugalingong mga lihok. Wala siya kahibalo dili lang unsay nahimo gahapon, apan bisan unsay nahimo karon o pipila ka oras ang milabay. Kanunay siyang nabisi sa kabalaka sa iyang mga lihok, apan wala siya kahibalo unsay buhaton, mura'g dili kini iya nga mga lihok. Kini tungod kay sobra siyang nadala sa dagan sa iyang kaugalingong mga lihok nga wala na siyay oras nga motan-aw pagbalik sa iyang kaugalingon.

– Wala'y pag-ila sa kaugalingon, kay ang ingon nga kahibalo naglangkob sa pagkahibalo sa kaugalingong mga lihok ug sa relasyon sa kaugalingon sa tanang uban pang naglungtad. Apan wala siya'y duha niini. Busa, dili niya masulti ang unsa gyud ang iyang pasabot, unsa ang nagpaabot kaniya, unsang kahimtang ang iyang nahimutangan, unsa ang iyang nag-unang pagbati, unsa ang iyang pangunang kasakit, o unsaon siya pagtabangan.

– Busa, walay kalainan tali kaniya ug sa iyang mga lihok. Mao kini ang labing delikado sa mga limbong sa makasasala nga tawo. Gitan-aw niya nga siya mismo ang tanang butang nga motumaw sa sulod niya, ug iyang panalipdan kini sama sa iyang kaugalingon, sama sa iyang kinabuhi. Mao nga dili siya gustong mosalikway sa bisan unsa.

Samtang, pila kaha ka daghan ang gipang-instilar kanato gikan sa gawas ni Satanas ug sa kalibutan, gawas pa sa kana nga motumaw gikan sa sala nga nagpuyo sa atong sulod, nga dili usab angay ituring nga kabahin sa kaugalingon?

Tungod sa tanang niini nga mga rason ug base sa kasinatian, kinahanglan natong konkludon nga ang makasasala wala gayud mailhi ang iyang kaugalingon sa husto.

Kini nga kahimtang sa pagkahibalo ug pagkamakabalo sa kaugalingon sa mga makasasala nga nawalaan sa grasya, ug sa mga dili motuo nga wala makadawat sa grasya, gitawag nga pagkatulog; maong ang Apostol miingon sa matag-usa kanila: *'Mata, O natulog'* (Efe. 5:14), ug gitawag usab kini nga pagkabuta, paglingkod sa kangitngit, ug bisan pa, sa yano lang, kangitngit. Ang matag-usa kanila *'buta, malabo ang panan-aw, ug naa sa kahimtang sa pagkalimot'* (2 Ped. 1:9). Ang makasasala nagpuyo sa pagkalimot sa kaugalingon, makakita sama sa pagtan-aw pinaagi sa hamog, ug labi pa gayud—naglakaw sama sa usa ka buta. Busa, ang Manluluwas, sumala sa gisaad, miabot *'aron ablihan ang mga mata sa mga bulag, buhian ang mga gapos sa mga nakagapos, ug paggawas sa mga naglingkod sa kangitngit…'* (Isa. 42:7). Ang makasasala, sama sa usa ka priso sa kalapukan, nakabilanggo sa sulod nga kangitngit sa kawalay-hibalo ug pagkalimot sa kaugalingon, diin siya gipaluwas sa Manluluwas. Sa paghinumdom niining panalangin, miingon ang Apostol Pablo: *'Kay kaniadto kamo kangitngit, apan karon kamo kahayag sa Ginoo'* (Efe. 5:8); sa ato pa, sama sa kaniadto, sa lawom nga kangitngit sa inyong sulod, walay bisan unsa nga makita, karon makita na ang tanan, pinaagi sa grasya sa Ginoo.

Ug sa tinuod, ang pagkahibalo sa usa ka tawo nga nagkinabuhi pinaagi sa grasya ni Kristo lahi kaayo sa pagkahibalo sa usa ka tawo nga ulipon sa sala ug mga pagbati. Nagkalahi kini sama sa kahayag nga nagkalahi sa kangitngit. Ang unang epekto sa pagmata sa usa ka makasasala nga napuno sa grasya mao ang pagluwas sa kalag gikan sa mekanismo sa iyang sulod ug gawas nga kinabuhi ug sa pagtaas niini ibabaw sa iyang kasamtangang… Dinhi, busa, nahimutang ang unang kahigayunan alang sa tinuod ug hingpit nga kahibalo. Sugdan pa lang niini, ang unang pagtan-aw sa usa ka tawo, ilawom sa impluwensya sa grasya, motutok sa iyang pinakasayud nga mga relasyon: kini mao ang unang pagdan-ag sa kahayag sa grasya. Pagkahuman niini, sa diha nga mahimong mapamalandong sila sa ilang kaugalingon, dili na sila mobalik gikan niining espirituhanong kahitas-an. Ang ilang panan-aw misaka ibabaw sa tanan nilang kaugalingon ug sa tanan nga konektado kanila, ug ilang masabtan ug makita kini tanan nga klaro, sama sa usa ka bantay.

Kini nga kalidad sa usa ka tawo nga gipanalanginan sa Pulong sa Dios ug sa mga pagtulon-an sa mga asketiko gitawag nga pagbantay ug pagkamapamalandong. Ang mga kalihokan sa sulod ug gawas nga kinabuhi kanunay naningkamot nga ibalik sila sa ilang kaugalingon, sama sa usa ka alimpulos o kal-ang; apan nagpabilin sila nga hugot sa ilang kaugalingon. Ang paningkamot nga magpabilin sa sulod sa kaugalingon mao ang kaisug sa pagka-matino ug pagbantay, ang labing importante ug batakang aspeto sa espirituhanong kinabuhi. Samtang mapalambo sa usa ka tawo kini nga matinong pagbantay sa kaugalingon, mosaka usab ang iyang kahibalo.

Busa gisugo ang mga Kristohanon *nga 'maghinapsanon* ug *magbantay, ... maghinapsanon sa pag-ampo'* o magbantay sa pag-ampo (1 Ped. 5:8, 4:7) ug, sa kinatibuk-an, magbantay sa tanang aspeto: *'Apan kamo, mga igsoon, wala sa kangitngit, aron dili kamo masugat sa adlaw sama sa usa ka kawatan. Kay kamo tanan mga anak sa kahayag ug mga anak sa adlaw; dili kita iya sa gabii o sa kangitngit. Busa, ayaw kita matulog sama sa uban, kondili magpabilin kitang magmata ug magmatngon. Kay ang mga natulog, sa gabii man sila natulog... Apan tungod kay kita mga anak sa adlaw, magpamabantay kita, nga nagsul-ob sa baluti sa pagtuo ug gugma, ug sa helmet sa paglaum sa kaluwasan"* (1 Tes. 5:4–8). Ang ingon nga pagbantay sa kaugalingon gisugo sa mga Kristohanon. Busa, kini nahimong kinaiya kanila.

Ang sama usab gipakita sa mga lagda sa mga balaan nga asketiko, nga usa pa ka ebidensya sa kinaiya sa usa ka Kristohanon: nga klaro niyang masabtan ang iyang kaugalingon, ang tanan nga iya, ug ang tanan nga naa sa iyang palibot. Busa, si Banal nga Philotheus misulat: gikan sa buntag ang usa ka tawo angay nga hugot nga ipabilin ang Dios sa hunahuna ug, samtang walay hunong nga naghalad og pag-ampo sa kasingkasing kang Jesu-Cristo, magbarog nga mapangahas ug dili matuyok sa ganghaan sa kasingkasing ug, samtang anaa niining espirituhanong pagbantay, patyon ang tanang makasasala sa kalibutan (Ang Gugma sa Kaayohan, bol. 3, kabanata 2).

Busa, ang pagkahibalo sa kaugalingon—isip usa ka dugang nga kalamboan o lain nga paglihok sa hunahuna—nakaabot sa labing hataas nga kahingpitan sa tinuod nga Kristohanon.

Klaro kaayo ang iyang kahibalo sa iyang mga lihok—dili lang sa usa ka adlaw, kondili sa mga semana ug tuig—nga sukad sa higayon sa iyang espirituhanong pagmata, nahibalo siya niini dili lang sa gidaghanon kondili usab sa ilang kusog ug kahulugan, kauban ang ilang motibo, pagkabalaan ug kahugawan, sa ilang tibuok. Busa, nagpraktis siya og adlaw-adlaw nga pag-angkon sa sala.

Gibulag niya ang iyang kaugalingon gikan sa iyang mga lihok. Sa niini gitukod ang tibuok maalamon nga estratehiya sa espirituhanong pakigbisog, kay ang pinakaunang buluhaton mao ang pagkahibalo sa

kaaway. Pagkahuman niini, ang matag lihok sulod kaniya dayon gisusi: asa kini gikan ug unsa ang kahulugan niini. Ang iyang sulodnong pagtan-aw niini kaayo lawom nga dili lang niya makita ang tanang dili matarong nga lihok, apan maila usab niya ang iya gikan sa dili iya. Mao kini ang kalainan tali sa mga butang o hunahuna nga nailhan sa mga balaan nga asketiko.

Nahibalo siya unsa ang iyang gipangbarugan, unsa ang nagpaabot kaniya, unsang kahimtang ang iyang nahimutangan, ug unsa ang iyang relasyon sa uban...

Ang tanan niini nga mga kinaiya naghiusa aron maporma ang sulod nga kahayag nga giatubang sa tinuod nga mga Kristohanon ug pinaagi niini ang ilang tibuok kinabuhi gitawag nga 'paglakaw sa kahayag' o 'pagbuhat sa adlaw'.

Ang ikaduhang kinaiya sa tawo mao ang rasyonal ug gawasnong awtonomiya. Ang kahimtang niining kinaiya gitino sa kahimtang sa kamalayan, kay kini magsilbi nga magkasinabay nga pagpakita sa usag usa. Busa, kini naglungtad sa tinuod nga porma lamang sa mga tinuod nga Kristohanon, samtang sa mga ulipon sa sala makita ra ang landong niini. Ang awtonomiya nga kinaiya sa tawo gipahimutang sa rason ug kagawasan. Ang rason nagmando nga ang mga lihok angay nga giya sa kaugalingong paghukom, kaugalingong tumong, ug kaugalingong rasyonal nga paghusay. Ang nagpalahi niini mao nga ang hunahuna kanunay nga mouna sa tinguha; sa pikas bahin, kung ang tinguha ang nagdumala sa hunahuna, walay duhaduha nga anaa ang kakulang sa maong kalidad. Mao kini gayud ang kahimtang sa makasasala nga tawo, nga wala giya o gipalig-on sa grasya. Nakita na nato nga siya sakop sa mekanismo sa iyang sulod nga mga pagbati; ug ang Pulong sa Dios nagaingon mahitungod kaniya nga wala siyay gibuhat gawas *sa 'kabubut-on sa unod ug sa hunahuna'* (Efe. 2:3) ug *'nagaagi sumala sa iyang kaugalingong mga tinguha'* (2 Ped. 3:3); sa ato pa, buhaton niya ang iyang gusto, samtang angay unta nga molihok ang usa ka tawo subay sa iyang kaugalingong tawag.

Ang kagawasan naglangkob sa pagdumala sa imong mga lihok nga walay bisan unsang pagpugos o sapilot, gikan man sa gawas o sulod, direkta gikan sa imong kaugalingong kabubut-on. Ang nagpalahi niini mao ang pagka-independente ug pagka-spontanyo. Kung adunay gustong molihok sumala sa iyang kaugalingong paghukom, apan napugos sa paglihok sa pikas paagi, nan klaro nga kini nga kagawasan nakagapos. Mao kini ang paghulagway sa Apostol Pablo sa makasasala nga tawo, nga iyang gihisgutan sa iyang kaugalingong pagkatawo: *'Kay dili ko buhaton ang maayo nga gusto nakong buhaton, kondili ang dautan nga dili ko gusto buhaton—kini akong padayon nga ginabuhat*.' Kining mga gapos gipataw sa sala nga nagpuyo sa atong sulod: *'Dili na ako ang nagbuhat niini*,' ingon sa Apostol sa maong bersikulo, *'kondili ang sala nga nagpuyo sa sulod nako... Kay nakita nako sa akong mga miyembro ang usa ka balaod nga nakig-away batok sa balaod sa akong hunahuna ug nagapahimol kanako nga priso sa balaod sa sala nga nagpuyo sa akong mga miyembro'* (Roma 7:14–23). Ang gahum niining sala labing mabati, masinati, ug mailhi sa mga tawo nga nakamatngon sa ilang dominante nga tinguha ug determinado nga mapildi kini. Makita nila kung giunsa sila pagdumala 'sa *ilang kaugalingong mga kahakog, gipangdani ug gipangilad'* sama sa mga ulipon (Santiago 1:14). Busa, ang ingon nga mga tawo gitawag sa Pulong sa Dios nga *'mga ulipon sa sala'* (Roma 6:7–20), *'gibaligya ngadto sa pagkaulipon sa sala'* (Roma 7:14); *'kay kinsa ang iyang napildi sa bisan unsang butang, siya nahimong ulipon niini'* (2 Pedro 2:19).

Ang kalibutan. Ang usa ka tawo nga wala makadawat sa gahum sa grasya ginadumala sa gahum ug awtoridad sa makalibutanong, mainitong mga kostumbre ug sa espiritu nga naglihok sa kalibutan, hangtod sa punto nga dili gani mosulod sa ilang hunahuna nga mohimo og bisan unsang supak niini. 'Dili gyud kini mahimo: mao ra gyud na ang dagan.' Nagpahayag kini sa kinatibuk-ang kahibalo sa pagkaulipon sa espiritu sa kalibutan. Kini nga gahum gipadayon sa usa ka partikular nga pagduhaduha o kahadlok alang sa kaugalingong kinabuhi. Kay kon dili, kinahanglan pa nga biyaan sa usa ka tawo ang kalibutan—apan asa pa man?! Busa, sa Pulong sa Dios, gitawag sila *nga 'nag-ulipon sa mga elemento… sa kalibutan'* (Gal. 4:3), *'nagaagi sumala sa kalibutan karon'* (Eph. 2:2), *ug 'sumala sa tradisyon sa tawo* ug *sa mga elemento sa kalibutan'* (Col. 2:8).

Pinaagi sa Yawa. Naglihok siya pinaagi sa kalibutan ug pinaagi sa sala nga nagpuyo sa atong sulod; mao nga ang iyang mga gapus kasagaran natago. Apan kon ang usa ka naghinulsol nga tawo motan-aw pagbalik ug maghunahuna sa iyang kanhing kinabuhi, makit-an niya nga sa iyang dalan paingon sa pagkaguba, ang labing maalamon nga panukiduki ang naglihok—dili ang iya mismo, ni ang sa uban nga mga tawo. Kaninoy, nan? Klaro kaayo, kini iya sa mamamatay sukad pa sa sinugdanan. Busa, kinahanglan isulti nga ang matag makasasala, sama sa tanang makasasala, usa ka tawo nga anaa sa gahum sa dautang espiritu, o ulipon niya. Kining pagkaulipon makita sa pagdumot sa makasasala sa tanang balaan ug sa iyang kakulang sa gahum

nga madani ang iyang kaugalingon ngadto sa bisan unsang butang nga ingon niini. Sa Pulong sa Dios, ang mga makasasala, nga estranghero sa Espiritu ni Cristo ug sa Iyang grasya, tin-aw nga gitawag nga mga ulipon sa yawa, nga bihag sa iyang gingharian (Buhat 26:18) ug sa iyang mga bitag, ug *'nahigot kaniya ug bihag sa iyang kabubut-on'* (2 Tim. 2:26).

Busa, ang ikaduhang kinaiya—ang makatarunganon ug gawasnong awtonomiya—anaa sa usa ka malisud ug napukan nga kahimtang sa mga tawo nga wala makadawat sa sulod nila sa grasya-puno, makapabag-ong gahum. Sa pikas bahin, sa mga nakadawat niining mga gahum, kini nagpakita sa tinuod nga kahulugan niini.

Mahitungod sa rasyonalidad, kini naglihok sa kanila sa hingpit nga kusog tungod kay kini gipagawas gikan sa ilang sulod nga mekanismo pinaagi sa gahum sa grasya ug gipataas ibabaw sa ilang kaugalingong mga lihok; ug labi na kay, sukad sa higayon nga sila mibalik sa Dios ug napahiusa pag-usab Kaniya pinaagi sa grasya, ang matag lihok nga ilang ginabuhat ginahimo lamang subay sa ilang kahibalo sa kabubut-on sa Dios bahin niini—ang matag lihok, sulod man o gawas. Sila *'dili na magkinabuhi sa nahibilin nilang panahon sa unod sumala sa mga tinguha sa tawo, kondili sumala sa kabubut-on sa Dios'* (1 Ped. 4:2)Ang kinabuhi nga gipuy-an subay sa kabubut-on sa Dios mao, sa labing hataas nga pagsabot, usa ka rasyonal nga kinabuhi. Dinhi, ang kabubut-on sa Dios, pinaagi sa usa k , usa ka hunahuna nga masinupak sa mga pahimangno niini, nagdumala sa tanang binuhatan ug sa tibuok dagan sa kinabuhi, ug nagdala sa usa ka tawo ngadto sa iyang katapusang tumong. Busa ang kahusay ug pagkahingpit sa kinabuhi.

Ug kadtong mga tawo nga ang ilang kinabuhi gihan-ay sa ingon niini nga paagi ra ang matawag nga gawasnon sa hingpit nga kahulugan. Kadtong mga gipagawas ni Hesukristo ra ang tinuod nga gawasnon (Gal. 5:1); *'kung asa ang Espiritu sa Ginoo,* didto *ang kagawasan'* (2 Cor. 3:17). Ang Kristohanon, nga nagpuyo sa Ginoong Jesus pinaagi sa gahum sa Espiritu, nag-angkon sa malipayong kahimtang sa kagawasan (Roma 8:2). Ang sala wala'y gahum kanila (Roma 6:7–12); gikuha sila gikan sa kalibutan (Juan 15:19) ug andam nga walay kahadlok sa pagsulti sa kamatuoran *'sa atubangan sa mga magmamando'* (Mat. 10:18); ilang gitatakan sa ilawom sa tiil ang yawa ug ang tanang gahum sa kaaway (Lucas 10:19). Busa, nagbarug siya nga lig-on sama sa usa ka haligi, nga dili matandog sa bisan unsang kalisdanan; walay kombinasyon sa mga kahimtang nga makadaog kaniya; sa baylo, iyang gipahawa kini sumala sa iyang pagbuot o maglihok siya taliwala niini nga dili mausab ang iyang pamatasan o ang iyang pangunang mga tuyo.

Ang katapusang ug labing hinungdanong kinaiya sa kina-iya sa tawo—ang kinabuhi—sumala sa Pulong sa Dios, hingpit nga nawala sa makasasala nga tawo. Sa tinuod, lisod kini ilarawan gawas sa pagtawag nga patay, usa nga *'adunay ngalan nga buhi*, apan *patay'* (Pahayag 3:1). Kini nga kahimtang sa kamatayon dala sa sala (Efe. 2:1–5; Col. 2:13), nga *'nagbunga og kamatayon'* (Sant. 1:15), mao *ang 'sakit sa kamatayon'* nga nagasamad sa tanan hangtod sa kamatayon (1 Cor. 15:56), ug gikan niini mosunod ang kamatayon ingon nga *'sweldo'* (Roma 6:23).

Ang makamatay nga gahum sa sala naglangkob sa:

– Sa pagbulag sa tawo gikan sa Dios. Ang makasasala *'gibulag gikan sa kinabuhi sa Dios'* (Efe. 4:18) ug nagkinabuhi, ingon pa, nga walay Dios (Efe. 2:12). Ang pakig-uban sa Dios, ug ang mga butang nga diosnong ug espirituhanon, mao ang natural nga pagkaon sa atong espiritu, o, ingon pa, mao gayud ang iyang elemento. Tungod kay nahimulag siya niini, napugos siya nga mapahawa sa iyang natural nga kahimtang ug mamatay, sama sa usa ka tawo nga walay pagkaon o hangin.

– Sa pagkaguba sa mga gahum ug kakayahan. Ang kinabuhi sa tawo naglangkob sa harmoniyosong panaghiusa sa mga gahum sa iyang kinaiyahan ug sa ilang interaksyon sumala sa ilang kinaiyahan. Kung kini nga balaodnong relasyon tali nila kuhaon, sama sa atong nakita, nan wala nay kinabuhi ni kalihokan sa tawo nga angay kaniya. Sa gawas, siya usa ka tawo, apan sa iyang sulod nga kinaiya dili siya tinuod nga tawo. Sama sa usa ka instrumento nga dili na haom sa tono nga mahimong magpakita nga lain-lain, apan ang tinuod nga kinaiya niini dili mailhan gikan sa tunog niini, ingon usab kita sa paghukom sa usa ka tawo nga ang sulod nga pagkatawo dili na haom tungod sa sala. Sa niini nga bahin, kinahanglan isulti nga ang tinuod nga pagkatawo—o ang angay sa usa ka tawo—namatay o nawala na sa sulod niya. Sama sa usa ka patay nga tawo nga dili makakita, makadungog, o makalihok, ingon usab ang usa ka makasasala nga tawo dili makakita, makadungog, o makalihok sa makatawo nga paagi: nagbuhat siya og mga buhat, apan *kini 'patay'* (Heb. 6:1, 9:14).

– Sa pagkawalay ug, ingon pa, sa pagpatay sa mga gahum sa kalag ug sa lawas. Ang sala gitawag nga hilo: ug sa tinuod, hilo gayud kini. Sama sa kalawang nga nagagisi sa puthaw, ingon man usab kini nagagisi sa kalag ug sa lawas. Gikawat niini sa hunahuna ang kabuhi, kadasig sa paghunahuna ug kabilis; sa kabubut-

on ang kusog ug pagkamapisan; ug sa kasingkasing ang paghukum ug pagka-maampingon. Ang makahilo nga kinaiya sa sala alang sa lawas, bisan pa, klaro sa tanan. Sa kini nga bahin, ang tawo nga nag-alagad sa sala sama sa usa ka tawo nga nagkamatay o nag-antos sa agonya sa kamatayon. Unsa ka klaro kini gipakita sa walay hunong, masubo nga kahimtang sa makasasala nga tawo! Ang kalipay kauban sa kinabuhi, apan walay kalipay alang sa daotan.

Sumala sa sugo sa Dios, ang balaod nagpugos sa matag tawo: 'Matinud-anon kang mamatay' (Gen. 3:19). Ang matag usa nga mosulod niining kalibutan mosulod sa gingharian sa kamatayon ug, pinaagi sa panahong kamatayon, kinahanglan mosurender sa ikaduhang, walay katapusang kamatayon. Mao kini ang natural nga kahimtang sa kinabuhi alang sa tawo nga nahulog ug nagpabilin sa maong nahulog nga kahimtang. Ang kausaban niining kahimtanga dala ra sa Balaang Grasya. Sa pag-abot niini, kini magbunga sa tinuod nga kinabuhi kang Kristo Hesu sulod sa usa ka tawo. Ang makadawat niining grasya magtanum sulod sa iyang nadaut nga kinaiya og usa ka dili malaglag nga binhi, nga motubo ngadto sa kahoy sa kinabuhi. Ang bisan kinsa nga giisip nga takus niini gikuha gikan sa baba sa kamatayon, samtang ang bisan kinsa nga dili *'nagpabilin sa kamatayon'* (1 Juan 3:14); *'ang bisan kinsa nga dili motoo… dili makakita sa kinabuhi'* (Juan 3:36).

Busa, ang magtutuo, nga naghiusa kang Kristo, makadawat og bag-ong kinabuhi (Roma 11:15) ug busa *'nag-agi gikan sa kamatayon paingon sa kinabuhi'* (1 Juan 3:14), nga nabag-o gikan sa kamatayon paingon sa kinabuhi (Roma 6:13). Kini tungod kay, sa pagbuhat niini, ang usa ka tawo nagkahiusa sa Dios, ang tinubdan sa kinabuhi. *Naa* na kaniya *ang Anak* sa sulod niya, ug uban kaniya *ang kinabuhi* (1 Juan 5:12) ug nadawat na niya ang Espiritu nga nagahatag kinabuhi (Roma 8:10); 'ang iyang *tinago nga kinabuhi anaa uban ni Cristo sa Dios'* (Colosas 3:3); kay *'dili na* ako *ang mabuhi, kondili si* Cristo *ang mabuhi* sa sulod *kanako'* (Galacia 2:20).

Ang gahum sa bag-ong pagkatawo ug sa kinabuhi nagsugod sa pagtangtang sa sala sa sulod sa tawo, samtang sa samang higayon gipapas ang mga sangputanan sa sala—ang pagkagubot sa mga gahum ug bahin sa iyang pagkatawo—o nagabalik sa sulod niya ang tinuod nga kinabuhi, nga nagpadaghan sa sulod niya, nagatubo, nagakusog padayon, ug nagapuno kaniya sa kalipay. Ug dinhi, human siya giisip nga takus sa pagdawat sa Espiritu sa kinabuhi, siya mabuhi hangtod sa kahangturan, kay ang ikaduhang kamatayon wala nay gahum kaniya.

Kining bag-ong kinabuhi karon natago sa sulod sa mga matinud-anong nag-alagad sa Ginoo, ug kadaghanan niini natago bisan kanila. Nagahamtong kini, ingon sa pagkasulti, ilawom sa tabon sa pagkadaut, nagatukod ug nagahulma didto sa bag-ong tawo, o sa tawo sa walay katapusan. Apan unya, sama sa bunga gikan sa kahoy o kahoy gikan sa liso, kini nga kinabuhi motungha gikan kaniya sa tibuok himaya niini. Hinay-hinay kini nga nagkuha og kusog, sama sa lebadura nga hinay-hinay mosulod sa masa, kay hinay-hinay usab kini nga nagluwas sa atong mga bahin gikan sa kamatayon, usa-usa… Ug sa diha nga mapuno na kini sa tanang butang hangtod sa tumoy, biyaan niini ang madunot aron kini madunot, samtang iluwas o ililipat niini ang buhi ngadto sa gingharian sa kinabuhi, ngadto sa Kalibutanong-Diyosnon.

Kini usa ka butang sa panaglalis, bisan pa man kini mahitungod lamang sa mga pulong. Alang sa mga dili gustong mubulag tali sa espiritu ug kalag, masugyot nga sa pulong nga 'espiritu' ilang sabton ang mas hataas nga aspeto sa atong dili-lahok nga kinaiyahan, samtang sa pulong nga 'kalag' ilang pasabot ang ubos nga mga kalihokan ug mga hilig niini. Si San Antonio nga Dako (tan-awa ang *The Love of Goodness*, vol. 1, panultihon 166) nagpahayag nga adunay mga binuhat nga gihatagan lang og kinabuhi (mga tanom), uban nga gihatagan og kinabuhi ug kalag (mga hayop), ug uban pa nga gihatagan og kinabuhi, kalag, ug hunahuna. Mao kini ang tawo. Ang buot ipasabot dinhi sa pulong nga 'huna-huna', among gipadayag pinaagi sa pulong nga 'espiritu'. Si Isaac nga taga-Siria usab nagmugna og tulo ka bahin, ingon man si Ephrem nga taga-Siria, ug daghan sa mga Balaang Amahan ang nakaila sa espiritu, kalag, ug lawas... Sa Pulong sa Dios, tulo ka bahin ang nasabtan: *'Hinaut nga ang tibuok ninyong espiritu ug kalag, ug ang inyong lawas, mahimong walay kapintasan sa pag-abot sa Ginoo... Ipanalipdan ka* sa *Ginoong* Jesu-Cristo' (1 Tes. 5:23). Sa lain nga bahin, usa ka klarong kalainan ang gihimo tali sa espiritu ug kalag sa atong sulod, sa dihang giingon nga *'ang Pulong sa Dios, buhi ug aktibo, … mosulod bisan hangtod sa pagbahin sa kalag ug espiritu'* (Heb. 4:12).

10. Ang kahimtang sa kognitibo, boluntaryo ug emosyonal nga mga kakayahan sa usa ka Kristohanon ug usa ka makasasala

Karon, atong hisgutan sa mas detalyado nga paagi ang epekto sa usa ka tinuod nga Kristohanong kinabuhi nga puno sa grasya, ug ang epekto sa sala, sa matag usa ka abilidad ug gahum sa tawo. Dinhi mas masabtan nato kung giunsa sa sala pag-apekto sa matag bahin nato, sama sa makadaot nga hamog sa usa ka bulak, ug kung giunsa, pagkahuman, sa usa ka makasasala nga nakabalhin, ang grasya sa Dios pagbanhaw pag-usab niining bahin ug pagpadayag niini sa tinuod nga porma. Gihisgutan na kaniadto nga adunay tulo ka mga gahum sulod kanato, ug gipakita kung giunsa kini pagkahilambigit sa usag usa sa makasasala ug sa matarong nga tawo. Apan gihisgutan kana sa kinatibuk-an – karon atong hunahunaon pag-ayo ang maong hilisgutan. Busa, hunahunaa kini. Dili lisod nga masuta nga sulod kanato adunay tulo ka matang sa kalihokan: mga hunahuna, mga ideya ug pangatarungan; mga tinguha, mga hilig, mga paningkamot ug tanang matang sa pagbati. Apan sama sa atong pagkatawo nga dili malikayan ang pag-ila sa tulo ka bahin: lawas, kalag ug espiritu – mao usab nga kini nga tulo ka matang sa kalihokan nagpakita sa atong sulod sa tulo ka lebel, o sa tulo ka kahimtang, nga mao: hayop, makalag ug espirituhanon. Karon, kon atong kuhaon isip basihanan sa matag usa niini nga mga larangan sa kalihokan ang usa ka talagsaong gahum, kinahanglan natong maila ang siyam ka hugna nga han-ay sa mga gahum, nga sa atong sulodnong kalibutan, naglihok ug nagpasa sa ilang impluwensya ilawom sa tabon sa lawas—kini nga bug-at, materyal, elemental nga komposisyon—sama sa kinaiyahan diin ang siyam ka han-ay sa materyal nga pwersa naglihok ilawom sa bug-at nga komposisyon sa atong makita nga planeta, ug sama sa dili makita, espirituhanong kalibutan diin adunay siyam ka han-ay sa mga anghel.

1) Ang kahimtang sa mga kognitibo nga kakayahan

Atong ilarawan ang matag usa niining siyam ka mga gahum ubos sa impluwensya sa sala ug sa grasya. Sugdan nato sa mga gahum nga may kalabotan sa kahibalo sa mga butang o sa pagtudlo sa kamatuoran sa tawo.

Sa taliwala niining mga kakayahan, sa labing ubos nga lebel, mao ang pag-ila, imahinasyon, ug panumduman, diin tinipon ang impormasyon; mosunod ang pangatarungan, diin kini nga impormasyon gihulma ngadto sa kahibalo; ug sa labaw sa tanan mao ang intelihensiya, nga nakamatikod sa dili makita ug espirituhanong mga butang, ingon man sa labing lawom nga aspeto sa mga butang nga nahibal-an na sa pangatarungan.

a) Ang kahimtang sa labing hataas nga kakayahan sa panghunahuna, o rason

a) Ang kahimtang sa labing hataas nga gahum sa panghunahuna, o ang intelihensiya

Ang butang nga nahibal-an sa intelihensiya mao ang Labawng Kanunay – ang Dios, uban sa Iyang walay kinutuban nga kahingpitan – ug ang banal, walay katapusang han-ay sa mga butang, nga gipakita sa moral ug relihiyosong estruktura sa espirituhanong kalibutan ug sa paglalang ug probidensya, o sa paghan-ay sa mga binuhat ug sa dagan sa mga panghitabo ug phenomena sa kinaiyahan ug katawhan. Kining tanan mga lawom ug misteryosong hilisgutan, ug ang hunahuna, sa iyang tinuod nga porma, mao ang magtuki sa mga misteryo sa Banal, sa espiritu ug sa materyal nga kalibutan.

Ang posibilidad sa ingon nga pagsabot gibase sa kamatuoran nga ang atong espiritu mismo naggikan sa espirituhanong kalibutan ug adunay piho nga predisposisyon niini, usa ka piho nga pangandoy ug panginahanglan niini. Busa, ang kasinatian nagpakita nga aduna kitay panginahanglan sa Diyos, sa moral nga han-ay sa probidensya, sa mas maayong walay katapusang kinabuhi, ug uban pa, ug aduna'y kinatibuk-ang pagtuo sa tanang niini nga mga butang. Ang ingon nga mga panginahanglan, pagtuo, ug mga tinguha kasagarang gitawag nga mga ideya, o usa ka walay klarong paghunahuna sa usa ka butang nga labaw pa sa pagkaanaa ug kahingpitan kaysa sa atong nahibal-an sa atong palibot. Kining mga ideya dili lang nagpamatuod nga ang atong espiritu naggikan niadtong kalibutan, apan nagpakita usab nga kini dili walay kapasidad nga maila kini.

Importante nga hinumduman nga ang kamatuoran nga adunay kita'y mga ideya nagtugot kanato sa pagkonklud nga posible ra nga maila ug hunahunaon ang dili makita, espirituhanong kalibutan, ug dili nga kini tinuod nga naglungtad; sama sa presensya sa gahum sa panan-aw sa atong mga mata nga nagpadayag lamang sa posibilidad sa pagtan-aw sa mga butang, samtang ang panan-aw mismo nasakop sa kaugalingong mga kondisyon.

Ang bisan kinsa nga nagtan-aw sa mga ideya ingon tinuod nga pagkontemplar nagbuhat og dakong sayop. Ang mga ideya nagpamatuod lamang nga adunay mga dili makita nga butang, sama sa panginahanglan sa pagkaon nga nagpamatuod nga adunay pagkaon; apan unsa kaha kini nga mga butang, unsa ang ilang kinaiya, ug asa sila nahimutang—kini nagpabilin pa nga tukion. Labaw pa, kining timailhan sa paglungtad sa dili makita nga kalibutan dili direkta, kondili dili direkta ug hinungdanon. Makumbinse kini tungod lamang sa kusog sa tinguha niini, ug dili tungod sa kaugalingon niini; busa kon ang tinguha alang niining mga dili makita nga butang maminusan o madaut, ang pagtuo mismo sa ilang paglungtad maminusan o madaut usab.

Niining kahimtanga, ang espirituhanong kahibalo—o rason—anaa sa matag tawo nga mosulod niining kalibutana. Nagpakita kini sa porma sa mga hangyo gikan sa dili makita nga kalibutan, kauban ang pagtuo sa tinuod nga paglungtad niini, apan walay tinuod ug segurado nga kahibalo bahin niini. Ang rason mao lamang ang gahum sa pagsabot sa espirituhanong kalibutan. Klaro nga, alang sa dugang kalamboan o pagpalapad niining kahibaloa, kinahanglan gamiton kining gahum sa espirituhanong panan-aw pinaagi sa tinuod nga pagtan-aw, sama sa paagi nga ang panan-aw sa mata gigamit ug nagkalainlain pinaagi sa imong kasinatian sa pagtan-aw sa tinuod nga mga butang. Ug alang niini, kinahanglan nga mosulod kita sa direkta nga pakig-uban ug pakigkontak niadtong kalibutan, sama sa pisikal nga mata nga mosulod sa ingon nga pakig-uban sa pisikal nga mga butang; sa ato pa, kinahanglan nga makig-uban kita sa Dios ug sa espirituhanong kalibutan. Kung walay kini nga pakig-uban, ang espirituhanong kahibalo magpabilin hangtod sa kahangturan sa atong espiritu nga usa ka hipotetikal nga postulate lamang ug dili gayud mosaka sa lebel sa klaro, tinuod, tukmang ug makapahimatuud nga kahibalo, sama sa usa ka bulag nga sirado ang mga mata—nga ang gahum sa panan-aw, bisan pa man, wala madaut—makahibalo lamang nga, sigurado, naay mga butang nga nagdan-ag ug mga butang nga gihayag, apan dili niya kini mailhan nga walay duhaduha hangtod nga mabuka ang iyang mga mata. Ang hinungdan niini mao ang pagkahulog sa sala ug ang atong padayon nga kahimtang niining pagkahulog. Kauban sa atong pagtalikod sa Dios, ang atong espiritu mitalikod usab sa tanang butang nga banal ug espirituhanon; kini wala mosulod sa direkta nga pakig-uban sa Dios, wala Niya makita, wala Niya hunahunaa, ug nahimong buta kaniya. Kinahanglan kini ibalik sa unang kahimtang aron mailhan Siya sa klaro ug hingpit...Kung kini nga kahimtang matuman lamang karon sa dihang ang usa ka tawo makadawat sa makapabag-ong gahum sa Kristiyanismo, klaro nga gawas sa tinuod nga Kristiyanismo—nga aktibong gihuptan—ang hunahuna buta, wala'y nahibaloan sa espirituhanong mga butang, apan naghandum lang sa kahibalo niini, nga nagbitbit og mga ideya bahin niini nga, bisan pa man, malabo, dili klaro, ug spekulatibo.

Samtang ang mga butang sa dili makita nga kalibutan, tungod sa ilang kahitas-an ug labi na sa ilang pagkapariho sa atong espiritu, dili gyud mapakyas sa pagdani sa usa ka tawo; dili gyud kini mapakyas sa pagpukaw sa sulod kanila og tinguha nga masuta kini. Kanunay kini nga mahitabo. Aduna bay bisan unsang kalag, bisan pa man nga natulog, nga dili gustong mahibalo unsa ang hitsura sa maong kalibutan? Daghan ang naningkamot niini. Unsa kaha, busa, ang bunga sa maong paningkamot? Kung ang bugtong dalan paingon sa tinuod nga kahibalo niini mao ang espirituhanong kasinatian—ang aktuwal nga pagtilaw sa espirituhanong mga butang, nga mahimo lamang sa usa ka tawo nga nabalik sa grasya—klaro nga ang kaugalingong pagkat-on niini dili makahatag og daghang saad. Aron mapamatud-an kini, igo na nga tan-awon ang mga pamaagi nga gigamit sa hunahuna, kung pasagdan sa kaugalingon, gawas sa tinuod nga dalan. Niini, duha ang nailhan. Ang usa mao ang deduktibong pagsaka gikan sa ubos paingon sa taas; ang usa pa nagsalig sa pagklaro sa mga ideya pinaagi sa mekanikal nga pagbalhin niini gikan sa usa ka kakayahan ngadto sa lain sulod kanato. Sa duha ka kaso, giila ang kangitngit ug kakulang sa espirituhanong kahibalo, ug motumaw ang pangutana: giunsa kaha pagklaro ug pagdugang niini nga kahibalo?

Ang unang pamaagi gisabot nga nagpasabot sa mosunod: sa paghukom gikan sa mga lihok ngadto sa hinungdan sa tanang butang—ang Dios—pinaagi sa pag-angkon Niya, sa labing hataas nga lebel, sa mga butang nga angay kaniya, ug sa pagdumili sa mga butang nga dili angay kaniya. Walay duhaduha nga pinaagi niini, daghan sa misteryosong gingharian sa mga ideya ang mapatin-aw; apan, gawas pa sa ang kamatuoran nga ang ingon nga kahibalo dili maglakip sa tibuok gingharian sa mga dili makita, kondili sa usa ra ka

Pagkadiyosnon—bisan pa kini ang nag-unang hilisgutan—dili usab kini direkta o dayon, ug busa nagpabilin, sama sa una, nga spekulatibo.

Busa, dili kini makatagbaw sa bisan unsang paagi, apan kanunay magbilin sa usa ka tawo nga nagpaabut pa og dugang kumpirmasyon ug ebidensya, sama sa kusganong gipadayag ni Plato. Sa ingon nga mga kaso, ang usa ka tawo makasulti lang: daw ing-ani o ing-ana; apan kung adunay mosulti, 'Tingali dili man ing-ana', ang hunahuna dili kanunay adunay tubag nga ihatag.

Mas klaro pa kini tungod kay ang kasinatian mismo nagmugna og daghang dili masulbad nga mga pangutana dinhi, sama sa, pananglitan, ang Banal nga Pag-atiman o ang sobra ka dako nga impluwensya sa materya sa espiritu. Daghang mga tawo nga, sa pagtan-aw sa misteryoso ug dili masabtan nga koneksyon tali sa mga panghitabo, mangutana: 'Aduna bay usa ka tawo nga nagpalihok niini tanan? Aduna bay ingon nga kagawasan, o espiritu?' ug uban pa. Ug kini nagpugos sa hunahuna, kung dili man nga magpabilin sa hugot nga pagduha-duha, kasagaran makasinati, uban sa kasubo, sa mabangis nga pag-atake gikan niining kaaway sa kamatuoran. Mao kana ang bunga sa gihulagway nga pamaagi. Ug dili na kinahanglan isulti nga, kung masayop ang paggamit niini, makadala kini og delikadong mga sayop, sama sa tinuod nga nahitabo na. Ngano nga giwagtang ni Epicurus ang Diyos sa pagdumala sa kalibutan? Tungod kay gihukman niya Siya sumala sa iyang kaugalingong kinaiya, kay siya mismo nahigugma sa malinawong kawalay-himo ug kalinaw. Ngano nga miabot si Origen sa konklusyon nga ang walay katapusang pag-antos dili mohaom sa pagkamaayo sa Dios? Tungod kay gihukman niya Siya base sa iyang kaugalingong kalooy ug malumo nga kinaiya. Sa samang paagi, ang uban mahimong ug naghunahuna sa Dios ingon lamang usa ka makalilisang ug walay pagpili-pili nga despot. Ug giunsa pa kaha—kung dili man gani—nilang paglarawan ang walay katapusang kinabuhi? Ug giunsa nila paghukom sa mga butang nga may kalabotan sa mga anghel, sa paagi sa kaluwasan, ug uban pa? Ang tanan maghukom sumala sa ilang kaugalingon, sumala sa ilang kasamtangang kahibalo ug sa ilang kaugalingong kinaiya. Ug, klaro kaayo, sa tanan niini ilang giliko ang kamatuoran ug gihimo kini nga bakak, tungod kay wala sila mosunod sa husto nga dalan paingon sa kahibalo niining mga butanga.

Sa ikaduhang pamaagi, hapit walay pulos nga hisgutan kini. Susama kini sa malimbungon nga paglibot-libot sa mga ideya sa sulod natong kalibutan. Sumala niini nga pamaagi, mosulod una ang mga ideya sa hunahuna, gikan didto sa kasingkasing; dayon kini kuhaon sa imahinasyon, ug sa katapusan sa pangatarungan, nga naghimo og mga konsepto, paghukom, ug konklusyon gikan niini. Klaro kaayo nga kini nga paghulagway hingpit nga layo sa kasinatian, hinimo lang sa hunahuna, ug dili kini masabtan sa bisan kinsa. Apan nagpakita kini nga klaro kaayo nga ang hunahuna mismo wala kabalo unsaon pagsabot sa dili makita nga kalibutan, nawala ang tinuod nga paagi aron mahimo kini, ug naghimo na lang og lain-laing butang; ug niining kalibog, mahulog kini sa kataw-anan ug sa walay pulos; kay kung ang usa ka butang dili hingpit nga makita, kinahanglan pa nga mosuod ka niini, imbis nga moliko-liko o magpundo sa lain-laing posisyon sa imong kaugalingon, samtang nagpabilin sa parehas nga gilay-on gikan niini. Ang naglibog sa atong sulod dili masabtan; busa, unsaon man nga kini mahimong klaro sa atong sulod? Tinuod, mahimo nga mapalayas sa usa ka tawo ang pipila ka hunahuna pinaagi niining pagbalhin-balhin o panagbangi sa mga ideya; apan nagpabilin gihapon nga dili klaro kung asa kini makab-ot og kasigurohan ug gahum sa pagtuo. Kung ang mga ideya mismo hipotetikal ra, unsa kaha ang mahitabo sa tanan nga nabuo gikan niini?

Busa, sa hunahuna nga layo sa Dios ug sa Iyang grasya, ang kahibalo sa espirituhanong kalibutan—nga nakuha niini gikan sa pagpalambo sa mga ideyang hipotetikal, ug pinaagi sa mga paagi nga bakak ug dili kasaligan—

mao kini nga spekulatibo, usa ka tinubdan sa kalibog para sa tanan, walay eksepsyon. 'Unsa ug giunsa?'—mao kini ang mga pangutana nga kanunay ipangutana sa ingon nga hunahuna sa kaugalingon ug dili gayud masulbad sa iyang kaugalingon;

Halos kanunay kini sayop, kay kini wala man gikan sa kinaiya sa maong mga butang mismo, kondili nabuo kini base sa ubang supak nga mga butang;

Ug tungod sa iyang kinaiya, mahimo ra kini nga makaabot sa gamay nga bahin sa tibuok – ang labing klaro, sama sa pag-anaa sa Dios ug sa Iyang mga kinaiya. Mahitungod sa mga balaod sa probidensya sa Dios, ang moral ug relihiyosong kahimtang sa espirituhanong kalibutan, ug labi na gayud ang misteryo sa kaluwasan sa katawhan, kini o hingpit nga wala sa hunahuna o motungha sa porma sa labing katingalahang mga huna-huna.

Angay hinumduman dinhi nga bisan pa kon hatagan ang hunahuna og kahigayunan sa pag-ila sa pagpadayag, bisan pa nga matul-id ang mga walay pulos nga opinyon ug mapunan ang kakulangan, nagpabilin

gihapon ang elemento sa pagtantiya, bisan pa man gamay ra kini. Busa, nahibalo siya niini nga mga butang ingon lang sa simpleng spekulasyon; ug hangtod nga masinati niya kini sa praktis, wala siya kahibalo unsa gyud kini sa tinuod. Busa, daghang mga kamatuoran—lakip na ang mga kamatuoran sa kaluwasan—gihuptan sa hunahuna ingon usa ka langyaw nga butang, gibutang gikan sa gawas, apan wala masagol sa kinaiyahan mismo sa hunahuna. Busa, bisan pa pagkahuman niyang pagtuon niini pag-ayo, ang kahulugan niini gahugawan gihapon sa mga pagduha-duha ug kalibog, sa kawalay-desisyon, nga andam matumba sa labing gamay nga huyop sa hangin, sama sa dahon sa sagbot. Mao kini ang giingon ni San Macarius sa Ehipto bahin sa ingon nga kahibalo:

"Gitan-aw nako kadtong nagwali sa espirituhanong pagtulon-an nga wala pa nila matilawan o masinati sama sa usa ka tawo nga naglakaw sa kainit sa udto sa ting-init sa usa ka walay bunga ug walay tubig nga yuta; nga, napildi sa grabeng ug masunog nga kauhaw, naghunahuna sa iyang huna-huna nga adunay bugnaw nga bukal nga adunay tam-is ug limpyo nga tubig nga duol kaniya, ug nga nag-inom siya hangtod mabusog nga walay babag; o sama sa usa ka tawo nga wala pa matilawan ang dugos, apan naningkamot nga ipasabut sa uban kung unsa ang kahamugaway niini. Mao gyud kini sila nga, tungod kay wala nila masabti pinaagi sa personal nga kasinatian ug sa ilang kaugalingong pagpangusisa ang may kalabotan sa pagkahingpit, pagkabalaan, ug pagkawalay-pagbati, naningkamot gihapon nga magtudlo sa uban bahin niini. Kay kon hatagan pa gani sila sa Diyos og gamayng pagbati sa ilang ginasulti, masayud gyud unta sila nga ang kamatuoran ug ang tinuod dili gayud sama sa ilang paghulagway, kondili lahi kaayo kini niini" (Diskurso sa Pagpabanhaw sa Hunahuna, Kapitulo 18).

Kadtong adunay sulod sa ilang kaugalingon sa makalangit nga bahandi sa Espiritu, sa dihang maghatag sila og espirituhanong pagtulon-an sa bisan kinsa, buhaton nila kini sama sa pagpadayag sa ilang kaugalingong bahandi. Sa laing bahin, kadtong wala magpanag-iya niining bahandi sa ilang kasingkasing—nga gikan niini nag-awas ang maayong makalangit nga mga hunahuna, misteryo ug katingalahang mga pulong, nga nakasabot lang sa pipila ka piraso gikan sa duha ka Testamento sa Kasulatan, ilang gidala kini sa tumoy sa ilang dila; o, tungod kay mamati sila sa mga espirituhanong tawo, nagpasigarbo sila sa ilang pagtudlo, gipresentar kini nga mura'g ila mismo, gikuha nila alang sa ilang kaugalingon ang dili ila" (Usa ka Pulong sa Gugma, kabanata 5).

"Bisan pa ang mga nagbuhat sa pagkamaayo ug nagasunod sa Pulong sa Dios, apan wala pa gipagawas gikan sa ilang mga pagbati, sama sa mga tawo nga naglakaw sa gabii pinaagi sa kahayag sa mga bitoon, nga mao ang mga sugo sa Dios; kay, tungod kay wala pa sila hingpit nga gipagawas gikan sa kangitngit, imposible alang kanila nga makita ang tanan nga klaro..." 'Maayo nga mosangko sila niini (ang pulong sa propetiya) *sama sa suga nga nagdan-ag sa ngitngit nga dapit, hangtod mosidlak ang adlaw ug motungha ang bitoon sa kabuntagon sa atong mga kasingkasing'* (2 Pedro 1:19). Apan daghan ang walay kalainan sa mga naglakaw sa gabii nga hingpit nga walay suga, ug nga wala gani mogamit sa gamay nga kahayag nga mao ang Pulong sa Dios, nga makahayag sa ilang mga kalag, ug busa (hapit) sama sa mga bulag. Kini mao ang mga hingpit nga napugos sa mga kadena sa materya ug sa mga gapos sa kinabuhi sa kalibutan..." ('A Treatise on the Freedom of the Mind', Kapitulo 27).

Mao kana ang kahimtang sa hunahuna o kahibalo sa dili makita nga kalibutan sa mga wala makadawat sa grasya! Mahitungod sa kung giunsa kini pagpakita sa mga nakadawat sa Espiritu sa grasya, masabtan kini pinaagi sa pagtandi: nga mao, kinahanglan kini klaro, hayag, base sa kasinatian, segurado ug tinuod, tungod kay kini naggikan sa praktikal nga pagtilaw sa mismong mga butang nga dili makita; kinahanglan usab kini nga kompleto: ang pag-ila sa Dios ug sa Iyang mga kinaiya, ang mga balaod nga nagdumala sa kalibutan, ug ang mga misteryo sa pagtubos—labi na gayud ang katapusan—kay pinaagi sa pagtubos nga ang hunahuna gipaila-ila niining kalibutana. Pag-usab, akong itudlo ang mga interesado kang San Macarius. Tan-awa nila kung giunsa niya paghulagway niining espirituhanong kahibalo. Sa mubo, ang iyang mga hunahuna mahimong isumada ingon niini: ang Pagkahulog nagsira sa mata sa hunahuna, ug ang tawo nalunod sa kangitngit. Ang grasya sa Espiritu Santo, pinaagi sa pagdala sa usa ka tawo sa pagkabag-o ngadto sa buhi nga pakig-uban sa Ginoong Jesu-Kristo ug sa Dios, nagpasulod kanila sa espirituhanong kalibutan ug nagpadayag sa tanang natago nga mga misteryo sa Dios, nga ilang mailhan dinhi pinaagi sa kasinatian, tinuod ug hingpit.

Aniay ang mga may kalabutan nga talata:

'Sa dihang nakasala ang tawo sa sugo sa Dios ug nawad-an siya sa paraiso, nahimong, ingon sa pagkasulti, napugos sa duha ka kadena: una, ang kadena sa mga kabalaka sa kalibutan... ikaduha, pinaagi sa usa ka dili makita nga kadena; kay ang kalag gipugngan sa mga espiritu sa dautang buhat pinaagi sa pipila ka

mga gapos sa kangitngit, aron dili kini makahigugma sa Dios, o motuo Kaniya, o makapangamuyo sumala sa iyang gusto" (Traktado sa Balaang Hunahuna, Kapitulo 29).

"Sa dihang si Kristo, nga mao ang unang ug kinauyokan nga grasya, nagpadala sa gasa sa Espiritu ngadto sa Iyang mga banal nga disipulo, sukad niadto ang banal nga gahum, nga nagalukop sa tanang magtutuo ug nagpuyo sa ilang mga kalag, nag-ayo sa makasasala nga mga pagbati ug nagluwas kanila gikan sa kangitngit ug kamatayon; apan hangtod niadtong panahona ang kalag nasamdan, nabihag ug nabalot sa kangitngit sa sala. Ug bisan karon, ang kalag nga wala pa giisip nga takus sa pakig-uban sa Ginoo ug sa gahum sa Espiritu Santo—nga aktibong molukop niini uban sa tibuok kusog ug pagkapuno niini—nagpabilin sa kangitngit; samtang alang sa mga nga diin ang grasya sa Espiritu sa Dios mibaba ug nagpuyo sa kahiladman sa hunahuna, ang Ginoo mao, ingon sa pagkasulti, ang kalag: *'Ang bisan kinsa nga naghiusa sa Ginoo*,' ingon sa Apostol, 'mahimong *usa ka espiritu uban sa Ginoo'* (1 Cor. 6:17; *Ang Pulong mahitungod sa Kagamhanan sa Hunahuna*, kabanata 12).

'Kita tanan, mao ang mga natawo sa Espiritu pinaagi sa hingpit nga pagtuo, *"nagtan-aw sa himaya* sa Dios *uban sa walay tabon nga nawong*... Sa dihang ang bisan kinsa *motaliwala sa Ginoo, ang tabon tangtangon..."'* (2 Cor. 3:16–17). Pinaagi niini klaro nga gipakita sa Apostol nga ang usa ka tabing sa kangitngit nagpabilin sa kalag, nga sukad sa paglapas ni Adan adunay gawasnong pag-abot sa katawhan; apan karon, pinaagi sa kahayag sa Espiritu, kini gikuha gikan sa mga magtutuo ug sa tinuod nga takus nga mga kalag. Tungod gayud niini nga hinungdan nga miabot si Jesu-Cristo, kay nakapahimuot sa Dios nga ang tinuod nga mga magtutuo makab-ot kining sukod sa pagkabalaan" (Ang Pulong mahitungod sa Kagawasan sa Hunahuna, kabanata 22).

Ang Grasya, nga miagi sa paghinlo sa sulod nga tawo ug sa hunahuna, nagtangtang sa tabon ni Satanas—nga gibutang sa katawhan pagkahuman sa Pagkahulog—ug naghinlo sa kalag gikan sa tanang hugaw ug hugaw nga hunahuna, nga naghandum nga, sa pagbalik niini sa kaugalingon nga kinaiya, makita niini ang himaya sa tinuod nga kahayag uban sa abli ug klaro nga mga mata. Ang ingon nga mga tawo sukad niadto nabihag na bisan pa sa kini nga kinabuhi ug makakita sa mga kaanyag ug katingalahan sa umaabot nga kinabuhi. Sama sa mata sa lawas, nga wala'y kadaut ug himsog, nga gawasnon nga makakita sa kahayag sa adlaw, ingon usab kining mga tawo, pinaagi sa usa ka nahayag ug naputli nga hunahuna, makakita sa walay-daot nga kahayag sa Ginoo bisan asa" (Traktado sa Pagpabuhi Pag-usab sa Hunahuna, Kapitulo 13).

"Sama sa dili mahimo nga makakita, makasulti, makadungog o makalakaw kung walay mata, dila, dalunggan ug mga tiil, ingon usab dili mahimo, kung walay Diyos ug ang buhat nga Iyang gihatag, nga makig-ambit sa mga langitnong misteryo, masabtan ang langitnong kinaadman, o madato sa espiritu. Kay ang mga Griyegong pilosopo nagahin sa ilang kaugalingon sa siyensya ug masigasig nga nag-apil sa dialektikal nga debate, apan ang mga alagad sa Dios, bisan pa wala sila mailhi sa siyensya, giperpekto sa diwataong kahibalo ug sa grasya sa Dios" (Traktado sa Pagpabuhi Pag-usab sa Hunahuna, kabanata 15).

"Tinuod nga bulahan ug malipayon sa kini nga kinabuhi ug sa supernatural nga kalipay mao kadtong, pinaagi sa mainit nga gugma alang sa usa ka matinud-anong kinabuhi, nakab-ot ang kasinatian ug masinati nga kahibalo sa langitnong mga misteryo sa Espiritu ug ang ilang puloy-anan anaa sa langit! Labaw sila sa tanang tawo, ug ania ang klarong ebidensya niini: kinsa ba sa mga gamhanan, o sa mga maalamon, o sa mga intelihente nga naglakaw sa yuta, ang nakasaka na sa langit, nakabuhat didto og espirituhanong mga buhat, ug nakakita sa mga kaanyag sa Espiritu? Samtang, daw usa ka pulubi—hingpit nga way-gagmay ug napasipala, nga wala gani mailhi sa iyang mga silingan—nga mihapa sa atubangan sa Ginoo, misaka sa langit ubos sa giya sa Espiritu ug, sa lig-on nga pagtuo sa iyang kalag, naglipay sa mga katingalahan didto, naglihok didto, ug nagpuyo didto; ingon sa pag-ingon sa Balaang Apostol: *'ang atong pagkamamamumuyo anaa sa langit'* (Fil. 3:20); ug usab: *'Ang wala pa makita sa mata, ni madungog sa dalunggan, ni misulod sa kasingkasing sa tawo—ang giandam sa Dios alang sa mga nagahigugma kaniya'* (1 Cor. 2:9), ug unya nagdugang: 'Apan *gipadayag kini sa Dios kanato... pinaagi sa Iyang Espiritu'* (1 Cor. 2:10)" (Mahitungod sa Gugma, kabanata 17).

'Ang adunay grasya nga nakaugat sa iyang kalag ug mitubo uban niini… nakaila pinaagi sa kasinatian sa lain nga matang sa bahandi, lain nga matang sa dungog ug lain nga matang sa himaya, ug ginapakaon ang iyang kalag sa dili malaglag nga kalipay, ug nabati ug hingpit nga natilawan kini pinaagi sa pakig-uban sa Espiritu' (Mahitungod sa Gugma, kabanata 22).

"Sama sa adunay kalainan tali sa usa ka maalamon nga magbalantay ug mga hayop nga walay pulong, ingon usab lahi ang maong tawo sa uban sa pagsabot, kahibalo ug pangatarungan; kay siya adunay lain nga

espiritu ug lain nga hunahuna, lain nga pagsabot ug lain nga kinaadman kaysa niining kalibutan" (Ang Pulong sa Gugma, kabanata 23; ang nagkalain-laing mga pagpadayag sa grasya – ibid., kabanata 6).

"Ang banal nga Apostol Pablo gipakita nga tukma ug klaro nga ang nagtuo nga kalag nakaila sa hingpit nga misteryo ni Cristo pinaagi sa kasinatian sa buhat sa Dios, nga mao ang kahayag sa langitnon nga suga sa pagpadayag ug gahum sa Espiritu, aron walay bisan kinsa maghunahuna nga ang pagpasiga sa Espiritu mahitabo lamang pinaagi sa kahibalo sa hunahuna, ug, tungod sa kawalay-hibalo ug kapabayaan, dili mahimong mapadala sa peligro nga maliso gikan sa hingpit nga misteryo sa grasya" (Usa ka Traktado sa Kagamhanan sa Hunahuna, kabanata 21).

"Kini nga kahayag sa Espiritu dili lang usa ka pagpasiga sa hunahuna ug usa ka grasya-puno nga paghayag, sama sa giingon sa ibabaw, kondili usa kini ka kanunay ug walay hunong nga kahayag sa sukaranan nga suga sulod sa kalag" (Mahitungod sa Kalihokan sa Hunahuna, Kapitulo 22).

"Ug ang kahayag nga misidlak kang bulahan nga Pablo sa dalan, pinaagi niini siya nadala bisan sa ikatulong langit ug nahimong tigpaminaw sa dili masukod nga mga misteryo, dili lang usa ka kahayag sa hunahuna ug rason, apan ang esensyal nga kahayag sa gahum sa Espiritu Santo sa kalag, nga ang katingalahang kahayag mibuta sa iyang pisikal nga mga mata, nga wala makasustine niini, ug pinaagi niini gipadayag ang tanang kahibalo ug ang Dios tinuod nga nagpakita sa kalag nga takus kaniya ug nagahigugma kaniya" (Mahitungod sa Kagamhanan sa Hunahuna, kabanata 23).

"Ang matag kalag nga, pinaagi sa kaugalingong paningkamot ug pagtuo, sa paglihok ug kasiguruhan sa grasya, giisip nga takus nga hingpit nga pagasul-oban kang Kristo ug paghiusa sa langitnong kahayag sa dili malaglag nga hulagway, karon nakig-ambit na sa batakang kahibalo sa langitnong mga misteryo" (Mahitungod sa Kalihokan sa Hunahuna, kabanata 24).

"Sama sa una… ang silot sa kamatayon tungod sa sala… gipadayag sa kalag pinaagi sa kamatuoran nga ang mga intelektwal nga gahum, nga gikuhaan sa langitnong ug espirituhanong kalipay, napalong sulod niini ug nahimong, ingon sa pagkasulti, patay; busa karon ang Dios, nga napasig-uli sa katawhan pinaagi sa krus ug kamatayon sa Manluluwas, naghatag sa tinuoray nga nagtuo nga kalag, samtang naa pa sa lawas, gitugotan kini pag-usab sa paglipay sa langitnong kahayag ug sa mga sakramento, ug gipasiga pag-usab ang mga intelektwal nga gahum sa diwataong kahayag sa grasya" (Mahitungod sa Kalihokan sa Hunahuna, kabanata 26).

"Sa diha nga makadungog ka sa pag-uban tali sa Nobyo ug sa Nobya, sa mga koro sa mga mag-aawit, o sa mga handumanan, ayaw paghunahuna og bisan unsang materyal o kalibutanon. Gigamit kini ingon pananglitan tungod sa pagpakita sa pagkamabuotan, kay kining mga butanga dili masukod sa pulong, espirituhanon ug labaw pa sa abot sa mata sa unod, apan masabtan lamang sa usa ka balaan ug matinud-anong kalag. Ang komunyon sa Balaang Espiritu, ang langitnong mga bahandi, ang mga koro sa mga mag-aawit ug ang mga selebrasyon sa balaang mga anghel masabtan lamang sa usa ka tawo nga nakaila niini pinaagi sa personal nga kasinatian; ang wala makasinati niini dili gani makasugod sa paghunahuna niini. Busa, paminawa kini uban sa pagrespeto hangtod ikaw usab giisip nga takus, pinaagi sa imong pagtuo, nga makab-ot ang ingon nga mga panalangin. Ug unya, sa mata sa imong kalag, makita nimo sa imong kaugalingon unsang mga panalangin ang mahimong madawat sa mga Kristohanong kalag bisan dinhi pa!" (Diskurso sa Gugma, Kapitulo 13). Si San Isaac nga taga-Siria misulat og lawom bahin niini nga hilisgutan sa iyang ika-55 nga Diskurso.

Ang tanan nga gisulti ni San Macarius ang Dako usa lamang ka labing detalyadong pagpasabot, o usa ka pagpanghimatuud pinaagi sa iyang kaugalingong kasinatian, sa gisulti sa Pulong sa Dios mahitungod sa hunahuna sa usa ka tawo nga, alang sa usa ka balaan nga kinabuhi, nahimong sudlanan sa grasya. Gidawat niya *"ang pahid nga nagtudlo kaninyo sa tanang butang"* (1 Juan 2:27), *"ang pagpadayag sa himaya sa Dios ngadto sa inyong pagsabot"* (2 Cor. 4:6), *'ang kahayag'* (1 Juan 2:9–10), *'kaalam ug pagpadayag'* mahitungod sa espirituhanong mga butang (Efe. 1:17), *'espirituhanong kahibalo'* (Col. 1:9–10), ug *'ang hunahuna ni Cristo'* (1 Cor. 2:16).

Sa kasukwahi, sa usa ka tawo nga ulipon sa iyang mga kahiligon, ang Pulong sa Dios nakakita og pagkalibog sa hunahuna (Efe. 5:11–18), *'ngitngit'* (Efe. 5:8–10), ug pagkawalay-hibalo sa Dios ug kang Cristo (Efe. 2:12; Buhat 3:13); tinuod nga kinaadman natago kanila (2 Cor. 4:4), ug *dili* nila *'masabtan'* (1 Cor. 2:14).

Gikan niini, klaro nga ang hunahuna, sa iyang tinuod nga porma ug sa tanang kaanyag niini, makita lamang sa espiritu sa mga tinuod nga Kristohanon. Alang sa mga nabihag sa sala o wala magtagad sa pagkabalaan sa kasingkasing, apan midawat sa Pulong sa Dios, ang teoretikal nga kahibalo mahimong moabot

sa pagsabot sa tinuod nga hunahuna; apan kini nga kahibalo wala sa ilang hunahuna, kondili naa ra sa ibabaw nila, sama sa abog nga andam tangtangon bisan kanus-a; sa ato pa, wala kini nahimo nga kabahin sa ilang pagkatawo, mao nga ang spekulatibo nga kinaiya nga naa niini wala mawala, ug kanunay kini masakop sa mga pag-atake sa pagduha-duha—usahay kaayo ka lawom—labi na mahitungod sa mga misteryo sa pagtubos ug sa mga kondisyon aron kini mapahimuslan... Apan bisan kinsa, nga naghinulsol sa iyang kaugalingon, nahimong usa ka buo sa mga kamatuoran, wala'y kahadlok sa ingon nga mga pag-atake (tan-awa si Blessed Jerome of Greece, *Christian Readings*, 1821). Ang hunahuna nga dili pamilyar sa Balaang Kasulatan, dili malikayan nga mailhan sa kakulang sa kahibalo bahin sa espirituhanong mga butang, sa kawalay kasaktuhan, ug labaw sa tanan – sa haka-haka... Ug kini bisan pa kon ang hunahuna husto ang direksyon, sa ato pa, kon ang usa ka tawo, nga wala magpadaog sa dautang mga pagbati, masigasig nga nag-atubang sa ingon nga mga butang ug matinud-anon nga nagtinguha sa pagsabot niini. Apan kung, sa samang higayon, dili siya magmatngon sa labing importante nga mga kamatuoran, wala magpaningkamot sa pagpatin-aw o pagsabot niini, ug napailalom sa iyang mga dautang pagbati, nan masulti nga wala gyud siyay makatarunganong pagsabot, bisan pa sa iyang pagtuo nga aduna siya niini. Pipila ka hunahuna nga dali lang nga nakuha, nahibal-an, o gidawat gikan sa uban—mao ra kana ang anaa sa uban. Sa kadaghanan, sila gipakita sa kawalay-hibalo, pagduha-duha, ug pagpasagad. Alang sa ingon nga mga tawo, adunay tinuod nga pagaguba sa pinakasentro sa atong espiritu, kangitngit ug usa ka baga, dili masudlan nga kadulom.

Aniay pipila ka hunahuna bahin sa panghuna-huna! Kinahanglan hugot nga itukod sa kaugalingon ang ideya nga ang nakataya dinhi mao ang kahibalo sa dili makita nga kalibutan ug sa espirituhanong mga butang. Ang kahibalo sa makita nga kalibutan ug sa mga butang nga masinati sa pandama lain kaayo nga hilisgutan. Dinhi, lain-laing gahum sa pangisip ang naglihok, nga naggamit og lain-laing pamaagi. Dili angay isagol ang duha. Naghatod kini sa dakong kadaut… Dili lisod mailhan ang makita. Ang uban, nga nakakat-on lang ug gamay niini, moingon: 'Aw, kabalo na ko!' – ug mohunong na lang didto, nga wala magtagad sa unsay importante. Ang uban gihapon nagtahud kaniya ug giisip siya nga magtutudlo sa tanang butang, samtang siya naghisgot lang kanila sa mga walay pulos nga butang, nga siya mismo wala gani kahibalo sa unsay importante.

b) Ang kahimtang sa hunahuna

b) Ang kahimtang sa pangatarungan

Ang gahum nga nagtinguha sa kahibalo sa makita, sa gimugna, ug sa may utlanan gitawag nga rason. Bisan pa, dili ang ngalan ang importante, kondili ang mga kinaiya niini. Kini mao ang mga butang nga gihatagan og partikular nga pagtagad. Kini nga rason, daw, nagpabilin nga bug-os ang gahum—Kristiyano man o dili Kristiyano, matarong o daotan—ilabi na kon masuta kini sa mga edukadong tawo nga nagahin sa ilang kaugalingon sa hingpit nga pagtuon sa pipila ka sanga sa kahibalo. Pinaagi sa paglibog sa rason ug intelihensiya, gihatagan nila og dakong bili ang ilang kaugalingon, ug giisip sila sa uban nga dagkong hunahuna. Sila mismo kanunay nga kontento sa ilang nahibaw-an, samtang ang uban malipay pa unta nga maabot bisan ang lebel nga ilang naangkon; dili lang kana, apan ang uban, sa pagkompara sa ilang kahibalo—nga kasagaran taas kaayo ug gipadayag sa komplikadong pinulongan—sa yano nga mga pulong sa mga balaan sa Dios, mahimo pa gani nga maghunahuna nga kulang kaayo ang ikaduha kon itandi sa una. Busa, labi pang gikinahanglan nga klarohon kung unsa ang angay nga mahimong rason ug unsa kini sa tinuod sa nagkalain-laing matang sa mga tawo.

Kinahanglan natong tukoron ang konsepto sa unsay gikinahanglan sa rason, o unsay angay niini ipadayag gikan sa kaugalingon niini nga kapanguhaan. Ang kalihokan niini direkta nga nakabase sa imahinasyon ug panumduman, nga pinaagi sa mga sentido—pinaagi sa pag-obserba, pagbasa o pagpaminaw—nagtigom og materyal para niini , nga naghatag og impormasyon bahin sa tanang butang nga nagpakita ug naglungtad gawas ug sulod kanato, sama sa paglungtad ug pagpakita sa tanang butang sa mga relasyon sa luna ug panahon. Ang tanang materyal, o ang tanang impormasyon nga nakolekta sa ingon ani nga paagi—nga, daw, wala pa ma-klasipikar—kinahanglan usbon sa pagsabot ngadto sa klarong mga konsepto ug tukoron ang kahibalo gikan niini pinaagi sa paghunahuna.

Ang paagi sa paglihok sa rason naglangkob sa mga pamaagi nga gigamit niini sa pag-angkon sa kahibalo nga naa sa iyang kamot, mao kini: ang rason naghimo og inferensiya, nagporma og konsepto, paghukom ug konklusyon, o sa laing pagkasulti, naghimo og generalisasyon, naghubit ug nagpalambo sa hunahuna. Apan dili na nato kinahanglan nga magdugay pa sa kini nga (pormal) aspeto niini. Mas dako ang kahinungdanon sa sulod sa rasyonal nga kahibalo (ang materyal nga aspeto sa rason). Naglangkob kini sa mga

aspeto nga gitutokan sa rason sa pag-ila sa mga butang, mao ang: ang mga kinaiya ug komposisyon sa mga butang, ang ilang mga relasyon sa hinungdan—mao ang hinungdan ug epekto, paagi ug katuyoan, materyal ug porma. Ang kamatuoran nga kini, sa tinuud, dili malikayan nga duha ka matang, nagdepende sa kamatuoran nga, sa tinuod, atong masinati lamang ang mga binuhat ug mga panghitabo—ang mao nga naglungtad ug ang mao nga mahitabo. Sa unang kaso, walay lain nga mailhan gawas sa mga kinaiya ug komposisyon sa usa ka butang; ingon man, sa ikaduha, walay lain nga mailhan gawas sa mga relasyon sa hinungdan: ngano? alang sa unsang katuyoan? giunsa?

Sa duha ka kaso, ang rason kinahanglan nga nakabase sa obserbasyon ug kasinatian, ug ang mga himan niini mao ang generalisasyon ug induksiyon. Usa ka pananglitan ang makapahinumdom kung giunsa kini paglihok. Pananglitan, hunahunaa nga gusto sa rason masabtan ang usa ka tawo base sa iyang mga kinaiya ug konstitusyon. Aron makab-ot kini, kinahanglan nga obserbahan pag-ayo ang tawo—ang iyang mga lihok ug tanan nga mahitabo sulod kaniya. Kini nga mga obserbasyon mao ang hilaw nga materyal; sa diha nga makolekta na, kini magsilbing basihan sa pagheneralisa ug induksiyon. Busa, pinaagi sa pag-klasipikar niini sa mga grupo, nadiskubre sa rason nga sulod sa tawo adunay mga ideya, tinguha, ug sensasyon; sa mas lawom nga pagtan-aw sa matag usa niini nga mga larangan sa kalihokan, makita nga kini tanan nahulog sa tulo ka kategorya: sensorial, emosyonal, ug espirituhanon. Sa pagsubay niini tanan pabalik sa gigikanan niini, kinahanglan nga makahukom nga adunay tulo ka gahum ug tulo ka bahin sulod sa usa ka tawo. Ang sinugdanan alang sa duha mao ang tawo. Busa, ang usa ka tawo, sa iyang komposisyon, usa ka kombinasyon sa tulo ka gahum ug tulo ka bahin, nga nagasagol sa usag usa, naghiusa sa usa ka dili mabahin nga tawo. Sa samang higayon, pinaagi sa abstraksyon, makaabot siya sa klarong konsepto sa kinaiya sa matag gahum ug matag bahin, ug sa katapusan, sa tawo mismo, o sa esensyal nga mga kinaiya sa matag personalidad sa tawo. Kini, sama sa gisulti na, mao ang kahibalo, kagawasan, ug kinabuhi.

Gikan niining pananglitan, klaro nga sa paghisgot sa kahibalo sa mga binuhat, ang rason kanunay nga mosubay sa pagsabot sa ilang komposisyon ug mga kinaiya: gikan sa mga lihok, kini molihok paingon sa mga pwersa nga nagmugna niini, ug gikan sa mga pwersa paingon sa ilang panag-uban nga relasyon ug estruktura.

Ang pagsabot sa mga panghitabo ug mga pangayahan gitukod sa pagsabot sa mga kinaiya ug komposisyon sa mga entidad ug nagagikan niini. Ang tukmang pagsabot sa mga entidad, sa mga pwersa ug balaod nga nagdumala sa ilang kalihokan, nagsilbi nga sinugdanan sa pagpatin-aw sa mga panghitabo ug mga pangayahan. Dinhi pareho ra ang basihanan—pagmasid ug kasinatian—apan lain ang hilisgutan ug lain usab ang mga aspeto nga gitan-aw. Dinhi, gikinahanglan nga mas alerto ug mas maamgo ang pangatarungan. Ang pag-ila sa hinungdan, pagsabot sa katuyoan, ug pagtimbang sa sangputanan usa ka mas abstrakto nga paningkamot, nga naghatag og mas lapad nga kahigayunan alang sa kagawasan sa paghunahuna, apan tungod niini, mas dali kini masayop ug dili kaayo kasaligan. Ang buluhaton sa rason mao ang pagtino sa hinungdan sa usa ka panghitabo, ang paagi ug balaod nga nagdumala niini, ang may kalabutan nga mga kahimtang sa panghitabo, ang mga tumong ug sangputanan niini, ug ang paagi sa gigikanan niini. Kompleto na ang buhat sa rason kung kini makatubag sa pangutana nga adunay kasiguruhan ug makatagbaw sa kaugalingon: giunsa kaha nga ninghitabo kining maong panghitabo gikan sa usa ka nailhan nga hinungdan, sumala sa usa ka nailhan nga balaod, pinaagi sa nailhan nga paagi, ug sa taliwala sa nailhan nga mga kahimtang? Ang unang pagtino usa ka preparasyon aron matubag ang ikaduhang pangutana—sa ato pa, kini, sama sa giingon, materyal ra; ang ikaduha mao ang tinuod nga kahibalo. Nagahulagway kini nga ang kahibalo sa mga panghitabo naglangkob sa paghunahuna sa ilang gigikanan uban sa pagkahibalo sa dili malikayan ug gikinahanglan nga kini gayud ang dagan sa mga panghitabo, ug dili lain, sumala sa hinungdan ug sa kauban nga mga kahimtang. Busa, pananglitan, bisan kinsa nga mag-analisar sa pagdaug-daug sa Rusya ilawom sa gapus-ilong Mongol mag-andam sa iyang kaugalingon alang sa tukmang pagsabot niini sa diha nga iyang mahibal-an kinsa ang nagdala niini ug giunsa, pinaagi sa unsang paagi, kanus-a, unsa ang nakatampo niini, ug unsa ang mga sangputanan; ug pagkahuman masabtan kini sa husto kung ilang mapatin-aw kung giunsa kini nga misugod gikan sa kahimtang sa Rusya ug sa kinaiya sa mga Mongol, ug giunsa kini nga mitubo subay sa mga kahimtang sa panahona, sa porma nga tinuod nga nahitabo. Base sa kini nga mga hinungdanon nga buluhaton, mahimo natong ipangayo sa pangatarungan—o sa usa ka tawo nga may kalabotan sa pangatarungan—ang mosunod nga mga maayong kinaiya, o birtud, nga mahimong tawgon nga mga birtud sa pangatarungan: kasipyat—kinahanglan, uban sa katukma ug walay hunong nga pagpailob, masuta ang tanan sumala sa pagkatinuod niini, bisan pa pinaagi sa kaugalingong pagmatngon o sa uban. Ang bisan kinsa nga magtuon sa bisan unsang bahin sa kasaysayan nasayud kung giunsa kini pagbuhaton ug kung unsa kini kalisod. Kasingkasing sa trabaho. Ang

pagduha-duha sa pagtrabaho o ang dili hingpit nga paningkamot mahimong mosangpot sa pagdali sa buluhaton ug, sa pagpadayon sa pagtrabaho niini, mosangpot sa pagpasagad sa pipila ka mga butang – hinungdan sa dagkong sayop sa mga kinatibuk-ang paghulagway ug konklusyon. Sa pagsugod niini, kinahanglan nga tinuyoang isulti sa kaugalingon: Gibuhat nako ang tanan nga akong mahimo ug ang tanan nga gikinahanglan, ug ako nagbuhat sa akong konklusyon base sa tibuok butang. Hapsay nga pagsusi. Kinahanglan nga ang tanan gibase sa mga kamatuoran; apan ang gidaghanon niini o ang mga detalye mahimong mawala; mahitabo nga ang dili importante nga butang mas klaro makita, samtang ang labing importante nga punto nagpabilin nga natago; daghan ang dili importante, samtang usa ka butang ang hinungdanon. Ang pagpasagad o sayop sa paghukom makahatag sa tibuok dagan sa pangatarungan og baluktot nga dalan. Busa, kanunay nga gikinahanglan ang pagsalig sa uban, pakigkonsulta kanila, pagsumite sa ilang paghukom kon gikinahanglan, ug, sa kinatibuk-an, kutob sa mahimo, paghatag og gamay nga apodictic certainty sa kaugalingong inferences ug mapainubuson nga pag-ila sa kaugalingong limitado nga panan-aw sa unahan. Ang mga dautang kinaiya nga supak niining mga maayong hiyas, sa bahin sa paglihok sa pangatarungan, mao ang garbo ug despotismo, kawalay pag-amping, dili matinud-anon ug mabaw nga kalingawan.

Human sa paghimo niining mga obserbasyon, atong tan-awon ang paghubit sa kahimtang sa rason sa mga tawo nga layo sa Diyos ug sa mga nagkiling Niya.

Sa una, kini hapit kanunay nga gihulagway sa baluktot nga mga hilig. Kung susihon nimo ang mga tawo, makit-an nimo ang walay katapusang lain-laing matang niini. Bisan pa, base sa mga aspeto nga gipakita sa ibabaw, kini mahimong iklasipikar sumala sa mga matang sa rasyonal nga kalihokan o sumala sa mga birtud niini.

Ang uban nagpokus lang sa mga pamaagi nga gigamit sa rason sa pag-ila sa mga butang (sa pormal nga kalihokan niini), ug naningkamot nga tukoron ang tanan gikan sa ilang kaugalingong arbitraryong abstrak nga konsepto, sumala sa ehemplo sa mga eskolastiko, o andam mosugot og 'oo' o 'dili' nga pareho ang kusog bahin sa samang butang, sumala sa ehemplo sa mga mapadayonlong sofista. Ang eskolastisismo ug sofistika dili malikayan sa hunahuna kung kini walay materyal nga sulod, kay kini usa ka aktibong pwersa nga nanginahanglan og kalihokan; busa, kung walay direksyon ang iyang gahum, ibaliko kini sa kaugalingon ug, tungod kay porma na lang ang nabilin, molihok kini gikan sa usa ngadto sa lain, sama sa pagbalhin gikan sa usa ka kwarto ngadto sa lain. Dinhi, kung ang kinaiya sa usa ka tawo dili bulok, mahimo siyang usa ka maluya nga eskolastiko; kung bulok, usa ka walay sulod ug malisyosong sofista. Ang uban mas nakatutok sa pag-angkon sa kahibalo mismo (padulong sa materyal nga kalihokan) ug nagtigom og daghang bahandi sa impormasyon, ug labi pa sa daghang lain-laing mga hilisgutan. Kasagaran sila adunay katingalahang panumduman, ug ang ilang hunahuna usa ka walay katapusang bodega nga puno sa tanang matang sa mga butang. Kinahanglanon ang ingon ani nga paningkamot aron masabtan ang mga butang, apan dili dapat mohunong diha: sa usa ka paagi, kini usa pa gani ka pagdumili sa rason. Dinhi, daw wala pa masusi o mapino ang materyal, apan nagpabilin kini ingon sa naa, ug kini o magpabug-at lang sa hunahuna o gigamit nga walay pilian. Napugngan ang kadasig sa hunahuna ug ang independyenteng pangatarungan.

Ang ikatulong grupo nagbarug sa tunga-tunga tali nila ug dili mosandig sa bisan asa nga kilid. Ang ingon nga mga tawo, sa kadaghanan, mga manalapas sa hiyas sa pangatarungan; sa ato pa, dili nila gusto nga paningkamotan o gamiton ang ilang hunahuna, ug gamay ra kaayo ang ilang konsensya, kontento na lang nga makalusot sa labing maayo nga paagi; apan, tungod sa dakong garbo, gusto nila nga maghukom sa tanan, nga naglihok sa proseso nga walay pag-amping. Mao kini ang mga padulong-dulong, ang mga mapanghambog, ang mga huna-hunaon nga nakahibalo sa tanan. Apan, sa niining tunga-tunga nga kahimtang, aduna usab ang mga halos hingpit nga natugyan sa katamaran, nga kontento lang sa pagpaminaw o pagtan-aw sa bisan unsang moabot kanila, samtang sila mismo dili mosugot nga ipataas, aron isulti, ang ilang mga tiil o ang ilang 'mga kamot sa hunahuna'.

Ang mga kakulian nga gihulagway klarong nagpadayag sa dili himsog nga kahimtang sa pangatarungan, ingon man usab sa patolohikal nga kondisyon sa tibuok kalag diin kini nagpuyo. Base niini, masulti nato nga ang pangatarungan sa mga nalimot sa dalan napahiluna gikan sa husto nga dapit niini, wala na kini kahibalo sa dalan, ug nawala na ang pagkamahinatagon, panlasa, ug ang husto nga mga pamaagi sa pagsusi sa mga butang nga angay masayran. Ang ingon nga mga kakulangan dili resulta sa bisan unsang pisikal nga kakulian sa mga tawo, kondili bunga sa ilang moral nga pagkadaut, makita sa ilang kinaiya mismo; ug ang kasinatian nagpamatuod nga sa diha nga ang bisan kinsa mahulog sa bisan unsang baluktot nga hilig nga gihulagway, dili sila makagawas niini ni maghunahuna pa sa pagbuhat niini hangtod nga nabag-o nila ang

tibuok nilang kinabuhi; sa labing menos, mao kini ang kasagaran nga kahimtang. Alang sa mga nagbalik sa Diyos ug nakadawat og makapabag-ong kusog, masulti nga kini nga mga hilig mao ang unang mawala. Dili na sila tapulan sa paggamit sa ilang hunahuna, ni mosalig sa limbong sa ilang panghunahuna, kondili tan-awon nila ang mga butang ug kahimtang sumala sa tinuod. Maong kabahin sa ilang sunod nga pakigbisog mao ang pakigbisog sa ilang kaugalingong pangatarungan, labi na batok sa mga sayop nga paglihok niini nga nahisgutan na. Labaw pa, giunsa kaha pag-abot niining mga butanga sa usa ka tawo? Pinaagi sa sala sa kapabayaan ug kawalay pag-amping sa kaugalingon ug sa kaugalingong kahimtang. Busa, masulti nga kinsa man ang nagpuyo niini nagpabilin sa sala ug wala pa giisip nga takus sa grasya, o nawala na kini kaniya. Apan kinsa man ang walay niini? Bisan pa gani kadtong naghalad sa ilang kinabuhi sa akademikong pagpangita, dili sila hingpit nga walay niini. Aduna'y usa ka eksepsyon niini alang sa mga tawo nga lig-on ang pangatarungan (mga pisiko, matematiko, historyador). Daghan kanila ang adunay tukma, mapinanggaon, ug pino nga kahibalo, samtang daw nagbarug sila sa gawas sa gingharian sa grasya, sa ilang paagi sa paghunahuna ug sa ilang paagi sa kinabuhi. Morag nagpabilin sila sa tinuod nga tunga-tunga sa intelektwal nga kalihokan—mao, tali sa pormal ug materyal nga aspeto niini—ug, kutob sa mahimo, gipraktis nila ang mga hiyas sa rason. Ang pipila ka daw kalampusan nagdani kanila sa paglikay sa tanang tabang gikan sa taas ug nagpahimo kanila nga motuo nga sila hingpit ug walay kadaut. Apan ang ingon nga pagsalig sa kaugalingon nagpadayag sa dili maayong kahimtang sa ilang pangatarungan, kay ang himsog nga hunahuna kanunay klarong makamatngon ug miila sa kaugalingong mga kahuyang ug kaluyahon. Kung kining garbo karon kasagaran na sa halos tanang himsog nga hunahuna, nan ang tanan kanila angay ituring nga adunay depekto. Labaw pa, wala kita kahibalo sa tibuok gilapdon sa ilang akademikong buhat; wala kita'y igong oras aron susihon pag-ayo ang ilang gipatik nga mga buhat, kung dili, kanunay nato didto makit-an—sama sa atong makita gayud—daghang kapakyasan nga pareho sa uban, pananglitan: pagsulay sa paghimo og teorya gikan sa mga abstrakto nga konsepto aron pun-on ang kakulangan sa empirikal nga ebidensya ug depensahan ang ilang teyorya, pagkontento sa pipila ra ka mga kamatuoran, kay, sa among panan-aw, adunay sila'y hilig nga makita sa tanang butang ang hulagway sa ilang kaugalingong hunahuna samtang ginaminos ang sa uban, aron itas ang ilang kaugalingon labaw sa tanang uban nga parehas nila nga klase, ug, sa kinatibuk-an, maningkamot nga mahuman ang ilang buhat sa labing dali nga panahon, bisan pa kon natuman na ba o wala pa ang tanan nga gikinahanglan alang sa pagkahingpit ug pagkasakto sa ilang mga ideya; nga mao, usahay mosulod usab sila sa sofistika ug eskolastisismo, ug usahay makalimot sa mga hiyas sa rason.

Bisan pa niana, nga walay kahadlok niining mga mapanukidukihon nga hunahuna, mapadayon nato ang miaging konklusyon nga ang panghuna-huna sa mga tawo nga dili matarong, nga gipahinungod sa sala ug mga kahiligon, kasagaran kaayo nga naglibog, nga bisan pa sa tanang paningkamot sa labing maalamon, nagpasakop kini sa kaugalingon nga kahuyang ug kulang sa kusog aron makagawas niini. Mas mapalig-on pa ang pagtuo niini kon paningkamotan nato susihon ang atong ordinaryong mga konsepto, paghukom, ug pangatarungan, bisan sa sulod lang sa usa ka adlaw – sulod sa sirkulo diin kita nagpuyo. Dinhi, ang mosunod hapit na unibersal

sa atong mga konsepto: kalibog, dili pagkasinabtanay, kakulang sa klaridad, pagkawalay kahibalo sa ilang bili ug han-ay, ug ingon nga sangputanan – kalibog ug kagubot;

sa mga paghukom: pagka-dali-dali ug pagka-padalus-dalos, pagkasensitibo, pagka-usab-usab, kakulang sa pagtimbang-timbang, pagkawalay-hibalo, pagkasinultihanon ug kataw-anan, pagka-superfisyal;

sa mga konklusyon: kakulang sa panan-aw ug kakulang sa pagtan-aw sa unahan, walay basihanan o haka-haka, paghusga sa wala pa masayri ug sofistika.

Dugang pa: kawalay pagtuo, pagtuo-tuo, pagkapilit, pagkalisang ug pagkadaut nga tuyo, ug labi na gayud ang kawalay sulod sa pulong ug hunahuna, nagpakita nga ang pangatarungan sa kadaghanan dili magamit ang iyang katungod ug nagpabilin, sama sa usa ka bitag, dili aktibo, o molihok, apan sa baluktot nga paagi. Walay bisan kinsa nga maliso gikan sa husto nga dalan ug wala'y kalambigitan sa grasya sa pagpanumbalik sa Diyos ang walay kalambigitan niini.

Apan hunahunaa nato nga ang rason sa usa ka tawo nagpabilin sa tinuod nga tunga-tunga tali sa mga ekstremidad nga gihulagway sa ibabaw, maampingong pagtuman sa mga katungdanan nga gibutang kaniya, ug malampusong nagpadayon paingon sa gitinguhang tumong – makab-ot ba niini, bisan pa sa tanan niini, ang tanan nga gikinahanglan?

Angay hinumduman nga ang pangatarungan makab-ot ang pipila ka kahibalo sa iyang kaugalingon, samtang ang uban kinahanglan pa niyang makuha kauban ang intelihensiya. Aduna'y mga porma sa kahibalo

nga usahay masakop sa intelihensiya sa iyang kaugalingon, apan ang rason, sa iyang kaugalingon ug gawas sa intelihensiya, dili gayud makasabot niini. Aron masabtan kung unsa kini, hunahunaa nato nga ang matag binuhat usa ka eksklusibong butang sa rason.

Gawas sa aktuwal, aduna usab sa matag butang ang usa ka mahunahunaon, masabtan ug mapamalandongong pinakawad-an nga kina-iya, nga gipamutang ug gipadayag sa iyang aktuwal nga aspeto. Ang matag binuhat usa ka komposisyon sa mga pwersa ug elemento, nga harmoniyosong nagkahiusa sumala sa usa ka nailhang hulma o ideya, nga gituyo nilang ipadayag sa ilang kaugalingon. Kining ideya, bisan pa, dili anaa sa butang ingon usa ka makita nga bahin nga nagbarug kauban sa ubang mga bahin, kondili usa kini ka dili makita, natago sa ilawom sa makita, nga misulod ug nagahatag kinabuhi niini – ug busa mas madalî kini hunahunaon ug kontemplatibo kaysa kini mahikap. Bisan pa niana, dili kini basta hunahuna lang nga gihuna-huna, kondili usa gayud ka hunahuna nga anaa na gayud didto. Sama sa usa ka pintura, ang makita nga balangkas, ang han-ay sa mga bahin, ug ang lain-laing mga posisyon, kolor, ug landong gipasiugdahan sa usa ka piho nga hunahuna nga gipadayag sa pintura ug diin kini napuno—usa ka hunahuna nga anaa na sa pintura, apan dili kini naglangkob og usa ka bulag nga bahin taliwala sa uban; ingon usab, sa matag butang adunay kaugalingong natago nga hunahuna, ang kinabuhi nga nagahatag nga kinaiya; kay ang kalibutan, sa tibuok komposisyon niini ug sa labing gagmay nga bahin niini, usa ka buhat sa arte nga walay kinutuban ang kinaadman sa Dios. Ang hunahuna sa Dios mahitungod sa kalibutan ug sa mga bahin niini (ang ideal nga kalibutan), nga sukad pa sa walay katapusan anaa sa hunahuna sa Dios, sa dihang kini misulod sa panahon o sa dihang kini natuman pinaagi sa kabubut-on sa Dios, gisul-oban kini sa mga pwersa ug elemento, pinaagi niini kini nahimong tinuod; sama sa karon nga ang tinago nga mga plano sa banal nga probidensya gipatuman pinaagi sa lainlaing kombinasyon sa mga elemento sa kinaiyahan ug katawhan. Busa, sa kalibutan kanunay nato makita ang makita, hayag nga bahin; sa ilawom niini anaa ang mga pwersa ug elemento; ug sa ilawom niini kinahanglan usab natong maila ang diyosnong hunahuna nga natago didto. Kini nga hunahuna mao ang tumong sa atong mga paningkamot; ang pagsabot niini mao ang tinuod nga kahibalo, samtang ang tanan nga nahibilin panandaliang impormasyon ra. Sama sa usa ka tawo nga nag-eksamin sa usa ka pintura nga naghulagway sa mga kolor, naglista sa mga elemento, ug naghulagway sa ilang han-ay ug kombinasyon, wala pa gyud siya makasulti og bisan unsa bahin sa pintura, tungod kay wala pa niya masaysay ang punoang punto—ang gipadayag sa pintura—busa usab, bisan kinsa nga, samtang nagmatngon sa mga binuhat, mga panghitabo, ug mga pangyayari sa kalibutan, makahibalo sa kahimtang sa tanan, nga mao ang: sa mga butang – ang komposisyon sa mga pwersa ug elemento; sa mga panghitabo – ang kombinasyon sa mga hinungdan ug ang ilang interaksyon sa mga epekto – wala gihapon masayri ang mga butang o ang mga panghitabo hangtod nga ilang ipasabut unsang banal nga hunahuna ang natago sa duha, unsa ang ilang gipadayag, ug unsa ang ilang walay katapusang kahulugan.

Ang atong mga sentido nagpahibalo kanato kung unsa gayud ang dagway sa mga butang ug mga panghitabo; ang hunahuna makamatngon sa mga pwersa ug elemento nga natago sa luyo sa mga panagway pinaagi sa pag-generalize ug pag-induction; motungha ang pangutana: giunsa pag-ila sa hunahuna nga ilang gipadayag?

Sayon ra ang tubag: giunsa maila ang ideya sa artista? Pinaagi sa estetiko nga pagbati – usa ka kakayahan nga susama sa gigamit sa paghimo sa pintura. Pareho usab kini sa mga binuhat nga butang: ang ilang sulod nga kinaiya, nga gipuno sa Kanilaong Hunahuna, maila lamang pinaagi sa gahum nga may kinaiyahan nga kanilaon. Kini nga gahum sa atong sulod mao ang espiritu, ug sa sulod sa espiritu anaa ang panghuna-huna. Busa, sa dihang ang pangatarungan, pinaagi sa iyang paningkamot, nakaabot na sa katapusan—mao ang panagtigom sa mga pwersa ug elemento—ug nahibal-an na ang tanan nga tinuod, kini kinahanglan, ingon ba, kuptan ang panghuna-huna sa kamot ug moingon niini: adto, tan-awa pa unsay ania. Apan klaro nga kini nga panghuna-huna kinahanglan usa ka himsog, maampingong panghuna-huna, ug dili usa ka buta ug nadaut; sama sa usa ka himsog nga pagbati ra ang makamatngon sa mga ideya sa luyo sa mga buhat sa arte. Ang usa ka himsog ug matin-aw nga panghuna-huna, sama sa atong nakita, anaa lamang sa mga tawo nga, human mibaling gikan sa sala paingon sa Dios, nakadawat sa grasya; samtang sa mga nagpadayon sa pagpakasala ug walay grasya, kini nabali ug napalayo sa kamatuoran. Busa, ang kahibalo sa tinago nga mga aspeto sa mga butang posible lamang alang sa una, samtang nagpabilin kini nga dili maabut sa ikaduha.

Ang tinguha nga masuta ang tinago nga bahin sa mga butang tinuod nga anaa sa atong espiritu gipamatud-an sa matag maghuna-huna. Ang pisiko nangita sa pagsabot sa kahulugan sa mga binuhat, pwersa, ug mga elemento; ang historyador, sa pagtino sa kahulugan sa mga panghitabo; ang sikolohista, sa kahulugan

sa matag kakayahan ug sa tawo mismo. Klaro nga walay bisan kinsa ang kontento sa kahibalo sa tinuod nga bahin lang, kondili gusto sa tanan nga mosulod pa sa mas lawom niini. Kini kasagarang gitawag nga pilosopiya, o ang ideal nga aspeto sa kahibalo. Bisan pa sa pagka-natural sa ingon nga paningkamot, ug bisan pa sa pagka-unibersal ug, daw, dili mapugngan, kini dili luwas sa usa ka hinungdanon nga kondisyon: nga adunay hunahuna nga dili lang napalambo pinaagi sa pagpadayag, kondili gipailawom usab sa grasya.

Kung wala kini, ang mga hinimo niini puro lang pantasya; ang ebidensya niini makita sa tibuok kasaysayan sa pilosopiya; kay kung ang hunahuna maliso, ug ang labing gamay nga bahin sa kamatuoran nga nabilin niini, sa aspeto sa kusog sa pagtuo, puro lang huna-huna, nan ang tanan nga hinimo pa sa hunahuna base sa naa niini kinahanglan nga pareho ang kinaiya: bakak ug kathang-isip. Ang dili malikayan nga sangputanan niini mao nga ang realidad mismo maliso, ug usahay tugotan sa rason nga ipahayag isip balaod, pwersa, ug natural nga elemento ang sa tinuod wala man diay maglungtad (mga kontemporaryong heologo). Mangitngit kini, ug unya usa ka mabati nga kangitngit mopanaug sa tibuok gingharian sa kahibalo.

Lahi kaayo kini sa usa ka tawo nga putli ang kinabuhi ug gihayagan gikan sa ibabaw. Dili siya maghilom bahin sa tinago nga kamatuoran inig mabati niya kini, apan dili gayud niya ipasangil nga pagpanukiduki sa kamatuoran ang dili tinuod. Ang Omnisciencia dili nila makab-ot, apan gipamatud-an nga kon ang kahibalo sa natago nga mga aspeto sa mga butang ug mga panghitabo maabot sa usa ka tawo, kini maabot lamang sa usa nga pinalabi; kay kana nga gingharian mao, sa tinuud, ang gingharian sa Balaang Hunahuna, diin nahimutang ang intelektwal nga bahandi sa Dios nga Hari. Ayaw tugoti nga adunay bisan kinsa nga maglaum nga mosulod didto pinaagi sa pwersa o sa ilang kaugalingong kabubut-on. Ang tinuod nga pilosopiya mao ang kinaadman nga gihatag sa Dios.

Tungod kay nahimong usa na sa hunahuna sa Dios, ang hunahuna sa usa ka tawo nga nagpabilin sa Dios mahimong giyaon Niya ngadto sa mga misteryo sa pag-anaa ug mga panghitabo, kay sa taliwala sa mga pagpadayag nga gihatag ni San Macario ang Dako sa usa ka espiritu nga gipailawom sa grasya sa Dios, nganong dili man masabtan sa usa ang mga misteryo sa paglalang ug probidensya, kon siya walay duhaduha nga adunay kahibalo sa mga misteryo sa pagtubos, ang labing natago ug labing misteryoso sa tanan? Dili kini walay rason nga, sa Santo Isaac nga taga-Sirya, kining espirituhanong panghuna-huna gitawag nga pagsabot sa mga misteryo, pagsabot sa natago, ug labing hataas nga espirituhanong pagkontempla (tan-awa ang iyang mga pulong mahitungod sa tulo ka lebel sa panghuna-huna). Nagtudlo si Santo Maximus ang Kumpesor: 'Sama sa pundasyon sa mga radius, nga nag-unat sa tul-id nga linya gikan sa usa ka sentro, makita sa mismong sentro nga hingpit nga dili mabahin, ingon usab ang kahibalo sa pagkatawo nga naghiusa sa Dios mahimong yano ug nagkahiusa mahitungod sa tanang mga archetypes sa mga binuhat nga anaa Niya' ('Christian Readings', 1835, vol. 1). Niini, atong idugang usab ang pagpamatuod ni Solomon nga ang Dios naghatag kaniya *og "walay kapakyas nga kahibalo sa mga butang nga anaa"* ug nga busa siya *"nakaila sa tanan nga natago ug napadayag…"* (Kaalam 7:17, 7:21).

Kung kinsa man karon ang gustong mangita sa tinuod nga mga ideya, o sa hingpit nga kahibalo sa mga butang ug pilosopiya, pangitaa kini una sa Pulong sa Dios, unya sa mga sinulat sa mga Balaang Amahan, ug unya sa atong mga librong liturhikal. Pananglitan, sa dihang giingon nga ang Ginoo miabot aron magdumala sa tanang butang, nga ang tinuod nga mga Kristohanon mga hari ug pari, nga ang pag-anhi sa Espiritu Santo sa porma sa mga dila mao ang sinugdanan ug basihanan sa panaghiusa sa tanang nasud nga nabahin tungod sa kalibog sa mga dila sa Torre sa Babel, nga ang atong kinabuhi usa ka pagpanaw, ang paglimos usa ka paunang tilaw sa bahandi sa langit, ug uban pa, – tanan niini nagrepresentar sa tinuod nga mga ideya sa kontemplasyon o usa ka pagbati sa natago.

Labing katingalahan nga kadtong gipailawom sa grasya kasagaran nagpamalandong sa kahulugan sa mga butang nga walay partikular nga tabang gikan sa pangatarungan; sa ato pa, ang ilang pangatarungan wala pa kahibalo sa tinuod nga han-ay sa mga butang, o kabalo ra sa pipila ka bahin niini, samtang ila nang gipamalandongan ang kahulugan niini; Samtang, sa pikas bahin, ang labing maalamon nga tawo nga nakalimot sa Dios naglarawan sa realidad sa daghang detalye ug daw gisuhid ang matag aspeto niini hangtod sa labing gamay nga butang, apan mapakyas sa pagtan-aw o pagpadayag sa sulod nga kahulugan niini. Kung atong susihon karon ang duha sumala sa ilang tinuod nga bili, klaro nga ang una mas labaw kaayo kaysa sa ikaduha, kay ang ikaduha kulang sa butang nga mapulihan—ang butang nga usa ra ka paagi ug dali ra mapunan sa bisan kinsa; samtang ang una kulang sa hinungdanon, ang pundamental, nga dili niya mapunan sa iyang kaugalingon. Busa, kon makasugat kita, pananglitan, og pipila ka pahayag sa mga sinulat sa mga Amahan sa Simbahan nga supak sa atong karon nga empirikal nga kahibalo, dili nato sila dayon ipasubo sa atong

hunahuna kon itandi sa usa ka pisiko nga labing maalamon. Sa iyang panahon, mao kini ang paagi sa pagsabot sa tinuod nga kinaiya sa mga butang; sa atong panahon, giila kini ingon ana – sa umaabot, tingali, ipakita kini sa lain nga paagi; apan ang tinuod nga kahulugan, sama sa gipakita sa una, magpabilin nga pareho hangtod sa walay katapusan. Sa pagbasa, pananglitan, sa mga diskurso ni Basilio ang Dako bahin sa Paglalang, makit-an didto ang duha o tulo ka pahayag nga gisupak sa mga modernong pisiko; apan hapit kanunay niyang gipadayag ang labing bililhon nga mga misteryo sa mga butang, nga walay sanga sa pisika ang makahatag. Dili na kinahanglan isulti, busa, nga ang labing hingpit nga kahibalo anaa sa usa ka tawo nga naghiusa sa sulod niya sa grasya-puno nga kahayag sa hunahuna ug sa usa ka maalamon nga pangatarungan. Bisan pa, kung bulagon, ang una mas labaw ug mas bililhon kaysa sa ikaduha.

Bisan pa, ang ingon nga kahingpitan sa kahibalo sa usa ka espiritu nga gipanalanginan sa grasya, bunga sa pangatarungan kaysa sa intelihensiya, o, labi pa gani, sangputanan sa pagdugang sa pangatarungan sa intelihensiya. Unsa man, busa, ang mahitabo sulod sa rason mismo? Ang pagwagtang sa mga kakulian niini—dili lamang kadtong boluntaryo, kondili usahay apil na usab kadtong dili boluntaryo—ug ang pagpanumbalik niini sa maayong kahimtang. Sa diha nga moabot ang grasya, dili kini magdala og daghang impormasyon, kondili nagtudlo sa usa ka tawo nga magmatngon ug, ingon pa gani, pugson sila sa pagsusi pag-ayo sa mga butang; Dili kini magpatin-aw kaniya sa mga balaod sa panghunahuna, apan magtudlo kaniya og gugma sa kamatuoran, nga dili motugot kaniya nga maliso gikan sa husto nga dalan o mosalig kaayo sa mga abstraksyon; busa, ibutang kini kaniya sa tinuod nga tunga-tunga nga dalan ug ipahimutang siya didto, usa ka butang nga dili niya makab-ot sa iyang kaugalingon. Busa, bisan ang usa ka tawo nga wala magpahinungod sa siyensya kanunay mahimong maampingon ug matin-aw ang panghuna-huna, ug pinaagi sa taas nga kasinatian sa kinabuhi sa katapusan makab-ot ang tinuod nga kinaadman—nga igo dili lang para sa iyang kaugalingon. Sa usa ka tawo nga estudyado, bisan pa, motumaw ang usa ka partikular nga pamaagi sa pagpangutana, usa ka espesyal nga pagbati sa pagdiskubre sa kamatuoran ug sa tinuod nga dalan paingon niini; ug kini, uban sa tabang sa mga hiyas sa rason—nga karon, kauban ang uban, mobalik sa kasingkasing, sama sa: pinaagi sa pagpaningkamot ug sa abilidad sa pagpaningkamot, pagkamahinatagon, pagka-maampingon, mapainubuson nga pagsalig, ug labi na pinaagi sa panalangin sa Dios – nga naghatag sa iyang intelektwal nga paningkamot og espesyal nga mga kalidad: kalampusan, paglahutay ug pagka-mabungahon. Ang ingon nga pagkahapsay sa intelektwal nga kalihokan makita sa tanan, sa iyang ordinaryong pamatasan ug sa iyang pakig-uban: sa iyang mga konsepto, nga dili lang gihulagway sa pagkasinaw, pagkasaktong husto ug pagkabahin-bahin, apan usab sa usa ka piho nga kalawom sa pagbati; sa iyang mga kalipay, nga gipakita sa pagkamatinud-anon, pagka-maampingon, pagka-tinuod ug pagka-maalamon; sa iyang mga pamalandong, nga gipakita sa pagkamapailubon, pagka-maamgo, pagkahiusa ug pagkasinabtanay. Kung tan-awon nga tibuok, kining mga kinaiya naghatag kaniya sa titulo nga usa ka tawo nga himsog ang pangisip o usa ka tawo nga matarong ang paghukom.

Nabilin na lang ang pagdugang sa duha ka obserbasyon: usa mahitungod sa impluwensya sa usa ka dautang kabubut-on sa pangatarungan, ug ang usa pa mahitungod sa mahitabo kung ang pangatarungan molabaw sa intelihensiya.

Samtang ang pangatarungan sa usa ka tawo nga naliso gikan sa husto nga dalan, nga nawad-an sa iyang sandigan, nagalibog-libog, hinay-hinay nga gisulod sa kabubut-on ang iyang pagkadautan niini. Dinhi motungha ang mga elemento sa kalibutan nga gihisgutan sa Apostol: karne nga pangatarungan, demonyong kinaadman – sa ato pa, nagkahugpong ang lain-laing pagtuo aron mohaom sa dautang kabubut-on, sama sa pananglitan, nga ang kinabuhi dili matapos sa dili madugay ug wala'y katapusan nga makita; nga walay lain kondili k , ug kinabuhi; nga ang kalamboan ug kalipay naa sa yuta; nga kinahanglan ipadayon sa usa ang iyang dungog ug pagpasidungog bisan unsa pa ang gasto; kinahanglan adunay gamhanang kaalyado nga masandigan sa panahon sa panginahanglan, kinahanglan kahibalo sa pag-abuso sa kahimtang, ug uban pa. Kining tanan ginatipigan sa hunahuna nga walay pagsusi, ug busa mga prehu-dicio kini; talagsa ra kini ipahayag sa pulong, apan gitago kini sa kahiladmon sa kasingkasing ug nahibal-an lang sa tawo mismo, nga mosulod sa iyang hunahuna sa porma sa tinago nga mga hunahuna sa mga higayon nga walay kabalaka, ug, labi na gayud, nagsilbi nga tinago nga pwersa nga nagpalihok sa iyang mga lihok.

Apan bisan pa man kung magpabilin nga buo ang rason nga walay ingon nga pakialam gikan sa kabubut-on, kinahanglan gihapon nga magdahom nga magresulta kini og dakong kadaut sa mas labaw nga mga kamatuoran tungod sa pagka-dominante niini sa intelihensiya. Mas grabe pa gayud kining kadaut—ug,

ingon pa gani, mas dili na malikayan—kung ang kabubut-on magpahamtang og makadaut nga impluwensya niini.

Ilado nga ang pangunang butang sa rason mao ang naglungtad ug nahitabo sulod ug gawas nato, nga mas importante ang gawas; ang basihanan sa iyang kalihokan mao ang kasinatian: magsugod kini niini, ug dili sa wala pa. Busa, ang nag-unang kinaiya sa rasyonal nga kahibalo mao ang empirikal nga kinaiya niini. Ang rason magsugod sa kasinatian, nga iyang giusab sumala sa mga pamaagi nga anaa sa iyang kaugalingon. Sa mga tawo nga nagbarug sa lebel sa rason ug naglihok panguna pinaagi niini, hinay-hinay nga motumaw ang usa ka hilig, nga unya mahimong usa ka kanunay nga lagda, ug usa ka intelektwal nga disposisyon—nga ilhon nga tinuod lamang ang kana nga mahimong masuta sa mga pagbati ug matuo pinaagi sa rason. Sa maong proseso, ang espirituhanong kalibutan dili malikayan ug hinay-hinay nga natabonan, ug ang kahibalo niini mawala ang kahinungdanon. Ang ingon nga kahibalo, sama sa atong nakita, lagmit nga anaa sa usa ka tawo nga gibyaan sa iyang kaugalingon, samtang ang rason nagpresentar sa tanan ingon nga klaro ug masinati ug nag-awhag sa panginahanglan sa pagkamakasinati. Kini, siyempre, magmugna og landong sa pagduha-duha mahitungod sa espirituhanong kalibutan ug sa mga espirituhanong butang. Busa, ang mga rasyonal nga siyentista kasagaran mailhan nga nagduha-duha nga mga skeptiko bahin sa dili makita ug sa espirituhanong mga butang. Idugang pa niini ang usa ka malungtad nga kasingkasing nga gipalihok sa mga pagbati, nga adunay lig-on nga rason aron mangandoy nga unta walay lain kalibutan ug walay lain nga balaod o paglaum gawas sa mga makita – unya ang usa ka tawo dili makalikay sa pagduha-duha o, labi pa gani, hingpit nga kawalay pagtuo.

Ang kamatuoran nga ang pangatarungan, pinaagi sa iyang kalihokan, nagmugna og kinatibuk-ang mga prinsipyo nga kanunay magamit sa bisan unsang kaso, nagpalig-on sa iyang kusgan nga pagsalig sa kaugalingong pagsabot, usa ka hilig sa pagsabot ug sa pagbutang sa kaugalingong pagsabot sa ibabaw sa tanan. Busa, mapakyas siya sa paghatag sa pagpadayag sa angay nga dungog; ug kung dawaton pa gani niya kini, ipugos niya nga hubiton kini subay lamang sa iyang kaugalingong pagsabot, o bisan maila niya nga tinuod niini ang klaro ra gayud nga masabtan. Kini nga kasakit mao ang rasyonalismo, nga makita sa kasingkasing sa halos tanang iskolar, bisan pa man dili kini magpakita sa ilang mga pulong.

Ang ubang makadaot nga intelektwal nga hilig gipataw sa rason sa kalag alang sa mga hilisgutan diin kini nagpaningkamot.

Sa gawas nato, diin mas nagkinabuhi kita pinaagi sa atong mga pagbati, materyal ang tanan; ang tanan naglangkob sa mga elemento, ug ang tanang kausaban ug mga panghitabo wala'y lain kondili resulta sa aksyon ug reaksyon, panagbangi ug panag-uyon tali sa mga elemento. Ang bisan kinsa nga kanunay magpokus niini ra motuo, ug sa ulahi magkupot pag-ayo sa pagtuo, nga wala'y lain kondili materya. Kini nga dili maayong kahimtang sa pangisip, o sakit sa pangisip, nga nailhan nga materyalismo, kasagaran mahitabo sa mga nanag-iya sa kimika ug medisina. Kanunay kini kauban, isip usa ka makamatay nga sangputanan, sa pagdumili sa pagkawalay kamatayon sa kalag, sa Diyos, ug sa moral nga balaod sa Diyos.

Dugang pa, ang mekanismo nga makita bisan asa sa makita nga kinaiyahan nagmugna sa ideya nga ang tanan nagbitbit sa tatak sa dili malikayan nga panginahanglan, nga walay kamot nga igo lig-on aron mapugngan kini. Ang tanan sakop niini, samtang kini mismo wala'y mosakop. Mao kini ang fatalismo, nga bisan ang maalamon nga mga Stoiko wala makalikay.

Ang pagka-natural nga makita bisan asa—mao ang kamatuoran nga ang matag butang makab-ot ang iyang katuyoan pinaagi sa kaugalingong gahum, ug nga ang tanan nga nagagikan niini mao ang bunga sa kaugalingong kalihokan—nagpadulong sa konklusyon nga walay eksternal nga labaw nga gahum, bisan pa ang gahum sa Dios, nga mosulod niining kalibutan aron motabang ug mosuporta sa mga nagpuyo niini. Busa, walay mga milagro, ug walay grasya. Ang tawo makalakaw sa iyang kaugalingon ug makaabot bisan asa siya gipahimutang nga adtoan. Kini mao ang naturalismo.

Ang rason magmugna og daghang labing delikadong paglibog kung kini hatagan og sobra ka daghang awtoridad—labaw pa sa angay. Ang ilang paglungtad napamatud-an sa kasinatian. Dinhi, gipasabot lang kung giunsa kini paglitaw sa natural nga paagi sa usa ka tawo nga ang hunahuna wala mailawom sa espirituhanong kahibalo, diin, busa, ang maong kahibalo nagpabilin nga hipotetikal, ug wala mausab ngadto sa usa ka butang nga masinati pinaagi sa espirituhanong kasinatian. Ug mahimo pa nga idugang nga kung kini motumaw sa natural nga paagi sa usa ka tawo nga wala naglakaw sa husto nga dalan, nan kini angayng ipalagay nga naglungtad sa matag ingon nga tawo—kung dili man sa tanan, sa pipila man lang; kung dili man hingpit nga naugmad, nan sa sinugdanan pa lang. Ug sa tinuod, gamay ra ang dili matintal niini; gamay ra ang usahay dili

makakita niini nga makadani; ug gamay ra, bisan sa ilang kaugalingong paagi, ang dili maghunahuna: 'Tingali tinuod man diay kini pagkahuman sa tanan.'

Unsa ka hayag nga suga ang mosidlak sa kalag sa usa ka tawo human sa ingon nga kangitngit, sa dihang siya mobalik sa Dios ug modawat sa grasya! Ug una sa tanan, ang tanang pagdani nga naggikan sa nadaut nga kabubut-on mawala dayon, sama sa kangitngit sa usa ka balaan nga kwarto o sa hugaw nga mga pwersa gikan sa usa ka balaan nga dapit. Ang mga pagtuo nga supak niini moturok sa kasingkasing, sa mismong proseso sa pagbag-o sa penitente. Sa diha nga ang kahugawan ipahawa sa kasingkasing, ang tanan nga sangputanan niini mapapas sa samang higayon. Nabati niya nga mubo ang kinabuhi ug kinahanglan magdali sa pagbuhat og maayong buhat, nga dili magpait ang kasingkasing, nga magpaabut sa tanan gikan sa Diyos ug dili sa kaugalingon, nga dili tagdon ang opinyon sa uban, ug uban pa. Ikaduha, ang makadaot nga mga sangputanan sa pagdominar sa rason mapugngan gayud kon ang pagbag-o moabut una pa kini motubo, o matul-id sa maong higayon, ug ang rason mausab nga mahimong pwersa nga nag-alagad, masunuron sa intelihensiya. Tungod kay ang dautang mental nga mga hilig nagagikan panguna sa pagkamatin-aw sa mga pagsabot sa rason ug sa spekulatibo nga kinaiya sa mga ideya sa intelihensiya, kon pasagdan sa kaugalingon niini, ang pagkaguba sa pundasyon hinungdan nga ang gitukod niini matumba sa kaugalingon. Kining pundasyon, bisan pa, gubaon sa tawo nga naghinulsol nga mibalik sa Dios ug mipilit Kaniya; kay sukad niadto magsugod siya sa pagtan-aw sa espirituhanong mga butang nga sama ka klaro sa kaniadto niyang pagtan-aw sa pisikal nga mga butang. Kining pagkapatas sa pagka-klaro mopapas sa pagduha-duha, samtang ang kamatuoran nga ang labing bililhon nga mga kamatuoran gipresentar sa nahayag nga hunahuna nagdani sa konsyensya ngadto niini ug nagpailawom niini. Kung, sa ingon niini, pinaagi sa bag-ong dalan, mailhan sa usa ka tawo ang daghang labing natago nga mga butang, nga kaniadto wala niya masabti apan karon klaro na niyang makita, unya natural ra nga mihunong siya sa pagsalig lamang sa iyang kaugalingong pagsabot. Ang ingon nga tawo dili na magtuo nga walay espiritu samtang nagkinabuhi sa espiritu, o nga ang tanan napailalom sa dili malikayan nga panginahanglan samtang nabati niya ang gahum nga miabot kaniya gikan sa ibabaw, gikan sa layo, o nga kaya niya ang tanan sa iyang kaugalingon, sa dihang pinaagi lamang sa gahum nga nadawat gikan sa Diyos siya nakalingkawas sa dautan nga nagpugos kaniya (ang pananglitan ni Augustine). Sa samang higayon, nagsugod ang bag-ong kinabuhi para sa intelihensiya, ug sulod sa indibidwal—bag-ong direksyon sa pagtuon, kon kaniadto kini gisunod o karon gisunod. Sama sa kaniadto nga ang rason naglihok isip usa ka magmamando, karon kini nagsugod sa paglihok isip usa ka suput, nga naglihok alang sa espirituhanong hunahuna. Busa, sama sa kaniadto, sa paghunahuna sa mga butang, ang usa ka tawo wala makakita og bisan unsa, dili makahimo ug wala magtinguha nga makakita og bisan unsa gawas sa mga butang mismo; karon, sa tanang butang, ilang makita ang labing hayag nga hulagway sa espirituhanong kalibutan, sa mga butang ug sa mga panghitabo. Ang tibuok kalibutan sa tinuod gisagulan sa espirituhanon, sa Divino (Roma 1:20); apan kaniadto kini wala matagad, samtang karon kini klarong nabati. Busa, ang tanan nga naglungtad ug ang tanan nga mahitabo nabag-o ngadto sa usa ka halapad ug walay hunong nga leksyon, o usa ka basahon sa kinaadman, ingon sa giingon ni San Antonio nga Dako. Masaligan na karon nga tinuod gayud kini pinaagi sa pagbasa sa bisan kinsa sa mga Balaang Amahan. Ang matag-usa kanila nagtanyag, sa matag higayon, og panan-aw sa espirituhanon sulod sa makahulagway o pinaagi sa makahulagway. Ang Iyang Kahalangdon nga si Tikhon nagtigom og upat ka libro mahitungod niini nga hilisgutan ubos sa titulo nga *Ang Espirituhanong Bahandi nga Gikuha gikan sa Kalibutan*.

Nagahungaw niini nga ang integridad, pagkakompleto, ug kamatuoran sa kahibalo husto nga iya sa mga nabawi pinaagi sa grasya ug nagkinabuhi sa Dios. Sa uban, ang ingon nga kahibalo dili kompleto ug dili tinuod. Unsa ka tinuod ang hunahuna ni Beato Augustine, nga iyang gipangatarungan uban sa kusganong pagtuo: nga ang kinabuhi ra ang magdala ngadto sa templo sa kinaadman, ug dili ang baliktad! Ang sayop nga mga agianan sa pangatarungan kasagarang hisgutan sa mga sinulat bahin sa lohika, ug didto usab gisugyot ang nagkalain-laing paagi aron malikayan kini. Klaro kaayo ang bili sa ingon nga mga pagtulon-an. Bisan unsa pa ang isulti, ang lohika ra, kung walay sulod nga kausaban, walay makab-ot. Alang sa kinsa gisulti: 'Tan-awa, tuohi ang pagpadayag' – kining tawo tingali mosulti usab sa iyang kaugalingon sa samang butang, apan sa iyang kasingkasing ug sa buhat motuo ra sa iyang kaugalingon; o mosulti sila nga gikinahanglan ang tabang sa Diyos, apan magsalig ra gihapon sa ilang kaugalingon. Dili posible nga palambuon ang mga gahum sa atong kalag sumala sa angay kon dili kini isilot sa nag-ayo ug nagpahiuli nga mga paagi sa grasya.

Sa mubo: alang sa mga nagbarug sa gawas niining mga paagi, ang kahibalo mao nga ang espirituhanong kalibutan ug ang mga butang niini natabonan sama sa usa ka panganod o hamog; gamay ra ang

ilang pagtuo niini o wala nila kini hunahunaa; ang ilang rasyonal nga kahibalo gitumong lamang sa makita, sa tinuod, sa masapwan; ang natago sa sulod sa mga butang nagpabilin nga wala makita; ang labing direkta ug masinati nga mga hinungdan ra ang maila; ang mga tuyo sa Providensya makalingkawas sa ilang pagtagad... Busa, ang ilang tanang kahibalo kay mabaw: dili kompleto sa pagtukod niini, ug sa kinatibuk-ang espiritu nadaut ug nabali sa sayop nga disposisyon sa hunahuna.

c) Ang kahimtang sa ubos nga mga kakayahan sa panghunahuna

(c) Ang kahimtang sa ubos nga mga kognitibong gahum

Ang mga ubos nga kognitibo nga kakayahan mao ang: internal ug eksternal nga obserbasyon, imahinasyon ug panumduman. Kini tanan naglihok hapit sabay, ug ang gibuhat sa usa dayon gikuha sa lain. Ang nakita sa mata dayon gikuha sa imahinasyon ug gitipigan sa panumduman, sama sa usa ka matang sa arkibo. Ang tanang eksternal ug nga internal nga sakop sa atong kahibalo ug may kalabotan sa atong kamalayan kanunay nga mao ang butang sa pagtagad niining mga kakayahan. Sila, ingon pa, mao ang ganghaan sa atong sulod nga santuwaryo, ug busa dako kaayo ang ilang bili sa larangan sa kahibalo—ug dili lang didto, kondili sa tanang kalihokan sa tawo.

Kinahanglan natong ilain ang unang kalihokan sa imahinasyon ug panumduman—sa dihang kini naglantaw lang sa mga butang, nakahibalo niini, ug nagpadangat niining kahibalo ngadto sa kalag—ug ang mosunod nga kalihokan, diin ang naangkon na kaniadto gigamit sumala sa panginahanglan sa kalag. Ang mga hulagway nga gihimo sa imahinasyon ug gitipigan sa panumduman gigamit sa parehas nga porma nga ilang nakuha, o sa usa ka giusab nga porma. Ang unang kalihokan gitawag nga paghinumdom, o reproduktibong imahinasyon; ang ikaduha, pantasya. Sa pareho, ang imahinasyon ug panumduman naglihok nga magkahiusa, bisan pa nga ang matag-usa naglihok sa kaugalingong paagi.

Sa paghinumdom, ang imahinasyon maoy naghatag sa hulagway, samtang ang panumduman nagpamatuod nga kini mao gayud ang kaniadto nahibal-an. Busa, ang paghinumdom mobalik lang sa nahitabo na ug magdala sa atubangan sa hunahuna sa mga butang nga natago sa kalawom sa panumduman. Ang hinungdan sa paghinumdom kasagaran makita sa koneksyon tali sa mga hulagway ug butang sa karon ug sa mga butang sa nangagi (sa laing pagkasulti, ang pagpares-pares sa mga ideya). Ang lain-laing matang niining koneksyon nagmugna og lain-laing balaod sa paghinumdom, sama sa balaod sa pag-uban ug pag-usisa, sa pagkapareho ug pagkasupak, sa tibuok ug sa mga bahin niini, sa hinungdan ug sangputanan, sa paagi ug tumong, ug sa butang ug porma. Ang usa pa ka dili moubos nga hinungdanon nga bahin sa paghinumdom nagagikan sa lihok sa kabubut-on ug kasingkasing. Ang usa ka panginahanglan, o kahiligon, sa diha nga mapukaw, walay duhaduha nga magdala sa hunahuna ngadto sa mga butang nga makapahupay niini, ingon ba, nga nagpunting sa atensyon sa usa ka tawo ngadto kanila; sama usab, sa pikas bahin, ang hulagway sa usa ka butang nga hinigugma mopukaw niining maong kahiligon. Kining hinungdan sa paghinumdom mao ang labing hinungdanon nga papel sa kinabuhi, samtang ang una mao ang labing hinungdanon nga papel sa kahibalo.

Apan aduna usab natago nga mga hinungdan sa paghinumdom: ang dili pagkahibalo ngano ug giunsa paglitaw sa mga hulagway sa nangagi nga mga butang, bisan pa sa kahimtang sa pagpahulay ug walay kalabotan sa kasamtangang kalihokan. Kini kinahanglan nga gihimo sa dautang espiritu, kon ang mga hulagway dili maayo, o sa maayong espiritu—ang Bantay nga Anghel—kon kini makalipay; mahitabo usab kini pinaagi sa simpatiya sa mga kalag.

Ang imahinasyon nagmugna og hingpit nga bag-ong mga hulagway, bisan pa gikan sa naunang materyal ug, sa kadaghanan, gibase sa andam na o pamilyar nga mga modelo. Kinahanglan nga ilain sa sulod niini ang maayong, may katuyoan nga kalihokan ug ang magubot, arbitraryo nga mga lihok. Sa una, kini naghimo og mga hulagway para sa mga konsepto sa rason, nagtabang sa paghuna-huna pinaagi sa hayag nga pagrepresentar sa usa ka hunahuna sa bisan unsang porma, naglarawan sa hunahuna sa gibasa ug nadungog, ug uban pa… sa kinatibuk-an, kini naglihok alang sa interes sa kahibalo. Sa ikaduha, magdamgo kini o magpahimulos sa walay klarong tuyo nga kalihokan, diin kini naghimo og lain-laing katingalahang mga sugilanon aron malipay ang kaugalingon; kini halos hingpit nga ginadumala sa dili-malay; sa kasukwahi, kini makadani sa atong pagtagad ug makapahugno sa tibuok tawo. Ang kalibutan sa mga damgo sa adlaw usa ka damgo diin mawala ang kahibalo ug pagdumala sa kaugalingon ug ang mga hulagway ang naghari, usahay ubos sa impluwensya sa usa ka eksternal nga tinubdan.

(d) Ang kahimtang sa pag-obserba

(d) Ang kahimtang sa pag-obserba

Aduna'y duha ka matang sa persepsyon: usa ka panlabay, ang usa panloob.

Ang eksternal nga obserbasyon, o ang pagsabot sa mga butang sa gawas pinaagi sa mga sentido, nabag-o sa estilo sa kinabuhi sa usa ka tawo dili kaayo sa iyang kinaiya kondili sa iyang pag-aplikar; kay ang mga sentido magpabilin nga pareho, apan gitumong sa lain-laing mga butang, ug busa dili kaayo kini magkalahi sa ilang paglihok kondili sa ilang sulod. Makita dayon kini sa diha-diha nga mangutana ka kinsa ang nakakita unsa ug kinsa ang nakadungog unsa, o kinsa ang mas gusto nimong padunggan sa imong pandungog, panan-aw, ug uban pang mga sentido.

Busa, sa usa ka makasasala nga kahimtang, ang mga pagbati dili itugyan sa pagpangita og kahibalo o sa pagkahingpit sa kalag, kondili panguna sa pagtagbaw sa mga kahiligon. Niining pagpangita, samtang ginadumala sila sa mga kahiligon, ila usab kini ginapakaon. Busa, pananglitan, ang mga mata gihulagway nga napuno *sa 'pagpahilawot ug walay hunong nga sala'* (2 Pedro 2:14). Labaw pa, sa niini nga kahimtang, dili na nila kinahanglan susihon pag-ayo ang mga butang, igo na nga hapitan lang kini gamay; busa, ang abilidad sa pagmatngon labi pang mapugngan ug mawala. Samtang ang kalag kanunay nga nabalot sa mga sentido: gikan niini motumaw sa sulod niini ang usa ka hilig padulong sa gawasnon, o padulong sa kinabuhi sa gawas nga kalibutan. Sama sa paggamit sa mga sentido, mao usab ang sulod niini: ang mga butang kadaghanan senswal – busa ang uban dili gani makahunahuna sa mga balaan nga butang.

Ang usa ka tawo nga misalig sa Diyos ug nagkinabuhi nga Kristohanon dili magpahimulos sa iyang mga pagbati; ginapugngan niya kini pag-ayo ug ginadirekta lamang sa mga dapit nga iyang giisip nga gikinahanglan, sumala sa ehemplo ni Job, nga *nag , 'nagtukod og usa ka pakigsaad sa atubangan* sa iyang mga mata′ (Job 31:1). Dugang pa, ang tanan niyang pagbati gisubordinar sa mga panginahanglan ug kaayohan sa espiritu, ug giya, kung dili man sa kahibalo—nga dili unibersal—apan kanunay sa usa ka matinud-anong disposisyon. Busa, siya motan-aw lamang sa makatukod kaniya—sa mga balaan nga hulagway ug susama niini. Usa ka bag-ong kalidad ang makita kaniya: usa ka pagka-angay sa pagbati o pagmatngon niini; ang katuyoan niini mao ang husto nga pagsusi sa mga butang. Ang ingon nga kalihokan, sa usa ka bahin, hinay-hinay nga nagpalambo sa abilidad sa klarong pagmatngon, nga sa baylo nag-amuma sa hait nga pagsabot o paghukom; sa pikas bahin, pinaagi sa paghari sa kalag ibabaw sa mga pagbati—o ang ilang pagsumpo sa kalag—ang mga pagbati dili kini madani paingon sa gawas kondili nagtugot niini nga magpabilin sa sulod niini. Sa katapusan, niining dalan, ang tinuod nga bahandi tigumon pinaagi sa mga pagbati, alang sa kahibalo ug alang sa usa ka buhing may hiyas; makab-ot sa usa ang ingon nga bahandi nga siya magpakita nga walay sala bisan pa sa Hari sa Himaya... Sama ra kini sa pagtipon sa nagkalain-laing bililhon nga hiyas ug pagpresentar niini aron makita sa uban.

Sa unang tan-aw, ang panag-obserba sa gawas daw gamay ra kaayo'g bili sa moral nga kinabuhi; apan dinhi kini dako kaayo'g kahinungdanon.

Pinaagi niini, makadawat ang kalag sa unang pagkaon; ug sama sa pagkaon nga adunay dakong epekto sa lawas pinaagi sa pag-usab sa mga humores ug komposisyon niini, ingon usab ang obserbasyon, sa usa ka paagi, mausab ang komposisyon sa kalag ug magtukod sa pundasyon sa kinaiya. Sa kini nga bahin, kini ikatandi sa usa ka baho nga mosulod sa sudlanan nga bag-o pa lang gihimo apan wala pa uga. Kining baho magpabilin niini, kung dili man sa walay katapusan, unya sa taas kaayong panahon. Ingon usab niini ang mahitabo sa kalag: ang unang mga butang sa mga sentido, aron isulti, naghulma sa tawo sa umaabot.

Naghatag kini sa kalag sa unang dulaanan aron mapalihok ang mga gahum niini ug nagmugna sa unang pagliko ug hilig niini. Gikan niini motumaw sulod niini dili lang usa ka batasan, kondili usab usa ka hilig sa pag-atubang sa ingon nga mga butang imbis sa uban, kay kasagaran magduha-duha kita sa pagbuhat sa dili nato naandan. Sa kini nga bahin, ang paggamit sa mga sentido sama sa unang direksyon nga gisundan sa puno sa kahoy sa diha nga kini moturok gikan sa yuta.

Busa, ang paggamit sa mga sentido dili angay ituring nga dili importante.

Ang introspeksyon mao ang pag-obserba sa mahitabo sulod sa kalag, pinaagi sa kahibalo o sulod nga pagbati. Kini nga pag-obserba mao ang gigikanan sa pag-ila sa kaugalingon ug sa kahibalo sa kalag sa tawo sa kinatibuk-an. Nagpadayag kini og mas dagkong kalainan tali sa nahulog ug misaka nga kahimtang kaysa sa gipakita sa gawasnong pag-obserba; kay dinhi ang kalainan dili lang mahitungod sa paggamit sa sulod nga pagbati, apan usab sa mismong kapasidad niini sa pag-obserba. Mibutho kini nga hunahuna gikan sa kamatuoran nga, bisan pa nga ang kalag mas duol sa iyang kaugalingon kaysa sa bisan unsang butang, gamay

ra kaayo ang atong kahibalo mahitungod sa kalag, ug kadaghanan sa atong kahibalo usa ka kilid ra ug bakak. Sa kasukwahi, unsa kadako nga bahandi sa pag-ila sa kaugalingon ang naa sa taliwala sa mga balaan nga asketiko, kadtong ginapa-ayo o naayo na gikan sa sakit sa sala! Gikan niini, klaro nga ang kapasidad sa pag-obserba sa kaugalingon, sa uban, naa sa pinakagrabeng kahimtang, samtang sa uban kini naa sa kinatumyan sa kaayohan. Ang kasagarang gisipi sa mga traktado sa sikolohiya isip pagpasabot sa kakulang sa kahibalo sa kalag angay untang himuon nga usa ka pagpanamastamas sa makasasala nga kalag, o usa ka pagpadayag sa pagkadunot niini tungod sa sala, imbis nga himuon nga pagpasabot sa atong kakulang sa kahibalo sa tawo nga kalag.

Giingon nga ang walay hunong nga dagan sa mga impresyon sa gawas nagadani sa kalag paingon sa gawas ug nagapugong niini nga mobalik sa kaugalingon. Apan kung naa sa gahum sa usa ka tawo nga dili mapailalom sa pangdani sa mga panlabang impresyon, nan kinahanglan pangitaon ang lain nga hinungdan sa walay hunong nga paningkamot sa kalag nga mopalayo, nga mao kini: ang panginahanglan sa makasasala nga kalag – nga modagan gikan sa sulod niini mismo, diin nagpuyo ang baho sa sala, paingon sa gawas, diin gilauman o gipaabot ang maayo. Ang hilig sa senswalidad ug sa makita usa sa unang mga timailhan ug pagpakita sa korapsyon. Busa, dili angay magdahom og tinuod nga pag-ila sa kaugalingon gikan sa usa ka tawo nga ginaharian sa sala. Mahimo ra kini dasigon gikan sa usa nga misalikway sa sala ug nag-ayo sa kaugalingon. Niining bahin, kini, ingon pa, natural, kay usa sa mga unang buhat sa grasya mao ang pagbalhin sa pagtagad sa kalag paingon sa sulod, layo sa gawas.

Giingon nga ang kabalaka sa adlaw-adlaw nga kinabuhi ug ang mga katungdanan sa trabaho nag-okupar sa tibuok oras sa usa ka tawo: sa taliwala sa kagubot ug kasamok, walay oras sa paghunahuna sa kalag ug sa sulod niini. Ang hinungdan dili nagagikan sa gawasnong mga butang ug panginahanglan, kondili sa sulod nga kawalay-pahulay nga nagpadayon sa usa ka tawo paingon sa unahan. Kung mapildi sa usa ka tawo kini nga sulodnong kahuyang—kini nga kawalay-pahulay—nan ang mga gawasnong butang magbilin gihapon og daghang oras para sa pagpamalandong sa kaugalingon. Ang kapakyasan dili tungod sa kakulang sa oras, kay ngano man nga kinahanglan pa og piho nga oras nga gitagana para sa pag-atiman sa kalag, kung kini mahimo ug angay buhaton taliwala sa mga katungdanan sa usa ka tawo? Kinahanglan susihon sa usa ka tawo ang kalag samtang kini naglihok. Busa, ang kusog dili nag-agad sa panahon, kondili sa kapakyasan sa kalag sa pagbalik sa kaugalingon. Ug kini nga kapakyasan naggikan sa kagubot sa kalag tungod sa sala. Kung kini nga kagubot maayohon sa grasya ug ang tanang kalihokan sa usa ka tawo itudlo ngadto sa usa ka tumong—ngadto sa gikinahanglan—didto matukod ang malinawong dagan sa mga butang, nga magbilin sa kalag og kahigayunan nga makasinati og kalinaw sa kaugalingon ug magbantay sa kaugalingong nga kalihokan. Ang mga panlabang kalihokan ug ang mga kabalaka sa adlaw-adlaw nga kinabuhi dili na makababag sa pag-ila sa kaugalingong kalag. Busa, ang pagpangatarungan sa kaugalingon pinaagi niining mga kalihokan kinahanglan mahimong pagpangdaot sa kaugalingon.

Giingon nga ang kalihokan sa kalag ingon ani nga halos imposible nga masuta kini; kini dali ra kaayo mahitabo, paspas, molabay lang ug komplikado kaayo. Dili ka makatutok sa imong pagtan-aw niini nga padayon, ug bisan pa man buhaton nimo kini, dili nimo maanalisa ang sulod sa kalihokan nga imong gitan-aw. Apan sulod sa kalag naghari ang kalibog, gubot nga lihok, ug kaguliyang nga naggikan sa kawalay pagtagad, kapabayaan, ug pagpasagad sa kaugalingon sa mga kapritso sa hunahuna; ug kini nga mga dautang kinaiya naggikan sa sala o sa pagkawala sa pagpugong sa kaugalingon. Ang bisan kinsa nga nagahari sa iyang kaugalingon pinaagi sa grasya sa Diyos nagpugong sa iyang sulod nga kaugalingon, ug busa makita niya kung asa padulong ang tanan. Ang ingon nga tawo mailhan sa pagkamapamalandong ug pagkamapanagna, diin ang mga samok nga tinago nga motumaw dili makalusot sa ilang pagtagad. Dugang pa, pinaagi sa dugay nga praktis sa sulod nga buhat, nakab-ot nila ang hait nga panan-aw sa mata sa hunahuna, nga makakita sa tanan sulod nila uban sa tukma ug klaro.

Sa konklusyon: adunay tinuod nga mga babag sa pagmatngon sa kaugalingon – mga eksternal nga samok, mga kabalaka sa kalibutan, ug ang pagkalibog sa hunahuna. Kini dili mga butang nga dili malikayan, kondili naggikan sa sala. Busa, samtang nagpabilin ang sala sa sulod sa usa ka tawo, magpadayon kining mga babag ug wala'y tinuod nga pag-ila sa kaugalingon. Ang usa ka tawo nga anaa sa makasasala nga kahimtang wala mailhi ang iyang kaugalingong kalag ug dili kini mailhi. Kining mga babag hinay-hinay nga mawala ug unya hingpit nga mawala samtang ang sala gipapas; sa samang higayon, ang kahibalo sa kalag motubo ug moabot sa kahingpitan. Kung karon, ang sala—ug kauban niini kining mga babag—mawala lang ang ilang gahum sa mga tawo nga deboto sa Diyos pinaagi sa paglihok sa gahum sa grasya, nan klaro nga ang tinuod,

malungtaron, ug hingpit nga kahibalo sa kalag kinahanglan pangitaon lamang gikan sa mga tawo nga nagkinabuhi sa tinuod nga Kristohanong paagi. Ang bisan kinsa nga wala apil niini nga grupo apan gustong masabtan ang kalag kinahanglan nga mobalik sa mga Balaang Amahan, labi na sa mga asketiko, ug mag-ani og daghan gikan niini nga tinubdan sa sikolohikal nga kinaadman.

(e) Ang kahimtang sa panumduman ug imahinasyon

e) Ang kahimtang sa panumduman ug imahinasyon

Kining duha ka kakayahan usa sa mga aktibong gahum sa hunahuna, ug busa kasagaran kini nagpakita sa tibuok pagkatawo. Unsa ang nagpuno sa panumduman ug unsa ang nag-okupar sa imahinasyon sa usa ka makasasala? Sa makasasala nga mga butang nga nagpakaon lamang sa mga kahiligon. Makita kini dayon sa pakig-istorya. Ang usa ka makasasala dili mosulti bisan usa ka pulong bahin sa espirituhanong mga butang, kay ang iyang panumduman wala magkupot og bisan unsa niini, mura'g wala gyud siya makadungog o makakita og bisan unsa nga susama niini. Siyempre, nakakita ug nakadungog siya sa ingon ani nga mga butang, apan wala kini nasagop o natipig, tungod kay ang iyang kalag dili man mibati niini. Ingon nga resulta sa pagbulag gikan sa espirituhanong mga butang, mikunhod ang iyang kapasidad sa paghunahuna ug paghinumdom niini: tungod sa kakulang sa praktis ug dili pagbuot, dili na niya kini makita sa hunahuna o mahinumdom.

Sa usa ka tawo nga nagkinabuhi nga Kristohanon, sa pikas bahin, ang tibuok sulod sa iyang panumduman ug imahinasyon balaan, putli, ug diyosnon. Kini napuno sa espirituhanong mga butang, diin aduna sila'y espesyal nga hilig, ug sa samang higayon nakab-ot nila ang espesyal nga abilidad sa paglarawan ug paghinumdom niini. Sa kabaliktaran, ang paghinumdom ug imahinasyon sa dautang mga butang layo kaayo kaniya: makaligutgot kini kaniya ug busa dili kini dawaton sa iyang kalag. Sama sa sayong gihisgutan nga dali ra kaayo maghunahuna ug maghinumdom sa makasasala ug dautan, ingon usab dali ra kaayo ang ikaduha maghunahuna ug maghinumdom sa espirituhanon ug maayo.

e) Ang kahimtang sa paghinumdom, o reproduktibong imahinasyon

e) Ang kahimtang sa paghinumdom, o reproduktibong imahinasyon

Ang kahimtang sa paghinumdom nagtugma sa kahimtang sa panumduman ug imahinasyon, kay kasagaran ang gihunahuna ug gihinumduman maoy mabalik pinaagi sa paghinumdom. Apan, dili nato mapakyas nga ipunting ang klarong kalainan tali sa mga hinungdan o balaod sa paghinumdom nga nag-unang naghulagway ug naglihok sa mga nagkinabuhi sumala sa Espiritu ni Cristo ug sa mga ulipon sa ilang mga kahiligon ug sa kalibutan. Alang sa ikaduha, ang nag-unang hinungdan sa paghinumdom mao ang mabangis nga pagbati o ang paglihok sa naandan nga mga tinguha, kay didto man nahimutang ang ilang kinabuhi. Busa, sa taliwala sa mga balaod nga nagdumala sa kombinasyon sa mga hulagway, kadtong naglihok kanila mas may kalabotan sa gawasnong aspeto sa mga butang kaysa sa sulod; ang mga hulagway sa ilang hunahuna mas nagkahiusa pinaagi sa eksternal nga espasyal ug temporal nga relasyon kaysa sa internal nga relasyon sa hinungdan; ug labaw pa, sa katapusan, ang tinago nga mga impresyon o impluwensya mas gikan sa dautang espiritu kaysa sa mga maayong espiritu. Adunay sulugoon ni Satanas tupad sa makasasala nga nagsunod kaniya ug naglabay ug landong kaniya, nagpuno sa iyang hunahuna og mga hulagway sa kadasig. Sa una, supak ang kamatuoran: ang tinago nga impluwensya moabut kanila gikan sa Divino, gikan sa Espiritu nga nagalabaw kanila ug sa ilang Bantay nga Anghel, nga kanunay silang kauban ug motabang kanila sa tanang butang; sa mga balaod nga nagdumala sa kombinasyon sa mga hulagway, kadtong nga may kalabotan sa internal nga koneksyon sa mga hinungdan, mga kinaiya ug mga bahin mao ang nag-unang naglihok; samtang ang mga pagbati ug tinguha, bisan pa man mapukaw, gipugngan dayon sa sinugdanan. Dugang pa, adunay kalainan tali kanila sa kinaiya sa ilang mga paghinumdom. Aduna'y dili kusang paghinumdom, nga motungha sa ilang kaugalingon, ug aduna'y kusang paghinumdom, nga gipukaw sa aktibo nga ehersisyo sa hunahuna. Sa mga ginapailalom sa ilang mga pagbati, hapit eksklusibo nga naghari ang dili kusang paghinumdom, kay sa ilang kinaiyahan kini sakop sa internal nga mekanismo sa ilang mga impulso. Sa pikas bahin, sa mga nagkinabuhi sumala sa Espiritu ni Cristo, nangibabaw ang boluntaryong paghinumdom, kay nagpugong sila sa kaugalingon ug dili tugotan nga mosulod sa ilang hunahuna ang bisan unsa nga wala nila masayri; sa labing gamay, masigasig sila niini ug nagbuhat og sulodnong paningkamot nga direkta nga nagtumong niini nga tumong: pagbantay ug pagkamapamalandong...

(g) Ang kahimtang sa imahinasyon

g) Ang kahimtang sa imahinasyon

Sama sa atong nakita, duha ka matang sa kalihokan ang angay ilain sa sulod niini: ang rasyonal ug ang arbitraryo. Mahitungod sa una, masulti nga ang mga tawo nga layo sa Espiritu ni Kristo gamay ra ang abilidad sa pagrepresentar sa mga abstrakto nga konsepto ug kamatuoran sa angay nga mga hulagway; busa, sa ilang kaso, kadaghanan niini baliko ug grotesko. Sa pikas bahin, kon ang usa ka tawo mangita og angay nga representasyon niining mga kamatuoran, kini makita lamang sa mga Kristohanon nga napuno sa Espiritu ni Cristo, nga naghatag kanila og espesyal nga kahanas o intuwisyon alang niini nga katuyoan, nga nagtino sa pagkaangay sa kombinasyon sa mga hulagway.

Ang ikaduha makita sa duha ka grupo sa mosunod nga kahimtang:

Ang pangunang kahuyang, matud pa, sa imahinasyon sa mga makasasala mao ang hilig sa pagpangandoy. Dili kini aksidente, kondili dili malikayan, mura'g natunaw sa ilang kalag, nga nagpadayon ug anaa sa halos tanan. Ang mga kinaiya niining pagdamgo—mao ang pagbulag sa kamatuoran, pagkawalay pagtagad, kalibog, ug pagka-usab-usab sa hunahuna—nagpahimong hayag kaayo ang hinungdan niini. Kung ang usa ka tawo milapas sa iyang tinuod nga agianan ug nakit-an ang iyang kaugalingon sa usa ka bakak ug dili tinuod nga kahimtang, ang iyang hunahuna dili na motutok sa tinuod, kondili sa mga butang nga gihunahuna lang nga ingon ana – ngadto sa mga limbong nga hulagway. Tungod kay ang pagkamahigpit ug pagkamalungtaron makita lamang sa kamatuoran, ang mga hunahuna nga nilayo niini dili gyud malikayan nga magduha-duha, sama sa alimpulos o hamog-yelo. Busa, ang makasasala nga imahinasyon kanunay nga mag-usab-usab.

Kini nga pagka-usab-usab nagpadayag ug, sa baylo, nagmugna sa kaugalingon og usa ka delikadong kahimtang sa kalag. Sa taliwala sa mga bunga niini, o sa mga kinaiya nga kauban niini, mahimo nimong ihap ang:

Panloob nga pagkadaut: sa hunahuna – pagtalikod sa mga importante ug lisod nga paningkamot ug pagdumot niini, gisundan sa pagka-superficial o pagka-walay seryoso; sa kabubut-on – pagkaguba sa kadasig. Sa mga damgo, ang 'Ako' mao ang nangunang papel sa pagtuman sa usa sa iyang mga kadasig. Ang usa ka tawo, samtang nagpabilin sa usa ka lugar, manimalos, makig-away, magdumot, masina, mapahitas-on, magpakig-gubat, ug uban pa… Tungod kay ang tibuok kalag natutok niini, ang damgo nagadaut sa tawo sa sulod niya. Sa emosyon, walay hunong nga kapildihan, kay ang mga hampak sa mga hulagway motultol diretso sa kasingkasing ug naghimo sa mananapnon nga mura'g naglakaw sa taliwala sa mga tinik. Apan ang labing importante niini mao ang pagdakop sa kasingkasing. Sa dili pa makahuna-huna o makasabot ang usa ka tawo, nakahimo na ang kasingkasing og pakigsaol sa butang ug nangayo na og lihok. Kung ulipon ang usa ka tawo sa iyang kasingkasing, tungod kini sa kaparalambag sa hunahuna o sa paghari sa mga hulagway.

Apan ang dautan dili lang kutob sa sulod nga kalibutan: kini mosabwag paingon sa gawas ug didto kini makadaut sa tanan nga naglibot sa tawo. Ang usa ka tawo nga puno sa pagbati makakita sa tanan pinaagi sa pink nga salamin; sa ato pa, ang mga butang dili makita sa ilang tinuod nga porma, dili ingon sa ilang tinuod nga pagkaanaa, kondili ingon sa pagkaangay ug pagtugma niini sa atong pagbati ug mga pagka-adik. Sa pikas bahin, kini nga mga pagka-adik usab ginapakaon niini. Ang nagdamgo nagkinabuhi nga daw naa sa usa ka mabaskog nga palibot, nga gilangkoban sa sulod nga mga hulagway ug sa ilusyonaryong panagway sa gawas sa mga butang.

Samtang ingon ani ang kahimtang sulod ug gawas sa usa ka tawo—nga mao, kung ang walay pagpugong nga imahinasyon magbilanggo sa usa ka tawo sama sa usa ka bilanggoan—niining kangitngit, magsugod si Satanas sa paglagot sa tibuok niyang kusog. Kung ang imahinasyon mosugot sa dili makontrol nga mga tinguha, mosulod si Satanas sa kasingkasing ug kuhaon ang Pulong sa Dios o ang pagkamaayo, sama sa binhi nga gitamnan sa daplin sa dalan; ug, sa pikas bahin, magtanom siya sa iyang kaugalingong dautan, sama sa parabula diin ang kaaway nagtamnan og sagbot taliwala sa trigo. Pagmata gikan sa iyang mga damgo, masinati sa usa ka tawo nga siya gipailawom sa usa ka dautang hilig, ug dili niya masabtan kung giunsa o ngano.

Niining samok gayud, taliwala sa makalilisang nga mga hulagway ug sa pwersa sa kaaway, sama sa usa ka tawo nga nalumos sa pagkalibog, motumaw ang mainitong mga plano sa pagpakasala, nga makadaot sa kaugalingon ug sa uban: tanang matang sa mga pakana, malimbungong mga plano nga naggikan sa pagpanukot, pagpangdayeg ug dautang tuyo, mga intriga, malisyosong pakig-uban, ug labaw sa tanan – ang tanang paningkamot aron matubag ang pangunang kahiligon sa usa ka tawo.

Apan, gawas niini, ang walay pagpugong nga imahinasyon sa usa ka tawo nga wala magtagad sa iyang kaugalingon mosangpot usab sa kanunay nga mga disposisyon, diin ang pagdamgo sa adlaw mahimong permanente nga kinaiya. Apil niini ang: hilig nga mabuhi sa kalibutan sa mga hulagway; hilig nga mahiligon, mangatawa ug makig-istorya sa walay pulos; pagdumili sa mental nga trabaho; ug hilig sa pagbasa sa mga walay pulos nga libro, sa mga dula, sayaw ug teatro.

Ang imahinasyon mao ang labing dali madunot sa sala, o mas tukma, kini nga pagkadaut mas klaro nga makita niini kaysa sa ubang mga kakayahan. Busa, bisan sa usa nga nagsugod na sa pag-alagad sa Ginoo, kini dili dayon maayo, kondili hinay-hinay, bisan pa man sukad sa sinugdanan iyang gihimo nga lagda o naghimo og mga lakang aron mapadumala kini nga kakayahan kutob sa iyang makaya sulod sa iyang kaugalingong mga utlanan.

Busa, sa sinugdanan pa lang, siya motutok sa sulod, pahupayon ang kagubot sa iyang kasingkasing, ug tipuon ang iyang mga hunahuna. Ang pagkamapainubsanon sa kaugalingon usa ka dili mapulihan nga kalidad sa kalag nga nagtutok sa Dios, pinaagi niini mapugngan ang pagka-way-way sa imahinasyon.

Sa ingon nga naorganisar na niya ang iyang sulod nga kalibutan, nagtukod siya alang sa iyang kaugalingon og usa ka espirituhanong templo, sama sa usa ka langit, diin naningkamot siya nga magpuyo uban sa pagmatngon, sa atubangan sa Dios, sa mga anghel ug sa mga balaan.

Gikan sa sulod, kining maong kahusay misangko paingon sa gawas aron motabang sa sulod nga kahimtang. Dinhi, ang tanang butang nabag-o ang kahulugan; kini natabonan sa usa ka espirituhanong tabon, nga ang dili tuyo nga pagtan-aw o tinuyo nga pagmatngon niini dili makabaling o makaliso sa tuyo sa usa ka tawo, kondili nagpalig-on pa gayud kaniya ug nagpabilin kaniya nga matinindog niini. Gawas pa niini, napalibotan siya sa mga anghel ug sa mga pag-ampo sa mga santo, nga sama sa mga sinag, gitumong ngadto kaniya, ug busa siya nagpuyo sa usa ka espirituhanon, hayag ug banal nga kahimtang, nga nagtabang kaniya sa paspas nga pagtukod sa usa ka Kristohanong kinaiya.

Dili masulti nga dili maglaylay ang ilang imahinasyon usahay. Apan kung mahitabo kini, dili kini pinaagi sa ilang pagtugot, kondili batok sa ilang kabubut-on. Sukad pa sa unang mga adlaw, sila mismo magsugod sa pakigbisog batok sa ilang mga hunahuna—usa ka pakigbisog nga lisod, lainlain ug walay hunong. Masulti pa gani nga ang ilang tibuok pagtagad nakatutok sa ilang mga hunahuna ug nagpabilin nga nakapokus niini hangtod sa katapusan. Busa, kinsa kaha sa mga nagpraktis sa ascesis ang wala makahibalo sa pagka-ilad sa hunahuna? Ug unsa kaha kadaghan nga mga paghulagway sa niining mga hunahuna ug sa mga paagi sa pagdaog niini ang makita sa mga sinulat sa matag asetikong awtor? Apan, sa kadugayan, mapildi sa paningkamot ug panahon ang imahinasyon, ug ang kalinaw ug kahilom moturok sa sulod nga kalibutan, kauban ang kahayag, sama sa adlaw nga misidlak pagkahuman sa pagkawagtang sa mga panganod. Ang basihanan niini naa sa mismong buhat sa pagbag-o, kay kini nagbutang sa usa ka tawo sa iyang husto nga han-ay, sa iyang angay nga puwesto; gibalik kini kaniya sa kamatuoran, ug uban niini, ang pagkamapanglipong sa hunahuna—o ang pagdamgo—mawala ang basihanan. Dugang pa, ang kanunay ug makahuluganon nga mga paningkamot nagwagtang sa iyang pagkaon, ug kini malang-ay sama sa usa ka kahoy nga nagkalangoy.

h) Ang kahimtang sa pagkatulog

h) Ang kahimtang sa pagkatulog

Usa ka ikatulo sa kinabuhi gigugol sa pagkatulog. Dili masukod nga kini walay lawom nga kahulugan alang sa kinabuhi. Sa natural nga han-ay, kini mobalik sa kusog sa usa ka tawo ug naghulma sa tawo sa kalag ug lawas. Busa dili malikayan nga adunay dakong kalainan sa pagtan-aw niini tali sa mga nagkinabuhi sumala sa espiritu ni Kristo ug sa mga nagkinabuhi supak niini. Bisan pa man nga walay boluntaryong lihok nga nalambigit niini, ang bulahan nga pagbag-o nakaapekto sa paglungtad mismo ug, ingon niini, sa kana nga nahimutang sa gawas sa gingharian sa kagawasan.

Dili kini bahin sa pagkatulog sa lawas, kondili sa mga damgo. Ang mga damgo mao ang kusang lihok sa imahinasyon samtang natulog ang lawas, sa kawala sa pagkahibalo sa kaugalingon ug sa aktibong pag-ehersisyo sa kabubut-on. Tulo ka hugna ang gikilala sa panahon sa pagdamgo: deliryum – sa panahon sa pagkahapuhap; ang tinuod nga pagdamgo, o paghunahuna sama sa damgo, sa panahon sa hingpit nga pagkatulog sa lawas; ug ang tinago, dili mahinumduman nga tulog, sa panahon sa lawom nga pagkatulog sa lawas. Sa ilang pagkahimo, ang kinabuhi sa kasingkasing naghari sa iyang mga hulagway. Kung ang kalag mawala ang kontrol sa kaugalingon, ang mga hulagway sa imahinasyon, sama sa nakagawas gikan sa ilang mga gapos, mopuno sa tibuok gingharian sa kalag. Dinhi, ang mga hulagway gikan sa lain-laing panahon ug

lugar—karun ug kaniadto, maayo ug dautan—naghalo ug nagkombinar sumala sa mga balaod nga imposible masabtan. Maawtanan ang kaugalingong personalidad sa nagdamgo: siya ipasulod sa mga drama nga gipakita sa imahinasyon isip usa ka langyaw, ug makasinati og katingalahang mga pagbag-o: usahay siya malipay, usahay siya mag-antos, usahay siya mapasidunggan, usahay siya mapahiubos, ug uban pa. Tungod kay mawala ang awtonomiya sa kalag sa pagkatulog, kini mapasakop sa mas kusgan nga impluwensya gikan sa lain nga kalibutan kaysa sa atong pagmata; ang maayong kalag maimpluwensyahan sa maayo, ang daotan sa dautan. Apan sa sulod mismo sa damgo, giisip sa nagdamgo ang iyang kaugalingon nga usa ka tawo nga naghunahuna, naghandum, ug nagbuot sa pagbuhat og maayo o dautan. Kining pag-apil usahay moabot sa punto nga, pagmata, ang nagdamgo masubo o malipay, mobati og kaulaw o dayegon ang iyang kaugalingon tungod sa iyang pamatasan sa damgo. Tulo ka matang sa ingon nga mga damgo ang giklasipikar. Ang uban gubot, nga gisulat ni Sirach: *'Sama sa usa ka tawo nga gidala-dala sa kalasangan, o gisundan sa hangin, mao usab ang pagtuo nga gidala-dala sa tulog'* (Sir. 34:2). Ang uban makapahibalo, nga gipahimutang sa usa ka tawo nga nagsugod na og pagmata pinaagi sa Diyos o sa Anghel nga Manalipod. Gihisgutan ni Job kini, nga nag-ingon nga sa iyang *'pagkatulog ug sa* mga panan-aw sa gabii'—sa dihang ang tawo malumos sa tulog, sa dihang siya naghigda sa iyang higdaanan—ang Dios *'magbukas* sa ilang *dalunggan'* ug, pagkahuman Siya magtudlo kanila*, 'i-imprinta*' kini kanila aron *'likayan sa dautan ang tawo*, *tangtangon ang garbo gikan kanila, ug ipanalipod ang ilang kalag gikan* sa lubnganan' (Job 33:15–18). Ikatulo, sa katapusan, adunay espesyal nga mga damgo – diyosnon, propetiko. Ang Dios mismo ang naghisgot niini: *'Kung adunay propeta sa inyong taliwala… ipadayag ko ang akong kaugalingon kaniya sa usa ka panan-awon, ug makigsulti ko kaniya sa usa ka damgo'* (Num. 12:6).

Ang mga damgo nagpakita sa kahimtang sa kasingkasing. Sa kadaghanan, kini mahimong timailhan sa atong moral nga kahimtang, nga dili kanunay makita samtang kita nagmata. Sa usa ka walay kabalaka nga tawo, nga napailalom sa mga tinguha, kini kanunay hugaw ug puno sa tinguha: ang kalag nahimong dulaanan sa sala. Alang sa usa ka tawo nga misalig sa Diyos ug masigasig sa paghinlo sa kasingkasing, usahay maayo ang mga damgo, usahay dautan, depende sa nagdominar, ug usahay usab kini nagdepende sa kahimtang sa pagkatulog. Kanunay nga masinati sa ingon nga tawo ang mga pag-atake sa mga demonyo, nga usahay kusganong mosulay sa mga wala pa'y kasinatian, sama sa obserbasyon ni San Juan Climacus. Tungod niini, ang matinud-anon nga tawo, samtang matulog, subay sa pagtulun-an sa Simbahan, mosinggit ngadto sa Dios ug sa ilang Bantay nga Anghel, aron ang ilang tulog mapanalipdan nga walay bisan unsang yawa ug bisan unsang damgo, ug aron sila mismo mapalig-on pa sa pagkamaayo pinaagi sa ilang tulog. Sama sa paghinlo sa kasingkasing, hinlo usab ang mga damgo, nga alang sa mga santo ug sa hingpit, kini, ingon pa, usa ka padayon sa ilang mga kalihokan sa pagmata. Dili ba kini mosakop usab sa pagpreserba sa kaugalingong kalihokan ug kaugalingong pagdumala?

Gikan niining pagsusi sa mga kahanas sa panghunahuna, nahimong klaro nga ang usa ka tawo nga dili maglakaw sa husto nga dalan ug dili modawat sa mga gahum nga makapabag-o, naputol gikan sa espirituhanon, dili makita nga kalibutan ug wala kini mailhi ingon sa angay; mailhan lang niya ang makita nga kalibutan sa ibabaw-ibabaw, ug bisan pa niana, kon iyang tun-an kini; sa kadaghanan, makita lang niya kini ug obserbahan. Naghari ang imahinasyon sa ilang sulod; sa taliwala sa kalihokan niini, nagpuyo sila sama sa naa sa usa ka ulap, taliwala sa daghang mga hulagway, samtang kanunay silang gisilotan sa suod nga impluwensya sa dautang mga espiritu. Alang sa usa ka tawo nga nagkinabuhi sumala sa espiritu ni Cristo, lahi ang tanan: ang ubos nga mga gahum, labi na ang imahinasyon, napildi ug nabag-o ngadto sa mga instrumental nga pwersa nga dili na maghari, sama sa angay; Sa kasukwahi, ang mas taas nga mga gahum naglihok sa bug-os nilang kusog. Ang iyang hunahuna usa ka tipiganan sa mga misteryo sa Dios, kay kini mosulod diretso sa pakig-uban sa dili makita nga kalibutan ug masinati kini diretso pinaagi sa iyang espiritu. Sa samang higayon, nakab-ot niya ang abilidad sa pagsuhid sa mga misteryo sa paglalang ug sa banal nga probidensya hangtod sa ingon nga punto nga, bisan pa kulang pa siya sa daghang impormasyon ug bisan pa wala pa maghimo ang iyang rason sa gikinahanglan nga preparasyon pinaagi sa pag-analisar sa makita nga han-ay sa mga butang o sa dagan sa mga panghitabo, wala kini makababag kaniya sa pagsabot sa ilang pinakalawom, walay katapusan nga kahulugan. Bisan pa man nga ang pangatarungan dili kanunay mapalambo sa daghang kahibalo, kini kanunay mobalik sa husto nga dapit niini ug, sa paningkamot nga matuman ang mga hiyas nga angay niini, makab-ot niini, sa paglabay sa panahon, ang matarong nga paghukom, nga makahukom sa tanang butang sulod sa iyang sakop, ug usahay, nga walay pagdali, lawom nga hisgutan ang mga butang nga gawas sa iyang direkta nga sakop.

2) Ang kahimtang sa aktibo nga mga gahum sa usa ka tawo

Ang ikaduhang klase sa mga gahum sulod kanato mao ang mga aktibong gahum. Kini usab naglungtad sa tulo ka lebel – nga katugbang sa mga kognitibong gahum. Pinakataas sa tanan mao ang konsensya, nga nagpadayag sa kabubut-on sa Dios ngadto sa kamalayan – ang labing hataas, layo nga gahum. Sunod niini mao ang kabubut-on, nga may kalabotan sa pag-organisar sa atong panahong paglungtad ug sa atong panahong mga relasyon. Pinakababa sa tanan mao ang kapasidad alang sa mga dautang tinguha.

a) Ang kahimtang sa konsensya

a) Ang kahimtang sa konsensya

Sama sa intelihensiya nga gitahasan sa pagpadayag sa tawo sa lain, espirituhanon, ug labing hingpit nga kalibutan ug sa pagpadayag sa estruktura ug mga kinaiya niini, ingon usab ang konsensya gitahasan sa paghulma sa tawo ngadto sa usa ka lungsoranon sa kalibutan nga iyang pagbalhinan sa ulahi. Alang niini nga katuyoan, kini nagpahayag kaniya sa mga balaod sa maong kalibutan, nagpugos kaniya sa pagtuman niini, naghukom kaniya pinasikad niini, ug naghatag kaniya og ganti o silot. Ang konsensya gitawag nga praktikal nga kamalayan. Niining bahin, masulti nga kini usa ka gahum sa espiritu nga, sa pagkahibalo sa balaod ug kagawasan, nagtino sa ilang panag-uban nga relasyon. Sumala sa mga gimbuhaton niini, ang konsensya makita nga usa ka maghatag-balaod, usa ka saksi, usa ka huwes, o usa ka maghatag-ganti. Sa tanang niini nga aspeto, klaro kaayo ang kalainan tali sa konsensya sa usa ka maayong Kristohanon ug sa usa ka makasasala nga nakalayo sa Dios. Tungod kay ang makasasala nagbulag sa iyang kaugalingon gikan sa Dios, angayng paabuton nga ang iyang konsensya dili matarong; kay kung kini naglungtad, kini mao a ang tingog sa Dios sa kalag (ang maghatag sa balaod), ang Iyang mata (ang saksi), ug ang representante sa Iyang hustisya (ang huwes ug ang maghatag sa silot); sa diha nga mibulag ang makasasala gikan sa Dios, kining tanan nga diyosnong, aron isulti, mga inspirasyon kanato pinaagi sa espiritu kinahanglan nga mohuyang ug maminusan sa gidaghanon ug kusog. Labaw pa, ang konsensya dili molihok nga nag-inusara, kondili naggamit kini og ubang mga gahum isip mga tunga ug instrumento: ang pangatarungan, ang kabubut-on, ug ang gahum sa pagbati. Kung kini maliso gikan sa ilang husto nga dalan, dili na nato maasahan nga molihok og husto ang konsensya.

Aduna'y dili kusang-buot, dili tinuyo, aron lang isulti, nga pagliko sa konsensya gikan sa dalan sa kamatuoran—sama sa mga sayop—ug aduna usab tinuyo nga pagbaliko niini, o pagkadaut sa konsensya, nga nagagikan sa pagsupak niini aron matubag ang mga dautang pamatasan ug mga tinguha. Kining duha ka aspeto dayon makita sa tanang tulo ka gimbuhaton sa konsensya.

Busa, ang papel sa konsensya isip magtukod sa balaod mao ang paglatid sa mga balaod nga angay sundon sa usa ka makatarunganon ug gawasnong binuhat, ug ang pagdani sa iyang kabubut-on paingon niini pinaagi sa kusog sa obligasyon niini.

Dili na kinahanglan isulti kung gamay ra kaayo ang gahum sa konsensya sa paglihok sa kabubut-on aron tumanon ang mga sugo niini, bisan pa gani kadtong klarong nailhan. Mahimo pa kini nga makabuhat niini sa pipila ka paagi kung kini dili makasugat og bisan unsang pagbati o hilig; apan sa diha nga motungha ang ingon nga panagbangi, dili na madungog ang tingog niini, ug pinaagi lamang sa kaugalingon nga gahum, dili makalabaw ang usa ka tawo sa iyang kaugalingon. Busa, ang mga tawo kanunay makasala tungod sa kakulang sa gahum sa ilang konsensya; nailhan nila ang daghang mga hiyas pinaagi lang sa nadungog, ug malingaw lang sila sa kadaghanan niini, sama sa pagdumot nila sa pipila ka dautang hiyas pinaagi lang sa pulong ug sa mubo nga panahon o sa pipila ka mga okasyon.

Bisan ang paghimo og balaod, nga daw pinakasayon nga buluhaton, sayop gihimo sa konsensya. Ang mga sugo sa konsensya giisip nga mga mando. Tungod kay ang ubang panginahanglan, natural man o nakuha sa ulahi, adunay usab kaugalingong mga hangyo, dili katingad-an nga sa taliwala sa kalibog nga naghari sulod kaniya human sa Pagkahulog, usahay dili na maila sa usa ka tawo kung asa ang iyang sundon. Busa, bahin sa pangunang prinsipyo sa moral nga lihok—o kana nga angayng tutukan sa tanang pagtagad ug ipokus sa tanang hunahuna—ang konsensya, sa kadaghanan, hapit hingpit nga hilom; busa napugos ang usa ka tawo sa pagpangutana: 'Unsa ang akong buhaton aron makapanunod sa kinabuhi nga walay katapusan?' – ug, sa dihang atubang siya sa ingon nga pangutana, siya malibog ug mapugos sa pag-angkon sa iyang pagkawalay-hibalo; ug kung usahay siya motubag, kini naglangkob sa mga baluktot nga prinsipyo, nga gihimo sa usa ka baluktot

nga hunahuna nga nakigkumpol sa iyang mga tinguha, sama sa nahitabo sa mga Pariseo, Sadusiyo, Estuwiko ug uban pa. Apan kon ang sukaranan nga prinsipyo wala mailhi, dili lang mawala ang hilo sa panag-ubos ug ang panag-uban sa mga partikular nga balaod—nga ang uban gipataas labaw sa uban nga walay makatwirang basihanan, tungod lang sa tsamba—apan daghan usab ang gisagol sa balaod nga dili unta angay mahimong balaod. Busa, pananglitan, ang usa ka tawo ipahimutang ang serbisyo sibil sa ibabaw sa tanan, ang lain ipahimutang ang pagsimba sa una, ug ang usa pa naghatag ug prayoridad sa mga pang-akademikong paningkamot sa usa ka iskolar. Sa partikular nga mga kaso—mao kana, kung ang konsensya kinahanglan dayon nga maghukom kon unsaon sa usa ka tawo paglihok sa usa ka piho nga kahimtang—mas dako pa gayud ang kawalay kasigurohan, kakulang sa panan-aw, ug kalibog. Dinhi, sa kadaghanan, biyaan kini ang tawo sa iyang kaugalingong paagi, mao nga kasagaran nila pasagdan ang maayo ug buhaton ang dautan tungod lang sa kawalay kahibalo sa dautan; o kini magduha-duha tali sa 'oo' ug 'dili', nga nagbilin sa tawo sa walay klarong pagduha-duha kon husto ba ang iyang gibuhat; o gitawag ang pait nga tam-is ug ang tam-is nga pait—ug tinuod kini bisan pa sa mga mambabalaod nga naghalad sa ilang kaugalingon sa ingon ani nga mga butang, mga tawo nga eksperyensyado sa mga paagi sa kalibutan. Sa kinatibuk-an, ang konsensya mopahawa sa usa ka tawo aron molihok nga walay klarong tuyo, gipalihok sa mga kahimtang, nga walay sulod nga kasiguruhan o pag-uyon. Klaro kaayo nga kining mambabalaod gikuha sa katungdanan, gipahawa sa gahum, ug nahimong maluya kaayo nga wala na siya mipanalipod sa iyang mga katungod; sa sukwahi, daw adunay lain nga pwersa nga naglihok – usa ka bakak nga konsensya.

Ang konsensyang magtukod og balaod mas mailalom sa dakong korapsyon ug pagbaliko sa dihang kini makasugat sa pagkamakasarili ug mosugot niini. Dinhi, una, ang mga balaod niini gi-interpretar pag-usab, dayon gibaliko, ug sa katapusan gipulihan sa lahi kaayo nga mga balaod—arbitraryo ug supak pa gani sa tinuod nga mga balaod. Dali ra nato tuohan ang atong gihigugma, ug kusgan nato nga gipangandoy nga ang kamatuoran anaa sa kiliran sa hinigugma. Busa, kung madungog nato ang tingog sa konsensya nga nagmando og sugo nga supak sa atong mga hilig, mas gamay kini'g gibug-aton para nato kaysa sa mga hangyo sa kasingkasing. Sa ingon ana nga mga kahimtang, dali dayon motungha ang pagduha-duha bahin sa tinuod nga kahulugan sa sugo; magduha-duha kita ug mangutana: 'Mao ba gyud kini ang hustong pagsabot? Mao ba kini ang gipangayo sa balaod? Para ba kini sa tanan? Para ba kini kanako ug sa akong kahimtang?' Sa diha nga atong hunahunaon kini, kasagaran lang kini itabi, biyaan sa pagduha-duha hangtod sa lain nga panahon; apan sa dili madugay mosidlak ang mga hunahuna nga makapahimuot sa kasingkasing, ang balaod hubiton pag-usab, ug magpalayo kita sa pagtuman niini pinaagi sa nagkalain-laing pasangil. Busa, sa pasangil sa pagpreserbar sa panglawas, malikayan ang pag-ayuno ug pag-abstinensya; sa pasangil sa pagmintinar sa kaayohan sa pamilya ug pagtubag sa kaugalingong mga panginahanglan, mosalikway sa paghatag sa kawanggawa; sa tabon sa matarong nga pagsilot, modawat og suhol; sa pagpanalipod sa kaugalingong dungog, makig-duelo, ug uban pa. Apan, katunga ra kini ka daotan kung, aron lang isulti sa yano nga paagi, kini mahitungod sa indibidwal nga mga kaso ug, labaw pa, sa kaso sa usa ka tawo; apan ang dugay nga pamatasan nga ingon niini, nga naglakip sa pag-usab sa kahulugan sa balaod, mosangpot sa hingpit nga pagbaliko niini sa konsensya sa usa ka tawo, ug usa ka baluktot nga lagda ang mopuli niini. Busa, ang pagkurit giisip nga pagtipid, ang pagka-usik giisip nga pagkamaabiabihon, ang kasuko giisip nga pagbati sa mahimayaong pagdumot, ang pagpalugway giisip nga pagkamabuotan, ang kalupigan giisip nga kaisog alang sa kamatuoran, ang pagdayeg-dayeg giisip nga pagka-flexible sa kinaiya, ang pagka-mapanglimbong giisip nga pagka-maampingon, ug ang garbo giisip nga pagbati sa dignidad. Kung ang bisan kinsa makasulod sa usa ka grupo diin ang maong mga panan-aw gidawat ug gisunod isip mga lagda nga nagdumala sa gawasnong pamatasan sa usa ka tawo sa tanang kahimtang, dili na katingalahan nga ilang hunahunaon kining mga lagda nga mao ang hingpit nga balaod sa konsensya, ug tan-awon ang pagtuman niini ingon usa ka matarong nga buhat ug usa ka hiyas, samtang, sa pikas bahin, ang usa ka kinabuhi o mga lihok nga dili mosunod niini pagasilotan dili lamang sa mga pulong kondili usab sa pagbati sa konsensya.

Ang konsensya, isip saksi ug huwes, nasayud kung giunsa sa usa ka tawo pag-atubang sa balaod nga gitudlo niini, ug, pinaagi sa pag-aplikar niining balaoda sa maong buhat—nga gikonsidera ang tanang kahimtang, sulod man o gawas—nagbuot kon husto ba ang tawo o siya ba ang sayop. Ang paghukom sa konsensya, ingon nila, dili malimbongan. Tinuod kini, bisan dili kanunay. Makahanduraw kita og sayop sa paghukom sa konsensya sa tanang kaso diin depektibo ang 'balaod' sa konsensya mismo, kay wala nay basihanan sa paghukom. Labaw pa, aron husto ang paghukom, kinahanglan susihon ang buhat sa tanang bahin niini, labi na ang sulod nga disposisyon nga naa niadtong panahona; apan sa kaso sa usa ka makasasala, nga

kanunay natabonan ang hunahuna, daghan gayud ang mahimong malaktawan. Busa, ang iyang konsensya walay masandigan aron ipundar ang paghukom niini. Sa katapusan, dili usab ubos sa kahinungdanon niini ang kadasig alang sa pagkamatarong, aron walay puas nga paningkamotan ang tanan nga kriminal; kay kung walay kini, daghan sa nabantayan mahimong malaktawan; kini usab usa ka dugang nga hinungdan sa kawalay kasaligan sa paghukom sa konsensya sa usa ka makasasala, kay siya usa ka makasasala tungod kay kulang siya sa kadasig alang sa pagkamatarong. Nagresulta kini nga ang konsensya angay molihok sa mosunod nga paagi: mainitong magpaningkamot alang sa kamatuoran, kini angay nga maampingong magbantay sa mga binuhatan sa usa ka tawo, ug sa diha nga madiskobrehan ang labing gamay nga kalapasan, kini angay dayon nga ipresentar ang maong butang sa hukmanan ug hukman kini, nga walay hipokrisya. Apan ang ingon nga mga lihok wala sa konsensya sa usa ka makasasala nga tawo. Unsaon, nan, pagpaabot sa usa ka patas nga paghukom gikan sa ingon nga konsensya?

Ang pagka-dili kasaligan niini makita sa kamatuoran nga pinaagi niini, ang matag tawo makita ang iyang kaugalingon nga mas maayo kaysa sa tinuod niyang kahimtang. Gawas sa grabeng mga kaso ug bug-at nga mga sala, andam ang tanan moingon: 'Unsa ba gyud akong nabuhat?' Busa ang mga huwes nga mahadlok sa Dios mosulti bahin sa ilang kaugalingon ug moingon sa ilang kaugalingon: 'Limpyoha ako gikan sa akong tinago nga mga sala.' Ang konsensya sa nahulog nga kahimtang sama sa nabungkag nga salamin. Sama sa nabungkag nga salamin, dili na niini ipakita ang atong mga binuhatan ug ang atong kaugalingon sumala sa angay. Ingon ana ang konsensya isip saksi ug huwes kon kini dili natabonan sa pagbati; apan sa niini nga kahimtang, ang timbangan niini mas mibali pa sa sayop nga bahin ug ang paghukom niini nabali. Kung ang konsensya maghukom sa tagsa-tagsa ka kaso sa iyang kaugalingon, dili kanunay sayop ang iyang paghukom; apan sa diha nga moabot na sa paghukom sa kaugalingong buhat nga gipalihok sa emosyon, ang paghukom sa konsensya kanunay nga adunay depekto. Ingon ana ang paghukom sa usa ka tawo nga ambisyoso bahin sa iyang ambisyon, sa usa ka kuripot bahin sa iyang pagka-kuripot, ug uban pa, samtang sa ubang mga butang ang maong konsensya nagpabilin nga mapagmatngon. Usa ka hinungdanon nga timailhan sa baluktot nga konsensya mao ang hilig sa paghukom nga molihok gikan sa kaugalingon paingon sa uban. Gihatag kanato ang konsensya aron atong mahukman ang atong kaugalingon; kung kini maghukom sa uban, masulti nga nagsugod na kini sa pagsangol sa dili angay nga mga butang. Kini nga pagpanamastamas sa uban mahimong tan-awon karon ingon usa ka timailhan kung unsa ang angay nga paghukom nato sa atong kaugalingon, ug ingon usa ka pasangil sa kanunay nga kapakyasan niini. Busa, sa pagpanamastamas sa uban, ang paghukom kasagaran paspas ug dayon, samtang kung mahitungod kini sa atong kaugalingon hinay ug naulahi, bisan pa nga ang supak niini ang angay unta. Ang atong paghukom sa uban walay hunong nga hugot, samtang ang paghukom nato sa atong kaugalingon kanunay natabonan sa pagkamalumo, bisan pa nga angay unta nga baliktaran kini. Ug ang atong paghukom hapit kanunay matapos sa hunahuna: 'Dili ko sama sa ubang mga tawo…' Sama sa usa ka negosyante nga hugot kaayo maghukom sa mga kalihokan sa usa ka abogado, ug usa ka dili-espirituhanong tawo maghukom sa espirituhanong mga butang, ug uban pa! Samtang walay hunong ang pagpanamastamas gikan sa kasingkasing ngadto sa uban, ganahan kaayo kita magtabon sa atong kaugalingon og mga pasangil. Ang pagpangatarungan sa kaugalingon hapit na usa ka unibersal nga sala. Among isaway ang kahuyang, pagkawalay-hibalo, mga kahimtang, mga tukso, mga ehemplo, ang gidaghanon sa mga miapil – ug atong ipangatarungan ang atong kaugalingon sa tanang matang sa butang! Kung, sa katapusan, mapakyas kini, magbarug gihapon kita nga mapugos sa atong kaugalingon. Ang mapugos nga pagdumili mao ang bunga sa grabeng kadaut sa konsensya ug, sa samang higayon, sa kusog nga pagka-makasarili. Sa kahiladman, ang usa ka tawo mosulti batok sa iyang kaugalingong mas maayong paghukom: 'Dili ko ang angay basulon, wala kini'y hinungdan, puro kini'g walay pulos!' Ug sa pagbuhat niini, mogamit sila og lain-laing pagbaliko sa sinultian, labi na sa maong buhat, nga naningkamot nga ipakita kini ingon usa ka kahimtang diin ang ingon nga mga buhat mahimong pasayloon.

Konsensya isip hukom. Sa diha nga mahatag na ang paghukom, ug masabtan sa usa ka tawo sa iyang sulod: 'Makasasala ko' – magsugod na ang kasubo, kaguol, pagpangpasaway sa kaugalingon, paghinulsol, o ang pag-antos sa konsensya. Ang ingon nga mga pagbati mao ang ganti sa mga sala gikan sa konsensya, sama sa, sa pikas bahin, ang malipayong pagbati sa usa ka limpyo nga konsensya mao ang ganti sa pagkamatarong. Ang kinaiya niini ug kung unsa kini ka grabe gipakita sa mga pag-antos nga gipahamtang sa konsensya sa mga dagkong kriminal, sa dihang kini nagpahadlok kanila sa sulod pinaagi sa kasakit ug sa gawas pinaagi sa mga pantasma, , sa tinuod man o sa damgo. Sa laing bahin, unsa pa kaha kadako ang kawalay-katarongan niini gikan usab sa kini nga panan-aw! Aduna'y usa ka basihanan niini: ang kawalay-hustisya sa unang duha ka

buhat – ang paghimo og balaod ug ang mga korte – kay ngano man pasakitan ang inosente? Ang lain pa naggikan sa kahimtang sa kasingkasing: ang nagkalisod nga kasingkasing magpabilin nga walay pagtagad, bisan unsa pa kadako ang pagbasol kaniya. Busa, ang kahibalo sa kaugalingong sala kasagaran magpabilin sa hunahuna, nga dili makasamok sa kasingkasing, ug ang usa ka tawo kanunay moingon: 'Salaon ko, pero unsa man? – ug nagpabilin nga bugnaw nga manan-aw sa ilang kaugalingong mga sala, nga kasagaran dili man gamay. Dako usab ang papel sa kahimtang sa panahon ug lugar niini. Busa, ang bag-ong sala makabalisa pa kanato pag-ayo, apan samtang molabay ang panahon mahimong hinumduman na lang kini; ang lugar diin nahitabo ang sala makabalisa usab pag-ayo kanato, apan kon layo na kita niini, malinaw na ang atong hunahuna. Kasagaran, ang konsensya gisulong sa sobra nga pagka-masinop, diin halos tanang lihok giisip nga sala, busa kini magpaguol ug magkurog sa tawo sa tanang butang. Ang kahimtang sa usa ka tawo nga gisailawom sa ingon nga paghukom makapaguol kaayo ug busa usa kini ka masakit, dili natural nga kahimtang.

Apan kini tanan mahitabo sa kaugalingon niini, nga walay dautang pag-apil gikan kanato. Apan kon mosulod ang tuyo, didto nato baliko ang paghukom sa konsensya o patihon kini. Makab-ot kini pinaagi sa nagkalain-laing paagi sa pagpahilom sa konsensya. Kini nga pagkabata mahitabo usab sa iyang kaugalingon ingon nga resulta sa balik-balik nga pagkahulog sa sala, kay nailhan nga ang ikaduhang pagkahulog naghatag og mas gamay nga kasakit, ang ikatulo mas gamay pa, ug uban pa, mas gamay ug mas gamay, hangtod sa katapusan ang konsensya hingpit nga mabata: buhata ang bisan unsa nga gusto nimo. Tungod sa kahadlok nga basin mabanhaw pag-usab ang nabata nga konsensya, ang mga tawo mogamit og lain-laing limbong. Apil niini ang: pagpili og usa ka mahinatagon nga magtutug-an; paghimo og bakak nga pag-ako sa sala; bakak nga pagpahupay sa kaugalingon pinaagi sa absolution; paglimitar sa dugang pag-usab sa kinabuhi ngadto lang sa panagway sa gawas, o sa gawasnong mga buhat sa pagkamatinud-anon; ug pagbutang og sobra nga paglaum sa kaluoy sa Ginoo; o, labi pang dautan, pagtuo sa kaugalingon nga ang mga pikas sa konsensya kay mga pamati lang sa pamahiin nga nadala gikan sa pagkabata nga walay kasinatian; tuyo nga pagpalayo sa kaugalingon gikan sa mga tawo ug mga lugar, o bisan gikan sa mga hilisgutan sa pagpamalandong nga makabalisa sa konsensya; tuyo nga pagpangita og kalingawan o pagbutang sa kaugalingon sa mga walay pulos, makapahilom sa hunahuna, ug kusgan nga mga impresyon; ug sa katapusan, aron makatapok sa tanan, pagpasigarbo sa kaugalingon sa iyang mga sala. Pinaagi sa ingon nga mga paagi, hinay-hinay, malampuson ang usa ka tawo sa hingpit nga pagpugong sa konsensya, ug kini magpabilin nga hilom sulod sa pipila ka panahon.

Busa, ang konsensya nga naa sa makasasala nga kahimtang—sumala sa balaod, paghukom, ug silot—o likas nga depektibo o tinuyoang gipakurang alang sa mga tinguha. Busa, ang uban malipayong mosugot sa hingpit nga pagbubo sa ilang mga tinguha ug sa usa ka makasasala nga kinabuhi; kay kung ang konsensya magkasinabot sa mga tinguha, kinsa may makapabalik kanila sa hustong paghunahuna? Ang uban nagpuyo sa bugnaw nga pagkawalay pagtagad, nga dili maayo ni dautan. Sa duha ka kaso, klaro nga baluktot ang ilang pamatasan, ug magpabilin kini hangtod mamilí ang ilang konsensya. Ang kadako sa kini nga pagkadaut maoy nagtino sa mahitabo sa usa ka tawo nga anaa sa ingon nga kahimtang. Alang sa uban, bisan pa sa usa ka grabeng ug masakitong kagubot, mobalik sila sa tinuod nga kinabuhi; ang uban, sa pikas bahin, sa pagmata sa ilang konsensya, mapildi sa pagkawalay paglaum ug imnon ang mapait nga tasa sa pagkadautan hangtod sa ilimnon, aron unya imnon usab ang tasa sa kasuko sa Dios hangtod sa katapusan.

Sa usa ka tawo nga misangko sa Dios ug nabawi ang iyang bulahanong pakig-uban Niya, ang sayop nga konsensya matul-id, ug ang baluktot nga konsensya matul-id sa tanang tulo ka mga gimbuhaton niini. Ang unang sinag sa grasya motama sa konsensya ug, uban sa balaan nga kalayo niini, limpyohan kini, sama sa bulawan nga ginapahapsay sa pugon. Sa dihang mahitabo ang pagbag-o ug mabalik ang pakig-uban sa Dios, mabalik sa konsensya ang tanan niyang orihinal nga kusog. Unsa kaha, busa, ang makapugong sa tingog sa Dios—ang balaod sa konsensya—nga mosulod sa kahiladman sa kalag? Unsa kaha ang makapugong sa sinag gikan sa mata sa Dios—ang paghukom sa konsensya—nga mahulog sa mga buhat ug tinguha sa usa ka tawo ug pasigaon kini? O ngano man nga ang kalag dili pasig-on sa kainit sa gipaabot nga pabor sa Dios, o mangurog sa kahadlok sa Iyang kasuko? Ang partisyon tali sa Dios ug sa konsensya gipukan; ang mga gahum nga nag-alagad sa konsensya gibalik; busa, ang konsensya adunay tanang kapanguhaan aron molihok sa husto.

Busa kini nahimong himsog sa mga butang sa balaod. Ang kahibalo sa balaod sa Dios nagpukaw sa makasasala gikan sa pagkatulog, apan kini dili moubos pagkahuman; hinuon, kini mosaka. Kini gipasiugdahan sa grasya mismo, nga, ingon nga *'ang pahid nga nagtudlo'* sa tanan unsaon sila paglihok (1 Juan 2:27), naggiya

kanila sa tanang dalan sa kinabuhi, sa tago ug sa hayag. Gipalig-on kini sa usa ka kauhaw sa Pulong sa Dios, diin ang naghinulsol nga makasasala dili moliko, kondili mangita nga paminawon o basahon kini, mosuhop niini, mapakabusog niini, ug gihulma ang tanan nga nakuha gikan niini sa kahiladmon sa iyang kasingkasing ngadto sa mga lagda ug prinsipyo, nga sa ingon naghatag kahayag sa iyang konsensya. Gipalig-on usab kini sa kinabuhi mismo. Masaligon nga naglakaw siya sa kabubut-on sa Dios, maampingon niyang gisusi ang kabubut-on sa Dios alang sa iyang kaugalingon ug sa tanang kahimtang nga may kalabotan kaniya, ug sa matag higayon nga atubangon siya sa sala, moingon siya sa iyang kaugalingon: 'Kung buhaton nako kini nga dautang buhat, makasala ako sa atubangan sa Dios'; ug sa dihang atubangon siya sa maayo: 'Andam na ang akong kasingkasing, andam na!' Sa ingon niini, naanad siya sa usa ka kinabuhi sa pagkamatarong sulod sa iyang kaugalingong natad ug dili na kinahanglan pang mangonsulta sa basahon sa mga balaod, kondili nahibalo siya niini diretso, sama sa usa ka batid nga hurista. Mahitungod sa mga pag-atake gikan sa dautang kabubut-on, bisan pa man mabati kini, mapugngan dayon ang ilang tingog sa maong higayon; bisan pa kaha p a madungog pa, ang matarong nga buhat nga supak niini dili biyaan, kay gisugo nga maglakaw sa kabubut-on sa Dios nga walay pag-uyon sa kaugalingon, uban sa tanang matang sa halad, taliwala sa tanang matang sa pagdumot, sulod ug gawas.

Mapamatud-an kini nga lig-on sa dagan sa paghukom. Ang usa ka mapangbantay ug matin-aw nga mata, nga nakatutok sa kaugalingon, makamatngon sa tanang nuansa sa sulod ug gawas nga mga butang. Sa diha nga, sa samang higayon, sa pikas bahin nagtindog ang putli nga salamin sa konsensya – unsa may makapugong sa maong butang nga ma-reflekta sa kini nga salamin sa tinuod nga porma, ug busa ang paghukom sa konsensya nga mahimong tinuod? Ang paghukom mao ang pag-aplikar sa usa ka prinsipyo sa usa ka partikular nga kaso. Kung anaa ang prinsipyo ug ang kaso, dili mapugngan ang paghimo sa paghukom; ug kung tinuod silang duha, dili kini mahimong bakak. Ang pagkahingpit niining buhat sa konsensya labi pang napalambo sa kamatuoran nga giisip nga labing dakong sala ang paghukom sa uban, ug, kung mahitabo kini nga wala tuyoa, kini ginapakaylohan pinaagi sa lawom nga paghinulsol. Apan kung ang paghukom hingpit nga nakatutok sa sulod, kini gihimo nga walay pagtago, walay bakak nga pagkaluoy, sa hingpit nga detalye ug pagkakompleto, nga naglangkob dili lamang sa mga buhat ug pulong, kondili usab sa mga tuyo ug hunahuna. Aron malikayan ang mga sayop niini nga butang, mopili sila og patas nga huwes (usa ka magtutug-an o usa ka tigulang nga eksperyensyado nga gipadayag ang tanan), nga mohukom sa maong butang ug ang iyang paghukom dawaton ingon paghukom sa Dios. Dinhi, dili ka makakita og bastos nga pagpangatarungan sa kaugalingon o kakulang sa pagkahibalo sa kaugalingon, kay hapit ang tibuok kinabuhi gigahin sa paghukom sa kaugalingon ug pagbati sa paghinulsol; ang mga buhat sa usa ka tawo dili giisip nga hingpit o kompleto, ug ang kaugalingon dili giisip nga takus sa kaluoy. Ka-bungaon gayud niini nga mga disposisyon! Una, naghatag kini og kalinaw sa kalag, nga dili masamok sa bisan unsang kalibutanong kasamok, kay ang nakasala mobati nga angay siya sa bisan unsang silot; unya, naghatag kini og pagkabalaan sa kinabuhi, kay samtang mas hugot ang paghusga sa usa ka tawo sa iyang mga binuhatan o aspeto sa iyang pamatasan, mas kinahanglan nga mahimong hingpit kini, basta ang ingon nga pag-usisa buhaton uban sa tumong nga makab-ot ang pagkahingpit. Epektibo usab kini sa pagpanumbalik. Ang natig-a nga kawalay pagbati mapalayas kung ang grasya sa Diyos mopukaw sa tibuok pagkatawo sa usa ka tawo; ug adunay usab kanunay nga pag-ampo alang sa katapusang kaluwasan gikan niini. Busa, sama sa gamayng pagbag-o sa kahimtang sa panahon nga dayon makita sa barometro, ingon usab sa tawo nga nabag-o, ang kasakit sa usa ka akusasyon sa konsensya dayon magbilin og samad sa masakitong pagmugos, o ang balsamo sa pagkamatarong pahiran ang kalag sa pahid sa kalinaw ug pun-on kini sa makalipay nga humot sa kalipay. Angay hinumduman dinhi nga ang mga pag-antos sa konsensya lahi kaayo ang dagway kaysa sa mga wala pa makabalhin. Kini makapahupay ug makapahikap; dili kini makapait, makapahilayo, o makaguba. Tingali kini tungod kay, pagkahuman sa pagbag-o, samtang masigasig sa pag-alagad sa Dios, pipila ra ka dili gilauman, dili tuyo nga mga sala ang mahitabo. Tinuod, ang nangagi nga mga buhat dili usab pasagdan; ug, kon kinahanglan, kini aktibong ginahinumduman, gisusi pag-ayo uban sa tanang kahimtang ug sangputanan, ug gipasakop sa usa ka sulodnong paghukom, sama sa pag-abot na sa takna sa kamatayon, sa paghukom sa Dios ug sa katapusang paghukom; ug sa kasingkasing nga ingon niini ka hayag, ang tanan nga nabuhat supak sa kabubut-on sa Dios gihugas sa mga luha; apan bisan kini dili makapukan sa ilang espiritu sa pagkawalay paglaum. Ang espiritu mahimong mapukan sa pagtandi sa nangagi sa umaabot, apan kini kanunay matapos sa makahupay nga kalinaw sa Dios: 'Makasasala ako, apan imong binuhat; kanimo ako mulingi; buhata ang imong kabubut-on!' Ug niining pagsunog sa konsensya, ilang galuwas ang ilang kaugalingon gikan sa kalayo sa umaabot. Ang kalinaw sa konsensya sa mga santo wala

magpasabot nga wala sila'y pagkabungkag sa espiritu; sa kasukwahi, daghan ang naggahin sa ilang panahon sa paghilak, samtang ang uban ' uga'—sumala sa ilang pagkasulti—tungod kay kanunay nilang nahinumduman ang kalayo sa Gehenna, nga nagasunog kanila nga walay hunong (Macarius the Great). Ang ingon nga kahimtang sa konsensya, sa usa ka bahin, naghatag kanila og usa ka makapahunahunaon nga kalinaw nga makapabugnaw ug makapabaskog; sa laing bahin, sa ilang relasyon sa Dios ug sa matag aspeto sa ilang kinabuhi, gipuno sila niini sa matam-is nga kalinaw, dili masulti nga kalipay, ug hingpit nga langitnong kalipay. *'Ang kalinaw sa Dios, nga labaw pa sa tanang pagsabot'*, mipahulay kanila (Fil. 4:7). Niining kahimtanga, nakadawat sila og dili mapugngan nga inspirasyon aron buhaton ang mga buhat nga makapahimuot sa Dios. Ang Apostol Pablo gihatagan og labawng bili ang pagpamatuod sa iyang konsensya ug, alang niini, gisagubang niya ang tanang matang sa pag-antos. Ang uban nakasinati usab niini (Job 27:6). Kini mao ang makapahupay nga mana ug ang makapalig-on nga pagkaon gikan sa langit nga gidala sa mga anghel. Kini mao ang kalipay sa Espiritu Santo, o ang gahum nga pinaagi niini, sumala sa Apostol, makalipay ang usa ka tawo nga walay hunong.

Ang mga bunga sa ingon nga kahimtang sa konsensya mao ang: una sa tanan, kaisog sa atubangan sa Dios, diin ang usa ka tawo moduol sa Dios nga walay pag-uyaw ug walay pagduha-duha, sama sa pagduol sa mga inosenteng bata sa ilang amahan; unya – mabuot, kusgan ug paspas nga lihok, kay ang malinawong konsensya nagkuha sa gahum gikan sa Diyos, nga sa pagpuno sa tibuok kalag, naghatag niini og kaisog, walay hunong nga paningkamot ug ang abilidad nga malabwan ang tanang babag; dinhi gayud makita ang kagawasan sa espiritu nga kinaiya sa tawo; sa katapusan, ang kabubut-on maghiusa sa konsensya ug mohunong ang tanang sulodnong pagsupak: ang usa ka tawo mosulod sa usa ka kahimtang diin ang balaod dili na usa ka karga kaniya, tungod kay siya mismo napuno pag-ayo sa balaod.

b) Ang kahimtang sa kabubut-on

b) Ang kahimtang sa kabubut-on

Sa ilawom sa konsensya, taliwala sa mga aktibong pwersa, anaa ang kabubut-on, nga mao ang nagdumala sa organisasyon sa atong yutang, panandaliang kinabuhi: mga paningkamot, mga plano, moralidad, mga lihok, pamatasan – sa mubo, tanan nga pamaagi diin ang usa ka tawo nagpadayag sa iyang kaugalingon gikan sa sulod paingon sa gawas. Mahimo kini ilarawan ingon kapasidad alang sa mga pangandoy ug disposisyon. Ang iyang pangunang tumong mao ang maayo. Ang mga paagi sa paglihok niini mao ang tinguha ug pagdumot: paglikay sa dautan ug paningkamot paingon sa maayo – mao kini ang kinauyokan sa kinabuhi. Dili mahimong tinguhaon sa usa ka tawo ang dautan o molikay sa maayo; mahimo ra niyang tan-awon ang dautan ingon nga maayo ug ang maayo ingon nga dautan, ug, tungod sa limbong sa una, tinguhaon kini ubos sa tabon sa maayo, samtang dili niya tinguhaon ang ikaduha, nga nagtuo nga kini dautan.

Ang dili malikayan, o ang basihanan ug gigikanan, sa atong mga pangandoy ug tinguha naa sa kakulang sa atong pagkatawo. Ang pagbati niining kakulang nagpugos sa usa ka tawo sa pagpangita og mga butang aron mapuno ang iyang kaugalingon. Niining bahin, ang tawo sama sa uga nga yuta o espongha; ang gidaghanon sa iyang mga panginahanglan katumbas sa gidaghanon sa mga lungag niini. Ang butang nga gilauman sa tawo nga makahatag kaniya og katagbawan sa iyang panginahanglan giisip nga usa ka maayo; mas lapad ang sakop niini, mas dako kini. Klaro nga ang labing taas nga maayo sa tawo mao lamang kana nga hingpit ug komprehensibo nga makatagbaw kaniya. Ang ingon nga maayo mao lamang ang Dios. Kung, dugang pa, ang kusog sa usa ka tinguha gitino sa kalidad sa gilauman nga maayong butang, nan ang tinguha alang sa Dios kinahanglan mao ang atong labing hataas ug labing kusgan nga tinguha. Kinahanglan usab nato kini paabuton tungod sa mosunod nga rason: ang tinguha usa ka hulagway sa panginahanglan, ug ang panginahanglan usa ka hulagway sa kinaiyahan sa atong pagkatawo. Tungod kay ang tawo gimugna sa hulagway sa Dios, ang iyang pangunang panginahanglan—ug busa ang iyang tinguha—kinahanglan usa ka paghandum alang sa Dios ug sa mga butang nga langitnon. *'Unsa may akong anaa sa langit, ug unsa may akong gitinguha sa yuta, … O Dios sa akong kasingkasing, ug akong bahin hangtod sa kahangturan'* (Salmo 72:25–26).

Sa tawo, sa iyang kahimtang sa pagkawalay sala, kining pagkamatarung tinuod nga naglungtad sa iyang kasingkasing o kabubut-on, apan pinaagi sa Pagkahulog usa ka pagbag-o ang sigurado nga mahitabo sulod kaniya—ug tinuod nga nahitabo kini. Asa man mituyok ang iyang kabubut-on? Sama sa makita gikan sa mga kahimtang sa Pagkahulog—padulong sa iyang kaugalingon. Imbis sa Dios, gihigugma sa tawo ang

iyang kaugalingon sa walay kinutuban nga gugma, gihimo niya ang iyang kaugalingon nga iyang bugtong katuyuan, ug gitan-aw ang tanan nga ubang butang ingon usa ka paagi.

Gikan niini klaro nga ang pangunang disposisyon, nga nagatago sa kinahiladman sa kalag sa usa ka nahulog nga tawo nga wala pa nabanhaw, mao ang paghigugma sa kaugalingon, o egoismo. Kini nga disposisyon ingon ka natural, unibersal, gamhanan, ug dili mapugngan nga si Aristotle (usa ka pagano) misulat sa iyang moral nga mga pagtulon-an: "Bisan ang usa ka maayong tawo nagbuhat sa tanan alang sa iyang kaugalingon; busa, ang usa ka tawo angay maghigugma sa iyang kaugalingon." Mao kini ang hinungdan, sa sinugdanan gayud sa usa ka maayong kinabuhi kang Kristo Hesu, gisugo ang usa ka tawo nga ikalimod ang iyang kaugalingon; ug unya, sa tibuok pagpanunod kang Kristo, *"nga dili pagalipay-on ang kaugalingon"* (Roma 15:1) *ug "nga dili* mangita *sa kaugalingong kaayohan*" (Filipos 2:4). Sa dihang ginasugo kita ni Macarius the Great nga tan-awon paglawom ang atong kaugalingon ug patyon ang bitin nga nagatago sa kinahiladman sa kasingkasing, ang iyang pasabot niining bitina mao ang paghigugma sa kaugalingon (Discourses 1, ch. 1).

Tanan nga dautang kinaiya, o tanang moral nga kadautan, nagagikan sa paghigugma sa kaugalingon, ingon sa giingon ni Teodoro, Obispo sa Edesa (On the Love of Goodness, vol. 3, ch. 93). 'Ang paghigugma sa kaugalingon mao ang inahan sa dili masukod nga mga dautan. Kinsa man ang mapildi niini mosulod sa usa ka alyansa uban sa tanang uban pang mga pagbati.' Dili kini lisod, bisan pa, nga masuta nga taliwala niining mga pagbati adunay mga panguna ug nag-unang mga pagbati, nga nagbarug sa ulo sa uban, nga sila mismo gipangulohan sa paghigugma sa kaugalingon. Kini nga mga pangunang pagpadayag sa pagka-makasarili mao ang garbo, o, sa mas kinatibuk-an, ang kauhaw sa pagpasigarbo; kahakog, o ang gugma sa pag-angkon; ug senswalidad, o, sa mas hingpit, ang kauhaw sa tanang matang sa kalipay ug kalingawan. Gipamatud-an kini sa kasinatian ug yano nga pagmatngon: bisan unsang pagbati ang kuhaon, kung subayon paingon sa gigikanan niini, kanunay kang moabot sa usa sa mga nahisgotan nga pangunang pagbati. Busa, si San Maximus ang Kumpesor miingon (Sa Gugma, Libro 2, Kapitulo 59): "Pag-amping sa imong kaugalingon batok sa inahan sa tanang dautan – ang paghigugma sa kaugalingon. Kay gikan niini natawo ang unang tulo ka mapaso nga hunahuna—ang kahilambigit, pagkagahaman, ug pagkamahiligon, diin gikan niini misibog ang tibuok panon sa mga dautang butang' (sama usab sa gisulti ni Theodore sa Edessa, sa mga kapitulo 61 ug 62, ug ni Gregory sa Sinai sa *On the Love of Goodness*). Ang kalibutan mao ang paghigugma sa kaugalingon nga nahimong tin-aw, o ang kinatibuk-an sa tanang pagpadayag niini sa mga tawo ug sa ilang mga lihok; kay si San Juan nga Teologo gibahin ang tanan nga naa sa kalibutan ngadto sa tulo ka kategorya: *'ang kahilambigit sa unod, ang kahilambigit sa mga mata, ug ang garbo sa kinabuhi'* (1 Juan 2:16), nga nagpasabot nga ang tanan ginadumala sa lihok niining tulo ka pagbati. Kini ang arena diin ang kalihokan sa makasasala nga kabubut-on nagpadayag sa tibuok kalapad niini.

Ang matag usa niini nga pangunang pagbati, sa baylo, nagmugna og daghang uban pa, nga napuno sa espiritu ug kinaiya niini. Nagbilin sila og marka sa tanang gahum sa tawo ug sa tanan niyang kalihokan, nga busa nagkomplikado sa iyang pagbati ug nagpadaghan sa iyang mga pagbati.

Ang karning kahilambigit usa ka dili mapugngan nga tinguha alang sa kalipay, o ang walay hunong nga pagpangita sa mga butang nga makapahimuot sa sulod ug gawas nga mga pagbati sa kalag. Gipugos niini ang usa ka tawo nga himuon ang iyang kaugalingong kalipay nga bugtong tumong sa kinabuhi, o mabuhi alang sa kaugalingong kalipay ug itudlo ang tanan niyang masugatan ug buhaton padulong niining katuyoan. Ang lain-laing espesipikong hilig nga motumaw gikan niini nagdepende sa mga butang nga makahatag og kalipay ug sa mga gahum nga gigamit sa pagbati niini. Busa, gikan sa kalipay sa panlasa motumaw ang pagka-gluton, pagkalasing, ug sobra nga pagtagamtam; gikan sa sekswal nga mga tinguha – pagpakawala sa lain-laing porma; gikan sa gahum sa lihok – pagkawalay pagtagad o katamaran; gikan sa mga pagbati sa kalag—daotang gugma ug mahimangnon nga senswalidad pinaagi sa imahinasyon, ug uban pa. Ang mga nag-unang pagpadayag niini, bisan pa, mao ang pagka-gluton, pakighilawas, katamaran, kalingawan ug kalipay.

Bisan kinsa nga gipanag-iya niining kahiligon napugos niini sa paglihok subay sa kinaiya niini sa tanang butang, ug giimprinta niini ang espiritu niini sa tanang butang.

Busa, bahin sa relihiyon ug kahibalo sa Dios, kadtong hilig sa senswal nga kalipay, tungod sa ilang kinaiyahan nga pagka-walay seryoso ug halos eksklusibo nga pagtutok sa gawasnong kalibutan, dili nila tinuod nga ginaseryoso sa kasingkasing ang mga kamatuoran sa teolohiya, busa kining mga kamatuoran dili lang magpabilin nga walay bunga, sama sa walay gamot, apan masilotan usab sa mabangis nga internal nga pag-atake gikan sa mga hilig nga nagtudlo sa lain nga han-ay; ug kining ulahing kahimtang dili malikayan nga

magdala sa usa ka tawo nga gipahinungod sa kalipay ngadto sa kahimtang sa pagkawalay paki sa mga kamatuoran sa pagtuo, o, labi pang dautan, ngadto sa pagduha-duha bahin niini. Sa ilang pagsimba, nangita sila og makalipay nga liturhikal nga serbisyo; ug sa mga simbahan, dili nila gipangita ang himaya ug dungog sa Dios, kondili ang kalipay sa dalunggan ug sa mata. Sa ilang pinakalalom nga pagsimba, labaw sa tanan, ilang gipangita ang humok nga paglihok sa kasingkasing ug naningkamot sila pag-ayo nga ipukaw kini, mao nga *'sa panahon sa kasakit, sila mubulag'* (Lucas 8:13), sa dihang tungod sa kamatuoran kinahanglan mag-antos sa mga kasakit, bisan sulod o gawas. Sila *mao ang 'mga kaaway sa krus; ... ang ilang dios mao ang ilang tiyan'* (Fil. 3:18).

Mahitungod sa ilang kaugalingon. Ang hedonista hingpit nga nabisi sa mga kalipay, ug labi na gayud sa mga kasamtangang kalipay, nga nag-ingon sa iyang kaugalingon: *'Mokaon ug mainom kita, kay ugma man kita mamatay'* (Isa. 22:13, 56:12; 1 Cor. 15:32; Ecl. 2:6) – wala gyud siya maghunahuna sa umaabot ug busa wala siya magtagad sa mga sangputanan sa iyang kinabuhi, bisan pa sa mga bag-o pa lang nagsugod, bisan pa sa dihang kalit siyang masakitan sa sakit, kakabus o kaulaw. Gitagak niya ang iyang kalag; ang iyang lawas ra *ang 'nagpanghimagas hangtod mabusog'* (Tito 1:12; 1 Tim. 5:6). Busa, sa iyaha, wala'y makita nga tukma o bililhon nga mga ideya, ni lig-on nga mga lagda sa pagpuyo. Sa iyang mga lihok ug hunahuna, dali ra siyang mawala sama sa abog sa hangin. Dili siya pamilyar sa seryoso, lig-on, kusgan ug dugay nga mga paningkamot; busa wala siyay mabuhat nga kaugalingon nga molungtad pagkahuman niya.

Dili pud siya mas maayo sa iyang pakig-uban sa uban. Tinuod nga dili siya dali masakitan sa uban, kay basin mosangpot kini og problema. Apan bisan kinsa nga dili pareho sa iyang batasan, o dili gustong moapil sa iyang mga ginabuhat, dili lang langyaw para kaniya, kondili kaaway. Apan, kon kinahanglanon, andam siya nga mohimo sa tanang matang sa dili matarong: limbong, paglapas sa iyang saad, bakak nga mga saad, ug malimbungong mga paagi. Aduna siyay natural nga hilig sa pagkahigala, apan kasagaran iyang gipili ang iyang mga higala dili base sa tinuod nga merito, ug kini nga mga panaghigalaay dili molungtad. Sa iyang pamatasan, aduna siyay tinguha nga magpakita nga matinahuron, apan kini dayon mosunod ang mga pang-uyam, hait nga mga pahayag, pagpang-uyam, ug usahay bisan pagkawalay hiya.

Gamay ra ang maayong mapulos gikan sa ingon nga mga tawo, bisan sa adlaw-adlaw nga kinabuhi o sa mga buluhaton sa katilingban. Sa tinuod, dili sila makahimo sa husto nga pagmando o pagsunod. Ang usa ka hedonista—bisan amahan, bana, agalon o amo—mao ang pinakadautan sa tanan. Ang mga anak, asawa, pamilya ug kadtong iyang giatiman mapukan. Ang hinungdan niini mao ang iyang katamaran ug bakak nga pagkamapainubsanon o pagka-malumo nga nahimong ikaduhang kinaiya kaniya, tungod kay ang disiplina kasagaran kauban ang dili maayong pagbati. Sa taliwala sa mga tawo nga ubos ang kahimtang, sa tanang aspeto sa kinabuhi, walay hayag nga pagrebelde, apan hapit kanunay adunay pagreklamo, katamaran, ug pagluya; sa kinatibuk-an, mas sila *tigpaminaw* kaysa tigbuhat sa balaod (Santiago 1:22).

Ang kahakog usa ka dili mapugngan nga tinguha sa pagpanag-iya, o ang pagpangita ug pag-angkon sa mga butang ubos sa pasangil sa kapuslanan, aron lang masulti sa usa ka tawo: 'Ako kini.' Daghan kaayong butang ang gipangga niini: usa ka balay uban sa tanang kaakibat niini, mga uma, mga sulugoon, ug labaw sa tanan—kwarta, kay pinaagi niini makuha nimo ang bisan unsa. Ang uban, bisan pa, eksklusibo nga nadani sa pilak ug bulawan. Busa, kini nga pagkahilig makita sa duha ka porma: ang gugma sa pilak ug ang gugma sa bulawan, o kasakim. Kung tan-awon ang mga pagpadayag niini, ilawom sa impluwensya sa garbo kini magpakita isip pagpanghambog; gikan sa garbo ug kahakog sa gahum, kini mahimong usa ka kinaadman sa tanan nga butang nga nagtinguha nga makuha ang tanang kalakalan sa kaugalingong kamot; ug gikan sa kabuang, kini mahimong pagkagipit. Kining kadasig kanunay kauban ang makalilisang nga kabalaka, selos, kahadlok, kasubo ug pagmahay. Ang titulo nga angay sa tawo nga gipanag-iya niini makapaikag; kay dili siya molakang bisan usa ka lakang nga walay makuha niyang benepisyo, ug bisan unsa pa ang iyang mahikap—usa ka pulong o hunahuna—mobayad kini kaniya sa angay nga bayad. Unya, sa diha nga misulod na ang usa ka butang sa iyang gingharian, iyang ipahayag: 'Ako na kini hangtod sa kahangturan...' Kini nga eksklusibidad sa pagpanag-iya, determinado ug tibuok kasingkasing, naghimo og utlanan palibot sa iyang mga butang ug nagputol sa tanan nga uban.

Mahitungod sa relihiyon. Wala siyay panahon aron mailhan ang Dios: busa gipugngan niya ang pagtuo sumala sa iyang nadungog ug gidawat, ug sumala sa iyang makaya nga hunahunaon uban sa kalag nga napuno sa makalibog nga mga butang. Labaw sa tanan, dali siyang maimpluwensyahan sa pamahiin, paghulma sa Dios nga sama sa tawo, ug pagsimba sa mga dios-diosan. Ang iyang kusog ug eksklusibong gugma sa materyal nga mga butang naghatag og pagduha-duha sa iyang sulod nga pagsimba sa Dios, kay, ingon sa Ginoo, 'Walay

tawo nga makaserbisyo sa duha ka agalon' (Mat. 6:24). Busa, siya tin-aw nga gitawag nga manimba sa dios-diosan (Efe. 5:5; Col. 3:5; Mat. 19:22; Job 31:24; Sal. 118:36). Morag gihatagan niya og dungog ang Dios, apan dili kini gikan sa kasingkasing, kondili sa gawasnon nga butang, ug labi pa, aron lang madugangan ang iyang kita, o tungod sa kahadlok nga mawala ang iyang gipanag-iya ug tinguha nga mapreserbar kini. Busa, hilig siya sa panlabay nga pagsimba ug, niini, gihigugma niya ang bahandi ug kadungganan. Ang hilig sa pagpanginabuhi, kung walay diretso nga dalan, usahay magdala kaniya sa salamangka ug uban pang mga kabuang (1 Tim. 6:9).

Sa bahin kaniya mismo. Aduna'y pipila ka mga birtud nga makita sa usa ka tapulan. Siya daw matipid, apan sa tinuod, tapulan kaayo siya; ang iyang paningkamot ug kaisog alang lamang sa pag-angkon og ganansya; ang iyang pagpugong sa kaugalingon gikan sa mga kalipay ug kalingawan aron lang malikayan ang pag-usik sa iyang bahandi. Sa tinuod, wala siya magtagad sa iyang kalag o sa iyang lawas: iyang gisakripisyo ang iyang kaugalingon alang sa materyal nga mga butang. Ang iyang pagka-abalang dili maghatag kaniya og panahon aron malingaw sa iyang mga nakuha, ug busa walay kalinaw sa iyang kalag. Kung masamdan siya sa malas, andam siya nga mawad-an og paglaum, dali ra siyang mawala ang huna-huna ug mahimong buang, ug usahay magpakamatay pa gani siya.

Sa uban, siya walay pagkatawo, masilakon, traydor, dili matinud-anon ug usa ka salbahis; dili siya ganahan magbuhat og maayong buhat nga walay bayad, gawas kon pugson siya sa iyang garbo; wala siyay nahibaloan nga malungtaron nga pagkahigala. Walay dautang buhat nga dili buhaton sa makasariling tawo, sama sa gipakita ni Hudas (Mat. 26:15). Gikan kaniya ang pagpangawat, paglapas sa balaang butang (Jos. 7:1; Buh. 5:1), pagpatay ug pagtraydor.

Ang *'hilawom*' nga tawo usa ka dili angay nga miyembro sa panimalay, katilingban ug Simbahan (Prov. 15:27, 15:29; 2 Hari 5; 1 Tim. 3:3; Fil. 2:20–21; 1 Ped. 5:2). Ang labing ubos kanila kasagaran masunuron, matipid, ug mapisan, naningkamot nga makatigom bisan gamay nga kuwarta bisan asa nila mahimo, apan dali ra silang manikas sa ilang agalon o labaw, mangawat para sa ilang kaugalingon ug itabon ang ilang mga bakak, ug dali ra silang mobiya kanila sa diha nga masulod sila sa bisan unsang kalisdanan. Ang mga naa sa mas taas nga posisyon o sa bisan unsang matang sa awtoridad – walay mas grabe pa kaysa ilang pagpasagad ug kawalay pag-amping sa uban. Wala silay pagtagad sa bisan kinsa – dili sa kamatuoran ni sa mga tawo. Dili higugmaon ang ingon nga labaw, kay kanunay siyang mangita og paagi aron makakuha og gamay bisan asa niya mahimo; busa, ang iyang mga sakop dili matinud-anon kaniya ug mangita sa tanang paagi aron malimbongan siya. Sa balay, kulang ang iyang pag-atiman sa tanan, apil na ang iyang kaugalingon, ug pasagdan niya ang iyang mga anak ug ang tibuok panimalay. Busa, ang pagka-bastos ug pagkawalay-hibalo moturok.

Ang garbo usa ka dili mapugngan nga tinguha sa pag-angat, o usa ka kusog nga paningkamot sa mga butang nga makapahimo kaniya nga molabaw sa tanan. Dinhi labi ka klaro ang paghigugma sa kaugalingon. Sama kini sa nawong sa garbo, kay dinhi ang bugtong gipang-atiman mao ang kaugalingon. Ang unang ug labing sulod nga pagpadayag sa garbo mao ang pagpasigarbo, diin tanang uban giisip nga ubos kanato; bisan pa kinsa nga labaw kaayo kanato, gamay ra ang bili kon itandi kanato. Sa diha nga kini mosidlak sa nawong, mangita kini og mga butang nga makapataas niini ug, pinaagi sa paghukom niini, mausab ang kaugalingon. Kung kini magpokus sa mga butang nga walay bili—sama sa pisikal nga kusog, katahum, sinina, pagkapariho sa dugo o susama—kini kay pagpasigarbo; kung kini motuyok sa ranggo sa dungog ug himaya, kini usa ka kahakog sa gahum ug ambisyon; kung kini malingaw sa mga hungihong, walay pulos nga pakig-istorya ug pagtagad sa uban, kini usa ka gugma sa dungog. Sa tanang porma niini, bisan pa—gawas lang tingali sa pagka-mapahitas-on—ang garbo gisubay sa pagkamapugos, pagsupak, pagsalig sa kaugalingon, pagka-mapahitas-on, pagkunwari, pagdumot sa uban, kawalay pagpasalamat, selos, masuko nga pamatasan nga hapit na moabot sa pagpanimalos, ug usa ka mapangpanimalos nga kinaiya. Ang nag-unang mga pagpadayag niini, bisan pa man, mao ang pagpanukot nga kauban ang kasina, ug kasuko nga kauban ang pagpanimalos.

Sa Pulong sa Dios, ang mga mapahitas-on gitawag usab *nga 'ang mga maalam sa ilang kaugalingong mga mata'* (Roma 11:20, 12:16; 1 Tim. 6:17; Isa. 14:13), hambog (1 Tim. 6:4), mapahitas-on (Deut. 8:14, 17:20; Ezek. 28:2), ug mapanghimaraot (Lucas 18:9, 18:11; Gal. 5:26).

Ang usa ka tawo nga nagpasigarbo sa iyang kaugalingon labaw sa tanan sa iyang kasingkasing – sa mga butang sa relihiyon ug sa kahibalo sa Dios – mao ang labing delikado sa tanan. Siya mahimong mahulog sa kinahabog sa kadautan. Tungod sa iyang hilig nga ibulag ang iyang kaugalingon gikan sa uban, siya mismo ang maghimo og bag-ong mga opinyon o dali ra modawat sa mga gihimo sa uban, nga nailhan sa ilang kahitas-an ug ka-katingalahan. Kasagaran, aron ipakita ang iyang pagka-lain sa kasagaran nga mga tawo, iyang

balibaran ang labing klaro nga mga kamatuoran, sama sa: ang pag-anaa sa Dios, ang pagkawalay kamatayon sa kalag, ug uban pa. Busa, ang ingon nga mga tawo matarong nga giisip nga mga tigpangimbento sa mga heresiya (1 Tim. 6:4–10). Sa kinatibuk-an, ang iyang kinaiyahan nga mapanglalis ug pagkamatarug sa pagkapot sa naestablisar nga mga panan-aw dako kaayo'g kadaut sa kamatuoran. Sa gawasnong pagsimba, pabor siya sa kabug-at, pagpanghambog, ug pagka-artipisyal; sa sulodnong pagsimba – tensiyon, pagkahataas, ug pagka-abstract; sa pag-ampo – daghang pulong nga gipadayag gikan sa taas; sa pagpakita sa pagkamatinud-anon – pagka-katingalahan: tanan sa iyang kaugalingong paagi, dili sama sa uban; mahimo n iya usab gamiton ang tanang porma sa pagsimba alang sa himaya ug pagkamapahitas-on ug himuon kini nga paagi sa pagtuman sa iyang kahakog sa gahum, sama ni Jeroboam (3 Hari 12:28–29).

Ang pagkamapugong, pagkamasinabtanon, pagkamatipid, pagkamapailubon ug pagkamapadayonon naghatag kaniya og dagway nga istrikto sa pagtuman sa iyang mga katungdanan sa iyang kaugalingon, apan panagway ra kini; kay kining tanan mga instrumental nga hiyas, dili mga esensyal, ug busa ang ilang bili nagdepende sa espiritu nga gigamit ug gipadayon sa pagbuhat niini. Tinuod nga mas nabalaka siya sa pagpalambo sa iyang kalag, apan alang sa unsang katuyoan ug sa unsang espiritu? Aron ba kini ipakita, o tingali aron ipasigarbo ang himaya sa pagkat-on, o ang iyang kaugalingong himaya ug ang sa iyang ranggo, ug uban pa? Busa, mas iyang gihatagan og pagtagad ang bisan unsang uso sa iyang panahon. Apan dali siyang masuko, mainit ang ulo ug dili siya magpahulay: tungod niini dali ra niyang maubos ang iyang kusog ug makasakit sa iyang kaugalingon.

Sa uban, siya ang labing dili matarong sa mga tawo: iyang giangkon ang tanan para sa iyang kaugalingon, samtang wala siyay giangkon sa uban; kanunay siyang andam sa pagmando ug dili gayud mosunod. Sa iyang panan-aw, ang uban kinahanglan nga himan lang para sa iyang katuyoan, ug tinuod gayud nga ingon ana niya sila pagtratar—pinaagi sa pwersa kung gamhanan na siya, o pinaagi sa limbong samtang dili pa siya gamhanan. Busa, usa siya ka hipokritang politiko; ayaw paglaum og pagpasalamat gikan kaniya, kay giisip niya nga katungod niya ang pagdawat og pabor gikan sa uban ingon usa ka buhis. Dili siya magduha-duha sa pag-insulto, pagpahamtang og bayolensya, pagpakita og pagdumot o pagpahadlok kon adunay kahigayunan. Mas gusto niya nga kahadlukan kaysa higugmaon. Ang iyang pagkahigala molungtad lamang kutob sa kini magamit sa iyang mga katuyoan.

Sa adlaw-adlaw ug sibikong kinabuhi, ang tanang kagubot naggikan sa ingon ani nga mga tawo. Ang mga tawo nga ubos ang ranggo nga adunay ingon ani nga kinaiya dili gustong mosunod; dili nila madala ang mga bugkos sa katungdanan nga gibutang kanila, mao nga kanunay sila andam mosukol. Ang mga naa sa mas taas nga katungdanan mapugos ug malig-on ang kasingkasing; silotan nila sa mabug-at nga paagi ug dili sila dali magpasaylo; naningkamot sila nga maghari pinaagi sa pulong ug tan-aw kaysa pinaagi sa pagpangumbinsi (1 Pedro 5:3). Sa ilang pakig-uban sa uban, ganahan sila magpahimutang sa tono, apan pipila ra kaayo ang ilang girespeto, ug walay bisan kinsa nga ilang tinuod nga gihigugma. Busa, dili sila madawat sa katilingban, gikaligut-an sa mga tawo ug sa Dios, Nga mosupak kanila ug kanunay silang ipakumbaba alang sa ilang kaugalingong kaayohan (Mat. 23:12; 1 Ped. 5:5; Sant. 4:6; Job 9:13, 40:6–7; Mat. 11:23). Sa pamilya, walay kalinaw, kondili panagbangi ug panaglalis; ang mga anak mahimong bastos; ang mga sulugoon magbuot sa ilang kaugalingon; ang mga asawa usahay masubo, usahay masanay sa ilang pagkamatarug.

Kini ang direkta nga sangputanan sa paghigugma sa kaugalingon: kahakog sa unod, kahakog sa mga mata, ug garbo sa kalibutan – kauban ang mga pagbati nga motumaw gikan niini. Apan, sumala sa obserbasyon sa mga Balaang Amahan, sa taliwala niining mga nagagikan niini, aduna'y pipila ka nag-unang mga pangibog, nga mura'g ilang gikinahanglan ug kanunay nga kauban. Lima ang giila nga ingon niini: kasuko, pakighilawas, kasubo, katamaran, ug garbo. Ang ilang gigikanan gikan sa nauna yano ra kaayo. Busa, ang senswalidad nagpakita sa iyang kaugalingon panguna sa duha ka pagbati, pagka-gluton ug pakighilawas, ug kauban niini ang kawalay disiplina ug katamaran; ang kasubo ug pagpanukmod kanunay nga nalangkit sa gugma sa kuwarta, samtang ang kasuko ug pagkamapahitas-on nalangkit sa garbo. Kining lima ka sanga gibutang sa parehas nga kategorya sa mga pangunang sala, tungod sa ilang daghang sanga, aron ang nag-unang o sukaranan nga mga pagbati giisip nga walo o pito ka tanan, kay ang uban dili magbulag sa pagka-mapahitas-on ug garbo. Tan-awa kini nga hilisgutan si Theodoret sa Edessa – Kapitulo 10 (Ang Gugma sa Kaayohan, Bol. 3); Si Evagrius sa lain-laing hunahuna (Philanthropy, vol. 1, ch. 1:24); *Orthodox Confession*, bahin 3, pangutana 23 ug mosunod. Tan-awa usab kini sa *The Ladder* sa mga kapitulo bahin niining mga pagbati. Niining mga traktado, ang kinaiya sa matag bisyo gihulagway nga igo kaayo ang kasakop, ug ang mga pagbati nga naggikan niini gipakita sa igo kaayo nga detalye. Si San Gregorio sa Sinai misagop og usa ka partikular

nga pamaagi sa pagpalambo sa mga pagbati (Mahitungod sa Gugma sa Kaayohan, vol. 5, kabanata 78, 79). Gibahin niya kini sa mental ug pisikal nga mga pagbati; ang mental nga mga pagbati sa baylo gibahin-bahin sumala sa tulo ka mga kakayahan: ang paghunahuna, ang paghandum ug ang masuko. Apan dili lisod makita nga wala siya molapas sa kinatibuk-ang klasipikasyon, kondili gisgutan lang niya ang pangutana kung giunsa pagpakita sa tulo ka kinaiya sa paghigugma sa kaugalingon sa mga bahin sa tawo ug sa iyang mga kakayahan. Busa, ang mga pagbati nga motumaw, pananglitan, gikan sa gahum sa panghunahuna, ang uban adunay kinaiya sa garbo, ang uban sa kahakog, ug ang uban pa sa senswalidad. Sa labing gamay, ang pag-organisar ug pagpalambo sa mga pagbati sa ingon niini nga paagi posible ug makahatag og walay duhaduha nga kaayohan sa kinabuhi. Dinhi makita ang kahulugan sa matag pagbati, ug gikan sa ilang kahulugan makahimo og konklusyon, sa siyentipikong paagi, og mga tambal batok niini, bisan pa man nga kini mao gihapon ang parehas sa karon nga gisugyot base sa kasinatian sa mga Balaang Amahan. Dili na kinahanglan isulti, bisan pa niana, nga ang ingon nga buluhaton nagkinahanglan sa duha ka butang: ang suod nga pag-ila sa mga sinulat sa mga Balaang Amahan ug ang lawom nga pagsabot sa tawo. Apan kinsa bay kontento niini? Si Pedro sa Damasco (tan-awa *Slavic Philanthropy*, Bahin 3), pagkahuman nakatigom og 298 ka ngalan sa mga pagka-uyamot gikan sa Balaang Kasulatan nga walay piho nga han-ay, nagdugang: 'Mao kini ang akong nakaplagan sa Kasulatan, apan wala nako kini mahan-ay sa husto, ug wala ko gani kaisog mosulay niini; kay, sumala sa mga pulong ni San Juan Climacus, kon mangita ka og kahibalo sa dautan—nga mao, usa ka rasyonal nga pagsabot ug pagpatin-aw niini—dili nimo kini makaplagan.

Mahitungod niining mga pagbati sa ilang pag-aplikar sa matag indibidwal, imposible nga masabtan kung unsa ka lainlain—ug usahay makalilisang—ang ilang kombinasyon sulod sa usa ka tawo. Sa matag tawo nga ulipon sa sala, ang 'kaugalingon' uban sa tulo ka kaliwat niini ug pipila sa lima ka pagbati kanunay nga anaa; ang kalainan lang mao nga sa usa ka tawo, usa k a ang nagdominar, samtang sa lain, lain usab. Kauban niini, nagpuyo sa sulod niya ang daghang mga pagbati, nga nagbahin sa kinaiya ug espiritu sa ilang ginikanan, nga nagkalainlain gikan sa usa ka tawo ngadto sa lain sumala sa impluwensya sa sekso, edad, ug katilingbanong kahimtang. Ang detalyadong paghulagway sa mga posibleng kombinasyon magsilbing usa ka maayong giya sa pag-ila sa kaugalingon, kay kinahanglan nga mailhan sa usa ka tawo ang iyang pangunang pagbati ug ang tibuok pamilya niini sa sulod niya. Niining panag-uban, usahay magpalig-onay sila o magpugongay, nga nagmugna og daghang daw nga mga hiyas nga kasagaran gigamit sa mga tawo aron limbongan ang ilang kaugalingon.

Ang iyang kasaysayan mao ang labing maayong pagpatin-aw kung giunsa sa iyang mga pagbati pagpakita sa ingon ka daghang lain-laing porma. Ang tanan natawo nga adunay depekto – uban sa usa ka 'kaugalingon', o ang binhi sa tanang posibleng pagbati. Kung sa usa ka tawo motubo kini nga liso sa usa ka direksyon, ug sa lain sa lain nga direksyon, nagdepende una sa tanan sa temperament nga napanunod gikan sa ginikanan, unya sa pagpadako kaniya, ug labaw sa tanan sa pag-alig, nga gipakaon sa mga ehemplo nga gipakita kanila, sa mga kostumbre, sa pagtratar kanila, o sa ilang pakig-uban. Sama sa usa ka batan-ong kahoy, ang usa ka tawo, taliwala niining mga kahimtang, dili tuyo nga mopihig sa usa ka piho nga direksyon; ug unya, sa diha nga mosugod na siya sa dalan sa kinabuhi ug molihok sa maong direksyon, mapalig-on siya niini pinaagi sa batasan, nga mahimong, ingon sa giingon, ikaduhang kinaiya. Busa ang usa ka tawo mailhan tungod sa hilig nga nakahupot kaniya, o tungod sa pagkatig-a niini, ug ang iyang tibuok kinaiyahan mapuno niini.

Sa diha nga natukod na sa kini nga direksyon, ang usa ka tawo napugos sama sa usa ka bilanggo sa dungeon, ug dili na niya makaya nga makagawas niini sa iyang kaugalingong kusog. Kining mga pagka-adik, o dautang hilig sa kabubut-on, naghimo sa ilang kaugalingon og usa ka dili masudlan nga tabing, o usa ka lig-on nga babag, nga wala magtugot nga ang makaluwas nga kahayag sa Dios makaabot kanila. Una, alang sa matag pagka-adik adunay lain-laing mga butang nga makapahupay niini, nga giisip sa usa ka tawo nga maayo ug ang pagpanag-iya niini iyang gitakda nga katapusang tumong. Sama sa niining mga maayong butang, siya mahimong, ingon ba, hingpit nga natunaw uban niini sa iyang kalag ug nagpuyo sulod niini; ug busa dili niya mabalhin ang iyang pagtan-aw ngadto sa iyang kaugalingon hangtod moabot ang lain nga impluwensya, mosanong sa iyang kasingkasing ug modani kaniya palayo niini. Ikaduha, tungod kay naanad na siya nga molihok sulod lang sa kalibutan niining mga butanga, dili malikayan nga masugat sa usa ka tawo ang pipila ka hunahuna nga nagpalipay sa iyang kahiligon ug nagtago niini gikan sa mata sa iyang konsensya. Ang ingon nga mga hunahuna mopahimugso og partikular nga makasasala nga mga hilig, nga matarong nga matawag nga mga pagkiling sa kasingkasing o sa kabubut-on. Didto, ang paghigugma sa kaugalingon magpabilin nga kanunay sa hunahuna sa usa ka tawo nga sila mas labaw pa sa uban, itabon ang ilang mga kakulian, ug buhaton

silang kanunay nga tan-awon nga maayo sa ilang kaugalingong mga mata. Ang pagpalugway sa kaugalingon nagpasiguro kanato nga ang kalipay natural kaayo kanato nga dili na nato kini ikalikay; kay ngano pa man nato kini ikalimod sa atong kaugalingon kung ang kinaiyahan mismo ang nagdani kanato niini? Ug ang pagpalipat sa hunahuna ug pagka-walay seryoso nagpugong kanato sa pag-ukay paglawom ug sa pag-ila kung asa nagbarug ang tinuod nga kusog. Unsa kaha ka daghan ang rason sa kahakog! Dili ka makalahutay – gawas lang sa panahon sa kalisdanan, ang panimalay usa ka lungag, ug uban pa; apan, sa samang higayon, ang kabalaka nagpadayon kanimo sa pag-uswag. Ang garbo moingon: kinsa pa man ang modawat niini o niadtong mga posisyon? Kung ang tanan mosalikway, unsa man unya? – human mapahimutang sa ingon nga dalan, unsa may mahimo sa usa ka tawo?.. Ug dinhi, ang pipila ka mga kinaiya nga daw mahigalaon, nga gipasiugda usab sa kahiligon, makakuha sa atensyon. Niining klarong sagol sa kasingkasing uban sa daw mga panalangin ug sa daotan nga mga prinsipyo nga nagpasarifik sa kahiligon—bisan pa man daw kini nga may dautang tuyo—anaa ang labing kusgan nga babag sa paglihok sa grasya sa kasingkasing sa makasasala ug sa iyang pagbag-o. Sa ilawom sa impluwensya niining mga hinungdan, walay bisan kinsa nga gipuno sa mga pagbati ang naghunahuna nga dautan sila, wala silay nakitang panginahanglan sa pag-ayo, ni mailhan nila kung unsay angay usbon. Apan sa mga tawo nga gihimoan og buhat sa grasya, usa ka hinungdanon nga kausaban ang mahitabo sa disposisyon sa kabubut-on. Kining kausaban mahitabo kon, pinaagi sa makaguba nga epekto sa paghinulsol, ang kaugalingon nabag-o ug ang tawo, pinaagi sa pagtuo sa Ginoong Jesu-Cristo, mosaka sa kasiguruhan sa kaluwasan ug nagpasiya nga moserbisyo sa Ginoo hangtod sa katapusan sa iyang kinabuhi; busa, sa sakramento sa bunyag o paghinulsol, siya dili masukod nga napahiusa pag-usab sa Dios pinaagi sa Ginoong Jesu-Cristo ug nahimong kaambit sa Diyosnong kinaiya. Sama sa kaniadto, nga nahimulag sa Dios, siya nabisi sa iyang kaugalingon ug, alang sa iyang kaugalingon, mipangandoy sa mga butang nga malabay, karon, sa pagbag-o sa iyang hunahuna, pagkahuman niyang gisalikway ang iyang kaugalingon ug ang tanang binuhat, siya nagkupot sa Dios sa iyang kasingkasing. Busa, ang nag-unang mga disposisyon sa kabubut-on sa usa ka Kristohanon mao ang: pagsalikway sa kaugalingon ug kadasig nga magpabilin sa pakig-uban sa Dios, o gugma.

Ang pagsakripisyo sa kaugalingon mao ang pagdumili sa paghigugma sa kaugalingon. Gipaningkamotan niini ang pagdumili sa tanang butang nga nagbitbit sa marka sa pagka-kaugalingon, gikaligtaan kini, ug misalikway sa tanang butang nga nagpalig-on niini; giisip niini nga walay bili ang tanang panandaliang, lawasnong, ug panlabang kaayohan; gikuha niini ang kasingkasing gikan sa tanang binuhat. Niining ulahi nga aspeto, kini naglangkob, sa estrikto nga pagkasulti, dili sa kakulang o pagbiya sa mga butang, kondili sa pag-atras sa kasingkasing gikan niini, o sa usa ka kahimtang diin ang tanang butang giisip, ingon pa man, nga langyaw, dili kaugalingon, nga wala nag-okupar sa kalag ni nagpugos niini ngadto kanila; busa, kini sinonimo sa pagka-impartial o kawalay-pagbati, kon ang tanan gawas sa Dios langyaw sa kasingkasing.

Tungod kay kini sa kinaiyahan usa ka pagsalikway sa paghigugma sa kaugalingon, nagbunga usab kini o nagmugna sulod kanato og mga disposisyon nga hingpit nga supak sa mga bunga sa pagka-sentro sa kaugalingon, nga mao ang:

Imbis nga garbo, ang tawo nga nagasakripisyo sa kaugalingon adunay pagpaubos – usa ka kinaiya diin giisip niya ang iyang kaugalingon nga labing walay bili sa tanang binuhat, angay sa tanang pagdumot ug pag-insulto; giila lang niya ang iyang kaugalingon nga adunay sala, ug gihatag ang tanan nga maayo sa tinubdan sa tanang maayo – ang Dios; Dili siya mangayo og bisan unsang bentaha alang sa iyang kaugalingon, apan giisip niya nga labaw pa sa iyang kaugalingon ang tanan. Kini mao ang pagpahiubos sa kaugalingon, kauban ang pagbati sa kaugalingong kakabus ug kahuyang.

Imbis nga makapanginlabot sa kaugalingon, dili lang siya makapakita og pagkamakasariling ug dili pagka-gahaman, apan usab og pagbati nga siya usa ka estranghero dinhi sa kalibutan. Wala siyay gitawag nga kaugalingon, apan giisip ang tanan nga iya sa Diyos, ug siya mismo usa lang ka magtatambayayong sa kabtangan sa Diyos; busa, ginahatag niya kini nga walay bayad sa tanan nga nanginahanglan. Gitan-aw niya nga ang tanan niyang gipanag-iya—ang iyang balay, ang iyang mga yuta ug ang iyang mga baryo—gihatag lang kaniya alang sa usa ka panahon. Sa iyang kasingkasing, wala siyay permanente nga puloy-anan dinhi, apan nagpaabut sa umaabot nga siyudad; busa, iyang gipadala daan ang tanan ngadto sa iyang langitnong yutang natawhan.

Imbis nga mga kahakog ug kalipay, adunay pagpahinabo sa kaugalingon ug pagpahinabo sa kaugalingon. Walay kasubo nga iyang gihunahuna nga dili siya angay makasinati. Busa, sama sa usa ka tawo

nga nagkinabuhi sa sala nga nagmalasakit sa iyang kaugalingon ug ginatratar kini sama sa usa ka samad, ingon usab ang usa nga nibalik sa Dios nasuko sa iyang kaugalingon ug andam nga silotan ang iyang kaugalingon, gutom-on ang iyang kaugalingon, pugson ang iyang kaugalingon nga dili matulog, ug magpaningkamot; malipay siya kon siya pasipalahan o hampakon, ug dili mapugngan sa iyang pagsilot sa kaugalingon.

Ang gugma alang sa Dios—o ang tinguha nga magpuyo sa pakig-uban sa Dios isip labing labaw nga kaayohan ug makakaplag og kalinaw Niya, o ang pagkahibalo sa kalipay sa pakig-uban Niya—gibubo sa kasingkasing sa usa nga mibalik sa Dios pinaagi sa Espiritu Santo, ug nagtudlo sa iyang tibuok pagkatawo paingon sa Dios. Kini nga gugma usa ka tinuod nga pagtilaw sa langitnong kalipay, dili mental o hinimo-himo lang. Busa, sa bisan kinsa nga naghunahuna kon giunsa pagbiya sa tanan, kinahanglan isulti: ang pagbiya sa tanang binuhat aron makig-usa sa Magbubuhat nagpasabot sa pag-ilis sa usa ka gihunahuna nga maayo alang sa tinuod nga maayo. Ang gugma mao ang gikinahanglan nga kauban sa pagdumili sa kaugalingon o pagbiya sa tanang butang. Ang nakatilaw sa tam-is dili na maghandum sa pait, ug ang nakatilaw sa Dios wala nay lain pang handum gawas kaniya. Busa, ang tinuod nga pagdumili sa kaugalingon kauban sa pakig-uban sa Dios.

Gikan niining gugma, o kauhaw sa Pagkadiyosnon, pinaagi sa kinaiyahan niini, ang mosunod nga kanunay nga mga disposisyon moturok o motamnan sa kasingkasing, nga naglangkob sa positibo nga basihanan sa Kristohanong kalihokan: paglakaw sa atubangan sa Dios. Gitan-aw niya ang Dios sa iyang atubangan ug naglihok sa Iyang presensya, ingon ba, alang sa Iyang ngalan. Ang iyang pagtagad, kauban ang iyang kasingkasing, nakatutok sa Dios; daw dili niya kuhaon ang iyang mga mata gikan Niya. Busa giingon nga ang iyang kinahiladmon nga pagkatawo naa sa Dios. Si Gregorio nga Teologo miingon nga ang usa ka tawo angay maghinumdom sa Dios labaw pa kaysa sa iyang pagginhawa. Tungod niini, ang uban naningkamot nga iugnay kini nga paghinumdom sa ilang matag gininhawa.

Kusog sa pag-alagad sa Dios, o ang kanunay, masinabtanon, ug matinud-anong pagtuman sa matag nailhang kabubut-on sa Dios, nga walay pagpanglimbong sa kaugalingon ug walay pagluag, bisan pa og kini magkinahanglan sa paghalad sa kinabuhi. Kauban niini ang maampingong pag-ila niining kabubut-on ug ang dayon-dayong pagpaninguha sa pagtuman niini, nga mapildi ang tanang babag. Gipadayag ni Apostol Pablo kini nga disposisyon pinaagi sa pulong: 'Nagpadayon ako'.

Kasubo alang sa Dios, diin, sa usa ka bahin, siya naghandum nga makagawas aron siya makuhaan ni Cristo, aron ang gingharian sa Dios moabot alang kaniya nga mas paspas; sa pikas bahin, siya nagahilak tungod sa kakulang sa himaya sa Dios sa iyang kaugalingon ug sa uban, busa siya nagahilak sa hapit walay hunong nga pagbati sa paghinulsol. Kini ang kinaiya sa usa ka mapinanggaon nga gustong kanunay nga anaa sa presensya sa Gihigugma; busa ang kasubo kon, samtang buhi pa sa lawas, ang usa ka tawo gibulag gikan sa Ginoo. Gikan niini, klaro kaayo nga ang paagi sa kinabuhi sa usa ka Kristohanon, o ang hulagway sa iyang pamatasan, kinahanglan nga motuman niining duha ka sukaranan nga prinsipyo – pagsakripisyo sa kaugalingon ug gugma. Tinuod gayud kini, sama sa gipakita sa mga balaan. Mao kana ang kanunay nga kahimtang sa usa ka Kristohanon.

Pagpugong sa kaugalingon ug disiplina sa kaugalingon: sa ato pa, kanunay niyang gipugngan ang dautan sulod kaniya ug gipalihok ang kaugalingon paingon sa maayo. Kung motungha ang dautang mga tinguha, kini kinahanglan hunongon; kung gitawag ang usa ka tawo sa pagbuhat sa maayo apan ang kasingkasing dili mosugot, kinahanglan pugson ang kaugalingon sa pagbuhat niini. Dinhi makita ang walay hunong nga pakigbisog sa tawo batok sa iyang kaugalingon. Pinaagi sa kanunay nga pagpraktis niining pakigbisog, sa katapusan makahimo siya sulod sa iyang kaugalingon og usa ka maayong tawo nga molihok sa kaugalingong kabubut-on, mopalong sa dautan, ug mausab ang kalihokan sa iyang mga gahum padulong sa maayo (Macarius the Great, On the Guarding of the Heart, ch. 12, 13; On the Freedom of the Mind, ch. 18).

Tungod kay ang dautan dili dayon mawala, apan nagpabilin pa sa sulod sa tawo nga misalig sa Diyos, gisugo siya—o mao kini ang iyang kinaiyahan—nga magbantay kanunay ug magmatngon, aron dili niya pasagdan, tungod sa kawalay pag-amping, bisan unsang makadaot ug sa ingon mahulog. Siya usa ka mapagmatngon nga magbabantay sa iyang kaugalingon, nga kanunay nagpaabut sa usa ka pag-atake ug dayon, uban sa usa ka maalamon nga hunahuna, makakita sa nagkadool nga kaaway. Usa usab ka kinaiya kaniya ang pagpadayon sa kanunay nga pagpaningkamot sa kusog, pagpahawa sa tanang pagkaluoy-luoy. Dili masulti sa usa ka tawo: ' '—igo na kana nga paningkamot—kay aduna'y uban nga, pagkahuman sa paggahin og lima o unom ka tuig sa kalinaw, nadismaya ug nahulog (Macarius the Great. On the Revival of the Mind, § 3). Busa, ang tinuod nga Kristohanon kanunay bag-o pa lang nagsugod; nagtuo gihapon siya nga wala pa siya nagpaningkamot, nga nagbarog pa siya sa ganghaan, nga wala pa niya naabot ang iyang tumong. Ang

hunahuna nga magpahulay na lang mao ang labing makamatay sa tanan. Mao nga gisugo: itugyan nimo ang imong kaugalingon sa mga paningkamot ug kaisog hangtod sa katapusan sa imong kinabuhi.

Klaro nga kining mga ulahing disposisyon—pakigbisog, pagkamapugong, ug walay hunong nga paningkamot—samtang naghiusa sa pagsakripisyo sa kaugalingon ug gugma, mahimong tawgon nga sentral o panguna, ug busa dili kaayo tukma. Pinaagi niini, ang mga disposisyon nga naggikan sa pagsakripisyo sa kaugalingon ug kadtong naggikan sa gugma sunod nga motubo, ug ang tanan magkahiusa nga moabot sa hingpit nga pagsakripisyo sa kaugalingon ug hingpit nga gugma. Kini, masulti nato, naghulagway sa asetikismo, o nagtudlo niini sa tinuod nga dalan ug, sa samang higayon, sa tinuod nga kahulugan sa Kristohanong kinabuhi.

Ang tanan nga nahisgutan hangtod karon may kalabotan sa direksyon sa kabubut-on, nga mao ang materyal nga aspeto niini. Apan sama sa rason, gawas sa materyal nga aspeto niini, adunay usab kini pormal nga kalihokan, ingon man usab ang kabubut-on adunay usa ka matang sa pormal nga kalihokan. Atong kini ipasabot sa mubo.

Ang kalihokan sa kabubut-on direkta nga nakabase sa mga tinguha. Ang katungdanan niini mao ang paghatag og han-ay sa malabo ug, aron isulti, wala pa'y klarong kalidad nga mga tinguha; pag-uyon niini sa mga tumong, panginahanglan, ug sa naglungtad nga kahimtang; pagtino sa mga lihok ug paningkamot sa tawo; ug paghimo og tibuok sistema sa mga lagda alang sa pag-organisar sa sosyal ug panimalay nga mga kalihokan. Aktibo kini sama sa rason sa pag-ila.

Niining kalihokan sa kabubut-on, tulo ka bahin ang maila: pagpili, paghukom, ug ang buhat mismo. Sa pagpili, maningkamot ang usa ka tawo sa pagpili sa iyang ipili; sa paghukom, ang nagkalibog nga mga tinguha mapundok ngadto sa usa ka pagpili, nga sa diha nga madiskubrehan na ang mga paagi, ipatuman. Sa tanang aspeto, aduna'y dakong kalainan tali sa makasasala ug sa mananap sa kamatuoran.

Pagpili. Unsa ang gipili, ug giunsa? Importante nga masabtan nga ang kinaiya sa mga butang daan nang gitakda. Gidiktar kini sa batakang kinaiya sa kinabuhi. Sama sa usa ka tawo nga motutok lamang sa makapabuhi sa paghigugma sa kaugalingon—mao ang mga kalipay, interes o dungog—sa pikas bahin, ang tanang tuyo sa lain nga tawo gipunting lamang ug eksklusibo sa pagpalipay sa Dios; siya motan-aw lamang sa tinuod ug dungganon, basta kini naglakip og pagkamaayo ug pagdayeg. Masulti nga ang kinatibuk-an sa mga lihok sa una, sa tanang aspeto, mapaso ug makasarili ang kinaiya, samtang ang mga lihok sa ikaduha napuno sa paghalad sa kaugalingon ug paningkamot paingon sa Dios. Talagsa ra kaayo ang mga eksepsyon, ug bisan pa niana, tingali sa hitsura ra kini. Apan dinhi usab, makita ang basihanan sa kalainan sa porma mismo sa pagpili – kay samtang ang usa mopili tali sa duha ka butang nga pareho niyang gitinguha, nga walay kalisud o panagbangi sa sulod, ang usa pa, sa pikas bahin, dili lang mopili og usa ka maayong butang gikan sa duha, kondili ginabuhat niya kini batok sa mga suway, mainitong tinguha ug hunahuna; busa, ang iyang pagpili kanunay bunga sa pakigbisog ug kadaogan, o kauban kini sa mas dako o mas gamay nga paagi. Labaw pa, ang una kanunay nga makit-an nga dili na gani kinahanglan mopili, kay siya naglihok subay sa usa ka naestablisar nga rutina, diin wala'y kinahanglan nga mohunong, maghunahuna o magpangatarungan; ang ikaduha, bisan pa, dili makasunod sa usa ka natukod nga han-ay; sa kasukwahi, bisan ang mga rutinang butang nanginahanglan sa iyang tibuok sulod nga pag-apil, ingon man kini unang higayon nga gihimo. Ang una kanunay nga mapildi sa pagdani sa tinguha ug buhaton bisan unsa nga natural nga gipangdani sa iyang kabubut-on. Ang ikaduha, uban sa lawom nga paghunahuna, kanunay nga nagtan-aw sa unahan ug, gikan sa anaa sa iyang atubangan, mopili lamang niadtong iyang makita nga hulagway sa kabubut-on sa Dios. Ang una, tungod sa iyang pagsalig sa kaugalingon ug garbo, kanunay nagtugot sa iyang kaugalingon nga molihok sumala sa kapritso, nagdahom nga ang tanan niyang gisulti ug gibuhat maayo ug angay sa unibersal nga pag-uyon. Ang una dili magtugot sa iyang kaugalingon bisan usa ka gutlo nga kapabayaan; uban sa labing dakong pagtagad ug pagkamahinatagon, iyang susihon ang matag kahimtang, bisan pa gamay, ug mopadayon lamang sa usa ka butang kon klaro niyang masabtan ang kabubut-on sa Diyos bahin niini. Ang usa kanunay nga nagbuhat og desisyon tungod lang kay gusto niya, gikan sa kaugalingong kabubut-on ug sa pagkadaut sa iyang kabubut-on, samtang angay unta siya mosumite sa tanang butang sa paghukom ug giya sa rason. Ang ikaduha nagpadayon sa usa ka kanunay nga agi nga supak sa iyang kaugalingong kabubut-on; busa iyang gipugngan ang mga pag-alsa niini sa unang timailhan sa ilang paglitaw. Ingon niini, sama sa una, pinaagi sa iyang mga kapilian o sa iyang kakulang sa pagpili, nagpalambo sa kaugalingong kabubut-on ngadto sa pagsuway, ingon man ang ikaduha nag-amuma sa sulod niya sa makatarunganong pagsunod ug boluntaryong pagsumite sa kabubut-on sa Dios.

Ang determinasyon usa ka internal nga buhat sa kabubut-on, nga dali ra mahitabo, gisukod sa pagkamahugot sa tinguha imbis sa gidugayon o direksyon niini; busa, masulti nato nga pareho ra kini bisan unsa pa ang kinaiya sa butang nga may kalabotan niini. Kinahanglan, bisan pa man, nga ilain nato ang pipila ka mga lihok nga mouna ug kauban niini. Ilado nga pagkahuman sa usa ka pagpili ug sa pagbalhin ngadto sa determinasyon, mosulod ang hilig sa kasingkasing ug kabubut-on paingon sa butang nga gihisgutan. Apan alang sa uban, kini nga hilig kasagaran mouna pa sa pagpili mismo; hapit kini kanunay magtino niini—sa labing gamay, naghulat lang kini sa konklusyon sa pagpili sa dili pa kini mosidlak gikan sa kasingkasing—mao nga wala kini bisan unsang kalisud, wala magkinahanglan og partikular nga paningkamot, ug halos dili kini maglangkob og usa ka lahi nga buhat. Alang sa uban, ang pagkahilig sa kasingkasing paingon sa butang dili kaayo natural, labi na sa sayo pa nga hugna; dili kini mahimong kalit; dili kini buluhaton nga walay paningkamot, ug usahay molungtad kini og pipila ka panahon; usa kini ka lahi nga buhat nga nagkinahanglan sa hingpit nga pagtagad ug paningkamot sa usa ka tawo. Busa, sa ingon ani nga mga kaso, kasagaran molihok ang mga tawo—bisan wala pa nila napildi ang ilang kasingkasing—supak niini ug batok sa natural nga hilig niini. Kini nga pagsumite ug pagka-flexible sa kasingkasing makab-ot pinaagi sa dugay ug masinabtanong paningkamot.

Alang sa usa ka tawo, ang gilapdon sa iyang tinguha katugbang sa gilapdon sa iyang paglaum. Murag ang paningkamot nga ilang gihunahuna anaa na sa ilang abot. Ang kusog, nga gipukaw sa dagan sa dugo, nagdala kanila sa pagtuo nga igo na ang ilang kaugalingong kusog aron buhaton ang ilang mga paningkamot nga walay tabang gikan sa gawas; busa, dinhi ang mga buhat ginabuhat uban sa kadasig ug pagsalig sa kaugalingon. Alang sa lain, dili kini ingon ana. Walay makalasing nga kadasig sa tinguha, apan adunay lig-on nga determinasyon, human sa paghimo og maampingong pagpili, ug sa pagpaabot sa mga babag ug katalagman sulod ug gawas, ilang gisugdan ang ilang buluhaton nga matinud-anon ug walay garbo, gigamit ang tibuok nilang kusog, apan nagpaabot sa kalampusan tungod lamang sa tabang ug panalangin sa Labawng Ginoo.

Hangtud karon, daw ang tanang bentaha naa sa una, apan gikan karon—mao kana, gikan sa buhat sa pagbuot—nagsugod na og baliktad ang dagan. Ang pagbuot usa ka dali nga sulodnong buhat; apan kini adunay nagkalain-laing lebel sa kusog ug pagkamahigpit. Kini nga pagkamahigpit dili matino pinaagi sa sukod sa daan nga tinguha sa usa ka tawo. Kini mao ang bunga sa hingpit nga pagkamahigpit sa espiritu, ug dili lang ang kadasig sa usa ka pwersa—bisan sa kabubut-on o sa kasingkasing. Kung kulang ang una niini nga integridad sa espiritu, dili makab-ot sa iyang determinasyon ang kusog nga kanunay anaa sa ikaduha. Masulti nga walay duhaduha nga ang determinasyon sa una kanunay nga nagalibog; sa pikas bahin, ang sa ikaduha dili matandog; kay ang una ginailhan, sa kinatibuk-an ug sa partikular, sa kapangahadlok ug kawalay-kahanas, labi na kon ang pagtuman sa mga hangyo o sa mga gisugdan nagkinahanglan nga ang iyang labing sensitibo nga aspeto masamok. Ang ikaduha misulong nga mapangahas sa atubangan sa mga hari ug mga magmamando aron atubangon ang pag-antos ug kamatayon – ngano? Tungod sa iyang lig-on nga determinasyon, kay kini usa ka dili matandog nga kusog alang kaniya. Human masulti kini, kinsa nato angay ihatagan og dungog sa labing dakong pagkamapailubon sa iyang mga buluhaton? Sa ikaduha. Ang una huyang sa iyang kaugalingon ug naningkamot sa pagdumala sa iyang mga buluhaton pinaagi sa kamot sa uban.

Ang lihok mao ang natural nga bunga sa pagpili ug determinasyon. Apan sa wala pa niini, kinahanglan pilion ang mga paagi, ug ang dagan sa lihok matino subay sa kasagarang han-ay sa kinabuhi, diin gikonsiderar ang kaugalingon, ang uban, ug ang mga kahimtang. Sa pagpatuman niining mga paningkamot, ang una wala magduha-duha sa paggamit sa legal ug dili legal nga mga paagi, samtang ang ikaduha naggamit lamang sa mga legal; ang una mogamit og limbong, samtang ang ikaduha kanunay molihok sa hayag ug matinud-anon; ang atensyon sa una mas nakatutok sa gawasnong relasyon, ang sa ikaduha sa sulod; ang una mogamit og politika, ang ikaduha og espirituhanong kinaadman; ang una moprotektar sa iyang kaugalingon, ang ikaduha sa himaya sa Dios, sa balaang pagtuo ug sa walay katapusang kaluwasan; ang una nagpunting lang sa buluhaton mismo, samtang ang ikaduha naghunahuna usab sa bunga niini; ang una naggamit lang og positibo ug klaro nga mga paagi, samtang ang sa ikaduha kasagaran misteryoso, nga gipukaw sa pagtuo; ang una mahadlokon ug duhaduhaon, samtang ang ikaduha naglakaw sa paglaum (Isaac sa Sirach, Mahitungod sa Tulo ka Antas sa Hunahuna) ug uban pa.

Ang paningkamot mismo gihulagway sa hilisgutan, katuyoan, ug paagi niini, apan mahimo usab nga adunay dagkong kalainan sa pagpatuman niini. Busa, alang sa una, ang labing hinungdanong paningkamot mao kadtong nagpadulong sa pagtagbaw sa mga pagbati; alang sa ikaduha, mao kini ang mga buhat sa

kaluwasan; Mahitungod niining ulahing mga buhat, ang nauna nag-antos sa paglangan-langan, samtang ang ikaduha nagdali padulong niini uban sa dili mapugngan nga kadasig; ang nauna, kung mopadayon siya niini, buhaton lang niya kini sa gawasnon, samtang ang ikaduha kanunay nga naghatag usab sa iyang kasingkasing niini. Ang ilang tibuok pamatasan gikan sa buntag hangtod sa gabii supak kaayo sa usag usa, kung ikumpara sa samang mga oras. Alang sa una, ang iyang mga lihok alang lang sa pagpanghambog; alang sa ikaduha, kini lig-on ug mabungaon. Ang sangputanan sa ilang mga lihok: alang sa una, ang tanang kalipay ug kalingawan matapos na sa lihok mismo; alang sa ikaduha, kini magsugod dinhi o mas molig-on pa; didto, ang lihok nga gihimo mopahugot sa usa ka hilig o batasan alang sa susamang mga buhat; dinhi, kini nagpalig-on sa determinasyon nga dili magpugong sa kagawasan; didto, kasagaran mosunod sa buhat ang panlabaw nga pag-uyon nga kauban ang sulod nga kaulaw; dinhi, dili na katingad-an nga ang panlabaw nga mga kalisdanan kauban ang sulod nga pag-uyon; didto, ang maayong sangputanan giangkon sa kaugalingon, ang dautan sa uban; dinhi, ang dautan giangkon sa kaugalingon, ang maayo sa uban; didto, magbuak-buak ka sa imong buhok tungod sa kapakyasan; dinhi, ang tanan gisalig sa Dios, nga gikan Niya gilauman ang tanan.

Ang kanunay nga pagbuhat sa usa ka partikular nga klase mopahinabo og mga hilig, o nakapirmi nga disposisyon. Unsa kini sa matag kaso gipakita na.

c) Ang kahimtang sa daotan nga mga tinguha

(c) Ang kahimtang sa ubos nga mga tinguha

Sa katapusan, daghan usab ang kalainan sa mas daotan nga mga tinguha tali sa mga tawo nga nag-alagad sa Dios ug sa mga tawo nga nagahin sa sala. Aduna kitay mga panginahanglan. Pipila ra kini, ug kini motumaw gikan sa kinaiyahan sa atong pagkatawo. Aduna'y daghang mga butang aron matubag ang matag panginahanglan; pananglitan, pila kaha ka pinggan ug lain-laing klase sa ilimnon ang anaa aron matubag ang panginahanglan sa nutrisyon? Sa higayon nga masinati na ang usa ka butang, mahimong kini ang gipangandoy sa matag higayon nga motungha ang panginahanglan. Ang kanunay nga pagtagbaw sa maong tinguha magmugna og hilig. Busa, ang mga tinguha nagbarug sa sangang-dalan tali sa panginahanglan ug hilig. Bisan pa man ug daw gamay ra sila, dako gayud ang ilang gahum sa kinabuhi.

Mahimo silang hubiton ingon niini: mga hilig sa kabubut-on padulong sa usa ka butang o sa lain, nga gipakita nga makalipay sa mga pagbati ug sa imahinasyon. Dinhi usab, dayag dayon ang kalainan tali sa maayong tinguha ug sa dautang tinguha.

Kini tungod kay ang mga tinguha mas gipunting sa makapahimuot nga butang sa pagbati—nga ang puwesto niini, sama sa atong nakita na, naa sa lawas—ug tungod kay kini gipukaw sa mga pagbati; sa uban, kini nga kapasidad nasangit sa senswalidad, nahimong carnal, *'animalistiko'* (2 Pedro 2:12–13), nga nagpakita sa labing klaro nga ebidensya sa pagkahugno ug pagkadautan sa tawo. Sa uban, nga imbis mangita og kalipay nagpuyo ang usa ka kauhaw sa pagpahinabo sa kaugalingon ug pagpugong sa kaugalingon, kining mga tinguha, kon gikinahanglan, gipugngan sa labing gikinahanglan nga mga utlanan; kon dili gikinahanglan, kini gipugngan, sa mga gitugotan, o, ingon sa uban, 'walay sala' nga kalipay; ug bisan pa kon usahay kini ilang tugotan, sama sa gipakita ni San Antonio nga Dako pinaagi sa iyang ehemplo sa sibuyas, kini dayon ug hugot nga giregular ug dili na gamiton alang sa kalipay kondili, aron lang, ingon sa pagkasulti, limbongan ang lawas ug ang mga pagbati. Sa kinatibuk-an, bisan pa man, kini ginabalhin gikan sa senswalidad ug ginahimsog ang ilang kaugalingon sa espirituhanong mga butang, alang sa pagtukod sa espiritu imbis sa paglaglag niini. Kining pagpailawom sa unod sa espiritu moabot sa ingon ka dako nga antas sa uban nga, imbis sa natural nga kalipay nga makuha gikan sa senswalidad, mobati sila og pagdumot ug pagkasuklam niini—bisan pa, pananglitan, sa pagtulog ug pagkaon. Busa, samtang ang ubos nga kabubut-on nagpakita sa duha ka lihok—pangandoy ug pagdumot—makita kini sa baliktad nga relasyon sa mga maayo ug sa mga dautan. Kung ang usa ka tawo adunay pangandoy, ang usa adunay pagdumot; ug kung ang usa ka tawo adunay pagdumot, ang usa adunay pangandoy.

Ang ubang kalainan nagdepende sa koneksyon tali sa mga tinguha ug sa imahinasyon. Ang hulagway sa usa ka butang makapukaw og tinguha nga mas hayag pa gayud kon mas hayag kini gihulagway sa hunahuna. Tungod niining, aron isulti, alyansa tali sa mga tinguha ug sa imahinasyon, ang pipila ka kinaiya sa ikaduha natural nga mobalhin ngadto sa una. Ug dinhi makita ang kalainan. Busa, sa una, ang imahinasyon walay hunong nga nagdula sa mga hulagway; ug tungod kay kini dili mabilang, nagkalainlain, magubot, ug dali mausab, ingon usab ang iyang mga tinguha nga walay kinutuban ang kalainlain, kasagaran magubot—sama sa usa ka damgo—ug dali mausab hangtod sa pagka-kapritso ug pagka-eksentriko. Ang iyang imahinasyon

molihok sa kaugalingon niini, sumala sa mga balaod sa panag-uban sa mga hulagway; ug ang iyang mga tinguha mosunod sa usa ka piho nga naandan nga han-ay, mekanikal, mura'g wala niya kini nabantayi, ug sa ilang kaugalingon nagpukaw sa usag usa o nagputol sa usag usa. Ang iyang imahinasyon mao ang labaw sa tanan, ug siya nagpuyo sulod niini—o sulod sa kalibutan niini—sama sa usa ka batakang komposisyon, ug walay gahum nga makalingkawas gikan sa gahum niini. Ulipon siya sa iyang mga tinguha. Ginasakit siya niini nga walay hunong ug gihuptan siya sama sa usa ka bitag. Busa, molihok lang siya gikan sa tinguha paingon sa kalipay ug gikan sa kalipay pabalik sa tinguha.

Sa usa ka laing tawo, sa kasukwahi, naputol kining tanan nga dautan kauban sa paghan-ay sa imahinasyon. Sa sinugdanan, gipukaw ang pakigbisog batok sa mga tinguha, sama sa pakigbisog batok sa mga hunahuna, ug kini gipukaw uban sa kakapoy ug kasubo, apan dili walay kalampusan. Sa katapusan, bisan ang mga tinguha mapakalma. Kay dinhi dili nimo makita ang ilang way-undang nga kagubot, ang ilang paghari sa kagawasan, o ang ilang mekanikal nga lihok. Nasakop sila sa usa ka mas labaw nga awtoridad ug kini ang nagdumala kanila. Masulti pa gani nga motungha lamang sila sumala sa sugo niining awtoridad; kon dili, maghilom sila o magpabilin nga natulog sa ilang tinagoang mga lungag.

Aniay usa pa ka laing kinaiya. Ang mga tinguha nagbarug sa sangang-dalan tali sa panginahanglan ug mga hilig ug kini ang nagbuot sa ilang paghulma. Sa una, kini dili malikayan. Apan kung ang usa ka hilig mopugos sa usa ka panginahanglan, pagkapugos niini sa usa ka piho nga porma, ug balikoon kini o hatagan kini og bakak, dili natural nga direksyon, nan kinahanglan nga masabtan nga, sa una, ang panginahanglan ug ang kinaiyahan pareho nga naa sa kahimtang sa gipugos nga pagkaulipon. Sa kabaliktaran, sa ikaduhang kaso, ang pagbalhin ngadto sa mga hilig mapugngan pinaagi sa pagpugong sa mga tinguha. Busa, ang ikaduhang kaso kinahanglan nga hinay-hinay nga maluya ug mawala, ug ingon nga resulta, ang panginahanglan mobalik sa iyang natural nga kahimtang. Pinaagi sa pagpugong sa mga tinguha, ang kinaiyahan mapalaya gikan sa mga gapos nga nagpugong niini ug mabalik sa husto nga han-ay niini.

Sa pagsumada: ang aktibong pwersa, o ang aktibo, mapangandoy nga aspeto sa atong espiritu, sa mga nagpabilin nga layo sa Diyos ug naghatag sa ilang kaugalingon sa sala, nalayo gikan sa mas hataas nga espirituhanong kalibutan, nga ang mga balaod niini—nga gipadayag sa konsensya—usahay natabonan, usahay nabali, unya nagpili og lain-laing makasariling mga hilig, o nabag-o ngadto sa mga pagbati, ug sa katapusan napailalom sa paghari sa nalibog, gubot, ug ilusyonaryong mga tinguha. Sa usa ka tawo nga misangko sa Diyos, ang Balaang grasya nag-ayo niini nga pagkadaut . Gihulma niini ang Balaang mga balaod sa konsensya, unya, subay niini, giusab ug gihulma pag-usab ang mga disposisyon sa kabubut-on; sa bahin sa mas ubos nga mga tinguha, kini nagpahilum o gani gipugngan kini, apan sa bisan unsang kaso gipailawom kini ug gibutang sa pagdumala sa tawo mismo.

3) Ang kahimtang sa mga makalilimos nga gahum, o sa kasingkasing

Samtang ang hunahuna naningkamot sa pagtipon sa tanan ngadto sa kaugalingon, ug ang kabubut-on naningkamot sa pagpahayag sa kaugalingon paingon sa gawas, o sa pagpadayag pinaagi sa mga buhat sa kadato sa iyang sulod nga nakuha, ang kasingkasing nagpabilin sa sulod niini ug naglibot sa sulod, nga wala maggawas. Klaro nga kini nahimutang nga mas lawom kaysa niining mga aktibong gahum ug naglangkob, ingon ba, og usa ka pundasyon o basihanan alang kanila. Apan, niining posisyon, dili kini yano nga entablado para sa mga aktor nga nagpasundayag niini, kondili kini miapil nga buhi sa ilang mga lihok. Ang ilang mga kalihokan masalamin sa kasingkasing, ug sa pikas bahin, ang kasingkasing mopadayag usab sa iyang kaugalingon kanila. Busa, husto kini nga giisip nga gamot sa tawo, ang sentro sa tanang iyang espirituhanon, mental, ug pisikal nga mga gahum. Tungod sa kahinungdanon niini sulod sa usa ka tawo, kinahanglan usab nga kini adunay talagsaong kahinungdanon sa tanan nga naa sa gawas kaniya, kay ang usa ka tawo konektado sa tanan nga naglungtad. Kini nga koneksyon matukod lamang sa sentro sa iyang pagkatawo, sama sa koneksyon sa usa ka orasan nga matukod pinaagi sa pag-uyon sa mga sentro sa tanan nga ligid niini. Kung ang sentro sa tawo mao ang kasingkasing, pinaagi sa kasingkasing siya makig-uban sa tanang naglungtad. Niining duha ka aspeto kinahanglan ipasabot ang nagkalain-laing kahimtang sa kasingkasing: isip sentro sa mga pwersa ug isip punto sa pakigkontak sa tanang naglungtad gawas kanato.

a) Mahitungod sa kasingkasing isip punto sa pakigkontak o lingkoranan sa simpatiya

a) Mahitungod sa kasingkasing isip punto sa kontak o lingkoranan sa simpatiya

Sa bisan unsang butang nga atong giuyonan sa buhi nga panaghiusa, malipay kita nga mag-uban; sa iyang kauban, naa kita sa atong kahimtang; o kaha mobati kita og buhi nga simpatiya kaniya. Kung ang tanan nga naa sa gawas sa tawo ug nga iyang mahimong buhi nga panaghiusa mao ang Diyos ug ang Banal nga han-ay sa mga butang, ang espirituhanong kalibutan ug ang materyal nga kalibutan, nan kini naglangkob, sama sa pagkasulti, sa tulo ka gingharian diin angay nga malipay ang tawo sa pagpuyo, ug diin angay siyang mobati og simpatiya. Unsa kaha kini nga simpatiya?

Sa usa ka makasasala nga tawo, ang kalipay sa Dios ug simpatiya sa espirituhanong kalibutan gipugngan ug giliso. Ania ang pipila ka mga timailhan niini: Ang Dios nagakugos sa tawo, nagasuporta kaniya sa Iyang gahum, nagapakaon kaniya sa mga panalangin sa Iyang kaayo, apan wala siya makasinati niini. Busa, ang iyang kasingkasing nahimong manhid ug nabug-atan sa Banal, ug wala magdawat og bisan unsang impresyon gikan niini; ug kung kini dili magdawat og impresyon ug dili makig-ambit niini, dili kini makabati og bisan unsang pagdani padulong niini, sama sa pagdani sa usa ka butang nga wala mailhi, ni makadiskubre nga matam-is ang pagpuyo niini, nga kini nagpakabana kaniya; kay dili nimo masulti sa usa ka tawo nga nakakaplag siya og kalipay sa pagpuyo sa usa ka lugar o sa lain, taliwala sa pipila ka mga butang o mga tawo, kon wala pa siya makadto didto ug wala pa niya kini makita. Klaro kaayo unsa kini nga pagkawalay-hibalo o kakulang sa pagbati sa simpatiya, kay hapit na kini unibersal. Alang sa mga makasasala, ang Banal usa ka wala pa masuhid nga teritoryo, ug kung pangutan-on sila, dili nila masulti kung maayo o dautan didto, gawas tingali sa spekulatibo, kung adunay lain mosulti, nga walay pagtuo o kumpiyansa; ug kung adunay mosulti kung unsa ka maayo didto, dili na kinahanglan pang pangutan-on pa. Mao kini ang unang punto.

Ikaduha, kinsa may matilawan ang tam-is dili na mangandoy sa pait. Unsa pa kaha ang mas tam-is kaysa sa Banal? Dili ba kini angay nga mokaon sa tibuok tawo, nga malumos ang tanang ubang pagbati? Ang dili malikayan nga sangputanan sa buhing panaghiusa sa Dios mao ang pagkawalay pagtagad sa tanan nga ubang butang. Ang kasingkasing usa ka sudlanan: kon mapuno kini pag-ayo sa Balaan, asa na man ang luna para sa bisan unsa pa? Busa, kon adunay kasingkasing nga kusgan ang pagkapilit sa dili Balaan, masulti nga nawala na niini ang simpatiya sa kalibutan ug nabulag na kini niini. Ang kasingkasing sa makasasala, bisan pa man, kanunay nga nakadugtong sa usa ka butang, tungod kay kini mapinanggaon. Kasagaran kini malingaw sa makalilimos ug makasasala; apan sa sulod niini kanunay adunay usa ka butang nga iyang gipunoan sa tibuok kaugalingon, diin kini nagpuyo adlaw ug gabii, nga iyang gipahimutang sa daghang paagi sa iyang mga damgo sa adlaw ug mga hunahuna sa gabii; sa ato pa, adunay butang nga mopuli sa Dios ug, sama sa usa ka diyos-diyosan, nagbarug sa kalawom sa kasingkasing, sa labing sekreto ug natago nga mga dapit niini, aron ang kasingkasing makadayeg niini nga mag-inusara. Ang matag tawo nga mainit ang pagbati, sa kinauyokan, usa ka mananamba sa diyos-diyosan.

Sa katapusan, kung ang Banal wala mailhi, samtang sa pikas bahin, usa ka butang—nga supak ug matam-is—ang nailhan, unya sa diha nga atubangon niya ang mga hulagway sa Banal, ang makasasala nga tawo kinahanglan nga walay pagtagad niini sama sa mga langyaw nga butang, o mobati og kakulba sa ilang presensya, mobati nga mura'g dili siya angay aning dapita, moliko ug modagan. Ngano man nga ang makasasala walay tinguha nga moapil sa mga sakramento, sa simbahan, maminaw sa kanta, motan-aw sa mga balaang larawan, maminaw sa Pulong sa Dios, o mobasa sa mga espirituhanong libro o pag-ampo? Tungod kay kining tanan, alang kaniya, mga dili makalipay nga butang nga nagpalayo kaniya; dili kini niya ganahan, dili niya dawaton, dili kini makapabanaog kaniya, kondili nagpahirap kaniya. Ang kasingkasing adunay mga kinaiya sa mga elastikong lawas. Sama sa paagi nga kini mopahawa sa mga butang kon mapugos kini sa gawas, mao usab ang kasingkasing mopahawa sa Banal pa gani nga mas layo gikan kaniya ug mihimulag sa iyang kaugalingon gikan niini kon mapugos kini nga makigkontak niini. Sama sa tubig nga mopahawa sa usa ka kahoy nga gisulod og patindog niini, ingon usab ang kasingkasing magdali sa pagpahawa sa iyang kaugalingon gikan sa bisan unsang mosulod niini gikan sa gawas – gikan sa lain nga kalibutan.

Ang usa ka tawo, bisan pa, nga misangko sa Dios ug nakadawat sa Banal nga grasya, sa samang higayon nabati ang iyang pagkapariho sa Banal; ingon nga natawo sa Dios, nagpuyo siya sa Dios ug sa Banal nga kalibutan, nga, ingon sa giingon ni Macarius ang Dako, nadala sa maong kapanahonan. Sa pagtilaw niya sa daghang panalangin sa Ginoo, nakaila usab siya sa katam-is nga anaa sa mga butang nga banal. Sa unang pagbalik sa Diyos, iyang gipangandoy nga pugngan ug wagtangon sa iyang sulod ang matag pagbati, ug alang niini iyang gigamit ang tanang sulod nga gahum ug ang tanang kusog nga nadawat gikan sa Diyos. Una ang pakigbisog, unya ang kahayag sa pagkawalay-pagbati, o ang 'langit sa yuta', ingon ni San Juan Climacus. Apan kini naa na sa katapusang hugna sa pagkahingpit. Aron mapalambo ang ingon nga disposisyon, sa diha-diha

nga mobalik siya sa Dios, gilibotan niya ang iyang kaugalingon sa mga butang nga nagpakita sa Pagkadivino, ug nagtudlo siya sa iyang kaugalingon og mga buluhaton nga makapakaon sa espirituhanong pagbati, sama sa: pag-ampo, pagkontemplar sa Dios, pagsimba, pagbasa sa Pulong sa Dios, ug uban pa. Pinaagi sa pagbulag sa iyang kaugalingon pinaagi niini gikan sa tanan nga butang nga kalibutanon ug, sa sulod niya, sa pagpailawom sa kalibutanong mga pagbati pinaagi sa gahum sa espiritu, hinay-hinay siyang malampuson sa pagbulag sa iyang kaugalingon gikan sa tanan ug naanad sa pagtilaw sa pagka-Diyosnon ug, niini, sa pagtilaw sa walay katapusang kalipay. Mao kini ang angay hinumduman sa paghulma sa kasingkasing subay sa espiritu sa Kristohanong kinabuhi – aron buhion pag-usab ang pakig-uban sa Divino, aron masiguro nga malingaw ang usa ka tawo sa pagpuyo niining kalibutana, aron siya mahimong sama sa naa sa iyang kaugalingong palibot. Kon dili, kini magdala og kasakit imbis kalipay. Bisan pa sa paraiso, ang usa ka makasasala makasinati og dili matag-an nga pag-antos.

Karon, bahin sa pakig-uban sa espirituhanong kalibutan, mao ang pakig-uban sa mga anghel ug sa mga tawo (kay unsa man diay ang lawas sa usa ka tawo?). Unsa man ang kahulugan sa pagbati og kahadlok sa pagpakita sa balaang mga anghel—usa ka makapugong, makalilisang nga kahadlok? Mas labaw pa kini kaysa kon sila estranghero kanato o lahi kaayo ang kinaiya. Asa na kaha ang pagkamagsoon ug simpatiya? Ug tinuod kini bisan sa mga tawo, sama sa gipakita sa kasinatian (sa Daang Tugon), bisan pa man gipadako sila subay sa mga unodnong prinsipyo, apan subay gihapon sa plano sa Dios. Sa bahin sa mga makasasala, masulti pa gani nga dili sila magpakita kanila tungod kay dili nila ikaya ang ilang presensya. Ang lain pa, ug mas dako nga timaan sa pagkabulag mao ang dili pagtuo sa ilang pag-eksister. Kung ang hunahuna lang bahin kanila wala'y puwesto sa atong hunahuna, unsa kaha ang masulti sa kasingkasing, nga mas lawom pa kaysa hunahuna? Bisan unsa ang dili katuohan sa usa ka tawo, iyang balibaran kini uban sa pagdumot; dili kini niya ganahan. Dili ba nato unta itugyan, sa mga makasasala—labi na sa pipila sa mga pangulo—ang pagdumot ug kasuko batok sa kalibutan sa mga anghel, ug dili lang ang kakulang sa simpatiya? Ug bahin sa mga tawo, dili ba ang kamatuoran nga sa unang tan-aw halos tanan daw estranghero kanato, nga usa ka katugnaw ang modagan gikan kanila paingon kanato ug gikan kanato paingon kanila, ug nga pagkahuman magpabilin ang pagkawalay pagtagad kanila sa atong sulod hangtod sa kahangturan, nagpasabot ba kini sa pagkawala sa simpatiya? Ang talagsaong eksepsyon niini dili mosupak sa kinatibuk-ang konklusyon; sa baylo, mas klaro pa nilang gipakita ang pagbaliko sa simpatiya. Aduna'y mga higayon sa kalit nga simpatiya ug pagbati nga paryente sa pipila ka mga tawo bisan wala pa'y kaila; apan, gawas pa sa kamatuoran nga kini kasagaran nagtago og grabeng sayop—hangtod pa sa pagkaguba sa usa ka tawo—hapit kanunay kini resulta sa pagdani sa susama. Dili unibersal ang pagkawalay pagtagad, kay aduna'y pabor sa uban; apan bisan kini natubdan sa bakak ug kanunay mosangpot sa bakak. Labaw pa, unsa man ang pagdumot ug kasina, diin ang uban, walay bisan unsang hinungdan, ug ang uban tungod sa ilang pakig-uban, dili na makasustiner sa pagtan-aw sa usag usa sa nawong? Ug unsa pa kaha kini nga kabangis, diin malingaw ang usa sa pagkaguba sa uban, kon dili usa ka hingpit nga pagbaliko sa simpatiya alang sa kaubang tawo?

Sa ingon nga nakabulag siya sa iyang mga paryente, unsa man ang makapahimuot sa usa ka tawo? Asa man niya gigugol ang iyang panahon uban sa kalipay? Sa unsang mga kauban siya malingaw? Mawalay siya'y kalinaw kung diin niya makita ang hulagway sa iyang kaugalingong nawong, uban sa nagdan-ag nga kahayag niini, bisan sa mga butang o sa mga tawo—pananglitan, sa mga bunga sa iyang hunahuna ug paningkamot, o sa mga walay pulos nga butang nga iyang magamit aron makuha ang atensyon sa uban, o sa mga tawo nga makapahupay sa iyang kaugalingong katagbawan, ug uban pa. Klaro nga siya mihawa sa uban ug nagpakabana lamang sa iyang kaugalingon.

Sa usa ka tawo nga misalig sa Diyos, ang grasya nag-ayo usab niini nga kasakit. Sa pagdumili sa kaugalingon anaa ang binhi sa pagdumot sa tanan nga nagbitbit sa marka sa atong 'kaugalingon'; ug kini dili makadani, kondili nagpalayo sa tawo nga nagdumili sa kaugalingon gikan sa iyang kaugalingon. Sa sinugdan, dili kini sayon ug makab-ot lamang pinaagi sa pipila ka paningkamot, apan sa ulahi mahimong, ingon pa, usa ka natural nga pagbati. Dugang pa, ang kadako sa pagka-pugong sa mga pagbati sa usa ka tawo mao ang sukdanan sa iyang pagkapariho sa katawhan ug sa mga anghel. Sa sinugdan, maningkamot siya nga hunahunaon ug bation nga walay Hudiyo o Griyego, walay ulipon o gawasnon, walay lalaki o babaye; ug sa katapusan makaabot siya sa punto nga, sama ni Macarius ang Dako, gusto niyang yakpon ang tibuok katawhan sa usa ka yakap ug tan-awon bisan ang labing ubos nga tawo sa kalibutan ingon nga paryente. Sa bahin sa iyang relasyon sa gingharian sa mga anghel, siya nagpuyo, ingon pa, sulod niini; Mahitabo nga kanunay niya makita ang mga anghel, makakuha siya og padasig gikan kanila, makita sila uban sa uban, madungog sila nga

nag-awit, ug ang tanan niini uban sa ingon ka dakong kalipay ug pagdayeg nga nahimo na gani kini nga usa ka lagda aron maila ang kalainan tali sa mga demonyo, nga nahimong mga anghel sa kahayag, ug sa tinuod nga mga anghel – pinaagi sa kalipay ug kalinaw nga nagpabilin sa kalag sa ingon nga mga panahon. Gikan niini klaro nga ang pakig-uban sa espirituhanong kalibutan hingpit nga nabalik sa usa ka tawo pinaagi sa Balaang grasya sa dihang siya molikay sa sala ug mobalik sa Dios.

Ang simpatiya sa materyal nga kalibutan mabati pag-ayo sa tanan; labi na kini kusgan sa tingpamulak ug ting-init, sa kinaiyahan sa kinatibuk-an ug, labi na gayud, sa mga buhing, organikong binuhat. Apan bisan dinhi, dili ba kini dayon magpadayag—o sa labing menos magtimaan sa sayop nga kinaiya niini—nga kini nga simpatiya mas kusgan kaysa uban, samtang kini unta mas mahuyang kaysa sa uban? Pag-usab, unsa ang kahulugan sa pagpailalom sa mga buhing binuhat sa interes sa atong ekonomiya sa hayop, kon kini ginapasakop sa pag-antos ug kasakit nga walay kalooy? O nagpasabot ba kini sa pagkapilit sa tawo sa usa ra ka dapit ug klima, samtang pinaagi sa iyang kinaiyahan, makalipay siya nga mabuhi bisan asa? Kini mga pagbaliko sa kining kalooy, samtang ang kamatuoran nga usahay wala gyud siyay pagbati bisan gamay ngadto sa kinaiyahan nagpamatuod sa iyang pagkabuta.

Gamay ra kaayo ang bili kung magpadayon ang ingon nga mga panghitabo sa mga tawo nga nagapahimuot sa Dios. Bisan pa, sumala sa kasinatian, hapit walay kalisud nilang hunongon ang pagpanakit sa mga hayop halos bisan asa, tungod gayud sa ilang kalooy; gipakita nila, nga walay kahadlok alang sa ilang kinabuhi, ang pagka-andam nga puyo bisan asa nga lugar sa kalibutan (Basilio ang Dako), ang abilidad nga makakaplag og kalinaw sa katugnaw ug kainit, ug labi pa gayud—ang panginahanglan nga mabuhi ug makaginhawa sa kinaiyahan dili aron pahimulosan ang unod (Antonio ang Dako), nga malipay sa mga binuhat sa Dios, ug maglakaw taliwala niini uban sa kalipay ug katingala. Kining tanan mao ang labing klaro nga mga timailhan sa pagbalik o pagpanumbalik sa empatiya alang sa materyal nga kalibutan. Bisan pa niana, usab, kini nga kinaiya dili ingon ana nga ikahimakak sa usa ka tawo kon kini wala maglungtad. Kay ang labing importante sa usa ka tawo mao ang espiritu, ug kini makasuhop sa unod uban sa tanang daw mahimayaong mga tinguha niini; labaw pa, bisan sa kinaiyahan mismo, dili tanan karon ingon sa angay unta.

b) Mahitungod sa kasingkasing isip sentro sa mga gahum sa tawo

b) Mahitungod sa kasingkasing isip sentro sa mga kinabuhi nga pwersa sa tawo

Ang tanang kakayahan sa tawo, sa matag lebel, makita sa kasingkasing pinaagi sa ilang kalihokan. Busa, ang kasingkasing kinahanglan adunay espirituhanong, emosyonal, ug hayop-sensoryong mga kakayahan, nga lahi kaayo sa ilang gigikanan ug sa ilang mga kinaiya, nga ang mismong kapasidad sa pagbati kinahanglan ituring nga naglangkob sa tulo ka lain-laing matang.

c) Ang kasingkasing isip puloy-anan ug sudlanan sa espirituhanong pagbati

(c) Ang kasingkasing isip puloy-anan ug sudlanan sa espirituhanong pagbati

Ang ingon nga espirituhanong pagbati mao ang mga kausaban sa kasingkasing nga motumaw gikan sa pagpamalandong sa, o sa impluwensya niini gikan sa, mga butang sa espirituhanong kalibutan. Kung ipundok, mahimo silang tawgon nga relihiyosong pagbati.

Tungod kay ang makasasala nga kalag gilain gikan sa Dios ug sa langitnong kalibutan, ang relihiyosong pagbati sa ilang tinuod nga porma dili makapuyo niini. Sa tinuod, hapit hingpit kini nga wala. Makita kini pag-ayo pinaagi sa pagtandi sa kahimtang sa maong pagbati sa usa ka makasasala ug sa usa ka tinuod nga Kristohanon. Busa, ang malabo nga pagbati sa pagsalig sa Dios sa unang tawo makita sa nagkalain-laing lebel sa kahuyang, hangtod sa hingpit nga pagkawala o bisan pagdumili: 'Layo ka namo'; samtang sa ikaduha, kusgan kaayo kini nga mabati niya ang kamot sa Dios kaniya, mabati niya kung giunsa Siya siya pag-amumahan pinaagi sa Iyang gahum. Ug ang pagtuo usa ka pagbati. Ang una tingali nakahibalo sa paglungtad sa mga butang sa pagtuo, basta wala pa siya nalunod sa kawalay pagtuo; ang ikaduha nagkinabuhi pinaagi sa pagtuo ug nagpamatuod sa gingharian niini ingon sa iyang kaugalingong pagkatawo. Dugang pa, ang nagkalain-laing pagbati nga gipuno sa kasingkasing pinaagi sa pagtuo—nga nagagikan sa pagbati sa pagkamabuotan, hustisya, gahum ug probidensya, sama sa kahadlok, pagrespeto, pagsumpo sa kabubut-on sa Diyos, paglaum, gugma ug uban pa—dili, tungod niini gayud, mahimong maglungtad o aktibo sa una, tungod kay kulang siya sa pagtuo—ang ilang gigikanan. Alang kaniya, mga hunahuna ug ideya ra kini, dili tinuod nga pagbati. Ingon usab kini sa pagpasalamat, pagdayeg, ug bisan sa pag-ampo. Alang sa ikaduhang tawo, bisan pa man, ang tanan niini nga mga pagbati naglangkob, masulti pa gani, sa natural nga elemento diin siya

nagkinabuhi. Ang tibuok niyang kinabuhi naglangkob sa pagbalhin gikan sa usa niini nga pagbati ngadto sa lain. Katangian sa usa ka tawo nga nagkinabuhi sa Dios ang mapuno sa mga pagbati nga nagagikan sa lihok sa Dios sa kalag. Unsa man ang masulti bahin sa mga pagbati nga, samtang nagakahitabo ang proseso sa pagbag-o paingon sa kaayohan sulod sa kalag, naglangkob sa natural nga komposisyon ug sangputanan niini—sama sa: ang pagkahibalo sa sala sa atubangan sa Dios, kaulaw sa Iyang atubangan, paghinulsol, ang kainit sa kadasig sa pagpalipay sa Dios, ug ang pagbati sa kaluoy ni Kristo Hesu—ang atong Ginoo—ug sa kaluwasan pinaagi Niya? Kini ang eksklusibong pribilehiyo sa mga nakalihok ngadto sa Dios ug naningkamot alang Niya. Kinsa may makatilaw sa katam-is sa butang nga wala nila madawat o masinati?

Apan, isip labing klaro nga kalainan, kinahanglan ipunting ang mosunod nga mga kahimtang.

Dili masulti nga ang usa ka makasasala walay relihiyosong pagbati gayud; apan ang nag-unang tono niini mao ang usa ka makaparalisa nga kahadlok, usa ka pagbati nga, sa usa ka paagi, masakit ug walay kahupayan, nga tungod niini dili sila andam o nahadlok pa gani nga itas ang ilang hunahuna paingon sa langit ngadto sa Dios, ug maglakaw, sama sa ilawom sa tabon sa usa ka dili masudlan nga kalangitan, sa kangitngit nga kawalay-Dios. Sa kabaliktaran, sa usa ka nag-alagad sa Dios, ang nag-unang pagbati mao ang pagbati nga anak sa Dios—usa ka pagbati nga nagdani kaniya sa pagduol, usa ka matam-is nga pagbati nga nagkupot sa tibuok niyang pagkatawo ug naglabay kaniya sa sabakan sa Iyang walay kinutuban nga kaayo. Ang mga apostoles kanunay ug sa taas nga panahon nagpananumdom niini nga pagbati, kay sila mismo labaw sa tanan napuno niini.

Busa, ang tibuok kinabuhi sa una gigahin sa usa ka matang sa walay paglaum nga kahadlok o pagduha-duha sa iyang mga buluhaton. Nagsalig lang siya sa klaro, sa ato pa, sa direkta nga paagi nga gihatag sa iyang kaugalingong magamit nga kapanguhaan ug sa tabang sa uban; sa kinatibuk-an, dili siya nagsalig sa Dios, kondili sa usa ka butang gawas sa Dios. Ug kini, gawas sa pagpasabot sa pagbaliko sa iyang sulod nga pagka-relihiyoso, nagpabilin siyang nakagapos sa makalilisang nga pagduha-duha ug kahadlok. Ang ikaduha, sa pikas bahin, naglakaw sa pagtuo. Dili usab niya balibaran ang natural nga mga paagi, apan ang pagka-epektibo niini, sa iyang panan-aw, nagdepende sa Diyos; ug kung adunay kakulangan niini, dili siya mapugngan sa iyang lihok tungod niini; walay duhaduha siya mangayo ug madawat. Duol ang Ginoo, nga miingon: *'Bisan unsa nga inyong hangyoon sa ... pagtuo, dawata'* (Mat. 21:22). Kini nga kalidad labi nga gipatin-aw ni San Isaac nga taga-Sirya sa iyang mga pulong mahitungod sa tulo ka lebel sa panghuna-huna.

d) Ang kasingkasing, ingon nga sudlanan sa mga pagbati sa kalag

(d) Ang kasingkasing isip sudlanan sa mga pagbati sa kalag

Ang mga pagbati sa kalag mao ang mga lihok sa kasingkasing nga motumaw niini ingon nga resulta sa mga kausaban nga nahitabo sa kalag tungod sa kaugalingong kalihokan niini. Nabahin kini sa teoretikal, praktikal, ug estetiko, kutob sa kini motumaw gikan sa impluwensya sa rason ug sa kabubut-on, o ingon nga sangputanan sa pagbalik sa kasingkasing sa kaugalingon niini o sa grasya niini.

Ang teoretikal nga emosyon motumaw gikan sa relasyon sa kasingkasing sa mga kamatuoran nga mahimong masayran. Dinhi, ang tinguha sa intelihensiya alang sa kahibalo mapukaw ngadto sa aksyon, ug unya, sa katapusan sa iyang paningkamot, ibutang ang bunga niini sa kasingkasing. Ang una mao ang kuryosidad; ang ikaduha mao ang pagbati sa kamatuoran sa nagkalain-laing lebel. Naglakip kini sa nagkalain-laing lebel sa pagtuo ug nagkalain-laing porma sa kawalay pagtuo, sama sa: kasiguruhan, pagduha-duha, posibilidad, kawalay pagtuo, pagdumili, kalibog ug uban pa. Ang kalainan niini makita dayon sa sinugdanan pa lang, kay kinsa bay gipang-antos sa kawalay pagtuo o pagduha-duha, o nagpadayon sa pagdumili sa kamatuoran? Usa ka tawo nga niliko gikan sa Dios, nga mao ang Kamatuoran. Labaw pa, giunsa man niya mailhan ang kamatuoran kon ginabug-atan siya sa mga kahanginan? Bisan pa man kon magpaningkamot ang ingon nga tawo sa mga siyensya, mapangutana kung tinuod ba gayud ang iyang kuryosidad. Gibuhat ba niya ang tanan tungod sa gugma sa kamatuoran, o tungod lang sa katungdanan ug alang sa ubang langyaw nga motibo? Labaw pa, makita nato kung unsa ka gamay ang iyang hilig sa kamatuoran, ug unsa ka gamay ang iyang abilidad o tinguha nga malingaw niini, pinaagi sa iyang kinaiyanhong katamaran, iyang pagdumot sa mental nga paningkamot, ang pagdominar sa iyang imahinasyon, ug ang iyang pagka-walay seryoso. Kinahanglan hatagan og partikular nga pagtagad ang kusog sa pagtuo sa kamatuoran. Ang pagtuo mao ang resulta sa kamatuoran nga misulod sa kasingkasing. Ang kasingkasing nga nagpuyo sa bakak dili motugot nga mosulod ang kamatuoran. Busa, adunay ba ang usa ka makasasala nga dili matandog nga pagtuo mahitungod sa kamatuoran? Dili; sa labing gamay, tungod sa kanunay nga mga pananglitan kung unsa kadali ang usa ka

tawo molukso gikan sa usa ka hugpong sa mga prinsipyo ngadto sa lain, mahimo natong masuspetsahan ang kabaliktaran. Labaw pa, asa man ang bunga sa ingon nga pagtuo, kung aduna man gani? Ug usab, unsa man ang kahulugan nga ang usa ka tawo nga naliso gikan sa maayong dalan nga iyang gisundan dali ra kaayo nga mawala kaniya ang daghang pagtuo sa iyang kasingkasing, ug hingpit nga dili na niya kini mabalik hangtud nga mobalik siya sa iyang daang dalan? Dugang pa, asa pa kaha nagagikan ang kakulang sa kadasig sa pagbarug alang sa kamatuoran, kon dili gikan sa kahuyang sa pagtuo? Gikan sa ingon nga mga kamatuoran, mahimo natong konkludon sa kinatibuk-an nga ang mga makasasala adunay pipila ra o walay gani dili matandog nga pagtuo.

Lahi kaayo ang kahimtang alang sa mga mibulag gikan sa kangitngit sa sala paingon sa kahayag sa Dios. Ang kauhaw sa kamatuoran, masulti pa nato, mao ang ilang labing unang tinguha; ang Pulong sa Dios kanunay nga naa sa ilang mga ngabil ug sa ilang hunahuna. Kinsa bay nakahibalo sa ka-amumon sa kamatuoran nga labaw pa kanila, kay nagpuyo man sila sa kamatuoran? Wala silay bisan gamay nga pagduha-duha o kawalay pagtuo; sa kasukwahi, ang gahum sa pagtuo nakatanom sa ilang tibuok pagkatawo, mao nga ang ilang nahibal-an dayon nila gamiton sa buhat, ug andam silang ihatag ang ilang kinabuhi alang sa kamatuoran—ug buhaton nila kini kon kinahanglan.

Idugang pa nato ang usa ka dugang nga obserbasyon. Ang pagbati sa kamatuoran—ang abilidad sa kasingkasing, nga walay tabang gikan sa gawas, sa pag-ila sa tinuod nga han-ay sa mga butang ug sa ilang tinuod nga kinaiya—usa ka kapasidad nga anaa sa kina-iya sa tawo; sa una, kini hingpit nga napugngan, samtang sa ikaduha kini mabuhi, molig-on pa ug sa katapusan ipadayag ang tanang gahum niini. Busa, pinaagi sa usa ka hunahuna lang, mailhan nila ang igsoon, kaaway, higala, ilang mga anak, ang husto nga tawo, ug unsaon paglihok sa bisan unsang kahimtang.

Ang praktikal nga pagbati mao ang mga lihok sa kasingkasing nga suod kaayo nga nalangkit sa kalihokan sa kabubut-on, usahay kini gipukaw, usahay mosunod niini. Aduna, aron isulti, duha ka matang: pagbati sa kaugalingon (egoistiko), nga pareho nga makalipay ug dili makalipay, ug lain-laing pagbati ngadto sa mga tawo, nga maayo ug dautan (simpatiyang pagbati). Ang unang klase naglangkob sa: kasatisfaksyon sa kaugalingon o pagdumot sa kaugalingon, pagpanghambog sa kaugalingon, pagpahiubos sa kaugalingon, garbo, pagpasigarbo ug uban pa. Ang ikaduha naglangkob sa pagkawalay pagtagad, diin motungha, sa usa ka bahin, ang pagrespeto, pakig-atbang, pag-ambit sa kalipay, simpatiya, pagbasol, pagpasalamat, pagkahigala ug uban pa; ug sa pikas bahin, ang pag-inggit, schadenfreude, pagpanimalos, kasuko, pagdumot, pagdumot, pagpanamastamas ug uban pa. Bisan pa, ang bisan unsang malungtaron nga kahimtang sa hunahuna magbilin ug lawom nga marka sa kalag, mao nga kini motunog sa kasingkasing ingon usa ka pagbati sa pag-uyon kung maayo ang kahimtang sa hunahuna, ug sa dili pag-uyon kung dautan kini. Karon dayon klaro kung unsa kini nga mga pagbati ang angay nga naa sa mga maayong Kristohanon ug sa mga dautang makasasala. Ang mga una kinahanglan nga adunay tanang maayong pagbati sukad sa sinugdanan sa ilang pagpanaw; kung dili man hingpit nga natuman, unya bisan pa sa porma sa binhi. Pinaagi sa paningkamot ug pagpaningkamot, ilang gipagawas kining mga maayong pagbati gikan sa mga gapos sa pagka-makasarili, gipahapsay kini, ug gipalambo kini sa ilang mga kasingkasing. Ang Apostol miingon kanila: *'Isul-ob ninyo… ang kalooy, pagkamaayo*, *pagpaubos*, *… pagkamapainubsanon'* (Col. 3:12) – ug uban pa. Ang bisti sa espiritu mao ang pagbati nga naglibot niini. Sa bahin sa makasariling pagbati, dili masulti nga kini dili motumaw, labi na sa sinugdanan; apan kini dili hatagan og kusog, usa ka supak nga lihok ang gitukod batok niini, mga lakang ang gihimo aron palagson kini, ug sa tinuod, kini palagson gikan sa kalag matag kini motumaw. Ang mga buhat sa pagkamaayo, paningkamot ug pag-ampo sa katapusan mapugngan kini ug itamga sa ilang lugar ang mga pagbati nga supak niini. Ang tibuok butang nagbarug sa pagpanudlo sa maayong pagbati sa kasingkasing, kay ang anaa sa kasingkasing anaa sa atubangan sa Dios.

Ang walay pagtagad nga makasasala wala'y ingon nga pag-ila. Tungod kay iyang gisurender ang iyang kinabuhi sa ordinaryong dagan sa mga panghitabo, ang iyang mga pagbati—maayo man o dautan—motubo ug motamnan sa iyang kasingkasing nga mag-uban, nga wala niya mabantayi, ug maghimo og sagol nga usahay katingalahan kaayo. Mopagawas sila gikan sa iyang kasingkasing sa ilang kaugalingong paagi kon moabot ang higayon, nga walay bisan unsang han-ay o pamaagi. Tungod kay wala siyay kadasig alang sa pagkaputli sa pagbati sa iyang kasingkasing, wala siyay paningkamot nga hatagan ug labaw nga gahum ang maayong pagbati, kundili biyaan na lang niya kini sa ilang kaugalingon ug, sa kadaghanan, iyang baliko kini uban sa mga dautang pagtuo ug mga pagbati. Base niini, ang ilang moral nga bili halos walay bili. Sa kasukwahi, ang iyang makasariling pagbati nagpuyo sa kahiladman sa iyang kasingkasing ug naghimo didto

og permanente nga puloy-anan. Masulti pa gani nga walay bisan usa ka gutlo nga wala siyay gitago sa iyang kasingkasing—bisan kalipay sa kaugalingon o, kon kini mawala, pagpasangil sa kaugalingon ug uban pa. Pinaagi lang sa tsamba nga kini mapugngan sa iyang kasingkasing, nga kasagaran mahitabo tungod sa kusog nga pagbuto sa natural nga pagbati sa gugma alang sa pamilya ug mga higala.

Aduna usab, taliwala sa praktikal nga pagbati, usa ka espesyal nga kapasidad: sa usa ka bahin, aron matilawan ang katam-is sa klarong pagkamaayo; sa pikas bahin, aron maila sa kasingkasing ang natago nga pagkamaayo, nga walay tabang gikan sa gawas. Ang duha niini, kutob sa ilang pagpasabot sa espirituhanong pagkahingpit, dili mahimong maglungtad sa ilang pagkaputli sulod sa usa ka makasasalaon nga kasingkasing, kondili sa maluya nga mga landong o gagmay nga pag-uyon sa balaod. Sa usa ka maayong Kristohanon, kining abilidad anaa sa tibuok niyang kusog. Kinsa pa kaha ang mas makahibalo sa kaanyag sa pagkamaayo kaysa kaniya? Labaw pa, kanunay niyang maila ang pagkamaayo ug pagkadautan sa mga buhat ug kasingkasing sa uban pinaagi sa direkta nga espirituhanong pagsabot.

Ang mga estetiko nga pagbati mao ang mga paglihok sa kasingkasing nga motumaw niini tungod sa impluwensya nga gihimo sa usa ka partikular nga klase sa butang, nga gitawag nga 'elegante' o 'matahum'. Dinhi, ang kasingkasing malingaw sa butang tungod lang kay maayo kini sa kaugalingon; kini makapahimuot ug makalipay nga walay partikular nga kalabotan sa atong personal nga interes. Ang kakayahan nga nagpaluyo niining mga pagbati gitawag nga panlasa. Ang lain-laing pagbati niini nagdepende sa kinaiya sa mga butang, apan lisod kaayo kini hubiton ug ilain ang usa sa lain; busa gikuha ang ilang mga ngalan gikan mismo sa mga butang ug nailhan kini nga pagbati sa elegante, sa sublima, ug uban pa. Dugang pa, adunay mga kalainan sa pagbati sa katahum sa usa ka pintura, usa ka estatwa ug uban pa. Ang 'elegante' kasagaran nagtumong sa malampuson ug makapahinganghang pagpadayag, sa usa ka sensoryo nga porma, sa usa ka espirituhanong butang—mao kana, mga hunahuna, pagbati, mga hiyas ug mga pagbati. Klaro nga gamay ra ang kahinungdanon sa gawasnong aspeto dinhi; ang labing importante mao ang sulodnong aspeto—ang gipadayag. Sumala sa kalainan sa sulod nga sulod, kinahanglan usab nga maila ang kalainan sa mga panlasa. Aduna'y duha ka matang: ang usa tinuod, nga nagahigugma sa husto nga sulod sa elegante; ang usa bakak ug , nga nagahigugma sa dili husto nga sulod niini. Karon ang pangutana mao: unsa ang husto ug unsa ang dili husto nga sulod sa elegante?

Unsa ang ideya o pagbati sa katahum? Kini usa ka paghinumdom sa nawala nga paraiso, o usa ka pagtilaw sa umaabot nga Gingharian sa Langit. Kung ang mga buhat sa arte gihimo ubos sa giya niining pagbati, dinhi makita ang gigikanan sa ilang sulod! Ihulagway ang makaparadiso, balaan, ug langitnon. Usba kini nga masubo nga kalibutan ngadto sa ganghaan sa langit pinaagi sa imong arte. Kung ang usa ka tawo napalibotan sa tanang kilid sa mga butang sa kalibutan, nga tungod niini malimot siya sa langit – ang iyang tinuod nga yutang natawhan – paliboti siya sa ingon nga mga buhat sa arte nga magpahinumdom kaniya niini, sama sa gibuhat sa uban nga nagpuyo sa lain nga nasud, nga naglibot sa ilang kaugalingon sa mga hulagway sa ilang siyudad, balay, ginikanan ug uban pa. Ang kalibutan, binuhat sa Dios, napuno sa mga pagpakita sa mga kinaiya sa Pagkadivino, apan didto kini naglungtad sa ingon ka kadako ug kalapad: tipuna kini sa usa ka gamay nga luna ug ipakita kini sa maampingong panan-aw sa usa ka maluya nga tawo pinaagi sa pagpintal o musika. Usab, unsa ang angay nga palambuon sa usa ka tawo sa sulod sa iyang kalag niining kinabuhiha? Balaan ug langitnong mga kinaiya. Busa, pasagdi siyang tabangan sa panagway sa gawas niining mga disposisyon, aron mas malampuson pa niyang matamnan kini sa iyang kaugalingon. Gikan niini tanan, klaro nga ang nag-unang hilisgutan sa maayong arte kinahanglan mao ang mga butang sa espirituhanong kalibutan. Walay duhaduha nga ang gawasnong porma kinahanglan mohaom niini. Apan kon ang mga pagbati—ilabi na ang mga makaruhanon—ihulagway sa ilang kinaiyanhong kawalay-hiya ug makadani nga mga porma, o kon ang maayong mga hilisgutan ihulagway apan sa mga porma nga dili angay kanila: sa ingon ana nga kaso, ang maayong arte nabaliko. Sayon na karon ang paghukom tali sa tinuod ug bakak nga panlasa: ang tinuod nga panlasa malingaw sa mga hilisgutan nga nagpadayag sa espirituhanon, moral, ug banal nga mga kalibutan; ang baluktot nga panlasa malingaw sa mga hilisgutan nga naglarawan sa mga pagbati o kasagaran gisagulan sa pagbati ug nagpadako niini.

Makita gyud kung unsa ka baluktot ang panlasa sa usa ka makasasalaan pinaagi sa kahimtang sa iyang kalag, nga napuno sa mga pagbati ug gisumite sa mga kahilayan. Wala siyay makita nga katahum sa espirituhanon. Dili siya walay kalipay nga usahay motan-aw sa mga espirituhanong pintura, apan kon kini napuno sa iyang kaugalingong espiritu; ingon usab, andam siya maminaw sa kantada sa simbahan, apan kon kini adunay mga motif nga puno sa pagbati. Makakaplag siya og kakapoy bisan asa siya dili makasugat og

mga butang nga susama sa iyang espiritu. Ug, sa pikas bahin, unsa ka husto ang panlasa sa usa nga nagkinabuhi sumala sa espiritu ni Kristo! Sa sulod niya ug sa kalibutan nga naglibot kaniya, gikaligtaan niya bisan ang landong sa mga pagbati; iyang gisukol ug gikaligtaan kini. Sa laing bahin, sama sa iyang paningkamot sa sulod niya nga mabati ang pagkabalaan, ingon usab siya ganahan motan-aw lamang sa mga balaan nga butang sa kalibutan; ug sa diha-diha nga masugat niya kini, siya ra ang makahibalo sa hingpit nga bili ug pagkahingpit niini.

Busa, ang sala nagbaliko sa mga butang nga matahum ug sa panlasa mismo; sa kabaliktaran, ang Kristiyanismo nagpahiuli sa katahum ug nag-ayo sa panlasa. Sama sa gingharian sa kahibalo, ang sayop nga direksyon sa pangatarungan nagbaliko sa hunahuna, ug ang sayop nga direksyon sa kabubut-on nagbaliko sa konsensya, ingon usab dinhi, ang sayop nga direksyon sa panlasa nagbaliko sa espirituhanong mga pagbati.

(e) Mahitungod sa ubos, sa mga sensorial-hayop nga pagbati

(e) Mahitungod sa mas ubos, sensoryo-hayop nga mga pagbati

Ang mga pagbati sa labing ubos nga lebel naglakip sa kalit nga paglihok o pagbati sa kasingkasing (affectus), nga nagapatay sa independyenteng kalihokan sa rason ug sa kabubut-on ug kauban sa espesipikong mga kausaban sa lawas. Sa kadaghanan, kini nga mga emosyon, nga motumaw sa ubos nga bahin, resulta sa dili gilauman nga kagubot sa egoistikong pagpanalipod sa kaugalingon, bisan pa sa mga kahimtang nga paborable o dili paborable niini. Busa, usahay kini tanan giisip nga gikan sa hayop-senswal nga bahin sa tawo. Giklasipikar kini sumala sa ilang makaguba nga epekto sa mas taas nga mga kakayahan sa tawo. Busa, ang uban nagpalabo sa kalinaw sa hunahuna, sama sa: katingala, kahibulong, hingpit nga pagtagad, ug kahadlok; ang uban nagpaluya sa kabubut-on, sama sa: kahadlok, kasuko, ug kadasig; ug ang uban pa, sa katapusan, gipang-antos ang kasingkasing mismo, nga usahay malipayon ug masigla, unya malungkot, masubo, masuko ug masinupak, unya puno sa paglaum ug kawad-on sa paglaum, unya mapan-aw ug puno sa pagbasol, o bisan pa gani masamok nga walay hinungdan tungod sa pagduhaduha. Mamatngon kita sa ilang kaugalingong mga ngalan kung unsa sila ka dautan sa tawo; labi na gayud nga angay silang mailhan ingon ana kon susihon ang ilang mga lihok. Mosaka sila sa pagdaot sa tinuod nga mga kinaiya sa tawo—ang pagkahibalo ug pagbuot sa kaugalingon—ug ang ilang sangputanan hapit kanunay usa ka dili natural nga kahimtang sa lawas. Kini mga masakiton nga kagubot sa tibuok pagkatawo. Kini ra unta makapahinumdom nga ang ilang angay nga puwesto anaa lamang sa usa ka makasasala nga tawo. Ang mga sakit angay i-atribusyon sa tinubdan sa sakit. Ug sa tinuod, samtang sa usa ka makasasala nga tawo gipugngan ang mas labaw nga espirituhanong pagbati ug napakyas ang emosyonal, ang mas ubos nga mga instinto naglagot sulod kanila sa tibuok kusog. Napadali kini sa pagkawala sa pagpugong sa kaugalingon, sa pagsuko sa kinatibuk-ang pagdani sa mga kahimtang, ug sa kakulang sa abilidad sa pagdumala sa gawasnon o sulodnong mga buluhaton—nga mao ang kanunay nga kinaiya sa usa ka makasasala nga tawo. Dugang pa, ang kaguliyang sa pangatarungan ug kabubut-on, nga nangaluya na, naghimo kanila nga dali ra mapailalom sa gahum sa mga dili gilauman nga kapakyasan ug samok. Sa katapusan, ang paghari sa usa ka buang nga imahinasyon, nga nagpalayo sa atensyon ug nagpukaw sa mga tinguha, dali usab makapaguol sa kasingkasing. Ang makasasala, ingon pa gani, dili malikayan nga naa sa kahimtang sa kanunay nga kabalaka. Walay kusog siya aron mapanalipdan ang iyang kaugalingon gikan sa ilang dautang impluwensya. Usahay kahadlok, usahay kalipay, usahay kasubo, usahay kaulaw, usahay kasubo sa kasingkasing, usahay pagpanamastamas, o bisan unsang emosyon ang walay hunong nga nagkaguliyang ug nagasamad sa iyang kalag. Ang kinabuhi sa makasasala sama sa agianan nga puno sa mga tunok, bisan pa sa hayag nga kahimtang sa gawas. Walay pulos nga ang uban maghimo og mekanikal nga tambal batok sa mga pagbati o maghisgot og usa ka luwas nga tunga-tunga. Walay kaluwasan gikan niini kung wala'y pag-ayo sa tibuok espiritu sa tawo, kay kini mao ang ebidensya ug sangputanan sa kagubot sa atong pagkatawo. Ibalik ang pagkahingpit sa pagkatawo – ug mohunong ang dautang pagbati.

Sa tinuod nga Kristiyanismo, kini nga pagkahingpit gibalik pinaagi sa paglihok sa grasya sa Dios, nga sa pag-abot niini, mapatay ang mga pagbati. Ang usa ka Kristohanon nga molakaw sa iyang dalan sumala sa angay, sa katapusan makab-ot ang matam-is nga pahulay ug usa ka dili matandog, lig-on nga kalinaw nga dili samokan sa bagyo sa mga pagbati. Aduna usab dinhi kasubo, apan dili ingon ana nga klase; aduna'y kalipay, apan lain nga klase; aduna usab kasuko, kahadlok, kaulaw, ug uban pang emosyon nga pareho sa mga pasyon sa ngalan, apan lahi kaayo ang ilang kinaiyahan, ug lahi usab ang ilang gigikanan; mosubang pa gani kini gikan sa lain nga gahum, kay kini gipakita sa kasingkasing gikan sa espiritu, ug dili gikan sa hayop nga bahin. Walay pulos ang giingon nga: dili angay tangtangon ang mga pagbati, kondili pabug-aton lang kini. Pareho ra

kini sa pag-ingon nga: dili angay tuslokon pag-ayo ang kasingkasing sa usa ka lason nga pana, kondili sa ibabaw lang. Dili, ang masigasig nga mahigugma sa moral nga pagkahinlo, uban sa tabang sa grasya sa Dios, nakigbisog batok niining mga kaliwatan sa dautan, gipugngan kini ug sa katapusan malampuson sa hingpit nga pagpatay niini. Gipamatud-an kini sa mga lagda sa mga asketa ug sa paghulagway sa kahimtang sa mga hingpit na, sama sa makita sa mga santo. Busa, mao kini ang angay nga mahitabo, kay sa pagdumili sa kaugalingon, ang pagka-tawo gipapas, ug ang tuyo nga laglagon ang hayop nga kinaiya natukod. Tungod niini, ang mga basihanan sa mga pagbati gipahuyang sukad pa sa sinugdanan. Unsaon man, busa, nga magpadayon pa ang mga pagbati? Giingon: kung mao kini, nan usa ka bugnaw nga kawalay-kinabuhi, usa ka buang nga disyerto, ang mabilin sa kalag. Tinuod kini tingali sa kalag sa usa ka Stoiko, apan dili sa usa ka Kristohanon nga gipanalanginan sa Diyos. Alang sa ingon nga tawo, masulti tingali: pugngi lang ang mga pagbati pinaagi sa Kristohanong paagi, ug ikaw mismo makakaplag unsay mabilin didto; apan hibaloa nga dili kini usa ka disyerto.

Busa, bisan sa ilang makalilimos nga mga gahum, hingpit nga supak ang tinuod nga Kristohanon ug ang makasasala nga tawo. Sa una, ang labaw nga mga gahum anaa sa hingpit nga kusog; ang mga gahum sa kalag nagsilbi nga pagpalapad niini o usa ka aplikasyon sa tinuod nga kinabuhi, samtang ang ubos napalong. Sa ikaduha, sa pikas nga bahin, ang ubos nga mga gahum anaa sa kusog, ang labaw napalong, ug ang tunga-tunga napakyas. Pareho usab kini magamit, busa, sa tanang gahum sa atong sulod nga kalibutan. Kung ang usa adunay ulo, ang usa adunay mga tiil. Ang usa hingpit nga naa sa Dios ug nagkinabuhi pinaagi sa espiritu, nga gipatay ang ubos nga bahin ug gisakop ang tunga-tungang bahin sa iyang kaugalingon; ang usa pa naa sa gawas sa Dios, sa senswal ug hayop nga kalibutan, nagkinabuhi pinaagi sa pantasya, gilukso-lukso sa mga tinguha, ug napildi sa mga pagbati, nga ang espiritu napalong ug ang kalihokan sa kalag nabali.

4) Ang pagtan-aw sa lawas

Ang labing hait, labing klaro ug pinakasinaw nga kalainan tali sa usa ka tinuod nga Kristohanon ug sa usa ka tawo nga ulipon sa sala gipadayag sa paagi sa ilang pagtratar sa ilang kaugalingong lawas. Tan-awa ang kinabuhi sa bisan kinsang santo ug makit-an nimo nga ang sinugdanan sa ilang pagbalik ngadto sa Dios, o ang ilang unang mga buhat sa debosyon, gimarkahan sa pag-antos, kakapoy ug pagkahuyang sa unod. Sa laing bahin, ang usa ka tawo nga nagkinabuhi sa sala naghatag og sobra nga pag-atiman ug nagatugot sa iyang unod, ug dili niya kini mapugngan sa bisan unsa o pasakitan sa bisan unsang paagi. Mao kana ang kinatibuk-ang kinaiya sa pagtan-aw sa lawas sa duha ka kahimtang. Sa kinatibuk-ang hulagway, mao kini ang mosunod.

Ang lawas mao ang labing duol nga instrumento sa kalag ug ang bugtong paagi nga kini nagpadayag sa iyang kaugalingon sa gawas niining karon nga kalibutan. Mao kini ang orihinal nga katuyoan niini. Busa, sa iyang kinaiyahan, hingpit kini nga angay sa gahum sa kalag. Bisan pa niana, ang lawas nagpabilin nga usa ka butang nga gawas sa kalag—usa ka butang nga kinahanglan bulagon sa kalag gikan sa kaugalingon niini ug, samtang giisip kini nga kaugalingon niini, dili kini pagahiuson sa kaugalingon niini.

Sa dihang nahulog ang tawo, ang kalag nahuyang, nawala ang kontrol sa kaugalingon, milugsong sa unod ug nagsanong niini, hangtod nga daw sa unod na lang kini nakamatikod sa kaugalingon. Sa diha nga nahitabo kini nga panaghiusa sa hunahuna ug sa unod, ang dili malikayan nga sangputanan mao ang pag-ila sa kaugalingon ug sa tanang panginahanglan sa unod, ug sa tanang instinktibong tinguha nga motumaw sa kinabuhi sa hayop; ug, sa samang higayon, ang pagpasagad sa mga panginahanglan sa espiritu, tungod kay ang unod ug ang makalaut nga tinguha mas masinati. Sa diha nga giisip nga kaugalingon ang mga panginahanglan sa lawas, nahimong kinahanglan nga matubag kini uban sa pag-atiman, nga walay pagtagad sa espiritu. Ang kanunay nga pagtagbaw nagmugna og mga hilig sa unod ug nakapalong sa katugbang, supak nga pagkahingpit sa espiritu. Sumala k , aduna kitay ka daghan nga instinktibong pwersa kutob sa kadaghan sa mga gimbuhaton sa lawas, ug kining ulahi mahimong ihap, sa kadaghanan, nga lima, mao ang: ang mga gimbuhaton sa mga organo sa pagbati, lihok, pagpakigsulti, nutrisyon ug ang sekswal nga mga gimbuhaton – sumala niini nga ulahi nga mga gimbuhaton nga ang mga hilig nga naporma sa kalag pinaagi sa dili rasonableng pagtagbaw sa ilang mga panginahanglan mahimong iklasipikar.

Busa, ang mga organo sa pagbati nagmugna og usa ka instinkt o panginahanglan nga gamiton kini. Ang pagtuman niining panginahanglana nagmugna sa mosunod nga mga hilig: usa ka kauot sa mga sensasyon, katamaran, pagpalipay sa pagbati, ug pagkalibog. Kining mga hilig, kon masal-ot na, makaguba sa pagtagad ug pagpugong sa kaugalingon sa hunahuna.

Gikan sa mga organo sa lihok motumaw ang panginahanglan sa lihok, ug gikan niini, mosunod ang hilig padulong sa independyenteng kalihokan, ang tinguha sa gawasnong kagawasan, kaugalingong kabubut-on ug kawalay pagpugong sa kaugalingon. Kini nagkuha sa kagawasan sa espiritu.

Ang mga organo sa pagsulti nanginahanglan nga mapalihok o mapukaw. Busa motungha ang pagkasarit-sulit, kataw-anan nga binuang, walay pulos nga istorya, ug mga biro. Kini nagpahilom sa sulod nga pulong sa espiritu – ang pag-ampo.

Gikan sa instinktong nutrisyon motumaw ang senswalidad, pagka-walay buhat, pagka-gluton, katamaran ug pagka-walay buhat. Kini nagkuha sa kusog sa espirituhanong kalihokan.

Ingon nga resulta sa dili husto nga pagtagbaw sa sekswal nga tinguha, mosubang ang mosunod: ang tinguha sa pagpahimuot, pagka-dandy, pagka-walay seryoso, ug ang mga tinuod nga pagbati sa kawalay dungog. Gikawat nila sa espiritu ang iyang kaugalingong pagkabubut-on ug pagkawalay pagbati.

Ang bisan kinsa nga patas nga tig-obserba sa iyang kaugalingon dali dayon maila ug masabtan kini tanan sa sulod niya; labi na gayud ang usa ka tawo nga nagtutok sa sulod sa iyang kaugalingon ubos sa impluwensya sa grasya sa Dios. Klaro niyang makita ug mabati nga siya napugos, sama sa gibutang sa kadena, sa mga makalupigan nga tinguha ug hilig nga wala magtugot sa iyang espiritu sa kagawasan sa paglihok subay sa kinaiyahan niini; ug sa mas lawom nga pagtan-aw, iyang nasuta nga kini naggikan sa unod—ug labi na sa dili rasonableng pagtagbaw sa mga tinguha niini. Sa pagkahukom niyang usbon ang iyang kaugalingon sa tanang aspeto ug, ingon niini, ibalik ang kagawasan nga angay sa espiritu, gusto niyang limitahan kining mga panginahanglan pinaagi sa matinahuron nga pagtagbaw niini—pananglitan, pinaagi sa hapsay nga pagkaon, tulog, ug uban pa; apan ang mga hilig nga naporma nahimong hugot kaayo ang pagkaporma, o nakahimo og sensitibo kaayo nga koneksyon sa iyang mga organo sa lawas, nga bisan ang pinakagamay nga lihok niining mga organo mopabuhi sa hilig ug makadaot sa espiritu; pananglitan, ang gamayng paglihok sa mga sentido mosangpot sa pagkawala sa pokus sa hunahuna ug pagkawala sa kaugalingong kalinaw, samtang ang pagkaon hangtod mabusog mosangpot sa kabugnaw sa espiritu ug katamaran, ug uban pa. Busa, sukad pa sa sinugdanan, iyang gihimong lagda sa iyang kaugalingon nga pugngan ang mga organo sa lawas, aron ang mga hilig nga naporma pinaagi niini dili mapukaw, ug aron ang espiritu makab-ot ang kagawasan sa pagpanumbalik sa mga pagkahingpit nga angay kaniya. Busa, ipataw ang mga pagpugong sa mga pagbati—pinaagi sa pag-inusara—aron matukod ug mapadayon ang pagmatngon ug kalinaw sa kaugalingon, diin nagbarug ang kusog sa espiritu;

sa lihok – pinaagi sa regular nga paningkamot ug pagsunod, aron maibalik ang kagawasan sa espiritu;

sa mga organo sa paglitok – pinaagi sa hilom, aron mabanhaw ang sulod nga pulong, o ang pag-alsa sa hunahuna ngadto sa Dios sa pag-ampo;

sa mga organo sa nutrisyon – pinaagi sa pag-ayuno, kawad-on sa tulog ug paghigda sa yuta, aron mapreserbar ang kusog sa espiritu;

sa mga organo sa sekswalidad – pinaagi sa pagkamatinahuron ug pagka-celibato, aron matukod ang kawalay-pagnanasa sa sulod sa kaugalingon.

Mao kini ang hinungdan nganong ang tanan nga mga balaan sa Dios, walay eksepsyon, nagkinabuhi sa hugot nga pagka-asketa! Kung wala kini, imposible nga limpyohan ang espiritu, ibalik kini ug ipadayag kini sa tanang kaugalingon nga gahum niini. Mao kini ang gikinahanglan nga dalan paingon sa kagawasan niini. Sa diha nga mapul-an na ang unod, didto makagawas ang espiritu gikan niini. Busa, bisan kinsa nga nagpahimulos sa kaugalingon uban sa paglaum nga makab-ot ang pagkahingpit sa espiritu nga walay hugot nga pagtratar sa lawas, sama sa usa ka tawo nga magpaningkamot sa pagdala og tubig sa salaan, o pagdakop sa hangin gamit ang kamot, o pagsulat og mga pulong sa ibabaw sa tubig. Kini usa ka walay pulos ug buang nga paningkamot, diin ang makuha sa usa ka gutlo mawala dayon sa sunod. Alang sa mga balaan sa Dios, ang lawas nahimong tinuod nga instrumento alang sa mas hataas nga katuyoan. Pinaagi sa paggasgas sa lawas, ilang gipapas ang pagkabuta sa espiritu. Katingalahan kini nga giisip nila ang lawas, o ang kinabuhi sa hayop, ingon ba, nga usa ka langyaw nga butang; mao nga sa dihang matulog na sila, moingon sila: 'Lakaw, imong asno...' Nagpasabot kini nga ang ilang lawas nabulag sa ilang pagkatawo ug ang panaghiusa sa ilang hunahuna niini mihunong.

Unsa ka klaro karon ang panginahanglan sa usa ka masipit, masubo, ug makasul-ob-krus nga dalan paingon sa kaluwasan! Atong masinati kini sa matag hugna sa atong kinabuhi. Kinahanglan pugngan ang lawas pinaagi sa pisikal nga paningkamot: kung dili, walay pulos ang tanang paningkamot. Ang sulod nga kalihokan sa imahinasyon, mga tinguha ug mga pagbati nga mosunod niini—kini nga walay hunong, gusot

nga kalihokan—kinahanglan pugngan pinaagi sa hugot nga sulod nga pagbantay. Ang mas labaw nga kalihokan sa gahum sa kalag kinahanglan itul-id pinaagi sa espirituhanong mga buhat: pagbasa ug pagpamalandong, mga maayong buhat ug pagsimba. Sa katapusan, ang espiritu kinahanglan ibalik o pasig-ulon pinaagi sa pagkontemplar sa Dios, pag-ampo, ug pag-apil sa mga sakramento. Kining tanan mga lisod ug makapalinggaw nga paningkamot! Busa, ang dili matangtang nga kinaiya sa tinuod nga Kristohanong kinabuhi mao ang pagpanarbaho, pag-ascetismo, ug kusgan, makapalinggaw nga paningkamot.

Nagtapos na dinhi ang atong pagtan-aw sa mga prinsipyo sa Kristohanong kinabuhi ug kalihokan. Klaro na karon nga ang natural nga mga prinsipyo sa moral nga kinabuhi, nga napaluya ug nauyogon tungod sa Pagkahulog, gibalik sa Balaang grasya sa gingharian sa atong Ginoong Jesu-Kristo. Niining buhat nga puno sa grasya, ang usa ka tawo nabahin sa sulod niya, o ang kahayag gibulag gikan sa kangitngit sa iyang sulod. Samtang nagpadayon ang panahon, ang kangitngit nagkagamay, ang kahayag nagdako ug misaka, ug samtang kini nagkakusog, kini nagpahawa sa kangitngit, nga ang gingharian mahimong gamay ra kaayo nga hapit dili na mabatyagan. Ang tawo moabot *'sa sukod sa hingpit nga pagkatawo ni Cristo'* (Efe. 4:13).

'Kay kini akong gisulti ug gipamatud-an sa Ginoo, nga kamo dili na maglakaw sama sa paglakaw sa uban pang mga Hentil, sa kawalay pulos sa ilang hunahuna—nga nangitngit ang ilang pagsabot, nga layo sa kinabuhi sa Dios tungod sa ilang pagkawalay-hibalo nga naa kanila, tungod sa pagkatig-a sa ilang kasingkasing. Tungod kay nahulog sila sa pagkawalay paglaum, ilang gipasagdan ang ilang kaugalingon sa pakighilawas, ug nagbuhat sa tanang matang sa kahugawan uban sa kahakog. Apan kamo wala makaila kang Cristo sa ingon niini: kon kamo nakadungog gayud kaniya ug natudloan kaniya, ingon sa kamatuoran nga naa kang Jesus—nga kamo magwagtang sa inyong daang pagkatawo, sumala sa inyong kanhing pagkinabuhi, nga nadaut tungod sa limbongong mga tinguha; ug kamo pagabag-ohon sa espiritu sa inyong huna-huna, ug suotan ang bag-ong pagkatawo, nga gimugna sumala sa Dios sa pagkamatarong ug pagkabalaan sa kamatuoran" (Efe. 4:17–24).

IV. Ang mga sugo ug lagda sa kinabuhi nga may kalabotan sa usa ka Kristohanon isip usa ka Kristohanon

Dinhi gipakita ang kinabuhi sa Kristohanon kung unsa kini angay nga mahimong, ug gipahimutang ang mga lagda nga angay sundon sa usa ka Kristohanon aron kini tinuod gayud nga mahitabo. Ang mga lagda alang sa kinabuhi sa Kristohanon mao ang mga sugo sa Ginoong Jesu-Kristo, nga iya gisaaran nga tumanon ug gisaaran nga sundon sa pagbunyag. Adunay duha ka matang sa ingon nga mga lagda, o mga sugo: ang uban nagmando kung giunsa sa usa ka Kristohanon ang angay buhaton isip usa ka Kristohanon, bisan unsa pa man ang ilang kahimtang o relasyon; samtang ang uban nagpakita kung giunsa sa usa ka Kristohanon ang angay puyo ug buhaton sa nagkalain-laing kahimtang ug relasyon nga iyang masulod sa tibuok niyang kinabuhi karon.

Ang ikaduha dili lain kondili ang aplikasyon sa una sa adlaw-adlaw nga kinabuhi sa usa ka Kristohanon. Busa, kini nga ikaduhang bahin naglangkob sa duha ka seksyon: ang mga sugo ug ang mga lagda sa kinabuhi nga obligasyon sa usa ka Kristohanon isip usa ka Kristohanon.

Dugay nang nakaugat nga klasipikaron ang ingon nga mga lagda sumala sa tulo ka kategorya: batok sa Dios, batok sa isigkatawo, ug batok sa kaugalingon.

Ang unang hugpong naglatid sa mga hunahuna, pagbati, ug disposisyon nga angay buhaton sa usa ka Kristohanon sa iyang pagbalik ngadto sa Dios ug sa pag-alagad Niya.

Ang ikaduhang bahin nagtino sa kinaiya sa panag-uyon sa sulod ug sa gawas tali sa mga Kristohanon isip mga miyembro sa usa ka lawas sa Simbahan, nga kinahanglan magpuyo sa usa ka buhing panaghiusa.

Ang ikatulong hugpong naglarawan kung giunsa sa usa ka Kristohanon ang paglihok aron makalihok sa husto sa unang duha ka relasyon.

Kining tulo ka hugpong sa mga sugo ug lagda dili gibulag sa usa ka babag nga dili malabyan ug, kon ipatuman, adunay dayon nga impluwensya sa usag usa; kay ang tanang Kristohanon usa ka lawas ilawom sa ulo, si Kristo, pinaagi Kaniya kini naghiusa sa Dios nga Tatlo sa Usa. Sama sa lawas, walay miyembro nga molihok nga bulag sa uban, kondili nagpabilin ang husto nga relasyon sa Ulo ug sa ubang mga miyembro; ingon usab kini sa buhing lawas sa mga Kristohanon.

Human namo kini ipakita, nagtuo kami nga dili kami masayop kung dili namo buwagon ang mga lagda ug sugo sa nahisgotan nga mga kategorya; apan, kuhaon namo ang unang sugo isip among basihanan, unya among ipresentar ang mga lagda sa kinabuhi, nga nagpakita kung giunsa ang pipila ka mga probisyon gikan sa uban, ug ang mosunod gikan sa miuna.

Ang sinugdanan sa tanang mga sugo: *'Ako ang Ginoo nga imong Dios; ... dili ka magbaton ug lain nga mga dios gawas kanako,'* ingon sa Ginoo nga Dios (Ex. 20:2–3). Kini nga sugo naghatag kanato og duha ka katungdanan: mailhan ang Dios ug pasidunggan Siya; o sa laing pagkasulti, nagmando kini og pagtuo ug pagkamapaubsanon. Ang pagtuo ug pagkamapaubsanon naglangkob sa tanang obligasyon ug buhat nga gikinahanglan kanato may kalabotan sa Dios.

11. Pagtuo – ang basihanan sa tanan

1) Ang mga katungdanan sa pagtuo

Ang pulong nga 'pagtuo' dinhi nagtumong sa pag-angkon, o sa porma sa kahibalo sa Dios ug sa pagsimba sa Dios nga gipadayag sa usa ka piho nga paagi pinaagi sa mga konsepto ug mga pulong.

a) Ang unang katungdanan dinhi mao ang pagbaton og pagtuo, o relihiyon; mao ang pag-ila sa Dios sa usa ka piho nga paagi ug sa pamaagi sa pagsimba Niya, o sa kaugalingong relasyon kaniya, o sa tinuod, ang pagpadayon sa pag-angkon sa pagtuo… Kini nga katungdanan mao ang una nga direkta nga maila; dili kini kaayo gisugo kondili klaro kaayo nga makita sa kaugalingon; kay mao kana ang kinaiya sa espiritu sa tawo nga natural nga nagkinahanglan ug nangita sa Dios, ug nagbutang sa kaugalingon sa usa ka relasyon uban Niya nga giisip niini nga lehitim. Busa, masulti nga kini ang binhi ug punôan sa tanang katungdanan, ingon man sa tibuok relihiyoso ug moral nga kinabuhi sa tawo. Ang walay pagtuo bisan gamay usa ka tawo nga walay Dios. Walay hulagway diin kini angay unta nga naa sa santuwaryo sa espiritu; kay ang relihiyon usa ka santuwaryo nga nagasantos sa tibuok natong kinaiyahan, sama sa pagbaliko ug pagdaot niini kon kini mawala. Si San Isak nga Siryano nakamatikod og tulo ka kahimtang sa tawo: una, ang natural nga kahimtang, diin ang tawo, pinaagi sa kinaiya sa iyang espiritu, nakaila sa Dios ug nahadlok kaniya. Gikan niining kahimtanga, ubos sa pipila ka mga kahimtang, mosaka siya ngadto sa lain, nga labaw sa kinaiyahan, o puno sa grasya. Ang ikatulong kahimtang motumaw gikan sa paglubong sa tawo sa senswalidad, o sa unod, diin mapalong ang kahayag sa espiritu sulod kaniya ug matapakan sa ilawom sa mga tiil sa mga carnal nga tinguha. Ang tawo moubos ngadto sa lebel sa mga hayop, *'mahimong sama sa mga buang nga hayop ug ipa-pareho ang iyang kaugalingon kanila'* (Salmo 48:13). Dili na posible nga mabuhi uban sa ingon nga tawo. Kay giunsa man pagkontrol kaniya kung magbuhat siya og kagubot? Sa tinuod, kini ang angay gamiton sa kasagarang pulong nga 'wala siya mailhi ang Dios' ug 'wala siya kahadlok sa Dios', aron ipakita nga dili gyud makig-uban ang bisan kinsa sa ingon nga tawo.

(b) Ang obligasyon nga magtuo dili sa iyang kaugalingon usa ka paghubit sa pagtuo. Busa kinahanglan idugang nga ang usa ka tawo obligado nga dili magtuo sa bisan unsang pagtuo—sama sa pagka-bisan unsang pagtuo nga walay kalainan—kundi sa partikular nga usa ka tinino nga pagtuo: ang usa ka tinuod nga pagtuo. Kay kung ang Dios usa ug dili mausab, ug ang kinaiyahan sa tawo usa, o sa usa ka kinaiyahan, nan usa ra gayud ang tinuod nga relasyon tali sa Dios ug sa tawo; ug busa ang pagpadayag niining relasyon, o ang tinuod nga pag-angkon sa pagtuo, usa ra. Kini nga usa ka kamatuoran ang angay nga pugngan sa usa ka tawo. Kon dili, unsa may iyang pugngan? Bakak, ilusyon, pantasya. Ug unsa may pulos niini? Pareho kini sa usa ka pobre nga walay gipanag-iya, apan nagdamgo sa iyang tulog nga aduna siyay dili masukod nga bahandi. Ang bakak nga relihiyon usa ka pagpanamastamas sa katawhan. Ang nagpanghimatuud sa bakak nga pagtuo sama sa usa

ka buang nga nag-asbong tungod kay makakita siya niini o kana. Apan ang problema dili pa mahuman diha. Dinhi nagbarug ang usa ka limbong nga dili yano—sa ato pa, dili kini ang klase nga matabok lang sa katawa—kundi usa ka makaluoy, makapaguol, ug desperadong limbong; kay sa relihiyon, ang tanan naglaum nga makakaplag sa ilang katapusang kalinaw ug walay katapusang kalipay. Niining kasiguruhan, ang tanan nagkupot pag-ayo sa ilang pagtuo ug ginahigugma kini. Apan nailhan nga ang pagtago sa bakak mahimo lamang dinhi; sa pagkamatay, dali ra kaayo mahibal-an kung unsa ka lig-on ang gisaligan sa usa ka tawo isip iyang paglaum… Unsa kaha ka kahadlok ug makapaguol nga kahimtang alang sa usa ka tawo nga makamatngon unya nga nadani siya. Busa, samtang aduna pa'y panahon, samtang anaa pa kita sa dalan padulong sa usa ka matinud-anon ug dili mausab nga kahangturan.

c) Kinahanglan susihon ug kumpirmahon sa walay duhaduha sa matag usa kon tinuod ba ang pagtuo nga ilang gisunod; ug kon mapamatud-an kini nga bakak, kinahanglan nila pangitaon ang usa ka tinuod nga pagtuo nga tinuod gayud nga nagdala ngadto sa tinuod nga Dios ug walay duhaduha nga naghatag sa walay katapusang kaluwasan. Kini ingon ka kinahanglanon ug ka-dali sama sa pagluwas sa kaugalingon gikan sa kalayo... Ang Ginoo *'wala magbilin sa Iya og walay saksi'* (Buhat 14:17), ug wala usab Niya biyai ang Iyang usa ka tinuod nga pagtuo nga walay saksi; apan sa dihang gitugotan Niya nga maglungtad ang ubang pagtuo uban niini dinhi sa yuta ug, ingon sa pagkasulti, makigkompetensya niini, pinaagi niini gipataw Niya sa tanan ang obligasyon nga mosunod sa Iyang pagtuo dili tungod lang sa rason, kondili sa dili matuyok nga mga basihanan, nga tungod niini ang tanan nga uban gisalikway uban sa hingpit nga pagtuo. Pinaagi niining pagsulay, gihatagan og dungog ang pagtuo ug napreserbar ang tinuod nga dignidad sa tawo— , nga usa ka rasyonal, matinud-anon ug matinahuron nga binuhat. Ang atong pagtuo sa atong kaugalingong pagtuo—mao ang atong pagtuo sa kamatuoran sa Orthodox nga Kristohanong pag-angkon—kinahanglan nga rasyonal. Busa, ang Ginoo, aron pahuyopon ang mga tawo padulong sa pagtuo Niya ug sa Iyang pagtulon-an, miingon: *'Susihon ninyo ang mga Kasulatan'* (Juan 5:39), ug Gidasig Niya kini pinaagi sa pagwali ni Juan nga Manunubig ug sa Iyang kaugalingong mga milagro. Ang mga Apostoles usab, sa ilang pagwali, nakumbinse sa tanan ug gidani sila ngadto sa pagtuo pinaagi lamang sa paghangyo, dili pinaagi sa pwersa. Ang pagkamahugot sa pag-angkon sa usa ka tawo nagdepende niini nga pagtuo, ug, labaw pa, ang tibuok kinabuhi nga gipuy-an sa espiritu sa iyang pagtuo. Napamatud-an kini sa daghang mga pananglitan, diin klaro kaayo kung unsa ka kusgan ang pagdani sa uban sa paglihok subay sa ilang pagtuo sa diha-diha dayon nga masabtan nila ang kamatuoran niini, ug, sa pikas bahin, pila ang nagpabilin nga kampante tungod kay wala nila gihimo nga klaro kini nga pagsabot. Daghan kaayo'g rason aron susihon ug masuta kung unsang pagtuo ang tinuod nga pagtuo!

Unsaon man pagkasiguro sa usa ka tawo, ug unsaon man pag-eksamin niini? Aduna'y duha ka paagi aron buhaton kini: ang usa kay eksternal ug siyentipiko, samtang ang usa kay internal—ang dalan sa pagtuo. Kasagaran ipresentar ang una sa usa ka sistematikong eksposisyon sa teolohiya. Balido kini ug sukaranan nga gikinahanglan alang sa mga eskolar; apan klaro nga dili kini unibersal, kay sa kinauyokan niini adunay kahibalo nga dili maabot sa tanan. Bisan pa niana, kining mga siyentipikong argumento angay ipresentar uban sa kinadak-ang kalapad, kalinaw ug kumbinsing gahum, ug himoon nga magamit sa tanan, uban sa garantiya sa ilang dili matandog nga awtoridad, aron ang tanan nga makahimo sa pagsabot makasabut sa kamatuoran pinaagi niini. Dili, bisan pa man, mapakyas sa pagtan-aw nga kini nga dalan taas kaayo ug lisod kaayo, ug—nga labi pang angay timan-an—tungod kay kini nakasentro sa hunahuna, gibyaan niini ang kasingkasing sa kaugalingon niini nga mga lihok, sa kaugalingon niini nga pagka-way-way ug kagawasan. Ang dalan sa pagtuo mas matinud-anon, mas lawom, mas buhi, mas mabunga ug mas sayon maabot sa tanan. Kini usa ka pag-ampo ngadto sa usa ka tinuod nga Dios alang sa kahayag. Aduna'y tinuod nga Dios. Iyang gipadayag kanato ang Iyang kabubut-on alang sa atong kaluwasan, nga gusto Niya kini masabtan ug matuman. Karon, pinaagi sa mga hunahuna sa tawo, kini natabonan o sobra ka nagubot nga ang usa o ang lain kulang sa kusog aron makakaplag og agianan gawas niining laberinto. Sa dihang, sa taliwala niining lawom ug tinuod nga panginahanglan, uban sa usa ka paghilak, usa ka pag-agol, o kasubo sa kasingkasing, ang usa ka tawo motuyok ngadto sa Dios—ang tinuod nga Amahan sa tanang katawhan, ang Dios nga naghandum nga ang Iyang pagtuo epektibo—mahimo kaha nga dili Siya mohatag og ingon ana ka klaro nga timaan aron kumpirmahon ang kamatuoran niining pagtuo? Gipakaon Niya ang mga uwak nga nagagahuwag; pinaagi sa pag-ampo, nagpadala Siya ug ulan aron pahupayon ang kauhaw sa atong unod… apan dili kaha Siya magtudlo ug tinubdan aron pahupayon kining espirituhanong kauhaw alang sa usa ka tawo—ug sa tinuod, alang sa ilang espiritu, nga gihimo sa Iyang hulagway—nga nagahandom ug nangita nga masayud unsaon paghimaya sa Dios? Ang ingon

nga pag-ampo dili gayud usa ka pagtu-aw sa Dios, bisan pa man mahimo kini nga usa kon ang usa ka tawo, nga dili matinud-anon ug tungod lang sa kuryosidad, maghandum sa ingon nga mga timaan. Ang mga pananglitan sa pagbag-o sa pagtuo niining paagiha hapit na unibersal. Si Cornelio, ang senturyon, nangita og pagtuo para sa iyang kaugalingon… Daghan ang miadto sa mga eremita aron mangutana bahin sa pagtuo, ug imbis nga maghatag og mga argumento, gihangyo sila sa mga eremita nga mag-ampo, ug ang Diyos mipadayag kanila sa kamatuoran, sama sa kaso ni Santa Catalina nga Dakong Martir. Sa mga panahon sa kalibog tungod sa erehiya, ang Dios nagpatindog og mga tawo nga talagsaon ang pagkabalaan, gihatagan sila og gahum nga milagros, ug gibutang sila sa atubangan sa tanan, sama sa mga kandila sa kandelero—aron mosidlak sila para sa tanan; ingon nga sila mga sudlanan sa pagtuo ug sa gahum sa Dios, nagsilbi sila nga mga hingpit nga giya ngadto sa kamatuoran para sa tanan nga nagduha-duha. Ang tanan nagpaabot o naghandum nga masayran kung giunsa sa usa ka balaan nga tawo ang pag-angkon sa pagtuo, ug nagpabilin nga hugot sa iyang pag-angkon. Mahitabo nga ang mga tawo magbutang og mga dokumento nga naglatid sa pag-angkon sa pagtuo sa kamot sa mga lawas nga wala magkalot, mag-ampo alang sa pagtul-id sa sayop, ug makadawat sa ilang gipangayo pinaagi sa pag-ampo. Apan ngano man nga kinahanglan pa man moadto sa ingon ana ka layo aron mapamatud-an kini? Miingon ang Ginoo nga ang tanan makuha gikan sa Dios pinaagi sa pag-ampo uban sa pagtuo, labi na gayud kon mag-ampo alang sa pagtuo, nga mao ang sinugdanan ug tinubdan sa tanang butang. Unsa man ang Iyang gisulti sa Iyang Amahan sa Iyang katapusang pag-ampo? *'Ibanal sila sa kamatuoran'* (Juan 17:17)—nagpasabot kini sa mga apostoles, ug pinaagi kanila sa matag magtutuo. Sa tinuod, walay duhaduha nga, sama sa pagka-milagro sa tinuod nga pagtuo sa iyang kinaiya, kinahanglan magpuyo kining mga makahingangha nga pakita niini ug alang niini nga walay hunong. Ug nagpuyo gayud kini. Usa ka tawo ang misulti mahitungod sa iyang kaugalingon: 'Sa dihang motan-aw ako niining mga dili madaut nga nahabilin, nga nagagawas sa tambal nga gahum sa Dios, ug hunahunaon nga ang espiritu nga nagbalaan niining lawasa nagpanghimatuud gayud sa pagtuo nga akong gipanghupot, nan, ang tanang pagduha-duha nga usahay itanom sa kaaway sa kamatuoran kanako mawala, ug dili ko mapugngan ang paglipay nga gipahimulos sa Dios ang paghatag kanato og ingon ana ka-desisibo ug sayon ra kaayo nga paagi aron makumbinse sa kamatuoran sa balaang pagtuo. Sa tinuod, mao kini gayud. Kay ang mga relikya kasingkadaanan sa Kristiyanismo mismo, ug sulod niini kini walay hunong ug laganap… Dinhi sa Rusya, makita kini sa tibuok yuta ug sa kadagahan! Sa Kasadpan, kini mihunong uban sa pagkabulag niini gikan sa Sidlakan ug sa pagpanag-iya niini gikan sa kamatuoran, samtang wala na'y pulos hisgutan pa ang mga bag-ong pag-angkon nga mitumaw gikan sa papadiya. Busa mao na: usa ka makapahupay nga sermon bahin sa kamatuoran sa pagtuo!… Apan ang labing bulahan sa tanan mao ang usa nga, kauban ni Jeronimo nga Griyego, makasulti: 'Tinuod ang pagtuo nga akong gipanghimatuud, kay pinaagi niini giisip ako nga takus nga makadawat og usa ka piho nga gahum sa pagka-Diyos, nga tin-aw nga naglihok sa sulod kanako. Ug ang mga pagano adunay ilang mga kasulatan, mga templo, mga halad, mga magtutudlo, mga libro, ug, sa pipila ka bahin, kahibalo sa Dios, ug pipila ka maayong buhat, ug mga pista, ug pagsul-ob sa mga sinina sa seremonya, ug mga pag-ampo, ug mga pagbantay sa tibuok gabii, ug mga pari nga , ug daghan pa gayud; apan kining grasya, nga natago sa kasingkasing sa usa ka Kristohanon, ug ang mga buhat sa Espiritu Santo, walay bisan kinsa sa tibuok kalibutan ang makadawat; hinuon, kini madawat pinaagi sa pagtuo lamang sa mga tawo nga husto nga nabunyagan sa ngalan sa Amahan, sa Anak, ug sa Espiritu Santo" ("Christian Readings", 1821). Busa, ania ang labing diretso nga agianan aron madiskubre ang tinuod nga pagtuo, nga mao ang: ang pagtuo mismo, ang pag-ampo, ang walay hunong nga presensya sa mga milagro sa Simbahan, ug labi na gayud ang sulodnong kusog nga gikan sa pagtuo.

Tan-awa sa tanan ang naglibot kanila ug makita nila nga ang tanang matinud-anong magtutuo nagbarug sa ilang pagtuo tungod niini nga mga basihanan, ug dili sa siyentipiko... Basaha, kon gusto nimo, ang siyentipikong basihanan sa pagtuo sa bisan unsang teolohiyang Ortodokso. Apan ang gikan sa kasingkasing mas lig-on ug mas kasaligan.

2) Ang mga katungdanan sa pagtuo

Ang nahisgutan kinahanglan tawgon nga mga katungdanan sa pagtuo, mao ang: ang pagtuo, ug labaw pa, usa ka tinuod ug hingpit nga pagtuo, uban sa dili matandog nga pagtuo nga kini tinuod gayud. Sa diha nga maila na ang tinuod nga pagtuo, dali dayon magsugod ang lain nga hugpong sa mga katungdanan, mao ang: mga katungdanan batok sa pagtuo, o batok sa Ortodoksong Kristohanong pag-angkon.

a) Ang unang ug sukaranan nga katungdanan dinhi mao ang hingpit nga pagsumpo sa tinuod nga pagtuo. Kini nga pagtuo gikan sa Dios; kini ang Iyang hariong sugo kanato, Iyang mga nasasakupan, nga gipadayag kanato uban sa tinguha nga dawaton nato kini ug maluwas kita pinaagi niini. Busa, bisan kinsa nga dili mosumpo niini supak sa Dios ug nagahimo sa sala sa pagpanamastamas batok sa Espiritu Santo. *'Kamo nga daotan*,' gisaway ni San Esteban ang mga Hudiyo, *'kanunay kamo mosupak sa Espiritu Santo'* (Buhat 7:51). Gipadala ang mga Apostoles aron mangwali *'aron madala ang pagsunod sa pagtuo sa tanang nasud'* (Roma 1:5) ug miingon sa tanan: 'Kaniadto kamo nasayop ug naglakaw sa pagkadautan; karon ginapasagdan sa Dios kining mga panahon sa kawalay-hibalo ug, pinaagi kanamo, *"ginamandoan ang tanan nga tawo bisan asa nga maghinulsol, ... nga maghatag ug pagtuo sa tanan"'* (Buhat 17:30–31). Igo na ang pagpuyo sa *'pagkadiosdios nga makalilisang sa Dios'*; panahon na aron mosumite sa Dios ug *'sa kabubut-on sa Dios alang sa nahibilin nga panahon nga inyong pagapuy-an sa unod'* (1 Ped. 4:2–3).

Ang pagsunod sa pagtuo nagkinahanglan nga atong pugson ang hunahuna ug pugngan kini sa walay pagduha-duha nga pagdawat sa bisan unsa nga gipahayag sa pagtuo. Apan ang hunahuna gayud, labaw sa tanan, ang mosupak niining pagsumite. Kusog kaayo ang pakigbisog sa dili motuo, nga naggikan sa pagkamatarong sa hunahuna. 'Dili ko makita,' ingon niya, 'dili ko masabtan: unsaon ko pag-uyon?' *'Ang mga Griyego*,' ingon ni Apostol Pablo, *'nangita og kinaadman, apan kami nagwali kang Kristo nga gipako sa krus'* (1 Cor. 1:22–23). Tungod kay *'ang kalibutan wala mailhi ang Dios pinaagi sa kinaadman*, ang Dios nagpasiya nga *luwason ang kalibutan pinaagi sa kabuang sa pagwali'* (1 Cor. 1:21), Gusto Niya nga ang tanan maglakaw paingon sa ilang kapalaran sa kasibot sa pagtuo, aron ang magtutuo, kon pangutan-on nganong iyang gipahayag kini o kana, mas andam nga moingon: 'Tungod kay gisugo sa Dios,' kaysa mag-philosophize: 'tungod sa ingon-ingon nga rason.' Ang mga hulga sa Dios batok sa mga nagdumili sa kinaadman matarong nga magamit sa mga dili masunuron*: 'Kay mitawag ako, ug wala kamo mamati; mitultol ako, ug wala kamo magtagad: ... busa ako usab motawa sa inyong pagkaguba'* (Prov. 1:24–31). Miingon ang Iyang Kahalangdon nga si Tikhon: 'Mao kana ang pagtuo – hilom nga pagsumpo sa nagahisgot nga Dios' (vol. 7). Ang kuryosidad mao ang pagkaguba sa pagtuo. Ang bisan kinsa nga mosulod sa gingharian sa pagtuo nga adunay mapanghimagsik ug malikay-likay nga hunahuna usa ka kawatan ug tulisan... Ibaliwala ang mga armas sa imong hunahuna, sama sa ginabuhat sa mga sundalo sa pagsulod sa simbahan. Bisan pa ang mga anghel nagatindog sa atubangan sa trono sa Dios, nagtabon sa ilang mga nawong, apan gusto nimo nga makita ang tanan… Ang Dios nagpadayag sa labing natago nga kinaadman; dawata kini uban sa pagpasalamat ug pagsunod, nga nag-ingon: 'Ako usa ka hilom nga sulugoon niining pagtuo.'

b) Sa diha nga natukod na ang lig-on nga pundasyon pinaagi sa ingon nga pagsumite, ang tibuok tukod sa pagtuo kinahanglan tukoron niini. Usa ka determinado ug hilom nga pag-uyon gihatag sa tanan nga gikinahanglan sa pagtuo; karon kinahanglan yakpon kini sa praktis, aron maila ang kaugalingong pagtuo. Kon dili, unsa may mahitabo niini—nga adunay pagtuo apan wala mailhi kini, nga wala mailhi kung unsa ang gituohan! Kini usa ka pagdaot sa pagtuo ug sa kaugalingon. Kung tinuod ang pagtuo, ngano dili ka man mangandoy nga mapalambo sa kamatuoran? Kung ang imong kaayohan naa niini, ngano imo man kini gipahilayo sa imong kaugalingon? Unsaon man nimo nga dili ka maulaw nga magpabilin sa ingon ana nga kahimtang sa pagkatulog? Ug unsa may imong isulti kon pangutan-on ka bahin sa imong paglaum? Sa tinuod, sa ingon ana nga kahimtang, ang pagtuo dili na gyud pagtuo. Ang pagtuo mao ang kinatibuk-an sa mga kamatuoran ug matarong nga pagsabot sa tanang butang. Unsa kaha klase sa pagtuo ang naa sa usa ka tawo nga wala maghibalo niini? Ingon sa Ginoo: *'Ang kinabuhi nga walay katapusan mao kini: nga mailhan nila ang Dios nga usa ... ug si Jesu-Cristo nga Iyang gipadala'* (Juan 17:3). *'Ug walay lain ngalan ilawom sa langit nga gihatag sa mga tawo nga pinaagi niini kita angay maluwas*,*'* dugang pa sa Apostol (Buhat 4:12). Gikan niini klaro nga ang sulod sa pagtuo dili lang usa ka bahandi sa pagkamaayo, apan usab ang kondisyon alang sa kaluwasan. Ang wala makahibalo niini anaa na sa katalagman. Kini, sa tibuok niini ug sa matag bahin niini, usa ka tambal; apan ang masakiton kinahanglan dawaton ang tambal ug himuon kini nga iya, aron makatagamtam sa gahum niini nga makapa-ayo. Ingon usab, ang tanan nga gipahayag sa pagtuo kinahanglan sabton ug dawaton, aron maayo ang mga kakulian sa espiritu. Si Atanasio ang Dako miingon niini: 'Ang bisan kinsa nga gustong maluwas, kinahanglan una sa tanan magpabilin sa Katolikong pagtuo; kay kinsa man ang mapakyas sa pagbantay niini sa tibuok ug walay mantsa, walay duhaduha nga malaglag hangtod sa kahangturan' (tan-awa ang Kredo ni Atanasio ang Dako sa Salmo).

Aron mas klaro kanimo ang tanan nga may kalabotan niini, ania ang pipila ka mga pangutana uban sa mga tubag.

Unsa ang kahulugan sa pag-ila sa kaugalingong pagtuo? Nagpasabot kini sa pagdala sa kaugalingon sa usa ka kahimtang diin ang usa ka tawo makahimo sa klaro, tukma, ug hingpit nga paghunahuna ug pagpadayag sa mga kamatuoran nga anaa sa Balaang Katolikong Pagtuo; aron makahimo sa *'paghatag og tubag'* sa tanan, ingon sa pagtudlo sa Apostol (1 Ped. 3:15). *'Ang pagtuo mao ang kasiguruhan sa mga butang nga gilauman, ang pagkamatuod sa mga butang nga dili makita'* (Heb. 11:1). Kinahanglan natong masiguro nga kining mga dili makita nga butang tinuod nga makab-ot ang ilang husto nga porma sa atong sulod, hatagan og ngalan, ug mailhan isip usa ka mensahe nga gidala. Dili kini nagpasabot nga kinahanglan natong sulbaron ang mga misteryo: dili, magpabilin nga misteryo ang mga misteryo hangtod sa kahangturan, bisan unsa pa ka kusog ang paningkamot sa bisan kinsa sa pagsuta niini. Apan, bisan pa nga ang kinaiya sa hilisgutan dili masabtan ug ang mga basihanan niini natago, daw-a kini ug paminawa ingon sa pagpresentar sa pagtulon-an bahin niini—sa tukma ug klarong mga pulong. Ang pag-ila pinaagi sa Pulong dili nagpasabot sa pagpanagna, kondili sa mapainubuson ug walay pagduha-duha nga pagdawat sa mga pagtulon-an sa balaan nga pagtuo.

Unsa may angay mahibal-an? Ang tanan nga anaa sa balaang pagtuo. Kung maghisgot kita og 'tanan', mawagtang ang kalainan tali sa mga butang, mga paagi sa kahibalo, ug mga tinubdan sa doktrina. Ang tanan nga dili may kalabutan kinahanglan ibutang sa gawas sa utlanan sa panan-aw sa hunahuna ug tangtangon sa atong pagtagad; sa atong hunahuna kinahanglan magpabilin lamang ang usa ka hulagway sa gipang-angkon, nga kini ra ang magpuno sa tibuok hunahuna. Ang mga butang sa pagtuo gipahimutang sa hunahuna sama sa pagkasunod-sunod niini sa kredo, ug ang nagmumuni-uni motutok sa matag-usa niini, sama sa usa ka tig-obserba sa usa ka dato nga tanaman nga dili molaktaw bisan usa ka bulak nga wala pa niya susihon. Dili gayud mag-istorya, labi na gayud mobati; kining mga butanga gamay ra kaayo'g bili ug mahimong ibaliwala o pasagdan—sama sa pagpasiga sa kandila, pagsunog sa insenso, ug uban pa. Ang tibuok sulod sa pagtuo, sa kinatibuk-an, usa ka tambal alang sa atong pagkadautan. Ang bisan kinsa nga mosalikway sa bisan unsang bahin niini makapakunhod sa gahum sa tambal, ug usahay makaguba niini sa hingpit. Kung, gikan sa usa ka reseta nga gisulat sa doktor, tangtangon nimo ang usa ka sangkap ug dayon moinom ka og tambal nga gihimo sumala sa imong kaugalingong paghukom imbis nga sumala sa gireseta, mahimo'g makadaot kini imbis nga makapahimulos. Sa atong pagtuo, gitukod alang kanato ang usa ka bakod o kuta, nga nagapanalipod ug nagabantay kanato gikan sa atong mga kaaway. Kinahanglan gayud ang tanan dinhi. Kung balewalaon nimo bisan ang gamay nga bahin, makahimo ka og lungag sa pader; mosulod dayon ang mga kaaway sunod-sunod, laglagon ang tibuok bakod ug dad-on ka nila sa kapahamakan. *'Busa, tan-awa pag-ayo ang inyong paglakaw'* (Efe. 5:15).

Makatumang ba kini sa tanan? Sa tanang magtutuo; kay kon dili, ngano pa man mosulod sa kuta sa pagtuo? Ang matag-usa kinahanglan mobati nga obligado nga masabtan ang iyang pagtuo sa hingpit ug unya, base sa maong pagbati sa obligasyon, tinuod gayud nga maila kini. Ang pagtuo dili usa ka butang nga walay pulos, sama sa sobra nga dili gikinahanglan, kondili usa ka hinungdanon ug esensyal nga panginahanglan, sama sa pagginhawa, pagkaon, tulog ug uban pa. Ang kahibalo niini mao ang labing esensyal sa tanang butang; busa, ang kadasig alang niini kinahanglan gayud nga mao ang pinakaunang prayoridad. Ang bisan kinsa nga molihok sa laing paagi nagagutom sa espiritu o nagawagtang niini sa labing esensyal nga mga panginahanglan. Sa sinugdan, gamay ra ang kahibalo, sama sa usa ka liso, apan pagkahuman kinahanglan tugotan kini nga motubo ug dili pasagdan nga liso ra. Pasagdi kini nga motubo ngadto sa usa ka kahoy. Dinhi pareho ra ang mahitabo sama sa pagpintal, diin una nimo iguhit ang balangkas sa tibuok hulagway, ug unya sugdan nimo kini pagpintal, hinay-hinay, bahin-bahin. Sa dihang nagwali ang mga Apostoles, mura'g gihulagway nila kining balangkas sa ilang unang pagpahayag; pagkahuman, sa mga mosunod nga pagbisita o sa ilang mga sulat, ilang gikompleto ang tibuok hulagway sa pagtuo, o ang Espiritu Santo ang nagbuhat niini. Pareho usab kini karon. Daghang, siyempre, adunay kinatibuk-ang balangkas sa pagtuo; alang sa uban, tingali, ang pipila ka mga bahin ug kinaiya mas gipasiugda. Apan dili dapat mohunong diha. Kinahanglan usab nilang kompletuhon kini nga hulagway. Sa kinatibuk-an, walay bisan kinsa nga gipasayloan gikan sa obligasyon nga makat-on sa tanan nga mahimo, bisan pa sa kamatuoran nga ang lain-laing lebel sa pagkakompleto niining kahibalo mahimong dawaton. Maong adunay kalainan tali sa klaro ug dili klaro nga pagtuo. Ang ikaduha nagaingon: 'Gidawat nako ang tanan nga gidawat sa balaan nga pagtuo, bisan pa man wala pa nako nahibal-an ang tanan'; samtang ang una nagaingon: 'Gidawat nako ang tanan ug klaro kini kanako.' Ang una adunay gahum usab sa pagluwas; apan kinsa man, tungod sa kapabayaan, wala makab-ot sa ikaduha nga tinuyo, anaa sa katalagman, kay kini nga pagkatulog usa ka timaan sa kamatayon.

Unsaon man pag-ila niini? Dili na kinahanglan mosaka sa langit o motabok sa dagat alang niini. Ang tinuod nga pagtuo dili natago, kondili gipadayag sa tanan ug gipang-angkon sa kadaghanan. Dili kini nawala, aron kinahanglan pang pangitaon sa matag usa para sa iyang kaugalingon gikan sa mga tinubdan ug ipadayag kini; hinungdan, nagpabilin kini sa hayag nga panan-aw ug hayag nga gipang-angkon. Adto ug pangutan-a kung giunsa kini pag-angkon. Basaha ang Ortodoksong Pag-angkon sa Pagtuo ug ang Katekisimo; kung wala ka kahibalo unsaon, pangutan-a ang uban; paminawa ang mga sermon, kay katungdanan sa pari nga ipasig-uli ang pagpatin-aw sa Katekisimo; pangutan-a ang imong pastor, tagda ang pagbasa sa Pulong sa Dios ug sa banal nga serbisyo. Daghan kaayo kitay paagi sa pagkat-on mahitungod sa atong pagtuo, busa katingalahan nga aduna pay uban nga wala makahibalo niini. Murag kining kahibaloa, sa kaugalingon niini, andam na mopamutang. Maayo nga, aron mapalinaw o mapalig-on ang pagsabot, adunay usa ka mubo nga nga sumada sa tibuok: pagpili gikan sa mga katekismo, paghan-ay sa tanan sa mubo nga mga hugpong sa pulong, ug dayon basahon kini kanunay. Kini susama sa pagpas-hawa sa kwarto o pagpabugnaw sa kaugalingon sa kabugnaw sa buntag o gabii. Aduna usab andam nga mga mubo nga buod niini: gikan kang Santo Gennadius, Patriarka sa Constantinople; Santo Demetrius sa Rostov; ug His Eminence Tikhon sa Voronezh. Pagkahibalo niini—unsa kini ka mapuslanon ug makapadasig! Kay kini naghatag og usa ka kinatibuk-ang panan-aw sa tanan, nagdala kanato, sama sa pagsulti, sa usa ka maanindot nga templo, ug nagpuno kanato sa pagkamabuotan ug pagkamapinanggaon.

c) Sa dihang ang tinuod nga pagtuo makaplagan ug mailhan—ang pagtuo nga magdala ngadto sa Dios, nga walay kinutuban ang pagkamaayo ug kalipay, ug nga maghatag og walay katapusang kalipay—sa dihang kini tanan klarong masabtan ug dawaton uban sa tibuok kasingkasing nga pagtuo, dili na posible alang sa usa ka Kristohanon nga magpabilin nga walay pagtagad, o nga ang iyang kasingkasing dili mapuno sa pagbati nga angay niini, sama sa dili kaayo makapabilin nga walay pagtagad kon makabaton ka og dili masukod nga mga bahandi. Kining mga pagbati, bisan pa, natural ra sama sa ilang pagka-kinahanglanon. Kinahanglan dili lang nato sila dawaton kon anaa sila, kondili pukawon usab uban sa kadasig kon wala sila, nga nagahilak ug nagasubo tungod sa pagkatig-a sa kasingkasing. Kining mga pagbati gipanalanginan pinaagi sa mga ehemplo sa Inahan sa Dios, sa mga balaang Apostoles ug sa tanang mga santo. Kini mao ang:

(aa) Usa ka malipayon ug mapasalamatong himno sa pagdayeg. Busa ang Inahan sa Dios nag-awit sa unang Kristohanong himno: *'Ang akong kalag nagpadako sa Ginoo… kay… Miabot Siya aron motabang sa Israel… Nahinumdom Siya sa Iyang kaluoy'* (Lucas 1:46–54); Nag-awit si Elizabeth uban sa kalipay: *'Bulahan ka taliwala sa mga babaye!... Ug giunsa man kini mahitabo...'* (Lucas 1:42–43); gidayeg ni Zacarias ang Dios: *'Bulahan ang Ginoo nga Dios... kay gibisita Niya... sumala sa Iyang gisulti... aron hinumduman ang Iyang pakigsaad'* (Lucas 1:68–80). Ang Ginoo mismo nagpasalamat sa Dios Amahan tungod sa pagtuo sa mga apostoles: *"Gidayeg tika, Amahan... kay... imo kining gipadayag sa mga gamayng bata"* (Mateo 11:25) – ug sa lain nga bahin gidayeg Niya si Pedro: *"Bulahan ka, Simon"* (Mat. 16:17). Kanunay usab idugang sa mga apostoles, sa dihang ilang gipatin-aw ang mga kamatuoran sa pagtuo: 'Bulahan ang Dios, nga *naghatag kanato og kahayag ug pagsabot, aron mailhan nato* Siya ug ang Iyang bugtong Anak′ (1 Juan 5:20).

bb) Pagbati sa kalinaw o kasiguruhan. Nagalaglag kita: ang espada sa kasuko nagbitay ibabaw nato, ug sa ilawom nato abli ang impyerno, andam nga lunukan kita. Ang bisan kinsa nga motuo malikayan kining tanang kalamidad; dili kini makahikap kaniya. Ang bisan kinsa nga makamatngon niini kinahanglan mobati nga daw nakagawas siya gikan sa katugnaw, sa ulan, ug sa basa ug walay hunong nga hangin paingon sa usa ka mainit nga dapit sa kalinaw; o, sama sa usa ka nalumos nga tawo, nakaabot na sa baybayon; o, sama sa usa ka hayop nga napalibotan ug gipanglutos sa mga buangis nga mananap, gikuha gikan sa ilang taliwala uban ang kasiguruhan nga dili na nila siya hikapon. Gipakita niining pagbati ni Apostol Pablo sa porma sa Sabado (Hebreohanon 4). Ang walay hunong nga hunahuna kanunay nga nangita sa paglaum nga makakaplag og mas maayo apan wala'y makaplagan; ang pagtuo naghatag sa tanan: ang tanang kinaadman ug ang tanang paagi.

(c) Gugma, alang sa pagtuo sa kinatibuk-an ug alang sa matag dogma, lagda, ug sugo niini. Kinahanglan dawaton sa kasingkasing ang tanan, pahitason kini sa sulod sa kaugalingon, tilawan kini, tunlon, ug pahalagahan. Ang balaan, tinuod, diyosnong, ug makaluwas—unsaon man nga dili higugmaon ang ingon nga mga butang? Nag-awit si Santo David nga bisan pa ang abog sa balay sa Dios bililhon alang kaniya… Usa kini ka leksyon para kanato nga pahalagahan uban sa gugma ang matag kamatuoran nga anaa sa balaan nga pagtuo. Kini, sa tinuod, mao ang kahulugan sa pagbarug nga hugot sa pagtuo. Ang pagtuo naa sa kasingkasing, dili sa hunahuna; ug kon kini naa sa kasingkasing, kini nagpainit niini ug gihigugma niini, kay kon dili, dili kini mahimong anaa didto. Ang kamatuoran, hangtod kini mosulod sa kasingkasing, sama sa

abog sa usa ka hinapsay nga tabla: usa ka huyop sa hangin makapapas niini tanan. Ang kamatuoran nga gidawat sa kasingkasing sama sa lana nga misulod sa sulod sa bukog. Ang naghigugma sa mga kamatuoran sa pagtuo nagdumot sa tawo ug sa hunahuna nga supak niini; busa luwas siya sa pagkahulog, ug siya mismo usa ka haligi sa pagtuo. Busa, kini ang labing balaan ug labing lawom nga katungdanan: higugmaon ang pagtuo ug ang tanang mga sugo niini.

(d) Ang bisan kinsa nga nakaila ug nahigugma sa usa ka tinuod nga pagtuo dili makalikay sa pagpamatuod sa iyang debosyon niini. *'Gikan sa kadaghanan sa kasingkasing, ang baba mosulti'* (Mat. 12:34).

Ang mga buhat diin kini gipadayag mao ang:

aa) Ang pag-angkon sa pagtuo, nga mao ang hayag, matinud-anon ug walay kahadlok nga pagpamatuod, pinaagi sa buhat ug pulong, nga kini gayud mao ang balaan ug tinuod nga pagtuo. Ang ingon nga pag-angkon mahimo, ug adunay, duha ka matang: ang usa unibersal ug kanunay; ang usa pa espesipiko, nga gipadayag sa panahon sa paglutos. Ang una naglangkob sa pagsulti, paglihok, ug pagpuyo nga hayag, matinud-anon, ug walay kahadlok subay sa mga sugo sa balaan nga pagtuo bisan asa nga lugar ug bisan unsang kahimtang nga atong masudlan, bisan unsa pa ang isulti sa uban bahin kanato, unsaon nila paghukom kanato, o unsaon nila pagtratar kanato. Gikinahanglan kini sa pagkamatinud-anon sa pagtuo sa usa ka tawo. Kung kini ang kamatuoran, ug kana dili kamatuoran, ngano man nga magkompromiso ko sa usa aron malipay ang usa pa? O ngano man nga maulaw ko sa paglihok subay sa akong pagtuo? Ang kaulaw ug kahuya mga timailhan sa huyang pagtuo ug nagduha-duha nga pagtuo. Gikinahanglan kini tungod sa katalagman nga makadaot sa pagtuo. Ang bisan kinsa nga mahadlok nga mabuhi pag-abli subay sa iyang pagtuo naghatag og pagduhaduha sa pagtuo mismo. Ang bisan kinsa mosulti: sigurado nga ang kahuyang o kakulang sa pagkamahigpit sa ilang pagtuo maoy nakapugong sa ilang dila ug kamot. Labi na gayud nga dili maghilom kung ang pagtuo sa uban ginapasipala pag-abli. Dinhi, kinahanglan isulti pag-ayo ang kamatuoran ug pasanginlan ang hambog nga sama sa usa ka mapintaslong. Ang klarong sugo sa Manluluwas nga dili m ahiya sa pag-angkon Niya sa atubangan sa mga tawo magamit dinhi (Lucas 9:26; Mat. 10:33). Ug unsa may ikahadlok? Moka-tawa ba sila? Pasagdi sila. Kabuang kana nila. Nalipay ang mga Apostoles nga giisip sila nga takus nga mag-antos sa kaulaw alang sa ngalan ni Cristo. Kinahanglan natong sundon ang ilang ehemplo. Pagsalakay ba nila kanato? Mas maayo pa gani. Dinhi masulti nato sa tanan: kaisog kamo! Ang korona sa martir magpuyo sa imong ulo. Labaw pa, angay ba nga mahadlok ang tawo sa uban kaysa sa Dios? Ang tanang ingon-ani nga pagpasipala tungod sa kawalay pagkamatinud-anon sa pagtuo ug kahadlok gitumong lamang sa mga tawo nga, tungod sa kahadlok, wala magpaila sa ilang pagtuo ug nagpabilin nga walay pagtagad sa ilang kaugalingon, nga dili masabtan kung motuo ba sila o dili. Unsa man, busa, ang atong isulti bahin sa mga tawo nga, kon moabot ang kahigayunan, magpakaaron-ingnon nga dili motuo, kay nahadlok nga pinaagi sa pag-angkon sa ilang pagtuo, makahatag sila og impresyon nga dili sila paborable? Kini usa ka pagpanguyog sa mga tawo, pagdula-dula sa pagkabalaan, walay sulod nga pagpakaaron-ingnon. Unsa kaha kini nga pamatasan nga magsul-ob og maskara sa usa ka buang tungod lang kay basin ang lain nga buang maghunahuna og buang?! Kinahanglan hinumduman, bisan pa man nga gihimong katungdanan ang ingon nga pag-angkon sa pagtuo, dili kini magpasabot nga matarong ang pagsunod sa mga lagda sa pagtuo alang lang sa pagpanghambog; imbis, ang usa ka tawo kinahanglan mosunod sa mga lagda sa iyang pagtuo tungod sa pagtuo ug gugma, nga walay pagtago, apan walay pagtagad sa unsay isulti sa uban. Ang una kay puro pagka-mapahitas-on; ang ikaduha mao ang tinuod nga debosyon. Ug labaw pa: kon makakita ka og usa ka mapang-insulto sa balaodnon, tindog ug pasanginli siya, ang daotan; patungga ang iyang baba, aron dili niya tapakan ang balaan. Usa ka espesyal nga pag-angkon sa pagtuo—ang labing seryoso, matarong, ug apostoliko—mao ang pag-angkon niini sa atubangan sa pagpanlupig tungod sa pagtuo sa kinatibuk-an o alang sa bisan unsang partikular nga doktrina. Kasagaran na nga nahitabo ang pagpanlupig ug posible kini bisan kanus-a. Ang mga ehemplo sa mga nanguna kanato nagtudlo kanato sa mga lagda kung giunsa nato paglihok sa ingon nga mga kahimtang... Kung mosugod ang pagpanlupig, maghilom ug magpabilin sa imong lugar, itugyan ang imong kaugalingon sa Ginoo nga nagmando sa tanang butang, ug mag-ampo alang sa kusog ug tabang. *Kung* mabati nimo ang kahuyang ug kahadlok, apan naa kay kahigayunan nga makapanalipod, nan, panalipod. Daghan ang nagbuhat niini. Ang tibuok kongregasyon mihawa paingon sa kakahoyan ug kabukiran. Ug miingon ang Ginoo: *'Inig… pagpanlutos kaninyo sa usa ka lungsod, paglayas kamo sa lain'* (Mat. 10:23). *'Magpanalipod kamo, kamo nga pipila, kamo nga pipila, hangtod nga molabay ang kasuko sa Ginoo*,*'* ingon sa propeta (Isaias 26:20). Kung dakpon ka sa pwersa ug dad-on sa paglitis: ayaw pagkahiya, ni mahadlok; ipakita ang imong gugma sa Ginoo nga imong gipanghimatuud; ipanalipod Siya bisan pa sa dugo ug kamatayon. Apan bisan walay niini, bisan

kinsa nga gibati nga gipugos sa moral nga pwersa—mao ang usa ka sulodnong pagpugos sa pagpamatuod—pagpamatuod sila, human makadawat og panalangin ug, kung mahimo, sa tambag sa ilang pastor, o bisan walay tambag pa gani, ipataas ang ilang tingog sa pagpamatuod. Buhaton usab kini kung makita nimo nga ang mga angay magpamatuod nagaluya, o kung makita nimo ang imong kaugalingon nga naa kauban sa mga wala pa matawag niining dungog apan andam na, tungod sa kahuyang, sa pagdumili sa kamatuoran. Daghang mga martir ang naglihok sa ingon niini ug dili lang nila giluwas ang mga magtutuo kondili gihimo usab nilang magtutuo ang mga dili magtuo. Sa kinatibuk-an, ang hayag nga pag-angkon dili gyud sobra kung kini gihimo tungod sa gugma—nga nadani sa Ginoo—uban sa matarong nga kadasig, imbis nga walay hunahuna nga fanatismo. Ibutang sa kilid ang tanang kahadlok ug pagduha-duha... Lakaw nga walay kahadlok, ug magpamatuod: ang Ginoo mao ang imong magtabang. Ang matag nag-angkon sa iyang pagtuo usa ka maisugong mandirigma sa hukbo ni Kristo. Huyang ka ba? Paminawa samtang makahimo pa ka, apan kon madakpan ka, magpamatuod nga walay kahadlok. Sa bisan unsang kahimtang, dili nimo tugotan ang imong kaugalingon, bisan pa sa panan-aw sa uban, sa pagbuhat sa gipangayo isip timailhan sa pagsalikway, kay kini katumbas na sa pagsalikway mismo. Mao kana ang espiritu sa pag-angkon! Kinahanglan kanunay kini buhion sa sulod sa kaugalingon; aron kung moabot ang panahon sa pag-antos, dili ka masurpresa nga andam, kinahanglan kanunay ka nga andam nga mag-antos ug mamatay alang sa ngalan ni Cristo ug sa balaang pagtuo. Kini ang espirituhanong pag-angkon o tinago nga pagkamartir, kung ang usa ka Kristohanon gipako sa kasingkasing, bisan buhi pa ang lawas.

bb) Kadasig sa pagpalapad sa pagtuo, o sa pagpahibalo niini. Ang bisan kinsa nga napuno sa pagtuo nga ang balaan nga pagtuo mao ang tinuod nga pagtuo dili mahimong magpabilin nga hilom bahin niini, labi na sa atubangan sa bakak ug sayop. Ang bisan kinsa nga naghigugma sa iyang isigkatawo—matag tawo—sa tinuoray ug naghandum alang kanila sa tinuod, malungtaron ug walay katapusan nga kaayohan, makapugong ba ang ingon nga tawo sa pagpahibalo kanila sa tinuod nga dalan paingon sa kaluwasan nga gipadayag sa balaan nga pagtuo? Makahimo ba ang bisan kinsa nga naghigugma sa Dios ug nangita sa Iyang himaya nga dili magkugi aron maila sa uban Siya ug *'ang Imoong gipadala, si Jesu-Cristo'* (Juan 17:3), aron sila maghimaya ug magpasidungog kaniya sumala sa Iyang kaugalingong tinguha ug pagtudlo sa tanan sa Iyang tinuod nga pagtuo? Busa, ang pagtuo sa kamatuoran, ang gugma sa Dios ug sa isigkatawo, nagmando nga ang tanan nga nakaila sa pagtuo ug adunay pulong ipahayag pag-ayo sa tanan ang tinuod nga dalan sa kaluwasan sa balaan nga pagtuo. Kay walay duhaduha nga ang mga wala sa pagtuo nagalaglag. Ug ang paghimaya sa Dios gawas sa pagtuo usa ka pagpanamastamas lamang; busa, giunsa man sa usa ka tawo pagtan-aw niini ug pagpasagdan kini? Dili na kinahanglan maghulat pa og awtoridad o katungod dinhi. Kung ang kalag nagdilaab sa balaan, matin-aw, mapinanggaon, ug mapangaliyong kadasig, itas ang imong tingog.

Ang pangutana mao, kinsa ang angay magbuhat niini?

Walay duhaduha nga kini nga katungdanan nagpunting una sa mga ordinado, kay sila gipahimutang eksklusibo alang niini nga katuyoan. Apan giunsa man pagpahilom ang uban kon ilang ipahayag ang kamatuoran nga ilang gituohan ug ilang gihigugma sa tibuok kasingkasing? Ang pagtugot sa walay pagpili-pili nga pagpangwali sa bisan unsang pagtuo makadaot; apan ang pagpahayag sa kamatuoran—nga nailhan sa tanan, gipadayag sa Dios, ug tukma ug klaro nga gilatid isip usa ka dili mausab nga lagda alang sa tanang tawo ug sa tanang panahon—makaluwas alang sa nagpahayag niini ug alang sa uban pa. Ug dili lang kini ipahayag, kondili kinahanglan usab nga aktibo nga maningkamot alang sa kalampusan sa pulong sa kamatuoran.

Kinsa ang atong ipangwalihan? Sa atong kaugalingon ug sa mga estranghero. Ingon ang Ginoo: kon makakita ka og igsoon nga nakasala, adto ug tukia siya. Kon maminaw siya, *'nadaug nimo ang imong igsoon'*; kon dili, buhata pag-usab, kamo lang duha; ug unya *'kinahanglan nimo isulti sa Simbahan'* (Mat. 18:15, 18:17). Dili ba daghan sa atong mga Kristohanong igsoon ang wala kahibalo sa pagtuo ug, tungod sa ilang pagkawalay kahibalo, nagkupot sa mga binuang? Pasagdi ang nakahibalo nga itul-id ang iyang igsoon ug pasiga siya sa kamatuoran. Ug kini magbunga, magpakusgan, ug magbililhon sama sa pagbiyahe paingon sa gawas sa nasud aron mabalhin ang mga dili motuo. Sumala sa Apostol, labi pa nato nga atimanon ang mga lig-on sa pagtuo. Dili usab nato pasagdan o, ingon pa gani, pagdumotan ang mga estranghero taliwala nato, kondili pahugoti sila sa gugma, dasiga sila sa pagpaminaw, ug buhata kini sa takdang panahon. Kinsa may nakahibalo kon dili ba mosulod ang kamatuoran sa iyang kalag pinaagi sa imong mga pulong? Ang Dios adunay mga instrumento sa kadaogan bisan asa, bisan pa man walay nakaila kanila pag-ayo.

Unsaon kini pagbuhat? Pinaagi sa pulong ug sa Kasulatan. Kung makakita ka og tawo nga nalimot sa hustong dalan ug makahimo ka sa pagsulti sa kamatuoran – gamita ang imong kinaadman aron makapangita

og paagi nga makaabot sa ilang dalunggan ug pagtagad, ug ipahayag kanila kini nga kamatuoran. Ang buhing pulong, bisan pa, nagkinahanglan og maghuhukom nga mapasensya sama sa iyang pagka-maalamon, apan kini mas mapinasiya; kay mosulod kini diretso sa pakigbisog sa kalag ug, kung gamhanan kini, dili mapugngan nga makadani sa hunahuna ngadto sa pagsunod kang Kristo. Ang Kasulatan mas malumo ug dili kini makasamok sa duha ka bahin. Niini, ang kamatuoran mismo ang modaog, ang mitultol magpabilin nga natago, ug nagkinahanglan kini og mas dako nga kagawasan ug pagkahamtong sa pagtuo sa ginatudloan. Ang Kasulatan adunay dugang pa nga bentaha nga kini maabot sa tanan ug malungtaron. Ang Kasulatan, nga nagpadayag sa kamatuoran sa pagtuo sa usa ka buhi, makakumbinsi, ug madaugong paagi, usa ka tinuod nga bahandi alang sa Simbahan ug sa katawhan. Kinsa man ang makahimo og ingon nga libro mahimong moapil sa han-ay sa mga bantugang magwawali sa kalibutan.

Ang tinuod nga kadasig alang sa pagpalapad sa pagtuo, bisan pa, kinahanglan nga ilain gikan sa buang, walay rason, ug fanatikong kadasig. Kinahanglan nga kini adunay mosunod nga mga kinaiya: usa ka lig-on, matarong, ug rasyonal nga pagtuo sa kamatuoran sa balaang pagtuo, kauban ang hingpit nga pagsabot niini. Ang kalag nga nahimong sudlanan nga makahupot sa ingon nga balaang bahandi dili mapugngan nga magpagawas og humot nga baho. Unsaon man niini pagpanago niining bahandia gikan sa uban? Unsaon man niini pagpugong sa dila, nga sa kinaiyahan gipalihok sa pagkapuno sa kasingkasing? Busa, bisan kinsa nga adunay dili masukod nga pagkiling batok sa pagtuo—nga nagpalabo sa kalinaw sa paghunahuna niini, ug alang kaniya nga mas gusto ipadayag dili ang sulod sa pagtuo kondili ang ilang kaugalingong hunahuna bahin niini—pugngi sa ingon nga tawo ang iyang kaugalingon ug magpabilin nga kalmado sulod sa iyang kaugalingong utlanan, nga dili hikapon ang balaan gamit ang hugaw nga mga kamot. Gisugo kita sa Apostol nga magwali *'gikan sa putli nga kasingkasing, maayong konsensya, ug matinud-anong pagtuo'*, nga kung wala niini, ang uban naliso (1 Tim. 1:5).

Usa ka pagbati sa pagsumpo ug pagkaulipon sa kamatuoran ug sa Dios. *'Dili namo mapugngan ang paghisgot sa among nakita ug nadungog,'* nagpamatuod ang mga apostoles (Buhat 4:20). Mga alagad kami, ingon nila, mga katiwala, mga magbubuhat sa Dios. Busa, bisan kinsa nga mangita og pagpasigarbo, pagka-espesyal, pagka-dominante ug paghari sa hunahuna ug kalag sa uban—dili tinuod kana. Ang tinuod nga magpanalipod sa pagtuo sa Dios nagahari, samtang ang bakak nagahari sa iyang kaugalingon.

Usa ka mapangaliyong tingog sa gugma ug pagdani, kauban ang paghalad sa kaugalingon ug *pagpaubos… 'Gina-implorar namo kamo alang kang Cristo*,' ingon sa mga apostoles, *'pakig-uli kamo sa Dios'* (2 Cor. 5:20). Nagalaglag kamo; kadi, dalhon tika sa akong abaga ngadto sa usa ka luwas nga pantalan. Tan-awa, ania ang kamatuoran, hayag sama sa adlaw. Busa, ang pagdayeg, bisan unsang porma sa limbong, ang pang-akit sa mga benepisyo, ug ang hulga sa kadaut, tanan kini mga paglikay gikan sa kamatuoran sa pagpangwali sa pagtuo.

Kaisog. Sa mga maluya—bisan sa panghuna-huna o sa gahum sa ilang mga pulong ug kinaiya—kini nga kadasig mahimong magpabilin nga hilom. Mahimo kini mosiga, magdilaab sa kasingkasing, apan ipadayag lamang pinaagi sa pag-ampo ug mainitong tinguha nga ang balaan nga pagtuo mahimong hayag nga mapadayag sa hingpit nga paagi, nga nagpasidungog sa himaya sa Dios ug nagdala sa mga tawo ngadto sa kalipay. Ang ingon nga pagka-andam, sama sa pagka-andam alang sa pagkamartir, usa ka kinaiya nga balaan sama sa pagka-maayo ug mapuslanon. Kung ang tanan nga mahimo nabuhat na, bililan sa Dios ang kusog sa kadasig, ug dili lang ang mga bunga, nga naa sa Iyang gahum. Niining higayona, angay hinumduman nga ang tinuod nga mga magwawali nga gitawag, nga gitudlo alang sa espesyal nga katuyoan, dako kaayo ang pagpasidungog kanila sa Dios; ginapangulohan sila Niya paingon sa ilang tumong ug, ilawom sa Iyang pagpanalipod, gikatuman nila ang katungdanan sa ilang pagtawag. Ingon ana, pananglitan, si Santo Esteban sa Perm. Alang sa uban, mas angay nga magpabilin nga mapainubsanon sa ilang kaugalingong dapit, nga nagpainit ug nagpasiga niini sa ilang kaugalingong talagsaong kahayag ug kainit.

d) Pagpanalipod sa pagtuo – ang pagtuo sa kasingkasing, o sa mga pagtuohan, ug ang pagtuo nga gipanghimatuud. Ang usa ka tawo nga nahigugma, pinaagi sa natural nga hilig, nagbantay sa iyang bililhon sama sa itom sa iyang mata. Pareho usab kini sa pagtuo. Ang pagpanalipod sa pagtuo nagpasabot, una sa tanan, sa pagpugong sa mga katalagman nga naghulga niini. Ang mga katalagman mahimong internal o eksternal. Ang una naglakip sa mga hunahuna sa pagduha-duha nga motumaw panagsa, bisan bahin sa pagtuo sa kinatibuk-an o, labi na gayud, sa pipila ka aspeto niini. Nagkalainlain ang kabaskog sa niining mga hunahuna: ang uban dali ra molabay, sama sa kalit nga pagdan-ag sa hunahuna o sama sa molabay nga landong gikan sa gaan nga panganod; ang uban motandog sa kasingkasing ug mosamdan kini sama sa usa ka pana; ang

uban pa may kalabotan sa mga butang nga nasayran nato nga sigurado, samtang ang uban may kalabotan sa butang nga wala nato masayri. Ang ingon nga mga hunahuna mahimong gihimo sa kasingkasing mismo, apan, mas lagmit, kini naggikan sa kaaway sa kamatuoran ug amahan sa mga bakak. Bisan pa man, dili kini angay pasagdan, kondili angay dayon palagson, nga magpalihok sa kasingkasing nga magdilaab sa kasuko batok niini; kay kini nga kasuko usa ka tinuod nga espirituhanong pagpanglimpyo sa hilo, nga nagluwas sa usa ka tawo gikan sa katalagman. Delikado ang pagpasagad niini ug ang kawalay pagtagad. Alang sa mga klase sa pagduha-duha nga may kalabotan sa mga kahuyang sa usa ka tawo, gawas sa kasuko, kinahanglan dayon nga supakon kini pinaagi sa husto nga mga argumento o pun-on ang kakulangan sa kahibalo. Ang ikaduhang internal nga katalagman naggikan sa mga pagbati. Dili makapuyo ang kamatuoran sa usa ka hugaw nga kalag. Kini nga sudlanan maluya, kanunay andam nga ibubo bisan unsa ang gibutang niini. Ang mga pagbati kalikway gikan sa kamatuoran, ug labaw pa, kini buhi; dugang pa, bisan kinsa nga puno sa pagbati naa na sa dalan sa bakak, nga nakakat-on gikan sa ilang mga pagbati og mga leksyon sa bakak nga supak sa kamatuoran. Gikan sa malibog nga kinabuhi, dali ra kaayo ang pagbalhin ngadto sa kawalay pagtuo, katugnaw ug pagdumili sa pagtuo. Busa, kinahanglan nga limpyo ang kalag ug kasingkasing. Kini mao ang dili matandog ug labing kasaligan nga tipigan sa pagtuo. Ang mga eksternal nga katalagman sa pagtuo nagagikan sa pagbasa sa mga libro nga naglangkob sa dili moral nga mga pagtulon-an o nagwali sa bakak ug kawalay pagtuo, labi na kadtong gisulat sa makapahimuot nga pinulongan sa balak ug puno sa pino ug malimbungon nga mga sofisma, nga bisan pa ang himsog nga hunahuna dili dayon masulbad. Ang bisan kinsa nga maglikay sa pagbasa sa bisan unsang makadaot, o sa kinatibuk-an, mobasa lamang sumala sa tambag sa mga eksperyensyadong tawo, makalikay niini nga katalagman. Ang pakig-uban sa mga tawo nga puno sa pagka-walay seryoso ug pagdumot sa kamatuoran, ingon man usab sa mga heretiko ug sa mga tawo sa lain nga pagtuo nga malimbungon ug tusok. *"Ang dautang pakig-uban makaguba sa maayong batasan"* (1 Cor. 15:33). *"*Kinahanglan kamo *molayo sa… bisan kinsa nga dili maglakaw sumala sa Tradisyon"* (2 Thess. 3:6; Rom. 16:17), aron *"ang inyong hunahuna dili madunot… gikan sa pagkamapainubsanon"* (2 Cor. 11:3), aron dili *"madani* sa bakak nga *pilosopiya"* (Col. 2:8). Sa tanang ingon niini nga mga tawo, siyempre, dili gayud mawagtang ang gugma, kalooy, matinud-anong tinguha, ug pagkaandam nga motabang aron sila mabalik sa husto; apan dili gayud mosugot sa pagpangdayeg o pakig-amigo kanila. Ang ingon nga batasan nagpugong sa pulong ug hunahuna ug, daw, walay pagtagad nga naghatud sa usa ka tawo sa kamot sa kaaway. Busa, sa pag-atubang sa ingon nga mga tawo, paningkamoti nga mabalik sila sa hustong panghuna-huna ug pag-ampo; apan dayon nga mubulag kon makamatikod ka og katalagman para sa imong kaugalingon. Kon, bisan pa niana, mobati ka nga kusgan ka, padayon sa pakigbisog, uban sa tabang sa Dios.

Apan, kining negatibong pagpanalipod sa pagtuo kinahanglan kauban ang usa ka positibo. Ang nag-atiman sa kahoy dili lang nagpugong sa makadaot niini, apan naghatag usab niini sa nutrisyon nga gikinahanglan alang sa iyang kusog ug sigla. Ingon usab, kinahanglan usab nga pakan-on nato ang pagtuo sa atong sulod. Mao kini ang gikinahanglan alang niini: paminawa ang Pulong sa Dios, ang mga sermon ug pagtulon-an, ug, kung naa kay kahigayunan, mga leksyon; basaa ang Pulong sa Dios, ang mga Balaang Amahan ug mga teologo; pangitaa ug pangusisa, makig-istorya ug makig-uban sa mga magtutuo nga dato sa pagtuo; hunahunaa pag-ayo ang mga basihanan sa pagtuo, labi na ang mga buhat niini ug ang katuyuan niini, ang mga langitnong saad niini ug ang pagtuman niini; pag-ampo ug pagtuaw ngadto sa Dios: 'Tabangi ang akong kawalay pagtuo'; kinabuhi sa pagtuo ug, pinaagi sa imong mga buhat, i-uyon sa imong tibuok pagkatawo ang imong gihuptan sa hunahuna, aron ang pagduha-duha sa imong pagtuo pareho sa pagsamok sa imong tibuok kinabuhi; kanunay nga modawat nga takus sa Balaang Misteryo, ug imong pagahuptan ang tinubdan mismo sa kamatuoran sa sulod sa imong kasingkasing.

Samtang ginabantayan nimo ang pagtuo sa imong sulod, dili ka angay magpabilin nga walay pagtagad sa kapalaran sa relihiyon nga imong gipanghimatuud. Dinhi, mag-ampo kanunay, handuma ug paningkamoti ang kaayohan, integridad, ug kaluwasan niini; kon makakita ka ug nagbitin nga katalagman gikan sa bakak, sayop, ug bakak nga pilosopiya, ipahibalo kini sa mga may awtoridad; pakigbisog ug supaka niini sa imong makakaya; maghinanakit, magmasubo ug magkaguol nga ingon niini ang kahimtang, ug pag-ampo sa Ginoo, ang Hari sa kamatuoran, aron Iyang itukod ang kamatuoran ug pahawaon ang nagkaduol nga kangitngit. Apan, sa diha nga imo nang nabuhat ang tanan nga naa sa imong gahum, itugyan nimo ang imong kaugalingon ug ang balaang pagtuo sa kamot sa Labawng Ginoo, Nga pinaagi sa Iyang kamatayon nagtukod sa basihanan para sa kadaugan sa Iyang pagtuo ug dili kini biyaan sa hingpit nga kapritso sa mga tawo. Ug kon biyaan Niya kini,

biyaan Niya ang mga tawo, apan dili ang pagtuo; ug biyaan Niya ang mga tawo tungod lamang sa ilang pagkamatarug ug dili maghinulsol nga pagsukol.

Sa paghunahuna niini, timan-i ang tanang maayo ug dautang hilig ug buhat nga may kalabotan sa atong balaan nga Orthodox nga pagtuo. Palamboa ang una; bahin sa ikaduha, kon anaa kini, paningkamoti nga wagtangon kini. Daotan kining mga panahon. Bantayi ang imong hunahuna ug ang imong kasingkasing. Ang kalisdanan mahimo pa gani nga moabot gikan sa mga suod kanimo. Busa, magbantay ka.

3) Mga Sala Batok sa Pagtuo

Kinahanglan ipunting ang mga pagliko gikan sa kamatuoran bahin sa pagtuo, aron makita sa tanan ang bangag ug dili mahulog niini. Padayonon nato ang pagsubay sa mga gilista nga katungdanan ug ipakita ang posible nga mga pagliko gikan niini.

Ang mga walay pagtuo—nga wala mailhi ang Dios o ang ilang relasyon kaniya—ang mga ateyista, nakasala batok sa unang katungdanan: ang pagtuo. Dili kini ang lugar aron ipakita ang paglungtad sa mga ateyista; isulti lang nato nga, kon sila maglungtad, nakasala sila, ug nagbuhat sa labing dakong sala sa tanan, usa ka sala nga walay kapariho. Mahimo, ug sa tinuod kinahanglan gayud, nga maila ang kalainan tali sa teoretikal nga mga ateyista, nga pinaagi sa kinaiya sa ilang panghunahuna midawat sa dili pag-anaa sa Dios, ug sa praktikal nga mga ateyista, nga nagkinabuhi nga wala maghunahuna sa Dios, o nagkinabuhi nga daw wala maglungtad ang Dios. Sa unang kategorya, atong ibilang ang mga fatalista, nga nagaingon: *'Natawo kita pinaagi sa tsamba'* – sama sa Basahon sa Kaalam (Wis. 2:2). Ang tanan nga mao ug mahitabo, mao ug mahitabo sa ingon niini nga paagi. Ang tanan nga, pagkahuman maghunahuna sa gigikanan ug kapalaran sa kalibutan, sa naglibog nga dagan sa mga panghitabo nga may kalabotan sa katawhan ug sa ilang kaugalingon, ug nga sa ilang kasingkasing nangutana: 'Aduna ba gyud Diyos? Dili ba ing-ani ra man ang tanan?'—gitintal niini nga sala ug nakasala sa ilang hunahuna. Apil usab niini nga kategorya ang mga pantheista, nga alang kanila ang uniberso mao ang Diyos, apan usa ka walay nawong, gipugngan sa balaod, ug dili mabahin nga binuhat. Sila susama sa mga fatalista. Usa ka partikular nga sanga niini mao ang mga ebolusyonista, nga nagtuo nga ang kalibutan mao ang Diyos nga anaa sa kahimtang sa pag-uswag. Kini usa ka labing grabeng sala, bisan pa gisuportahan kini sa mga labing maalamon nga maghuna-huna sama nila Fichte, Hegel ug uban pa. Mas laganap kaayo ang mga praktikal nga ateyista. Nag-ambit sila og usa ka kinaiya: usa ka kinabuhi nga gipanginabuhi sa pagkalimot sa Dios, nga nagsunod sa mga tinguha sa kasingkasing, nga walay kahibalo sa mas labaw nga awtoridad ibabaw kanila, ug walay pagbati sa dili malikayan nga panginahanglan nga manubag sa ilang mga kinabuhi. Ang propeta misulti bahin kanila: *'Ang buang miingon sa iyang kasingkasing, "Walay Dios."'* Ug bahin sa ilang *ginabuhat*, gidugang*: 'Nalawm ug makalilisang ang* ilang *mga binuhatan'* (Salmo 13:1). Tungod kay ilang gisugot ang ilang kaugalingon sa pagka-senswal ug mga tinguha, ilang gipugngan ang labing maayong bahin sa ilang pagkatawo ug giputol ang hilo nga nagdugtong kanila sa langit. Sila, sumala sa Apostol, *'dili makadawat sa mga butang sa Espiritu sa* Dios*'* (1 Cor. 2:14; tan-awa usab Eph. 2; Rom. 1). Makita sila sa daghang gidaghanon sa tanang panahon ug sa tanang lugar, ug ang labi ka makaluoy mao nga usahay dili sila hingpit nga daotan, kondili nagkinabuhi sumala sa natural nga hilig sa kasingkasing. Labaw pa, bisan pa gani kadtong nagdala sa uban ngadto sa Dios malubong, bisan sa mubo nga panahon, niining baho, nga naggahin og mga adlaw, bulan, ug usahay bisan katuigan sa kawalay pulos sa hunahuna, mura'g walay Dios (Efe. 2).

Ang mga Indiferentista nakasala batok sa ikaduhang katungdanan—ang pagkapot sa usa ka tinuod nga pagtuo—pinaagi sa pagpadayon ug pagwali nga walay kalainan: bisan unsang pagtuo ang anaa sa usa ka tawo, basta aduna lang siya niini. Bisan unsang pagtuo ang angay ug magdala sa gitinguhang katuyoan—Kristiyano man o dili. Makita kung unsa ka grabe kining sayop gikan sa gisulti na aron suportahan ang panginahanglan sa pagbaton og usa ka tinuod nga pagtuo. Dapat usab idugang dinhi nga, pagkahuman gitudloan sa Dios mismo ang mga tawo sa pagduol Niya, Siya mismo ang miabot, nahimong tawo, nag-antos ug namatay, nagpadala sa Espiritu Santo ug naghimo og daghang mga milagro aron kumpirmahon ang pagtuo, ug gipalihok ang langit ug yuta – aron isulti, human niining tanan, nga walay kalainan kung mosunod ka niining pagtuo o sa lain, nagpasabot dili lang og hingpit nga kabuang, diin ang kamatuoran giisip nga pareho sa bakak, apan usab pagka-walay pagsimba, nga diin usa ka partikular nga pasangil ang gipahamtang batok sa maloloy-on nga Dios, ingon man nga Siya sobra sa paghatag sa Iyang kalooy, ug diin, pinaagi sa bakak, ilang gihimong awtor sa bakak ang Dios, ingon man nga walay usa ka tinuohan, nga Iyang gipahayag nga mao ang bugtong ug

hingpit. Ang indiferentismo, labaw pa, usa ka salot sa katawhan. Kung usa ra ka pagtuo ang magdala sa kaluwasan, ug ang tanang uban nga pagtuo dili makaluwas kondili magdala sa kapahamakan, dili ba siya nga nagpugos sa uban sa ilang pagtuo naglaglag sa tanan niyang gipugos? Kung mosilaob ang usa ka salot ug ang usa ka maalamon nga doktor nakahimo sa bugtong tambal, bisan kinsa nga mopugos, 'Walay kalainan; pareho ra kaayo ang maong tambal,' nagdala og kadaut sa tanan nga motungha kaniya. Mao kana ang pagkawalay pagtagad. Kini makapaluya ug makapatay sa espiritu. Ang nagpuyo niini hapit na pareho sa usa ka ateyista, kay klaro nga alang kaniya, ang pagtuo dili gyud kabalak-an; nga gipanghupot niya kini tungod sa batasan, sa paggaya sa uban, o, labi pa gani, ingon kini usa ka matang sa politikal nga paagi. Ang tanang kini nga mga pagsaway mahulog usab sa kaniya nga moingon: 'Walay kalainan, basta kini Kristohanong pagtuo; bisan unsang pagtuo pwede na.' Asa man gikan kining ideya?! Ang mga Apostoles mapisan kaayo sa pagbantay sa pagkahiusa sa hunahuna, mapisan sa pagpahiuli niini matag higayon nga kini mabungkag, ug hugot kaayo sa ilang pagsupak sa mga adunay lain nga panan-aw nga gisugo nila ang ekskomunikasyon alang kanila; apan karon nahimo nang batasan nga moingon: 'Walay kalainan, basta Kristiyano, bisan pa kon kini heresiya.' Apan dili ba miingon ang Ginoo: *'Kung dili maminaw kanimo ang Simbahan, itugot nga siya mahimong kanimo sama sa usa ka Hentil ug usa ka maniningil sa buhis'* (Mat. 18:17)? Ug labaw pa, giunsa man nga ang Simbahan, sa tibuok kasaysayan niini, kusganong gipanalipdan ug nagbarug nga lig-on batok sa tanan nga adunay lain nga panan-aw? Tinuod ba gayud kining tanan? Ug gipamatud-an ba sa Ginoo ang usa ka tinuod nga pagtuo pinaagi sa mga timaan ug katingalahan—ug nagpadayon hangtod karon—sama sa tinuod gayud kini tanan?

Kana nga baluktot nga panghunahuna, diin gipangwali nga ang relihiyon wala'y lain kun dili usa ka himan sa kamot sa gobyerno, hapit na kaayo kini sa pagkawalay-pagtagad, o usa na gayud ka porma niini. Ug kadtong ingon ani ang paghunahuna sa gobyerno, ug ang gobyerno mismo nga naglihok sa ingon ani nga paagi, daotan kaayo ug walay Dios... Busa, kung ang Islam, o ang Hudaismo, o bisan unsang laing porma sa kawalay-pagtuo mohaom sa gobyerno, nagpasabot ba kini nga kini angay ipaila ug paboran? Ang katuyoan sa katilingban mao ang paggiya sa tawo paingon sa iyang tumong; ang tumong sa tawo anaa sa Dios, ug ang tawo makabiyahe lamang paingon sa Dios sumala sa paagi nga Iyang gitudlo sa balaan nga pagtuo. Busa, ang espiritu sa katilingban kinahanglan usa ka tinuod ug nagkahiusang pagtuo. Unsa kaha nga klase sa gobyerno kini nga, samtang naghatag sa gamay ra kaayong kahupayan sa mga sakop niini sa kini nga kinabuhi, ginahukman sila niini alang sa walay katapusang panahon! Nagaingon sila: adunay kagubot sa taliwala sa katawhan! Kinsa, unya, ang nagtugot niining kapintas? Ipadayag ang kamatuoran, aron makita kini sa tanan. Ug kinsa pa ang mas angay niini kaysa sa mga magmamando? Kay sila man ang manubag sa atubangan sa Dios kon dili nila mapreserbar ug itanom sa katawhan ang tinuod nga pagtuo. Sa ikatulong punto – pagsulay aron mahibal-an kung asa ang kamatuoran – ang mga dili mosulay nagasala, nalunod sa katulogon sa kawalay pag-amping; ang mga walay pagtagad, nga lahi lang sa mga agnostiko kay wala gyud silay hunahuna bisan pa sa ilang kawalay pag-amping, o dili gyud maghunahuna bahin sa pagtuo, ug busa sila mga nagtamay sa pagtuo; ang mga nagduha-duha, nga kasagaran mihunong sa dili masulbad nga pangutana: 'Naglungtad ba ang Dios, ug nagkinahanglan ba Siya og pagsimba?' – o kinsa nagduda nga basin dili tinuod ang balaan nga Ortodoksong pagtuo, apan nagpabilin nga walay pagtagad, wala magpangita og solusyon sa ilang kalibog, ug niining dili mapag-usab ug nagduha-duha nga kahimtang nagpadayon sa pagpuyo sumala sa naestablisar nga kahimtang. Sila, daw, nakasuspenso sa tunga-tunga sa hangin, gikapoy ang ilang kaugalingon ug gipaka-antos ang ilang kaugalingong espiritu. Ang kabug-aton sa ilang sala mao ang ilang pagkawalay pagtagad sa kamatuoran, sa Dios, ug sa ilang kaugalingong kaluwasan, ug labi na sa dili natural nga kahimtang sa hunahuna diin ila gipadayon ang usa ka kahimtang nga supak sa ilang pagtuo, naglihok batok sa ilang konsensya ug gipatay ang kinabuhi sulod nila. Tanan nga misugot sa bakak ug naligaw sa ilang pagtuo: mga pagano, Muslim, Hudiyo, ug labi na ang mga naturalista—kadtong nagtuo nga ang natural nga mga kakayahan sa tawo, ang iyang kaugalingong rason ug pagsalig sa kaugalingon, igo na alang sa kahibalo sa Dios ug sa iyang kaugalingong kaluwasan. Kini nga ilusyon nailhan usab nga rasyonalismo. Kini ang labing hayag nga kabuang ug pagkabuang. Makita ang kaugalingong mga sayop ug ang sa ubang magtutun-an, mahibal-an gikan sa kasaysayan kung pila ka mga limbong ug dautang huna-huna ang misulod sa kalibutan sa kamot sa rasyonal nga tawo, ug bisan pa man magtuo gihapon sa kaugalingong rason! Labaw pa, tupad gayud kaniya makita sa rasyonalista ang usa ka pagtuo nga gipadayag sa Dios, nga milagrosong napamatud-an, nga nagpakita ug nagpadayon sa pagpakita sa kasinatian sa mga maluwas, apan nagpabilin gihapon siya nga lig-on sa iyang pagkamatarug! Dili kini masabtan. Busa, dili kini walay rason nga ang uban nagduha-duha kung aduna bay

mga rasyonalista nga tinuod gayud nga kumbinsido sa pagkamahugot sa ilang rasyonalismo. Ang kadaghanan, nga kulang sa lig-on ug klarong pagtuo ug adunay kalibog sa pagsabot sa pagkahusto sa ilang mga hunahuna, hambog nga nagwali sa bisan unsa, aron lang hisgutan sila sa mga tawo: 'Tan-awa, usa ka heneral nga nakasabot sa tanan!'

Ang mga Rasyonalista—bisan pa mga biblikal, nga nag-ila sa Pahayag apan midawat lang gikan niini ang mga butang nga uyon sa ilang kaugalingong panghunahuna—sila usab nakasala batok sa gikinahanglan nga magpaubos, hilom, ug hingpit nga mosumite sa nailhang Balaang Ortodoksong Pagtuo. Mapahitas-on kini nga mga hunahuna, nga nagpasigarbo sa ilang kaugalingon labaw pa sa hunahuna sa Dios, nagdumili sa pagsumpo sa Iya, ug dili gustong maminaw sa pagtuo; busa, wala silay kalainan sa mga dili motuo. Kay ang kawalay pagtuo, sa kinauyokan, mao ang pagdumili sa pag-ila nga tinuod ang giila sa balaan nga pagtuo nga tinuod. Sa ilang espiritu, sila mga kawatan sulod sa panon sa Dios, nga misulod gikan sa lain nga dapit; ug pagkasulod nila, imbis nga magpuyo sa pagpaubos, tinuyo nila nga gub-on, iwasak-wasak, ug baliko ang tanang bahandi sa Dios. Ang tanang heretiko, Papista, Protestante sa tanang matang ug uban pa mao ang natural nga bunga sa kawalay pagtuo ug kaugalingong kabubut-on, o sa pagkasuway sa hunahuna sa mga butang sa pagtuo. Ang unibersal nga pagtuo mao ang lagda sa pamatasan ug kinabuhi, nga may bisa sa tanan. Ang bisan kinsa nga maghunahuna sa lain nga paagi niini sa bisan unsang bahin, nga nahibalo nga kini nga matang sa panghunahuna dili gidawat niini ug supak niini, ug unya mosalikway sa bisan unsang pagpangumbinsi apan mapugos nga magpadayon sa iyang kaugalingong panghunahuna, usa ka mapang-insulto batok sa Balaang Espiritu, ang Espiritu sa kamatuoran. Gibungkag niya ang pagkahiusa sa pagtuo ug mas grabe pa ang iyang sala kon mas klaro nga nasayud siya sa han-ay sa pagtuo, kon mas mabati niya ang kasakit sa konsensya ug ang paglihok sa iyang kasingkasing batok sa iyang kaugalingong hunahuna, ug kon mas ipanalipdan niya ang iyang kaugalingon kaysa sa kamatuoran sa iyang pagkapilit, alang sa pipila ka kalibutanong o makasariling katuyoan. Ang mga apostata mao kadtong mga tawo nga, tungod sa kahadlok sa pagpanlupig, o alang sa mga paglaum sa kalibutan, o aron malipay ang mga tawo, o usahay tungod sa pagka-matuod-tuo ug katingad-an nga kinaiya sa sulod, mobiya sa tinuod nga pagtuo ug mosunod sa mga tawo nga naa sa sayop. Bisan pa gani kadtong nagtuo nga gibuhat nila kini tungod sa ilang pagtuo sa kamatuoran dili mapatawad. Hayag kaayo ang kamatuoran. Kung dili mabug-atan sa pagbati ang hunahuna, dili gyud mapakyas ang pag-ila sa kamatuoran. Busa, ang apostasiya, bisan pa sa ingon nga mga kaso, imposible gawas lang sa pagbati ug sala... Gitudlo sa Apostol nga ang mga apostata usa ka nawala nga katawhan: *'ang mga makasasala nga tinuyo… nga nakadawat na sa kahibalo sa kamatuoran, wala nay halad alang sa mga sala, kondili usa ka makalilisang… nga pagpaabot sa paghukom, ug ang kalagot sa kalayo'* (Heb. 10:26–27). Klaro nga, kadtong mibulag gikan sa bakak nga pagtuo paingon sa tinuod nga pagtuo dili sakop niini nga paghukom. Angay nato silang dayegon ug magpasalamat sa Ginoo alang kanila, kay Giya-gawas Niya ang atong mga igsoon gikan sa kangitngit paingon sa Iyang katingalahang kahayag.

Sa katapusan, supak sa tanang uban pang mga katungdanan mao ang pagkawalay pagtagad sa pagtuo, ang pagkatig-a sa espiritu nga nagagikan sa paglubong sa unod, sa nagasakit nga kabalaka, sa sobra nga garbo, ug sa pagka-makasarili nga kining kaugalingon ra ang nakahibalo. Niining kahimtang sa hunahuna, ang usa ka tawo wala makahibalo sa malipayong pagbati nga gidala sa pagtuo, sama sa: kalinaw, kalipay, pagpasalamat ug pagdayeg – ni ang ilang paghibalo sa mga buhat nga natural nga nagagikan sa gugma sa pagtuo, sama sa: pagpanghimatuud niini, pagpakaylap niini ug masigasig nga pagpalambo niini – mga buhat nga labing bililhon dinhi, ug nagahatod sa walay katapusang kalipay sa langit.

Kinsa bay wala makasinati niining tanan nga mga pagliko sa atubangan? Hibaloi karon sa tanan kung asa sila angay nga anaa. Kung ang bisan kinsa magpaningkamot nga hugot nga itukod sa ilang hunahuna ang tanang pamatasan ug buhat nga gihulagway sa may kalabotan sa pagtuo, ug labaw pa, sa paagi nga kini mag-agos gikan sa usa ngadto sa lain, makab-ot nila ang dakong kusog sa hunahuna ug kasingkasing, diin, sama sa usa ka pader, mapugngan ang matag pag-atake sa pagtuo – bisan gikan sa sulod o sa gawas.

12. Pagkadi-osnon – usa ka kinabuhi nga gipuy-an sa espiritu sa pagtuo

Ang mga misulod sa gingharian sa tinuod nga pagtuo nakakaplag og kalinaw didto; mobati sila nga mura'g naa sila sa usa ka luwas nga dalangpanan. Apan kining kalinaw gawasnon ra; sa sulod, nagpaabot

kaniya ang kusog nga kalihokan ug paningkamot sa espiritu sa pagtuo nga iyang gidawat, nahibal-an, ug gihigugma. Nagpasabot kini nga, sa mismong pagdawat sa pagtuo, ang magtutuo obligado nga ipahiuyon ang iyang gawasnong ug sulodnong kinabuhi sa mga pagtulon-an niini, o pormahon ang iyang kaugalingon sumala niini ug itanom ang espiritu niini sa iyang sulod. Ang gingharian sa pagtuo nagaginhawa ug puno sa kinabuhi ug kalihokan; ang usa ka tawo nga misulod niini apan wala nagkinabuhi sumala niini sama sa usa ka dili gikinahanglan nga bahin sa makina o usa ka wayward nga indibidwal nga nagasamok sa kahusay sa usa ka hayag ug seryosong prosisyon. Ang dili nagkinabuhi sumala sa iyang pagtuo dili tinuod nga nagtuo. *'Ang pagtuo nga walay buhat patay'* (Santiago 2:26). Kung ang usa ka tawo nga nalumos dili mosangko sa kamot nga gitunol kaniya uban sa saad sa pagluwas, klaro nga wala siya motuo sa maong saad. Dili lang kana, nagpasipala pa siya sa pagtuo. Unsa kaha kung adunay usa ka tawo nga mosul-ob sa bisti sa pari ug magsugod og paglukso-lukso ug magbuhat og buang-buang sa publiko samtang gisul-ob kini? Dili ba siya usa ka mananuya? Pareho usab kini sa pagtuo. Mao nga ang Pulong sa Dios naglangkob og seryosong pahimangno batok sa mga nag-angkon nga nakaila sa Dios apan wala magbutang sa ilang kahibalo sa praktis. *'Nag-angkon sila nga nakaila sa Dios, apan ang ilang mga buhat nagdumili kaniya; sila makalilisang, dili masunuron, ug dili angay sa bisan unsang maayong buhat'* (Tito 1:16). Busa, ang usa ka tawo nga midawat sa pagtuo kinahanglan gayud nga ipraktis kini sa iyang mga lihok, pormaon ang kaugalingon sumala niini, ug, ingon pa man, ipakita ang tibuok niini sa iyang pamatasan. Ang kanunay, matinud-anon, hingpit ug lapad nga paglakaw sa espiritu sa usa ka tinuod ug balaan nga pagtuo mao ang tinuod nga pagkamatinud-anon.

Walay duhaduha nga, subay sa lain-laing sulod sa pagtuo, ang matarong nga pamatasan kinahanglan magporma sa nagkalain-laing paagi. Base niini, aduna usab nagkalain-laing katungdanan sa pagkamatarong. Sa tinuod, ang tanang katungdanan sa kinatibuk-an mahimong ilakip ubos niini, o makuha gikan niini ra, kay kini gikinahanglan sa Kristohanong pagtuo ug nagagikan sa espiritu niini. Busa, lakip sa uban pa, ang Apostol (Tito 2:12) nagagikan sa pagkamaparihon og kinabuhi nga maka-Diyos, matarong, ug putli; sa kinatibuk-an, usa ka Kristohanong kinabuhi nga matarong ug balaan.

Unsa ang kahulugan sa usa ka Kristohanong kinabuhi nga matinud-anon sa Dios? Kini usa ka kinabuhi sa panaghiusa sa Dios pinaagi sa Ginoong Jesu-Cristo sulod sa Balaang Simbahan, o subay sa plano sa atong kaluwasan. Aron masabtan kini, hunahunaa kung giunsa kini nahitabo. Ang Ginoo miabot sa yuta, nag-antos, namatay, nabanhaw pag-usab, misaka sa langit, ug nagpadala sa Balaang Espiritu ibabaw sa Iyang balaan nga mga disipulo ug mga apostoles, nga pinaagi sa Iyang gahum nagtukod sa yuta sa gisaad nga Simbahan, nga gitukod sa basihanan sa mga Apostoles ug mga Propeta, uban ni Hesukristo mismo isip ang batong pang-ukit, – ang Simbahan, ang balay sa pagtuo ug kaluwasan, ang lawas sa Ginoo, ang arka alang sa mga maluwas gikan sa pagkalunod sa dautan, sala ug malisiya ni Satanas. Apan unsa man gayud ang Simbahan sa iyang kaugalingong kinaiya? Ang pagkapari balaan; naghalad og mga halad nga madawat sa Dios pinaagi ni Jesu-Cristo. Ang Simbahan usa ka lawas nga nagasimba, nag-alagad, ug nagasantos nga walay hunong, sa maalamon ug espirituhanong paagi, ug kini gihimo alang sa Dios pinaagi kang Jesu-Cristo. Ang bisan kinsa nga mosulod niini kinahanglan mahimong usa ka espiritu uban niini, sa gamay nga paagi mahimong sama sa pagka-iniini niini sa dakong paagi, sama sa giingon sa lawas nga ang matag miyembro, bisan gamay pa, naglangkob sa tibuok lawas, mao ang tanan nga elemento niini. Sa laing pagkasulti: ang matag magtutuo nagatugyan sa paghalad sa Diyos og madawatong halad pinaagi kang Jesu-Kristo, ug kini mao ang samang butang sa pagpuyo sa pakig-uban sa Diyos pinaagi sa Ginoong Jesu-Kristo, subay sa plano sa kaluwasan. Gikan niini klaro nga ang Kristohanong kinabuhi nga matinud-anon sa pagka-Diyos aktibong gipadayag sa pagsaka ngadto sa Diyos pinaagi kang Jesu-Kristo, sa pagpuyo kaniya pinaagi kaniya, ug labi pa, sa walay lain pa nga paagi gawas sa balay nga giandam alang sa atong kaluwasan, o ang Simbahan. Busa, ang mga katungdanan sa pagkamatinud-anon sa pagka-Diyos nahulog sa tulo ka kategorya, nga mao ang: 1) ang una naglangkob sa mga pagbati ug disposisyon nga motumaw gikan sa atong panag-uban pag-usab sa Dios kang Jesu-Cristo; 2) ang ikaduha naglangkob sa mga pagbati ug disposisyon nga motumaw gikan sa pagpuyo sa pakig-uban sa Dios; 3) ang ikatulo naglangkob sa mga pagbati ug disposisyon nga motumaw gikan sa pakig-uban sa balay sa kaluwasan, ang Simbahan.

1) Mga pagbati ug disposisyon sa dalan paingon sa paghiusa pag-usab sa Dios

Sugdan nato sa mga pagbati ug disposisyon nga masinati sa usa ka tawo sa dalan paingon sa Dios, sa diha nga siya makig-uban pag-usab Kaniya sa Ginoong Jesu-Cristo. Tungod kay ang pagbalik sa Dios usa ka

butang sa kagawasan, dili pagpugos , ug nahuman pa gayud kini sa espiritu imbis sa bisan unsang materyal, dili kini usa ka butang nga, sa higayon nga mahuman, mahimong ibaliwala nga nahuman na, kondili usa ka butang nga balik-balik ug bag-o matag higayon. Busa, bisan pa nga ang Kristohanon nakasulod na sa pakig-uban sa Dios, dili siya sa bisan unsang paagi gipahulay o gipagawas gikan sa mga buhat diin kini natuman, kondili kinahanglan kanunay niyang alagaan ug bag-ohon kini. Busa, kini tanan nahimong alang kaniya nga padayon nga katungdanan ug obligasyon.

Ang agianan sa pagsaka paingon sa Dios, o sa paghiusa pag-usab kaniya, gipasabot sa lain nga dapit (tan-awa ang 'Mahitungod sa Lagda sa Kristohanong Kinabuhi'). Karon, nagpabilin na lamang nga klarohon ang mga katungdanan nga nagagikan niini.

Ang binhi sa tanang katungdanan mao ang pagtuo sa atong Ginoong Jesu-Cristo, ang atong Manluluwas, nga naghiusa kanato kaniya sa atong kasingkasing. Apan adunay pipila ka mga butang nga kinahanglan mahitabo sulod kanato bisan pa sa wala pa matawo kining pagtuo, samtang ang uban kinahanglan mahitabo pagkahuman sa pagkatawo niini. *'Walay bisan kinsa nga makaduol sa Amahan gawas sa ako,'* ingon sa Ginoo (Juan 14:6). Kinahanglan una kitang moadto kang Jesu-Cristo aron mosaka gikan Niya paingon sa Dios. Busa, aduna'y pipila ka pagbati ug disposisyon nga importante alang kanato: ang uban sa dalan sa panaghiusa sa Ginoong Jesu-Cristo, ug ang uban sa dalan sa pagsaka gikan kang Jesu-Cristo paingon sa Dios nga Trinidad.

a) Mga pagbati ug disposisyon sa dalan padulong sa panaghiusa sa Ginoong Manluluwas

a) Mga pagbati ug disposisyon sa dalan padulong sa panaghiusa sa Ginoong Manluluwas

Ang tinuoray nga panaghiusa sa Ginoo makab-ot pinaagi sa pagtuo. Ang basihanan sa pagtuo mao ang pagkahibalo sa kaugalingong kakabus ug sa kadato ni Hesukristo. Ang pagtuo nagbalhin sa bahandi ni Kristo ngadto sa kaugalingong kakabus ug, alang niini, naghiusa sa kasingkasing sa Ginoo. Aron mapalig-on kining pagtuo ug mapasiga pa gayud ang panaghiusa sa kasingkasing sa Ginoo, ang matag Kristohanon obligado sa mosunod nga mga pagbati ug mga lihok:

(aa) Gikinahanglan niyang ilhon ug dalhon sa kalawom sa iyang kasingkasing ang iyang kaugalingong kakabus ug kaguol. Pinaagi niining pag-ila nagsugod ang pagtuo ug kini padayon nga napalig-on. Sama kini sa lana para sa siga sa lampara, nga hinay-hinay nga nanghuyang samtang mahurot ang lana. Ang bisan kinsa nga wala makahibalo nga nagdilaab ang usa ka balay dili molayas niini; ingon usab, ang bisan kinsa nga wala makahibalo sa iyang kaugalingong kaguol dili mangita og kaluwasan. Mao kini ang unang kamatuoran bahin sa kaugalingon; ang matag laing kamatuoran natapakan na sa bakak, ug labi na gayud kon kini nagpasiugda sa pagtagbaw sa kaugalingon. Ang mga hilisgutan niining kahibaloa gitakda sa kasaysayan sa tawo mismo. Ang tawo gimugna sa hulagway sa Dios, alang sa himaya sa Dios ug alang sa walay katapusang kalipay, sa dapit sa mga nahulog ug gipalayas nga mga espiritu nga nagtukod sa impyerno sa ilang kaugalingon ug gikan kanila. Apan, tungod sa pagpanukotuko sa yawa, iyang gilapas ang sugo, napailalom siya sa paghukom ug panumpa, gikadautan ang iyang kalag ug lawas, misugot sa manulintulok, ug, samtang nag-antos sa yuta, anaa siya sa katalagman pagkahuman sa kamatayon nga mahulog sa maong impyerno nga gipuy-an sa mga espiritu, mga apostata ug sa ilang prinsipal – si Satanas. Busa, ang usa ka Kristohanon kinahanglan hinumduman nga siya naa sa kahimtang sa Pagkahulog, sakop sa panalangin sa Dios, walay depensa sa Iyang atubangan ug nadaut sa sulod niya, sakop sa gahum, kapintas ug dautang buot ni Satanas, ug usa ka dili malikayan nga biktima sa kamatayon ug impyerno. Kinahanglan klaro nga masayud ang usa ka Kristohanon niini tanan ug kanunay kini hinumduman bisan pa human siya maluwas gikan niining tanan nga mga kalisdanan. Kay sa iyang kaugalingon, tinuod nga kanunay siya anaa niining maong kahimtang. Kung karon siya nagbarug gawas niining makaguba nga kahimtang, tungod kay gisuportahan siya sa grasya, bisan pa man, sama sa nagbarug ibabaw sa bangag sa kalayo, andam siya sa matag higayon nga malisdan ug mahulog pagbalik sa iyang daang kahimtang. Pinaagi sa kinatibuk-an sa ingon nga mga hunahuna, nga masinati sa kasingkasing, naporma ug napadayon ang pagbati sa katalagman sa kahimtang sa usa ka tawo, sa iyang kawalay gahum ug kawalay-kaluwasan—kon dili tungod sa Ginoo. Kini nagpugos sa Kristohanon nga magpadayon sa pagpuyo sa labing dakong pagpahiubos sa kaugalingon, pagpaubos, ug hunahunaon ang iyang kaugalingon nga mas ubos pa kaysa bisan unsang binuhat, bisan pa gani ang walay kinabuhi, dili lang ang buhi; Gipugos niini ang usa ka tawo sa walay hunong nga pagtuaw: 'Ginoo, luwasa ako, kay nagalumos na ako.' Ug ang ingon nga pagbati dili angay ipukaw kausa o kaduha lang, kondili kinahanglan kanunay nga itukod ug itamnan sa sulod sa kaugalingon, ingon nga nahimong kabahin na gayud sa kaugalingon nga kinaiya. Ang makalimot niini dali

dayon matabog gikan sa han-ay sa mga giluwas, kay ang tanan nga giluwas maghunahuna ug mobati sa ingon niini nga paagi. Busa, katungdanan sa matag usa nga alagaan kini sa ilang kaugalingon sa tanang posible nga paagi. Mahimo kini buhaton sa matag usa sumala sa ilang makaya. Apan ang labing maayo ug labing epektibong pagtudlo alang niini mao ang Kristohanong kinabuhi mismo. Kini ang labing kusgan ug labing malungtaron nga paagi, aron, masulti pa gani, ang tibuok kinabuhi sa usa ka tinuod nga Kristohanon wala'y lain kondili usa ka padayon nga pagsaka paingon sa kahitas-an sa pagkahibalo sa kaugalingong kakabus ug pagbati sa pagpaubos sa kaugalingon. Sa diha nga mas motubo ang usa ka tawo sa pagkamatinahuron, mas masabtan ug mabati niya nga siya walay bili. Ug unsa kadaghan nga mga pagkamatinahuron ang nagagikan niini! Dinhi atong makaplagan ang pagpaubos, pagpanghimakak sa kaugalingon, pagpugong sa paghukom sa uban, pagkawalay kasuko, pagkamapainubsanon, ug dili matuyok nga kalinaw. Apan ingon nga baylo, gikan sa Dios moabut ang walay hunong nga dagan sa tinago nga espirituhanong paglipay ug kadagahan sa grasya, ug gikan sa uban pang mga Kristohanon, gugma ug buhing pakig-ambit. Bisan kinsa nga walay niini, makasinati sa sukwahi gayud.

bb) Kinahanglan mailhan ug motubo sa kahibalo sa dili masukod nga bahandi sa atong Ginoong Jesu-Cristo, nga miabot sa kalibutan sa mga makasasala aron luwason sila. Ang yano nga pagkahibalo sa kaugalingong pagka-mapasipala ug pagka-walay gahum, kauban ang pagbati sa kawalay-kaluwasan ug kahadlok alang sa kinabuhi ug sa walay katapusang kapalaran, makapawala sa kadasig. Naghatag kini lamang og kasubo ug kaguol, nga kung dili mapalig-on sa ubang makapahupay nga pagbati, makapaluya kaysa makapalig-on; ug sa dili madugay, mahimo kining mosangpot sa dili malikayan nga pagkawalay paglaum. Ang bisan kinsa nga mohunong lang niini mura'g nahunong sa tunga-tunga sa buluhaton ug, ingon niini, wala gyud makab-ot bisan unsa. Ug walay kamatuoran niini: kay sa tinuod, ang tawo dili lang kabus ug nagakaguba, kondili napalambo ug naluwas usab – mao kini ang kahimtang nga gitukod sa atong Ginoo ug Dios, diin ang langitnong payag sa grasya gipahimutang ibabaw sa nagakagubang tawo. Busa, katungdanan sa matag Kristohanon nga maila kini ug, tungod kay ang tanan niini nakasentro sa Ginoong Jesu-Kristo, mailhan Siya. Ang mga butang nga sakop niining kahibaloa gitino usab sa kinaiyahan mismo sa mga buhat sa grasya. Ang maloloy-on nga Dios misaad nga ipadala ang Iyang Anak nga Manluluwas ngadto sa mga nagakaguba; ug sa pag-abot sa katumanan sa panahon, Siya tinuod nga miabot, nahimong tawo, nag-antos, Gihalad Niya ang Iyang kaugalingon ingon nga halad alang sa mga sala sa tibuok kalibutan pinaagi sa Iyang kamatayon sa krus, nabanhaw pag-usab ug gibanhaw ang tanan ngadto sa kinabuhi, gipukan ang impyerno ug gipanglabi si Satanas, misaka, ug naglingkod sa tuo sa Dios Amahan, diin Siya nag-ampo alang kanato ug nagahari sa tanan ingon nga Hari nga nakadawat og awtoridad sa langit ug sa yuta. Busa kinahanglan natong masayran ug maila nga ang Ginoong Jesu-Kristo mao ang halad para kanato, ang atong kinabuhi, ang atong Hari, nga naglaglag sa gahum sa yawa, kamatayon, ug impyerno. Sukad karon, hinumdumi nato ug itug-an sa hunahuna nga ang ingon ana ka katingalahan ug katingad-an nga buhat sa Dios nahitabo, nga ang langit ug yuta nabuling; aron magpamalandong nga matinahuron ug susihon pag-ayo ang tibuok buhat sa kaluwasan, labi na gayud sa makalilisang nga Pag-antos ug sa misunod nga himaya sa Ginoo: unsa kini, giunsa, alang sa unsang katuyoan, ug unsang gahum ang anaa niini? Hunahunaa kini kanunay, labi na sa Miyerkules, Biyernes, ug Domingo, ug lipaya ug pahupaya ang inyong kasingkasing sa kamatuoran nga ingon niini. Pinaagi sa ingon nga mga paningkamot, ang kahibalo sa Ginoo natural nga motubo; apan ang mga masigasig magdugang niini sa kanunay nga pagbasa sa mga Ebanghelyo ug sa mga Propeta, ug labaw sa tanan, ang pag-ampo alang sa usa ka grasya-puno nga pagpasulod sa mga misteryo sa kaluwasan. *'Kinsa ba ang nakasabot sa huna-huna sa Ginoo?'* pangutana sa Apostol, ug ingon sa pagtubag niini, nagdugang siya: *'Apan kita adunay huna-huna ni Cristo'* (Roma 11:34; 1 Cor. 2:16). Ang tinuod nga kahibalo sa Ginoo makab-ot sa misteryo sa Espiritu ug, masulti pa gani, dili kini kaayo masabtan kondili mabati sa paagi nga walay pulong o hulagway ang makapadayag niini. Bisan pa, kini walay kinutuban nga tam-is, ingon sa pagpasalig kanato sa Apostol, nga giisip ang tanan nga basura *'tungod sa labaw nga kahibalo kang Kristo nga Ginoo'* (Fil. 3:8), nga nag-awhag sa tanan sa pagsaka ngadto sa ingon nga pagsabot ug nag-ampo alang sa tanan aron maila nila *ang 'kalawom, kalapad ug kahitas-an'* sa kinaadman nga gipadayag sa plano sa atong kaluwasan (Efe. 3:18).

(c) Ug sa ingon niini, pagpasiga sa sulod sa kaugalingon sa pagtuo sa Ginoong Manluluwas. Kay kon, sa samang espiritu, ang pagkahibalo sa kaugalingong pagka-mapasipala ug pagka-imol makasugat sa kahibalo sa Ginoong Manluluwas, unya, sa natural nga paagi, kini maghiusa ug magsagol, sama sa tubig sa uga nga yuta o sama sa duha ka magkahisangay nga elemento. Ang pagbati sa kawalay-kaya mosaka ngadto sa Ginoo sama sa halad nga gisunog; ang pagbati sa kahuyang ug pagkadautan midawat sa Ginoo—ang atong kinabuhi;

ang kahadlok sa kamatayon, impyerno ug sa yawa nagaayo pinaagi sa kahibalo sa Ginoo, ang atong Hari ug mananaog kanila. Ang matag masubo nga pagbati makakaplag sa angay nga tambal niini sa Ginoo. Gikan niining maong panaghiusa natawo, ingon nga ilang langitnong anak nga babaye, ang tinuod nga pagtuo sa Ginoo nga Manluluwas, nga busa dili lang kini kahibalo sa Ginoo, ni kahibalo lang sa ka-ubos sa kaugalingon, kondili ang duha nga mag-uban; ug dili usa tupad sa usa, kondili usa sulod sa usa. Sama sa usa ka kemikal nga compound, diin ang usa ka elemento mosulod sa lain, mao usab sila matunaw sa usag usa. Ang mga walay paglaum motagad sa Gipa-krus isip halad ug madawat ang pag-angkon sa pagkamatarong; ang mga nadaut motagad sa Ginoo, ang Tinubdan sa Kinabuhi, ug mabuhi pag-usab; ang mga bihag motagad sa Ginoo, ang Hari ug Mananaog, ug malaya. Ang pagtuo mao ang labing sulod, grasya-puno nga lihok sa atong sulod, diin ang pagkapuno ni Cristo gipasa ngadto sa atong pagkagamay ug kakabus ug gisagop nato. Kini usa ka gamhanan, malalang lihok, kay pinaagi niini usa ka bag-ong binuhat ang nahimo sa atong sulod; ang atong espiritu naghiusa kang Cristo, ug gikan niini usa ka bag-ong, tinago nga tawo ang natawo sa atong sulod. Gikan niini, klaro nga ang tinuod nga pagtuo naglangkob sa mosunod nga mga disposisyon—mas nabati kaysa gipadayag, dili mabahin kondili nagkahiusa: Ako—usa ka nagkamatay nga kalag—nawala unta hangtod sa kahangturan, apan ang Ginoong Jesu-Kristo, pagkahuman Niya sa pagkuha sa tanang dautan nga nagpabug-at sa katawhan, midawat kanako, ug pinaagi Niya ako maluwas. Ang pagtuo nagtan-aw sa Ginoo isip bugtong tinubdan sa iyang kaayohan, natutok kaniya sa kasingkasing, giakop siya nga puno sa gugma, nagkinabuhi kaniya lamang ug alang kaniya lamang; kay nabati niini nga kon wala siya, mawala ang tanan. Ang pagkapilit niini ug pagbati niini mao ang kanunay nga katungdanan sa usa ka Kristohanon. Karon klaro na nganong, aron mapalig-on ug masunog ang ingon nga pagtuo sa atong sulod, giisip nga gikinahanglan, sa usa ka bahin, ang pag-uswag sa kahibalo sa atong kaugalingong kaguol ug kakabus, ug sa pikas bahin, ang kahibalo sa Manluluwas ug sa Iyang mga buhat. Pinaagi niini napainit ang espiritu sa pagtuo; pinaagi niini kini natawo ug gikan niini kini naglangkob. Apan sama sa usa ka tulo sa tubig nga naporma gikan sa mga bahin sa oksiheno ug hidrojeno pinaagi sa paglabay sa kuryenteng siga , mao usab ang pagtuo unang natawo pinaagi sa usa ka misteryosong paghikap sa Ginoo sa usa ka kasingkasing nga giandam alang sa pagtuo pinaagi sa pag-ila sa kaugalingon ug sa Ginoo, sama sa Iyang gipadayag sa mga pulong: *'Mosulod ako, ... magpuyo sulod, ug ... magpangabuhian'* (Pahayag 3:20). Pinaagi sa pag-ila sa kaugalingon ug kahibalo sa Ginoo, mabukas ang kasingkasing; unya mosulod ug mokaon ang Ginoo mismo, nga mao ang pagpasibo sa kalag sa Iyang mga panalangin, diin gipadayag ang mga pulong sa kahiladman sa espiritu sa tawo, sama sa gibuhat ni Tomas sa dihang nahikap niya ang Ginoo: *'Ginoo ko ug Dios ko'* (Juan 20:28). Mao kini ang unang tingog sa pagtuo ug ang tinuod nga simbolo niini.

Apan sama sa pagkahimugso sa pagtuo pinaagi sa misteryoso nga paghikap sa Ginoo sa kasingkasing, ingon usab kini mapadayon ug kinahanglan mapadayon pinaagi sa maong paghikap, nga gipahimuslan sa mga magtutuo sa pagdawat sa Balaang Misteryo ug sa mainitong pag-ampo, nga sa tinuod nga kahulugan ug gahum niini, wala'y lain kondili ang walay hunong nga pagbalik-balik sa unang pagtaas sa pag-ampo ngadto sa Ginoo ug sa Iyang unang pag-abot kanato. Gikan niini, sama sa usa ka pugon sa pag-andam, ang Kristohanon motungha nga nabag-o matag higayon. Mao kini ang hinungdan nganong ang mga pagtulon-an sa mga Balaang Amahan, ug sa tanan gayud, nagmando kanato nga walay hunong nga usbon sa atong mga ngabil ang pag-ampo ngadto sa Ginoo: 'Ginoong Jesu-Cristo, Anak sa Dios, kaluy-i ako...' – nga usbon kini sa matag gininhawa, nga mao gani ang pagkapareho sa uban kaniya. Sa pikas bahin, ang pagtuo maluya tungod sa kalimot sa kaugalingong kakabus, sa pagkunhod sa kahibalo sa Manluluwas, ug sa paghunong sa Pag-ampo ni Hesus.

Busa, ang panaghiusa sa kasingkasing uban sa Ginoong Manluluwas natuman ug napadayon pinaagi sa pagtuo. Gikan niini moturok ang lain-laing pagbati, diin ang espiritu mosaka gikan kang Kristo nga Manluluwas paingon sa walay kinutuban nga Dios ug maghiusa Kaniya. Sa konklusyon, ang tanan giimbitar sa pagbasa sa mosunod nga bersikulo gikan sa Basahon sa Pahayag, diin ang tanan nga nahisgutan kaniadto gisumada ug gisulti sa mismong mga pulong sa Dios mismo: *"Kay nagaingon ka, 'Aduna na koy igong bahandi, ug nakauswag na ako, ug wala na koy gikinahanglan,' ug wala ka magmatngon nga ikaw usa ka mapanghimaraot, kaluoy-luoy, kabos, bulag ug hubad. Ginasugyot ko kanimo nga mopalit kanako og bulawan nga gipino sa kalayo, aron manggaranon ka; ug puti nga mga bisti, aron imong bisti-on ang imong kaugalingon ug ang kahuya sa imong kahubas dili mahayag; ug pahiri ang imong mga mata og tambal sa mata, aron makakita ka. Ginasaway ug ginadisiplina ko ang mga ginahigugma nako; busa, magpaningkamot ka ug maghinulsol. Tan-awa, nagatindog ako sa pultahan ug nagatuktok; kon adunay makadungog sa akong*

tingog ug moabli sa pultahan, mosulod ako kaniya, ug magkaon kami sa panihapon, ako uban kaniya, ug siya uban kanako. Alang sa makadaog, akong tugotan nga makiglingkod Kanako sa akong trono, ingon nga ako usab nakadaog ug nakiglingkod uban sa akong Amahan sa Iyang trono. Kinsa may dalunggan, paminawa unsay giingon sa Espiritu ngadto sa mga simbahan' (Pahayag 3:17–22).

b) Mga pagbati ug disposisyon sa agianan sa pagsaka gikan sa Ginoong Manluluwas paingon sa Dios nga Trinidad

b) Mga pagbati ug disposisyon sa agianan sa pagsaka gikan sa Ginoong Manluluwas paingon sa Dios nga Trinidad

Sa diha nga naporma ang pagtuo ug ang kasingkasing nahigot sa Ginoo, dali dayon nga natawo gikan niini ang ubang pagbati ug disposisyon, sama sa mga sinag sa adlaw; pinaagi niini, sama sa mga hagdanan sa usa ka hagdanan nga hugot nga natukod sa bato—si Cristo—ang Kristohanon mosaka paingon sa langit ngadto sa Dios ug mosimba Kaniya sa tiilan sa Iyang trono. Ang mga pagbati ug disposisyon mao ang mosunod:

(aa) Ang paglaum sa kaluwasan dili mapabulag sa paghalad sa kaugalingon. Ang paglaum sa kaluwasan mao ang kinauyokan sa kinabuhi sa Kristo, nga daw mao ang labing hingpit nga paghulagway ug pagpadayag sa pagtuo kaniya. Pinaagi niini, mobati ang Kristohanon nga siya nakagawas na sa katalagman, milapas na sa tanang dautang kaniadto nagpabug-at kaniya, nga misulod na siya sa gingharian sa mga ginaluwas, ug ginaluwas sa Ginoo. Sama sa usa ka tawo nga nalumos nga nakupot sa pisi nga gipanglabay kaniya, gidani paingon sa barko, gisaka sa barko, ug mitindog niini, dili gayud siya mapakyas sa pagbati og kalipay tungod kay nakaluwas siya gikan sa katalagman. Mao kana ang espiritu sa usa ka Kristohanon nga nakasulod sa pagtuo! Makita nato kung unsa ka suod ang kalambigitan niining paglaum sa kaluwasan sa pagtuo pinaagi sa mga pulong sa Apostol Pedro, nga nagtan-aw niini ingon usa ka talagsaong timailhan sa pagtuo: *'Bulahan ang Dios… nga naghimo kanato nga matawo pag-usab ngadto sa usa ka buhing paglaum*,' matod niya (1 Pedro 1:3). Gitawag ni Apostol Pablo kining paglaum nga *'ang angkla sa kalag, nga sigurado* ug lig-on' (Heb. 6:19). Pinaagi niining paglaum, ang kawalay paglaum ug pagkawalay paglaum sa unang lugar gisalikway o gipahawa gikan sa kalag, apan usab, dugang pa niini, ang tanang pagduha-duha, pagkawalay kahibalo sa kaugalingong kaluwasan, ug kakulang sa pagtuo niini. Kay sama sa pagka-katungdanan ang paglaum sa kaluwasan, ingon usab usa ka sala ang kakulang niini sa tanang porma. Ang pagsakripisyo sa kaugalingon, o ang pagpuyo niini, dili lang pagpaubos sa kaugalingon sa atubangan sa atong mga tiil, pagyatak sa kaugalingon sa ilawom sa tiil, ug pagpa-ubos sa kaugalingon, kondili labaw pa niini: kini usa ka pagpaté sa kaugalingon, o usa ka kalihokan diin ang lawas o ang kalag walay hunong nga gipaté ug gipaka-antos, ug nga nagtudlo sa tanang lihok batok sa pagtagad sa kaugalingon, sa kaugalingong kabubut-on, ug sa mga tinguha sa kasingkasing. Gipadayag kini sa mga Balaang Amahan sa duha ka lagda: nga walay kaugalingong kabubut-on ug dili hatagan og pahulay ang lawas – isip duha ka paagi sa pagpamatay sa kaugalingon. Kini mao ang tibuok ascesis, nga mao usab ang kinabuhi sa pagdumili sa kaugalingon. Ang Apostol naghisgot niini: *'Ang mga iya ni Cristo gipako ang unod uban sa iyang mga kahiligon ug mga tinguha'* (Gal. 5:24), ug ang Ginoo miingon: *'Ang bisan kinsa nga gustong mosunod kanako kinahanglan magdumili sa iyang kaugalingon'* (Matt. 16:24). Ang koneksyon tali sa usa ka istrikto, pagdumili-sa-kaugalingon nga nga asetikong kinabuhi ug sa paglaum sa kaluwasan dili kaayo klaro; apan naglungtad kini, ug ingon ka hayag nga ang lebel sa pagdumili sa kaugalingon mao usab ang sukod sa paglaum sa kaluwasan. Sama sa gibug-aton sa hangin nga nagpataas sa merkuryo sa barometro, ingon usab ang karga sa pagdumili sa kaugalingon nagpataas sa paglaum sa kaluwasan. Ang basihanan niini makita sa atong kaluwasan pinaagi sa pag-antos sa Ginoo: ang kaluwasan natuman pinaagi niini, ug ang matag tawo maluwas lamang pinaagi sa pagdawat niini sa kaugalingon. Unsaon man, busa, pagdawat niini sa kaugalingon? Pinaagi sa kaugalingong pag-antos. Ang atong mga pag-antos mao ang punto sa pakigkontak sa pag-antos ni Cristo, o ang dapit diin kini gitanom kanato. Mao nga ang mga apostoles naghisgot sa usa ka *'pag-ambit sa pag-antos* sa Ginoo pinaagi *sa pagkapareho sa Iyang kamatayon'* (Fil. 3:10) ug gidayeg ang mga nakalampos *sa 'pag-ambit sa pag-antos ni Cristo'* (1 Ped. 4:13). Ang usa ka natural nga sangputanan sa ingon nga pag-apil mao ang pagdako sa paglaum sa kaluwasan. Kay kung, pinaagi sa atong mga pag-antos, ang gahum sa pag-antos ni Cristo—nga nakahuman sa atong kaluwasan—mailipat kanato, nan sa samang higayon ang kahibalo sa kaluwasan gikan niining maong gahum dili mapakyas nga moturok sa kalag, ug kini mao gayud ang kinauyokan sa paglaum. Bisan pa man, ang kinabuhi sa paghalad sa kaugalingon, hugot nga pagpanag-iya ug pagdumili sa kaugalingon ra ang bugtong kondisyon alang sa paglaum sa kaluwasan. Busa, kinsa man ang mosugot sa pagpalugway sa kaugalingon, mapalong ang paglaum

ug, ingon niini, mapugngan ang mismong binhi, o ang unang paglihok, sa paglaum sa kaluwasan. Mao nga alang sa mga kaaway sa krus ni Cristo*, 'laglag ang ilang katapusan'* (Filipos 3:19).

bb) Ang kalinaw uban sa Dios dili mapabulag sa walay hunong nga paghinulsol. *'Tungod sa pagkamatarung nga pinaagi sa pagtuo, aduna kita'y kalinaw uban sa Dios pinaagi sa atong Ginoong Jesu-Cristo,'* ingon sa Apostol (Roma 5:1). Sa lain nga bahin gisulti nga *'Ang Dios anaa kang Cristo nagasumpay pag-usab sa kalibutan ngadto kaniya… ug gisalig niya* sa mga apostoles *ang mensahe sa pagkasumpay pag-usab'*, ug ilang gihangyo ang tanan: *'Magsumpay kamo pag-usab sa Dios'* (2 Cor. 5:19–20). Kining kalinaw mapamatud-an pinaagi sa pagbati sa pabor sa Dios, sa pagtan-aw sa espiritu sa masidlak nga nawong sa Dios, sa pagkahibalo nga ang Iyang kasuko gikuha na ug nahimong kaluoy, ug pinaagi sa malipayong pagtan-aw paingon sa langit. Kaniadto, daw adunay espada nga nakabitay ibabaw sa ulo sa tawo, ug makalilisang ang pagduol kang Dios o bisan ang paghunahuna Niya; apan karon, uban sa balaan nga kaisog, mosulod ang tawo sa labing sulod nga santuaryo sa luyo sa tabing. Human matugotan niini nga kalinaw, kinahanglan usab nga mag-amping ang tawo nga magpabilin niini. Apan imposible nga magpabilin sa kalinaw uban sa Dios kung walay padayon nga paghinulsol. Gipahayag ni Apostol Juan ang mosunod nga kondisyon alang sa kalinaw uban sa Dios: *'kung ang atong kasingkasing dili magsilot kanato'* (1 Juan 3:21). Kung walay bisan unsa sa konsensya sa usa ka tawo, makabaton siya og kaisog ug makaduol sa Dios sa espiritu sa kalinaw; apan kung aduna, masamok kana nga kalinaw. Usahay adunay bug-at sa konsensya – nga motumaw gikan sa kahibalo sa sala. Apan, sumala sa maong apostol, dili gayud kita walay sala, ug tinuod kaayo kini nga bisan kinsa nga maghunahuna o mobati sa supak niini usa nang magbinuang (1 Juan 1:8). Busa, walay bisan usa ka gutlo nga ang bisan kinsa walay dala sa iyang konsensya—boluntaryo man o dili boluntaryo—ug busa, walay bisan usa ka gutlo nga ang ilang kalinaw uban sa Dios dili masamok. Busa, gikinahanglan gayud nga limpyohan ang konsensya aron makab-ot ang kalinaw uban sa Dios. Ang konsensya malimpyo pinaagi sa paghinulsol. Busa, ang usa ka tawo kinahanglan maghinulsol nga walay hunong. Kay ang paghinulsol naghugas sa matag mantsa sa kalag ug nagahimo niini nga putli. *'Kon ikumpisal nato ang atong mga sala, Siya matinud-anon ug matarong aron pasayloon kita sa atong mga sala ug aron limpyohan kita gikan sa tanang pagkadautan'* (1 Juan 1:9). Kining paghinulsol dili lang naglangkob sa mga pulong: 'Pasayloa ako, Ginoo; 'Kaloy-i kami, O Ginoo'; apan kini dili malikayan nga kauban sa tanang mga lihok nga gikinahanglan alang sa pagpasaylo sa mga sala, sa ato pa, ang pag-ila sa usa ka piho nga kahugawan sa hunahuna, pagtan-aw, pulong, tukso o bisan unsa pa; ang pag-ila sa kaugalingong sala ug kakulang sa rason niini, nga walay pagpangatarungan sa kaugalingon; ug pag-ampo alang sa pagpasaylo alang sa Ginoo hangtod ang espiritu malinaw. Sa bahin sa grabeng mga sala, kini kinahanglan dayon ikumpisal sa espirituwal nga amahan ug madawat ang absolusyon, kay sa ingon ana nga mga kaso dili makahatag og kalinaw sa espiritu pinaagi lang sa adlaw-adlaw nga paghinulsol. Busa, ang katungdanan sa walay hunong nga paghinulsol pareho sa katungdanan sa pagpadayon sa konsensya nga putli ug walay sala: unsa kadaghan nga mga lagda ang gitukod sa mga Balaang Amahan alang niini! Unsa kadako nga pag-amping ang gihimo aron ipahimutang ang kaugalingon niining dalan ug sa pagtudlo sa uban! Kinahanglan gayud kini: kay kon dili, walay kalinaw uban sa Dios. Ang tanan nga walay pagtagad, nga nagpangatarungan sa ilang kaugalingon sa tanang butang sa atubangan sa Dios ug sa mga tawo, makasala batok niini.

(cc) Ang pagbati sa gugma sa Amahan gikan sa Dios, o sa pagka-anak sa Dios, dili mapabulag sa masigasig nga pag-alagad alang Niya. Sa Ginoong Jesu-Cristo, ang tinuod nga mga magtutuo, nga natawo pag-usab sa tubig ug sa Espiritu, nahimong mga anak sa Dios Amahan pinaagi sa grasya, pinaagi sa ilang buhing panaghiusa sa Ginoo ug sa pagpakita sa Iyang hulagway sa ilang sulod. Ang ingon nga dili masukod nga gasa, nga hinungdanon sa gingharian ni Cristo, nagdani sa Dios kanato, sama sa amahan ngadto sa iyang mga anak, uban sa amahanong gugma. Ug kini dili mapakyas nga motunog sa kinahiladman sa kasingkasing, magbilin didto og kahibalo o pagbati sa amahanong gugma sa Dios ug sa kaugalingong pagka-anak sa Dios. Sama sa pagka-esensyal niining mga pagbati sa Kristohanong panaghiusa uban sa Dios, obligasyon usab kini sa mga Kristohanon. Obligado ang mga Kristohanon nga tagaan ug alagaan kini, paningkamotan nga mabanhaw kini ug mapreserbar hangtod sa kahangturan. Unsa kaha ka-dako ang kadasig ni Apostol Pablo sa pagpabangon niining mga pagbati sa dihang nakita niya nga napugngan na kini! Busa miingon siya: *"Kay ang tanan nga ginagiyahan sa Espiritu sa Dios, mga anak sa Dios sila. Kay wala kamo makadawat sa espiritu sa pagkaulipon nga mobalik sa kahadlok, kondili… sa espiritu sa pag-ampon, nga pinaagi kaniya nagatuaw kita: 'Abba, Amahan.' Ang Espiritu mismo ang magpamatuod uban sa atong espiritu nga kita mga anak sa Dios"* (Roma 8:14–16). *"Kay kamo tanan mga anak sa Dios pinaagi sa pagtuo kang Cristo Jesus: kay ang tanan*

nga nabunyagan kang Cristo nagsul-ob kamo kang Cristo" (Gal. 3:26–27). Ang Ginoo miabot, iyang gitudlo, *"aron kita makadawat sa kahimtang sa pagka-anak"* (Gal. 4:5). *'Tan-awa unsa ka dako nga gugma ang gihatag kanato sa Amahan, nga kita pagatawgon nga mga anak sa Dios, ug tinuod gayud nga mao kita'* (1 Juan 3:1), mipahayag si San Juan nga Teologo. Ang Ginoo wala lang *maghatag kanato* nga pagatawgon, kondili *'nga mahimong mga anak* ug *adunay dapit'* (Juan 1:12). Ang karon nga sa kina-iya nakig-uban sa pagdawat sa mga Kristohanon ngadto sa pamilya sa Dios, ngadto sa pagkamagsoon sa pagkadivino, hingpit nga gipatin-aw sa kinaiya sa anak. Ang punoang butang mahitungod sa anak dili lang nga siya naglihok dili ingon ulipon, kondili uban sa usa ka piho nga kagawasan, ingon usa ka gipahibalo sa mga tinago sa amahan; apan usab nga gidala niya sa dako niyang kasingkasing ang tanang may kalabotan sa Amahan ug sa panimalay, ingon nga siya ra gayud ang direktang may kalabotan niini; nabati niya nga, tungod kay siya naghiusa sa Amahan ug sa panimalay—usa ka buhing panaghiusa—sa diha nga siya molihok, siya molihok alang kanila ug para sa ilang kaayohan, ingon nga ang ilang kaayohan, dungog, ug himaya nakasalig kaniya ra gayud. Mao kana gayud ang angay nga kinaiya ug pamatasan sa matag Kristohanon sa bulahan nga Kristohanong gingharian, kining panimalay sa Dios. Sa pagbati nga iya siya sa Dios—isip usa ka tinuod ug suod nga silingan—dili siya angay molihok gawas sa paglihok alang sa Dios, sumala sa mga sugo ug tuyo sa Dios, alang sa dungog ug himaya sa Iyang balay sa gawas, ug alang sa kaayohan niini sa sulod; kinahanglan niyang panalipdan ang Ginoong Dios ug ang Iyang balay bisan pa sa pag-uga sa iyang dugo, pinaagi sa iyang pagkamagparis nga napuno sa grasya uban Niya. Ang usa ka Kristohanon, sama sa usa ka mensahero ug mananaghawa gikan sa Dios, nag-ampo ug naglihok alang sa Iyang ngalan. Mao kini ang sukaranan nga prinsipyo sa tanang kalihokan sa usa ka Kristohanon! Busa, kinahanglan nga adunay siya walay puas nga kadasig alang sa kaayohan sa Simbahan ug sa mga Kristohanon, usa ka kadasig nga nagdilaab kaniya, nga masakitong nag-uyog sa iyang kasingkasing. Sama sa pagdasig sa pagka-anak sa Dios sa ingon nga kalihokan gikan sa Dios ug alang sa Iyang kaayohan, ingon usab, sa pikas bahin, ang ingon nga kalihokan makapukaw, makapataas, ug makapadayon sa pagbati sa pagka-anak, aron ang usa dili mapabulag sa usa pa. Nagasalamin sila sa usag usa. Sa pikas bahin, ang laing matang sa kalihokan, o ang kawalay lihok, makapalong sa pagbati sa pagka-anak, o makawagtang sa pagka-anak. Makita usab kini sa usa ka kasagarang pananglitan: ang usa ka anak nga wala magtagad sa iyang amahan o sa iyang panimalay—unsa kaha klase nga anak kana? Ug usab: ang usa nga nawalaan sa pagbati sa pagka-anak—unsaon man niya paglihok sa husto nga paagi isip usa ka anak?

Mao kini ang mga pagbati ug disposisyon nga gikinahanglan kanato, nga nagagikan diretso sa atong panaghiusa sa Dios pinaagi ni Jesu-Cristo; kadtong nagadala kanato ngadto sa Ginoong Jesu-Cristo, naghiusa kanato Kaniya ug nagapabilin kanato sa maong panaghiusa; ug kadtong, gikan sa Ginoo, nagadala kanato paingon sa Dios. Sa kinatibuk-an, kini mahimong tawgon nga atong mga katungdanan ngadto sa Dios isip mga kondisyon sa kaluwasan, o mga katungdanan nga may kalabotan sa pagtuo, ug nga nagagikan sa pagtuo, sa Ginoo ug Manluluwas. Apan dinhi dayon magsugod ang lain nga hugpong sa mga pagbati ug mga disposisyon nga obligasyon nato ngadto sa Dios mismo, o ngadto sa Pagkadiosnon. Hinaut nga ang Ginoo, ang Labing Putli nga Babaye ug ang tanang mga santo sa Dios motabang kanato tanan sa pag-amuma niini sa atong kaugalingon pinaagi sa pag-ampo.

2) Ang mga pagbati ug disposisyon sa usa ka Kristohanon nga nagpuyo sa Dios

Sa han-ay sa kaluwasan, gipili sa Dios nga magbaton og lain nga relasyon kanato, nga tungod niini ang atong mga katungdanan ngadto sa Dios nagbaton og kinaiya nga angay niini. Apan sa dihang, sa ingon niini, mabalik kita sa atong orihinal nga kahimtang, ang walay kinutuban nga nawong sa Pagkadiyos mapadayag sa tibuok himaya niini; ug sa maong higayon, ang mga pagbati ug disposisyon ngadto sa Diyos nga atong katungdanan—tungod kay Siya mao ang Diyos—mabuhi pag-usab ug mitindog nga kusgan sa atong hunahuna. Sa mga miaging hisgutanan, ang nahisgotang hugpong sa mga katungdanan nagpakaila kanato niining mga misteryo sa Pagkadiyosnon, nagtudlo kanato niini, ug sa samang higayon nagtugot kanato sa paglihok subay niini. Ang pagpamalandong sa Pagkadiyosnon dili mapugngan alang sa atong nahulog nga kinaiyahan kon kini ipataas diretso ngadto Kaniya, nga walay pag-umol sa maong mga disposisyon. Busa, ang una mahimong tawgon nga mga prinsipyo nga magiya ug maghulma, samtang kining labing suod, labing halangdon ug pinong pagbati ngadto sa Dios, kutob sa Iyang pagka-Dios, mao ang bunga niini.

Kining mga ulahi kinahanglan, siyempre, una sa tanan nga mag-uyon sa walay kinutuban nga mga kinaiya ug buhat sa Dios. Apan, sa laing bahin, tungod kay mosaka kita niini pinaagi sa mga pagbati ug disposisyon sa unang matang, nga nagpadayag sa atong paghiusa pag-usab sa Dios, kinahanglan usab kini nga magkasinabot pag-ayo kanila. Karon, tungod kay atong gitan-aw ang Dios isip a) walay kinutuban sa Iyang mga pagkahingpit, b) ang Magbubuhat ug Maghatag, ug sa katapusan c) ang Makahuman sa tanang butang – ug sumala niini adunay kita tulo ka kategorya sa mga pagbati ug disposisyon nga obligasyonal sa Iyang pag-atubang. Kini nagtumong direkta sa nahisgotan nga mga pagbati sa kalinaw uban sa Dios, paglaum sa kaluwasan, ug pagka-anak sa Dios.

a) Mga pagbati ug disposisyon ngadto sa Dios nga nagagikan sa kahibalo o pagkontemplar sa Iyang walay kinutuban nga mga pagkahingpit

a) Mga pagbati ug disposisyon ngadto sa Dios nga nagagikan sa kahibalo o pagkontemplar sa Iyang walay kinutuban nga mga pagkahingpit

aa) Ang Dios walay kinutuban ang pagka-dili masabtan sa Iyang pagkaanaa, sa Iyang mga pagkahingpit ug sa Iyang mga lihok: mangha ka! – sa ato pa, ipahimutang ang imong kaugalingon, ug ipadayon ang imong kaugalingon, sa maong kahimtang diin, samtang hingpit nga nasayud sa labing lawom nga dili masabtan sa Dako nga Dios, mihunong ang tanang lihok sa espiritu ug natukod ang usa ka lawom, misteryosong kahilom sa sulod niini, sama sa usa ka tawo nga nagpugong sa iyang gininhawa. Sa dihang ang matin-aw nga panghunahuna molapas sa tanang binuhat, molabaw sa mga utlanan sa kalibutan, ug malumos sa pagpanumdom sa Dios; unya makaplagan niini nga sama sa walay duhaduha nga Siya Anaa, ingon man usab walay duhaduha nga Siya dili bisan unsang nailhan sa mga binuhat: dili gahum, ni kahayag, ni kinabuhi, ni intelihensiya, ni pulong, ni hunahuna, ni sa tinuod bisan unsang gihunahuna sa atong huna-huna; ug unya, sa diha nga iyang masusi kining tanan nga mga pagdumili sa usa ka tan-aw lang, siya dayon madani ngadto sa usa ka piho nga diyosnong kangitngit, diin wala siyay masinati gawas sa usa ka walay sukod nga kalapad, nga puno sa mga binuhat, nga misulod paglawom kaniya ug nagpahilom sa pulong ug hunahuna. Kini ang labing halangdong kahimtang nga mahimong maabot sa usa ka binuhat dinhi sa yuta. Ang tawo unya gipataas ngadto sa kahimtang sa mga serapim. Sama kini sa usa ka tawo nga mosulod sa bulwagan sa trono sa labing gamhanan nga hari: ang unang tan-aw sa hari makapahingangha pag-ayo nga ang tawo mapabilin nga walay masulti. Ang usa ka tawo mahimong mosaka sa ingon nga kahimtang pinaagi sa pagkahibalo sa hingpit nga dili masabtan sa Diyosnong Pagkatawo ug sa matag usa sa Iyang mga kinaiya, kay ang matag usa sa Iyang mga kinaiya dili masabtan ug katingalahan sama Niya mismo. Si Apostol Pablo misinggit: *'Oh*, *ang kalawom sa bahandi sa kinaadman ug kahibalo sa Dios ... kinsa ba nakaila sa hunahuna sa Ginoo?!'* (Roma 11:33–37; 1 Corinto 2:16). *'Natingala kanimo ang akong hunahuna; dili ko kini masabtan*,*'* pag-angkon sa propeta (Salmo 138:6). Kini nagtumong sa hunahuna. Apan pareho usab ka dili masabtan ang tanan Niyang mga kinaiya, ang tanan Niyang binuhat, ug ang matag buhat sa Iyang pagdumala. Katingalahan ang Iyang mga buhat, O Ginoo! Bisan kinsa makasaka niining katingalahan pinaagi sa walay pagdikit ug malinawong pagkontempla; ang mga paghulagway niining kinaiya sa mga Balaang Amahan makatabang usab niini nga paningkamot, sama sa mga gisulat ni Dionysius the Areopagite bahin sa 'mystical theology', o ang mga pulong ni San Juan Chrysostom bahin sa dili masabtan, ug uban pa. Apan aron mapalambo ang kapasidad alang niini, mas sayon nga magsugod sa pagpanumdom sa mga binuhatan, mosaka ngadto sa pagpanumdom sa mga pagkahingpit, ug sa katapusan molupad paingon sa kinatas-an gayud, ngadto sa pagkahibalo sa dili masabtan sa Banal nga Pagkatawo. Ang matag tawo kinahanglan buhaton kini kutob sa iyang makaya, kay dinhi, sa espiritu, natuman ang labing tinuod ug labing angay nga pagsimba sa binuhat ngadto sa Magbubuhat ug Ginoo. Dili na kinahanglan isulti nga kini nga pagbati adunay lain-laing lebel; apan sa matag-usa, sa iyang kaugalingon, ug buhata sa matag-usa kini nga buluhaton sumala sa iyang makaya. Si Moises misaka sa kinatas-an sa bukid ug natabonan sa panganod, ang uban nagtindog sa tunga-tunga sa bukid, ug ang uban pa sa tiilan niini. Kini usa ka simbolo sa tulo ka kahimtang sa mga tawo nga nagasaka padulong sa pagsabot ug pagkahibalo sa pagka-dili masabtan sa walay kinutuban nga Dios. Busa, walay bisan kinsa ang angay mosalikway sa pagdawat niini nga buluhaton tungod sa kakulang sa abilidad o kahibalo.

bb) Ang Dios walay kinutuban ang kadako: magluhod ka sa pagpaubos, ug pun-a ang imong kasingkasing sa matinahuron nga kahadlok ug pag-uyog samtang imong gihunahuna ang kadungganan sa Dios. Sama sa nahisgutan, ang unang reaksyon sa usa ka tawo nga mosulod sa lawak sa trono mao ang hilom nga katingala, diin walay usa ka klarong hunahuna. Wala pa'y panahon ang bisita nga makalibot o makalahi

sa iyang kaugalingon ug sa hari sa tanang himaya. Unya, ang unang hunahuna nga mosulod kaniya sa diha nga mabalik na ang iyang kalinaw mao ang himaya sa hari ug ang iyang kaugalingong pagkagamay. Pareho usab kini sa Dios. Kung ang hunahuna malunod sa Walay Kinutuban ug mawala sa kaugalingon, kini malunod sa lawom nga kahibulongan. Apan sa diha nga mobalik kini sa sulod, dala ang kahibalo sa Walay Kinutuban ug, sa maong buhat, daw gibutang kini ibabaw sa kaugalingon niyang pagkagamay, kini mabangga, sama sa usa ka hampak, sa maong dili masukod nga kahimtang ug mahulog sa matinahuron nga kahadlok ngadto sa abog sa atubangan sa gihunahuna nga kadungganan sa Dios, nga nakahibalo sa kaugalingon niyang pagkagamay. Apan kinahanglan masayran nga kining kahadlok wala kauban ang pag-antos. Kini usa ka matam-is nga katingala, sama sa matag espirituhanong tinuod nga pakig-uban sa atong espiritu kang Dios—nga mao ang gigikanan niini—matam-is ug malipayong kaayo. Dako kaayo ang gahum sa mahadlokong pagrespeto: mosulod kini hangtod sa pinakabahin sa kalag ug espiritu, sa mga bukton ug utok; daw kini nagatunaw ug nagapino sa kalag ug lawas pinaagi sa espirituhanong lihok niini. Ang makasinati niini mohapa sa yuta, andam mosulod sa kinasuloran sa yuta, sa tibuok binuhat, ngadto sa kalawoman, sa dapit nga walay bisan unsa, tungod sa pagkahibalo sa iyang kaugalingong pagkagamay ug sa kadako sa Dios. Bisan pa niana, kalipay alang kaniya ang pagpabilin niining kahimtanga: nagbubo kini og makapahupay nga kabugnaw sa tibuok niyang pagkatawo, tingali tungod kay kini mao ang tinuod nga kahimtang sa usa ka binuhat sa atubangan sa Magbubuhat, o tungod kay dinhi mahitabo ang tinuod, imbis nga pangisip ra, nga pagsulod sa iyang pagkatawo pinaagi sa gahum ug lihok sa Pagkadiyosnon. Busa, ang bunga sa mahinahong kahadlok kanunay nga makapahupay, makapabugnaw, ug makapahapsay sa espiritu. Sama sa kilat, nga moagi sa hangin, gisunog niini ang tanang hugaw ug sagol ug gihimo nga limpyo ang hangin, ingon usab ang kalayo sa Pagkadiyosnon, sa mahinahong kahadlok, gisunog niini ang hugaw sa espiritu ug gihapsay kini, sama sa bulawan sa pugon. Busa, ang tanan nga nakalambo sa mga hugna sa pagkahingpit nag-ila niining matinahuron nga kahadlok ingon usa ka hinungdanon nga kondisyon alang niining tumong ug, sa samang higayon, ang labing gamhanan nga paagi paingon niini. Ug sa tibuok Pulong sa Dios, kini gipakita ingon usa ka hinungdanon nga katungdanan ug ingon usa ka nagpalahi nga kinaiya sa tinuod nga mga deboto. *'Kahadlok kamo* sa Ginoo*, kamong tanan nga balaan Niya'* (Salmo 33:10). *'Pag-alagad sa Ginoo uban sa kahadlok, ug lipaya sa atubangan Niya uban sa pag-uyog'* (Salmo 2:11). Kinahanglan, bisan pa, nga ilain ang unang kahadlok ug ang kahadlok sa mga hingpit na. Ang una nagpahirap ug nagpahinabo og kahadlok ug pag-uyog tungod sa pagpaabot sa silot sa sala. Ug samtang kini esensyal nga gikinahanglan sa inisyal nga pagmata sa makasasala, isip usa ka transisyonal nga kahimtang dili kini mahimong usa ka katungdanan, ni sa tinuod, mapabilin kini hangtod sa kahangturan sa kalag, bisan pa man usahay kini makita pagkahuman ug giisip nga labing epektibo nga paagi sa pagpugong sa kusog nga mga pagbati. Ang tinuod nga kahadlok, kinaiya sa hingpit, makapalihok. Gikan kini sa pagtilaw sa gugma ug nagpabilin sa dili mabahin nga panaghiusa niini, nga usahay magpabugnaw ug magpainit sa atong espiritu. Kinahanglan kini itudlo isip tumong. Ang pagsaka niini ug pagpanubo niini hangtod sa kahangturan sa espiritu usa ka katungdanan, kay niini ra makita ang kamatuoran sa kahimtang sa usa ka binuhat sa atubangan sa nawong sa Magbubuhat. Ang pamaagi sa pagpukaw ug pag-amuma niini sa sulod sa kaugalingon gitino sa kinaiya niini. Paningkamoti nga maila ang imong kaugalingong pagkagamay ug ang kadako sa Dios sa samang higayon, sa labing lawom ug labing walay labot nga kahimtang sa hunahuna. Buhata kini kanunay, labi na sa buntag, sa gabii, sa tungang gabii... Sa diha nga kini nga praktis mahimong batasan, ang kahadlok sa Dios—o walay hunong nga kahadlok—moturok sa espiritu. Sa pikas bahin, ang pagpalipat, pagpasigarbo sa kaugalingon, ug pagkalimot sa Dios mao ang mga kaaway sa kahadlok sa Dios. Gipalong nila kini sama sa tubig nga nagapalong sa kalayo ug hangin nga nagapalong sa kandila.

(bb) Ang Dios hingpit sa tanan: dayega ug himayaa Siya. Pagkasulod sa bulwagan sa trono—aron ipadayon ang pagtandi—human mihunong ang kahadlok, mobalik pag-usab ang tawo ngadto sa nakadani kaniya didto; ug diin wala siyay nakita kaniadto, karon magsugod na siya pag-ila sa tagsa-tagsa ka butang: ang nawong, ang korona, ang purpura nga bestido, ang trono, ug ang tanang palamuti niini—ug, sa pagkaplag nga hingpit kini tanan, dili niya mapugngan ang pagpadayag sa iyang pagbati, ug usahay pa gani mga timailhan sa pag-uyon. Busa naa siya sa kahimtang sa paghalad og makatwiran nga pagdayeg sa Hari. Pareho usab kini sa Diyos. Sa dihang ang espiritu, nga nakabangon gikan sa kahadlok ug pagpahiubos sa kaugalingon, mobalik sa iyang sulod nga kalinaw ug mapainubsanon nga magahin sa balaan nga pagkontemplar sa Diyos, unya ang mga pagka-hingpit sa Diyos ipadayag sa iyang sulod nga mata ug, sumala sa ilang kaugalingong sukod, masabtan; kini, nga nagpalahi sa usag usa sa panag-uban ug panaghiusa, nagmugna ug nag-imprinta sa

hunahuna og usa ka hunahuna, o usa ka hulagway, sa hingpit nga pagkahingpit sa Dios. Kini mao ang labing labaw ug labing matahum nga butang nga mahimo'g hunahunaon sa usa ka finito ug gimugna nga hunahuna. Busa, sa dihang kini nga hunahuna, o pagkontemplar, mosulod sa sulod nga santuwaryo sa atong espiritu ug pun-on kini sa kahayag ug kadungganan niini, kinsa makahulagway sa kalipay ug kalingawan niini? Ang matag bukog niya—mao ang matag gamay nga nagalihok nga bahin sa iyang pagkatawo—nagsugod, sa usa ka dili mapugngan nga sulodnong kalipay, sa pag-ingon: 'Unsa ka himaya ang Ginoo nga among Dios!' Ang makalipay nga kalipay sa espiritu, sa paghunahuna sa sulod niini sa hingpit nga pagkahingpit sa Dios, usa na ka pagdayeg nga nagakahitabo sa sulod, o usa ka kahimtang sa pagdayeg, diin ang espiritu, gikan sa kaugalingon niini ug sa sulod niini, naghalad og halad sa pagdayeg ngadto sa Dios. Ang pagdayeg sa Diyos nga gipadayag sa mga pulong mao ang bunga niining kalipay; apan kini kanunay, bisan pa, ubos o dili igo dili lamang sa Diyos kondili usab sa gibati sa sulod sa espiritu. Walay bisan usa ka pulong nga igo aron pag-awit sa Imong mga katingalahan; kini ang konklusyon nga kinahanglan ug tinuod nga giabot sa matag usa nga naghimo og mga awit sa pagdayeg sa Dios. Ang pagdayeg sa Dios sa espiritu mao ang labing malipayong kahimtang sa pagkahibulong, kalipay, ug espirituhanong pagdayeg; apan kini tanan naghisgot lamang sa usa ka Dios ug sa kamatuoran nga Siya angay pagdayegon ug pasidunggan. Bisan unsa sa mga pagkahingpit sa Dios, ug bisan unsa sa Iyang mga buhat—bisan pa gani kadtong may kalabotan kanato—makapadasig niini nga pagdayeg; apan sa mismong buhat sa pagdayeg, ang tanan nga uban gibyaan, ug ang usa ka tawo makakita lamang sa Dios ug sa pagkahingpit sa Iyang mga buhat. Kini ang labing walay paglaum nga halad. Masulti nga dinhi makita ang tinuod nga kinabuhi sa atong espiritu, o ang tinuod nga pag-ambit sa Banal nga Kinabuhi. Sama sa pagkahadlok-hadlok, ang Dios mosulod kanato ug, daw, pag-abtik kanato sa kalayo sa pagka-Diosnon, ingon usab niini nga pagdayeg sa Dios ang atong espiritu mosulod o dawaton sa Dios ug makaambit sa Iyang hingpit nga kalipay. Ang pagsaka niini nga kahimtang, o ang paghandum ug pagpaningkamot nga madala niini—bisan unsa pa ka natural ug mapuslanon alang sa espiritu—usa usab ka katungdanan, kay pinaagi niini gihatag ang angay nga dungog sa Ginoo ug atong Dios. Busa, sa Pulong sa Dios, sa daghang mga dapit, gisugo kita sa pagdayeg sa Ginoo, ug gihatag ang mga pananglitan niining pagdayeg. Pinaagi sa pagsunod sa ilang ehemplo, ang tanang mga balaan nga nakaabot niini nga kahimtang naglarawan sa mga pagkahingpit sa Dios sa pulong ug gibyaan kita sa ilang mga awit sa pagdayeg. Kinahanglan gayud basahon kining mga awit uban sa lawom nga pagpamalandong ug konsentrasyon. Mao kini ang sinugdanan, o bahin, sa pagtuman sa katungdanan sa pagdayeg sa Dios. Pinaagi lamang niini nga makasaka ang usa ka tawo ngadto sa espirituhanon, mental nga pagdayeg sa Dios. Sila ang iyang mga magtutudlo, nga dili gayud biyaan bisan pa human maporma na ang kaugalingong sulod nga kinabuhi. Aron maka-alsa, kinahanglan adunay hagdanan. Apan bisan kadtong nakasaka na kausa dili kini itaktak, kay kinahanglan gihapon kini pagkahuman. Kasagaran, ang pagdayeg magsugod sa mga himno nga gipamana kanato matag higayon, ug unya maghilom kung magsugod na ang espiritu sa pagdayeg . Ang mismong buhat sa pagdayeg nagpunting sa hingpit nga pagkahingpit sa tibuok, o sa usa ka aspeto sa pagkahingpit, o molihok gikan sa usa paingon sa lain. Apan kini dili bugnaw nga pagkontemplar sa mga kinaiya sa Dios, kondili usa ka buhing pagsabot niini, uban sa kalipay ug paglipay sa kamatuoran nga mao kini ang anaa sa atong Dios. Ang pagbutang sa kaugalingon niining kahimtanga sa kanunay kutob sa mahimo makaluwas. Walay mas maayong paagi aron mapalaya ang espiritu gikan sa tanang kalibutanong hugaw ug sa tanang butang nga senswal kaysa niini; kay niining buhat, gitugotan ka nga matilawan ang usa ka katam-is nga walay makatupong.

gg) Ang Dios anaa bisan asa, makakita sa tanang butang ug nagatuman sa tanang butang: paglakaw sa atubangan sa Dios. Kung ang usa ka hari motan-aw sa iyang palibot gikan sa kahitas-an sa iyang trono, ang matag tawo nga anaa mag-amping kaayo nga daw siya ra ang gitan-aw sa hari, daw siya ra ug ang hari ang anaa, nga nakalimot sa tanan nga ubang butang. Ang Hari sa moral nga kalibutan, ang Dios, dili lang makakita sa tanang butang, kondili iya usab kini tanan gihimo pinaagi sa Iyang kaugalingon—Siya hingpit nga anaa bisan asa ug makakita dili lang sa gawas, kondili usab sa sulod, ug labaw pa, mas hingpit ug mas tukma pa kaysa sa pagtan-aw sa tawo sa iyang kaugalingon. Ang matag makatarunganong binuhat obligado nga hinumduman kini nga pagkaanaa sa tanang dapit ug pagkahibalo sa tanan sa Dios, ug pagdumala sa ilang mga buluhaton—sulod man o gawas—uban ang kahibalo niini, nga daw nagbarog sa atubangan sa mga mata sa Dios, ilawom sa Iyang pagtan-aw, hangtud nga ang tanan nga ubang butang mawala sa hunahuna ug pagtagad, ug magpabilin na lang ang tawo nga naglihok ug ang Dios, nga nagtan-aw kaniya ug sa iyang buhat; o, nga pareho ra usab, nga maglakaw sa atubangan sa Dios; kay ang disposisyon sa espiritu nga molihok nga daw sa atubangan mismo sa mata sa Dios mao ang paglakaw sa atubangan sa Dios. Kini obligasyon sa tanan, tungod

kay mao kini. Hinumdumi man nimo o dili, makita sa Dios ang tanang butang, ug ang tanan nimong buhat gibutyag sa Iyang atubangan, o gihimo sa Iyang presensya. Busa ngano pa man nga itago ang kamatuoran ug himuon kini nga bakak? Kinahanglan nga kining hunahunaa kauban ang usa ka diosnong pamatasan sa tanang kalihokan sa usa ka tawo, sumala sa pagtahod nga angay sa Dios. Kung ang usa ka anak molihok sa atubangan sa iyang amahan, o usa ka sakop sa atubangan sa iyang hari, samtang nakalimot sa ilang dungog, ginapasipala nila kini. Busa, kadtong naghigugma ug nagahadlok sa Dios *'nagtan-aw* kaniya *sa ilang atubangan'* (Salmo 15:8), sa ato pa, gihimo nila kini nga kabahin sa ilang kinaiya ug, bisan unsa pa ang ilang buhaton, nakahibalo sila nga ang mata sa Dios anaa kanila. Aron matabangan niini, o aron mapalambo kini nga pagbati, lain-laing paagi ang gigamit: ang uban nagtan-aw sa Dios sa ilang tuo, sama ni San David; ang uban nagpamalandong sa mata sa Dios nga nakatutok sa ibabaw nila; ang uban pa sa hunahuna gipalapdan ang kahayag sa Dios nga naglibot kanila, sama sa usa ka matang sa espirituhanong palibot, diin sulod niini, sama sa usa ka tabernakulo, sila nagapangitag dalangpanan ug nagpuyo sa espiritu nga walay hunong, o nagpabilin sama sa usa ka luwas nga dalangpanan. Bisan pa niana, kini tanan usa lamang ka paagi. Ang Dios mismo, bisan pa, walay porma o hulagway; busa, ang mga nagahigugma sa kamatuoran naningkamot sa tanang paagi aron itas ang ilang kaugalingon ngadto sa usa ka kahimtang diin sila makatan-aw sa Ginoo sa ilang atubangan nga walay hulagway, uban sa yano ug putli nga hunahuna. Mao kini ang tumoy sa pagkahingpit sa paglakaw sa atubangan sa Dios. Ang mga bunga niining paglakaw dili mabilang; apan, labaw sa tanan, gikan niini ang pagkaputli ug pagkawalay-sala sa mga pulong, hunahuna, tinguha, ug buhat natural nga mosulod sa atong kinabuhi. *'Paglakaw ka sa akong atubangan ug pagpakabalaan*,*'* ingon sa Dios kang Abraham (Gen. 17:1). Si San David nagtutok sa Ginoo sa iyang atubangan, *'aron dili siya matandog'*, sa ato pa, aron dili tugotan bisan unsang sayop nga lihok (Sal. 15:8). Dili na kinahanglan idugang dinhi: kon imong makita ang Dios, palayo sa kadautan, kay ang mismong pagtan-aw kaniya mopalayo kanimo niini... Busa, masulti nato nga ang sugo sa paglakaw sa atubangan sa Dios pareho sa sugo sa pagpalipay sa Dios. Ang lain pang bunga niini mao ang usa ka kainit sa espiritu. Ang panan-aw sa Dios dili mahimong bugnaw kon tinuod kini. Samtang nagkadako ang paghunahuna sa Dios, nagkadako usab kining kainit. Sa katapusan, maghiusa kini, ug ang paghunahuna ug ang kainit mahimong usa ka bug-os ug walay hunong nga kalihokan sa espiritu. Ang ingon nga kahimtang sa hunahuna mao ang labing maayong pag-andam alang sa umaabot nga hingpit nga panalangin nga paghunahuna sa Dios. Ang bisan kinsa nga natukod na niini nagbarog na sa ganghaan sa paraiso, kay hinog na alang niini. Apan ang bisan kinsa nga dili makatan-aw sa Dios, o kinsa, sa paghunahuna Niya, moliko gikan Niya, nga mobati nga kini dili makalipay ug makahadlok ug nagpataw og daghang obligasyon, mag-amping sila sa ilang kaugalingon; kay gikan niini makahimo usab og konklusyon mahitungod sa umaabot. Ang kasagarang sala batok niini mao ang pagkalimot sa Dios, o ang kapakyas sa paghinumdom Niya; sa mga daotan, kini mao ang tinuyo nga pagpangita sa kalingawan alang sa kaugalingon, aron ang hunahuna dili makakita sa nawong sa Dios, makasamok sa ilang tulog, o makapawala sa kangitngit sa sala.

Ang kahadlok nga may pagrespeto, malipayong pagdayeg sa Dios, ug paglakaw sa atubangan sa Dios mao ang kinabuhi sa Dios sa kadaghanan. Kay sa tanan niini, mawala sa hunahuna ang tawo mismo ug ang matag binuhat, samtang ang Dios ra ang giisip. Gipakita dinhi nga kining mga kahimtang magmugna sa usag usa, o motumaw gikan sa usag usa, sama sa tanang butang sa espiritu. Alang sa uban, tingali ang ilang pagmata ug pag-uswag dili mahitabo sa paagi nga gipakita dinhi, kondili sa baliktad nga han-ay. Ang paglakaw sa atubangan sa Dios, nga mao ang labing sayon ug labing ma-access, nagsugod una ug nagsilbi nga sinugdanan alang sa uban. Ang naglakaw sa atubangan sa Dios gipaila sa kahibalo sa mga pagkahingpit sa Dios ug sa tanang pagkahingpit, ug naanad sa pagdayeg sa Dios. Ang nakalabang na hangtod dinhi mosulod pa gayud sa ka-Diosnon ug makab-ot ang matinahuron nga kahadlok. Apan ang, pagkahuman niini, misaka sa ibabaw sa tanan nga masuta sa Dios, makasinati og katingala. Mao kini ang utlanan nga dili na malabwan pa. Ang bisan kinsa nga nakalabang sa tanang hugna makit-an ang iyang kaugalingon sa labing malipayong kahimtang ug, bisan pa sa pag- sa umaabot nga kapanahonan, nagpuyo na niini, nga nag-agi gikan sa katingala paingon sa pagdayeg, ug gikan niini paingon sa pagdayeg sa Dios, nga naglakaw—o nagalihok sa espirituhanong paagi—sama sa pag-anhi sa sulod sa usa ka balay, sa pagpamalandong sa Pagkadiyosnon, nga napuno sa kahayag ug langitnong pagkabalaan. Mao kini ang kinabuhi sa Dios!

Ang bugtong ug dili mapulihan nga kondisyon alang sa ingon nga kinabuhi mao ang pagbulag sa kaugalingon ug sa tanang binuhat nga butang, o kawalay-pagnanasa. Kinahanglan molayas ang espiritu gikan niining kalibutan—paingon sa kalibutan sa unahan—ug dili magdala og bisan unsang butang nga madunot. *'Giunsa ka pagsulod dinhi nga walay bisti sa kasal?*' (Mat. 22:12), ingon nila sa bisan kinsa nga mosulod

didto—kung posible man gani—nga adunay bisan unsang pagkapilit, sama sa nagsul-ob og gisi-gising panapton. Apan walay duhaduha nga dili posible ang pagsaka ngadto sa Dios samtang adunay bisan gamay nga pagkapilit. Aduna gayud, tinuod, usa ka limbong sa espiritu kon kini magtuo nga nagpuyo kini sa Dios. Apan sama sa usa ka langgam nga gitali nga molupad unya mobalik sa yuta bisan pa sa pinong hilo; sama sa usa nga natabonan og abog ang mata, ablihan kini apan wala'y makita; ingon usab ang tawo nga adunay dakong kahiligon nagtuo nga nakasulod siya sa kahiladman sa Dios, apan ginadani lang nila ang ilang kaugalingon. Niining kahimtanga adunay mga bakak nga panan-awon, mga limbong sa hunahuna, ug kauban niini, ang mga panglimbong ni Satanas, nga nahigugma ug nakahibalo unsaon pag-abuso sa matag usa sa atong mga kahuyang. Daghan ang nabulabog niini ug nangalaglag hangtod sa kahangturan. Bisan pa, kini dili unta magsilbi nga pasangil batok sa kamatuoran o makababag sa kadasig ug tinguha sa mga nangita niini. Kinahanglan lang gyud nga dili kalimtan ang maalamon nga mga lagda nga gibilin sa mga banal nga Amahan; sa ato pa, samtang naningkamot paingon sa Dios, dili kalimtan ang pagbulag sa tanang butang, ug kinahanglan mas istrikto nga sugdan kini, o itutok una ang pagtagad niini; kay ang una, sa usa ka paagi, natural sa espiritu, nga sa diha nga napalaya na gikan sa mga gapos sa senswalidad nga nagbilanggo niini, wala nay lain masudlan gawas sa gingharian sa Diosnon. Sa mga hugna niining pagbulag, una nga giila ang masakiton nga pagbalik sa kasingkasing gikan sa mga butang sa pandama pinaagi sa kasuko, unya ang kawad-on sa gana niini, ug sa ulahi, ang paghunahuna niini gikan sa Diyos, nga dili magdala kaniya palayo sa Diyos. Alang sa pagbulag sa tanang butang, ug ingon usab alang sa kinabuhi uban sa Dios, labing maayo alang sa mga andam, may kapasidad, ug gitawag nga mopili og usa ka espesyal nga paagi sa kinabuhi – ang monastikong o ermitanyong kinabuhi. Sa ingon niini, ang duha ka aspeto mas dali nga matuman sa ilang tibuok pagkabubut-on ug pagkahamtong. Sa kasagarang kinabuhi, kini imposible, apan puno sa dagkong kalisud ug babag. Mas maayo kung ang usa ka tawo, human nga natukod ang iyang kinabuhi sa Dios nga layo sa kalibutan, mosulod o matawag sa kinabuhi sa komunidad aron buhaton ang iyang buluhaton. Niini, ang kinabuhi sumala sa Dios adunay espesyal nga epekto; kana nga tawo mao ang representante sa Dios sa mga tawo, nagpakaylap sa Iyang panalangin sa tanan... Apan usab, mosaka ang usa ngadto sa kinabuhi sa usa ka eremita sumala sa pipila ka mga lagda, sa pamaagi sa mga Amahan, pinaagi sa taas ug delikadong pagsulay sa kaugalingon.

Mao kini ang dalan nga gisubay pinaagi sa Ginoong Jesu-Cristo, ang katapusan nga giisip nga angay alang sa usa ka tawo, ug unsaon pa! *Hinaut* nga ang Dios, ang Amahan sa atong Ginoong Jesu-Cristo, *"magahatag kaninyo, sumala sa bahandi sa Iyang himaya, nga kamo pakusgon sa gahum pinaagi sa Iyang Espiritu sa inyong sulod nga pagkatawo, aron puy-an ni Cristo ang inyong mga kasingkasing pinaagi sa pagtuo, ...aron kamo makahibalo, uban sa tanang balaan, sa gilapdon, ug gitas-on, ug giladmon, ug kahitas-on... aron ang pagkapuno sa Dios makab-ot sa tanang paagi'* (Efe. 3:16–19)!

b) Mga pagbati ug disposisyon ngadto sa Dios – nga nagagikan sa pagpamalandong sa Iyang paglalang ug probidensya

b) Mga pagbati ug disposisyon ngadto sa Dios – nga nagagikan sa pagkontemplar sa Iyang paglalang ug probidensya

Lisod kaayo nga magpabilin kanunay sa ingon ana ka kahitas-an sa paglubong sa Dios, tungod sa kahimtang sa atong karon nga kinabuhi. Ang atong pagtagad dili malikayan nga madani gikan didto ngadto sa han-ay sa mga panahong buluhaton sa kinabuhi. Apan, salamat sa Ginoo, bisan pa niana, dili kini kinahanglan nga moliko gikan sa Dios. Dinhi usab, sa matag higayon, atubangon nato Siya, bisan dili direkta, kondili, aron isulti, sa mga pagbalik-lantaw. Busa motungha ang usa ka partikular nga hugpong sa pagbati ug disposisyon ngadto sa Dios nga importante kaayo para kanato, nga nagagikan sa pagpamalandong sa Iyang relasyon sa kalibutan ug labi na sa katawhan.

Ginatun-an nato ang Dios—walay kinutuban sa Iyang pagkaanaa ug mga pagka-hingpit—dili lang isip Magbubuhat ug Maghatag, kondili usab isip Tumanon sa kalibutan.

Ang Dios mao ang Labing Maayo, Labing Gamhanan, Labing Matarong, ug Labing Maalamon nga Magbubuhat ug Maghatag sa tibuok kalibutan, labi na sa katawhan ug kanimo. Busa,

(aa) Ikaw hingpit nga iya; busa isumite ang imong kaugalingon kaniya isip Ginoo sa kinabuhi, sa espiritu sa hingpit nga pagsalig kaniya. Ang sinugdanan sa kinabuhi ug kusog, ug ang ilang pagpadayon, gikan sa Dios. Iyang gihatag kini, ug siya ang nagpadayon niini: *'Kay sa kaniya kita nagabuhi, nagalihok, ug naglungtad'* (Buhat 17:28). Kinahanglan nga masayud ug mabati nato nga anaa kita sa Iyang tuo nga kamot. Kini nagkupot kanato ibabaw sa kalawoman sa kawad-on, diin kita, sa atong kaugalingong kabubut-on, andam

mahulog bisan kanus-a. Busa, uban sa kahadlok ug pag-amping, kinahanglan kita mismo magkapit niining tuo nga kamot, dili kini pasagdan nga makalusot gikan kanato ni moliko palayo niini, kondili, usahay magtan-aw niini ug usahay sa ibabaw diin kita nagbitay, paghalok niini sa pag-ampo, pagpaningkamot nga madala ang atong kaugalingon sa punto nga mabati nato gayud ang paghikap niini kanato. Nasayud na kita kung unsa ka importante kini nga pagbati sa moral nga kinabuhi. Nagsilbi kini isip labing lawom ug lig-on nga punto sa suporta alang sa kagawasan sa moral nga kinabuhi, sa pagkahuyop niini padulong sa determinasyon nga maglakaw sa kabubut-on sa Dios, o sa pagtuman sa balaod. Ug unya, sa tanang ubang panahon, kini nagbag-o o nagpabugnaw niining determinasyon; sa kabaliktaran, ang pagkahuyang niini usa ka sukod sa moral nga pagkaluag. Ang bisan kinsa nga makakita sa Hari sa iyang atubangan andam, sa Iyang sugo, nga moagi sa kalayo ug tubig. Sa parehas nga paagi, ang bisan kinsa nga mobati sa kamot sa Ginoo sa iyang kinabuhi ibabaw kaniya, dili mapugngan nga madani aron tumanon ang iyang giila nga gikan sa Iyang mga ngabil. Ang pagbati sa atong pagsalig sa Diyos natural sa atong espiritu. Anaa na kini sa atong sulod, apan natabonan pag-ayo sa paglubong sa mga pagbati, kabalaka, ug mga samok nga dili na kini makagawas sa ilawom sa ilang gibug-aton, sama sa huyang nga kalayo nga natabonan sa abo. Busa, kinahanglan lang tangtangon kining mga babag aron mapalig-on kana nga pagbati. Likayi ang mga panlabang panghilabot ngadto sa usa ka hilom nga dapit sa kalinaw, o pangitaa ang kalinaw sa gabii; ug, aron makalingkawas sa mga panghilabot sa hunahuna, sulod sa sulodnong santuaryo; Pagbulag sa imong kaugalingon gikan sa kabalaka bahin sa tanan nga nagpabug-at kanimo uban sa pagbati sa panginahanglan; pahawa sa daghang butang aron usa ra ang mabilin; kung, sa kining duha, imong idugang ang pagpugong sa unod pinaagi sa buhat ug hunahuna, nan imposible nga ang pagbati sa pagsalig sa Ginoo sa atong kinabuhi—nga anaa sa atong espiritu—dili mabuhi pag-usab. Apan kini mga negatibo ug, ingon pagkasulti, mga paunang paagi. Sugdi ang pagklaro sa imong kaugalingon sa mga kamatuoran mahitungod sa gigikanan sa tanang butang gikan sa Dios, ug mahitungod sa imong pag-abot dinhi sa kalibutan; hunahunaa kung giunsa ang kinabuhi nagsugod ug nagtapos dili base sa atong mga kalkulasyon, kondili base sa ubang mga lagda, ug uban pa... Sa kinatibuk-an, ang tanan kinahanglan gamiton aron pukawon kining pagbati sa pagsalig sa Dios gikan sa pagkatulog niini ug unya aron kini kanunay nga lig-on ug buhi. Angay gayud kini paningkamotan, kay kini makadaug sa tanan sa iyang kaugalingon. Pinaagi lamang niini nga nahimo ang mga moral nga milagro. Ug ang usa ka tawo makapangulo sa iyang kaugalingon ug sa uban sa moral nga paagi pinaagi lamang Niya.

bb) Ang tanan nimong gipanag-iya naggikan Kaniya. Ang mga gahum ug kalidad sa kalag ug lawas, ang mga kahimtang sa kinabuhi, ang kahimtang ug ranggo, lugar nga natawhan, pagpadako, trabaho, paagi sa panginabuhi, sakit ug panglawas, kasubo ug kalipay, pagpasidungog ug pagpaubos, pagkabanhaw, kaluwasan, ang gisaad nga gingharian—sa mubo, tanan nga naa sa atong sulod ug may kalabotan kanato—nagagikan sa Dios ug iya kanato pinaagi sa Iyang kabubut-on. Siya ra ang labawng maghuhari sa tanan; walay makababag sa Iyang mga tuyo, ug walay makasamok sa Iyang mga plano batok sa Iyang kabubut-on. Kini magamit sa tibuok katawhan sa kinatibuk-an ug, sa partikular, kanako, kanimo, ug sa matag indibidwal.

Sa pagkahibalo niini, pasalamati ang Dios sa tanang butang. *'Magpasalamat kamo sa tanang kahimtang*,' pagtulon-anon sa Apostol, *'kay mao kini ang kabubut-on sa Dios alang kaninyo kang Cristo* Jesus nga atong Ginoo′ (1 Tes. 5:18). Sa dihang iyang giingon ang 'tanang butang', iyang gilakip ang tanan nga walay pagbulag tali sa kalipay ug kasubo. Nagpasabot kini nga angay nato magpasalamat sa tanang matang sa kasubo sama sa kalipay; sa gamay sama sa dagko, sa nangagi ug sa karon, sa kanunay ug sa nag-usab-usab. Ang pagpasalamat usa ka malipayong pagbati sa kadako sa kaluoy sa Dios ngadto kanato nga dili takos. Kung kini nga malipayong pagbati dili mapugngan bisan sa kasubo, o kung ang kasubo dawaton ingon usa ka panalangin, ang matarong nga kahimtang nga motumaw niini mao ang kalinaw sa hunahuna. Ang kanunay nga katagbawan taliwala sa nagpadayon nga masubo nga mga kahimtang mao ang Kristohanong pagkamapailubon. Ang kinatumyan nga utlanan sa pagka-matuod nga matinud-anon sa Diyos batok sa kaugalingong kapalaran, nga gitudlo sa Diyos—nga sa paglabaw niini magsugod dili lang ang pagpasalamat, kondili usa ka mas labaw pa nga pagbati—mao ang pagkontento sa kaugalingong kahimtang ug sa tanan nga anaa sa usa ka tawo.

Ang tanan niining mga kausaban sa pagbati ug disposisyon batok sa Providensya, nga nagmando sa among kapalaran, natural kaayo sa usa ka himsog nga hunahuna sama sa ilang panginahanglan og sustento, kay kanunay silang naekspos sa peligro sa pag-atake gikan sa walay kapahulayan ug makasariling egoismo. Gipadayon kini pinaagi sa pagpamalandong o sa pagpatin-aw sa kaugalingon sa pipila ka mga kamatuoran,

nga ang kahibalo niini kusganong nagmugna sa mga pagbati nga gihulagway... Tanan niini natural nga nagagikan sa kinaiya mismo niining mga disposisyon. Busa –

1) Ang pagpasalamat mao ang pagbati sa dili angay nga kalooy sa Dios. Busa, pagninindot sa imong hunahuna ang kadagaya sa kalooy sa Dios, nga gipadayag sa paglalang, sa pagdumala sa Tiglalang, ug labi na sa pagtubos; hinumdumi nga ikaw tibuok gayud nga napalibotan niining mga kalooy: nga ang matag lihok usa ka kalooy; nga ang imong pagginhawa mas gamay pa kaysa imong nadawat nga grasya Niya; nga ang usa ka gutlo mas taas pa kaysa gilay-on tali sa usa ka grasya ug sa mosunod – o nga nagbarog ka sa sulod niini nga walay katapusan. Sa diha nga imong hunahunaon nga kini tanan dili angay, nga dili lang ka hingpit nga dili takus sa grasya, kondili, sa sukwahi, wala kay angayng madawat gawas sa kanunay nga silot; unya ang espiritu dili magpabilin nga walay pagbati, dili mapakyas nga mapainit sa kainit sa gugma sa Dios, ug dili mapakyas nga motubag uban sa pagpasalamat. Sa kinatibuk-an, ang sukod sa niining duha ka kahimtang sa hunahuna mao ang sukod sa pagkamapasalamaton—ang pagtaas ug pagkunhod niini—sama usab, sa pikas bahin, ang kawalay-pagsalamat mopuno sa kasingkasing diin ang mga tawo wala mahibalo sa mga panalangin o nagtuo nga sila angay niini, ug nag-angkon sa ilang katungod niini. Ang usa nga dili mapasalamaton sa Dios usa ka dakong makasarili ug, sa samang higayon, usa ka buta nga ignorante.

2) Ang kalinaw mao ang malipayon o mapasalamaton nga pagdawat sa mga kasubo ug kalisdanan sa tanang matang. Ang yawi sa pag-ugmad niining pagbati dili lang makita sa klarong pagkahibalo nga ang mga kasubo ug kalisdanan gikan sa kamot sa Ginoo, , kondili usab sa klarong panan-aw sa mga panalangin nga nagagikan niini—ug sa tinuod, dagkong panalangin nga dili lang basta nagagikan sa kasubo pinaagi sa tsansa, kondili posible lamang kon kini maglungtad. Pananglitan, ang paghinlo sa mga pagbati, ang pagpalig-on sa pagpaubos, ang pagbiya sa mga sala, ang kalig-on sa kinaiya, ang paghiusa sa mga pag-antos ni Kristo, ug uban pa. Kung kini matarong nga masabtan, dili mapakyas nga motumaw sa kalag ang unang paglihok sa tinguha, ug pagkahuman ang usa ka paghandum sa kasubo ug kalisdanan. Aron mapalig-on kining mga nag-usbong nga pagbati, kinahanglan usab natong gamiton ang klarong pagsabot nga dili lang nato angay madawat ang ingon nga mga kasakit, kondili usab ang dili matupngan pa ka dako—nga bisan ang kinabuhi mismo angay pa gani kuhaon gikan kanato, ug dili lang pipila ka gamay nga panalangin. Ug kana nga pagtuo ra magpakunhod pag-ayo sa kasakit sa kasingkasing: nga kita angay unta makadawat og labaw pa nga dili matandi, apan gamay ra ang gipadala kanato; ug sa diha nga makita usab nato ang kaayohan nga gikan sa kasubo, dawaton nato kini uban sa abli nga mga bukton. Ug kini mao ang kalinaw.

3) Ang pagkamapailubon mao ang paglahutay sa kalinaw sa hunahuna. Ang pagkamapailubon dili lang pag-antos sa mga kasakit; kay sa diha nga kini moabot na kanato, asa man ta makalingkawas niini? Apan sa tinuod, nagpasabot kini nga atong pag-antos kini uban sa kalipay ug malipayong espiritu, mao nga kini usa ka walay hunong nga kalinaw sa hunahuna. Busa, kinahanglan natong ipadayon kini sa atong kaugalingon sama sa kalinaw, nga maghatag og partikular nga pagtagad sa gidugayon sa kasubo, pagpangumbinse sa kasingkasing nga mas dugay ang kasubo, mas maayo; kay mag-antos kita dili lang niining kinabuhi kondili usab sa walay katapusan. Kay ang pagkamapailubon labi nga mahuyang kung ang nag-antos niini wala makakita og katapusan. Kung, sa ingon niini, imong tangtangon ang posibilidad nga maluya ang espiritu tungod kay dili makita ang katapusan sa mga kasubo, wala na'y bisan unsa nga makapahugno sa kalinaw sa usa ka tawo. Ang bisan kinsa nga dili magdali sa paghan-ay sa iyang sulodnong kahimtang sa ingon niini nga paagi dali ra kaayo mawala ang pasensya, unya mahulog sa pagreklamo ug bisan pag-awhag.

4) Ang katagbawan mao ang pagkamapailubon sa kasingkasing atubangan sa kasubo o sa kakulang sa pagtan-aw o pagbati sa kakulang… Bisan unsa pa kadaghan ang kuhaon gikan sa usa ka tawo nga kontento, kontento gihapon siya sa nahabilin; ug bisan gamay pa ang ihatag kaniya, kontento gihapon siya. Kini, daw usa ka bakod sa gawas alang sa tanang pagbati ug disposisyon bahin sa mapinanggaong pag-atiman sa Diyos kanato. Direktang nalambigit kini sa kamot nga nagahatag, samtang nagpabilin ang parehas nga pagbati nga dili takos sa maayo ug takos sa matag silot. Ang pobre modawat sa tanan ug kontento sa bisan unsang limos. Mao kini ang hulagway sa kontento...

Ania gipakita ang mga aspeto nga angay tutukan sa usa ka tawo sa pagpukaw sa pagbati sa pagpasalamat sa tanang porma niini; samtang ang mga kinaiya sa Diyos—ang Makagahum sa Tanan, Kaayo, Kaalam, ug Hustisya—angay magsilbi nga giya sa hunahuna sa matag higayon niini. Ang pagpamalandong sa matag usa niini nga mga kinaiya makahatag og daghang kalipay ug paglipay. Apan, tungod kay dili tanan lig-on ang hunahuna, maayo nga adunay ug pamilyar sa mga pagpasabot sa paglipay para sa nagkalain-laing panahon sa kasubo ug pagbubo sa pagpasalamat, nga gisulat sa mga tawo nga adunay kasinatian niini nga

butang. Ug ang kalipay ug kasubo laganap kaayo! Ang pagpasalamat usab, ug ang abilidad nga malipay sa kaugalingon ug magpailub, angay unta makita bisan asa, kon dili tungod sa pagkatig-a sa kasingkasing. Sa mga tawo nga modawat sa tanang butang uban sa putli nga kasingkasing lamang naglungtad kining mga pagbati sa hingpit nga kusog. Pangitaa kini sa ingon nga mga tawo! Pila kaha ka mga pananglitan ang anaa kang San Krisostomo, San Demetrio, ang Milagro nga Maghimo sa Rostov, ug San Tikhon sa Voronezh! Ang uban nagsulat og tibuok nga mga libro aron pahupayon ang mga walay swerte ug ang mga nag-antos.

(c) Bisan unsa pa ang mahitabo kanimo, gikan kini sa Dios. Giya-on Niya ang tanang butang paingon sa usa ka tinino nga katuyoan; giya-on usab Niya ang mga makatarunganong binuhat, apan sa kondisyon nga mosumite sila sa Iyang kabubut-on. Walay duhaduha nga ang Dios maghimo sa labing maayo; ang nahabilin na lang mao ang imong hingpit nga pagsumite kaniya, ang Labaw nga Maghuhari, ug pagbiya sa imong kaugalingong kabubut-on, sa imong kaugalingong mga plano ug sa imong kaugalingong mga agi. Gikan niini mosibog ang nagkalain-laing mga batasan bahin sa kaugmaon, nga gikinahanglan sa matag magtutuo sa Divino nga probidensya. Kini mao ang:

1) Pag-isumite sa kabubut-on sa Dios. Ang usa ka tawo nga naisumite sa Dios dili moingon: 'Unsa man ang mahitabo, mahitabo na gayud', nga nagpasagad sa kaugalingon sa kawalay kasiguroan ug sa usa ka kaugmaon nga walay saad (nga giisip nga usa ka tukso sa Dios); apan klaro niyang nasayran ang panag-uyon tali sa mga paagi ug katuyoan, o masuta, sa pipila ka bahin, ang dagan sa iyang kinabuhi pinaagi sa walay kapoy, matin-aw, hamtong ug maampingong paningkamot, nga dili magpasagad sa pagtuo nga nahibalo siya sa tibuok kinalabasan sa iyang kinabuhi ug mga buhat, o kon kini magdala ba og maayo o dautan para kaniya ug sa uban; ug, nga ang iyang gipangandoy mao lamang ang maayo ug ang himaya sa Dios, mapangadi niyang gisalig sa Dios ang iyang kaugalingon, ang iyang kusog, ug ang iyang mga buhat, aron Siya, sumala sa Iyang maalamon, maayo, ug matarong nga tambag, pagahan-ayon kini sumala sa Iyang gusto, pagtangtang sa pipila ka mga butang, pagdugang sa uban, ug pag-usab sa uban sa ilang dagan ug direksyon. Ang pagsumiter sa kabubut-on sa Dios dili pagka-inaktibo. Naglangkob kini og kusog nga kalihokan, apan walay pagkapilit niini, walay pagpugos nga buhaton ang mga butang sumala gyud sa gusto sa usa ka tawo. Dili usab kini pagpasagad sa kaugalingong katungdanan, kondili pag-atiman niini, bisan dili alang sa katungdanan mismo o alang sa kaugalingon. Ang usa ka tawo nga matinud-anon sa Diyos sa tanang butang moingon: 'Mahitabo ang kabubut-on sa Ginoo', sa kasiguruhan nga kini alang sa kaayohan. Kay ang Diyos ra ang nakahibalo sa tanang butang, ug Siya ra ang makapugong sa dautan kon Siya buot.

2) Ang labing dayon ug natural nga sangputanan niini mao ang kalinaw sa Dios. Kini nga kalinaw dili usa ka kahimtang sa kalipay nga sagol sa katamaran, sama sa mahitabo sa unod kung hingpit nang matubag ang mga panginahanglan niini, kondili usa ka kalinaw sa hunahuna nga nagagikan sa hingpit nga kasiguruhan nga ang Dios, nga iyang gisaligan sa iyang mga paningkamot ug mga buluhaton, maghan-ay sa tanan sa labing maayong paagi alang sa tinuod ug walay katapusang kaayohan. Kini mao ang pagputol niadtong dautang kabalaka nga makapawala sa kalag ug lawas, nga dili maghatag og pahulay sa usa ka tawo sa diha-diha dayon nga iyang kuhaon sa iyang kaugalingong kamot ang iyang kapalaran, nga nagpahirap kaniya karon pinaagi sa pagduha-duha, karon pinaagi sa kahadlok ug pagkahadlok. Ang usa ka tawo nga nakakaplag og kalinaw sa Diyos dili masamok ingon ana, kay giputol niya kini nga dautang pagbati pinaagi sa dili pagdumala sa iyang kaugalingong kapalaran, kondili pinaagi sa pagsalig sa Diyos.

3) Gawas pa niining mga pagbati mahitungod sa kaugmaon sa usa ka tawo, moabut ang paglaum. Kini ang anak nga babaye sa unang duha. Ang tawo nga deboto sa Dios segurado nga pun-on sa Dios ang kakulangan; ang tawo nga malinaw sa Iya nagtuo nga tinuod gayud kini mahitabo. Gikan niini moturok ang usa ka dili matandog nga pagpaabut sa tabang sa Dios sa tanan nga Iyang giisip nga gikinahanglan alang sa atong kaayohan, alang sa pagpadayag sa Iyang himaya, ug alang sa kaayohan sa katawhan. Ug kini mao ang paglaum. Ang nagalaum moingon: 'Dili kita biyaan sa Dios, ug usa ra ka Dios. Mahunong tingali ang akong kusog, mausab ang uban, mausab ang mga magmamando, apan ang usa ka Dios dili mausab.' Ang paglaum usa ka makapahupay nga pagbati nga nag-ayo sa kasakit sa kawalay-kugi ug kawalay-gahum; maong ang tawo mapainit niining katapusang pagbati, uban sa kasiguruhan sa kalooy ug pagdumala sa Dios. Dili kini hambog o mapugos, kondili nagpaabot uban sa kasiguruhan ug tinuod nga madawat dili lang ang mga panalangin nga gipahayag na sa Diyos sa tanan, kaisahan ug alang sa tanan, nga gikinahanglan ug ihatag sa matag-usa, kondili ang tanan sa kinatibuk-an nga gikinahanglan sa usa ka tawo. Ang paglaum mosaka sa ingon ka kataas nga murag naa na kini sa kamot sa gipaabot niini; apan bisan pa niini, biyaan niini ang panahon, lugar, ug paagi

sa kabubut-on sa Dios, sa ato pa, maghulat kini nga mapailubon. Ang saad sa Ginoo nga bisan unsa ang hangyoon sa mga magtutuo uban sa pagtuo, madawat nila (Mat. 21:22; Marcos 11:24).

4) Busa, ilawom sa impluwensya sa paglaum, ang paghangyo o pag-ampo motubo; sa ato pa, usa ka pagtaas sa hunahuna ug kasingkasing ngadto sa Dios, diin, sa pagpresentar sa ilang tinuoray nga mga panginahanglan sa Labing Maayo ug Labing Gamhanan nga Dios, sila naghangyo Niya nga ipanaug ang tabang nga ilang gikinahanglan, uban sa dili matuyok nga pagtuo nga sila madawat kini, kon kini makapahimuot sa Dios. Adunay paglaum sa paghangyo, apan dili tanang paghangyo mao ang paglaum. Ang paglaum nagkorona o nagbarog sa ibabaw, ingon ba, nga nagtabon sa paghangyo; ang paghangyo nagbarog sa ubos ug misaka paingon sa langit ilawom sa tabon niini. Ang paglaum panguna nga nakatutok sa Diyos, samtang ang pag-ampo nagadala sa kaayo sa Diyos paingon sa kaugalingon ug sa kaugalingong nagkasingkasing nga panginahanglan. Busa, ang unang kondisyon alang sa kalampusan sa usa ka hangyo mao ang matinud-anong pagkahibalo sa grabeng panginahanglan, o usa ka masubo ug masakiton nga pagbati sa desperasyon, nga gipahapsay sa paglaum. Ang nag-ampo kinahanglan ipugos ang iyang kaugalingon sa pagtuaw: 'Ginoo! Walay dalangpan o tabang ako bisan asa. Ikaw ra ang akong manluluwas!" Unya, kinahanglan magpabilin ang tawo sa maong pagbati sa hingpit nga pagkawalay paglaum ug magtuaw hangtod makadawat siya og tubag, tungod sa iyang pagkamapadayonon ug pagkawalay-kaya, kay ang Dios walay kinutuban ang kalooy. Murag dili Niya ikasustiner nga makita ang nag-antos, gawas kon ipadayag sa mga walay-kaya ang ilang nawong kaniya o moanhi sa atubangan Niya. Sa pag-ampo adunay debosyon, kahupayan ug paglaum, apan, labaw sa tanan, adunay kana nga masakiton nga pagbati sa panginahanglan… Ang ingon nga pagbati usa ka sudlanan nga maayo kaayo nga giandam aron modawat sa kaluoy. Ang Ginoo nagpaabot nga kini motumaw, ug Siya mismo motabang sa nagkalain-laing paagi aron kini matuman, aron matuman ang pangunang kondisyon sa pagdawat og tabang. Sa niini nga bahin, gamay ra kaayo ang kalainan sa mga hilisgutan sa pag-ampo. Ang usa ka tawo mangita og langitnong kahayag sama sa pagpangita niya sa pan-adlaw-adlaw, ug ang Dios motugot niini.

Busa, sa pagtan-aw sa umaabot, ang debotong Kristohanon nag-ampo, naglaum, ug makakaplag og kalinaw sa Dios, nga hingpit nga nagsumiter sa Iya.

c) Mga pagbati ug disposisyon – nga nagagikan sa pagpamalandong sa Dios, ang Magbubuhat sa tanang butang

c) Mga pagbati ug disposisyon – nga nagagikan sa pagkontemplar sa Dios, ang Tuman-on sa tanang butang.

Ang Dios mao ang Labaw nga Makagahum, ang Maayo ug ang Matarong nga Magbubuhat sa tanang butang, nga alang kaniya atong gihulat ang pagkabanhaw sa mga patay ug ang kinabuhi sa umaabot nga kapanahonan. Ang nawong sa langit ug sa yuta mausab, ug ang tanan nga buhi pagahukman sumala sa dili mapakyas nga saad sa Ginoo. Unya magsugod ang kinabuhi sa tinuod nga porma niini – walay katapusan ug dili mausab. Ang kasamtangang paglungtad sa kalibutan ug sa tanang binuhat, bisan pa man, usa lamang ka paunang hugna sa pag-andam. Ang Ginoo, nga nag-umol sa tanang butang, nagiya sa tanan paingon sa ilang gitudlong katapusan. Sa diha nga matuman na ang tanan, unya Iya gayud nga pagahimoon ang katapusan sa tanang butang: Iya gayud nga ipadayag ang Iyang himayaon ug walay katapusan nga Gingharian. Kanus-a kini mahitabo, wala kita kahibalo; apan nasayud kita nga walay duhaduha nga adunay katapusan sa kalibutan, ang Katapusang Paghukom, kalipay alang sa uban ug pag-antos alang sa uban. Busa...

aa) Hulat sa Ikaduhang Pag-abot sa Ginoo; buot ipasabot, dili lang motuo nga kini moabot, kondili andam usab nga makigkita kaniya bisan unsang takna, bisan unsang adlaw. Pag-alagad, sama sa giingon sa Ginoo, sama sa mga sulugoon nga nagpaabot sa ilang Ginoo apan wala maghibalo kanus-a Siya moabot. Busa, andama ang tanan nga gikinahanglan alang sa Iyang pag-abot, sama sa mga maalamon nga birhen, aron dili ninyo pagbasolan unya ang inyong kakulang sa pag-andam; ug, samtang naghandum niini, pag-ampo: *'Moabot ang Imong Gingharian!'*

bb) Wala kita kahibalo kon moabot ba ang Ginoo sulod sa atong kinabuhi, gikan karon hangtod sa atong kamatayon, o basin moabot una ang atong kamatayon kaysa sa Iyang pag-abot. Busa, kay dili nato kaisog nga ibaliwala o ipalangan ang pag-abot sa Ginoo gawas sa karon nga gutlo nga naghunahuna kita niini, kinahanglan usab nato nga kanunay hunahunaon ang kamatayon, mag-andam alang niini, ug mag-andam alang sa maong hitabo nga dili ang Ginoo ang moanha kanato, kondili kita ang tawgon sa Iyang atubangan aron maghatag og pasaylo sa tanang butang. Kining pagpaabot, bisan pa man, dili supak sa pagpaabot sa Ginoo,

kondili sa kina-iya usa ug pareho ra, o daw usa ka porma niini. Ug kini kinahanglan nga pareho nga walay hunong, pareho nga sigurado, ug pareho nga mapagmatngon. Ang kamatayon moabot karon o sa sunod nga gutlo ug magtapos sa tanan nga atong gipanag-iya.

(bb) Ang takna wala mailhi, apan ang mahitabo dili wala mailhi. Hinumdumi, busa, nga walay hunong ang umaabot: kamatayon, paghukom, langit, impyerno. Kay sa diha nga mahitabo ang kamatayon, mosunod dayon ang tanan nga nahibilin, ug uban sa ingon ka kalit nga katapusan nga sa tibuok walay katapusan nga panahon magpabilin ang mga butang sumala sa pagkahukom dinhi. Tingali mahitabo karon dayon kini tanan, sa pagkurap sa mata. Busa, itudlo kini sa imong hunahuna ug hunahunaa kini sa matag higayon; kay hunahunaon man nimo o dili, mahitabo na gayud kini.

(gg) Kung ang tanan mahimong mausab sa dili matagna, ug kung mahimong motungha ang usa ka kahimtang diin wala'y bisan unsa sa umaabot nga matuman; kung ang kamatuoran sa atong kinabuhi naa didto, samtang dinhi nagsugod pa lang, pag-andam pa lang, ayaw pagtipon og daghan: pagbuot sama sa usa ka biyahero… Nagkinahanglan kini nga mabuhi ta dinhi sa yuta sama sa usa ka langyaw. Dili kini nagpasabot nga walay bisan unsa o dili makab-ot og bisan unsa, kondili nga bisan unsa pa kadaghan ang imong makab-ot, bisan unsa pa kadaghan ang moabot kanimo—dungog, himaya, bahandi—dili nimo itugot nga ang imong kasingkasing magpabilin niini, kondili ipunting kini sa imong umaabot nga yutang natawhan... Himoa nga ang tanan dinhi daw lang langyaw, daw dili kini imo. Ayaw kini balibari, ayaw kini pagdumti, kondili dawata kini ingon usa ka langyaw, ingon usa ka piho nga karga, nga masubo sa imong kasingkasing nga wala ka nagpuyo sa imong yutang natawhan, ug matinud-anon nga naghandum ug nag-ampo nga mas paspas ka makaabot sa imong walay katapusang puloy-anan. Busa, sa pagbalhin sa iyang hunahuna ngadto sa katapusang katuyoan sa tanang butang, ang matinud-anong Kristohanon nagpaabot sa Ginoo, nag-andam alang sa kamatayon, naghinumdom sa katapusan, ug nagpuyo sa yuta ingon usa ka langyaw.

Mao kini ang tibuok han-ay sa usa ka diosnong disposisyon sa espiritu sa Kristiyanismo:

– Ang Kristohanon mosaka ngadto sa Dios:

Pinaagi sa pagkahibalo sa iyang pagka-mapasipala ug sa pag-ila sa Ginoo, siya miabot sa pagtuo kaniya; gikan niining pagtuo nadawat niya ang paglaum sa kaluwasan ug naghalad sa kaugalingon; nadawat niya ang kalinaw uban sa Dios ug naghalad sa paghinulsol; nadawat niya ang pagbati sa gugma sa Amahan ug naghalad sa kaisog sa paglihok subay sa Iyang kabubut-on, alang sa Iyang himaya.

– Nagpuyo siya sa Dios:

Sa ingon nga naka-akyat na sa Dios ug natukod na sa pakig-uban Niya, siya naglakaw sa atubangan sa Dios uban sa debosyon ug mainitong espiritu; siya malipay sa pagdayeg kaniya, ang Labing Perpektong Dios; siya mosugot nga mapainubuson sa atubangan sa Iyang walay kinutuban nga kadakila; ug, sa katingala, siya malunod sa Iyang dili masukod nga kawalay katapusan.

– Ug nagpuyo sa Balaan nga han-ay:

Sa ingon nga nagpuyo sa Dios, iyang gidayeg uban sa pagrespeto ang Banal nga han-ay sa pag-eksister ug kinabuhi. Sa pagbati nga iya gyud sa Dios, siya mosumpo sa Dios uban sa kahibalo sa iyang hingpit nga pagsalig Niya; sa pagkahibalo nga ang tanan niyang gipanag-iya iya sa Dios, siya magpasalamat, malipay, maglahutay, ug mapahimangnoan; Nagtuo nga ang tanan nga umaabot gikan sa Diyos, iyang gisalig ang iyang kaugalingon sa Diyos, makakaplag og kalinaw kaniya ug, sa paglaum, nag-ampo; kumpiyansa nga adunay katapusan ang tanang butang, iyang gihulat kini, nag-andam alang sa kamatayon, naghinumdom sa katapusang higayon ug nagtan-aw sa iyang kaugalingon ingon usa ka peregrino sa yuta.

Busa, klaro kaayo nga gilaraw ang tulo ka kategorya sa pagbati ug kinaiya nga nagpadayag sa usa ka debotong kahimtang sa panghuna-huna ug naglangkob sa mga katungdanan sa usa ka Kristohanon ngadto sa Dios. Klaro nga ang tumong sa tanan mao ang kinabuhi sa Dios, samtang ang pagsaka ngadto sa Dios ug ang pagpuyo sa Iyang han-ay mao ang mga paagi—sama sa duha ka haligi nga gisaligan sa maong kinabuhi. Apan, kini nga relasyon dili angay sabton nga daw usa ka elemento ang gikinahanglan samtang ang usa pa sobra. Dili, ang tanan dinhi esensyal nga gikinahanglan sa tibuok estruktura, ug ang pagtangtang sa bisan usa ka elemento makadaot sa tibuok. Ang tanan dinhi magkasinabot kaayo nga bisan ang labing gamay nga samok makaguba sa tibuok. Sama sa atong lawas—kung kuhaan nimo kini sa mga hinungdanong likido, mamatay kini; kung kuhaan nimo kini sa mga nerbiyos, mamatay usab kini—busa dinhi, ang tanan gikinahanglan. Busa, nga walay pagpasagad sa bisan unsa, kinahanglan kita mag-ampo nga matinud-anon: *'Himua ako, O Dios, ug bag-ong putli nga kasingkasing; ug bag-oha ang matarong nga espiritu sa sulod kanako*'.

d) Pag-ampo – ang sudlanan ug dulaanan sa kinabuhi sa pagtuo ug pagkamapaambition

d) Pag-ampo – ang sudlanan ug dulaanan sa kinabuhi sa pagtuo ug pagkamapaambag

aa) Ang kahinungdanon sa pag-ampo

aa) Ang kahinungdanon sa pag-ampo

Sama sa adunay espesipikong mga buhat diin gipadayag ang pagtuo, aduna usab mga buhat nga nagsilbi nga pagpadayag sa debosyon. Ang labing komprehensibo niini nga mga buhat mao ang pag-ampo. Kini ang tipigan o dulaanan sa tibuok espirituhanong kinabuhi, o ang espirituhanong kinabuhi mismo nga nagalihok ug nagabuhat. Kay unsa man ang pag-ampo? Kini ang pag-alsa sa atong hunahuna ug kasingkasing ngadto sa Dios. Apan kini nga pag-alsa mahitabo sa tanang debotong pagbati ug disposisyon nga gihisgutan sa ibabaw, nga gikinahanglan alang sa usa ka Kristohanon. Kay ang paghinulsol, pagtuo, kalinaw uban sa Dios, pagrespeto, paglahutay, pagpaabut sa Ikaduhang Pag-abot, ug sa tinuod, ang matag usa niini nga gikinahanglan nga mga buhat may kalabotan sa Dios, gipatungha ngadto Kaniya, ug nagagikan niining pagpatungha. Busa, sa diha nga mapukaw bisan unsang debotong pagbati, mapukaw usab ang pag-ampo; ug, sa pikas nga bahin, ang pagpabilin sa pag-ampo mao ang pagpabilin sa usa niini nga mga pagbati, samtang ang pagbalhin gikan sa usa ka pagbati ngadto sa lain—sama sa pag-uyog sa mga debotong pagbati—mao ang pagpasiga sa pag-ampo. Masulti nato nga ang pag-ampo mao ang paglihok sa mga pagbati ug disposisyon sa pagka-matuor—bisan tagsa-tagsa, o tanan sa usa ka higayon, o sunod-sunod—o, nga pareho ra gihapon, ang pagpukaw, pagbanhaw, ug pagpasiga sa kinabuhi ug espiritu sa pagka-matuor. Ang bisan kinsa nga dili mag-ampo wala'y pagka-matuor, ug ang bisan kinsa nga wala'y pagka-matuor, unsaon man niya pag-ampo?

Kung ang debosyon mao ang kinabuhi sa atong espiritu, klaro nga ang mga nakahibalo ra sa pag-ampo ang angay tawgon nga mga tawo sa espiritu. Ang uban naghubit sa pag-ampo ingon nga gininhawa sa espiritu. Tinuod gayud kini nga gininhawa sa espiritu… Sama sa pagginhawa diin ang baga mopalapad ug pinaagi niini makadani sa mga elemento sa hangin nga nagahatag kinabuhi, ingon usab sa pag-ampo ang kalawom sa atong kasingkasing mobalhin ug ang espiritu mosaka ngadto sa Dios, aron pinaagi sa pakig-uban Niya makadawat kita sa katugbang nga gasa. Ug sama sa oksiheno nga gisuyop sa pagginhawa nga gidala sa dugo sa tibuok lawas ug nagahatag kinabuhi niini, ingon usab ang gipangdawat gikan sa Dios mosulod sa atong sulod nga pagkatawo ug magahatag kinabuhi sa tanang butang didto...

bb) Mapuslanong mga sangputanan

bb) Mapuslanong mga sangputanan

Gikan niini nga pag-agos, sa ilang kaugalingon, mosubay ang mosunod nga mga mapuslanong sangputanan sa pag-ampo. Kini mao ang pagpadan-ag sa espiritu, usa ka matang sa pagdayobidad niini, ingon ba. Sama sa usa ka tawo nga mosulod sa distilerya nga mababad sa espiritu, ingon ana usab, ang usa nga mosaka ngadto sa Dios mapuno sa Pagkadiosnon... Ang banal nga impluwensya sa atong sulod, bisan pa nga kini yano ug usa ra, gipang-apod-apod sa atong sulod sa tulo ka gahum sa atong espiritu, ingon ba, ngadto sa tulo ka sapa: ang usa nakaapekto sa hunahuna ug naghatag niini og kahayag; ang lain nakaapekto sa kabubut-on ug naghatag niini og kusog, o pagkabalaan ug pagbag-o sa mga gahum niini; ang ikatulo nakaapekto sa kasingkasing ug nagpasaka sa kinabuhi, o sa kalayo sa usa ka kinabuhi nga puno sa grasya. Busa klaro nga ang pag-ampo mao ang tanan alang kanato, ug klaro usab nganong ang mga tawo nga mainit sa pag-ampo dali nga mosaka sa kahitas-an sa espirituhanong pagkahingpit, ipadayag ang sinugdanan ug mga bunga sa Espiritu, ug mahimong espirituhanon.

bb) Mga Kondisyon

bb) Mga Kondisyon

Karon, napadayag na ang mga kondisyon para sa pag-uswag sa tinuod nga pag-ampo. Kung kini mao ang labaw nga kinabuhi ug kalihokan sa espiritu, ug kung kini motubo sa pagsakripisyo sa uban nga nakadawat og bahin sa kinabuhi sulod kanato, nan imposible ang pag-ampo kung dili papason ang unod ug mapailalom ang kalag—o, sa kinatibuk-an, kung walay pagsakripisyo sa kaugalingon—sama sa pagka imposible sa tinuod nga pagkamatinud-anon kung walay kini. Ang pag-ampo, kung kauban ang senswalidad ug emosyonalismo, sama sa pagsunog sa bahô nga basura… Mao nga makita nato ang pag-ampo sa labing hingpit nga porma sa mga balaang eremita! Tungod kay kusgan ang pagsakripisyo sa kaugalingon sa ilang sulod. Kining duha, kung mag-uban, dali ra silang nahimong mga magbubuhat sa Espiritu, ug kadaghanan, sila ra gayud. Ang

kasagarang dagan sa kinabuhi, sa usa ka paagi, dili hingpit nga makatabang sa pagkahingpit sa pag-ampo. Kay samtang ang pag-ampo nagkinahanglan nga isalikway sa usa ang tanan ug, ingon pa gani, mohunong sa paglungtad alang sa gawasnong kalibutan, dinhi ang tanan mopahawa kanimo ug mopahulog sa espiritu gikan sa kahitas-an diin bag-o pa lang kini misaka uban sa tanang paningkamot.

gg) Edukasyon pinaagi sa pag-ampo

gg) Edukasyon pinaagi sa pag-ampo

Kung basehan ang gigikanan ug kahulugan sa pag-ampo, kini angay nga walay hunong, kay ang usa ka tawo kinahanglan kanunay nga adunay espiritu sa pagka-matood—ug dili patay, kondili buhi. Mao nga gisugo: *'Mag-ampo kamo nga walay hunong'* (1 Tes. 5:17), *'Mag-ampo kamo sa Espiritu sa tanang panahon, uban sa tanang matang sa pag-ampo ug paghangyo'* ((Efe. 6:18). Apan dili dayon makab-ot sa usa ka tawo ang ingon nga walay hunong nga pag-ampo, o ang pagpraktis sa pag-ampo; hinungdan, kini makab-ot pinaagi sa panagsa-sa-panagsa nga mga pag-ampo nga gihalad sa takdang oras, nga mao ang gikinahanglan nga paagi aron makab-ot ang walay hunong nga pag-ampo ug ang mga kondisyon aron mapadayon kini sa tibuok kinabuhi.

Ang paghimo niining mga pag-ampo nagkinahanglan og espesipikong gawasnong han-ay ug espesipikong sulodnong disposisyon.

Busa, gikinahanglan ang usa ka espesyal nga lugar—kung mahimo, hilit ug gitudlo alang niini nga katuyoan—atubangan sa usa ka balaang ikon, bisan adunay nagdilaab nga kandila o lampara o walay; gikinahanglan ang usa ka piho nga oras—sa buntag ug sa gabii o sa ubang oras, sumala sa iskedyul sa mga serbisyo sa simbahan; ug gikinahanglan ang usa ka piho nga posisyon sa lawas—barog o luhod—uban sa husto nga pamatasan ug konsentrasyon.

Ang bisan kinsa nga mopadayon niini nga pag-ampo kinahanglan una sa tanan nga ilikay ang hunahuna gikan sa mga samok ug tipuon ang mga panghunahuna, hikason ang tanang kabalaka o, kutob sa mahimo, pahilumon kini, ug ibutang ang kaugalingon sa labing lawom nga pagkahibalo sa presensya sa Dios, nga anaa bisan asa, nakahibalo sa tanan, ug makakita sa tanan. Kini, ingon nga pag-ingon, mao ang paghimo *sa usa ka* sulod nga *'kuwarto'* sa pag-ampo, diin gisugo kita sa Ginoo nga mosulod (Mat. 6:6), sama sa usa ka tabernakulo nga gitukod sa pikas panahon.

Sa diha nga nakapahiluna ka na sa ingon ani nga paagi, buhata ang pag-ampo mismo: hilom, matinahuron ug mapamalandong nga balik-balika ang napili ug natakdang mga pag-ampo, isagol kini sa mga pagyuko—bisan pa sa paghimo sa tanda sa krus, pagyuko sa hawak, pagpanagdaya o pagluhod—samtang paningkamotan sa tanang paagi nga itom-an sa imong kasingkasing ang imong gibasa ug pukawon ang katugbang nga pagbati niini. Sa diha nga mainitan ang imong kasingkasing o mausab ang pagbati, hunong ug ayaw padayon sa pagbasa hangtud nga mapakabusog ka niini. Sa diha nga mawala na ang maong pagbati, sugdi pag-usab, ug hunong pag-usab sa diha nga mobalik ang pagbati. Mao kini ang tibuok proseso sa pag-ampo...

dd) Mga Hugna

dd) Mga Hugna

Ang uban mobati nga kining porma sa pag-ampo adunay daghang materyal ug elemental nga aspeto; *'Ang pisikal nga pagbansay, bisan pa, gamay ra ang bili,'* ingon sa pagtudlo sa Apostol (1 Tim. 4:8). Ang uban, bisan pa, gusto tangtangon ang pag-ampo sa tanang panlabang elemento, ug ipabilin lamang ang sulod nga aspeto. Kini usa ka karaang sayop. Gikilala ug gisalikway kini sa mga Balaang Amahan sukad pa sa sinugdanan. Ang bunga gisundan sa bulak, ang bulak sa dahon, ang dahon sa usbong, ug ang pag-usbong sa pagkabanhaw sa mga sanga. Kinahanglan ang hinay-hinay nga pag-uswag sa materyal nga kalibutan, ug pareho usab kini nga gikinahanglan sa espirituhanong kalibutan. Ang sulodnong pag-ampo mao ang bunga: kinahanglan magpaningkamot pag-ayo sa wala pa kini mamunga. Matagna ang tulo ka hugna sa pag-ampo. Sa unang hugna, kini kasagaran panlabas: pagbasa, pagyuko, pagbantay ug uban pa… Dinhi magsugod ang usa ka tawo, ug ang uban magpaningkamot sa ilang kaugalingon sulod sa taas nga panahon hangtod motungha ang unang paglihok sa pag-ampo, o ang malumo nga lihok sa espiritu nga mapangampohan… Ang pag-ampo, isip labing hataas nga gasa, gihatag, daw patak-patak, aron matudloan ang tawo nga bilila kini pag-ayo. Sa ikaduhang hugna, pantay ang presensya sa pisikal ug espirituhanon. Dinhi, ang matag pulong sa pag-ampo kauban sa katugbang nga pagbati, o ang sulod nga lihok sa pag-ampo—nga gipalihok gikan sa sulod—

gipadayag ug gipahayag pinaagi sa mga pulong... Kini ang labing laganap nga porma sa pag-ampo, kasagaran sa halos tanan. Kasagaran kini sa mga buhi ang espiritu sa pagkamapaambition. Sa ikatulong lebel, ang sulod, o espirituhanong, aspeto ang nangibabaw sa pag-ampo, kung—walay pulong, walay pagyuko, ug bisan walay paghunahuna o bisan unsang mental nga hulagway—sa taliwala sa usa ka kahilom o kalinaw, ang buhat sa pag-ampo gihimo sa kahiladman sa espiritu. Kini nga pag-ampo dili limitado sa oras, lugar, o bisan unsang butang gawas sa panlabas, ug mahimo'g dili gayud mohunong. Mao nga gitawag kini nga buhat sa pag-ampo, nga mao, usa ka butang nga nagpabilin nga wala mag-usab. Kini, sa tinuod, mao ang sulodnong pag-ampo. Apan aron makaabot niining katapusang hugna, kinahanglan una nga makalusot sa mga sinugdanang hugna ug, ingon nga sangputanan, biyaan ang tanang paningkamot sa pisikal nga praktis alang sa pag-ampo, sama sa: pag-ayuno, pagyuko, pag-ulit sa mga pag-ampo, pagbantay, ug pagluhod. Kinsa man ang makalabang niini mosulod sa ikaduhang hugna, diin, sumala kang Macarius the Great, kinahanglan na lang nga mohukom, ug ang espiritu napainit na sa pag-ampo. Sama sa usa ka tawo nga wala makahibalo sa alpabeto nga dili makahimo og mga pantig, kay usik lang kana sa panahon, ingon usab dinhi: giunsa kaha pagtugot ang usa ka tawo nga dili makalangoy sa mabaw nga suba nga mosulod sa lawom nga dagat? Apan bisan pa niadto, sa dihang mosaka ang usa ka tawo sa labing hataas nga hugna sa pag-ampo, ang gawasnong pag-ampo dili mohunong, kondili kini miapil sa sulodnong pag-ampo. Ang kalainan lang mao nga sa una, ang gawasnong pag-ampo una pa sa sulodnong pag-ampo, samtang dinhi, ang sulodnong pag-ampo una pa sa gawasnong pag-ampo. Unsaon man kaha sa usa ka tawo pagsugod sa sulodnong pag-ampo nga nag-inusara, kon wala pa siya makat-on, pinaagi sa paningkamot ug kasinatian, sa pagsaka gikan sa gawas paingon sa sulod!

Dili ba karon klaro kung asa gipadayag ang kinabuhi sa Dios sa tibuok niyang pagkamakompleto, gahum, ug katahum? Sa labing hataas nga mga lebel sa pag-ampo. Ingon ana ka-gamhanan ang pag-ampo, ug ingon ana kadako ang kahinungdanon niini!… Ang pag-ampo mao ang tanan: pagtuo, pagkamatinud-anon, kaluwasan. Busa, mahimo kini hisgutan nga walay katapusan. Maayo unta nga adunay maghimo og usa ka libro, * *, ingon usa ka giya sa pag-ampo nga gibase sa mga sinulat sa mga Balaang Amahan. Kini katumbas sa usa ka giya sa kaluwasan. Ang bisan kinsa nga nakahibalo unsaon pag-ampo, maluwas na.

3) Komyunyon sa Diyos pinaagi sa komunyon sa Balaang Simbahan

Kinahanglan karon nga mobalik kita gamay ug hinumduman kung giunsa nato gisugdan ang atong pagpasabot sa mga pagbati ug disposisyon nga naglangkob sa debotong disposisyon sa Kristohanong espiritu. Ang espiritu sa Kristohanong debosyon naglangkob sa pakig-ambit sa Dios pinaagi sa atong Ginoong Jesu-Cristo sa Iyang Balaang Simbahan, o sa ekonomiya sa kaluwasan. Gipakita na unsang mga pagbati ug disposisyon ang angay nga anaa sa atong espiritu sa dalan sa panaghiusa sa Manluluwas, unsa sa dalan sa pagsaka gikan sa Manluluwas paingon sa Dios, ug unsa ang angay nga pun-on kita samtang nagpuyo sa Dios. Unsa, busa, ang angay niyang bation, ug unsang mga disposisyon ang iyang kinahanglan nga ipadayon, samtang naghiusa siya sa Ginoong Jesu-Cristo ug nagpuyo sa Dios pinaagi sa pagpataliwala sa Balaang Simbahan sa Dios?

Ang atong Ginoong Jesu-Cristo, pagkahuman Niya sa pagkompleto sa atong kaluwasan diha sa Iyang kaugalingon, malipayong nagtukod sa Balaang Simbahan dinhi sa yuta aron ang tanan makapahimulos ug mahimong kabahin niining kaluwasan. Ang Balaang Simbahan mao ra ang balay sa kaluwasan dinhi sa yuta. Ang bisan kinsa nga naa sa gawas niini mausaran. Ang Ginoo miingon: *'Ihatag siya kaninyo sama sa usa ka Hentil ug usa ka maniningil sa buhis'—ma*o kini, bisan kinsa nga nagbulag sa iyang kaugalingon gikan sa Simbahan pinaagi sa pagsuway sa pagsunod (Mat. 18:17). Ang tanan nga wala mosulod sa arka nangalaglag atol sa Baha, ug ang tanan nga dili mosulod sa Simbahan malaglag usab. Ang buhing panaghiusa sa Simbahan mao ang bugtong kondisyon alang sa kaluwasan. Ang pagpabilin niining panaghiusa usa ka hinungdanon nga katungdanan sa magtutuo.

Ang buhi nga panaghiusa sa Simbahan anaa diin ang tanan nga naa sa Simbahan giila ug gibati nga duol kaayo sa kaugalingon sama sa usa ka bahin niini. Tungod kay ang Simbahan usa ka sudlanan sa mga paagi sa grasya alang sa kaluwasan ug, sa samang higayon, usa ka tigumanan alang sa mga nakaluwas ug sa mga nagaluwas pa, kinahanglan natong tagdon sa kasingkasing ug aktibong yakpon ang duha: kining mga paagi sa grasya ug ang mga Kristohanong nagaluwas pa. Busa, adunay duha ka matang sa pagbati, disposisyon, ug buhat nga obligasyon nato sa pagtukod sa atong kaluwasan.

a) Mga pagbati ug disposisyon nga motumaw gikan sa atong relasyon sa Simbahan isip tigpanalipod sa mga paagi sa grasya alang sa kaluwasan

a) Mga pagbati ug disposisyon nga motumaw gikan sa atong relasyon sa Simbahan isip tigpanalipod sa mga paagi sa grasya nga nagdala sa kaluwasan

Ang Simbahan mao ang balay sa kaluwasan, kay ang tanan natong sukaranang espirituhanong panginahanglan matubag lamang sulod niini. Busa, nanginahanglan kita og kahayag pinaagi sa kahibalo sa kamatuoran – siya mao ang atong magahatag og kahayag; nanginahanglan kita og kusog aron palig-onon ang atong huyang gahum: siya mao ang magahatag sa grasya; nanginahanglan kita og proteksyon gikan sa mga katalagman ug kaaway – siya mao ang atong manalipod ug taming.

Kining tulo ka aspeto sa relasyon sa Simbahan kanato usab nag-awhag sa atong responsibilidad ngadto niini.

(aa) Ang atong relasyon sa mga nagdumala sa mga paagi sa grasya ngadto sa mga ginaluwas. Apan sa ibabaw sa tanan niining mga relasyon, kinahanglan nato nga ibutang ang usa pa ka relasyon—nga basin dili klaro sa tanan—mao kini, ang atong relasyon sa mga pinaagi kanino ang Simbahan, nga nagaluwas kanato, naglihok kanato pinaagi sa mga paagi sa kaluwasan. Nasayud kita nga ang kahayag, kusog, ug panalipod gikan sa Dios gihatag kanato sa Balaang Simbahan. Ang pangutana mao: giunsa? Dili direkta. Sama sa atong pagka-lawasnon ug espirituhanon, ingon usab sulod sa Balaang Simbahan adunay mga institusyon nga katugbang niini, nga sukaranan nga gikinahanglan alang sa pagpakomunikar sa mga paagi sa kaluwasan ngadto kanato; ang ingon nga mga institusyon, nga kung wala niini ang langitnong mga gasa dili ipanaug gikan sa langit ni madawat dinhi sa yuta. Apan aron makahatag og mapuslanong epekto kanato kining mga institusyon, kini kinahanglan ipatuman kanato, o pagdumalahan alang kanato. Ug aron matuman kini, kinahanglan adunay mga tawo sulod sa Simbahan nga gitudlo alang niini nga katuyoan.

1) Ang banal nga pagtukod niining mga tawo.

Busa, natural nga makaabot kita sa konklusyon nga sa Simbahan, nga naglangkob sa mga paagi sa kaluwasan nga puno sa grasya, kinahanglan adunay pipila ka mga tawo nga, pinaagi sa pagbuhat subay sa kabubut-on niini, maghatag pinaagi niining mga paagi, alang niini, sa gikinahanglan alang sa kaluwasan sa uban. Tinuod nga naglungtad gayud ang ingon nga mga tawo. Kini mao ang mga pastor, nga naglangkob sa episkopado nga pangulo sa hierarkiya ug sa pagkasaserdote nga ubos sa obispo, nga usa ka bahin o pagpalapad sa episkopado. Miingon ang Ginoo sa mga balaan nga apostoles: *'Gihatagan ko kamo, sama sa paghatag sa akong Amahan kanako, sa gingharian'* (Lucas 22:29); sa ato pa, gisaligan ko kamo sa buluhaton sa pagtukod niini (1 Cor. 4:1; 1 Pet. 4:10) ug sa pagbantay niini (Col. 4:17; 1 Ped. 5:2). Ang mga Apostoles niadtong panahona gisagol ang tanang katungdanan sa ilang kaugalingon. Sa ulahi, sa dihang nagtudlo sila og uban nga mopuli kanila, gisugo sila sa pagbantay sa gingharian taliwala sa mga misulod niini. Busa ang Ginoo *'naghatag sa uban isip mga Apostoles… ug sa uban isip mga magbalantay ug magtutudlo, aron ihanda ang mga balaan alang sa pagtukod sa lawas ni Cristo'* (Eph. 4:11–12). Ang mga balaan gihimong balaan pinaagi sa mga pastor. Dili kini nagpasabot nga sila adunay kaugalingong gahum, o nga adunay hugaw nga tinubdan sa gahum sa ilang sulod; kondili nga sila nagtindog sa tunga-tunga, sa pagbalhin gikan sa yuta paingon sa langit, ug busa ilang gialsa ang mga tawo ngadto sa Dios ug gihuyop ang Dios paingon sa mga tawo. Unsa ang gibuhat ni Juan nga Maminyo? Gidala niya ang mga tawo ngadto sa Ginoo. Ingon usab karon ang gibuhat sa mga pastor sumala sa kabubut-on sa Ginoo (tan-awa ang Epistola sa mga Patriarka, Artikulo 10). Ang pagka-obispo mao ang gamot sa pastoral nga katungdanan. Nagapahungaw kini sa grasya gikan sa Dios pinaagi sa pagkapari ngadto sa tibuok kalibutan, ug labi na gayud ngadto sa mga matinud-anon. Busa, walay bisan kinsa ang moadto sa Dios o makadawat sa Iyang grasya gawas lamang pinaagi sa mga konsagradong tawo pinaagi sa mga natukod nga institusyon nga gipadagan sa Simbahan. Busa, sa pagtukod sa kaluwasan, ang unang butang nga atong masugat mao ang atong relasyon sa atong mga pastor. Dinhi, sa pipila ka mga pulong, mao kini ang tanan nga gikinahanglan sa matag Kristohanon bahin niini.

2) Ang mga pagbati ug batasan nga atong gikinahanglan kanila.

Katungdanan nato: nga magpabilin nga hugot sa pagtuo sa dakong kahinungdanon sa pastoral nga katungdanan ug motuo niini; nga magpuyo sa tinuoray, malinawon, ug mapinanggaon nga pakig-uban kanila ug mosumite sa ilang awtoridad; nga modangop sa Dios pinaagi kanila, o sa tinuod, gamiton ang pastoral nga katungdanan; nga mag-ampo nga ang Dios magpanalipod niining mga paagi sa grasya ug sa tanang paagi igiya ang ilang kalihokan padulong sa atong kaluwasan.

Dili kini nagpasulod og plural nga pagpangulo, kondili gihan-ay aron ang usa ka Ulo—si Kristo—makahatag og grasya pinaagi sa kadaghanan sa mga tunga-tunga, ang daghang mga obispo ug pari.

bb) Mahitungod sa paggamit sa mga paagi sa grasya sa Balaang Simbahan.

Kadtong misulod sa Simbahan pinaagi sa pastoral nga pag-atiman nahimong mga partisipante sa tanang makapabag-ong, grasya-puno nga gahum niini ug, sumala niini, nagdawat sa obligasyon nga alagaan sa ilang kaugalingon ang pipila ka pagbati ug disposisyon isip mga miyembro sa Simbahan. Pananglitan:

1) ngadto sa Simbahan isip Magpasidaan. Ang Simbahan nagpasidaan pinaagi sa pagpangwali sa Pulong sa Dios. Ug ang Pulong sa Dios, sinulat man o dili sinulat, ug ang pagpangwali niini, nagpabilin kanunay sa Simbahan. Busa, kinahanglan natong hinumduman ug kanunayng balikon sa hunahuna nga atong gipanag-iya ang basahon sa mga basahon, nga naglangkob sa usa ka tinuod ug walay sagol nga kamatuoran, mao ang Balaang Bibliya – ang bililhon nga gasa sa Dios; kinahanglan natong tahudon kini uban sa dakong pagtahud, higugmaon kini, ug magpasalamat sa Ginoo niini; kinahanglan natong tun-an kini sa adlaw ug sa gabii ug ipahimutang ang atong kinabuhi sumala niini; Alang niini, sa diha nga mosugod kita sa pagpaminaw ug pagbasa niini, kinahanglan moduol kita niini uban sa pagdayeg, human natong limpyohan ang atong hunahuna gikan sa walay pulos nga mga hunahuna; samtang nagabasa, kinahanglan maminaw kita pag-ayo ug masabtan kini, itutok nato ang atong kasingkasing niini, magbuot nga ipraktis kini, ug, human magpasalamat sa Dios sa paghatag kanato og kahayag, mag-ampo alang sa kusog aron matuman ang atong nahibal-an. Ug sa dili sinulat nga Pulong sa Dios—mao kana, sa tanan nga gisalig ug gitukod—kinahanglan usab nga itutok ang matinud-anong kasingkasing; motuo sa tinago nga mga pulong sa Espiritu sa Dios nga anaa niini; mosumite niini uban sa pagkahingog; ug ilhon ug sumbanan kini sa hunahuna ug buhat. Ang pagwali sa Pulong sa Dios kanunayng madungog sa Simbahan; angay magpasalamat sa paglungtad niini, sa pag-aprovechar sa matag kahigayunan aron madungog kini, ug sa paningkamot sa pagsabot ug pag-angkon sa nadungog, kay dinhi mismo ang Ginoo ang nagatamnan sa mga binhi. Gawas sa pasalitang pagwali, aduna usab sinulat nga pagwali sa mga buhat sa mga Balaang Amahan. Uban sa bukas nga kasingkasing ug hunahuna, ang usa ka tawo kinahanglan moduol niining mga tinubdan ug mosuhop gikan niini sa langitnong kinaadman. Apan dili usab pasagdan ang mga tigum alang sa pagtudlo o ang mga makat-onang basahon, bisan pa kadtong wala gisulat sa mga Balaang Amahan.

Sa kinatibuk-an, may kalabotan sa kahayag sa hunahuna pinaagi sa kahibalo sa kamatuoran nga gipadayag sa Balaang Simbahan, ang usa ka tawo angay mag-amuma sa mosunod nga mga kinaiya: nga ang Simbahan ra gayud ang haligi ug basihanan sa kamatuoran; nga ang iyang kahayag mao ang tinuod nga langitnong kahayag; samtang bisan unsang laing porma sa kahayag nga gikan sa gawas kay dili masukod kaubos niini ug, kutob sa kini dili magkasinabot o supak niini, kay bakak ug limbong, o kinaadman sa mga demonyo; busa, angay una nga pangitaon ang kahayag dili sa kaugalingong inisyatibo, kondili pinaagi sa pagtulon-an nga gitukod sa Dios ug ubos sa Iyang giya, bisan pa man uban sa kaugalingong paningkamot; ug pagkahuman niini, ug subay sa espiritu niini, dawata usab ang sekular nga kahayag, apan kana lamang nga gikinahanglan ug sa kondisyon nga kini subay sa dili ikalimod nga kamatuoran, kay ang tanang butang mamala; ang kamatuoran ra ang magpabilin. Sa pag-ila niini sa kasingkasing, dili mapugngan ang pagmasubo ug dakong kasubo kung ang pagwali sa kamatuoran ug ang mga magwawali niini mangamubo. Kini usa ka silot, *'usa ka gutom… sa pulong sa Dios'* (Amos 8:11–12). Kinahanglan usab nga masubo ang usa kon ang pagkawalay pagtagad ug pagdumot sa Pulong sa Dios mosanong, ug ang mga pagtulon-an nga supak niini itudlo sa mga matinud-anon, kay kini usa ka timailhan sa pagngitngit ug paglawom sa gingharian sa kangitngit ug sa prinsipal sa bakak (tan-awa si St Tikhon, vol. 4).

2) Alang sa Simbahan isip Magbalaan, o maghatag sa grasya ug mag-amuma niini.

Ang mga banal nga gahum nga atong gikinahanglan alang sa kinabuhi ug pagkamatinud-anon gibubo pinaagi sa pito ka banal nga sakramento nga gisalig sa Balaang Simbahan. Busa...

Kinahanglan natong pasidunggan kini isip labing balaan nga mga butang ug isip mga pagpadayag sa Dios ug sa Iyang gahum, ug dawaton kini sa mas kanunay nga paagi nga angay, nga nagtuo nga nga walay duhaduha. kinahanglan nato silang tahuron ingon nga labing balaan nga mga butang ug mga pagpadayag sa Dios ug sa Iyang gahum, ug mag-apil kanila sa mas kanunay nga paagi sumala sa angay, nga walay duhaduha nga nagtuo sa makaluwas nga gahum nga natago sa sulod nila. Labina, may kalabotan sa matag sakramento, katungdanan nato nga moduol kanila sa angay nga paagi ug bantayan uban sa pagtahod ang grasya nga nadawat pinaagi kanila; sa pagpreserbar sa bag-ong kinabuhi nga nadawat sa Bunyag, hinumduman ang mga saad nga gihimo, ang pakigsaad nga misulod, ug ang mga panalangin nga nahimong katungod nato pinaagi

niining sakramento; sa pagbantay, pag-amuma, ug paggamit alang sa kaayohan sa Simbahan sa gasa sa grasya nga nadawat sa Kumpirmasyon; sa pagdali sa pagtambal sa matag usa sa atong mga sala sa sakramento sa penitensya, nga matinud-anon nga mag-angkon ug mapailubon nga magdala sa penitensya nga gisugo sa mga lagda; sa kanunay nga pag-apil sa Balaang Misteryo, ug labing menos upat ka beses sa usa ka tuig (tan-awa ang Lagda sa Kumpisal), uban sa angay nga pag-andam ug limpyo nga konsensya, ug sa pagpadayon sa kalinaw sa Ginoo nga nadawat sa kini nga sakramento; magsagana alang sa sakramento sa kaminyoon pinaagi sa pag-ayuno ug pag-ampo, ug pagkahuman madawat kini, pag-amuma sa panaghiusa sa magtiayon nga may kinaadman ug espirituhanon isip usa ka gasa sa grasya; kon masakitan, dili kalimtan ang pagdawat sa sakramento sa Krisma sa mga Masakiton uban sa pagtuo ug paglaum, nga dili magsalig lang sa tambal, kay ang pagtuo dili gayud makapahiya kanato.

Sa kinatibuk-an, sa nagkalain-laing espirituhanong panginahanglan, kinahanglan masayud ug hinumduman nga ang kusog gikan lamang sa Dios, pinaagi sa mga sakramento. Ni ang kaugalingong pag-amping ni ang tambag sa uban—wala'y makatabang kon wala madawat ang kusog sa Dios. Busa, ang tanang pagtagad, kasingkasing, ug paglaum kinahanglan itutok niini, nga nasayud nga ang tanang ubang paagi kondisyonal ra ang kahulugan, samtang kini nga paagi maoy makahukom. Dugang pa, human madawat kining kusog, ayaw tugoti nga ang bisan kinsa mohimo niini sumala sa kaugalingong gusto. Kinahanglan mosumite sa usa ka magtutudlo—usa ka pari nga gitudlo sa Diyos, ug usahay usa ka ninong—ug, ilawom sa iyang paggiya, pag-amuma, pag-atiman ug pag-aplikar niining gasa. Mas dako ang gasa, mas maampingon kini nga pagtratar; ug kini labing maayo buhaton pinasikad sa tambag sa iyang pinaagi kinsa kini nadawat. Ang usa ka magtutudlo hingpit nga gikinahanglan sa pag-aplikar sa atong mga gahum o sa pagpalambo sa atong kabubut-on. Ang tanang ubang pamaagi sa pagtudlo ubos, dili kaayo epektibo ug dili kaayo kasaligan kaysa niini. Mao nga kadtong kusang magpraktis sa pagsunod dali ra kaayo mahimong mga tawo nga lig-on! Ang bisan kinsa nga gustong salig lang sa ilang kaugalingong hunahuna nag-atubang sa risgo nga masayop sa paggamit sa gasa o mawala pa gani kini hingpit.

Labaw pa, dili nato gayud pasagdan ang mga paagi nga gitanyag sa Simbahan alang sa pagpalambo ug pagpalig-on sa gahum sa grasya. Sa ikaduhang puwesto pagkahuman sa mga sakramento mao ang pag-ayuno ug pag-abstinensya. Ang katuyoan niini mao nga, pinaagi sa pagpugong sa kaugalingon, matugotan ang Espiritu sa grasya nga magpabilin nga mas kusgan ang impluwensya Niya kanato, hatagan kita og panahon aron makapadayag sa mga sakramento uban sa pagkamatinud-anon, ug pasigaon ug bag-ohon pag-usab ang kadasig sa espiritu. Kini usa ka labing mapuslanong institusyon!

Sunod niini mao ang mga pista, nga gitagana alang sa Ginoo ug, busa, alang sa kaayohan sa espiritu sa grasya. Apan, sa kinatibuk-an, ang tanang liturhikal nga ritwal gituyo aron pagbalaan ug pagpasiga sa espiritu sa grasya ug aron lig-onon ang debosyon. Busa, kinahanglan natong yakpon silang tanan, isagol sa atong kaugalingon, ug apilon, aron kita mahimong balaan, mapreserbar kana nga pagkabalaan, ug mapalambo ang espiritu sa kinabuhi nga angay niini. Dinhi makita ang Balaan nga panimalay sa pag-amuma!

3) Alang sa Simbahan isip manalipod ug mananambag. Napalibotan kita sa mga katalagman sa tanang kilid. Nagasala kita nga walay hunong ug nagadala sa kasuko sa Dios batok sa atong kaugalingon ug sa uban; ug dinhi daghan kaayong mga kaaway sa tanang palibot, makita ug dili makita, sulod ug gawas. Ang Simbahan nagtindog sama sa usa ka matinud-anong magbabantay nga nagbantay, o sama sa usa ka maisugong mandirigma nga nakasul-ob sa bug-os nga panon sa armas uban sa taming sa gamhanan, ug nagpanalipod sa Iyang mga anak. Siya ra ang naghiusa sa labing kusgan ug labing epektibo nga mga manalipod ug manabang. Sa langit, ang Ginoo mismo ang nanalangin alang kanato, nga naglingkod sa tuo sa Dios Amahan; ang panon sa mga anghel ug mga balaan nag-ampo alang kanato; ug, labi na gayud, ang matag-usa kanato gipanalipdan sa kapa sa Labing Balaan nga Inahan sa Dios, sa atong Anghel nga Manalipod ug sa atong patron nga balaan. Ug dinhi sa yuta, aduna siyay espesyal nga mga lugar sa pagpanaw nga diin mangita og dali nga langitnong tabang – sa balaan nga relikya sa mga santo sa Dios ug sa mga milagrosong ikon. Apan kining tanan mga paagi ra aron siya makaprotektar kanato. Ang proteksyon mismo, o ang iyang kaugalingong panagang, naglangkob sa iyang walay hunong nga pag-ampo alang kanato. Mao kini ang hinungdan nganong gitawag siya nga balay sa pag-ampo ug sa tibuok niyang estruktura, ang pag-ampo mao ang nag-unang kinaiya niini.

Ang Simbahan adunay usa ka komon nga estruktura sa pag-ampo para sa tanan, ingon man usab espesipikong mga pag-ampo nga gituyo alang sa atong partikular nga mga panginahanglan. Aron, sa duha ka kaso, ang gahum sa pag-ampo sa pag-ampo sa Simbahan mapasa kanato, kinahanglan nga moapil kita niini o

ibutang ang atong kaugalingon sa pipila ka relasyon niini, nga obligasyon alang kanato isip mga miyembro sa Simbahan.

Ang kinatibuk-ang estruktura sa pag-ampo nga interbensyon sa Simbahan mao ang mosunod.

Kasagaran, ang Simbahan motawag sa Iyang mga anak sa pag-ampo sa balay sa Dios sa takdang oras ug, samtang nagselebrar sa Banal nga Misa didto, naghatag kanila og gahum nga panalipod. Busa, katungdanan sa mga matinud-anon nga magtigom sa pag-ampo, o magkatigum alang sa komunal nga pagsimba. Ang komunal nga pag-ampo adunay dakong gahum, ingon sa gisaad sa Ginoo, labi na *'kung duha o tulo ang magkatigum sa* Iyang *ngalan'*, ug motubag sa tanang hangyo 'nga *magkasinabot ang duha sa yuta'* (Mat. 18:19–20). Ang pag-ampo sa usa ka indibidwal kusgan sama sa iyang kaugalingon, basta dili siya molikay sa komunal nga pag-ampo; apan kung tinuyo siyang molikay niini, ang iyang pag-ampo nga nag-inusara hingpit nga walay pulos. Sa komunal nga pag-ampo, bisan pa, ang pag-ampo sa matag indibidwal kusgan sama sa pinagsamang kusog sa tanan nga nag-ampo nga magkahiusa. Ang kasaysayan nagpakita og makapahinganghang mga pananglitan sa gahum sa panalangin sa komunidad sa tanang kapanahonan. Ang tibuok Simbahan kanunay nangayo og tabang gikan sa Ginoo, nagpahawa og mga salot, nakadaog batok sa mga kaaway, nagpabuhos og ulan o nagpahunong sa langit sa dihang kini mitindog sa atubangan sa Dios uban sa obispo, sa tibuok klero ug sa katawhan. Busa, ang Apostol nag-awhag kanato nga *'ayaw kalimti ang pagtigom-tigom'*, ug ayaw kini likayi (Heb. 10:25) tungod sa kahadlok nga mawala ang tabang nga gihatag sa usag usa nga pagdasig. Apan kini dili nagpasabot nga wala'y pulos ang katungdanan ug gahum sa pribadong pag-ampo.

Gawas sa simbahan, sa balay, ang pamilya usa ka komunidad sa mga magtutuo. Ug gusto sa Simbahan nga himuon ang matag usa nga tawo sa pag-ampo ug lig-on sa pag-ampo. Busa nagtukod kini og mga lagda alang sa pribado, nag-inusarang pag-ampo.

Katungdanan nato ang pagtigom sa mga simbahan. Ang simbahan usa ka balaan nga dapit, diin gipadayag sa Dios ang Iyang espesyal nga presensya, usa ka dapit nga giandam uban sa lawom nga hunahuna, sa tibuok niini ug sa matag bahin niini. Busa, angay nato nga motuo ug malipay niining mga puloy-anan sa Dios; masabtan ang ilang sulod nga kahulugan; magpuyo sa sulod niini sama sa atubangan sa Dios, uban sa matinahuron nga kahadlok, ug ipakita kanila ang angay nga pagtahod gikan sa gawas; pagpanalipod niini ug pag-ambag sa tanang paagi sa ilang kaanyag ug pagdekorar; ang mga balaan nga butang ug tanang kagamitan kinahanglan nga dili malapas, respetuhon ug gamiton nato uban sa pagdayeg: kandila, kasuotan sa simbahan, mga sudlanan, mga ikon, labi na ang Krus ug ang Ebanghelyo. Apan labaw sa tanan, ang labing dako nga dungog angay ihatag sa mga balaang relikya, kon aduna man, ug sa mga ikonong nagbuhat og milagro, tungod sa gahum sa Dios nga nagpuyo sa sulod nila, nga gipadayag sa tanan ug kanunayng makita.

Apan bisan ang panimalay mahimong dapit sa pagsimba sa panahon sa pag-ampo. Dinhi adunay mga ikon, ug didto adunay lampara sa lana, mga kandila, ang Krus ug ang Ebanghelyo. Dugang pa, adunay mga kapilya nga adunay mga ikon ug krus taliwala sa mga puloy-anan, ug kasagaran gitukod ang mga krus sa mga uma. Makita ang tinguha nga himuon ang matag lugar nga dapit sa pag-ampo, aron tudloan kita sa pag-ampo bisan asa – sa balay, sa uma, ug sa dalan.

Katungdanan nato nga magkatigum sa takdang mga panahon, mao ang, sa piho nga mga adlaw ug sa piho nga mga oras sa adlaw. Ang mga Domingo ug mga adlaw sa pista gitagana para sa komunal nga pag-ampo. Kinahanglan nga mahibalo kita niini ug pasidunggan kini, ang kinatibuk-ang mga pista sa simbahan sumala sa ilang ranggo, ug ang partikular—kadtong sa atong kaugalingong simbahan—ug ang labing personal—kadtong sa atong Mananabang nga Anghel. Ang pista dili katamaran, kondili usa ka selebrasyon—usa ka malipayong pagdayeg sa espiritu isip pag-ila sa dakong kaluoy sa Dios. Busa, human itabi ang mga materyal nga paningkamot ug tanang kabalaka, sa pagbati sa kahupayan gikan niini ug sa kagawasan—sama sa pagpaabut sa kagawasan sa umaabot nga panahon—angay gamiton kining panahona sa pagdayeg sa Dios, sa pagkontemplar sa Dios ug sa mga buhat sa kalooy; sa mubo, eksklusibo alang sa ikagalingong sa kaluwasan, ug kini gikan sa sinugdanan sa pista hangtod sa katapusan niini, gikan sa gabii hangtod sa gabii. Walay mas maayong paagi aron mapalig-on ang paglaum sa umaabot nga kapanahonan. Sa Simbahan sa Dios, bisan ang mga adlaw sa semana adunay kaugalingong kahulugan. Kinahanglan hinumduman ug pasidunggan ang kahulugan sa matag-usa niini ug, sumala niini, ipahimutang ang kaugalingong hunahuna ug pamatasan, labi na sa Miyerkules ug Biyernes, subay sa mga paghinumdom nga nalangkit niini. Pareho usab kini alang sa mga oras sa adlaw. Dili nato kini angay pasagdan, kondili kinahanglan masayud kita sa kahulugan niini ug maglihok sumala niini. Unsa kaha ka dako ang ikatabang niini sa pagtukod sa espiritu sa pag-ampo ug sa dali

nga pagkat-on sa matinahuron nga paglakaw sa atubangan sa Ginoo! Kay dinhi, kinahanglan hinumduman nato ang paghukom, ang pag-antos sa Ginoo, ang grasya sa Espiritu Santo, ug ang mga panalangin sa binuhat. Ang mga oras sa adlaw, nga gimarkahan niining mga paghunahuna, usa ka paglakaw sa usa ka daghang kolor ug mabango nga espirituhanong tanaman. Dinhi – makaya ba nimo? – yumuko sa pagsimba; kung dili, maghunahuna… Dili kini angay kalimtan, labi na kon usa ka pag-ampo o lain, o usa ka partikular nga buhat sa pagsimba, gihimo sa simbahan, nga gisinyasanan sa pagtunog sa mga kampana. Busa klaro nga, tungod sa pag-atiman sa Simbahan kanato, ang tibuok natong kinabuhi gitagana alang sa pag-ampo. Si San Juan de Chrysostomo adunay mga debosyonal nga pag-ampo para sa matag oras sa adlaw ug gabii. Busa kita gipanabangan ug gipanalipdan sa mga pag-ampo, subay sa sugo sa Simbahan!

Katungdanan nato nga magkatigum alang sa pipila ka gilatid nga liturhikal nga serbisyo, sama sa: Vespers, Compline, Matins, ang mga Oras, ug ang Banal nga Liturhiya. Ang matag-usa niini adunay kaugalingong kahulugan nga nagpuno niini, ug ang matag-usa usa ka bug-os ug hingpit nga pagbuhat sa pag-ampo. Busa, sa diha nga moapil kita, kinahanglan nga mahibalo kita kung unsang banal nga pag-alagad ang gisaulog; kinahanglan nga moapil kita niini sa espirituhanong paagi, kay kini gitagana para kanato; kinahanglan nga maminaw kita og lawom, mosulod sa espiritu niini ug mapuno niini; kinahanglan nga anaa kita gikan sa sinugdanan hangtod sa katapusan, modawat sa panalangin sa pari ug magpabilin hangtod sa pagtapos. Gikan sa Simbahan, ang pag-ampo mosunod sa Kristohanon ngadto sa iyang panimalay, ug dinhi, gawas sa pag-ampo sa gabii ug sa buntag, sa wala pa ug pagkahuman sa pagkaon, ug sa matag buluhaton ug kahimtang, kinahanglan nga mag-ampo ug maghimo sa tanda sa krus. Busa, sumala sa pagtulon-an sa Simbahan, ang matag lihok sa usa ka Kristohanon kinahanglan palibutan sa pag-ampo, o kinahanglan magpabilin siya kanunay ilawom sa panalipod sa pag-ampo.

Ani-a karon ang kinatibuk-ang balangkas sa liturhikal nga estruktura sa Simbahan, ug ani-a usab ang mga katungdanan nga nagagikan niini! Apan aduna usab kita lain-laing espesyal nga panginahanglan. Andam ang Simbahan nga matubag kini tanan aron maprotektahan ang , ug madala kanato ang kalinaw, ug aduna siya'y mga paagi aron buhaton kini. Atong katungdanan, sa bisan unsang kahimtang, nga mangayo sa iyang pag-ampo. Aduna'y mga liturhikal nga serbisyo nga, kon ipahigayon subay sa mga lagda sa mga konsagradong ministro sulod o gawas sa Simbahan, naghatag og hingpit ug mapuslanong gahum sa mga modawat niini uban sa pagtuo.

Ang pangunang pag-ampo sa pagpakig-ampo sa Simbahan mao ang paghalad og halad nga walay dugo alang sa mga sala sa tibuok Kristohanong kalibutan. Kini nga halad kanunay nga gihalad sa Simbahan. Sama sa Ginoo, nga naglingkod sa tuo sa Dios sa langit, nag-ampo alang kanato, ingon usab ang Simbahan dinhi sa yuta. Ang Krus, ingon pa gani, wala gyud mihunong sa pagpakita sa nawong sa yuta sukad sa panahon sa unang pagtukod niini.

Makasala kita ug padayon nato nga ginapasuko ang Dios. Nagbitay ang espada sa atong mga ulo… Apan sulod sa Simbahan nagbarug ang walay hunong nga halad sa Lawas ug Dugo ni Cristo, nga igo kaayo aron limpyohan kitang tanan. Busa, padali sa pag-apil sa paghalad niining halad nga walay dugo, aron ikaw malimpyohan… sa ato pa, motambong sa Liturhiya kutob sa mahimo; ihalad ang proskomedia kon makaya nimo, ug unya, samtang kini gisaulog, duola ang halad nga gihalad uban sa mapungot nga espiritu ug luhaong paghangyo. Kung wala ka sa Simbahan, sa higayon nga madungog nimo ang kampana nga nagtawag kanimo sa Balaang Liturhiya, pag-ampo alang sa pagdawat sa halad ug alang sa imong kaugalingon... Kini ang labing kusgan nga depensa sa Simbahan, nga walay bisan unsa makapuli... Kini nga halad usa usab ka halad sa pagpasalamat – ang Eukaristiya. Sama sa atong katungdanan sa pagpasalamat, ingon usab kinahanglan nato nga tan-awon ang pag-apil sa paghalad niini nga halad ingon usa ka katungdanan.

Apan gawas niining labing importante nga pag-ampo sa walay-dugo nga halad, sa tanang uban pang panginahanglan ug kinahanglanon, ang usa ka tawo kinahanglan nga modangop sa Simbahan. Naghalad Siya og pag-ampo alang sa matag panginahanglan nato.

Aduna kita'y espirituhanon ug pisikal nga mga panginahanglan ug gikinahanglan; aduna kita'y pribado ug kinatibuk-ang mga kalisdanan ug kasubo; sa tanan niini nga mga butang kinahanglan nato pangayoon ang panalipod sa Simbahan (tan-awa ang Basahon sa mga Serbisyo bahin niini nga hilisgutan).

Aduna'y espirituhanong mga panginahanglan ug kinahanglanon: kinahanglan ba nimo magtuon? – dawata ang panalangin; lisod ba kaayo ka makat-on? – dawata ang pag-ampo; gibug-atan ba ang imong kasingkasing sa kabug-aton, kasubo ug kasakit? – adtoa ang gitudlo nga mga himno; nagkasumpaki ba ka sa

usa ka tawo, apan dili nimo mapildi ang imong kaugalingon? – hangyoa ang pag-ampo; naay butang ba nga makapaguol kanimo? – balaan kini ug pahupaya ang imong kalag.

Aduna usab mga panginahanglan sa lawas: kinahanglan ba nimo og tulog, apan dili ka makatulog? – Lumingi sa Simbahan; matulog ba ka og maayo, apan ginahimakak ka ni Satanas sa imong pagkatulog? – Pahawaa siya pinaagi sa gahum sa pag-ampo sa Simbahan; kinahanglan ba nimo og balay? – Balaana ang pundasyon niini ug ang balay mismo; kinahanglan ba nimo og bubon? – Balaana kini; kinahanglan ba nimo og tanaman ug mga utan? – konsagraha kini; kinahanglan ba nimo og asin? – konsagraha kini; kinahanglan ba nimo og kalayo? – konsagraha kini; kinahanglan ba nimo og pan? – konsagraha ang liso, ang ani ug ang gilingan; bisan bag-o pa ang bunga o nagsugod ka pa lang mokaon og bag-ong pagkaon, konsagraha kini. Ug sa kinatibuk-an, ang tanan nga may kalabutan sa usa ka tawo, ang tanan nga mosulod niini, kinahanglan nga buhaton nga balaan. Wala kay anak nga lalaki, walay magpanunod kanimo, walay mosuporta kanimo sa imong katigulangon? – dawata ang usa gikan sa Simbahan pinaagi sa pag-ampon; magbiyahe ka ba? – adtoa, ang Simbahan mag-ampo alang sa kalampusan sa imong biyahe.

Aduna usab mga pribadong pag-antos: adunay sakit sa lawas? – mangayo og tambal gikan sa Simbahan; aduna bay gipanglutos sa demonyo? – gamita ang ekorsismo sa Simbahan; ginabug-atan ba ang inyong panimalay nila? – pahawaa sila pinaagi sa mga pag-ampo sa Simbahan; ginaguba ba sa mga peste ang inyong uma, tanaman, o tanoman? – gamita usab ang maong paagi.

Aduna'y mga kinatibuk-ang kalamidad: uga ug kalinaw, salot, pagdaot sa hangin, linog, gutom, bagyo, dalugdog ug kilat, pagsulong sa mga kaaway o bisan unsang laing kalamidad – mangayo og proteksyon batok niini tanan pinaagi sa mga pag-ampo sa Simbahan.

Sa katapusan, kinahanglan ba nga magtipig og kaugalingong eklesiastikal nga mga butang sa balay kon adunay dakong panginahanglan? Walay dautan niini… Kuhaa kini, ipakonsagra, ug dad-a sa inyong balay ingon, sa pagkasulti, usa ka gasa gikan sa Simbahan: ang Krus sa Ginoo, usa ka gipakonsagran nga ikon, tubig-bendisyon (ilabi na ang tubig sa Epipanya), lain-laing relikya gikan sa nahabilin sa mga santo ug mga milagrosong ikon, ug uban pa.

Busa, ang usa ka tawo napalibotan sa tanang kilid sa proteksyon ug depensa sa Simbahan. Sa diha nga mosulod sila sa kalibutan, gisugat sila sa mga pag-ampo sa Simbahan, ug sa diha nga mobiya na sila, kauban gihapon sila sa maong mga pag-ampo paingon sa wala'y katapusan.

Ang bisan kinsa nga dili maglikay niining tanan nga mga buhat sa pag-ampo, pag-ampo alang sa uban, ug pagpanalipod sa Simbahan, ug dili kini tan-awon nga sobra o dili kinahanglan, tungod kay nasayud siya sa ilang gahum pinaagi sa kasinatian, nagabuhat sa maayo.

Alang sa mga Kristohanon, obligasyon kini tanan tungod kay miyembro sila sa Simbahan. Kinahanglan nga magsul-ob ang usa ka Kristohanon sa mga pamaagi sa Simbahan aron mahimong miyembro niini. Unsa kaha klase nga mandirigma ang walay bisti sa mandirigma ug walay militar nga pagbansay? Ang Simbahan mao ang balay sa Ginoo. Sigurado, dili man tingali hunahunaon nga bisan unsang butang nga supak sa Dios, wala'y panalangin Niya, ug makapasuko Niya, makasulod niini ug moturok? Sa bisan kinsa nga mosalikway sa pagtuman sa mga sugo ug mga pagdasig sa Simbahan, dili ba nato siya angayng sultihan: 'Higala, giunsa ka pagsulod dinhi?' Labaw pa, napamatud-an sa daghang kasinatian ang pagkaepektibo sa tanan nga gipasiugda sa Simbahan. Base sa niining mga kasinatian natukod ang mga institusyon ug ang mga ritwal sa liturhiya. Ang naglikay niini sama sa usa ka tawo nga gitanyag og yano, gisulayan ug napamatud-an nga tambal batok sa usa ka sakit, apan sa iyang kaugalingong garbo, gisalikway kini ug namatay. Dako kaayo nga dautan ang paglikay sa Simbahan. Dako kaayo ang panamastamas sa kaaway batok kanato. Apan ginalihok niya kita pinaagi sa materya ug sa atong unod: aduna siyay piho nga pagkahigugma sa bug-at nga materya, ingon sa giingon ni San Juan sa Damasco. Tingali, pinaagi sa pagpanago niini, makasinati siya og kalipay, mao nga nagkugi siya sa pagdikit niini. Busa, pananglitan, ang mga demonyo misinggit sa Ginoo: 'Ayaw kami ipadala sa kalawoman, kondili sa mga baboy.' Kung mao kini, sa tubig, sa hangin, ug sa tanang butang, makadikit siya kanato ug makadaot kanato. Busa gisugo sa Ginoo nga magtukod og pipila ka paagi sa Iyang Simbahan aron malimpyohan ug masagradohan ang tanan, aron mapalayas ang hugaw gikan sa tanang dapit ug mapugngan siya sa paghikap sa mga matinud-anon. Kay ang bisan kinsa nga mopahawa sa iyang kaugalingon gikan niining mga paagi mahimong sama sa usa ka tanaman nga walay bakod, diin ang mga hayop molibot-libot ug laglagon ang tanan nga sulod niini. Ang Ginoo nagsulti mahitungod sa binhi sa pagkamaayo sa kalag, diin mosulod ang yawa ug mangawat. Busa, kinahanglan nga magpabakod ang matag-usa. Walay butang nga labaw pa ikahadlok sa gisumpa kaysa bisan unsang may kalabotan sa Simbahan. Kay

kita anaa sa gubat, dili sa pahulay. *'Kay ang atong pakigbisog dili batok sa unod ug dugo, kondili batok sa mga pangulo, batok sa mga awtoridad, batok sa mga gahum niining ngitngit nga kalibutan ug batok sa espirituhanong pwersa sa dautan sa langitnong mga dapit. Busa, kuhaa ang tibuok armadura sa Dios, aron kamo makabarog nga lig-on sa adlaw sa pakig-away ug, pagkahuman ninyo sa tanan, makabarog kamo nga lig-on. Busa, baroga kamo nga nakagapos ang inyong hawak sa kamatuoran, nga nagsul-ob sa panagang sa pagkamatarung, ug gisul-oban ang mga tiil sa pag-andam sa ebanghelyo sa kalinaw; labaw sa tanan, kuhaa ang taming sa pagtuo, nga inyong magamit aron mapalong ang tanang nagdilaab nga pana sa dautan; ug kuhaa usab ang helmet sa kaluwasan, ug ang espirituhanong espada"* (Efe. 6:12–17).

Sa konklusyon, gihatag dinhi ang usa ka mubo nga sumada sa tanan nga nahisgutan hangtod karon. Mao kini ang gisugo sa mga misulod sa Simbahan: samtang ginapasidan-an, ginabalaan, ug ginapanalipdan niini ubos sa paggiya sa mga tawo nga gipahinungod sa Dios alang niini nga katuyoan sulod niini, magpabilin sa espiritu sa pag-ampo, o sa walay hunong nga pag-ampo, ug pinaagi niini, pukawa ug palambuha sa sulod sa inyong kalag ang mga pagbati ug mga disposisyon nga angay kaninyo—kadtong pinaagi niini, sa Ginoong Jesu-Kristo, mosaka kita sa pakig-uban sa Dios, ug kadtong nagagikan sa han-ay sa pagdumala sa Dios sa kalibutan; ug labaw pa, pinaagi sa duha niini, paningkamoti nga mosaka ngadto sa labing tinago nga kinabuhi sa Dios, mosaka ngadto sa hilom nga paglubong sa Dios. Hinaut nga ang Ginoo motabang sa tanan sa paghan-ay sa ilang kinabuhi sa ingon ani nga paagi!

b) Mga pagbati ug disposisyon nga may kalabotan sa Simbahan isip tipigan sa mga naila ug sa mga nagapa-ila

b) Mga pagbati ug disposisyon mahitungod sa Simbahan isip tipigan sa mga naila ug sa mga nagapa-ila

Ang Simbahan mao ang tipigan sa grasya nga mga paagi sa kaluwasan ug usa ka panimalay alang sa mga nagaluwas pa ug sa mga nakaluwas na. Ang mosulod sa buhi nga panaghiusa kaniya nag-angkon sa tibuok niyang estruktura ug, sa samang higayon, mosulod sa lawom nga pakig-uban sa tanan niyang mga miyembro. *'Dili na kamo mga langyaw ug dumuluong,' ingon sa Apostol, 'kundi mga kauban nga lungsoranon uban sa mga balaan ug mga miyembro sa panimalay sa Dios: gitukod ibabaw sa basihanan sa mga Apostol ug mga Propeta, nga si Cristo Jesus mismo ang batong pang-ukit; diin ang tibuok tukod nagkahiusa ug nagatubo aron mahimong usa ka balaang Simbahan sa Ginoo'* (Efe. 2:19–21). Kini nga paghiusa suod kaayo sama sa taliwala sa mga miyembro sa usa ka lawas, kay *'usa ka lawas kita kang Kristo'* (Roma 12:4–5). Tungod kay ang mga miyembro sa Balaang Simbahan gibahin sa duha ka kategorya—ang uban nanglabay na niining kinabuhi, nagapahulay sa Gingharian sa Langit ug naglangkob sa Madaugong Simbahan, samtang ang uban nagpuyo pa sa yuta, naningkamot aron makab-ot kana nga kahimtang pinaagi sa pakigbisog ug naglangkob sa Makigbisog nga Simbahan— busa, ang mga Kristohanon adunay usa ka komunyon uban sa mga miyembro sa Simbahan nga nagdaug na sa langit, ug lain uban sa mga miyembro sa Simbahan nga nagpabilin sa yuta ug nagpakigbisog.

aa) Mahitungod sa mga nangamatay na:

1) ang mga gipahimaya.

Mahitungod sa komunyon tali sa mga anaa sa yuta ug sa mga anaa sa langit, nagtudlo ang Apostol niini: *'Nakaabot kamo sa Bukid sa Sion ug sa siyudad sa buhing Dios, ang langitnong Jerusalem; sa liboan ka mga anghel sa usa ka malipayong tigum; sa Simbahan sa mga unang natawo nga ang ilang mga ngalan nakasulat sa langit; sa Dios, ang Hukom sa tanan; sa espiritu sa mga matarong nga nahimong hingpit; ug kang Jesus, ang Manugpataliwala sa Bag-ong Tugon'* (Heb. 12:22–24). Kung adunay ingon ana ka suod nga panaghiusa, kinahanglan usab adunay mga obligasyon nga angay tumanon. Apan tungod kay lahi kaayo ang kahimtang sa mga langitnong binuhat kumpara sa mga binuhat dinhi sa yuta, kinahanglan nato silang tratuhon sa lain nga paagi kaysa sa atong pagtratar sa mga kauban nato dinhi.

Ang pagsabot sa ilang kahimtang ug sa paagi sa atong pakig-uban kanila maoy nagtino sa mga buhat nga atong obligasyon nga buhaton alang kanila—mga buhat nga kinatibuk-an sa kinaiya, nga magamit sa tanan, ug espesipiko sa ilang lain-laing ranggo.

Tungod kay nahuman na sila, nakaabot sa labing bulahan nga yugto sa pagtuman ni Kristo, nakaabot sa labing hataas nga gitudlong pagkadiyosnon, nagpakita na sa atubangan sa Dios ug nagpuyo sa Iyang presensya, sama sa mga bata sa usa ka panimalay, mapangahas nga nagtanyag og mga pulong sa pag-ampo

ngadto Niya, nga nakalabang gikan sa kahuyang ngadto sa kusog pinaagi sa grasya sa Ginoo, sa ilang impluwensya sa makita ug dili makita nga binuhat, kita angay:

– pasidunggan sila, dili sa diyosnong dungog, kondili sa dungog nga labaw pa sa sa tawo, ug dili ingon sa Diyos, kondili ingon sa hingpit nga sudlanan sa Pagkadiyosnon, gipasidunggan ug gihimaya sa Diyos;

– mangayo og tabang sa ilang pag-ampo, ingon sa mga nag-ampo alang kanato nga walay hunong ug gamhanan sa atubangan sa Dios, pinaagi sa Iyang gugma alang sa katawhan ug sa Iyang dili masukod nga kaayo, ug uban sa pagtuo ug paglaum nga mangayo sa ilang tabang ug panalipod, ingon sa mga lig-on pinaagi sa grasya sa Dios.

Tungod kay, labaw pa, wala sila magbulag sa ilang kaugalingon kondili nagpabilin uban kanato isip mga miyembro sa usa ka Simbahan ug, labaw pa, naglangkob sa usa ka modelo ug, ingon ba, usa ka tumong nga angay paningkamotan sa tanan, mosunod pag-usab nga kita angay:

– ilhon ang ilang pagka-diyosnon ug ang mga paningkamot nga ilang gihimo, ug paningkamotan sa among tibuok kusog nga sundon sila sa among mga pagbati ug buhat, nga gihatagan og dungog ang ilang kinabuhi isip usa ka matinud-anong suga nga magiya;

– aron mosulod sa labing duol nga espirituhanong pakig-uban kanila, pag-ambit sa ilang himaya ug pagpakita og simpatiya sa ilang mga paningkamot ug mga hiyas.

Aron matuman kini tanan, angay buhaton sa usa ka tawo:

– hinumduman sila sa ilang mga adlaw sa pista ug saulogon ang mga pista nga gipahinungod kanila;

– pasidunggan ang ilang mga ikon, mag-ampo sa atubangan niini ug halokon kini uban sa gugma, pagpasiga og kandila ug paghalad og mga pag-ampo;

– basahon ang ilang kinabuhi o ang ilang mga tropario ug kondakio;

– hisgutan sila ug ang ilang mga buhat uban sa angay nga pagtahod ug gugma.

Ug, labi na gayud, ang mga obligasyon nga gibutang kanato alang sa matag ranggo sa mga balaan pareho ra, nga adunay gamay nga kalainan ug pag-ila sumala sa ilang ranggo. Busa, ang konsepto mismo sa ranggo magtudlo kanato unsaon pag-ila kanila; kinahanglan lang ipatin-aw sa kaugalingon ang kahulugan sa ranggo. Niining langitnong hirarkiya, labaw sa tanan mao ang labing dungog nga mga Kerubin ug ang dili matupngan nga labing himayaong mga Serapin – ang Labing Balaan nga Theotokos. Sunod kaniya mao ang mga ranggo sa mga dili-mortal nga binuhat: siyam sa han-ay; unya ang mga balaan sa Dios: ang mga propeta ug ang labing dako sa mga propeta – si Juan nga Manug-anunsyo; ang mga apostoles ug ang nanguna kanila – sila Pedro ug Pablo; ang mga balaang Amahan, diin ang mga bantugan mao sila Basil nga Dako, Gregorio nga Teologo ug Juan Crisostomo, San Nicolas ug ang mga santo nga Ruso: Pedro, Alexius, Jonas ug Felipe; ang mga martir, mga katekista, mga respetado, kadtong misalikway sa kalibutanong ganansya, ug ang mga balaang buang alang sa tinguha ni Kristo. Ang labing duol sa matag Kristohanon mao ang Labing Balaan nga Theotokos, ang komon nga Inahan ug Managhulagway sa tanang Kristohanon; ang Anghel Manan-aw; ang santo nga pareho sa iyang ngalan; ang patron santo sa usa ka simbahan o nasud; ug ang santo nga anaa ang iyang relikya o nagpakita og espesyal nga pag-ampo. Kining espesyal nga mga relasyon gipadayag sa mga pag-ampo nga gihalad kanila. Pinaagi sa pagsunod sa ilang ehemplo, kinahanglan natong handuman sila sa matag pag-ampo, bisan pa man ang pag-ampo gihimo sumala sa liturhiya o naglangkob lang sa sulod nga pagtawag ngadto sa Dios: Labing Balaan nga Ginoo, Inahan sa Dios, luwasa kami! Anghel sa Dios, akong balaan nga Manalipod, ampoa kami sa Dios; unya pag-angkon sa Kanunay nga Birhen nga Inahan sa Ginoo, ang Inahan sa Dios, ug paghatag Kaniya sa labing hataas nga dungog labaw sa tanang anghel ug arkanghel, tungod kay Siya misalmot pag-ayo sa pagtukod sa Panimalay sa Nakahimong Tawo; angay nga maminaw sa Bantay nga Anghel ug magbansay sa kaugalingon aron masabtan ang iyang mga pahimangno; sa pag-alig sa santo nga pareho og ngalan sa iyang espesipikong mga hiyas, sa pagkat-on sa iyang kinabuhi ug sa matinud-anong pagsaulog sa iyang pista; sa pag-adto sa patron santo sa simbahan uban sa espesyal nga pagtuo, kay ang tanan nga nabunyagan sa maong simbahan anaa sa ilawom sa iyang pag-amuma; sa pagbisita sa simbahan, sa mga relikya ug sa ikon sa patron santo sa nasud.

Ang tibuok langitnong Simbahan angay hinumduman sa nag-unang mga pag-ampo sumala sa ilang han-ay, sama sa liturhikal nga pag-ampo: 'Luwas, O Dios, ang Imong katawhan…' O: 'O Labing Maloloy-on nga Ginoo…' ug sa uban pa.

Ang pangunang katuyoan niining mga koneksyon mao ang pag-ugmad sa sulod sa kaugalingon sa tinguha ug pangandoy nga mosulod sa panaghigalaay sa mga nagalipay sa langit. Tanan gitakda alang niini, ug kinahanglan nga mag-andam ang usa ka tawo: nga kanunayng ibalhin ang hunahuna ug kasingkasing

ngadto, nga maningkamot kutob sa mahimo sa pagsabot ug pag-andam sa kaanindot sa ilang puy-anan didto, aron sa katapusan masulti: 'Usa ka adlaw, naa usab ko didto!' Kinahanglan nato silang kauban pirmi sa pag-ampo ug pagpamalandong, aron sa dihang moabot kita didto, dili kita mahimong estranghero kanila, kondili mosulod kita, sama sa pagsulod sa usa ka pamilyar nga komunidad.

2) Alang sa mga nangibulag na ug nagpuyo sa paglaum sa walay katapusang kinabuhi.

Gawas niini nga mga gipahimaya ug hingpit, nga gipadayag isip atong mga mananaghawa ug manalipod, aduna usab usa ka klase sa mga tawo nga mibiya kanato sa pagtuo ug paglaum, apan ang ilang kapalaran, bisan pa, nagpabilin nga wala nato masayri sa bisan unsang kasiguruhan. Dili sila nabulag kanato kondili nagpabilin sa samang balay sa Simbahan; busa, ang atong mga katungdanan kanila dili mohunong sa ilang kamatayon, bisan pa man dili na kini pareho sa kaniadto. Busa, angay natong tabangan aron masiguro nga ang matag igsoon kang Kristo nga namatay matulod, kon kinahanglan, ug hatagan siya sa katapusang pagpasidungog; sa paghalad og mga pag-ampo, halad ug kalooy alang sa matag-usa kanila; dili maghilom bahin kanila, o maghisgot lang og maayo, apan sa bisan unsang kahimtang dili sila pasipalahon o hukman; pagtuman sa ilang katapusang mga pangandoy; paghinumdom sa ilang pagkamaayo uban sa pagpasalamat ug sa paningkamot nga sundon ang ilang mga batasan nga makapadasig sa pagtuo ug suportahan kini. Alang sa mga paryente, gawas pa niini tanan, dili unta magminos sama sa walay paglaum, apan dili usab magpasagad; kanunay sila hinumduman pinaagi sa ilang ngalan, labi na sa ika-3, ika-9, ug ika-40 ka adlaw, sa anibersaryo sa ilang kamatayon, sa mga adlaw sa paghinumdom sa simbahan, ug sa matag pag-ampo. Ang mga namatay adunay usa ra ka kahupayan – mainit, puno sa paglaum, ug gamhanan nga pag-ampo. Ang paghatag og limos makatabang usab; apan ang labing importante mao ang halad nga walay dugo.

bb) Mga pagbati ug panglantaw ngadto sa atong mga igsoon ni Kristo, nga nagpuyo uban kanato dinhi sa yuta ug naglangkob sa lawas sa Simbahan dinhi sa yuta.

Usa ka lain nga klase sa obligadong relasyon ang nagbugkos kanato sa mga Kristohanong kauban nato sa yuta.

Kining mga relasyon nagagikan sa konsepto nga ang mga Kristohanon mao ang usa ka lawas sa Simbahan (Efe. 4:16; 1 Cor. 12:12, 12:27) ug adunay duha ka matang: ang uban alang sa tibuok lawas sa Simbahan, ug ang uban alang sa matag usa sa mga miyembro niini, kutob sa ilang pagka-miyembro.

1) Alang sa tibuok lawas sa Simbahan.

Ang una gipakilala sa talagsaong kinaiya sa usa ka buhing lawas. Ang talagsaong kinaiya sa usa ka buhing, organisadong lawas mao ang panaghiusa, o ang han-ay nga pag-uyon sa tanang bahin sulod sa usa ka tibuok; usa ka buhing panaghiusa, o simpatiya ug kalooy; ug ang pagbahin sa trabaho tali sa tanang bahin alang sa kaayohan sa tibuok, nga gibaliwala ang kaugalingong interes. Sumala niining tulo ka kinaiya sa usa ka buhing lawas, ang mga Kristohanon usab adunay pipila ka obligadong pagbati ug disposisyon may kalabotan sa tibuok lawas sa Simbahan, nga angay gayud nga tukuhon sa matag-usa sa ilang kaugalingon. Kini mao ang:

1a) Aron mag-uyon, o usa ka hunahuna, sa espiritu uban sa tibuok Simbahan. Ang mga miyembro sa lawas nag-uyon tungod kay sila tanan napuno sa usa ka kinabuhi. Ug ang matag Kristohanon kinahanglan mapuno sa usa ug parehas nga Espiritu nga napuno sa tibuok Simbahan. Kung kini kulang, dili siya kabahin sa Simbahan: *'Mibulag sila gikan kanato, apan dili sila gikan kanato*,*'* ingon sa giingon bahin sa ingon nga mga tawo (1 Juan 2:19). Bisan pa man nga walay makita o matandog nga pagbulag, mahitabo kini sa sulod sa kalag, dili sa hunahuna kondili sa tinuod. Kini nga pagkahiusa sa espiritu gipadayag sa pagkahiusa sa intelektwal ug moral nga mga prinsipyo, o sa pagkahiusa sa hunahuna ug kabubut-on.

Ang mga balaan nga apostoles nagtudlo sa pagkahiusa sa hunahuna uban sa ingon ka kusgan nga pagtuo, hapit walay hunong! Ang Apostol Pedro, human niyang ipahayag ang ubang mga katungdanan, nagtapos: *'Sa katapusan, kamo tanan, pagkahiusa kamo sa hunahuna'* (1 Pedro 3:8). Ang Apostol Pablo nag-awhag: *'Pag-uyon kamo sa hunahuna sa usag usa*' (Roma 12:16), ug nag-ampo sa Dios: *'nga Iya kamo gihimo nga mag-uyon sa hunahuna sa usag usa mahitungod kang Cristo Jesus: aron sa usa ka hunahuna, ug sa usa ka tingog, himoon ninyo nga himayaon ang Dios'* (Roma 15:5–6); ug nagapakusog siya sa mga Kristohanon mismo: *'Gina-awhag ko kamo, mga igsoon, sa ngalan sa atong Ginoong Jesu-Cristo, nga kamo mag-usa sa inyong pagkasulti, aron walay pagkabahin-bahin kaninyo, kondili kamo mag-usa sa inyong pagsabot ug hunahuna'* (1 Corinto 1:10). *'Pahingpita ang akong kalipay pinaagi sa pagkahiusa sa hunahuna, sa pagkamatinud-anon sa gugma, sa pagkahiusa ug sa pagkahiusa sa hunahuna'* (Fil. 2:2). Nagmando kini sa Kristohanon nga dili magpasagad sa paagi sa paghunahuna nga iyang gituohan, ug dili magtuo nga wala'y

kalainan kung giunsa niya pagsabot ang ubang mga butang; Kinahanglan buhaton nila ang ilang makakaya aron maghiusa sa labing matinud-anon ug lawom nga paagi sa hunahuna ug pagtamod uban sa tanan – ug busa dili lang sila magpasigarbo sa pagka-lain ug pagka-indibidwal sa ilang mga panan-aw, kondili magmasubo usab sa kamatuoran nga naglungtad pa kini nga mga panan-aw, labi na kon kini nakagamot na kaayo nga nagkinahanglan pa og pakigbisog aron mapildi. Gikan niining panan-aw, ang tanang pag-philosophise ug independyenteng panan-aw sa larangan sa gipadayag nga mga kamatuoran mga sala. Wala maglihok ingon ani ang atong mga ninuno. Sa bisan unsang hilisgutan, ang ilang unang kabalaka mao ang pagpangita kon giunsa kini paghukman sa mga ninuno… Ug kini ang dugay nang gisunod nga praktis sa Simbahan – ang pagkahiusa sa hunahuna uban sa tanan.

Ang pagkahiusa sa kabubut-on, o ang pagkinabuhi sumala sa kabubut-on sa Dios, sa kinauyokan kay pagkabalaan… Nagpugos kini sa Kristohanon nga magbalaan, sama sa tanan, ug dili hugawan ang balaang lawas sa Simbahan pinaagi sa iyang kaugalingong kahugaw… Ug sa Daang Tugon gisugo kini balik-balik: *'Kuhaa ang dautan gikan sa inyong taliwala'* (Deut. 17:7), kay dili kini mohaom sa komon, putli nga lawas sa tibuok; ginahugawan niini ang tibuok ug ginabutang kini sa katalagman, sama sa nahitabo nga ang tanan nag-antos tungod sa sala sa usa. Sa samang paagi, gisaway sa Apostol nga si Pablo ang mga taga-Corinto tungod kay gitugotan nila ang hugaw, kay sama sa *'palsa nga nagapalsa sa tibuok masa'*, busa gihimo niyang hugaw ang tibuok nilang Simbahan (1 Cor. 5:6). Busa, ang kahugaw usa ka paglapas sa kaayohan sa tibuok Simbahan; busa, ang gikinahanglan nga pagkabalaan labing importante. Apan, sa laing bahin, ang hugaw sa usa ka sudlanan nga puno sa tubig mosaka sa ibabaw o molugsong sa ilawom; sa ato pa, naa kini sa gawas sa lawas sa tubig. Ingon usab, ang matag hugaw nga tawo, sa tinuod, naa sa gawas sa lawas sa Simbahan, pormal man siya nga nabulag niini o dili. Busa, usa ka miyembro ba ka sa Simbahan? Kung mao, paghinlo ka, kay nahibalo ka nga kung dili ka hinlo, dili na ka usa ka miyembro.

1b) Ang mga miyembro sa usa ka buhing lawas nagkahiusa sa usa ka buhing panag-uban, diin ang mahitabo sa tibuok lawas makita sa matag miyembro, ug sa pikas bahin, ang kahimtang sa matag miyembro makita usab sa tibuok lawas. Kini nga kalidad nailhan usab nga gikan sa pagbati sa pag-antos sa uban. Ang katugbang katungdanan matarong usab nga matawag nga simpatiya o kalooy, diin kinahanglan nga masinati pag-ayo nato ang nahitabo sa tanan ug sa sulod sa tanan natong igsoon, o sa Kristohanong kalibutan. Gihatagan kini og dakong bili ni Apostol Pablo ug gisugo niya kini sa ingon ka dako nga sukod nga, kung *'ang usa ka miyembro nag-antos'*, ang tanan nag-antos, ug kung ang usa malipay, ang tanan malipay (1 Cor. 12:26), usa ka prinsipyo nga iyang gipakita isip ehemplo, nga nagsiguro kanato: *'Kung ang usa ka miyembro nag-antos, nag-antos usab ako uban niini'* (2 Cor. 11:29). Busa, ang kahimtang sa kalibutan sa Kristohanong dili angay nga layo sa bisan kinsa nga Kristohanon—bugnaw, nahibal-an ug nabati nila nga walay personal nga pag-apil—kundi kinahanglan gayud nga mabati nila kini pag-ayo. Kini nga matinud-anong panaghiusa sa tanan gipadayag sa Pulong sa Dios ingon nga 'usa ka kasingkasing ug usa ka hunahuna'... Gisulti bahin sa mga unang Kristohanon *nga sila* 'usa ka *kasingkasing ug* usa *ka* espiritu…' (Buhat 4:32), o, sama sa gisugo ni Apostol Pablo, ang tanang Kristohanon kinahanglan mabuhi, *'nagapaningkamot sa* tanang *paagi aron mapadayon ang pagkahiusa sa Espiritu pinaagi sa pananglitan sa kalinaw'* (Efe. 4:3). Tungod niining katungdanana, ang kasingkasing sa usa ka Kristohanon misakop sa tanang Kristohanon ug nagkinabuhi uban kanila dili ingon usa ka estranghero kondili ingon usa kanila, sama sa usa ka miyembro sa pamilya nga bisan asa siya paingon, kanunay siyang uban sa iyang pamilya sa kasingkasing... Ang pagkawala sa ingon nga pagbati klarong nagpadayag sa pagkawala sa panag-uban, usa ka pagkabulag gikan sa lawas; ug kung, sa bisan unsang lugar, ang tanan nga nagtawag sa ilang kaugalingon nga Kristohanon moabot sa usag usa nga pagkabulag, klaro nga mihunong na sila nga mahimong mga miyembro sa buhing lawas sa Simbahan, nga nahimong mga sanga nga nabulag.

1b) Sa taliwala sa mga miyembro sa buhing lawas, gipangbahin ang mga buluhaton alang sa kaayohan sa tibuok, aron ang matag miyembro iya sa tibuok ug dili para sa kaugalingon; dili sila magbuhat para sa ilang kaugalingon, kondili alang sa kaayohan sa tanan. Sa samang paagi, ang matag Kristohanon kinahanglan molihok sa ingon nga paagi nga ang maong kalihokan usa ka halad alang sa tibuok; kinahanglan nilang kalimtan ang ilang kaugalingon ug hunahunaon lamang ang kaayohan sa tanan, nga mobati ug makasabut nga dili sila ang nag-unang ahente kondili usa ka instrumento sulod sa tibuok lawas sa Simbahan. Busa, ang matag-usa kinahanglan magmatngon kung giunsa nila paglihok ug angay buhaton alang sa kaayohan sa tanan, ug buhata kini uban sa pagbati sa katungdanan; mao nga, ingon sa Apostol, kadtong adunay gasa sa pag-alagad, *'mag-alagad'*; kadtong nagtudlo, *'nagtudlo'*; kadtong nagahupay, *'nagahupay'*; kadtong nagahatag,

'nagahatag' (Roma 12:7, 12:8). Sa tinuod, ang tanan gihatagan og 'gasa *sa Espiritu alang sa kaayohan sa tanan'* (1 Corinto 12:7), pinaagi niini ang tanan *mag-alagad sa usag usa* (1 Pedro 4:10). Naghatag kini og espiritu sa pagkawalay-kaugalingon sa tanang lihok sa usa ka Kristohanon, diin ang personal nga kaayohan hingpit nga gibyaan, ug ang bugtong pokus mao ang espirituhanong kaayohan sa mga Kristohanon, bisan unsa pa kini. Kung ang tanan nga nalambigit adunay ingon nga panghunahuna, unsa kaha kadali mosaka ang intelektwal ug moral nga pagkahingpit sa mga Kristohanon! Dinhi makita ang panalangin sa Dios – busa ang pagkahingpit o pagkahamtong sa matag paningkamot, diin walay bisan unsang dili maayo ang gitugotan nga mosulod. Unsa kadaghan nga dautan ang motumaw tungod sa pagpasagad niining yano nga lagda! Busa, ihalad ang kalag ug ang lawas ingon usa ka halad alang sa kaayohan sa tanang Kristohanon – ipakita ang imong mabinantayon nga pagtagad sa tanan.

1g) Ang kinauyokan ug espiritu sa Kristohanong gugma gipadayag niining tulo ka disposisyon. Ang bisan kinsa nga adunay niini nga gugma, human madala ang iyang kaugalingon sa pagkahiusa sa hunahuna ug kabubut-on uban sa tanan, ug labaw pa, human matunaw ug, ingon pa gani, ibubo ang iyang kaugalingon pinaagi sa tanang pagbati ug kasingkasing, naghalad sa iyang tibuok kaugalingon, tanang gahum sa lawas ug espiritu, ingon usa ka halad alang sa kaayohan sa tibuok Lawas sa Simbahan, nga nagdedikar sa iyang kaugalingon niini uban sa pagkalimot sa kaugalingon ug paghalad sa kaugalingon. Mao kini ang mga mag-aani alang sa kamatuoran, ang mga mananaghaw, ang mga tigbantay sa kaayohan sa Simbahan. Dili man, siyempre, tanan makatuman niini nga gikinahanglan sa buhat; apan ang tanan makahimo ug kinahanglan gayud nga matuman kini sa pagbati, sa tinguha, sa pag-ampo, sama sa atong pag-ampo alang sa kaayohan sa mga Simbahan sa Dios ug alang sa pagkahiusa sa tanan. Ang ingon nga disposisyon sa tanang kalihokan sa usa ka Kristohanon naghatag og usa ka matang sa kagawasan, nga dili napugos sa masipit nga mga utlanan sa kaugalingong kahimtang o sa kahimtang sa mga hinigugma, ug kasagaran bisan sa kahimtang sa panahon. Ang gugma nagtugot kaniya nga mosaka sa ibabaw sa tanang butang, aron gikan niining panan-aw matan-aw niya kung asa padulong ang tanan, ug unsaon ug pinaagi sa unsang paagi pagpugong sa dautan, ug pagpanalipod ug pag-amuma sa maayo. Gihulagway kini sa usa ka inahanong pag-amuma nga makamatngon daan ug magpahimangno. Busa, ang paglihok niini kasagaran, tungod sa kakulang sa pagsabot, masabtan nga usa ka butang nga dili masabtan ug daw nagpadayag sa kakulang sa panan-aw; apan ang mga sangputanan niini kanunay nga nagpamatood niini. Ug kining gugma angay gayud nga tawgon nga nagdala sa Espiritu, tungod kay kini walay duhaduha nga nagbitbit sa Espiritu, ug tungod kay kini mismo gipadala sa Espiritu. Sa pagbasa sa istorya sa kinabuhi sa ingon nga tawo nga aktibo, dili mapugngan ang pag-ingon: mao kini ang tinuod nga kahulugan sa Kristohanong gugma! Kini nga pagbati klaro sa tanan. Manalangin kita nga ang Dios sa gugma magpadayon sa pagpasiga niini sa atong mga kasingkasing!

2) Ngadto sa matag tawo nga adunay kitang koneksyon. Busa, ang tinuod nga Kristohanong gugma, nga gilabay ang tanang limitasyon, misakop sa tibuok Kristohanong kalibutan. Nangita usab kini nga ipakalat ang impluwensya sa iyang mga buhat sa lapad nga paagi, diin kasagaran kini makalampos uban sa tabang sa Diyos; apan kini labing unang matuman, o magamit sa praktis, sulod sa pinakaduol nga palibot sa usa ka tawo, sa atubangan ug taliwala sa mga tawo nga iyang kauban sa kinabuhi. Kini mao ang kinatibuk-an, kinahiladman, ug labing batakang disposisyon sa mapinanggaon nga kasingkasing nga nagdasig ug naghatag ug talagsaong kinaiya sa Kristohanong kalihokan, o sa tagsa-tagsa nga lihok sa usa ka Kristohanon— —sa ilang partikular nga dapit, panahon, ug kahimtang. Pasagdi nga ang tubag sa pangutana—unsaon sa usa ka Kristohanon paglihok ngadto sa matag tawo nga iyang masugat—maoy magtino sa lain-laing katungdanan ngadto sa isigkatawo; apan kini tanan dili lain kondili usa ka pagpadayag sa espiritu sa gugma, nga usa ra ug pareho sa nagkalain-laing aplikasyon niini.

Mosulod ang pangutana: unsang batasan ang angayng buhaton ug unsaon paglihok ngadto sa Kristohanong naa atubangan nato? Ang tubag mao: buhata ang batasan nga gikinahanglan sa espiritu sa Kristohanong gugma, ug lihok sumala sa gikinahanglan sa tawo nga naa atubangan nimo, usab subay niining maong espiritu sa gugma.

Busa, aduna kitay pipila ka mga batasan nga obligado kitang ipadayon ngadto sa mga Kristohanon, ug aduna usab kitay pipila ka mga buhat nga obligado kitang buhaton alang kanila.

2a) Unsa nga mga pagbati ang angay natong batonan alang sa usag usa?

1. Walay kalainan: *'Walay Hudiyo o Griyego, walay ulipon o gawasnon, walay lalaki o babaye; kay kamo tanan usa sa Kristo Jesus*' (Gal. 3:28), ingon sa Apostol, ingon nga buhing mga miyembro sa usa ka lawas, ingon nga mga paryente sa usa ka pamilya. Busa, dawata ang tanan uban sa pagbati sa pagkaparyente,

ingon nga paryente, ingon nga igsoon. Gugma sa pagka-igsoon – mao kini ang tinuod nga batasan nga naghari taliwala sa mga Kristohanon! Sa dihang makigkita kita sa igsoon sa dugo, malimtan nato ang tanan ug labaw sa tanan mabati nato nga siya usa ka igsoon. Kinahanglan nga pareho usab kini nga pagbati nato sa matag Kristohanon. 'Maghigugma kamo *sa usag usa sa pagkaigsoon*,' ingon sa sugo sa Apostol (Roma 12:10). Ang tanang lihok sa usa ka Kristohanon ngadto sa uban, ug ang tanang uban pang batasan ngadto kanila nga gikinahanglan kaniya, kinahanglan nga mogikan niining pagbati. Apan kini mas espesipikong gipadayag sa mosunod nga mga kinaiya:

– Maayong buot, o pagbati sa kalipay nga makuha gikan sa presensya, pakig-uban, ug panaghigalaay uban sa lain. Kung magsoon sila, nan ang pagkamagsoon magpahayag sa kaugalingon. Kini nga pagbati nagpakita sa usa ka panag-uyon sa kasingkasing. Kini usab ang labing kasaligan ug labing pino nga saksi ug timaan sa tinuod, hingpit, ug hamtong nga gugma. Kung adunay kakulba sa pag-uban sa usa ka tawo, wala'y gugma: nabahin sila. Ang pagkawalay pagtagad usa na ka dili himsog nga kahimtang, ug wala kini'y lugar sa usa ka Kristohanon. Kini ang unang lakang padulong sa pagkalalanga sa gugma ug sa pagtalikod sa kasingkasing gikan sa kamatuoran sa relasyon sa uban. Ang pagkawalay pagtagad, ug bisan pa ang kakulba nga mabati sa pagkita sa lain, mapatawad kon kini dili kusang-buot – ug bisan pa niana, pinaagi lamang sa aktibo ug padayon nga paningkamot aron magtukod og maayong pagbati ngadto niining maong tawo. Tungod kay ang kasingkasing dili dayon mosubay sa angay, ang gipangita sa usa ka tawo nga matinud-anon giisip nga iyang nakab-ot tungod sa iyang pagpangita, bisan pa kini wala pa makab-ot. Sa ingon nga kaso, kini daw usa ka pisikal nga kakulangan imbis nga moral.

– Sa maayong buot. Ang bisan kinsa nga makakita sa lain nga tawo nga makapahimuot, mag-ampo sa tanang maayo para kaniya. Ang maayong buot mao ang natural nga bunga sa paghigugma. Mopakita kini sa pagpakita og interes sa tanang butang nga may kalabotan sa lain nga tawo, sa simpatiya para kanila, sa pagdawat kanila sa kasingkasing, sa pagtan-aw kanila nga kabahin sa kaugalingong kahimtang, sa pagpangutana, kon gikinahanglan, kung maayo ba o dautan ang kahimtang didto, uban sa katugbang nga kalipay o kasubo, ug sa tinguha nga motabang ug mosuporta. Ang maayong buot naglangkob sa tanang lihok sa usa ka buotan nga kasingkasing padulong sa uban. Kini usa ka kahupayan bisan sa panahon sa kasubo; nagdala kini og kalinaw, nagpalapad sa kasingkasing ug naglimpyo niini gikan sa makasariling mga pagbati, sama sa paglimpyo sa kalayo sa metal. Ang supak niini mao ang dautang buot – ang bunga sa pagkawalay pagtagad ug kabugnaw. Dinhi, o wala'y pagkamabuotan, o adunay tinguha sa kabaliktaran niini, mao ang dautang buot. Kauban niini nga dili mapabulag mao ang kalipay sa kasakit sa uban ug selos, duha ka manlupig nga nagatagak sa pobre nga kasingkasing sa usa ka tawo nga nawad-an og gugma.

– Sa pag-atiman sa uban. Ang tinuod nga maayong buot malipay sa kaayohan sa uban ug madasigon nga motabang ug mo-asikaso sa mga nanginahanglan; busa kini nagmugna og aktibo ug mapinanggaon nga pag-atiman alang sa kaayohan sa uban. Kini dili gyud malikayan nga ang makapugong niini mao ra ang kawad-on sa kahigayunan sa pagtabang. Sa bisan unsang laing kahimtang, ang kawala niini nagpadayag sa kahuyang sa maayong buot ug kakulang sa gugma! *"Ayaw kita paghigugma sa pulong lang... kondili sa buhat ug sa kamatuoran"* (1 Juan 3:18). *"Mag-aagwanta kamo sa kabug-aton sa usag usa"* (Gal. 6:2), ang sugo sa mga apostoles. Niining bahin, angay hinumduman nga ang pag-atiman nga gipakita pinaagi sa mga buhat mahimong dili manubag sa maayong kasingkasing; ingon man, ang maayong buot mahimong bunga sa usa ka dili mapili, simpatiya nga natural nga disposisyon. Nagdepende kini tanan sa kung giunsa sa hunahuna nga nagdumala niining mga aspeto—o sa sulod nga kaugalingon—pag-atubang niini. Tabangi ang uban bisan pa walay predisposisyon sa pagbuhat niini, uban ang tumong nga mapalambo kana nga predisposisyon; ug ayaw pag-uyon nga walay pagpili-pili sa maayong tinguha, basi mosubang ang dautan gikan sa maayo, kay ang kasingkasing buta. Sa kinatibuk-an, kinahanglan nga magbaton ang usa ka tawo og hunahuna nga ang iyang pagtabang dili magagikan sa tinguha nga mapasaya ang kaugalingon, ni sa tinguha nga mapasaya ang uban, kondili gikan lamang sa usa ka butang—usa ka sulodnong gugma nga nakamatikod sa tinuod nga kaayohan ug nagtultol sa tanan ngadto niini. Sa ingon niini mamahimong lig-on, hugot, ug matinud-anon ang pagtagad sa maayong butang. Unya, ang Kristohanon maghandum lamang sa angayng tagdon, ug magtagad sa angayng pangandoyon alang sa uban. Ug kini mao ang husto nga kahimtang sa gugma sa isigkatawo, nga kung wala niini, ang maayong buot ug pagtagad sa maayong butang mahimong magbulag, magbabag sa usag usa, ug mosupak pa gani sa usag usa. Apan, ang mismong basihanan niini mao ang tinuod nga pag-atiman ubos sa giya sa labing hataas nga aktibong prinsipyo, ug dili lang maayong buot, nga mahimong walay bunga ug sayop. Lakip sa talagsaong kinaiya sa pag-atiman mao ang dayon-dayon, paspas, ug hingpit nga tabang,

sumala sa gikinahanglan aron makab-ot ang tumong. Dili kini malumos sa kawalay pulos, kondili molihok kini nga lig-on ug tukma, apan dili kini mag-antos sa paglangan o paglangan-langan. Ang nagiya niini nga prinsipyo mao: dakpa ang matag kahigayunan, kay dili na kini mobalik; tipigi ug manginadunot. Supak niini ang walay bunga nga tinguha nga nahimong puro hunahuna lang sa posibleng paagi sa pagtabang; apan labaw sa tanan, kana nga motumaw gikan sa dautang buot—dili lang pagkawalay pagtagad ug kakulang sa kooperasyon, apan bisan pagkasupak, o pagpugong sa kalampusan, ug tin-aw nga pagkadaotan. Ang duha mao ang bunga sa makasariling mga pagbati, nga, labaw pa, kanunay gipukaw ug gipalig-on sa magkasinabay nga mga samok.

Kining tulo—maayong buot, pagkamaayo, ug pag-amuma—mao ang naghulagway sa tinuod nga kinaiya sa paghigugma sa isigkatawo. Kung wala bisan usa niini nga paglihok sa kasingkasing—ug dili lang sa kinatibuk-an, kondili sa matag usa sa partikular—nan, wala usab direkta nga gugma, o wala pa kini hinog kondili nagpabilin pa sa pagkabata, nga nagadako pa. Ang pagtubo niini, sa kinauyokan, importante kaayo. Ang kasingkasing, sa nahulog nga kahimtang niini, dili matarong ang pagbati. Kinahanglan nga ipabag-o ang matarong nga espiritu sa sulod niini. Labaw sa tanan, mapabor kini; gihigugma lang niini ang kaugalingon ug ginapaboran sila… Walay dautan niini, apan mahimo kini nga dautan kung pasagdan lang kini ingon ana. Ang usa ka Kristohanon kinahanglan dad-on ang tanang Kristohanon sa ilang kaugalingong pamilya ug mabuhi uban sa tanan sama sa paryente; kinahanglan nila nga madala ang ilang kaugalingon sa punto sa pag-abi-abi sa tanan uban sa patas nga gugma – magbulag lamang sa taliwala sa buhat o tabang, ug bisan pa niana dili base sa pagbati, kondili pinaagi sa walay pag-ila ug walay gibati nga sukdanan sa matarong nga paghukom.

2. Gihulagway sa Apostol Pablo ang kinaiya sa paglihok sa usa ka tawo ngadto sa uban ingon niini: *'Maghigugma kamo sa usag usa sa pagkaigsoon; mag-una kamo sa pagpasidungog sa usag usa'* (Roma 12:10); sa ato pa, ang paghigugma sa uban dili gayud mabulag sa pagrespeto kanila. Kining maong batasan naggikan diretso sa pagbati sa pagka-igsoon. Ang bisan kinsa nga adunay kining ulahing kalidad adunay usab pagrespeto. Sa taliwala sa atong kaugalingong paryente, girespeto nato bisan ang usa ka bata nga wala pa makab-ot ang kaugalingong pagkahibalo. Apan sa Kristiyanismo—kini nga espirituhanong pagkapariho—mas natural pa gayud kini alang sa usa ka tawo nga lawom nga nakasabut sa kahulugan sa pagka-Kristiyano. Ang usa ka Kristohanon mao ang templo sa Espiritu Santo, ang puloy-anan sa Amahan ug sa Anak. Busa, siya usa ka sudlanan sa Pagkadiyosnon. Daw-a siya, unya, ingon usa nga nagdala sa Dios kanimo sa iyang kaugalingon, uban sa mga panalangin, sama sa karaang Arka sa Tipan, ug sa tinuod gayud ang tanan—bisan dako o gamay, kabus o dato, maalamon o walay kahibalo. Sa espiritu sa Kristohanong pagrespeto, ang tanang panagway sa gawas kinahanglan ibaliwala ingon nga langyaw ug panandaliang, nga dili iya sa Kristohanon mismo, samtang ang usa ka tawo kinahanglan magpabilin sa hunahuna ang dignidad sa tawo. Ang panagway sa gawas, sa kinaiyahan, nagkalainlain, apan ang pagrespeto kinahanglan hapit pareho alang sa tanan. Ang gigikanan niini naa sa sulod nga bili sa Kristohanon, nga basin dili motakdo sa panagway sa gawas. Himayaa ang mga gihimaya sa Dios. Ang kinaiya o tono sa pagrespeto gipatin-aw ni Apostol Pablo sa mga pulong: 'ayaw pagbuhat bisan unsa tungod sa makasariling tinguha o walay pulos nga garbo' (Fil. 2:3). Sa kasingkasing, kinahanglan itas sa uban ang tanan labaw pa sa kaugalingon ug ibutang ang kaugalingon ubos kanila; kini dili lang ipakita pinaagi sa gawasnong mga timailhan, kondili mabati sa sulod. Ang mga gawasnong timailhan mahimong magkalahi—sama sa pananglitan, sa kaso sa mga naa sa awtoridad—apan ang pagtahod magpabilin nga pareho. Walay hiyas nga mas lisod pa kaysa niini, kay kini supak gayud sa pagka-makasarili. Labi na kini kalisod alang sa mga anaa sa mga posisyon sa dungog, ug sa pagtagad sa mga nagpaubos sa bisan unsang paagi. Apan ang balaod dili biyaan tungod sa kalisod sa pagtuman niini. Lisod ba kini? – Nan paningkamoti. Ang yawi niini mao ang pagbiya sa pagtagad sa gawasnong kahimtang sa usa ka Kristohanon ug pagtutok lamang sa sulodnong kahulugan niini. Ang ikaduha, tungod kay halangdon kini, kon tin-aw nga masabtan, magmugna kini og pagtahod. Ang pagbati nga supak sa pagtahod mao ang pagdumot. Sa kinaiyahan niini, gibutang niini ang tanan ubos sa kaugalingon ug, sa tinuod, ginapakunhod sila nga walay bili. Kini ang bunga sa garbo, pagpasigarbo sa kaugalingon, ug kapakyasan sa pagtagad sa kaugalingon ug sa isigkatawo.

3. Ang nagatahud sa uban ingon nga balaan ginatahud ang tanan nga iya ug gihatagan siya sa angay nga bili sa tanang butang. Ang disposisyon sa paghatag sa angay sa matag-usa tungod sa pagtahud ug gugma mao ang hustisya. Kung asa adunay pagtahud, aduna usab hustisya, ug vice versa… Kay ang pagtahud mismo mao ang unang porma sa hustisya, diin nagagikan ang tibuok gingharian sa kamatuoran ug diin kini napadayon. Ang hustisya kasagarang giisip nga pinakagawas nga utlanan sa moral nga kinabuhi, sa kahulugan

nga kinsa man ang molapas sa utlanan niini, gub-on niya ang pundasyon sa moral nga kalibutan, ug wala nay lain nga ikadahum gikan kaniya. Apan dili tinuod nga ang kamatuoran mapugngan lamang sa negatibong aspeto niini—mao ang, paglikay lang sa pagbuhat sa makalapas sa katungod sa uban, o pagbuhat lamang sa gikinahanglan sa balaod. Dili kini Kristohanong kamatuoran, kondili kalibutanon, panlabas, ug legal nga kamatuoran. Ang Kristohanong kamatuoran, sa laing bahin, naglakip usab sa positibo nga aspeto; ginabuhat niini ang tanan nga angay buhaton alang sa uban, dili tungod sa kahadlok sa gawas kondili tungod sa sulod nga disposisyon. Ang kamatuoran nga bugnaw, legal ra ug eksternal, dili Kristohanon... Ang ikaduha motumaw gikan sa konsensya uban sa partisipasyon sa kasingkasing... Bisan pa, lahi kini sa gugma, bisan pa kini gipukaw niini. Supak niini mao ang paglapas sa katungod sa uban; ang kawalay-hustisya mao ang bunga sa pagdumot sa igsoon. Kung ang usa ka tawo giisip nga walay bili, giunsa man pagrespeto sa iyang katungod? Busa, tratara ang matag Kristohanon ingon usa ka igsoon, biyaan ang tanang panagway; upoda sila ug pagpakita og pagkamabuotan sa ilang presensya; painita ang imong kasingkasing ngadto kanila uban sa maayong buot, libuta sila sa pag-atiman kutob sa imong makaya ug kusog, samtang nagpabilin ang hingpit nga pagtahud sa tawo nga nahimo sila sa Kristo Jesus, ug naningkamot nga ipakita kanila ang hingpit nga kamatuoran ug likayan ang tanang bakak. Kinahanglan nga mosubang sabay-sabay ang tanang pagbati alang sa matag Kristohanon. Kinahanglan nga mag-amping aron masiguro nga aktibo silang tanan ug dili magpabilin nga kulang ang usa sa lain, aron adunay panaghiusa sa espiritu sa Kristohanon. Apan klaro nga ang ulahi, ingon pa, mao ang panlabang mga utlanan nga makita sa tanan, mao ang kooperasyon ug hustisya. Ang ubang pagbati natago sa sulod ug nagahinog ilawom sa ilang tabon, sama sa bunga ilawom sa mga dahon; usahay kini mouna kanila ug usahay mosunod kanila, apan sa ingon nga paagi nga, kon kini wala, walay kamatuoran usab sa mga ulahi. Sama kini sa usa ka maayo kaayo pagkapino nga sudlanan, nga gituyo aron paghawiran sa humot nga pahid, apan walay sulod. Busa, labaw sa tanan, kinahanglan nga puno sa gugma ang kasingkasing, aron ang silingan dili masakop niini, kondili molapad ang kasingkasing aron yakpon siya, sama sa gibuhat ni Pablo.

2b) Unsa nga mga lihok ang gikinahanglan? Kung adunay tinuod nga disposisyon, mosunod ang mga lihok, kay ang gahum sa disposisyon dili mahurot ug dili sayon mapugngan. Bisan pa, kining mga lihok dili mogawas kung walay pagka-maampingon ug mga kondisyon; sama sa matag lihok nga gitino sa iyang tumong, magkalainlain usab kini sumala sa kinaiya sa tawo nga gipunting niini. Ang tawo nga atubangan nato nga usa ka Kristohanon usa ka tawo nga naglangkob sa kalag ug lawas, nga adunay piho nga lebel sa panlabaw nga kaayohan. Ang matag usa niini nga aspeto sa atong igsoon nagpukaw gikan sa atong gugma sa kaugalingong piho nga matang sa lihok, nga sa baylo mahimong atong katungdanan. Gikan niini, klaro kaayo nga ang mga lihok nga atong obligadong buhaton alang sa atong mga igsoon, ang mga Kristohanon, nahulog sa tulo ka kategorya: ang uban may kalabotan sa ilang kalag, ang uban sa ilang lawas, ug ang uban sa ilang panlabawong kaayohan.

1) Mahitungod sa kalag.

Ang labing importante dinhi mao a) ang kaluwasan sa kalag, o sa tinuod gayud sa atong igsoon isip usa ka tawo, kay kung walay kaluwasan, walay pulos ang tanan. Walay maayo nga makatupong niining walay katapusang kaayohan. Busa, ang atong tibuok pagtagad—ug kanunay nga pagtagad pa gayud—kinahanglan nga itutok sa kaluwasan sa kalag sa atong igsoon.

Busa, pag-ampo kamo nga matinud-anon alang sa kaluwasan sa tanan sa kinatibuk-an ug, sa partikular, alang sa kaluwasan sa mga tawo nga inyong labing nailhan ug nga, sa inyong paghukom, nagkinahanglan og espesyal nga tabang; pag-ampo, nga nag-ampo alang sa inyong mga igsoon og espesipikong gasa sa pagsabot, o kaisog, o pag-ampo, ug uban pa, samtang nag-ampo alang sa inyong kaugalingon og kusog ug abilidad nga molihok alang sa ilang kaluwasan, o, mas maayo pa, paghalad sa inyong kaugalingon isip instrumento sa Dios alang niini nga buhat; Labaw sa tanan, pag-ampo nga matinud-anon alang sa grasya nga molihok sa paagi nga dili magdala sa uban sa tukso, ug pinaagi sa pag-ampo limpyoha ang imong kaugalingon gikan sa nangagi nga wala tuyoa ug wala damha nga mga panghitabo nga mahimong hinungdan sa tukso. Ayaw pagpa-tintal sa mga hunahuna ug pulong sa uban, nga daw walay bili ang ingon nga pag-ampo; kay, gawas pa sa kamatuoran nga ang usa ka tawo nga nagbalaan sa iyang kaugalingon pinaagi niini kanunay nga mas makahimo ug mas andam sa paglihok alang sa kaluwasan sa uban, adunay usa ka tinago nga panag-ambit sa mga kalag, diin ang usa ka kalag, sa usa ka paagi nga dili masabtan, makapugas sa binhi sa grasya sa lain o makapahimutang niini aron mapugas pinaagi kanimo o pinaagi sa uban. Usa ka pananglitan mao ang inahan ni Augustine nga Martir. Kung kita tanan mag-usa sa pag-ampo ug magpadulong sa atong espiritu ngadto sa usag usa, nan, kutob sa

kadaghan sa mga tawo, kutob usab sa kadaghan sa nagpainit nga sinag ang moabot sa matag-usa. Busa, ang matag-usa mapainit sa sukod sa kainit nga katumbas sa tibuok Kristohanong kalibutan. Unya, walay gahum nga makadaog batok sa bisan usa ka Kristohanon. Dili na kinahanglan isulti nga, aron mahitabo kini, kinahanglan bukas ang tanan sa pagtuo sa pagdawat sa tabang pinaagi sa pag-ampo; kung dili, ang gahum sa Dios wala'y mabuhat kanila. Apan kon maghisgot kita sa Kristiyanismo, maghisgot kita sa mga magtutuo. Mao nga ang mga apostoles mismo nangayo og mga pag-ampo, kay ang panag-ampo sa usag usa usa ka gahum alang sa kaluwasan.

Pag-usa ka buhing ehemplo sa pagtuo ug pagkamapaambag. Sa diha nga mogawas ka sa kalibutan ug makit-an nimo ang imong kaugalingon taliwala sa mga Kristohanon, pasagdi nga makita sa tanan kanimo nga usa ka buhing hulagway sa Kristiyanismo; pasagdi nga makita nila nga nasabtan nimo kini, gipasidunggan nimo kini, ug gipraktis nimo kini. Kini pareho sa pagpalig-on sa imong igsoon sa tanang paagi: pinaagi sa pulong, sa pagtan-aw, sa mga lihok, ug sa mga buhat; ug pinaagi sa walay bisan usa niini nga makapasubo kaniya o makapaling kaniya sa sayop nga dalan. Sa paghatag og ehemplo, ang maayo ug ang dautan pareho nga adunay dakong epekto; mao nga, sama sa pagka-importante sa usa, ingon man usab ang pagka-dili angay sa pikas. Kung walay magpakita sa ilang pagkadautan sa gawas, gamay ra ang kinahanglan nga pagtulun-an, kay sa kadaghanan, nasayud kita unsay angay natong buhaton, apan wala kita kahibalo unsaon kini pagbuhat. Apan ang problema sa kasamtangang kahimtang mao nga ang dautan hayag nga gipakita, samtang ang pagkamaayo gitago; busa, sa tanang kahimtang nga atong masinati, makita nato ang daghang pananglitan sa kawalay balaod, samtang hapit walay makita nga pagkamaunongon. Tungod kay mas gamhanan ang mga buhat kaysa hunahuna ug pulong, ang tanan natong pagtudlo mura'g walay pulos. Angay nga ikulong ang tanang maluoy nga tawo sa tinago nga mga lugar o pugson sila sa pagtago kutob sa mahimo. Dinhi, angay nga ituring nga angay dayegon ang tinuyo nga paglihok sa gawas nga supak sa gibati sa sulod – aron dili madani ang uban sa sala o madungagan sila. Ang usa ka maluoy nga tawo nga molihok sa hayag, sa pulong ug buhat, angay ituring nga mamamatay sa mga kalag. Siya sama sa usa ka bulag nga tawo nga nag-uyog sa usa ka makamatay nga armas nga walay pagpili sa tanang direksyon...

Apan dili kini igo – kinahanglan nga adunay tinguha ug matinud-anong paningkamot sa pagtabang, ug aktibong makatampo sa kaluwasan sa uban; kay unsa may pulos sa pagsulti lang og 'Pagpainit,' kung wala'y gihatag nga gikinahanglan? Ang tinuod nga nagmahal buhaton ang tanan alang sa gihigugma niya. Ang gugma wala magtagad sa mga kakulian ug dili gani kini mabantayan. Apan bisan pa kon anaa kini, andam ang gugma isakripisyo ang kaugalingong kinabuhi alang sa iyang mga igsoon; isakripisyo ang tanan, bisan pa ang kinabuhi mismo, alang sa ilang kaluwasan. Ang pagkawalay pagtagad niini nagpamatuod sa pagkawalay pagtagad sa kaugalingong kaluwasan ug sa himaya sa Dios, ingon man sa kakulang sa pagtuo, paghigugma sa kaugalingon, ug tinuyo nga pagkawalay pagtagad. Busa, kinahanglan gayud nga hatagan nato og dakong pagtagad ang matag kahimtang nga may kalabotan sa atong mga igsoon, ug mangita taliwala kanila kon adunay bisan kinsa nga atong matabangan, subay sa atong makaya, sa paghatag og butang sa ilang kalag nga makatabang kanila sa dalan paingon sa kaluwasan. Ang mga butang nga may kalabutan niini mao ang: pagpukaw sa mga natulog, pagtabang sa mga hapit malimot sa husto nga dalan, ug pagpalig-on sa mga maluya. Mahimo kini makab-ot pinaagi sa pulong ug buhat. Kinahanglan lang hinumduman nga dili mosulod sa espirituhanong kahimtang sa uban kung dili kini ilang gipangayo. Ang matag-usa nakasirado sa iyang kaugalingon. Busa, kinahanglan nimo silang andamon daan, o hulaton ang ilang pagka-andam. Bisan unsa pa man, mas maayo nga tabangan ang lain nga molihok sa iyang kaugalingong kabubut-on, kaysa magmando kanila sa awtoritaryong paagi, kay sila usa ka buhing ug gawasnong espiritu. Dinhi, pananglitan, sa usa ka yano nga panag-istorya, gipakita ang maayo ug dautan—ang una pinaagi sa pagdayeg, ang ikaduha pinaagi sa pagpanamastamas; gipakita nila kini sa uban sa ingon ani nga paagi; apan, aron ang tawo nga gisultihan dili makamatngon nga ang mga pulong mahitungod kaniya, samtang sa samang higayon makadawat siya og igo nga pahimangno. Ang gugma mapinanggaon. Apan gikinahanglan usab ang kasinatian, kay kon dili, mahimo pa nga makahatag og kadaut kaysa makatampo sa kaluwasan.

b) Labina, sa pag-atiman sa kalag sa uban, kinahanglan masuta ang ilang hunahuna ug kabubut-on.

Sa una, kinahanglan itanom ang lig-on, klaro, ug husto nga mga konsepto ug prinsipyo mahitungod sa tanan, sugod sa pagtuo, ug, nga giya niini, mosangko sa natad sa tanang uban pang kahibalo, pagpalambo niini nga may kalabotan niini ug, kung mahimo, pagkuha niini gikan niini, aron ang tibuok lawas sa kahibalo magpakita og usa ka nagkahiusa, dili mabahin-bahin nga tibuok. Ang mga tawo nga motugot sa ilang kaugalingon sa walay pagpili-pili nga ipadayag ang matag komplikadong hunahuna sa ilang kaugalingong

huna-huna, sa pagtuo nga kini dili sakop sa larangan sa pagtuo, bisan pa man klaro nga nagpakita kini og mga hunahuna ug aspeto nga supak niini, nagbuhat og dakong dautan. Ang bisan unsang butang nga dili manubos sa pagtuo, nga dili konklusyon nga gikan niini, nga dili sakop niini, dili matarong nga motindog sa sulod sa iyang gingharian; ang tanang ingon niini mga makalilisang nga bakak nga angay gayud tapakan ug wagtangon. Busa, ang tanang teyorya sa tanang siyensya, labi na sa pisika ug kasaysayan, kinahanglan hugot nga masulayan ug, sa diha nga masulayan na, ipresentar sa Kristohanong kalibutan. Bisan pa niana, sa kinatibuk-an, bisan unsang butang nga nasulayan ug napamatud-an nga husto—bisan kini teoretikal nga kahibalo o usa ka nadiskobrehan sa arte, sa sosyal nga kinabuhi, ug uban pa—kinahanglan ipahibalo sa tanan; kay nganong gihatag man kini sa Dios kung dili aron makapahimulos ang tanan niini? Sa Ginoo, ang tanan nga mga tawo usa ka pamilya. Ang Iyang gihatag sa usa, gihatag usab sa tanan. Ang kuripot sa pang-isip mas angay hunahunaon nga krimen kaysa kuripot sa pinansyal, tungod kay ang espiritu mas bililhon kay sa materya. Samtang nagpakaylap sa mga positibong kamatuoran, kinahanglan usab nga hatagan og pagtagad ang mga bakak, sayop nga pagsabot, mga ilusyon ug mga pagdumot. Kini natural nga maminusan samtang naglapnag ang kahayag sa kamatuoran, apan mahimo usab kini nga direkta nga atubangon. Mas mapuslanon gayud ang tawo nga nag-andam sa iyang kaugalingon batok sa mga pagdumot sa kasingkasing kaysa sa nagasukol sa intelektwal nga mga pagdumot, labi na kon ang ikaduha dili lang makadaut sa kasingkasing kondili, bisan pa sa dili direkta, nagpalig-on niini. Ang mga pagdumot sa kasingkasing mao kadtong nagapugong sa usa ka tawo sa sala, o nga mao ang makasasala nga pagkabuta. Ang mga tawo moingon, pananglitan: 'Gipangayo sa kinaiyahan' – aron matarong ang kahilambigit; o: 'Ang buhi mangita sa buhi' – aron matarong ang sobra nga pagtagad, ug uban pa. Ang bisan kinsa nga makamatngon sa ingon nga mga paghukom, ipahibalo kini ug magdala sa uban palayo niini, naghatag sa usa ka walay katapusang pabor sa laing tawo. Mahitungod sa ikaduhang punto. Kaulaw gayud sa atong pobre nga kabubut-on! Nanginahanglan kini og mga lagda nga kasagaran wala kini masayri; nanginahanglan kini og mga insentibo nga kanunay malimtan sa hunahuna; nanginahanglan kini og giya, kay kasagaran wala kini kahibalo unsaon pagsugod sa usa ka buluhaton. Busa, pasidaa, lig-ona, ug giya. Nagkahiusa kita tanan aron makatudlo kita sa usag usa. Mao nga ang kinabuhi gitawag, uban sa uban pa, nga usa ka siyensya. Unsa ka dautan ang pagkawalay pagtagad sa pamaagi sa kinabuhi sa uban! Daghan ang nagpabilin lang sa sulod nga pagdumili, o sa tsismis ug pagpanaway sa likod sa siradong pultahan. Ang uban mas grabe pa: gipakita nila ang ilang pag-uyon sa dili maayong binuhatan sa uban, bisan pa man peke, ug pinaagi niini, nahimo siyang mas maisugon ug mas walay hiya sa pagkadautan ug, ingon nga sangputanan, mas masubo, o mas delikado para sa iyang kaugalingon. Dili! Kung makabantay ka ug butang sa uban nga labi ka delikado para kaniya, buhata ang tanan nga imong makaya aron mapukaw ang iyang pagsabot ug matul-id siya, kutob sa imong makaya. Lihok ka mismo diretso: pangitaa ang mga tawo nga maka-impluwensya kaniya, hulata ang oportunidad, duola siya ug paburihi siya, ug uban pa. Apan sa bisan unsang kahimtang, ayaw gayud pagpakita og timailhan sa pag-uyon o pagtugot sa maong mga binuhatan, bisan sa pulong o sa buhat... Kung ang tanan sa palibot sa wayward nga lalaki magpakita kaniya og mga timailhan sa dili pag-uyon, murag makabalik dayon siya sa hustong panghuna-huna, kay asa na kaha siya paingon? Usa sa labing maayong paagi aron mabalik siya sa hustong panghuna-huna mao ang paggiya kaniya aron siya mismo makakita sa rason: pasagdi siya nga siya ra mismo ang makasabot; ikaw lang ang kinahanglan mag-andam sa mga butang aron mahitabo kini.

2) Mahitungod sa lawas.

Ang lawas mao ang instrumento sa atong kinabuhi dinhi sa yuta ug, sa samang higayon, ang paagi nga pinaagi niini kita gihulma nga mga lungsoranon sa umaabot nga kalibutan. Kini hugot kaayo nga nakig-uban sa kalag, nga ang maayo o dautan nga kahimtang niini makita sa kalag; kini mosangpot sa kalag paingon sa maayo, o sa labing gamay dili kini mapugngan, ug matinumanon nga mosilbi niini bisan pa sa mga butang nga mosangpot sa dautan. Busa kini nga bahin nanginahanglan og espesyal nga pag-atiman. Tabangi usab ang imong igsoon niini nga butang, ug pahapsaya ang iyang paningkamot sa maayong pag-atiman sa iyang lawas—ang iyang matinud-anong sulugoon ug, sa samang higayon, ang iyang kanunay nga andam nga kaaway. Kini nga katungdanan nagkinahanglan: a) sa pagpalambo sa tanang paagi sa kaayohan, integridad, ug panglawas sa lawas sa imong igsoon, pinaagi sa buhat kon kinahanglan, apan labi na pinaagi sa pulong; sa ato pa, paghatagan siya og paagi sa pagkinabuhi, paghatag og tambag sa unsay mapuslanon, pagtudlo sa unsay makadaot ug pagpugong niini sa kaugalingon; pagpalambo sa kaayohan sa lawas sa tanang paagi, aron kini mahimong angay nga instrumento sa kalag, imbis nga babag niini. Ang tanan nagpakaon ug nagpainit sa ilang unod, apan ang uban sobra kaayo, samtang ang uban kulang kaayo. Ang paghatag og pagsabot sa usa ka buang

nga trabahante, ug labi na gayud sa usa ka hubog, usa ka maluoy, usa ka palasangre o usa ka hedonista, usa ka dakong panalangin. Kay sama sa kalag nga gipagawas gikan sa impyerno, mao usab kini ang pagluwas sa kalag gikan sa tiraniya sa unod sa ikaduhang kaso, ug sa unang kaso makakita kini sa kahayag, sama ni Ioanafan pagkahuman matilawan ang dugos. Niining bahin, sayop ang buhat sa usa ka tawo nga, sa diha nga nagahatag og tambag aron malipay ang lawas, makalimot sa kalag. Busa, kinahanglan mag-amping sa paghatag og tambag bahin sa pagpadayew ug pagpalig-on sa lawas, ug itudlo kini nga tambag aron kini mas makasinati og kasakit; b) aron mapugngan ang mga katalagman sa kinabuhi pinaagi sa tanang posible nga paagi, ug labi na gayud ang pagpugong sa paglihok batok sa igsoon sa paagi nga mahimong mosangpot kaniya sa sakit o katalagman sa iyang kinabuhi. Kasagaran kini motumaw gikan sa sobra nga karga sa gahum sa kalag ug lawas: sa una, pinaagi sa pagpukaw sa mga pagbati—mas grabe pa kon kalit kini—sama sa kasuko, kahadlok, kalipay ug kasubo; dinhi – pinaagi sa pagpangayo o pagpugos kanila sa pagtrabaho, pinaagi sa paghatag og dili maayong tambag nga walay pagsabot sa butang, pinaagi sa pagpukaw og panag-away, panagsangka, o mga dula nga delikado, ug uban pa; apan c) labaw sa tanan, dili gayud angay, pinaagi sa kaugalingong buhat, tabang, pagtugot, hayag man o tinago, kuhaon ang kinabuhi sa uban. Ang usa ka mamamatay-tao nagasupak sa Dios, nga mao ang nagtino sa sukod sa kinabuhi; gipapas niya ang iyang kaugalingon ug naghatag og pagduha-duha sa kahimtang sa biktima, kay ang Dios ra ang nakahibalo sa matarong nga paghukom. Kinahanglan nga magmatngon kita niini nga butang. Kinsa man ang magtapos sa kinabuhi sa dili pa ang takdang panahon, nagpadala og dili pa hinog nga kalag ngadto sa sunod nga kalibutan.

Dili na kinahanglan nga dugay pa kini nga hisgutan, kay ang mga binuhatan nga ingon niini natural nga makapahadlok ug makapahilayo sa tawo gikan niini. Tagda ang tanan nga gisugo, ug labi na gayud ang may kalabotan sa kaluwasan sa kalag sa atong mga igsoon, ug buhata ang imong makaya—pinaagi sa pulong ug sinulat o sa pagpakaylap sa maayong mga sinulat.

3) Mahitungod sa kaayohan ug kalipay. Ang pag-atiman sa kalag ug lawas sa isigkatawo mao ang pag-atiman sa pagkahingpit sa iyang pagkatawo. Apan, sumala sa kabubut-on sa Dios, aduna usab siya'y piho nga sukod sa kalipay o kaayohan dinhi sa yuta. Sa pagbalhin nato sa kini nga ikaduhang aspeto, gipugos kita sa piho nga mga katungdanan nga angay niini.

a) Espirituhanon.

Nasanay kita nga tawgon nga 'kalipay' ang usa ka butang nga gawasnon, mao ang: paborableng dagan sa mga panghitabo para kanato. Apan kini dili sa gawas nato, kondili sa sulod nato, sa usa ka kahimtang sa hunahuna nga malipayon, malipay-on ug malinaw, nga talagsa ra motakdo sa gawasnong kahimtang apan motubo sumala sa kaugalingong balaod niini, nga independente. Busa, dinhi unta nato itutok ang atong pangunang pagtagad. Ang punoan nga punto dinhi mao kini: sa bisan unsang kahimtang, dili gayud angay balagon ang sulodnong kalinaw sa usa ka igsoon; sa baylo, ang tanang paningkamot kinahanglan buhaton aron kini mapalig-on ug mapa-angat. Ang bisan kinsa nga molihok sa supak niini sama sa usa ka kawatan nga misulod sa tanaman sa utanon sa uban ug walay pagpili-pili nga nagaguba sa tanang luntiang dahon ug bulak didto. Ang Diyos naghatag sa imong igsoon og kalinaw; ikaw nagakawat niini gikan kaniya. Usa ra ka matang sa samok ang gitugotan, mao kini: ang pagsamok sa makasasala—ug isip usa ka makasasala—pinaagi sa pagpukaw kaniya gikan sa iyang pagkatulog; huyosa siya hangtod sa iyang kinahabog, bungkaga ang iyang mga bukog, pasagdi siyang masubo hangtod sa pagkahugno sa paglaum ug dili siya pasagdi nga makapahulay sa adlaw o sa gabii. Ang Apostol Pablo naghatag og ehemplo niini sa dihang gidala niya ang kasubo sa makasasala nga mga taga-Corinto, kay, ingon niya, *'Ang kasubo nga sumala sa pagkabalaan nagmugna og paghinulsol nga nagdala sa kaluwasan'* (2 Cor. 7:10). Kung makakita ka og bisan kinsa nga nabalaka tungod sa bisan unsang hinungdan, adto ug pahupaya ang masubo; pahid-i og balsamo ang mga samad sa iyang kasingkasing; ibubo ang kahupayan pinaagi sa pulong ug buhat. Dinhi, ang simpatiya ra makahatag na og kahupayan; labi pa gayud ang abilidad sa pagpahupay. Kinahanglan lang hinumduman nga ang tinuod nga kahupayan anaa sa Dios. Didto ang masubo nga tawo kinahanglan dad-on, ug sa Ginoo siya kinahanglan dasigon, hangtod moabut siya sa punto nga malipay siya sa samang butang nga iyang gikasubo. Ang bisan kinsa nga makabuhat niini magdala og kalipay sa usa ka tawo sa tibuok niyang kinabuhi, sa tanang kahimtang, ug makab-ot ang tanan sa usa ka higayon. Maayo usab ang panlabayong pagdasig alang sa mga maluya, apan katunga ra kini sa pakigbisog ug gamiton lamang isip usa ka paagi aron makab-ot ang tumong. Kon dili, supak kini sa Pagdumala sa Diyos, kay pinaagi sa matag kasubo gitawag kita sa Diyos ngadto Kaniya. Kon imo lang ilipat ang hunahuna sa usa ka tawo imbis nga idala siya ngadto sa Diyos, dili ka molihok subay sa pagtuo.

b) Ang panlabaw.

Ang panlabaw nga kalipay naglangkob sa maayong dungog, kaauswagan, ug hapsay nga pagpadagan sa kaugalingong mga buluhaton. Ang pagkawala o kakulang sa bisan usa niini makawagtang sa atong kalinaw sa hunahuna. Mobati og kalisang ang usa ka tawo. aa) Ang maayong dungog naghatag sa usa ka tawo og dungog sa iyang palibot, nagsilbing basihanan sa pagsalig kaniya ug nagpalangga kaniya sa uban; busa, kini nagbukas sa dalan alang sa walay babag nga lihok, samtang sa pikas bahin, ang pagkawala niini nagpugong sa iyang mga kamot ug tiil. Busa, ang usa ka tawo nga naghigugma sa iyang igsoon buhaton ang tanan niyang makakaya aron mapreserbar ang maayong ngalan niini; ug alang niini, una nila nga balaanon kining ngalan sa ilang kaugalingong kasingkasing—o, nga pareho ra gihapon, tumanon nila ang katungdanan sa pagtahod, kanunay nga gibutang ang lain nga tawo sa ibabaw sa ilang kaugalingon sa ilang kasingkasing. Ang ingon nga disposisyon magtudlo sa kaugalingon kung giunsa pagpreserbar ang dungog sa silingan, gikan sa kaugalingon ug gikan sa uban. Kini magpugong ug magpahilwas sa dila. Kung anaa na ang ingon nga pagbati, nakahimo na kini sa iyang buhat; kinahanglan na lang kini nga mapreserbar, o balibaran ang bisan unsang makapaluya niini, mao kini: ayaw gayud tugoti ang kaugalingon nga pag-ubos sa igsoon tungod sa bisan unsang natural nga kakulian sa kalag o sa lawas, o tungod sa usa ka kondisyon nga dili angay tan-awon sa gawas. Kini usa ka pagpanamastamas batok sa Dios ug kawalay-hustisya sa igsoon. Apan bisan pa kon atubangon ang moral nga kakulian, ang tanang kasuko angay itudlo ngadto sa sala ug sa nag-awhag niini, ang yawa; sa imong igsoon, makita nimo ang pagkamab-aw sa kinaiyahan ug ang grasya sa hunahuna nga nagakunhod, ug ang mga bahandi sa Dios nga ginapanakaw; makita nimo siya—nga gawasnon—nga nagapusil, ug siya—nga himsog—nga ginakanunot sa sakit, ug magmalasakit kaniya, magahilak tungod kaniya sa atubangan sa Ginoo, imbis nga ginagub-an siya.

Mas maayo nga itutok sa usa ka tawo ang iyang mapagmatngon nga mata dili kaayo sa mga binuhatan sa uban kondili sa iyang kaugalingon. Naga-buhat sa sayop siya nga, tungod sa limbong sa iyang kaugalingong mga mata, dautan ra ang iyang makita sa matag binuhatan sa uban. Kini mao ang pagduhaduha, kawalay pagsalig, ug tinago nga pagpangdaot. Labi na gayud, dili angay sa usa ka tawo nga tungod niini dayon maghimo og pinal nga paghukom sa uban, nga nagdeklara nga siya ing-ani ug ing-ana. Usa na kini ka porma sa paghukom nga nakapasakit sa Dios ug nakapukaw sa Iyang kasuko. Kung makadungog ka og dautang butang bahin sa uban, tabuni ang imong mga dalunggan; palagsa ang maninirang-puri ug ang dili matinud-anon, o likayi sila.

Ang pagdawat sa tanang istorya ug tsismis nga walay pagpili-pili usa ka dakong kabuang: ang kaugalingong kalag dali ra madungisan, ug ang hulagway sa igsoon madulom sulod niini. Kung, sa ingon niini, ang ngalan sa uban mapreserbar nga sama sa balaan nga butang, dili malapas sulod sa kasingkasing, dili na magkinahanglan og daghang paningkamot aron mapanalipdan kini sa gawas usab. Unya ang lagda mao kini: ayaw pag-ingon bisan unsa bahin sa igsoon, o sulti lang og maayo kaniya; bahin sa dautan, maghilom gayud sa tanang paagi, ayaw paghisgot niini bisan pa sa pagdula o bisan pa sa pagpakita og pagbasol. Apan kon madungog sa usa ka tawo nga ginadungisan ang ngalan sa iyang igsoon, buhaton niya ang tanan nga mahimo aron mabalik kini sa dungog – aron ipanagang kini, ipasaylo, ug pahawaon kining pansamantalang kangitngit; apan sa bisan unsang kahimtang, dili gayud angay pasagdan ang walay pulos nga tsismis, mga binuang, mga pang-insulto, mga binuang nga pamulong, labi na gayud ang panamastamas ug pagpanamastamas, ug labi pa gayud ang publikong pagpanamastamas. Ang pagpanalipod sa maayong ngalan sa isigkatawo, sa sulod sa kaugalingon ug sa uban, nagkinahanglan og dakong paningkamot. Ang sulodnong pagpanamastamas ug gawasnong tsismis mao ang unang bunga sa garbo, nga sa kinaiyahan niini nagapasipala sa matag igsoon. Mao nga kanunay kini nga nagalihok – ang uban sa hunahuna, ang uban sa dila. Kinahanglan kanunay nga magbantay batok niini ug makigbatok niini. Walay sala nga mas komon kay sa pagpanaway, apan walay mas delikado pa niini. Usa ka tawo gipanginahanglan nga magpuasa ug mag-ampo sulod sa daghang katuigan alang sa usa ka mubo nga pagpanaway sa hunahuna, ug kini pinaagi sa espesyal nga sugo sa Dios. Mao nga ang mga balaan sa Dios mosulti nga matin-aw: bisan kinsa nga dili manaway, maluwas. Ang uban naluwas tungod niini ra, nga walay lain pang mga buhat sa pagkamatinud-anon. Sa pikas bahin, ang usa ka buhat sa pagpanaway nagdala og kadaut, kay nagpasabot kini og pagkalimot sa Dios ug limbong, ingon man sa kalimbut-on sa mga demonyo. Unsa ba ang dautan nga imong malikayan, O ikaw nga dili manaway!

bb) Ang kauswagan naglangkob sa kabtangan, mga panag-iya, ug mga butang nga makatagbaw sa atong dili malikayan nga natural nga panginahanglan: pagkaon, sinina, puy-anan ug, sa kinatibuk-an, usa ka panimalay; o, sa mubo, ang kinatibuk-an sa gitawag nga mga panginahanglan sa kinabuhi. Ang tawo gihatagan niini nga kabalaka kauban ang instinktong pagpanalipod sa kaugalingon; busa siya nag-atiman niini nga mga

butang tungod kay siya nagpanalipod sa iyang kaugalingon, ug sa diha nga buhaton niya kini, iyang ipusta ang iyang kinabuhi gayud niini. Ang tanan nakuha pinaagi sa singot sa atong agtang, pinaagi sa paggasto sa kusog ug dugo. Bilang kabaylo, ang kalipay nagpahupay sa espiritu, nagpuno sa kasingkasing og kalipay, ug naghatag og kagawasan sa kinabuhi. Sa igong panginabuhi, mura ka'g naa sa sulod sa usa ka segurado nga bakod. Busa, kung gihigugma nimo ang imong igsoon, himoa nga ang tanan niyang kabtangan mahimong balaan ug dili malapas—ang tanan nga iyang masulti: 'Ako kini'. Alang kaniya, kini usa ka gasa gikan sa Dios ug bayad sa iyang dugo: ayaw kini hikapa. Kung makakita ka ug butang nga dili imo, pangitaa ang tag-iya ug ibalik kini kaniya; kung dili nimo siya makita, ihatag kini sa usa ka pobre o sa balay sa Dios, kay kini nga kabtangan iya sa Dios. Ang uban, kung mawala sila ug butang, moingon sa Ginoo: 'Ihatag na lang kini sa mga pobre.' Busa, kinahanglan nga tumanon nato ang kabubut-on sa atong igsoon ug, uban, ang kabubut-on sa Kadtong nakadungog niini. Labaw pa, dili nato gayud pagadaut ang kabtangan sa atong igsoon sa bisan unsang paagi: pinaagi sa pagpangawat, sa dili matarong nga paghukom, sa limbong sa pagbaligya, sa barter o sa ubang kahimtang – apan, sa sukwahi, kinahanglan nga sa tanang paagi motampo kita sa pagdako sa iyang bahandi pinaagi sa tambag ug aktibong tabang. Kalipay ang makita ang usa ka kontentong tawo: ang kalipay nakasulat sa iyang agtang. Masubo ang makita ang usa ka tawo nga gibug-atan sa kalisud: mura siya'g natumba, ang iyang ulo ug mga mata nakatungo. Sa Pulong sa Dios, ang labing hugot nga silot gitudlo alang sa mga kalapasan nga ingon niini, labi na k g mga kalapasan nga gihimo batok sa mga tawo nga ang pagkuha bisan gamay nagpasabot sa pagkuha sa halos tanan, sama sa mga ulila, mga balo, ug mga trabahante sa adlaw-adlaw. Busa, ang mga nakasala niining klaseha gihukman sa Dios nga sama sa mga mamamatay-tao (Sirak 34:21–22).

(bb) Usa ka paborableng dagan sa mga panghitabo. Ang tawo mapisan. Ang matag-usa adunay kaugalingong mga buluhaton, o mga trabaho ug paningkamot, nga gihatag sa Diyos kanila sukad pagkahimugso ug diin nila gigugol ang ilang kinabuhi. Kauban sa maayong dungog ug usa ka sukod sa kalamboan, kini naglangkob sa kapalaran sa usa ka tawo; busa, kini dili pasagdan, apan gihan-ay aron molihok kini nga hapsay, aron ang gamay nga paningkamot mabayran sa maayong kalampusan, aron walay dagkong babag ug dili masayang ang kusog sa walay pulos, aron walay dili kinahanglan ug makapahasol nga paglangan; sa mubo, aron ang tanan molihok alang kaniya sama sa usa ka maayo nga gidihisan nga makina. Ang bisan kinsa nga adunay niini malipayon nga motagad sa iyang mga buluhaton ug mobalik sa balay nga malipayon, nag-enjoy sa kalinaw ug seguridad, nga walay kahadlok sa kadaut. Ang dagan sa usa ka tawo nga mga buluhaton naglangkob sa trabaho ug pakig-uban sa uban, bisan pa ang ordinaryong rutina sa tanang adlaw-adlaw nga mga kalihokan uban sa ilang oras ug lugar, diin, sama sa klaro, ang tanan mag-ilis-ilis nga mohunong ug mopadayon. Ang katungdanan sa usa ka tawo bahin niini nga dagan mao ang pagpalambo niini sa tanang paagi, ang dili pagbutang og babag sa dalan niini, ang pag-ayo sa mga nabungkag, ug dili lang ang paglikay sa pagbungkag niini sa kaugalingon. Ang pagbungkag sa mga kalihokan sa uban usa ka dakong dautan, nga makasamok sa lawas ug kalag—dili lang sa usa nga nabungkag ang mga kalihokan, kondili usab sa mga naa sa iyang palibot. Tungod niini, ang ingon nga tawo ginakumpara, sa kasagarang panultihon, sa usa ka karaang kaaway. Ang nagpabor sa uban usa ka manalagad, usa ka kahupayan sa kalag. Siya usa ka sugo sa Dios, Iyang representante, nga nagpakaylap og kalipay sa iyang palibot ug, sama sa adlaw, nagpainit sa tanan. Ang tanang mata nakatutok kaniya. Ug ang tanan angay magtinguha nga maghatag og kalipay sa uban. Ang usa ka tawo makahatag og pabor sa lain pinaagi sa tambag, buhat, ug tabang, o pinaagi sa paghatag kanila sa mga kapanguhaan nga ilang gikinahanglan. Hatagi ang mga nanginahanglan sa ilang gikinahanglan. Ang maayong tambag, pagtabang, ug pagpahulam—o utang—mao ang naglangkob sa pagkamakig-uban: ang labing gikinahanglan ug, sa samang higayon, labing mahigalaong hiyas. Walay bisan kinsa nga makapanag-iya sa tanan niyang gikinahanglan, sa husto nga sukod: ang usa daghan sa usa ka butang, ang lain sa lain. Busa, gikinahanglan ang panabangay sa usag usa, sama sa pag-awas gikan sa usa ka sudlanan ngadto sa lain, aron makahimo og usa ka ilimnon nga gitawag nga kalipay. Busa, andam sa pagbuhat sa tanan nimong makaya alang sa uban. Kung andam ka, andam usab ang uban, ug motabang kanimo ang Ginoo. Kung makakita ka og nanginahanglan og tabang, ayaw paghulat nga pangayoon ka; ihatag dayon ang imong tabang, kutob sa imong makaya ug sa bisan unsang paagi nga mahimo nimo. Ang usa ka matinabangon nga tawo mao ang tuo nga kamot sa tanan sa iyang palibot. Kung adunay manghulam, hatagi ang imong makaya nga dili makadaot sa imong kaugalingon, nga walay gilauman nga baylo; ug kung aduna kay igo nga pagtuo ug kusog sa espiritu, ayaw pagbuwaga ang nagapangayo ug ang iyang gipangayo… Ikaw ang katiwala sa Diyos. Ang tanan nga

ingon niini nga mga buhat naghatag og larangan sa pagpraktis sa mga hiyas sa pagkawalay-saloang ug pagka-flexible.

Kung ang usa ka tawo angay motabang sa iyang igsoon sa tanang paagi nga mahimo, labi pa gayud kini kon gusto siya mosulod sa pipila ka kasabotan uban kanato, diin, samtang nangandoy siya nga makadawat og pipila ka butang gikan kanato, andam usab siya nga buhaton ang usa ka butang alang kanato. Mao kini ang gigikanan sa nagkalain-laing matang sa kasabotan. Ang usa ka saad mao ang pundasyon niini. Kini nga saad kinahanglan matinud-anon; hibaloa unsa imong gisaad, ug ayaw saad-a ang dili nimo makatuman, kay ang saad kinahanglan tumanon: human ka mohatag sa imong pulong, tuman-a kini. Dinhi, makuha ang pagsalig ug mapadayag ang hiyas sa pagkamatinud-anon.

Ang atong mga lebel sa kalipay gihulagway sa mga termino: dato ug mahimayaon, kontento, pobre, ug walay-puy-anan. Sa kinatibuk-an, ang atong mga igsoon naa sa ibabaw nato o atong kapariho sa tanang butang nga may kalabotan sa kaayohan. Kini nga mga lebel mahimong permanente, mura'g dili mausab—kon maestablisar na, magpabilin kini hangtod sa kahangturan ug naglangkob sa permanente nga kahimtang sa usa ka igsoon—o kini mausab-usab, mosaka ug moubos sama sa pagtaas ug pagnaug sa dagat, depende sa masuwerte o dili masuwerte nga mga kahimtang.

Sa unang kaso, bahin sa usa ka tawo nga labaw kanimo—mao ang dato ug maharlika—lipaya siya ug pasalamati ang Ginoo nga wala Niya giwagtang ang ingon nga mga tawo; hatagi siya og angay nga pagtahod tungod kay siya usa ka makita nga sudlanan sa grasya sa Dios, apan ayaw siya pasipalahan sa dihang nagpaubos siya pinaagi sa iyang mga buhat; imbis niana, maghilom na lang ug molayo, o isulti ang kamatuoran kon moabot ang takna, apan walay pagkapilit, sama sa nagpakakusog; kung motawag siya kanimo, ayaw pagdumili sa pagtrabaho para kaniya, kay kinahanglan nga adunay siya'y pinakalapad nga sakop sa impluwensya, nga nagkinahanglan og mga paagi – ug ikaw ang mahimong iyang kusog. Ang maayong mabuhat niini ikatala usab sa imong kredito. Sa bahin sa mga ubos ang kahimtang: ayaw ninyo sila pagdumoti, kondili pasidunggan sila uban sa pagrespeto sama sa igsoon, sumala sa gisugo; kanunay kamo buotan kanila ug painita ang ilang mga kasingkasing pinaagi niining pagkamaayo, aron mabati nila nga daw sila anaa ilawom sa pako, ilawom sa inyong pag-atiman; tabangi sila sa tanang paagi ug tabangi sa pagpaayo sa ilang kahimtang sa tanang aspeto. Dinhi, ang mga kabus – ang pobre – naglangkob sa usa ka espesyal nga kategorya. Ang matag adunahan angay nga mahimong tiil, kamot, ug mata alang sa ingon nga mga tawo, sama kang Job… kay giingon sa matag-usa kanila: *'Ang mga kabus nahabilin kanimo; pag-amuma sa ulila'* (Salmo 9:35). Busa, pakan-a ang mga gutom, hatagi og imnon ang mga kauhaw, bistiha ang mga hubad, bisitaha ang mga priso, alagdi ang mga masakiton, hatagi og pahulay ang mga langyaw, lubonga ang mga patay, pagmaloloy-on, , ug hatagi og limos nga daghan. Pinaagi sa paglimos, nga naglimpyo sa mga sala, labing duol ang usa ka tawo sa pagkapareho sa Dios ug sa Ginoo. Ang Ginoo mouyon kaayo sa mga nagahatag og limos nga Siya mismo modawat sa ilang gihatag, ug kini labaw kaayo nga bililhon...

Sa ikaduhang bahin. Ang kalipay dili pirmi nga nagpabilin, kondili sige kini'g mosaka ug mubaba. Mao nga makakita kita sa atong palibot og mga tawo nga malipayon sa usa ka gutlo ug masubo sa sunod, bisan unsa pa ang porma niini. Sa niini nga bahin, ang balaod mao ang paglipay uban sa mga malipayon ug pagmasubo uban sa mga masubo. Ang ingon nga simpatiya natural sa kasingkasing sa tawo, apan ang mga pagbati nga mitumaw tungod sa Pagkahulog nagbaliko niini, nga imbis malipay sa kalipay sa uban, adunay kasubo para kanila, o inggit; imbis nga masubo sa ilang kasubo, adunay kalipay niini, o schadenfreude. Kini nga mga demonyohanong kinaiya nagpakita sa lain-laing mga dagway, nga dili gani mailhan. Kinahanglan ipadayag ang pagbati sa kalipay ug simpatiya; sa ato pa, ipakita ang kalipay sa usa ka tawo ug simpatiya sa lain – uban sa paglipay ug andam nga motabang.

Ayaw tugoti nga ang bisan kinsa maghunahuna nga kini tanan usa lang ka paningkamot sa gawas! Dili, dili lang kini sa gawas, apan sa sulod usab. Kini moturok, o angay untang moturok, gikan sa usa ka matinud-anong mapinanggaon nga kasingkasing—sa ato pa, gikan sa usa ka maayong sulodnong kinaiya—ug, pinaagi sa pagtagad sa gawasnong aspeto sa uban, nagpainit sa ilang sulodnong pagkatawo. Ang gininhawa sa paghigugma sa pagkaigsoon pareho ka makapabuhi sa espiritu sama sa kainit sa tingpamulak.

2b) Ang dapit diin gipadayag kining mga disposisyon ug lihok mao ang panag-uban nga interaksyon. Mao kini ang mga disposisyon ug buhat nga gikinahanglan ipakita sa usa ka Kristohanon ngadto sa iyang mga igsoon. Kinahanglan silang tanan og direkta nga pakigkontak sa uban aron matuman; kung wala kini, sama sa usa ka liso, magpabilin silang wala'y kalamboan ug wala'y pagpadayag. Busa, ang panag-uban sa usag usa usa ka katungdanan; bisan pa man nga dugang lang kini, gihapon kini naglangkob sa tanan sa kalapad sa

aplikasyon niini. Sama sa pag-ampo alang sa katungdanan sa tawo ngadto sa Dios, mao usab kini alang sa katungdanan sa tawo ngadto sa iyang silingan. Busa:

1. Ang matag Kristohanon obligado sa panag-uban. Mosulod ka nga malipayong sa panag-uban uban sa uban, ug maglihok ka sa paagi nga bisan kinsa makaduol kanimo nga walay kahadlok, nga bukas ang kasingkasing. Ang naglikay sa tanan supak niini. Ang pagbulag usa ka depekto sa kasingkasing. Apan dili kini pareho sa bulahan nga pag-inusara o sa kinabuhi sa usa ka mongtawo. Ang mongtawo, bisan pa nga bulag sa uban sa lawas, nagpabilin uban kanila sa espiritu; samtang kining tawo nga nabulag gibulag sa tanan sa espiritu, bisan pa nga nagpuyo siya taliwala kanila. Ang tawo nga nabulag mamatngon, mahimong kabus ug espirituhanong walay kinabuhi. Sa kabaliktaran, ang tawo nga nakig-uban sa tanan nag-abli sa iyang kaugalingon, nag-asenso, nagkabusog, ug naporma, nga ang kanunay nga pakig-uban sa Diyos ug sa mga anghel ra ang mas labaw pa niini. Kini usab usa ka eskuylahan sa pag-ila sa kaugalingon. Kung mag-inusara, dali ra kaayo magpasigarbo ang usa ka tawo, apan kung motan-aw siya sa uban, makat-on siya sa pagka-mapainubsanon...

2. Ang katungdanan sa pag-uban-uban yano ra, apan naglangkob sa tanan... Naghatag kini og paagi aron matuman ang tanang uban pang katungdanan ngadto sa atong silingan, ug busa nagpadayag kini og daghang mga hiyas nga, bisan pa kini wala'y lain kondili ang pag-aplikar sa atong kinatibuk-ang, gipasabot na nga mga disposisyon ngadto sa atong mga igsoon, bisan pa niana nakadawat kini dinhi og espesipikong mga ngalan ug espesipikong mga kinaiya... Busa, dinhi:

a) Kinahanglan adunay matinud-anong pagkamabuotan, nga mao ang pagdawat sa tanan gikan sa kasingkasing, pagbati og kontento ug tinuod nga kalipay sa pagbisita o pakigkita sa uban, ug malipay niini sa tibuok kasingkasing. Sayop ang mobati og kapoy o kasuko sa ingon nga mga kahimtang.

b) Pagkamahigalaon; sa ato pa, kinahanglan natong masiguro nga mobati og komportable ang uban uban kanato, nga malingaw sila sa atong pag-uban, nga mosiga ang ilang mood, ug dili gayud mobiya nga masubo. Nanginahanglan kini og pagka-uyon, pagkamahigalaon, pagkabuotan, ug pagkasimple, samtang nagpabilin ang pagka-angay. Ang usa ka tawo nga supak niini usa ka pas-an… Sila usa ka pas-an sa ilang kaugalingon ug sa uban.

c) Kapaubos. Kinahanglan natong itago ang atong kaugalingong mga kaayohan ug, sa sukwahi, itas ang uban labaw pa sa atong kaugalingon. Ang sukwahi niini mao ang pagka-pedantiko, garbo ug pagpasigarbo.

d) Malumo nga kalinaw. Ayaw pagkasakitan sa imong kaugalingon o pagpasakit sa uban, apan hibaloa kung giunsa pagpadayon sa imong kasingkasing nga kanunay nga haom sa uban. Ang kalinaw nagkahiusa sa uban ug nagpahiusang usab sa uban, sama sa pagpanghimo og kalinaw, o bisan pagtabok sa mga pasipala, sama sa pagkamapainubsanon. Ang kabaliktaran niini mao ang pagkasamok, pagkasuko-suko, pagkasuko dali, pagkapihikan, ug pagka-dili mapahiuyon.

d) Malumo nga pag-uyon. Ang hunahuna makigtagbo sa hunahuna, ang kabubut-on makigtagbo sa kabubut-on. Kung ang matag-usa gusto nga matuman ang iyang kaugalingong gusto, mosangpot kini sa panaglalis ug dili pag-uyon. Ang malumo nga tawo dili kaayo magdumot sa kamatuoran; kon madiskubrehan na niya kini, mapainubsanon siyang mopugong sa isog nga pagpangusog kon ang kamatuoran dili hingpit nga dawaton, aron mapreserbar ang kalinaw, samtang nagpaabut og mas paborableng kahigayunan aron makab-ot ang pagsinabtanay. Supak niini ang pagka-walay seryoso, pagka-dili mosugot, pagkasukot-sukot ug pagkasaba-saba.

e) Gugma sa kamatuoran. Ipresentar ang mga butang sa prangka ug tinuod nga paagi, ingon sa ilang pagkaanaa ug ingon sa imong pagtuo niini. Ang malimbungon nga bakak, limbong ug panikas kay puro buhat sa yawa.

g) Maampingong pagpanulti. Ang tumong sa panag-uban dili lang kalipay, kondili labaw sa tanan, ang panagtukod sa usag usa alang sa kaayohan sa tanan. Busa, kinahanglan natong siguruhon nga walay dautang pulong nga mogawas sa atong baba; kinahanglan natong mahibal-an kanus-a mosulti ug kanus-a maghilom. Supak niini ang walay pulos nga pakighinabi, mga binuang ug mga makalingaw nga istorya.

h) Pagpanalipod sa mga sekreto. Sa atong mga tigum, kanunay adunay pagbinayloay sa mga hunahuna ug impormasyon. Aron mapadayon ang kalinaw, ayaw ipasa sa lain ang imong nahibal-an gikan sa usa ka tawo kung walay maayong rason, labi na kon kini makadaot. Paglihok nga murag wala ka madungog bisan unsa. Ang bisan kinsa nga gisaligan og sekreto uban sa kondisyon nga magpabilin kini nga tinago, kung ipadayag niya kini sa lain, dili lang buang apan usa usab ka walay hiya nga traydor.

3. Mao kini ang mga maayong hiyas nga gikinahanglan sa panag-uban! Ang pangunang paagi sa panag-uban mao ang panagbisita. Kini angay nga itukod ug padayonon tungod sa gugma, sa panginahanglan, ug aron sa makapabag-ong pahulay. Ang kahimtang ang magtino kung kinsa ug kanus-a kini mahitabo; apan sa pagbuhat niini, ang tanang hiyas sa panag-uban kinahanglan nga masunod sa tanang aspeto, kay kon dili, mahimong dautan kini... Usa ka espesyal nga porma sa panag-uban, nga bukas ug lapad ang gilakip, mao ang mga tigum ug salo-salo. Mapuslanon kini, kay ginapukaw niini ang pag-uswag sa gugma nga nahunong tungod sa dili pag-aplikar, ug busa nagataas ug nagapalig-on sa sulod nga panag-uban tali sa tanan. Dinhi, pareho ang mahitabo sama sa haligi ni Volta. Dili na kinahanglan isulti, bisan pa, nga kini kinahanglan itukod dili aron malipay ang unod ug ang kaaway, kondili alang sa kaayohan sa espiritu ug kaluwasan. Ang karaang mga kombite sa gugma nagsilbi nga mga modelo niini. Labaw pa kaysa niining kalibutanong mga kombite mao ang mga kombite ni Kristo, o mga pagkaon para sa mga kabus. Ang Ginoo mismo nagtukod og mga lagda alang niini (Lucas 14:12–14). Karon, nawala na kini sa paggamit tungod sa pagkauga sa gugma, bisan pa man nagpadayon gihapon kini sa pipila ka mga lugar. Kasagaran karon, kini nagporma na sa pagkamahigalaon, nga usa ka dakong hiyas, puno sa mga saad; kay bisan pa usa ka baso nga tubig nga gihatag sa panahon sa panginahanglan dili walay langitnong ganti, labi na gayud ang usa ka bug-os nga pagkaon.

4. Ang panag-uban nagtumong sa pag-angkon ug, sa samang higayon, sa pag-amuma sa tinuod nga Kristohanong gugma. Sa tinuod nga porma niini, kini nagdala niini; apan sa bakak nga porma, imbis nga maghiusa, kini nagbulag; imbis nga gugma, kini nagtanom og kasina. Mahitabo kini kung ang mga pagbati mopuli sa mga hiyas. Busa, pinaagi sa panag-uban, makabaton kita og mga mananabang, mga higala, ug mga kaaway.

Dako kaayo ang atong pagkapegket sa atong mga higala ug mga mananabang. Dili na kinahanglan pa kini tudluan o pugson. Kinahanglan lang natong siguruhon nga kini nga pagkapegket dili mahimong eksklusibo, dili magpahilayo sa uban, ug dili magbulag kanato gikan kanila.

Kinahanglan kita magpasalamat kanila. Ang pagpasalamat usa ka mahigalaon ug makapahimuot nga hiyas… Ang bisan kinsa nga mapasalamaton sa mga tawo mapasalamaton usab sa Diyos. Ang pagpasalamat usa ka timailhan sa usa ka mapainubsanon nga espiritu nga matinud-anon sa Diyos… Kini usab usa ka hapit likas nga pagbati. Dili lang kini angay ipahinungod sa mga tawo, kondili kanunay kini itudlo pinaagi kanila ngadto sa Dios, kay ang tanan gikan Kaniya. Gawas sa espesipikong mga buhat sa pagkamaayo, samtang nagpuyo kita uban sa uban, kanunay kitang makadawat og mga pabor. Angay magpasalamat kita sa matag pabor.

Higugmaa ug bantayi ang imong higala ug manulongan sama sa itom sa imong mata, ug ayaw tugoti, tungod sa imong kaugalingong mga sayop, nga mawala sila kanimo, kay ang daang higala labaw pa sa bag-o. Ang pagkabulag dinhi masubo ug delikado, alang sa kinabuhi ug moralidad sa usa ka tawo; kay ang ingon nga mga tawo, kon magbulag na, talagsaon nga magkasinabot pag-usab. Siyempre, kung dili gikan kanato ang kausaban, unsa may mahimo!

Angay paningkamotan sa usa ka tawo nga bayran ang iyang mananabang sa bisan unsang paagi nga iyang makaya: pinaagi sa pagtabang, pagtuman sa ilang mga tinguha, paghalad sa kaugalingong serbisyo, ug uban pa.

Tungod kay bililhon kaayo nato ang mga higala, kinahanglan mag-amping gayud kita sa pagpili kanila.

Unsa man ang buhaton nato sa atong mga kaaway? Ang usa ka Kristohanon dili dapat magkaaway sa bisan kinsa ug, kutob sa iyang makaya, *'magpuyo sa kalinaw uban sa tanan'* (Roma 12:18; Heb. 12:14). Kung adunay kaaway nga mitumaw bisan pa man sa unsang paagi, ayaw pagbawi sa imong gugma kaniya, kondili paningkamoti sa tanang paagi ang pag-uli kaniya, pinaagi sa pagbuhat sa bisan unsang konsesyon; Mas andam ka sa kalinaw kon kini gitanyag. Bisan pa kon siya dili mopahimulos sa pakig-uli, pag-igsoon gihapon kaniya ug buhata ang tanan nga imong buhaton alang sa usa ka pinalangga, ug labaw pa: ipakita kaniya ang espesyal nga pagkamaayo, hinumdumi nga ang gugma sa kaaway mao ang labing kasaligan nga pagsulay sa Kristohanong gugma. Bisan unsa pa man ang kahimtang, dili gayud maningkamot sa pagpanimalos. Buhat kana ni Satanas.

Niini matapos ang kinatibuk-ang pagtan-aw kon giunsa sa usa ka Kristohanon, isip miyembro sa Lawas ni Kristo, ang paglihok sa pakig-uban sa tanan nga naglangkob niini nga Lawas, bisan pa man sila anaa sa langit o sa yuta. Kinahanglan kanunay natong hinumduman nga ang pag-atiman niining panaghiusa dili alang sa kaugalingon niini, kondili alang sa katuyoan sa pangunang buluhaton sa Kristohanong kinabuhi – ang panaghiusa sa Dios pinaagi sa Ginoong Jesu-Cristo; kay ang Balaang Simbahan mismo, isip usa ka panimalay

sa kaluwasan, , ug isip usa ka komunidad sa mga nakaluwas, naglungtad alang niining usa ka tumong ug busa tinuod kini kutob sa pagkatinuod nga kini makab-ot niini nga tumong. Sama sa usa ka buhing lawas, ang tanang miyembro, nga buhi nga naghiusa sa usag usa, nagpabilin nga nagkahiusa sa ulo – ug sa tinuod, nagkinabuhi sa pagkahiusa tungod kay nagkahiusa sila sa ulo – ingon usab sa Lawas ni Kristo, ang tanang Kristohanon hugot nga nagkahiusa sa usag usa lamang kon tinuod silang nagkahiusa sa Ginoo. Ang Ginoo mismo nangamuyo alang niini: *'aron sila mahimong usa: ingon nga, Amahan, Ikaw anaa kanako ug ako anaa kanimo, sila usab mahimong usa kanato'* (Juan 17:21). Ang Kristohanong gugma mao ang direkta nga kaliwat sa Kristohanong pagkamatinud-anon ug wala'y lain nga gigikanan. Ang mga nagbase sa ilang paglaum sa kaluwasan sa mapinanggaong gugma ra nagpalimbong sa ilang kaugalingon. Dili mga buhat lang ang makaluwas, kondili ang Espiritu nga nagpalihok sa tanang buhat… Ug ang Kristohanong Espiritu naggikan sa Dios pinaagi sa Ginoong Jesu-Kristo sa Balaang Simbahan. Ang tanan nga makita karon sa Kristiyanismo nagkagapos sama sa mga eslabada sa usa ka kadena.

c) Unsaon sa usa ka Kristohanon paglihok ug paghulma sa iyang kaugalingon aron magpabilin sa usa ka buhing panaghiusa uban sa Simbahan, ug pinaagi niini uban sa Dios

c) Unsaon sa usa ka Kristohanon paglihok ug paghulma sa iyang kaugalingon aron magpabilin sa usa ka buhing panaghiusa uban sa Simbahan, ug pinaagi niini uban sa Dios

Gikan sa konsepto sa buhing panaghiusa tali sa mga Kristohanon, susama sa taliwala sa mga miyembro sa lawas, mahimo'g makahukom nga kinsa man ang misulod niini nga panaghiusa, wala na'y lain nga angay niyang kabalak-an. Kay sama sa lawas, ang matag miyembro, samtang naglihok alang sa kaayohan sa uban, gihulma mismo sa gahum sa tibuok lawas (ang pwersa sa paghulma), ingon usab ang Kristohanon, nga naglihok hingpit alang sa kaayohan sa lawas sa Simbahan, makasuporta ug makahulma sa iyang kaugalingon pinaagi sa tibuok lawas. Apan, sa laing bahin, tungod kay kining panaghiusa gawasnon—sa ato pa, natukod sa kagawasan ug gipadayon sa kagawasan—bisan human ang usa ka Kristohanon nahimong kabahin sa lawas sa Simbahan, nagpabilin siya didto dili batok sa iyang kabubut-on, sama sa tungod sa pipila ka panginahanglan, kondili tungod lamang sa iyang kaugalingong pagpili. Gikan niini, natural nga mangutana: unsaon man sa usa ka Kristohanon paglihok sulod sa Lawas sa Simbahan aron dili siya mapahimulag sa panaghiusa niini? Kinahanglan usab hinumduman nga ang matag Kristohanon nagahulma sa iyang kaugalingon, bisan pa uban sa sukaranan nga gikinahanglan nga tabang sa Balaang grasya nga nadawat sulod sa Balaang Simbahan. Motungha ang pangutana: unsaon man sa usa ka Kristohanon paghulma sa iyang kaugalingon aron adunay husto nga katungod ug makabarog sa usa ka buhing panaghiusa uban sa ingon-ingon nga mga miyembro? Ang mga tubag niini nga mga pangutana maoy magtino sa paagi nga ang usa ka Kristohanon angay maggawi sa iyang kaugalingon. Mas gikinahanglan pa gayud nga ipasabot kini nga pamaagi tungod kay hapit kaayo nato ug gamhanan sa matag-usa kanato ang atong pangunang kahuyang – ang pagka-makasarili, nga kanunay naningkamot nga ibutang ang tanan sa iyang kaugalingon o himuon kini nga mga instrumento para sa iyang kaugalingong katuyoan. Mas lisod nga mapugngan ang tinuod nga paghigugma sa kaugalingon sulod sa husto nga utlanan, mas gikinahanglan nga hatagan kini og giya, o ipahimutang ang gikinahanglan nga mga lagda alang niini. Ang nag-unang tono sa Kristohanong pamatasan batok sa kaugalingon mao ang pagdumili sa kaugalingon; apan kung, aron kini mamunga, kini kinahanglan buhaton nga maalamon ug dili basta-basta, nan kinahanglan nga tukion kung sa unsang paagi ug giunsa sa pagka-makasarili pagdani sa usa ka tawo paingon niini, ug giunsa, sa ingon nga mga kaso, ang usa ka Kristohanon kinahanglan nga dumili sa iyang kaugalingon aron magbarug nga lig-on sa kamatuoran! Mao kini ang kahulugan sa lihok nga gikinahanglan buhaton sa usa ka Kristohanon sa iyang kaugalingon! Kini nagmando kon giunsa, taliwala sa mga buhat sa pagdumili sa kaugalingon, siya maglihok ug maghulma sa iyang kinaiya aron mahimong tinuod nga miyembro sa Simbahan—dili sa ngalan lang, kondili sa espiritu—ug magpabilin kanunay sa tinuod ug buhing panaghiusa uban kaniya, ug pinaagi kaniya uban sa Dios.

Klaro gikan niini nga adunay duha ka punto diin ang panan-aw sa Kristohanon kinahanglan motutok: ang espiritu sa pagtuo ug sa Simbahan, ug ang Kristohanon mismo, sa iyang tibuok pagkatawo ug kahimtang. Gikan didto, iyang ginakuha ang espiritu sa paglihok alang sa iyang kaugalingon ug, ingon sa pagkasulti, usa ka ideal; dinhi iyang makita pag-ayo kung unsa ang iyang buhaton sa iyang kaugalingon ug alang sa iyang kaugalingon, base sa maong mga prinsipyo. Busa, ang angay ipatin-aw niining bahin mao kung giunsa sa usa ka Kristohanon pagsabot ug pagtan-aw sa iyang kaugalingon subay sa mga kondisyon sa iyang panaghiusa sa

Simbahan ilawom sa pagkaulo ni Kristo, ug unsa ang angay niyang buhaton sa niining o kana nga aspeto sa iyang pagkatawo, o sa iyang kahimtang nga resulta niining panaghiusa.

(aa) Ang mga pagbati ug disposisyon sa usa ka Kristohanon ubos sa mga kondisyon sa pagsulod sa panaghiusa sa Simbahan. Ang tanan nga may kalabotan sa unang punto naglibot sa ideya sa usa ka Kristohanon nga mosulod sa panaghiusa sa Simbahan isip usa ka komunidad sa mga magtutuo ug sa mga ginaluwas. Ang nagkalain-laing mga pangutana nga natural nga motumaw niining konteksto nagmugna sa katugbang nga pagbati ug disposisyon nga angay buhaton sa usa ka Kristohanon sa paghunahuna sa iyang kaugalingon. Pananglitan, karon nga nakasulod na sa Simbahan: gikan asa? giunsa? alang sa unsang katuyoan?

a) Gikan asa ka? Gikan sa kalawoman sa pagkaguba. Naa ka sa kamot ni Satanas, nabaligya sa sala, sakop sa buhis sa kamatayon ug impyerno. Karon, nahabilin na kana tanan. Hinumdumi, busa, kung asa ka gikan; kanunayng balika sa imong hunahuna ang kangitngit niadtong kal-ang, aron dili ka mobalik didto pinaagi sa imong mga binuhatan; ihalad ang imong pagpasalamat sa Dios nga Manluluwas, nga nagasinggit kaniya: 'Kahimaya kanimo, O Dios, akong Manluluwas!' – aron dili kuhaon ang makaluwas nga kamot ug dili ka mobalik sa maong kalawoman, samtang ang imong hunahuna mobalik sa maong kahimtang ug imong masabtan unsa kadako nga dautan ang gidala sa tawo sa iyang kaugalingon ug unsa kadako nga bili ang iyang gipabayad sa Diyos alang sa iyang kaluwasan; maghilak ug magminos nga nahitabo kini, sa ato pa, maghilak tungod sa Pagkahulog. Busa, ang makapaguol nga handumanan sa kalawoman sa Pagkahulog, kauban ang paghilak niini ug matinud-anong pagpasalamat kang Dios nga Manluluwas, mao ang hinungdanong disposisyon alang sa usa ka Kristohanon sa dihang iyang balikan ang iyang kaniadto nga kahimtang. Kinahanglan kini tungod kay ang hilisgutan niini may kalabotan sa buhing kasaysayan sa katawhan, ug ang mga bakas niini nagpabilin hangtod karon sulod kanato ug sa gawas nato. Ang usa ka Kristohanon dili motindog diretso sa atubangan sa Dios, kondili ipresentar ang iyang kaugalingon ingon usa nga nabanhaw gikan sa mga patay, ingon usa ka priso sa atubangan sa Hari. Pahimoon nga kanunay niya maila ug mabati ang iyang kaugalingon sa ingon niini. Dako kaayo ang kaayohan niini: dinhi makita ang pagtulon-an sa pagpaubos ug ang pag-amuma sa matalom nga pagtagad. Ang Simbahan nagiya kanato paingon niini pinaagi sa pagtudlo og espesyal nga adlaw alang sa paghinumdom ug paghilak tungod sa Pagkahulog, ug naghatag og pag-ampo alang niini nga katuyoan. Daghang mga balaang amahan ang nagpahinungod sa ilang kaugalingon niining paghinanakit sulod sa taas nga panahon ug gibyaan kita niini nga paghinanakit sa ilang mga awit. Ang kinaiya niining paghinanakit mao ang kasubo, kaguol, ug pagbasol nga ingon niini – ug tungod sa atong kaugalingong sala. Kini ang bunga sa gugma alang sa Dios ug alang sa kaugalingon, o alang sa kaugalingong kinaiyahan; kini usa ka paghinanakit sa kung giunsa sa tawo ang pagpahilayo sa iyang kaugalingon ug unsa ang iyang gipugos sa Dios.

b) Unsaon pagsulod niini? Pinaagi sa pakigsaad sa bunyag. Galuwas sa Diyos ang tawo gikan sa tanang dautang butang isip baylo sa iyang saad nga mosilbi lamang Kaniya sa Kristo Hesu sa tanang panahon, samtang ginatamakan sa tiil si Satanas ug ang tanan niyang mga buhat. Busa...

1) Hinumdumi ang mga saad nga imong gihimo sa imong bunyag; wala nimo kini gihimo sa mga tawo, kondili sa Dios, nga midawat niini gikan kanimo ug, alang niini, nagpakita na Siya og kaluoy ug nagsaad nga magpakita pa og mas dako nga kaluoy.

2) Pabilin nga matinud-anon niini: sa higayon nga imong malapas ang imong pagkamatinud-anon, kuhaon ang tanan nga gihatag ug kanselahon ang tanan nga gisaad.

3) Hinaut nga imong tahuron uban sa pagkamatinahuron ang mga pribilehiyo nga gihatag kanimo dinhi; ayaw pagdaot sa ngalan ug gahum sa Kristiyanismo pinaagi sa pagbiya sa mga kondisyon.

4) Pabilin kamo sa kini nga han-ay hangtod sa kamatayon. Ang tanang pagkamatarong malimtan sa takna sa apostasiya. Ang katapusan maoy nagkorona sa buhat. Ang kanunay nga matinud-anon ug matinindog hangtod sa kamatayon lamang ang gikoronahan. Pagmatinud-anon hangtod sa kamatayon, ug ang korona sa kinabuhi ihatag kanimo.

5) Makig-away ilawom sa bandila ni Kristo. Hibal-i nga ikaw usa ka sundalo, barog sama sa usa ka bantay, andam sa paglaglag sa imong mga kaaway. Pagbantay, pagmatngon, ug magbantay gayud.

Busa, hinumdumi ang mga saad sa bunyag ug pahalagahi ang mga panalangin nga nadawat niini, pagmatinud-anon niini hangtod sa kamatayon, nga nakig-away ilawom sa bandila ni Kristo. Ang paglapas sa saad dili dungog sa taliwala sa mga tawo; labi na gayud sa atubangan sa Dios... Apan dinhi nagbarug ang labing dako nga kalamidad. Kay ang makalapas sa iyang saad itambog sa maong kalamidad diin siya dili na gayud makakaplag og kaluwasan.

c) Ngano nga miabot siya? Tungod sa kaluwasan, nag-inusara nga nangita niini ug, walay duhaduha, naglaum nga makaplagan kini dinhi. Mao kana ang kahulugan sa pagwali sa Ebanghelyo ni Kristo!... Ikaw nga nagalaglag. Umari dinhi! Mao kini ang balay sa kaluwasan! Ang magtutuo nag-angkon niini ug nagaingon: Ako, nga nagalaglag, mosaka aron makab-ot ang kaluwasan, nga naglaum nga makadawat niini dinhi ra ug dili sa lain nga dapit. Ang komunidad sa mga magtutuo mao ang balay sa mga ginaluwasan, apan wala pa maluwas. Ang gahum sa kaluwasan ipadayag sa umaabot nga kapanahonan. Sa pagkakaron, kini bag-o pa lang nakuha, ug ang gahum niini naglihok sa tinago, nga dili makita. Busa, ang mga tawo dili lang mosulod aron mamunga, kondili aron usab magtanom uban sa paglaum. Sa pedimento sa simbahan makita ang inskripsyon: 'Pangitaa, paninguhaa, padayona.' Ang usa ka Kristohanon modawat niini nga panumpa sa diha nga mosulod siya sa Simbahan o pagkahuman niini... Motungha ang pangutana: ngano man nga ingon ani? Mao ni ang tubag: nadawat na nato ang mga gahum; karon kinahanglan nato kini ipaagi sa tibuok natong pagkatawo, sama sa oksiheno—nga gisuyop sa baga gikan sa hangin—nga gidala sa tibuok lawas pinaagi sa dugo. Dugang pa: lawom kaayo ang dautan; kinahanglan nato kini ipahawa, luwason ang atong natural nga gahum gikan niini, ug isagol ang grasya nga gahum nga atong nadawat uban niini. Unsaon kini pagbuhat? Pinaagi sa pagpalambo sa atong natural ug grasya nga gahum, pagbalaan sa una pinaagi sa ikaduha ug pagpadaloy niini pinaagi kanila, o pagtugot nga ang ikaduha mosulod sa una. Ang kinaiya sa tinguha sa mga Kristohanon mao ang sulodnong pagbag-o sa ilang kaugalingon. Unsa may angay pangitaon! Ang dungog sa mas hataas nga tawag, pagbag-o gikan sa himaya ngadto sa himaya, gikan sa kusog ngadto sa kusog; pag-angkon sa sukod sa hingpit nga pagkatawo ni Cristo—sa laing pagkasulti, pagpangita sa labing hataas nga lebel sa pagkahingpit kang Cristo Hesu—mao kini ang pagtakda niini ingon usa ka tumong alang sa kaugalingon. Tungod kay ang modelo sa pagkahingpit mao si Jesu-Cristo ug ang sukdanan niini mao ang hingpit nga pagkapareho kaniya, ang katungdanan sa pagpaningkamot alang sa pagkahingpit pareho sa katungdanan sa pag-alig sa Ginoong Jesu-Cristo, sa pag-angkon kaniya sa sulod sa kaugalingon, ug sa pag-imprinta sa iyang mga pagkahingpit sa kaugalingon. Labaw pa, tungod kay ang modelo sa pagkahingpit walay kinutuban, samtang kita limitado—bisan pa sa atong katungdanan nga sundon Siya—dili gayud nato masulti nga nakab-ot na nato ang atong gipangita; sa baylo, kinahanglan nato nga *'kalimtan ang mga butang nga nangagi* ug *maningkamot paingon sa unahan,* magpadayon *uban sa tanang* pag-amping' (Fil. 3:13). Dakong katalagman ang pagbati nga nakab-ot na kini. Ang dili malikayan nga sangputanan niini mao ang pagkapugong sa kusog ug kinabuhi sa usa ka tawo. Busa, ang magtutinguha sa kaluwasan, pinaagi sa pagpalambo sa iyang gipanghatag sa Diyos ug natural nga mga abilidad, paningkamotan ang pagkahingpit—ang pagpakita ni Kristo nga Ginoo sulod sa iyang kaugalingon—nga dili gayud mosulti, 'Igong na,' kondili kanunay nga maningkamot paingon sa labing hataas, o kanunay pa lang nagsugod. Kini mao ang batakang pagbati ug disposisyon nga ang usa k ong Kristohanon angay ipatungkol sa iyang kaugalingon. Ayaw katingala ang bisan kinsa nga ang pagrespeto sa kaugalingong kinaiyahan wala gibutang sa una dinhi. Kini nga kinaiyahan, nga angay respetohon, nadistorsiyon tungod sa atong pagkahulog. Busa, kinahanglan nato kini pagahilak ug pagahingas-hingas uban sa tanang binuhat nga nagahingas-hingas tungod niini. Klaro usab sa tanan nganong, imbis sa pagkamatinud-anon sa mga prinsipyo sa pagkatawo, gipahimutang nga obligasyon ang pagkamatinud-anon sa mga saad sa bunyag; ug imbis sa pag-uswag nga nagpaningkamot paingon sa walay klarong katapusan nga distansya – ang paningkamot alang sa dungog sa mas hataas nga tawag sa Kristo Jesus. Mao kana ang pinulongan sa usa ka paganong moralista, nga wala mailhi sa Simbahan ni Kristo. Sa pagpuyo sa kalibutan, kinahanglan maila ang kalainan tali sa nagkalain-laing panultihon ug dili dawaton ang matag pulong nga makusog ingon kamatuoran. Daghang bakak ug pagpangdayeg ang nagalibot sa kalibutan. Paminawa sa tanan ang Pulong sa Dios. Kini ra ang matinud-anong suga sa kangitngit niining kinabuhi.

aa) Unsaon man, busa, niya paglihok?

1) Ang pangunang balaod mao ang pagpugong sa kaugalingon pinaagi sa paghalad sa kaugalingon kang Dios. Niining bahin, kinahanglan nga hatagan og partikular nga pagtagad ang nahitabo sa Kristohanon sa dihang nahimong Kristohanon siya. Gitawag siya nga bag-ong binuhat, natawo pag-usab; unsa ang gidala niining bag-ong pagkatawo kaniya? Aron masayran kini, kinahanglan nga motan-aw sa orihinal nga kinaiya sa tawo ug sa iyang sunod nga kahimtang. Sa sinugdanan pa lang, ang Dios, sa paghatag og kagawasan sa tawo, gisalig siya sa iyang kaugalingon: buhata ang gusto sa iyang kalag; apan, sulod sa kinaiyahan sa kagawasan ug sa kinauyokan sa espiritu sa tawo, nagtukod Siya og tinago nga sugo nga isugyot ang kaugalingon nga gawasnon sa Dios, aron matilawan ang tinuod nga kagawasan. Kini wala pa matuman, kay wala kini masabti o nasayop ang pagsabot niini. Wala mosumite ang tawo sa Diyos ug nahulog sa pagkaulipon

sa sala ug sa yawa, nga nagsilbi kanila ingon ulipon. Sa niini nga kahimtang, dili siya angay mohimo og mga buhat nga angay sa tawo ug sa Diyos. Kinahanglan ibalik ang iyang kagawasan, itukod siya nga maghuhari sa iyang kaugalingon, ug hatagan siya og kusog aron mapailalom sa iyang tiilan ang iyang tirano—ang yawa. Kini mahitabo pinaagi sa bag-ong pagkatawo, nga gihatag sa Kristohanon gikan sa langit. Dinhi, ang tawo naghari sa iyang kaugalingon ug nakab-ot ang kaisog ug kusog aron tapakan ang yawa sa ilawom sa iyang tiil. Apan usab, aron dili mabalik ang samang mapait nga kapalaran, kining hari nga naghari sa iyang kaugalingon kinahanglan mosumite sa usa ka Dios; kinahanglan niyang tumanon ang orihinal nga kondisyon sa paghalad sa iyang kagawasan sa Dios, o sa boluntaryong paghalad sa tibuok niyang kaugalingon isip halad sa Dios. Gisugo sa Apostol ang mga miabot sa Ginoo isip *'buhing bato'* nga pagtukod sa ilang kaugalingon *'ngadto sa usa ka espirituhanong balay, usa ka balaan nga pagkapari, aron maghalad og espirituhanong halad… nga madawat sa Dios pinaagi kang Jesu-Cristo'* (1 Ped. 2:5). Busa, mao kini ang unang balaod alang sa usa ka Kristohanon! Gipahitas-on ug gihatagan grasya, pagdumala sa tanan nimong gipanag-iya, apan ihalad ang imong tibuok kaugalingon ingon usa ka halad sa Dios diha kang Jesu-Cristo. Kini nga halad dili kamatayon, kondili tinuod nga kinabuhi. Sama sa bulak nga gialsa paingon sa adlaw nga napainit ug nabuhi, ingon usab ang Kristohanon nga nagtaas sa iyang kaugalingon ug sa tanan niyang gipanag-iya ngadto sa Dios, napahiusa kaniya, napuno Niya ug nabuhi. Busa, niining paghalad sa kaugalingon makita ang tinuod nga kinabuhi ug tinuod nga pagkahingpit sa Kristohanon sa tanang aspeto, o sa tanan niyang ihalad sa Dios. Pangibabaw sa imong sulod ug gawas nga kaugalingon ug, ingon nga imo kini, isumite kini sa Dios.

Ang pagkontrol sa kaugalingon ug paghalad sa kaugalingon sa Kristohanon misakop sa tibuok niyang pagkatawo ug sa tanan niyang gipanag-iya. Sama sa walay bisan unsa sa sulod o sa gawas niya nga makalingkawas sa iyang awtoridad, nga naa sa gawas niini, o—labina pa—mokontra niini, ingon usab, sa larangan sa kagawasan, kinahanglan walay bisan unsa nga wala gihalad ug gisumite sa Diyos, walay bisan unsa nga hingpit nga giangkon para sa kaugalingon ug gipahayag nga iya. Ang Kristohanon usa ka walay hunong nga maghalad ug hingpit nga halad ngadto sa Diyos.

2) Ang mga aspeto sa paghalad sa kaugalingon. Tungod kay sa matag tawo duha ka aspeto ang klarong makalahi—ang iyang kaugalingon ug ang iyang kahimtang—ang mga halad nga gikinahanglan sa usa ka Kristohanon kinahanglan maglakip sa duha ka aspeto.

Ang pagkatawo sa usa ka tawo naglangkob sa lawas ug kalag. Busa adunay mga halad sa kalag ug sa lawas. *'Dayeg-a ang Dios sa inyong mga lawas ug sa inyong mga espiritu, nga iya sa Dios'* (1 Cor. 6:20). Kontrol-a ang imong espiritu ug ihalad kini sa Dios; kontrol-a ang imong lawas ug ihalad kini sa maong Dios (Roma 12:1).

2a) Mga halad sa kalag.

Mahitungod sa kalag, mao kini ang balaod: laglaga ang imong kalag ug maluwas nimo kini; kung mapakyas ka sa paglaglag niini, imo kining laglagon; mao kini ang gisugo sa Manluluwas. Kining paglaglag nahuman na sa buhat sa bag-ong pagkatawo; kay kung asa anaa ang tibuok, anaa usab ang bahin. Bisan pa, sa matag higayon nga ang usa ka Kristohanon magtagad sa iyang kalag, kinahanglan hinumduman niya nga kini kinahanglan laglagon sa tibuok ug sa matag bahin niini. Mao kini ang kahulugan sa pagsakripisyo sa kaugalingon. Ihatag ang imong kaugalingon sa tiilan sa Ginoo ug tapakan nimo ang imong kaugalingon nga walay kalooy. Ang bisan kinsa nga wala magpanag-iya ug magpadayon niining disposisyon dili gyud makab-ot ang paghari sa iyang kaugalingon. Mahimo siyang kapoyon sa pagpaninguha, apan wala siyay makita nga bunga. Ang wala makaguba sa iyang kalag nagaguba sa tanang iyang kaayo ug nagahimo sa tanang iyang paningkamot nga walay pulos. Mao kini ang punoang punto. Karon, atong hunahunaon ang mga bahin.

Kinahanglan ibutang sa usa ka kilid ang tanan nga naa sa sulod sa kaugalingon ug ihalad kini sa Diyos ingon usa ka halad alang sa pagkabalaan, o alang sa pagdawat sa tinuod nga kinabuhi. Busa:

1. Ihalad ang imong hunahuna sa Dios, aron ikaw mahimong maalamon. 'Ang bisan kinsa nga nag-angkon *nga maalamon*, *sa* tinuod nga pagkaalamon,' ingon sa Apostol (1 Cor. 3:18). Ang hunahuna nga gipahinungod sa Dios napuno sa tinuod nga kinaadman gikan Niya. Busa, wagtanga sa imong hunahuna ang kaugalingon nga kinaadman, daoga kini, ug isumite kini sa Dios. Busa, importante kaayo alang sa usa ka Kristohanon nga dili magbuot sa kaugalingon niyang hunahuna o, ingon sa mga balaang asketa, nga dili maghimo sa kaugalingong opinyon. Matuman kini nga katungdanan kung ang usa ka Kristohanon, sa pag-ila sa usa ka butang nga tinuod, buhaton kini dili tungod kay nakaplagan niya kini pinaagi sa iyang kaugalingong pangatarungan, kondili tungod kay ingon ana kini nga gisulat ug gipasa sa Diyos; kung, sa pagdawat sa usa ka sugo o dogma, dili nila pangutan-on ang ngano! – dili mangutana nga nalibog: 'Dili ba kini tinuod?' – ni

dili mosugyot, uban sa kinaiyanhong kinaadman: 'Dili ba mas maayo kini nga paagi?' – kondili motuo nga sama sa bata sa gipadayag kaniya ug makakaplag og kalinaw niini.

Sa diha nga, sa ingon niini, ang hunahuna mapildi ug mahimong usa ka walay pangutana nga sudlanan, kini kinahanglan pun-on sa balaan nga mga kamatuoran nga gipamana kanato. Mao kini ang katungdanan sa pagbaton sa hunahuna ni Cristo, o sa pag-angkon sa tinuod nga kinaadman, nga naggikan sa Dios ug naglangkob sa tanang butang. Unsa ang tanan nga naglungtad, asa kini gikan, unsa ang kapalaran sa tanang butang, unsa ang tawo, unsa siya kaniadto, unsa na siya karon, unsa ang nagpaabot kaniya, unsa ang dalan paingon sa walay katapusang kalipay? – sa tinuod, ang tibuok lawas sa pagtuo kinahanglan makakaplag og lugar sa hunahuna, masagol niini ug mahimong tinuyoang gipugngan niini. Klaro kaayo nga ang Kristohanon, pinaagi sa iyang pagtawag, usa ka tinuod nga pilosopo, nga natudloan gikan sa kahitas-an.

Labaw pa, tungod kay ang Kristohanong kinaadman dili pasibo kondili aktibo, ug ang paglihok nagkinahanglan sa abilidad sa paglihok, kini kanunay kauban sa pagka-maampingon—ang kahibalo sa pagdumala sa kaugalingong mga buluhaton ug sa pagpares sa mga paagi sa katuyoan—o, sa laing pagkasulti, ang Kristohanong pagka-maampingon, nga gihatag kanato sa Manluluwas sa dihang Siya miingon: *'Pagmaalamon sama sa mga bitin'* (Mat. 10:16), ug ang Apostol: *'Magpakabanaog kamo sa inyong pamatasan ngadto sa mga wala sa sulod'* (Col. 4:5). Sa taliwala sa mga Balaang Amahan, gitawag kini nga 'maampingong paghunahuna' o yano lang nga 'pagpamalandong', ug kaniya gisalig, sa kinatibuk-an, ang pagdumala sa tanang kalihokan sa usa ka tawo: sulod ug gawas. Kini usa ka gasa sa tambag ug usa ka nakuha pinaagi sa pagtagad ug paningkamot. Apan, bisan pa kung wala ka'y taas nga lebel sa pagka-maampingon sa imong kaugalingon, mahimo ka gihapon nga maampingon kung, dili magsalig sa imong kaugalingon, kanunay ka mangayo og tambag gikan sa mga tawo nga nailhan sa ilang kinaadman. Kung gisugo ang pagka-maampingon, dili kini nagpasabot nga kinahanglan ikaw mismo ang maghatag og tambag, kondili nga ang atong mga buluhaton pagadumalahan uban sa tambag, bisan pa kung dili kini gikan sa atong kaugalingon.

Misulod ang pangutana: Unsaon man sa usa ka Kristohanon paglihok bahin sa kalibutanong kinaadman o sa siyentipikong edukasyon? Gikan sa mga hilisgutan niining kinaadman, pilia ang labing gikinahanglan alang sa imong kahimtang—labi na gayud kadtong imong gibati nga gihikayat ka, ingon man usab kadtong diin ang imong mga kaigsuonan nga Kristohanon labing nanginahanglan. Sa pamaagi sa pagtuon, paningkamoti nga balaanon ang mga prinsipyo sa matag siyensya nga imong gitun-an pinaagi sa kahayag sa langitnong kinaadman, o bisan pa kuhaa kini gikan niining gingharian; sa laing bahin, ang uban pang mga prinsipyo nga supak niini, dili lang nimo kini dawaton, kondili kinahanglan nimo kini pahawaon ug pag-usigaron. Sa kinatibuk-an, walay sayop sa pagpalapad sa kahibalo sa mga butang pinaagi sa obserbasyon ug pangatarungan sa hunahuna… Kinahanglan lang nga buhaton kini kon ang usa ka tawo adunay na tinuod nga kinaadman. Kay ang ikaduha, nga walay katapusan, langitnon ug balaan, kinahanglan unahon, samtang ang una, nga angay lang sa usa ka panahon, kinahanglan mosunod. Tungod niini gayud nga rason, dili gayud, sa pulong o sa hunahuna, angay ihatag ang bisan unsang walay kondisyon nga kahinungdanon sa ikaduha, ni ibutang kini sa pedestal, kondili tan-awa kini nga nagahuyop-huyop sa yuta, sama sa tinuod nga pagkaanaa niini, ug ayaw tugoti ang kaugalingon nga magpasigarbo niini, ni sa kaugalingon tungod niini. Usa pa ka pahimangno bahin sa sukod sa abilidad sa usa ka tawo. Ang sukod sa abilidad sa usa ka tawo gikan sa Diyos. Busa, dawata kini uban sa pagpasalamat ug kontento, apan ayaw pag-antos sa imong kaugalingon sa bisan unsang paagi kung dili kini taas kaayo. Ang tanan makahibalo sa gikinahanglan ug importante. Ang espesyalisadong siyentipikong kahibalo dili para sa tanan. Adunay espesyal nga mga tawo nga natawo alang niini nga katuyoan, nga gisaligan sa Diyos sa ingon nga kahibalo ug gikan kanila Iyang pangayoon ang ilang kalamboan ug pagkamaayo. Bisan pa niana, dili na katingad-an nga ang Dios Mismo motugot sa pagtuo ug pagpangita sa mga nagahigugma Niya, ug ablihan uban sa Iyang panalangin ang Iyang gipahilom sukad sa pagkahimugso. Busa, paningkamoti ang imong buhat, kay pinaagi sa paningkamot mapalig-on ang kusog sa usa ka tawo; ug labaw sa tanan, pangitaa ug pag-ampo. Kinsa ba ang nagtuo nga napahiya pa? Bisan pa niana, itugyan ang imong kaugalingon sa Diyos, kay Siya ang labing nakahibalo unsay makaluwas para kanato. Apan kon mahitabo nga ang kahuyang sa atong pagsabot ug kusog nagasalig kanato, sa atong kapabayaan ug pagkalunod sa kalapasan, nan kinahanglan nga maghinulsol kita niini; ug human niining paghinulsol, buhaton nato ang tanan nga mahimo aron maibalik ang nabungkag.

2. Ihatag ang imong kabubut-on sa Diyos, aron ikaw mahimong balaan ug makabaton og kusog. Sa dihang ang usa ka tawo mosalikway sa iyang kaugalingong kabubut-on, ang Ginoo moanha ug maghatag niini og pagkabalaan ug kusog—mao ang balaan nga mga lagda ug prinsipyo sa pamatasan, ug ang kusog aron

maglakaw niini ug tumanon kini. Busa, kinaiya sa usa ka Kristohanon nga wala'y kaugalingong kabubut-on. Bisan unsa ang imong buhaton, ayaw buhata tungod kay gusto nimo, kondili tungod kay kinahanglan nimo buhaton, kay mao kana ang gipangayo sa kabubut-on sa Dios, bisan pa unsaon pagpadayag niini. Sa Pulong sa Dios, walay bisan gamayng pagluag alang sa mga nagasunod sa ilang kaugalingong kabubut-on, ug ang mga balaang amahan nagmando nga dili lang nga dili molihok subay sa kaugalingong kabubut-on, kondili, sa sukwahi, nga molihok kanunay batok niini.

Busa, kinahanglan pun-on sa usa ka tawo ang iyang kabubut-on sa mga lagda ug prinsipyo sa kabubut-on sa Dios; dili lang kinahanglan nga masayud unsa ang kabubut-on sa Dios, kondili ipatamgak kini sa iyang kaugalingong kabubut-on, aron ang kabubut-on sa Dios maoy pwersa nga mopukaw ug molihok sa kabubut-on sa tawo. Gikan kini sa sulod. Labaw pa, bahin sa sulod nga espiritu, kinahanglan hingpit nga panalipdan ang kaugalingon sa mga lagda—bisan pa man kondisyonal sa sinugdanan, apan walay kondisyon sa ilang kahinungdanon ug pagpili.

Gawas pa niini, kinahanglan usab natong masiguro nga ang atong kabubut-on kay maliksi ug dali sa pagtuman sa kabubut-on sa Dios, lig-on ug timbang niini, kusgan ug dili matandog. Tungod kay kini makab-ot pinaagi sa paningkamot, kining katungdanan mao gayud ang katungdanan sa pag-ascetismo, usa ka katungdanan nga halos dili mailhi, ug bisan pa, pipila ra gayud ang nakaila niini.

3. Ihalad ang imong kasingkasing sa Dios, aron ikaw panalanginan. Ang kasingkasing dili makalikay nga pag-aari sa usa ka butang. Apan kini mag-antos sa kawalay-kapunoan ug kahandom kung kini pag-aari sa mga binuhat nga butang. Kinahanglan kini nga bungkagon gikan niining mga gapos sa pagkapilit ug ihatag kini sa Dios. Ang sukod niining halad mao ang sukod sa kalipay. Kining katungdanan gisugo pag-hayag sa mga pulong: *'Anak ko, ihatag kanako ang imong kasingkasing'* (Prov. 23:26), ug gisugo pagpasabot sa mga pagdasig *nga 'maglipay kanunay'* (Phil. 4:10; 1 Thess. 5:16) ug *nga 'maghupay'* (2 Cor. 13:11; Heb. 12:14). Busa, kinaiya sa usa ka Kristohanon nga dili itago ang kaugalingong kasingkasing para sa kaugalingon, o pasagdan ang kaugalingong pagbati ug hilig, dili malingaw sa atong gusto, kondili sa gideklarar sa Dios nga maayo, malipayong, ug bulahan. Pareho kini sa pagbulag sa kasingkasing gikan sa tanan. Kung kini dili masunod, maghari ang pagka-wayward sa mga pagbati sa kasingkasing—usa ka tiranikal nga pagka-wayward, susama sa sa hunahuna ug sa kabubut-on.

Sunod, kinahanglan nga palambuon ang simpatiya alang sa tanan nga balaan ug langitnon pinaagi sa tinuod nga pag-imprinta sa balaan nga relihiyosong pagbati sa kasingkasing... Kining tanan, kung ipundok, mao ang pagkahimugso sa kasingkasing, nga nagapadayag ug walay hunong nga kalinaw ug matam-is nga kainit; ang pag-amuma niini sa sulod sa kaugalingon, ingon usa ka gasa gikan sa Dios ug ingon usab sa maayong bunga sa kaugalingong paningkamot, usa ka dakong, bisan dili sayon, katungdanan sa usa ka Kristohanon.

Kini usab direkta nga nagtino sa lagda mahitungod sa mga pagbati nga gipukaw gikan sa gawas, bisan pa ang labing inosente, nga gipukaw sa mga estetiko nga butang. Ang kalipay niini mahimong tugotan lamang kon ang sulod niini gikan sa kalibutan sa Dios, o kon kini mga representante niining kalibutana, ug sa porma nga matugotan sa tinuod nga espiritu sa pagkamatoor.

4. Sa samang paagi, ang tanang ubos nga mga gahum kinahanglan una nga mapailalom, o ibutang sa pag-alagad sa mas hataas nga mga gahum, ug pinaagi niini ihalad ngadto sa Dios ingon usa ka halad ug pagabalaanon Siya. Apil niini ang imahinasyon ug panumduman, ingon man ang mga pagbati ug tinguha. Sa dihang nahulog ang tawo ug nawala ang iyang pagkontrol sa kaugalingon, ang iyang kaugalingong kabubut-on labing klaro nga napadayag sa iyang ubos nga mga gahum, busa, hangtod nga siya makagawas gikan sa kahimtang sa Pagkahulog, ulipon siya sa iyang imahinasyon, mga pagbati, ug mga tinguha. Bisan pa man, pinaagi sa paghari sa iyang kaugalingon pinaagi sa paghalad sa kaugalingon kang Dios, siya napalaya gikan sa ilang tiraniya, apan kini—nga wala pa gihapon mapugngan—nagpadayon gihapon sa pagkinahanglan og pagpugong bisan pa pagkahuman, kay kasagaran kini mosamot ug mubangon batok. Busa, ania ang mga katungdanan: magbantay sa kaugalingon, labi na sa imahinasyon ug sa mga paglihok sa mga pagbati; pagdaog ug pagpugong sa ubos nga bahin sa kaugalingon, o pakigbisog batok niini; paggiya niini padulong sa kaugalingong katuyoan alang sa kaayohan sa sulod nga kinabuhi, nga mao ang hingpit nga pagpugong sa pipila ka aspeto niini, ug, diin gitugotan ang uban nga molihok, pagpugos kanila nga molihok lamang sumala sa imong gusto.

Kini nga buhat sa pagbag-o sa ubos nga kinaiya lisod ug malungtaron, apan dili malikayan. Gisugo kita ni Apostol Pablo nga ipadayon kini hangtod sa pagpaté sa kaugalingon. *'Patya*,' ingon niya, *'ang inyong*

mga miyembro nga anaa sa yuta' (Col. 3:5). Kini, siyempre, nagtumong sa lawas ug sa mas ubos nga mga kakayahan nga duol sa lawas, nga ang tanan nakatutok sa yuta ug sa mga butang sa yuta. Siyempre, imposible kini nga laglagon sila, apan mahimo ug kinahanglan nga laglagon sa sulod nila ang kaugalingong kabubut-on, ang mga dili himsog nga butang, ug ang mga baluktot nga hilig. Kung mosangpot ang kalibog sa sulod nila, kini kinahanglan nga mapugngan; kung adunay pagliko gikan sa tinuod paingon sa walay sulod ug sa kathang-isip, kini kinahanglan nga mapasumpay sa tinuod. Pasagdi sila nga molihok subay sa giya sa mas hataas nga gahum. Kinahanglan ba nimo, pananglitan, nga tabangan ang hunahuna? Hatagi kini og hulagway; hinumdumi kini. Sa ingon niini, mamatay sila sa mga buhat nga walay kinabuhi ug kanunay silang mapukaw sa inspirasyon sa espiritu. Kinahanglan ba nimo, pananglitan, nga masuko sa sala? – nan masuko ka.

Tungod kay ang kawalay-pahulay niining mga gahum labing mabati tungod sa gawasnong mga samok, ang bugtong tambal batok niini—ug busa, usa ka hinungdanong katungdanan—mao ang dili pagpa-samok, dili pagkabahin-bahin, pagpangita og kaisahan, ug pag-anay sa kaugalingon sa kalinaw. Ang pagkasamok usa ka dalan padulong sa pagkawala sa espiritu ug usa usab ka klarong timaan niini. Gawas sa panlabay sa hunahuna nga gikan sa gawas, nga masulbad pinaagi sa pag-inusara ug kalinaw, ang ubang tinubdan—ug sa samang higayon mga makapahasol—sa sulod nga kagubot mao ang mga panlabay sa gawas ug ang dila. Busa, katungdanan sa usa ka tawo nga bantayan ang iyang mga panlabay sa gawas ug pugngan ang iyang dila. Ang mga panlabay sa gawas makadala og kahugaw sa kalag; ang dila makapawala sa kaayo sa kalag ug makapakunhod niini. Apan, kinahanglan hinumduman nga sa luyo sa dila anaa ang kaparal; sa luyo sa mga panagsa , anaa ang kauhaw sa mga impresyon ug epekto; ug sa luyo sa mga distraksyon, anaa ang kakulang sa pokus. Busa, dili angay magpugong lang sa usa ka gawasnong hinungdan, kondili kinahanglan mosulod pa sa mas lawom nga mga hilig ug wagtangon kini sa gamot.

2b) Mga sakripisyo sa lawas.

Karon, bahin sa kung giunsa sa usa ka Kristohanon pagtratar sa iyang lawas. Ang lawas mao ang sudlanan sa kalag ug espiritu, ang organo sa pakig-uban sa gawasnong kalibutan, ang instrumento sa pagtuman sa katuyoan sa tawo dinhi sa yuta, ug ang paagi sa pagpangandam sa kaugalingon alang sa walay katapusan; busa, angay kini hatagan sa tanang pagtagad, pag-atiman, ug pagbantay. Bisan pa sa iyang kahinungdanon, dili makapangulo ang lawas sa kaugalingon; imbis, ang tanan kinahanglan ibutang ilawom sa awtoridad sa espiritu. Busa, ang pangunang kinaiya sa pagdumala sa lawas mao ang pag-ehersisyo og hingpit nga kontrol niini isip labing hinungdanon nga organo. Ang bisan kinsa nga mosugot sa lawas makaguba sa lawas ug sa kalag. Kinahanglan atimanon ang lawas, apan uban sa pagkabulag ug pagkawalay-pangandoy, nga dili ipalapdan ang maong pag-atiman hangtod sa *punto sa 'mga kahakog'* (Roma 13:14). Tungod kay walay kaugalingong pagdumala sa atong kaugalingon ug walay katuyoan sa kaugalingon niini, dili kini makahimo ug dili kini angay motubo sa kaugalingon niini. Ang pag-amuma niini ug pag-angay niini sa usa ka katuyoan mao ang responsibilidad sa tawo mismo. Busa:

1. Kinahanglan ipreserbar sa usa ka tawo ang kinabuhi sa lawas, ang integridad ug kahimsog niini pinaagi sa balaodnong paagi, hangtod sa panahon nga kinahanglan isakripisyo ang bisan usa niini alang sa katapusang ug labaw nga katuyoan sa usa ka Kristohanon. Bisan pa man nga ang kalawigon sa kinabuhi naa sa kamot sa Dios, dili kini, sumala sa kabubut-on sa Dios, molaktaw sa kamot sa tawo. Ang usa ka tawo angay, kutob sa mahimo, mangita ug mosunod sa mga tambal nga gihimo alang niini nga katuyoan sa husto nga siyensya medikal. Nagkinabuhi kita aron mamunga alang sa walay katapusan; apan kinahanglan natong pahalagahan ang kinabuhi, kay kini usa ka gikinahanglan. Ayaw pagsayang sa kinabuhi sa walay pulos. Pahimusli ang matag minuto sa imong kinabuhi ug ayaw usikan ang panahon sa walay pulos. Gihatagan kita og sukod sa kusog alang sa atong buhat. Kini nga sukod sa kusog kinahanglan mapreserbar ug mapadaghan, ug ipangbahin sa tibuok atong kinabuhi. Ang sobra nga paggamit sa kusog magbunga og gamay, ug kining mga bunga dili magdugay ang bili. Ang kinabuhi ug kusog maubos tungod sa dili maayong panglawas. Walay tawo nga hingpit nga himsog; ang tanan masakiton sa pipila ka paagi, bisan pa og dili nila kini mabantayan; sa labing gamay, ang tanan dali ra masakit ug maabot sa punto nga walay makatabang. Kinahanglan nga panalipdan sa usa ka tawo ang iyang panglawas, pugngan ang pagsugod sa sakit, ug, kung ang sakit nakasugod na, tambalan kini sa himsog ug natural nga mga tambal. Bisan pa niana, ang gitas-on sa atong kinabuhi wala sa atong gahum; busa, pagkahuman nato sa tanan natong makaya, kinahanglan nato nga matinud-anon nga isalig ang atong kaugalingon sa kabubut-on sa Dios ug hulaton sa matag higayon ang Iyang sugo o tawag nga mobiya niining kinabuhiha, ug ingon niini, mag-andam kita alang niini sa matag higayon.

2. Kinahanglan natong pag-ehersisyo ang atong mga lawas ug himuon kini nga angay nga instrumento aron matuman ang atong katuyoan dinhi sa yuta. Sa kinatibuk-an, kinahanglan natong masiguro nga kini buhi, kusgan, ug maliksi. Usa ka lawas nga dili aktibo, huyang, ug hinay – unsang klase nga instrumento man kana? Busa, kutob sa mahimo sa gahum sa tawo, kinahanglan natong malikayan kining mga kakulangan ug mapreserbar ang nahisgotan nga mga hiyas niini. Dili na kinahanglan isulti nga kini dili angay makab-ot sa paglapas sa moralidad ug pagkabalaan sa kasingkasing. Ang mga ehersisyo sa gymnastic gituyo gayud alang niini nga katuyoan. Daotan ang magtutudlo nga, alang sa kusog ug sigla sa lawas, nagaguba sa kalag. Sa pikas bahin, kung ang pagpanag-iya niining mga pisikal nga kahingpitan makahatag og espirituhanong kadaut sa bisan kinsa, o kung ang bisan kinsa dili makab-ot kini nga walay ingon nga kadaut, mas maayo nga dili na lang nila kini panag-iyahan. Kay unsang matang nga paagi kini nga magpalayo sa usa ka tawo gikan sa tumong? Labi na, kinahanglan iangay sa usa ka tawo ang iyang lawas sa iyang tawag ug kahimtang, o makat-on sa kahanas sa paggamit niini sa paagi nga angay sa iyang tawag. Kung diin gikinahanglan ang mata, pag-ensayo sa mata; kung diin gikinahanglan ang kamot, pag-ensayo sa kamot; kung diin gikinahanglan ang tiil, pag-ensayo sa tiil; ug uban pa.

3. Ang kanunay nga pagtutok sa pag-atiman ug paghulma sa lawas kinahanglan mao ang pagdisiplina niini, o ang pagdumala niini, subay sa espiritu ug mga hangyo sa Kristohanong pagkahingpit. Naglakip kini sa: (a) ang kanunay nga pagbantay niini, o ang pagpadayon niini sa baruganan sa usa ka nagbantay. Ang pagpahulay ug kawalay buhat sa lawas makapaluya sa moral nga kusog sa usa ka tawo ug magdala kaniya duol sa pagkahulog; b) pagpadayon niini nga aktibo kanunay. Kinahanglan likayan ang bisan unsang kahupayan sa lawas. Naglakip kini sa pagkaon ug ilimnon, tulog ug pahulay, iritasyon sa panit, temperatura sa lawas, ug uban pa. Dinhi, dili lamang ang senswal nga pagpalugway sa kaugalingon, pagka-gluton, pagkatulog-tulog, pagka-walay buhat ug uban pa ang mga dautang huna-huna ug sala, kondili bisan unsang kalihokan diin ang kahupayan sa lawas gihimo nga tumong, o, ingon sa uban, pagpalipay sa kaugalingon, pagpabugnaw sa kaugalingon, paghigda ug uban pa; kay kini tanan nagpasabot og maluya nga espiritu ug, sa baylo, nagmugna og kaluya. Ang matag ingon nga kalihokan adunay ingon niini nga epekto labi na kon kanunay nga ginapabilin sa usa ang iyang lawas sa kahimtang sa kawalay-disiplina, pagpalugway sa kaugalingon, ug katamaran. Ang gamay nga pagpahayahay mahimong tugotan, apan talagsa ra gayud, ug uban sa maampingong pagbantay sa moral nga mga tumong. Tinuod nga ang bisan unsang katagbawan sa mga panginahanglan sa lawas magahatag niini og kalinaw; apan bisan pa niana, kanunay adunay posibilidad nga iliko ang atensyon palalom sa kaugalingon, nga mao gayud ang angay buhaton. Tugoti ang lawas nga makuha ang angay niini ug pahulay, apan ayaw pagpahulay sa imong kaugalingon niini; imbis, tan-awa kini nga sama sa usa ka hayop nga nagtrabaho nga nagpahulay.

4. Sa katapusan, adunay usa ka butang diin nagkahiusa ang mga katungdanan sa lawas ug sa kalag, ug ang paglapas niini nagpasabot sa paglapas sa pareho. Kini mao ang pagkamatinahuron. Ang tinubdan sa kaisug sa lawas naa sa mga nerbiyos; niini usab, naa ang mga pundasyon ug kusog sa mga kaunoran. Ang matag lawas gipanalanginan sa kaugalingong reserba niining mga nerbiyos ug, uban niini, sa tisyu sa nerbiyos. Ang pagpreserba niini sa hustong sukod usa ka gikinahanglan alang sa kahimsog ug kusog sa lawas. Ang bisan kinsa nga makapawala niini nagapatay sa iyang kaugalingon o nagaduol sa kamatayon. Kini mapreserba pinaagi sa pagkamatinahuron ug mapawala pinaagi sa imoralidad. Ang imoralidad makapaluya ug magbutang bisan sa buhing lawas sa pagkadaut, kay kini kuhaan kini sa prinsipyo nga nagahatag kinabuhi. Ang tawo nga imoral masalaan kay ang tawo nga sulod kaniya nag-antos. Nagamit kini sa espirituhanon ug pisikal nga imoralidad. Sa ikaduha, ang usa ka tawo mopaubos ug mahimong sama sa hayop, mahimong walay hiya ug mawala ang iyang pagbati sa pagkatawo. Sa una—mao kana, sa mainit nga gugma alang sa usa ka tawo—mawala ang kaugalingon ug mabuhi sulod sa pikas, nga usahay mosangpot sa pagtan-aw sa nawong sa pikas, o sa pag-ila sa kaugalingon uban kanila. Ang mainit nga gugma usa ka sakit sa kalag, nga makapoy ug makaguba niini. Ang mga buhat sa imoralidad nga gidala niini, sa laing bahin, makapoy sa lawas... Kung itipon, kini naglangkob sa usa ka dakong salot sa katawhan. Ang pagkamakabubut-on nagkinahanglan og daghan. Ginasal-anan niini ang mga mata, ang mga dalunggan, ang pagbati sa paghikap, ug, labaw sa tanan, ang pagkamapamalandong sa sulod nga mga pagbati hangtod sa pagka-walay pagtagad ug pagbulag sa tanang butang. Ang tawo nga imoral dali ra madani ug mosurender sa iyang kalag; ang iyang mga mata ug dalunggan wala na'y pagbantay. Sa gamot niining matang sa kinabuhi anaa ang kinaiyahan nga dali ma-inlab, nga makapahugno ug makamatay. Kini nga salot naghulga labi na sa mga batan-on, apan ang mga lalaki sa tanang edad, lakip na ang mga tigulang, dili usab luwas niini.

Pinaagi sa paglihok sa ingon niini nga paagi bahin sa iyang lawas ug kalag, ang usa ka Kristohanon tinuod nga maghimaya sa Dios sa kalag ug lawas ug buhaton ang tanang butang alang sa himaya sa Dios. Kaayo nga han-ay ang pagkinabuhi sa usa nga maggawi sumala sa espiritu sa kinabuhi kang Kristo Jesus! Hinaut nga ang Ginoo maoy magtabang sa tanan niini!

2b) Mga halad gikan sa butang nga naa sa gawas sa kaugalingon, bisan pa man gipanag-iya kini.

Ug ang tanan nga naa sa gawas sa Kristohanon, apan iya gihapon, kinahanglan niyang ihalad isip halad ngadto sa Dios. Sama sa iyang pagdawat sa tanan gikan sa kamot sa Ginoo, ingon usab niya kini ihalad kaniya, o itugyan alang sa balaan. Dinhi:

1. Ang unang mga butang nga iyang masugat, nga gibutang sa kilid ang iyang kaugalingon, mao ang mga gikinahanglan sa lawas, o ang tanang butang sa kalibutan: puy-anan, pagkaon, sinina; sa kinatibuk-an: mga panag-iya, panginabuhi, ug kabtangan. Ang unang katungdanan sa gawasnong kinabuhi sa usa ka Kristohanon may kalabotan niini. Naglangkob kini sa pag-angkon, pagpreserbar, ug paggamit sa tanang butang sa husto nga paagi. Gitawag kini ni San Doroteo nga 'konsensya nga may kalabotan sa materyal nga mga butang'. Kini hingpit nga gikinahanglan sa tanang aspeto. Kinsa pa man ang mag-atiman kanato, kung dili kita mismo? Ang pagpaningkamot alang niini nga katuyoan usa ka paagi sa pagpaubos ug kahayag, nga gitakda sukad pa sa sinugdanan, pagkahuman dayon sa Pagkahulog. Apan, sa pagbuhat niini, kinahanglan gamiton sa usa ka tawo ang matinud-anon ug sa Diyos nga gitudlo nga mga paagi, nga ang panguna mao ang pagpaningkamot ug masinabtanong lihok, labi na subay sa kaugalingong tawag; samtang gigamit ang kaugalingong pagpaningkamot ug kusog, kinahanglan magpaabut sa tanan gikan lamang sa Diyos, ug busa mag-ampo alang sa Iyang panalangin ug dawaton ang kalampusan nga gikan sa kamot sa Diyos. Walay obligasyon alang sa tanan nga mangita og bahandi; apan kon kinsa may adunay kapanguhaan nga anaa sa kamot, sama sa gipakita sa Diyos, ug makakita og espesyal nga panalangin, ug modagayday ang bahandi; unya, nga dili kini ipangandoy sa kasingkasing, angay kini dawaton, palamboon ug panalipdan, ug gamiton ang tanan alang sa himaya sa Dios ug kaayohan sa mga igsoon, nga maila ang kaugalingon ug mobati nga usa ka katiwala sa panimalay sa Dios. Apan kon ang usa ka tawo walay kapanguhaan, o kon kini dili igo sa iyang panginabuhi, ug busa mobati siya og kakulang, kinahanglan niya kini dawaton nga malipayon, nga masaligon nga ang Dios, nga nag-umol sa tanang butang, mas nakakita kaysa kanato unsay labing maayo para kanato. Ang sama usab ang angay mabati sa mga nakasinati og kawad-on. Ang tawo nga magdikit sa materyal nga mga butang naglihok sa dili matarong; ginapahasol niya ang iyang kaugalingon sa sobra nga kabalaka sa pag-angkon niini, sa pagkurit sa pagtipig niini, ug sa pag-usik-usik sa paggamit niini. Ang labing dako nga buhat niini nga bahin mao ang boluntaryong pagkabos.

2. Sa pagbiya sa panimalay ug pagsulod sa taliwala sa uban—nga daw usa ka lakang palayo sa kaugalingon—ang usa ka Kristohanon kinahanglan magbitbit sa iyang agtang sa mga timailhan sa dungog, dignidad, ug pagrespeto sa kaugalingon, o sa mubo, usa ka maayong ngalan. Kung wala kini, wala siyay mahimo, ni magdahom og kalampusan sa bisan unsa. Ang ngalan iya sa tanan sa kinaiyahan, ug ang matag-usa adunay usa; bisan pa niana, aduna usab mga katungdanan nga kauban niini. Niining bahin, ang usa ka Kristohanon kinahanglan molihok nga matinud-anon, matinagdanon, subay sa iyang pagtuo ug sa iyang katungdanan, nga dili mabalaka unsay isulti o hunahunaon sa uban kaniya, ug nga dili gyud masamok sa ilang paghukom. Ang tinuod nga dungog naglangkob sa usa ka matarong ug mahimayaong kinabuhi. Busa, kon adunay maghatag og dungog kaniya tungod niini ug ipadayag kini sa pulong o buhat, mahimo niya kini dawaton, samtang kanunay hinumduman nga kini usa ka malungtaron nga panlabas nga palamuti, nga bililhon lamang kon adunay sulod nga kaanyag. Ang dungog nagdala og mga katungdanan. Tungod sa pagsalig nga dili mapabulag sa ngalan sa usa ka tawo, mahimong obligado siya sa pagdawat sa usa ka katungdanan ug sa mga pribilehiyo nga kauban niini. Kinahanglan kini dawaton, kay ang Dios nagtawag; apan kinahanglan kini dawaton dili ingon usa ka promosyon, kondili ingon sa yugo sa pag-alagad sa mga igsoon, ug dili magpangita sa kaugalingong pagpasigarbo, kondili sa pagpaningkamot – aron ikaw mahimong alagad sa tanan ug usa ka ministro. Apan, sa diha nga imong masabtan nga kini nga serbisyo labaw pa sa imong kusog, o kini magdala og kagubot sa imong sulodnong kalinaw, mahimo ka kanunay nga mapainubuson nga modumili—dili tungod sa kaugalingong kabubut-on, ni aron magpahulay-hulay, kondili pinaagi sa pagtuman sa tambag ug maampingong paghunahuna. Labaw pa, sa mas taas nga posisyon, mas kinahanglan nga mapainubuson ka, ug kanunay nga dawata ang tanang dungog ug dignidad gikan sa Dios, ihalad ug itugyan kini kaniya. Sa mga higayon nga mapasipalahan ang dungog sa usa ka tawo, mahimo niyang ipamatud-an ang iyang pagkamatarong nga walay kasuko o panagbangi; mahimo niyang ipangayo ang balaodnong pagpanumbalik sa

iyang maayong ngalan, nga dili makapasakit sa uban ug dili makaguba sa kalinaw ug gugma; apan mas maayo nga mag-antus, nga itugyan ang kaugalingon, ang iyang kapalaran, ug kadtong misipala kaniya sa Ginoo.

Ang mga nasayop niini mao kadtong nagtumong sa opinyon sa uban—sama sa mga hambog ug nangita og himaya—o sa dungog ug kahimayaan—sama sa mga ambisyoso ug gahum-gusto. Ang labing dakong buhat niini mao ang balaan nga kabuang.

3. Aron kini nga tanan dali nga matuman, kinahanglan masiguro sa usa ka tawo ang hapsay nga pagpadagan sa iyang mga buluhaton, o ang pag-organisar sa iyang kinabuhi sa gawas. Magpuyo ka sa usa ka tukmang puy-anan kon wala pa kaitagana sa imong mga ginikanan. Ayaw paglingaw-lingaw nga walay buhat. Magsugod og buluhaton nga imong gihunahuna nga kaya nimo. Sa diha nga nakapahimutang na ka, kinahanglan magtrabaho ka nga walay pagkapoy sulod sa imong natad, nga walay kahadlok sa sakit tungod sa trabaho o kabalaka, nga dili mapugngan sa kapakyasan, ug walay kahadlok sa mga babag. Apan ang yawi sa tanan mao ang kahusay. Kinahanglan nga magdala ang usa ka tawo og ka-regularidad sa tibuok niyang kinabuhi, sa iyang mga tinguha ug relasyon. Mao kini ang estruktura sa kinabuhi, o ang dagan sa mga butang, diin ang tanan nasakop sa sukod ug timbang. Pagkatarong sa pagkaon ug ilimnon, pagkatarong sa panapton, sa pagdekorar sa panimalay, sa trabaho ug pahulay, sa mga kaila ug pakig-uban sa katilingban. Ang mga tapulan, ang mga walay buhat, ang mga gubot, ang mga hubog, ang mga hambog sa panagway, ang mga palabi, ug ang mga palahulay supak niini.

Mao kini ang katapusan sa mga sugo ug lagda nga may kalabotan sa usa ka Kristohanon isip usa ka Kristohanon. Ang tuyo mao ang pagpun-on ang tanan natong obligadong buhat, pagbati, ug disposisyon sa usa ka hunahuna, ug pagtukod sa atong Ginoo ug Manluluwas isip labaw sa tanang butang, aron Siya dili gayud mawala sa atong hunahuna o sa pagbati sa atong kasingkasing, bisan unsa pa ang atong buhaton. Kung usa ka butang nga susama niini ang moturok sa kalag sa magbabasa human sa pagbasa niini tanan, magpasalamat kita sa Ginoo. Kinahanglan kita magpaningkamot alang sa Ginoo sa tanang paagi, ug kining paningkamot magtudlo kanato sa tanan nga butang nga mas maayo pa kaysa bisan unsang teorya. Panalangini kami, O Ginoo!

V. Mga sugo ug lagda sa kinabuhi nga may bisa sa usa ka Kristohanon sumala sa mga kahimtang ug relasyon diin siya nahimutang sa karon niyang kinabuhi

Aduna'y lain-laing katungdanan nga gibutang sa usa ka Kristohanon, dili lang tungod kay siya usa ka Kristohanon, kondili tungod kay naa usab siya sa lain-laing kahimtang o relasyon. Kini mao ang relatibong mga katungdanan. Gitawag usab kini nga reciprocal, tungod kay kini naglangkob sa usa ka tawo nga napailawom sa balaodnong panag-uyon sa uban; kini nagpabilin kaniya sa panag-uyon sa uban pang mga tawo ug, samtang nagkinahanglan og usa ka matang sa lihok gikan kaniya, sa samang higayon nangayo usab og reciprocal nga pagtuman gikan sa uban. Lakip niini ang mga katungdanan sa usa ka Kristohanon isip miyembro sa pamilya, sa Simbahan ug sa katilingban. Makita nga kini uyon sa mga katungdanan nga nahisgutan na ug naglangkob, ingon ba, sa mga natad diin kini nga mga katungdanan gipraktis ug natuman.

13. Mga Katungdanan sa Pamilya

Ang pamilya usa ka komunidad nga, ilawom sa usa ka ulo ug pinaagi sa matinahuron nga pagtuman sa nagkalain-laing buluhaton, nag-organisar sa kaayohan sa gawas aron masuportahan ang kaayohan sa sulod. Kasagaran kini naglangkob sa mga ginikanan ug mga anak nga wala pa magminyo ( ), usahay apil usab ang uban pang paryente ug mga sulugoon. Sa niini nga bahin, adunay mga katungdanan nga pareho alang sa tibuok pamilya ug adunay usab mga katungdanan sa usag usa tali sa nagkalain-laing miyembro sa pamilya.

1) Mga katungdanan sa tibuok pamilya

a) Ang ulo

a) Ang ulo

Ang ulo sa pamilya, bisan kinsa pa kini, kinahanglan nga siya mismo ang modala sa bug-os ug komprehensibo nga pag-atiman sa tibuok panimalay, sa tanang aspeto, ug magpadayon sa walay hunong nga pag-atiman niini, nga nasayud nga siya manubag sa atubangan sa Dios ug sa mga tawo alang sa kaayohan ug kalisdanan niini; kay sa ilang pagkatawo gipakita nila ang tibuok panimalay: ila ang kaulaw niini ug ila usab ang dungog, sila ang masubo ug malipay alang niini. Kini nga pag-atiman, sa nagkalain-laing aspeto, kinahanglan nga itudlo 1a) ngadto sa maampingon, himsog, ug komprehensibo nga pagdumala sa panimalay, aron ang tanan, sa tanang aspeto, makatagamtam og makatarunganong kalipay ug kinabuhi nga walay kalisud ug kakulang. Dinhi makita ang kalibutanong kinaadman – matinud-anon ug gipanalanginan sa Diyos... Sa niini nga bahin, siya ang tagdumala ug magmamando sa mga kalihokan. Nasa kaniya ang pagdesisyon kung kanus-a magsugod sa unsa, unsay buhaton sa matag usa, kinsa ang pakigkasabot, ug uban pa. 2a) Samtang nag-atiman sa pagdumala sa materyal nga mga butang, ang espirituhanong mga butang usab nagasalig kaniya. Ang labing importante dinhi mao ang pagtuo ug pagkamatinud-anon. Ang pamilya usa ka simbahan. Siya ang ulo niining simbahan. Busa, panalipdi niya ang pagkabalaan niini. Ang paagi ug oras sa pag-ampo sa pamilya iyang responsibilidad: siya ang magtakda niini ug magpadayon niini. Ang mga paagi sa pagtudlo sa pagtuo sa pamilya iyang responsibilidad; ang espirituhanong kinabuhi sa matag miyembro iyang responsibilidad: pasiga, palig-ona, ug giya sila ngadto sa usa ka kinabuhi nga may pagka-moderado. 3a) Samtang nag-organisar sa tanan gamit ang usa ka kamot sulod sa panimalay, kinahanglan siya molihok gamit ang pikas kamot sa gawas; sa usa ka mata, tan-awa niya ang sulod, sa pikas – ang gawas. Ang pamilya mosunod kaniya. Kung mosulod siya sa katilingban, ang katilingban magtan-aw kaniya nga direktang responsable sa tibuok pamilya. Busa, ang tanang gikinahanglan nga pakig-uban ug pampublikong buluhaton naa kaniya. Kinahanglan niyang mahibal-an unsay gikinahanglan ug ipatuman kini. 4a) Sa katapusan, katungdanan niya nga panalipdan ang mga batasan sa pamilya—ang kinatibuk-an ug ang espesipiko sa iyang kaugalingong panimalay—ug, sa ikaduhang kaso, labi na gayud nga ipatuman ang espiritu ug mga batasan sa iyang mga katigulangan sulod sa pamilya ug ipasa ang hinumduman niini gikan sa henerasyon ngadto sa henerasyon. Ang matag pamilya adunay kaugalingong kinaiya; pasagdi kini nga magpabilin ug mapadayon, samtang nagpabilin nga haom sa espiritu sa pagkamakabubut-on. Gikan sa ilang kalainlain motumaw ang usa ka harmoniyoso apan lainlain ug hingpit nga tibuok – usa ka baryo, usa ka lungsod, usa ka estado.

b) Ang tibuok pamilya

b) Ang tibuok pamilya

Sa ilawom sa ulo naa ang tanang miyembro sa pamilya. Kinahanglan una sa tanan, 1b) nga adunay kaugalingong ulo, dili mahimong walay ulo, ug sa bisan unsang kahimtang dili tugotan nga adunay duha o labaw pa. Gikinahanglan kini sa yano nga pag-amping ug alang sa ilang kaugalingong kaayohan, nga kung dili mahimo unta. 2b) Ikaduha, sa higayon nga adunay ulo, kinahanglan sila mosunod kaniya sa tanang butang, dili ipataw ang ilang kaugalingong mando, dili mohimo og bisan unsa sa ilang kaugalingong kabubut-on, ug dili pasagdan ang gisugo. 3b) Kinahanglan nga magpuyo sila sa lig-on nga kalinaw ug panaghiusa, sa tinuod nga pagkahiusa sa kasingkasing: ang pagkabahin sa pwersa makapaluya ug makababag sa kalampusan. 4b) Gikan niini moturok ang usag-usa nga tabang ug kooperasyon: motabang ka sa usa ka tawo, ug motabang usab kanimo kana nga tawo. 5b) Sa katapusan, sa paggawas sa kalibutan, dili ipadayag ang mga tinago sa panimalay. Ipaabot lang sa gawas ang mga butang sa gawas. Ang mahitabo sa sulod kinahanglan magpabilin

nga balaan nga tinago para sa tibuok panimalay. Kinahanglan panalipdan ang dungog sa panimalay sa pulong ug buhat: ayaw paghatag ug kaulaw niini pinaagi sa imong kaugalingong dautang binuhatan, ug ayaw pag-insulto niini; panalipdi kini kon makadungog ka ug bisan unsang dili matarong; kay ang dungog sa panimalay, nga gipanalanginan sa Diyos, mao ang matinud-anon, putli, ug debotong kinabuhi sa tanang miyembro niini, nga nailhan sa tanan ug nagdasig kanila sa pagtahod ug pagsalig.

2) Mga panag-uyon nga katungdanan sa nagkalain-laing miyembro sa pamilya

3) Magtiayon

a) Kinatibuk-ang mga katungdanan

a) Kinatibuk-ang mga katungdanan

Ang kaminyoon nagdala og pansamantalang kalipay ug bisan sa walay katapusang kaluwasan. Busa, dili kini angay sudlan nga magaan ang pagtan-aw, kondili uban sa pagdayeg ug pag-amping. Ang , Dios, nagpanalangin sa usa ka maayong kaminyoon. Busa, pagkamatinud-anon ug matinud-anon kang Dios; pagsalig kaniya, pag-ampo nga Siya mismo magpadala kanimo og kapikas nga makapahimuot kaniya ug tinubdan sa kaluwasan para kanimo. Sa pagpangita og panag-asawa, ayaw pagdala og dautang tuyo, sobra nga pagka-apasionado, kaugalingong interes, o garbo; kondili pangitaa lamang ang gitudlo sa Dios: panag-uyon sa pagtabang sa kining panahong kinabuhi alang sa walay katapusan, alang sa himaya sa Dios ug kaayohan sa uban. Sa diha nga makakaplag ka og ingon nga kapikas, dawata siya ingon usa ka gasa gikan sa Dios, uban sa pagpasalamat sa Dios, ug ipakita ang gugma ug respeto alang niining gasa.

Sa higayon nga napili na, kinahanglan nga mahitabo ang panaghiusa—usa ka mistikal nga panaghiusa sa espiritu ug lawas, nga gisugo sa Dios. Ang usa ka natural nga panaghiusa, nga gibase lamang sa gugma, usa ka buang ug masulub-on nga panaghiusa. Dinhi kini gipahapsay, gipabalaan, ug gipakabalaan pinaagi sa pag-ampo sa Simbahan ug sa Balaang Grasya. Lisod alang sa usa ka tawo nga magbarog nga lig-on nga nag-inusara sa usa ka kusgan ug makaluwas nga panaghiusa. Ang mga gapos sa kinaiyahan nabungkag. Ang grasya dili malabwan. Ang pagpasigarbo delikado bisan asa, labi na gayud dinhi… Busa, duola ang sakramento uban sa pagpaubos, pag-ayuno ug pag-ampo.

Sa diha nga naghiusa na, nahimo silang usa ka unod; labi pa gayud, usa ka kalag. Ang ilang gipaambit nga mga katungdanan gibase sa kini nga konsepto, nga mao: usa ka matinud-anong gugma, dili mainit apan putli ug matinahuron, nga makita sa sulod pinaagi sa panag-uyon nga paghigugma ug aktibong partisipasyon, ingon man usab pinaagi sa dali ug matinubag nga simpatiya; ug sa gawas, pinaagi sa panag-uban nga kooperasyon, diin ang mata ug kamot sa usa ana usab diin ang mata ug kamot sa usa pa. Gikan niini moturok ang walay hunong nga kalinaw ug dili mapikas nga panaghiusa, nga mopugong sa kakulang sa pagkasatisfied ug dali nga makasulbad sa bisan unsang disgrasya nga mahitabo; pagsalig, pinaagi niini ang usa dili duhu-duha nga mosalig sa usa pa sa tanang butang ug adunay hingpit nga kalinaw sa hunahuna mahitungod sa usag usa sa tanang aspeto: bisan kini may kalabotan sa mga tinago o sa gisalig nga mga buluhaton. Ang korona sa tanan, bisan pa man, mao ang pagkamatinud-anon sa kaminyoon—mao ang pagsunod sa unang kondisyon sa panaghiusa: nga pagpanag-iyaay lang sa usag usa, sa lawas ug sa kalag. Ang bana dili iya sa iyang kaugalingon kondili iya sa iyang asawa, ug ang asawa dili iya sa iyang kaugalingon kondili iya sa iyang bana. Ang pagkamatinud-anon nagpalig-on sa pagsalig; ang pagka-imoral, bisan pa sa pagduda lang, mopahimugso sa malisyosong pagdumot, nga mopalayas sa kalinaw ug panaghiusa ug makaguba sa kalipay sa pamilya. Ang dili pagselos usa ka balaan nga katungdanan, apan sa samang higayon usa ka hagit, o ang arte sa kinaadman ug gugma sa kaminyoon. Kay dinhi kanunay mosulod ang ego, nagkinahanglan og eksklusibidad samtang nahadlok alang niini. Dinhi kini hingpit nga kataw-anan, nag-armas batok sa kaugalingon.

b) Ang mga katungdanan sa bana

b) Ang mga katungdanan sa bana

Mahitungod sa espesipikong katungdanan sa matag magtiayon, kini nagagikan sa konsepto sa kahinungdanon sa matag-usa. Ang bana mao ang ulo sa iyang asawa. Busa, ang bana kinahanglan adunay ug

gamiton ang iyang awtoridad sa iyang asawa, nga dili niya ikapahiubos ang iyang kaugalingon o isuko ang iyang pagpangulo tungod sa kahadlok o emosyon, kay kini usa ka kaulaw sa mga bana. Bisan pa, kini nga awtoridad dili dapat despotiko, kondili mapinanggaon. Trataa ang imong asawa sama sa usa ka higala ug, pinaagi sa lawom nga gugma, idala siya sa pagsumite kanimo. Sa tanang butang, kinahanglan nimo siyang tan-awon nga mao ang imong panguna, labing matinud-anon ug labing matinud-anon nga magtatambag, ug unang kasaligan sa imong mga tinago. Kinahanglan bantayan niya siya, atimanon ang iyang intelektwal ug moral nga pagkahingpit, hinay-hinay ug mapailubon nga itul-id ang sayop ug palambuon ang maayo, samtang mapasalamaton ug matinud-anon nga dawaton bisan unsang depekto sa iyang lawas o kinaiya nga dili na matul-id. Apan sa bisan unsang kahimtang, dili niya tugotan nga madunot siya tungod sa iyang kaugalingong kapabayaan ug kagawasan. Ang bana usa ka mamamatay-tao kon ang usa ka mapainubsanon, malumo ug matinud-anon nga asawa mahimong, ilawom sa iyang impluwensya, malibog, masaway ug walay Diyos... Bisan pa, ang pagsunod sa moralidad dili makababag kaniya sa pagtuman sa iyang tinguha nga magpuyo nga matinahuron ug makig-uban sa mga tawo sa gawas, apan dili kini mahimo kung wala ang pagtugot sa bana.

c) Ang mga katungdanan sa asawa

c) Ang mga katungdanan sa asawa

Sa bahin niya, ang asawa kinahanglan mosunod sa iyang bana sa tanang butang, maningkamot sa tanang paagi nga ipahiuyon ang iyang kinaiya kaniya, ug hingpit nga magdedikar kaniya, aron dili gani niya hunahunaon ang pagbuhat og bisan unsa nga wala sa iyang kabubut-on, bisan sa buhat o sa hunahuna. Kinahanglan busa niyang matinud-anon nga tumanon ang tanan niyang mga instruksiyon, tambag, ug sugo, ug dili gayud maghunahuna nga makab-ot ang iyang kaugalingong gusto, ni maghandum o magpangayo og dominasyon sa bisan unsang butang. Kung adunay panagbangi, kinahanglan siya nga mosugot ug mapailubon nga mag-antos sa bisan unsang dili makalipay; kung dili, dili niya mapreserbar ang bililhon nga kalinaw. Apan, dili kini nagwagtang sa iyang katungdanan sa pag-atiman sa moral nga kinaiya sa iyang bana. Pinaagi sa iyang kinaadman ug impluwensya, mahimo niyang usbon ang iyang kinaiya kung kini adunay depekto; sa labing gamay, dili niya siya pasagdan, kondili, kutob sa iyang makaya ug kusog, impluwensyahan siya ug luwason siya sama sa gikan sa kalayo. Alang niini, kinahanglan niyang pangunahan ang pagpanamkon sa mga hiyas, samtang ang ubang pampanindot giisip nga ikaduhang butang ug dili importante, nga dali ra itabi, labi na kon ang panginahanglan sa pag-ayo sa kahimtang magkinahanglan niini. Sa katapusan, kinahanglan hinumduman niya nga iya ang katungdanan sa pagdumala sa sulod sa panimalay, bisan pa man kini usa ra ka ehekutibo nga papel... Ang iyang katungdanan mao ang pagbuhat sa gikinahanglan; sa pagkapansin niya sa bisan unsang kagubot, kinahanglan siya mosulti ug ibalik ang kahusay, o maghimo og pag-ayo.

4) Mga ginikanan ug mga anak

a) Mga katungdanan sa ginikanan

a) Mga katungdanan sa ginikanan

Ang magtiayon ang mag-anak. Ang mga anak usa sa katuyoan sa kaminyoon ug, sa samang higayon, usa ka dato nga tinubdan sa kalipay sa pamilya. Busa, ang magtiayon angay magpahalaga sa mga anak ingon usa ka dakong gasa gikan sa Diyos ug mag-ampo alang niini nga panalangin. Ang magtiayon nga walay anak tinood nga medyo napugos, bisan pa usahay kini tungod sa espesyal nga katuyoan sa Diyos. Samtang nag-ampo, kinahanglan usab nilang andamon ang ilang kaugalingon aron mahimong maayong ginikanan sa maayong mga anak; alang niini, kinahanglan nilang panalipdan ang pagkamatinud-anon sa magtiayon, nga mao ang matinud-anong paglikay sa sobra nga pagka-senswal; kinahanglan nilang ampingan ang ilang panglawas, kay kini ang dili malikayan nga panulondon sa ilang mga anak: unsa may kalipay sa usa ka masakiton nga anak? Kinahanglan nilang padayonon ang pagkamatinud-anon, kay bisan pa unsaon pag-abot sa mga kalag, nagpabilin kini nga nagsalig pag-ayo sa kasingkasing sa mga ginikanan, ug usahay klaro kaayo nga maimprinta ang kinaiya sa ginikanan sa ilang mga anak. Ang usa ka pinalanggang anak, kon ihatag kini sa Diyos, kinahanglan pa nga pagadakoon, ug alang niini kinahanglan adunay igong kapanguhaan; busa, kinahanglan nilang andamon daan ang tanan para sa anak, dili lang para sa karon kondili para usab sa umaabot.

Sa dihang hatagan ka sa Diyos og anak, lipaya ug pasalamati, kay usa ka tawo ang natawo sa kalibutan. Gipaulit sa Diyos ang Iyang unang panalangin pinaagi kanimo: dawata ang bata nga daw gikan sa kamot sa

Diyos. Apan tungod niini gayud nga rason, padali sa pagbalaan kanila pinaagi sa mga sakramento, kay pinaagi niini imo silang itugyan sa pag-alagad sa tinuod nga Diyos, nga kaninyo mismo ug ang tanan nga imoha kinahanglan nga iya. Sa usa ka bata adunay sagol nga espirituhanon ug pisikal nga mga kusog, nga andam mosubay sa bisan unsang direksyon: ipahimutang kaniya ang tatak sa Espiritu sa Dios ingon nga pundasyon ug binhi sa walay katapusang kinabuhi. Si Satanas nagpugos gikan sa tanang kilid uban sa iyang dautan: panalipdi ang bata sa usa ka banal nga babag, nga dili masudlan sa mga pwersa sa kangitngit. Sa diha nga nakonsagrasyon na siya sa mga sakramento, bantayi pag-ayo ang bata pagkahuman ingon usa ka balaang bahandi: ayaw paglagpas sa Espiritu sa grasya ug sa Bantay nga Anghel nga nagbantay sa kuna pinaagi sa inyong kawalay pagtuo, kawalay pagpugong sa kaugalingon o pagdumot.

Nagsugod na ang buluhaton sa pagpadako sa usa ka bata – ang labing importante, lisod ug mapuslanong katungdanan sa mga ginikanan, diin nagasalig ang kaayohan sa pamilya, sa Simbahan ug sa nasud. Dinhi nimo ipakita ang tinuod nga gugma. Posible nga moingon ka nga dili kamo ang ginikanan sa bata: ang bata natawo kaninyo sa paagi nga wala ninyo masayri. Apan katungdanan ninyo nga padak-on siya. Niining paningkamot, kinahanglan hatagan og pagtagad ang tanan: ang kinsa ang bata karon, ug kinsa siya nga mahimong unya. Kinahanglan ninyong atimanon ang iyang lawas, aron kini mahimong lig-on, kusgan, ug maliksi. Dili igo nga biyaan ang tanan sa kinaiyahan; kinahanglan usab kamo molihok subay sa usa ka plano ug katuyoan, nga maggamit sa kasinatian sa uban ug sa mga prinsipyo sa husto nga pedagogiya. Apan mas dakong pag-amping ang angay buhaton sa pagpadako sa espiritu. Ang tawo nga maayo pagpadako sa espiritu maluwas bisan pa walay kusgan nga lawas. Apan ang pasagdan sa iyang kaugalingon mag-antos tungod sa kusgan nga lawas. Niining bahin, kinahanglan palambuon ang hunahuna, kinaiya ug debosyon. Palamboa ang hunahuna sa imong kaugalingon kung mahimo; kung dili, padalha ang bata sa eskwelahan o manguhá og magtutudlo. Niini, ang matarong nga paghukom—nga makat-unan bisan walay pormal nga edukasyon—mas importante pa kaysa akademikong kahibalo. Bisan pa, katungdanan sa tanan ang pagtudlo sa Kredong Kristiyano, sa mga Sugo, ug sa pag-ampo, o ang pagtabang sa uban aron mailhan ang Kristohanong pagtuo. Ang pagkatawo maporma labina sa kaugalingong maayong ehemplo ug sa paglikay sa dautang ehemplo sa uban. Pugngi kini: ang inosenteng kasingkasing, ilawom sa impluwensya sa grasya, molig-on, ug ang maayong mga hilig niini mahimong kabahin sa pagkatawo niini. Busa, ang kaugalingong debosyon labi pang gikinahanglan aron mapalig-on ang debosyon sa bata… Kay kini mahitungod sa dili makita. Dinhi, ang mga buhat sa debosyon sulod sa panimalay ginabuhat hingpit pinaagi sa grasya sa Dios. Pasalmot ang bata sa pag-ampo sa buntag ug sa gabii; pasalmot siya sa simbahan kutob sa mahimo; pasalmot siya sa Banal nga Komunyon kutob sa mahimo, subay sa inyong pagtuo; pasagdi siyang kanunay maminaw sa inyong mga matinud-anong panag-istoryahanay. Dili na kinahanglan nga direkta ninyo siyang sultihan: maminaw ug maghunahuna siya sa iyang kaugalingon. Sa ilang bahin, ang mga ginikanan kinahanglan buhaton ang tanan nilang makakaya aron masiguro nga, sa dihang magdako na ang bata, klaro kaayo kaniya nga usa siya ka Kristohanon. Apan usab, ang labing importante nga butang, sa tinuod, mao ang espiritu sa pagkamapaambition nga mosulod ug motandog sa kalag sa bata. Ang pagtuo, pag-ampo ug ang kahadlok sa Dios labaw pa sa tanang materyal nga butang. Itanom kini labaw sa tanan. Ang bata nga nakakat-on na mobasa kinahanglan bantayan batok sa walay tuyo nga pagbasa. Ang kauhaw sa pagbasa walay pilì. Kinahanglan mopili ug maghatag og angay nga materyal sa pagbasa. Ang usa ka bata nga nagadebelop ipakita niya kung unsa ang iyang kaya. Busa, kinahanglan nga itukod ang pundasyon para sa iyang kaugmaon—usa ka lig-on, dili matandog, ug walay kahadlok nga agi sa iyang napiling natad—ug andamon siya para sa iyang tawag, aron siya makalihok nga may kahanas niini, ug mohaom niini sa lawas ug kalag, nga makahimo sa pagpuyo niini sama sa iyang natural nga palibot. Kung, sa pagbuhat niini, kinahanglan pa nga dugangan ang pag-atiman nga gihatag – buhata kini; kung kinahanglan nga idugang ang mga asignatura sa ilang edukasyon – idugang kini. Dili kini angay aprobahan kung biyaan lang ang tanan sa dagan sa mga panghitabo. Tinuod, ang Ginoo nagmando sa tanang butang , apan Giyauban usab Niya kita sa pagsabot sa Iyang kabubut-on pinaagi sa atong mga abilidad, mga hilig, ug kinaiya. Katungdanan nato nga maminaw niining giya ug buhaton kini. Kinahanglan natong giyaon ang bata aron masanay sa husto nga paglitok, sinina, postura, ug pamatasan sa atubangan sa uban. Mas importante kini sa sayong mga tuig, kay mao kini ang panahon nga molihok ang pagka-impresibo—ilabi na sa gawasnong mga butang—ug tungod kay ang mga batasan nga naporma niining hugna mahimong magpabilin hangtod sa katapusan sa kinabuhi. Ang pagka-angay mahimong daw gamay nga butang, apan kini makahatag og dakong kabalaka ug kalibog sa mga dili naanad niini. Kinahanglan panalipdan ang bata gikan niini. Bisan pa, kini nga butang angay itratong ikaduhang prayoridad, ingon usa ka hunahuna

pagkahuman; dili kini angay ipasiugda, ni hisgutan pa gani kung giunsa kini pagbuhaton, kondili itudlo lang kini sa yano nga paagi, sama sa pagtudlo sa bata sa paglakaw. Kung sobraan ang pagdayeg niini, mubutho ang kaangayan sa gasto sa ubang mas importante nga mga butang ug kini motabon kanila. Ug dautan kana. Labaw pa, ang gipasabot dinhi, siyempre, mao ang yano, mapainubsanon, ug matinahuron nga kaangayan, dili ang uso, pinasigarbo, o pinahapsay nga klase. Ang pagtudlo sa mga arte usa ka maanindot nga paningkamot—sama sa pagkanta, pagguhit, musika ug uban pa; pareho usab kini alang sa mga kahanas nga ginapraktis sa mga babaye ug lalaki. Naghatag kini og makapahupay nga pahulay sa espiritu ug malipayong pamatasan. Apan dili nato kalimtan ang labing importante: ang pagpalambo sa espiritu alang sa kahangturan. Kini ang angay magtino sa direksyon sa artistikong pagpadayag, o sa sulod nga substansya niini.

Apan, hinumduman nga sa edukasyon, dili kaayo ang materyal ang importante kondili ang kusog, o ang abilidad ug kahanas, sa pag-angkon niini. Ang angay makuha sa edukasyon niining bahin mao ang paghigugma sa trabaho – usa ka hilig padulong sa paningkamot ug pagdumot sa katamaran; paghigugma sa kahusay – pagka-regular, aron ang tanan mahimo sa tukmang oras ug sa husto nga lugar, dili magdali-dali o mahabilin; masinabtanong pagkamaigmat – usa ka kinaiya, nga dili magtipid sa kaugalingon o sa kusog, sa pagbuhat sa tanan nga gikinahanglan uban sa maayong konsensya. Kini ang labing bulahan nga kinaiya, nga nagpanalipod sa pareho nga kalipay sa gawas ug sulod nga pagkamatinud-anon sa tibuok kinabuhi. Apan dili nato kalimtan nga ang ingon nga mga kinaiya naglangkob lamang sa gawasnong pagkamaayo, samtang ang sulodnong pagkamaayo nagbarug sa espiritu sa Kristohanong pagka-matood.

Sa katapusan, ang usa ka maayong pagkabata kinahanglan matabangan sa pag-atubang sa kinabuhi: ang anak nga babaye kinahanglan ipangasawa sa matarong nga paagi, ug ang anak nga lalaki kinahanglan hatagan og posisyon o ipahimutang sa pamaagi sa kinabuhi nga iyang gipreparar. Niining maong butanga, ang labing importante mao nga sila mismo sa ulahi makabuhi nga komportable ug malampuson sa ilang trabaho. Sa pagpili og kapikas sa kinabuhi, mahimo nga ikonsiderar ang personal nga hilig, apan dili dapat musugot sa mga kapritso nga motumaw gikan sa pangdani sa glamor ug hitsura; imbis, buhaton ang gituohan nga matarong ug mapuslanon. Sayop nga biyaan ang mga anak sa gisugo sa ilang kasingkasing niining maong importante nga butanga. Bisan pa, bisan pa man nga nagdako na ang mga anak, dili sila angay kalimtan, kondili angay silang bantayan, giyaon, direktaon, ug tudloan. Ang katungod ug katugonan sa mga ginikanan magpadayon nga magamit kanila hangtod sa kamatayon. Karon, lain na ang pagtan-aw sa mga tawo niini. Apan dili tanan nga gipaila karon angay sa balaod.

Ang nag-unang prinsipyo sa pagpadako sa mga bata mao ang gugma. Kini naglantaw sa tanan ug nagmugna og mga paagi aron atubangon ang tanan. Apan kini nga gugma kinahanglan tinuod, matin-aw, ug ginagiyahan sa rason, imbis nga paborito ug sobra nga malumo. Ang ikaduha sobra ka maloloy-on, sobra ka mapasayloon, ug sobra ka malumo. Kinahanglan ang maampingong pagkamalumo; apan tungod kay hapit na kini sa pagka-sobra nga malumo, kinahanglan kini hugot nga bantayan. Mas maayo nga mas istrikto pa gani kaysa sa pagka-mapaluyahon, kay ang pagka-mapaluyahon, adlaw-adlaw, magbilin ug mas daghang dautang dili matangtang ug motugot sa katalagman nga motubo, samtang ang pagka-istrikto putlon kini sa hingpit, o bisan sa taas nga panahon. Mao kini ang hinungdan nganong usahay kinahanglan gayud nga magkuha og langyaw nga magtutudlo. Kung ang gugma molapas sa kamatuoran, didto kini kanunay, o halos kanunay, pinaagi sa pagpabor, mahulog sa dili pagkamatarong batok sa mga anak – paghigugma sa uban ug dili sa uban, o ang amahan naghigugma sa uban samtang ang inahan naghigugma sa uban pa. Kini nga dili pagkakapariho nagkuha sa pagrespeto sa ginikanan sa pareho nga pinalabi ug sa dili pinalabi ug, sukad pa sa sayo nga edad, nagtanom og usa ka matang sa pagdumot taliwala sa mga anak mismo, nga, sa pipila ka mga kahimtang, mahimong molungtad nga pagkabig. Unsa kaha kini nga pagpadako? Sa katapusan, dili angay kalimtan ang labing mapakumbaba ug, sa samang higayon, ang labing epektibo nga paagi sa pagdisiplina – ang pisikal nga silot. Ang kalag naporma pinaagi sa lawas. Aduna'y dautan nga dili mapalayas sa kalag gawas sa pagdaot sa lawas. Busa mapuslanon ang mga samad alang sa hamtong, ug labi na gayud sa mga bata. *'Higugmaa ang imong anak, ug samara siya,'* ingon sa maalamon nga Sirach (Sir. 30:1). Apan dili na kinahanglan isulti nga ang ingon nga lakang gamiton lamang kon hingpit nga gikinahanglan.

b) Ang mga katungdanan sa mga anak

b) Ang mga katungdanan sa mga anak

Daghang madawat ang mga anak gikan sa ilang ginikanan! Gikan kanila ang kinabuhi sa kalibutan; gikan usab kanila ang pundasyon, ang sinugdanan, ug ang paagi sa kinabuhi nga walay katapusan. Busa, ang

mga anak dili lamang sa kinaiyahan kondili usab sa konsensya angay motan-aw sa ilang ginikanan uban sa espesyal nga pagbati ug paghigugma, ilhon nga sila napailalom kanila, ug pahalagahan kini nga panag-uban sa ilang sulod. Ang pangunang pagbati, nga kasagaran dili itudlo, mao ang gugma nga giuban sa pagtahod ug pagsunod. Kini nga mga pagbati kinahanglan lang nga mahimong masinati ug, sa samang higayon, lig-on kaayo aron dili kini m ngaw sa tibuok kinabuhi sa usa ka tawo. Ang kabubut-on sa mga ginikanan mao ang kabubut-on sa Dios; ang ilang nawong mao ang nawong sa Dios. Ang bisan kinsa nga dili magpasidungog kanila, dili mosumite kanila, ug nagbulag sa iyang kasingkasing gikan kanila, giliko ang iyang kinaiyahan ug nahimulag usab gikan sa Dios. Busa, pahalag-i sa imong kasingkasing sa tanang paagi ang dungganong hulagway sa imong ginikanan; ayaw pagbutang ug landong sa ilang nawong pinaagi sa bisan unsang blasphemous nga hunahuna o pulong, ug ayaw pagsamok sa imong kaugalingong kasingkasing. Bisan pa og adunay mga rason aron buhaton kini, ayaw kini tagda. Mas maayo nga mag-antos sa tanan kaysa magbulag sa kasingkasing gikan sa imong ginikanan, kay gihatagan sila sa Dios sa Iyang kusog. Pinaagi sa pagpasidungog sa imong ginikanan sa imong kasingkasing, mag-amping ka nga dili sila masakitan sa imong mga pulong o buhat. Ang bisan kinsa nga nakapasakit kanila nga wala tuyoa milapas na kaayo; apan kinsa man ang nagbuhat niini nga tinuyo ug uban sa dautang tuyo sa iyang kasingkasing mas labi pa siyang nalayo. Delikado kaayo ang pagpasakit sa ginikanan. Kini hugot nga nalangkit sa pag-isumite sa kaugalingon kang Satanas, pinaagi sa usa ka tinago nga koneksyon. Kinsa man ang nakapakunhod sa dungog nga iyang gihuptan para sa iyang ginikanan sa iyang kasingkasing nagbulag lang sa iyang kaugalingon gikan kanila, apan kinsa man ang nakapasakit kanila mahimo niyang bulagon ang iyang kaugalingon ug ang iyang ginikanan. Apan sa diha-diha nga mahitabo kini, ang naputol mapailalom sa makita nga pagdumala sa lain nga amahan, ang amahan sa mga bakak ug sa tanang dautan. Kung dili kini mahitabo sa matag nakapasakit, nan naa ang kaluoy ug panalipod sa Dios. Bisan unsa pa man, delikado ang pagpamasakit, dili lang kini dili dungog ug dili maalamon. Maong kinahanglan kanunay nga magdali ang usa ka tawo sa pagpahiuli sa kalinaw ug gugma dinhi, nga nabungkag tungod sa usa ka insulto, bisan unsa pa ang hinungdan. Samtang naglikay sa personal nga mga insulto, kinahanglan nga likayan sa usa ka tawo ang pag-insulto sa iyang ginikanan sa atubangan sa uban—bisan pa man pinaagi sa mapintas nga mga pulong, panamastamas o pag-abuso. Kinsa man ang nakapakita na og kawalay pagrespeto, nagbarug na sa daplin sa dautan. Ang mga nagpasidungog sa ilang ginikanan mag-atiman kanila sa tanang paagi, malipay kanila sa ilang pamatasan, ug sa atubangan sa uban, pagabalaanon sila, pasidunggan, ug panalipdan sa tanang paagi batok sa kawalay-hustisya ug pagpanaway. Labaw sa tanan, ang mga anak kinahanglan pahalagahan ang panalangin sa ilang ginikanan; busa, kinahanglan maningkamot sila sa tanang paagi aron kini makuha, ug alang niini, kinahanglan usab nilang masiguro nga ang kasingkasing sa ilang ginikanan abli kanila, ug dili sirado. Ang panalangin sa ginikanan sama sa gamhanang pulong sa Dios. Sama sa pagdaghan niini, mao usab ang panalangin. Sa pikas bahin, ang panamastamas ug panumpa mokunhod ug, daw, malaya. Ang walay panalangin walay kalipay bisan unsa pa; ang tanan mosulay sa ilang mga kamot. Mawala ang ilang kaugalingong huna-huna, ug ang uban moliko gikan kanila. Sa katapusan, anaa ang matam-is ug makaluwas nga katungdanan sa pag-atiman sa mga tigulang nga ginikanan. Dinhi, ang mapasalamatong gugma ginapakaon sa sagad; pinaagi niini, ang tibuok gahum sa panalangin sa ginikanan ginadani, kauban ang tanang kalipay sa pabor sa Dios. Kung walay ginikanan ang usa ka tawo, mahimo niyang atimanon ang usa ka tigulang nga estranghero imbis kanila, kay sa kasagaran, ang nawong sa usa ka tigulang usa ka nawong nga gipailawom sa Dios.

5) Mga paryente

Ang mga ginikanan mao ang naghatag kanato sa atong mga paryente ug, pinaagi sa pagbutang kanila sa mga relasyon sumala sa ilang ranggo, nagmugna og lain-laing bag-ong responsibilidad sa pamilya. Dinhi, ang labing una ug labing dayon nga dapit gipuy-an sa mga igsoon nga lalaki ug babaye, nga gipanamkon sa samang sabakan, gipakaon sa samang gatas, ug gipadako ilawom sa samang atop, uban sa samang pag-atiman ug gugma. Ang pagbati sa pagka-parisan dili matudlo; awtomatikong kini motumaw. Mao kana ang gugma sa magsoon… Dili kini tukmang maipatin-aw unsa gayud kini. Dili kini pareho sa gugma alang sa ginikanan, mga higala o mga mananabang… Matunaw lang kini sa pagbati, dili ipadayag, nga mailhan sa usa ka pulong: pagka-magsoon. Mao kini ang batakang pundasyon sa mga katungdanan! Gikan niini moturok, sa iyang kaugalingon, ang lig-on nga kalinaw ug panaghiusa – usa ka dili mahurot nga tinubdan sa panag-uyon nga kalipay, nga nagahatag kalipay sa mga ginikanan ug sa tibuok pamilya. Ang labing dakong kasubo mao kung

magkasumpaki ang mga igsoon. Nagsugod sila'g layo sa usag usa, ang matag-usa magtan-aw sa kaugalingon, ug busa matapos ang kahusay, ang paninabangay ug ang kalampusan. Ang kusog sa panimalay mokunhod ug sa katapusan hingpit nga mabungkag. Aduna'y mga maguwang nga lalaki; ang ilang katungdanan mao ang pagpanalipod ug paggiya sa mga manghud, samtang ang katungdanan sa mga manghud mao ang pagrespeto ug pagsunod sa ilang mga maguwang. Kini natural.

Ug sa taliwala sa ubang paryente, ang paghigugma sa pamilya natural ug obligasyon; nagkadaiya lang ang porma ug detalye niini, depende sa grado sa pagkaparente. Busa, sa taliwala sa mga lolo ug lola ug mga apo, angay adunay—sa bahin sa mga lolo ug lola, mahigugmaong pag-atiman, ug sa bahin sa mga apo, respeto nga hapit na pagsimba, pagpasalamat ug tinguha nga matagbaw ang tanang kahupayan; sa taliwala sa mga tiyo ug mga pag-umangkon – tambag ug maayong ehemplo gikan sa una, ug respeto ug pagtagad gikan sa ikaduha. Ang mga ulila ug mga balo, sa ilang pakig-uban sa uban, angay tratuhon uban sa usa ka piho nga paghigugma nga mas usa ka katungod kaysa usa ka pabor, hapit na usa ka gikinahanglan; samtang ang uban, samtang nagpakita kanila og respeto, angay maghatag og kaluoy, simpatiya ug kahupayan, ug labaw sa tanan, paningkamotan nga malikayan ang bisan unsang insulto.

6) Uban pang kaswal nga mga indibidwal nga gidawat sa pamilya

Kasagaran, gikinahanglan sa mga ginikanan nga ipaambit sa uban ang lisod nga buluhaton sa pagpadako sa mga anak sa nagkalain-laing aspeto. Nagmugna kini og bag-ong relasyon sulod sa pamilya, ingon man bag-ong responsibilidad tali sa mga ginikanan, sa mga gidawat, ug sa mga anak. Responsibilidad sa mga ginikanan ang paghimo og maampingon ug husto nga pagpili, aron mapasalig nila ang ilang bililhon nga bahandi niining mga tawo uban sa kumpiyansa ug pagsalig: ang mga gidawat kinahanglan nga matinud-anon ug matinahuron ( ), bantayan ug subayon, aron sila matul-id sa ilang kaugalingong pamatasan ug sa ilang mga katungdanan; ang una mao ang basihanan sa ikaduha; kung kulang ang una, walay pulos ang ikaduha. Sa samang higayon, ang mga ginikanan kinahanglan respetohon sila, tratuhon sila nga patas ug maalima, ug itudlo kini nga respeto sa ilang mga anak. Labi na nga katungdanan sa mga ginikanan ang pagbaton og plano, usa ka balangkas para sa pagpadako sa ilang mga anak, ug aktibong ipatuman kini sa ilang kaugalingon o giyaon ang mga responsable sa pagpatuman niini sumala niini: walay lain pa nga paagi kung ang buluhaton gibahin sa daghang tawo... Ang kadaut nga mahitabo kung mapakyas kita sa pagsunod niini dili malikayan; apan ang hinungdan nga dili kini pirmi makita mao nga kini motigom sa kalag imbis nga makita sa gawas. Dugang pa, lain-laing mga indibidwal ang responsable sa lain-laing aspeto sa pagpadako.

Ang buluhaton sa pag-undang sa pagpasuso usahay gisalig sa mga tagapagpasuso. Dili na kinahanglan isulti nga ang mga inahan nga sila mismo ang nagapasuso sa ilang mga anak naglihok sa mas maayo, mas mahimayaon, ug sa tinuod, mas ginikanan nga paagi. Dinhi, ang pagkahiusa sa mga likido sa lawas—o mga hinungdanong elemento—ug ang pagkahiusa sa espiritu, kauban ang buhing gugma, maoy nagtino sa kalampusan ug pagkahimsog sa pagpadako sa usa ka bata. Walay duhaduha nga ang inahan nga mapakyas sa pagbuhat niini tungod sa uso, katamaran o pagka-indolente dili walay sala. Apan aduna'y mga ekstrem nga kahimtang nga makapatawad sa ingon nga pagpili, kon ang pagbuhat niini makadaot kaysa makapahimulos sa iyang kaugalingon ug sa iyang anak. Ang mga nagasalig sa uban sa buluhaton sa pagpasuso nasayop kon ilang giisip lamang ang pisikal o hayop nga kinaiya sa tagapadasig. Kinahanglanon kining mga hiyas, apan kini kinahanglan kauban sa buotan nga pamatasan ug maayong kasingkasing… Katingalahan kung giunsa pagbalhin sa pamatasan pinaagi sa gatas. Apan, labaw pa, kini mahimong direkta nga maipasa pinaagi sa kanunay nga pakig-uban. Kinahanglan hinumduman kini sa mga inahan nga tig-amuma; busa, sa pagbuhat sa ilang katungdanan, kinahanglan nilang ipadayon ang pagkamapaambition ug pagkabalaan ug buhaton kini uban sa pag-ampo ug gugma nga susama sa gugma sa usa ka ginikanan.

Sa diha nga mapainom na, ang bata itugyan sa yaya. Dinhi, mas dako nga pag-amping ang gikinahanglan, kay mas dako usab ang mga katalagman. Mas dugay ang trabaho sa yaya, ug ang bata nagsugod na sa pagsabot. Masulti pa gani nga dinhi, labi na gayud, usa ka lig-on nga pundasyon ang gibutang para sa umaabot nga kinaiya sa bata, nga lagmit dili na malimtan. Kini, siyempre, usa ka maayong butang kung maayo ang kinaiya; apan unsa kadako ang kadaut nga mahimo kung dautan kini! Dinhi, gawas sa pagkamabuotan, kinahanglan usab nga adunay kahanas sa pag-atiman sa gagmay nga mga bata. Unsa kadaghan sa ilang mga mood! Unsa kadaghan sa ilang mga tinguha, unsa kadaghan sa ilang mga kapritso! Kinahanglan nga obserbahan kini tanan ug mahibal-an kung giunsa sila paggiyahan paingon sa pagkamakamaayo, unsaon

paglihok sa usa ka sitwasyon o sa lain, ug unsaon pagkuha sa labing maayo sa matag kahimtang. Ang kinaiya sa yaya makita sa iyang mga mata, sa iyang pamatasan ug sa iyang pamaagi, ug kini ginapangayamahan sa bata. Ang pagpadako sa bata sa yaya mahimong mosangpot sa usa ka bata nga way direksyon, masilakon o mapahimuslanon, ug usahay adunay dautang batasan sama sa pagpangawat, pagpangatawa, panag-away ug uban pa. Busa, ang yaya kinahanglan motuman sa iyang katungdanan uban sa kahadlok ug kaguol, ug ang mga ginikanan kinahanglan pilion siya uban sa susamang pag-amping; pagkahuman mapili siya, kinahanglan nila siyang bantayan, giyaon, dasigon ug hangyoon.

Usa ka magtutudlo, o tingali labaw pa sa usa, ang itudlo sa bata samtang siya motubo ngadto sa pagkabatan-on. Dinhi, ang kalag maoy mosidlak. Ang pag-uswag niini magsugod sa pag-organisar. Dili na kinahanglan ipahinumdom sa bisan kinsa nga kini kinahanglan hatagan og tinuod nga mga elemento—mao ang espirituhanong butang, dili lang sinultian—ug mga elemento nga himsog, puno sa kamatuoran, pagkamaayo, ug pagkamatinud-anon; ug, labaw pa, mga elemento nga komprehensibo, nga gituyo aron mosulod sa matag bahin sa kalag, dili lang usa. Kinahanglan kini aron ang kalag dili maluya tungod sa kakulang, masakit tungod sa kadaut, o madaut tungod sa kakulang sa pagkahuman. Gawas pa niini nga mga elemento, kinahanglan usab nga adunay kahanas sa husto nga pagpanudlo niini. Ang kalag dili usa ka walay kinabuhi nga sudlanan, kondili usa ka buhing sudlanan. Mahimo kini mapuno, bisan pa sa pagkamaayo, apan ang dili masuhop dili kabahin niini. Gikan niini klaro kung unsang klase nga magtutudlo ang angay mahimong. Kinahanglan nga adunay siya, gawas sa sulod nga kadato, kasinatian usab. Ang ingon nga tawo mahimong tawgon nga usa ka maalamon nga magtutudlo. Sa pagsugod sa buluhaton sa pagtudlo, kinahanglan ibase niya ang iyang pamaagi sa pagtudlo sa matinud-anon, ug sama pa gani sa pagka-amahan, nga gugma alang sa mga bata. Kay bisan pa man nga bahin lang sa ginikanan ang iyang gipuli, ang espiritu kinahanglan pareho sa maong bahin sama sa tibuok. Kini nga paghigugma sama sa amahan gisuportahan, sa usa ka bahin, sa usa ka maalamon nga pagbantay, nga nagdilaab sa kadasig nga dili magpugong sa bisan unsa kondili maghatag sa tanan; ug sa pikas bahin, sa pagkamapamalandong, nga nagpugong ug naggiya niining pagbantay. Ang iyang buluhaton mao ang pag-andam sa yuta, ang pag-ila sa unang mga timailhan, ug ang pagpadayon sa usa ka hinay-hinay ug hinay-hinay nga pag-uswag. Nagamit kini sa pagpalambo sa pagkamaayo. Sa ingon niini ra kini moturok ug molambo. Alang sa dautan, kini kinahanglan putlon nga walay kalooy, apan dili usab walay pagkamalumo ug pag-amping. Dako kaayo ang bili dinhi sa kinaiya, ranggo, edad, ug batasan. Kanunay nga kauban niini ang usa ka matinahuron nga kabug-aton: dili hambog, dili usab mapahiubos sa kaugalingon, makadani apan dili maluoy. Ang labing importante nga kalidad sa usa ka magtutudlo, bisan pa, mao ang pagkamatinud-anon—tinuoray ug tinuod—ug uban niini, ang Ortodoksiya… Ang usa ka dili-Ortodoxo nga tawo adunay lain nga espiritu; siya tibuok gayud nga napuno niining espiritu, ingon man ang tanan niyang kahibalo. Malampuson siya sa pagpadayon niini, bisan pa og ang pinulongan lang ang iyang gitudlo.

Kinahanglan nga may gugma ang mga bata alang niining tanan nga kapuli sa ilang ginikanan – kung dili, walay moturok; respeto – kung dili, ang gitanum mahimong langyaw, ginatamay, sama sa bukol nga dali ra tangtangon, ug kaluoyana kon kini may kalabotan sa relihiyon; pagpasalamat – ang balaan nga bunga sa pagbati sa kaayohan nga nakuha gikan sa pagpadako; sa tanang panahon, pagsunod ug mapailubong pagdungog sa ilang kaestriktohan, ug paningkamot nga mapugngan kini.

7) Mga Ginoo ug Sulugoon

Kasagaran, kinahanglan ang tabang gikan sa gawas, samtang sa ubang panahon, gikinahanglan ang serbisyo. Usa ka estranghero gidala sa panimalay ubos sa piho nga mga kondisyon aron magdula og aktibo, nagpaningkamot nga papel sa mga buluhaton sa panimalay; usa ka bag-ong panag-uban ang naporma tali sa mga nag-alagad ug sa mga nakadawat sa serbisyo, ug gikan niini motumaw ang bag-ong mga katungdanan – alang sa mga agalon ug mga sulugoon.

Ang mga agalon, una sa tanan, kinahanglan magpadayon sa husto nga pagsabot sa ilang kaugalingon ug sa ilang mga sulugoon. Kay ang mga sulugoon pareho ra sa ilang kinaiyahan, mga anak sa parehas nga Langitnong Amahan, gihatagan sa parehas nga grasya, nag-ambit sa parehas nga paglaum ug parehas nga panulondon sa langit. Ug ang mga agalon usab adunay Ginoo nga labaw kanila, Kinsa maningil kanila sa ilang mga binuhatan ug Kinsa ra ang nagataas ug nagapaubos, ug sa kini nga buhat wala Siya'y paboritismo. Ang kahimtang sa agalon ug sulugoon panandaliang, kontingensyal ug malabay; ang walay katapusan sa inyong duha mao nga ang matag-usa naa sa Kristo Jesus, ug ingon nga resulta, usahay, sumala sa pulong sa Ginoo,

'ang katapusan mao *ang unang…'* (Mat. 19:30). Base sa kini nga pagsabot, dili angay alang sa usa ka Kristohanong agalon nga pagdumotan ang iyang mga sulugoon, ni magpasigarbo batok kanila, labi na gayud nga tratuhon sila ingon mga butang; Sa kasukwahi, kinahanglan niyang sa tanang paagi itubo sa iyang kasingkasing ang nag-unang Kristohanong disposisyon ngadto kanila, nga mao ang pagtan-aw kanila ingon mga igsoon sa Kristo, ug sumala niini, dili kanila pugngan ang pagrespeto, pagkabuotan, hustisya, o pagtagad. Ang ingon nga mga disposisyon dili supak sa mga katungod, ni ang mga katungod angay nga molabaw niini. Kay ang una panlabà, samtang ang ikaduha panloob; ang una may kalabotan sa lihok, samtang ang ikaduha nagpuyo sa kasingkasing. Walay bisan unsa sa kalibutan ang makahatag sa usa ka Kristohanon og katungod nga dili ipatuman ang Kristohanong disposisyon ngadto sa usa ka ka-Kristohanon, bisan kinsa pa siya. Busa, sa pangunang relasyon sa ulipon ug agalon—serbisyo ug sugo, o mga instruksiyon—ang tanan kinahanglan ipahimutang sa paagi nga dili maghari ang agalon sa paghatag og sugo, ug dili usab mahimong pasibo nga instrumento ang ulipon sa pagtuman niini. Ug aron niini, labing maayo nga ipaila siya sa han-ay sa mga buluhaton ug himuon siyang, daw, usa ka agalon sa iyang kaugalingong natad: pasagdi siyang molihok, daw, sa iyang kaugalingong katungod. Ang sulugoon kinahanglan nga mahibalo sa iyang pagsalig ug andam sa walay pangutana ug hilom nga pagsunod, apan ang espiritu sa pagka-igsoon kinahanglan usab nga mopugos sa agalon nga tugotan siyang molihok nga gawasnon. Mas maayo ang intelihenteng pag-alagad kaysa mekanikal nga pag-alagad. Sa diha nga madawat na siya sa panimalay, ituring ninyo siya nga sama sa usa ka miyembro sa inyong kaugalingong pamilya. Ang ulipon mag-alagad ug andam mag-alagad tungod sa katungdanan, apan kon ituring ninyo siya nga igsoon, dili ninyo angay dawaton ang iyang mga paningkamot ingon usa ka yano nga obligasyon, kondili ingon usa ka igsoong pag-alagad nga angay ninyo pasalamatan. Ug katungdanan nimo nga mabati ug ipadayag kini nga pagpasalamat pinaagi sa imong mga lihok. Ang labing maayong paagi sa pagpakita niini nga pagpasalamat mao ang pag-alagad usab kaniya, o pinaagi sa masigasig nga pag-atiman sa sulugoon. Hatagi siya og pahulay ug kalinaw sa iyang lawas; panalipdi ang iyang panglawas ug kaayohan. Ang pagdaot, pag-ubos sa kusog, o pagpasagad sa usa ka sulugoon dili makatawo. Apan kini tanan panandaliang butang, sama sa panandaliang serbisyo sa sulugoon. Aduna'y usa ka walay katapusang buluhaton para sa sulugoon, nga dili angay pugngan sa iyang panandaliang serbisyo. Kini mao ang kadasig alang sa kaluwasan sa kalag… Niining bahin, ang agalon mahimong manluluwas sa sulugoon. Pasagdi siyang masabtan ug ipatin-aw ang maong butang, tudlo ug giya siya, hatagi siya og mga paagi sa pagbuhat sa mga buhat sa pagkamatinud-anon, labi na sa mga pista, ug, sa kinatibuk-an, aktibong bantayi ang iyang pamatasan: ayaw pagdismaya sa maayo, kondili itul-id ang dautan. Mao kini ang mga buhat sa gugma! Ang kamatuoran, bisan pa man, nagmando nga dili nato sila pasanginlan og bisan unsa nga wala silay obligasyon, ug nga atong tumanon ang tanan nga atong kaugalingong obligasyon. Mas klaro nga makita kining katungdanana, ug mas sayon kini tumanon, mas grabe ang sala sa paglapas niini. Gibungkag niini ang kalag, nagpagawas og mga bulong ug reklamo, nga sa Pulong sa Dios nagbarug kauban sa mga pag-agik-agik sa mga ulila ug mga balo. Dili usab moubos ang hustisya sa pagkinahanglan og pagpailub, o mapailubon nga pagdawat sa ilang mga kahuyang ug kakulangan—kadtong masal-anan, siyempre. Ang bisan kinsa nga dili matarong niining bahin—nga nagdumot, nagasaway o dili kontento—nakasala batok sa Dios, nga nagahatag og mga gasa ug nakahibalo unsaon paghatag niini. Ang kinaiya lain nga butang; apan kon walay tinuyo nga dautang binuhatan, kinahanglan magpabilin nga hilom uban sa pagkamapailubon, nga hinumduman ang Dios, nga makakita sa tanan ug mosulay sa tanan. Sa katapusan, ang pamatasan kinahanglan nga walay garbo, kahakog sa gahum, ug kalupigan, kondili mahumok, malumo, ug mahigalaon, sama sa angay buhaton sa kinatibuk-an. Bisan ang pagdumili kinahanglan palamboon pinaagi sa tono sa pagpangumbinsi ug pagkamaayo, ipadayag sa ngalan sa kamatuoran imbis sa kaugalingong kabubut-on; sa kinatibuk-an, buhaton ang tanang paningkamot aron masiguro nga ang relasyon sa sulugoon sa iyang agalon duol kaayo sa relasyon nga naa kaniya sa iyang kaugalingong pamilya ug paryente; dili siya angay mobati og pagkabulag, kay kini masakit, labi na sa usa ka Kristohanong panimalay.

Ang agalon ug ang sulugoon, una sa tanan, kinahanglan masabtan ug hugot nga pugson ang husto nga pagsabot sa ilang kaugalingon ug sa ilang kahimtang sa kinabuhi. Ang Ginoo naghatag sa usa ka tawo og usa ka kahimtang ug sa lain og lain. Nagmando usab Siya sa matag magtutuo nga magpabiling matinud-anon sa ilang tawag. Busa, uban sa maayong grasya, pagpaubos, ug gugma, nga walay dautang buot o kakulang sa pagkasatisfied, ang sulugoon kinahanglan dawaton ug batukan ang iyang kahimtang; busa, kinahanglan siyang masinabtanon sa pagpraktis sa mga hiyas nga angay kaniya isip usa ka sulugoon. Ang una mao ang pagrespeto sa imong mga agalon. Bisan pa sa ilang pagkamapailubon ug gugma, ipabilin nimo ang imong kaugalingon

sa husto nimong lugar; ug samtang mas mosuod sila, mas kinahanglan ka nga molayo uban sa matinahuron nga gilay-on. Kay ang gipagpanghatag sa grasya kanunay nga mawala, ug ang pagka- , mawala sa diha-diha nga mahimong kampante ka, kay kini nga pagkamakampante ang kasagaran hinungdan nga ang mga agalon dili magpakita og espesyal nga pabor. Ikaduha – hingpit nga pagsunod ug pag-uyon. Ayaw gamita ang imong kaugalingong gahum sa imong kaugalingon; pasagdi ang imong kamot, ang imong tiil, ug ang imong mata nga moadto bisan asa sila gisugo nga mobalhin. Pasagdi nga ang imong mga agalon mismo ang magtudlo kanimo sa mga katungdanan sa pag-alagad; ayaw pagka-astig, kondili sabta ug paglihok nga matinud-anon. Sunod – pagkamatinud-anon. Tuman-a ang pagsalig nga gibutang kanimo ug palamboa pa kini; siguroha nga masaligan ka sa tanang butang. Sa katapusan – pagkamatinud-anon sa kasingkasing. Ayaw pagtrabaho alang lang sa pasundayag, kondili subay sa imong konsensya, sama sa atubangan sa Dios. Busa, pinaagi sa pagtuman sa kabubut-on sa imong mga agalon, pag-alagad ka sa Dios. Mao kini ang mga hiyas sa usa ka sulugoon isip sulugoon. Apan tungod kay gidala siya sa sulod sa panimalay, kinahanglan usab niya, sa iyang kaugalingong paagi, nga praktison ang mga hiyas sa usa ka miyembro sa panimalay: ang pag-atiman sa kaayohan sa panimalay, ang pag-uyon ug pagpanalipod sa dungog niini, ug ang dili pagpadayag sa mga nahitabo sa sulod niini. Sa katapusan, sa pagkahibalo nga kon hatagan siya og pabor, kini gihatag tungod sa gugma ug mahimo usab nga dili ihatag, kinahanglan niya kini dawaton uban sa mapasalamaton ug matinud-anong gugma. Apan kon adunay mga kasakit nga motumaw tungod sa temperamento sa iyang mga agalon, kinahanglan niya kini pasensyahon kutob sa mahimo, ug labi na gayud ang mga kakulian nga motumaw gikan sa ilang mga kapakyasan. Apil sa kapalaran sa mga mas labaw kanimo.

Apan, sa kinatibuk-an, ang kahimtang sa mga agalon ug sulugoon dili angay hinungdan nga malimtan nato ang Kristohanong bentaha: nga kita tanan gawasnon lamang sa Kristo; nga walay kagawasan kung walay tinuod nga Kristohanong kinabuhi nga puno sa grasya; nga ang ginapahulog sa iyang kaugalingong pagbati ulipon na gayud, ug ang naglakaw nga walay sala sa mga sugo sa Ginoo gawasnon.

14. Mga Katungdanan sa Simbahan

Gisalig sa Ginoo sa mga apostoles ang pag-organisar sa Iyang gingharian—mao ang Simbahan—aron sila makatudlo, makabunyag ug makapanudlo sa pagsunod; gisalig kini sa mga apostoles sa mga obispo; ug gipaambit sa mga obispo ang ilang apostolikong buhat uban sa mga pari. Ang ilang komon nga buluhaton mao ang pagtukod sa balay sa Dios pinaagi sa pagtudlo, mga sakramento, mga liturhikal nga serbisyo ug paggiya; o, sa laing pagkasulti, ang pag-amuma sa Simbahan. Busa, kanunay adunay mga magbalantay sa Simbahan; kay kung walay mga magbalantay, wala usab Simbahan, tungod kay pinaagi kanila ang Gingharian sa Dios gipasa gikan sa usa ka henerasyon ngadto sa lain. Ang mga gitawag nila, nga mitubag sa tawag, mao ang kawan, nga ginapakaon sa mga pastulan sa Pulong sa Dios, sa Balaang Sakramento ug sa balaang ritwal. Busa, ang Simbahan naglangkob sa kawan ug sa mga magbalantay. Ang matag Kristohanon kinahanglan adunay suod nga relasyon sa ilang magbalantay, ug sa laing bahin, ang magbalantay sa matag miyembro sa panon. Busa, adunay silay panag-uyon nga mga katungdanan.

1) Ang mga katungdanan sa mga pastor

Ang buhat sa usa ka pastor usa ka apostolikong buhat, ug ang espiritu sa usa ka pastor kinahanglan apostoliko. Kini usa ka kadasig alang sa kaluwasan sa mga kalag, usa ka buhing kadasig: dili lang mabati ingon usa ka katungdanan, kondili usa ka kadasig nga nagpalihok ug nagdani; aktibo: dili lang mabati sa sulod, kondili gigamit ang mga paagi nga anaa, dili lang sa pulong kondili usab sa buhat; maampingon: nagalihok nga may kahibalo, dili sa kangitngit, padulong sa usa ka tumong, o klarong nakakita sa relasyon tali sa mga paagi ug katuyoan; mapailubon, o nagpaabot nga mapailubon, sama sa mag-uuma sa pag-ani, ug dili mapulan sa mga paningkamot sa pagpaabot, o sa pag-antos sa kalisdanan ug kasakit; apan labaw sa tanan – deboto sa Diyos, nga naghalad sa tanan niyang paningkamot dili alang sa iyang kaugalingon, kondili alang sa himaya sa Diyos ug sa kaluwasan sa mga kalag. Gipangulohan sa ingon nga espiritu, kinahanglan ipakita niya ang iyang kaugalingon nga gidayandayan sa tanang hiyas, ingon usa ka representante sa espirituhanong Gingharian ni Kristo ug ingon usa ka modelo alang sa iyang panon, labi na gayud kadtong mga hiyas nga kanunay nga kauban sa tinuod nga kadasig ug gipraktis hapit walay hunong sa iyang mga paningkamot. Kini mao ang:

amahanong pag-atiman—matagad ug malumo—dignidad, pagkabalaan, pagkamapugngan, pagka-maampingon, pagkabuotan, kaisog, kalooy, pagpailub ug pagkawalay kaugalingon. Sa iyang mismong pastoral nga ministeryo, kinahanglan siya magpakaaron-ingnon isip giya sa tanang bahandi sa Simbahan alang sa iyang panon, ug ipakita kung unsa ang Simbahan, kay ang Gingharian gisalig sa mga pastor. Busa, ang ilang buluhaton mao ang pagtudlo – pagpugos sa takna ug dili sa takna – ug dili lang pagtudlo, kondili usab paggiya kanila sa kinabuhi sumala sa pagtudlo; ug alang niini, magbantay pag-ayo, obserbahan ang tanang lihok sa matag usa sa panon ug molihok sumala niini: pagbalaan kanila pinaagi sa mga sakramento ug pag-awhag kanila sa pag-alagad sa Dios sa espiritu ug kamatuoran pinaagi sa mga balaang ritwal, ug pagpanalipod kanila pinaagi sa pag-ampo—ang iyang kaugalingong pag-ampo ug ang pag-ampo sa Simbahan—batok sa tanang panamastamas. Labaw pa, aron malampuson ug mabungaon nga matuman kining tanan nga mga buluhaton, kinahanglan niyang mailhan ug mas masabtan pa gayud ang mga misteryo sa pagtuo ug sa Kristohanong kinabuhi, ug makat-on sa pagpakaila niini sa mga kalag—sa tibuok niyang kinabuhi ug uban sa walay hunong nga pagkamaigmat; kinahanglan niyang mailhan ang nagkalain-laing kinaiya sa kawan sa kinatibuk-an ug sa matag usa ka miyembro, ug makat-on sa pag-angay sa iyang mga lihok kanila alang sa ilang ug pagtukod; labaw sa tanan, aron madaug ang paghigugma sa kawan sa tanang paagi, aron sila motan-aw kaniya uban sa pagtahod ug gugma. Kini nga tinuoray nga panag-uban mao ang kondisyon alang sa tanang kalampusan bisan asa, ug labi na gayud sa espirituhanong mga butang.

2) Ang mga katungdanan sa kawan

Sumala niining espiritu ug ingon nga pag-atiman sa panimalay, ang panon dili magpabilin nga pasibo sa buhat sa kaluwasan, kondili, pinaagi sa pagsumite sa ilang kaugalingon sa giya sa ilang mga pastor sama sa malleable nga materyal, kinahanglan maningkamot sila sa tibuok kasingkasing alang niini nga hinungdan, motabang kanila niini, ug pagaanon ang ilang mga buhat. Busa, kinahanglan dawaton nila ang ilang mga pastor, nga masigasig alang sa ilang kaluwasan, ingon mga sugo sa Dios, ingon ang Dios Mismo nga nagaduol pinaagi kanila; kinahanglan pilion nila ang mga pastor nga nagpakita sa pastoral ug kinatibuk-ang Kristohanong mga hiyas ingon mga modelo alang sa ilang kaugalingong kinabuhi ug paningkamotan nga sundon sila. Kung ang pag-apod-apod sa mga bahandi sa Simbahan naa sa mga pastor, padul-onga nila kanila diretso ang tanang ilang espirituhanong panginahanglan, ug dili sa lain nga dapit; ug sa tinuod, padalaga sa matag-usa ngadto sa iyang kaugalingong pastor ug, samtang nagbuhat niini, maminaw sa dihang nagtudlo siya, mosumpo sa dihang naggiya siya, ug mangita usab og pagkabalaan pinaagi sa mga sakramento ug proteksyon pinaagi sa mga pag-ampo sa Simbahan. Kinahanglan mailhan sa pastor ang mga anaa sa iyang pag-atiman: pasagdi sila nga magbukas kaniya sa tinud-anay, nga walay kahadlok o pagduhaduha; kinahanglan siya respetohon: likayi nila ang pagwagtang sa ilang pagrespeto kaniya, pinaagi sa pagpasagad ug pagpasaylo sa tanang kakulian ug kapakyasan sa hunahuna, ug paningkamoti sa tanang paagi, sa pulong ug buhat, nga panalipdan ang iyang dungog batok sa panamastamas, pag-abuso, ug paghukom. Tungod kay hapit tanan niyang oras gigahin sa pagpangita og paagi aron impluwensyahan sila sa espirituhanong paagi, sila, sa ilang bahin, kinahanglan moserbisyo kaniya sa materyal nga paagi, pinaagi sa pag-atiman sa iyang panginabuhi ug pagkaon.

3) Ang mga katungdanan sa mga klero

Naglibot sa pastor kanunay ang mga ikaduhang, katabang nga mga persona nga naglangkob sa klero. Sila nag-okupar, ingon pa, og tunga-tunga nga posisyon tali sa pastor ug sa kawan; busa, kinahanglan sila nga adunay relasyon sa kawan ug katugbang nga mga katungdanan. Katungdanan nila nga mosumpo sa pastor ug motuman kaniya sa tanang butang; dili lang sila angay mosupak o makababag sa iyang mga sugo ug kalihokan, kundili kinahanglan usab nilang tabangan siya sa tanang paagi pinaagi sa matinud-anong pagtuman sa ilang mga gitudlo, ug usahay pinaagi sa paghatag og pahimangno o bisan gamay nga tambag; sa pagbuhat sa mga katungdanan nga gisalig kanila uban sa pag-amping ug pagrespeto, ug sa panahon sa ilang ministeryo ipakita sa tanan nga sila nagbuhat sa buhat sa Dios, nga labaw sa tanan ug prayoridad kaysa sa ubang mga butang; sa pagpuyo sa kalinaw ug panaghiusa sa ilang kaugalingon, naghiusa sa usa ka katuyoan, ug alang niini, sa pagdali, uban sa tanang sakripisyo, sa pag-uli sa ilang panaghiusa ug sa pag-uli sa panag-uyon kon adunay mga panagbangi; magpahimutang og ehemplo sa maayong kinaiya ug pagkamapaambition sa tanang butang,

magpakita nga sila duol sa katawhan ug andam motubag sa tanang panginahanglan niini uban sa kalooy, mahigalaon sa tanan ug madani ang tanan ngadto kanila, aron makahatag og positibong impluwensya sa tanan.

4) Ang mga Katungdanan sa mga Monastiko

Ang mga monastiko naglangkob sa usa ka talagsaong orden sulod sa Simbahan. Sa unang mga panahon, wala sila magbulag sa katawhan, bisan pa man nga nagpuyo sila og lain nga kinabuhi taliwala kanila. Apan sa ulahi, mibulag sila ug nagtukod sa ilang kaugalingong balaan nga panaghiusa nga gibase sa pagkamatinud-anon, usa ka panaghiusa nga gipangulohan sa labing hingpit, nga naningkamot alang sa kaluwasan sa pagka-igsuonan. Ang ilang pangunang katuyoan mao ang pagrepresentar, sa gamay nga sukod, sa nawong sa Simbahan ni Kristo sa labing hingpit nga kahimtang. Ang pagkahingpit sa Kristohanong kinabuhi mao ang pangunang buluhaton sa matag monastiko. Apan tungod kay sila tanan misulod sa usa ka espesyal nga relasyon sa usag usa ug sa ilang espirituhanong amahan, busa aduna silay lain-laing katungdanan. Sumala niini:

a) Ang pangunang buluhaton sa mga monghe mao *ang* walay hunong nga *pag-ampo* alang sa Simbahan, sa yutang natawhan, sa mga buhi ug sa mga minatay. Sila usa ka halad ngadto sa Dios nga gihalad sa katilingban, nga pinaagi sa pagsalig kanila sa Dios, nagmugna og panagang alang sa katilingban pinaagi kanila. Tungod niini, *ang banal nga pag-alagad* sa mga monasteryo kinahanglan labaw sa tanan molambo sa usa ka mahimayaon, hapsay, labing hingpit ug malungtaron nga paagi. Dinhi gipadayag ang Simbahan sa tibuok himaya sa iyang mga bisti.

b) Tungod kay ang pagkahingpit sa Kristohanong kinabuhi mao ang ilang pangunang tumong, sila mopanaagman. Kinahanglan nilang *tumanon kining mga panaagman* sa mas estrikto pa nga paagi, samtang naningkamot sila sa pagpalipay sa Dios, nga ang pagpanuman usab kabahin sa Iyang buhat. Tungod sa kinaiya mismo niining mga panata, ang matag-usa kinahanglan mobati sa iyang sulod nga *wala siyay kaugalingong gipanag-iya*; kinahanglan ituring niya ang iyang kaugalingon nga pobre, dili magkuha og bisan unsa, ug ihatag ang tanan niyang gipanag-iya alang sa komon nga kaayohan; Kinahanglan *magdali sa pag-angkon sa kawalay-pagbati*, nga nagtinguha sa usa ka kinabuhi nga sama sa anghel; alang niini, kinahanglan silotan ang lawas pinaagi sa pagpuasa, pagpangbantay, ug pagpaningkamot, ug maglihok sa paagi nga dili lang ang lawas ang dili makasinati og bisan unsang pagbati sa tinguha, kondili ang kalag usab luwas gikan sa mga hunahuna nga puno sa tinguha ug kawang; dili siya angay adunay kaugalingong kabubut-on, kondili kinahanglan niyang isumite ang kalag ug lawas hingpit sa mando sa abad ug, bisan pa sa bisan unsang daw dili pagkasinabtanay, buhaton lamang ang gisugo kaniya; labaw sa tanan, samtang naglihok sa lawas, kinahanglan usab siyang naglihok sa espiritu, kay ang katuyoan sa lawas naa sa espiritu.

c) Pinaagi sa pagtukod, ilawom sa giya sa usa ka tawo, og usa ka panag-igsoon nga panaghiusa ug, daw usa ka lawas, sila naglangkob, daw usa ka partikular nga Simbahan; ug busa gibata nila sa ilang kaugalingon ang mga katungdanan sa Simbahan nga gipakita sa ibabaw. Dinhi, ang abad mao ang magbalantay; ang mga igsoon mao ang panon. Ang katungdanan sa abad mao ang walay hunong nga pag-atiman alang sa kaluwasan ug sa labing hingpit nga kinabuhi sa mga igsoon; sa pagpreserbar nga buo ang dugay nang gisunod nga han-ay, ang kinatibuk-ang lagda sa monastiko ug ang partikular nga mga lagda sa ilang kaugalingong monasteryo, ingon man usab ang mga kostumbre nga gipasa gikan sa mga Amahan; katungdanan usab niya ang pagsiguro sa kaayohan ug kahimayaan sa simbahan ug sa tibuok monasteryo, ug sa pag-atiman sa monastikong pagkaon sa mga igsoon. Katungdanan sa mga igsoon nga mosumpo sa tanang butang sa ilang abá ug amahan; nga buhaton ang ilang mga katungdanan ug pagsunod nga tukma ug masinabtanon, kay pinaagi niini natukod ug napadayon ang tibuok; ug sa taliwala nila magpabilin kanunay sa fraternal nga pagkahiusa, kalinaw, gugma, mapainubsanon nga pagtahod sa usag usa, espirituhanong panaghigayon, usag usa nga pagtabang, pahimangno ug pagdasig; dili magdala sa uban sa sayop nga dalan ni dili pasagdan nga madala sa sayop nga dalan, dili magpasakit ni dili masuko.

Tungod kay ang mga monghe, bisan pa nga mibulag sa kalibutan sa lawas, wala kini biyai sa espiritu, nga walay hunong nga naghalad og mga pag-ampo alang sa kaayohan sa katilingban, dili sila angay kalimtan sa kalibutan; dili lang kini angay makababag sa pagtukod sa mga monasteryo, kondili kinahanglan pa gani nga tinguhaon kini sa tanang paagi ug motabang, una pinaagi sa paghatag sa gikinahanglan nga mga tawo ug lugar, ug unya pinaagi sa paghatag sa labing gikinahanglan nga mga butang; ug kinahanglan kanunay nga pasidunggan ug tahuron ang mga monasteryo, magpasalamat sa Diyos alang kanila, ug mag-ampo alang sa

kaluwasan sa mga nagpanarbaho didto, sa gawas ug sulod, kay dako ang ilang panarbaho, ug kusgan ug paspas ang mga tukso nga ilang giatubang.

15. Mga Katungdanan Sibil ug Panlipun-an

Ang Ginoo nagtukod og mga estado sa yuta ug naghatag kanila og pangulo nga mao ang hari, aron, ilawom sa pagdumala sa usa, pinaagi sa magkahiusang lihok sa tanan, mapauswag nila ang ilang panlawas nga kaayohan aron mas malampuson nga makab-ot ang walay katapusang kaluwasan. Ang usa ka Kristohanon, sa diha nga nahimong miyembro sa Simbahan, dili mahunong nga miyembro sa katilingban, ug dili usab kini angay. Kinahanglan lang niya, nga midawat sa Kristiyanismo, nga pagasantuhon ang iyang pag-alagad sa katilingban pinaagi niini. Busa, ang mga Kristohanon adunay usab mga katungdanan sibil, nga tanan, sama sa bisan unsang estado, ilalom lamang sa Kristiyanismo ug napuno sa espiritu niini. Pinaagi niini:

(a) Katungdanan sa soberano, nga gitudlo sa Dios ug nagrepresentar sa nawong sa Pag-amuma sa Dios sa katawhan, nga ilhon kini nga dakong kahulugan sa iyang katungdanan ug tumanon kini uban sa pagdayeg, pagmatngon sa iyang sulod nga kaugalingon, ug sa kanunay nga debosyon, aron makadawat gikan sa Dios, pinaagi sa iyang kasingkasing, sa Iyang mga sugo sa Pag-amuma; higugmaon ang katawhan sama sa iyang kaugalingong lawas o sama sa paghigugma sa amahan sa iyang pamilya; alang niini, pag-atiman kanila nga may kalooy sa tanang aspeto, sa tanang ilang panginahanglan ug gikan sa tanang anggulo; pagpanalipod sa ilang dignidad ug panlabang seguridad, ug pagsiguro sa internal nga kahusay; paghimo og mga paagi aron masiguro ang kalipay, pagkakapatas sa katungod ug kahusay; pagpalapad sa edukasyon sa tanang klase sa katawhan – ug tinuod nga edukasyon; pag-uyon sa moral nga pagkabulos ug pagwagtang sa dautang pamatasan; aron mapreserbar ang nasudnong espiritu, kinaiya, mga batasan ug balaod; labaw sa tanan, itanom ang tinuod nga pagtuo ug pag-atiman sa ka-uswagan ug pag-uswag sa Simbahan tungod sa pagbati sa pagrespeto o gugma alang sa Dios, nga nagpasidungog niini, tungod sa gugma alang sa katawhan, ug subay sa mismong mga kondisyon sa ka-uswagan, nga mao ang panalangin sa Dios, pagkabubut-on nga putli, ug pagkamatinud-anon sa trono ug sa panumpa; ug alang niini, paghatag sa labing dakong pagtagad sa espirituhanong pagbati ug dili lamang pugngan nga kini maluya sa bisan unsang institusyon, kondili, sa sukwahi, pagbalaan ang tanang institusyon niining espirituhanong pagbati, aron sa ingon niini ang kinabuhi sa katilingban makahugpong sa espirituhanong kinabuhi ug ang duha mag-uban sa kamot, sama ni Moises ug Aaron. Sa kinatibuk-an, ang tanan kinahanglan ipahimutang aron ang pagtuo ug ang Simbahan motindog sa ibabaw sa tanan, ug ang Krus ni Kristo maglangkob sa tanan.

b) Katilingban – ang lawas ilawom sa ulo – ang soberano. Ang matag miyembro niini kinahanglan adunay relasyon sa tawo sa soberano – ang ulo – ug sa katilingban sa kinatibuk-an – ang lawas.

aa) Mga katungdanan ngadto sa persona sa soberano, ang Emperador: dawata siya uban sa pagdayeg isip gitudlo sa Dios, isip usa ka gipahinungod ug gipahiran sa lana; ipakita kaniya ang hilom nga pagsumpo sa tanang butang isip usa nga nagpahayag sa kabubut-on sa Dios; magpabilin nga suod kaniya uban sa mapasalamatong gugma ug kanunay nga andam isakripisyo bisan pa ang kaugalingong kinabuhi alang sa iyang kaluwasan, kalinaw ug kalipay; pagpasidungog kaniya sa kasingkasing ug sa atubangan sa uban pinaagi sa mga pulong, paglikay sa dili angay, labi na gayud ang mapangahas, nga paghukom mahitungod kaniya ug sa iyang mga binuhatan; paghalad og mainitong pag-ampo alang kaniya sa adlaw ug sa gabii, kay siya usab walay pahulay sa adlaw o sa gabii samtang nag-atiman kanato; pagpasidungog, pagdawat ug pagtuman sa iyang mga sugo ug regulasyon nga walay pagduha-duha ug uban sa pagkamapailubon.

(bb) Ang katungdanan sa usa ka tawo ngadto sa lawas sa estado, nga gipailalom sa matag indibidwal hangtod sa katapusan sa kinabuhi, nga ang kalamboan ug kalisdanan gibati sa tanang miyembro niini, ug diin ang matag tawo misulod sa usa ka relasyon pinaagi sa pagkahimugso, naglangkob sa paghigugma niini sa angay nga paagi, pag-amuma niini, ug pagkamatinud-anon niini tungod sa pagbati sa pagpasalamat ug pagkamatinahuron; dili lang ang paglikay sa pagplano o pagbuhat og bisan unsa aron makadaot o makahiya niini, kondili, sa kasukwahi, ang pag-ambag sa kalamboan niini sa tanang paagi nga mahimo, ang pag-atiman niini, ang paghinumdom niini, ug ang paglipay sa maayong kapalaran niini ug ang pagmasubo sa kasamok niini; ang pagpugong sa dautan pinaagi sa tanang paagi ug ang pagpadayag sa tanan nga madiskubre, nga nagpasidaan sa tanan mahitungod sa gituohan ug nabantayan nga mga katalagman; sa pag-ila ug pag-uyon sa mga balaod niini, nga malipayong mosunod niini ug masigasig nga motuman sa tanang katungdanan, nga dili

molapas sa naglungtad nga mga sugo; sa pagpreserbar sa kinaiya sa kaugalingong katawhan, sa pagpasidungog kanila, sa pag-alsa sa kaugalingon ngadto sa ilang lebel, sa pagpanalipod kanila, ug sa pagbarug sa tanang maayong nasudnong batasan nga walay pagduha-duha, samtang naningkamot sa pagwagtang niadtong dautan, ug labi na gayud niadtong dili Kristiyano; sa pagdumot ug pagpanamastamas sa tanan nga langyaw, apan dawaton kini kon adunay labaw ka dako nga panginahanglan ug hingpit nga pag-uyon sa kaugalingong espiritu; dili magpakita og dili matarong nga pabor sa kaugalingon, apan dili usab magmalamig niini, ug biyaan kini kon mapamatud-an nga kini langyaw sa atong espiritu ug usa ka depekto nga nisulod, sama sa usa ka bukol.

(bb) Ang katilingban usa ka lawas. Ang buhat sa kinabuhi sulod sa lawas gibahin sa daghang mga miyembro ug gipadayon sa ilang magkasinabot, matinud-anon, ug walay hunong nga interaksyon. Ingon usab, ang buhat sa sosyal nga kinabuhi gibahin sa daghan, ug pinaagi lamang sa magkasinabot ug matinud-anon nga lihok sa mga bahin niini makab-ot ang kaayohan sa tanan. Busa motumaw ang tagsa-tagsa ka sosyal nga katungdanan.

Ang mga opisyal ug institusyon sa gobyerno nag-okupar sa labing unahan nga posisyon ilawom sa soberano. Sila ang mga kamot, tiil, ug mata sa soberano. Pinaagi kanila, siya anaa bisan asa, makakita sa tanan, ug makahimo sa tanan. Pinaagi kanila, napalibotan ang tibuok estado, sama sa usa ka lambong, sa tibuok teritoryo – gikan sa kapital paingon sa pinakalayo nga baryo – ug sa tanang aspeto niini: militar, edukasyonal, ekonomikanhon, hudisyal ug pangdumala. Kini mao ang mga agianan sa kaluoy ug hustisya sa Tsar, ug sa samang higayon mao usab ang mga dalan diin mosaka ngadto sa Tsar ang mga panginahanglan ug hangyo sa katawhan. Naghatag kini og kahulugan sa paglungtad sulod sa katilingban sa mga awtoridad, sa ilang nagkalain-laing porma, ug sa mga anaa sa ilang mando. Busa:

1) Ang pangunang katungdanan sa mga naa sa awtoridad mao ang pagka matinud-anong instrumento sa Tsar, usa ka tunga-tunggo tali kaniya ug sa katawhan; pagsabot sa kahulugan ug mga gikinahanglan sa ilang opisina ug hugot nga pagtuman sa mga regulasyon nga gitakda alang niini; ngadto sa mga naa sa ilang gahum, sa ilang bahin, ipakita ang hingpit nga pagkamatinud-anon, nga nagtindog sa atubangan nila ingon nga nawong sa balaod; ug usab sa pagpakita kanila sa tanang gugma ug pabor, aron dili sila mapugngan sa pag-angkon sa grasya sa Tsar ug sa mga balaod; ug sa tanan niini, molihok nga matinud-anon, ingon sa atubangan sa Dios, subay sa panumpa ug sa gisaad nga gipanghatag.

2) Katungdanan sa mga subordinado ang pagsunod sa ilang mga superyor ug pagtuman sa matag sugo uban sa maayong pagtuo, nga walay pagreklamo, katamaran o paglangan; pagrespeto, pagpasidungog ug paghigugma kanila uban sa pagpasalamat; pag-ampo alang kanila ug pagpanalipod sa ilang dungog batok sa panamastamas, ug labi na gayud nga dili sila mismo panamastamaran.

(gg) Ang nagkalain-laing panginahanglan sa estado gisalig sa lain-laing indibidwal, o gihimo sa lain-laing indibidwal, nga kining tanan magkahiusa naglangkob sa sektor sa pampublikong serbisyo, nga hinungdanon sa katilingban. Busa adunay nagkalain-laing serbisyo publiko ug nagkalain-laing opisina, nga nagtubag niini nga mga panginahanglan: alang sa eksternal nga seguridad – mga sundalo; alang sa kahusay sa publiko – ang kapulisan; alang sa intelektwal nga edukasyon – mga magtutudlo; sa panahon sa sakit – mga doktor; alang sa kahupayan sa panimalay – mga artesano ug artista; alang sa pagkaon – mga mag-uuma, mga negosyante ug uban pa. Kining tanan mao ang mga kapanguhaan sa estado, pinaagi niini ang soberano, pinaagi sa gobyerno, nagtukod sa iyang estado. Busa, aduna'y dakong panginahanglan nga ang matag-usa kanila molihok sumala sa angay, ug nga ang usa ka Kristohanon molihok sa Kristohanong paagi. Busa:

1) Tungod kay dili man ta natawo sa usa ka bokasyon kondili atong gipili kini, sabta ang usa nga gusto nimong sudlan; susiha ang imong kaugalingon, ug kon imong makita nga ikaw kaya ug angay, sudli kini uban sa panalangin ug pag-ampo sa Diyos. Alang sa uban, ang bokasyon gitakda sa pagkahimugso, apan adunay gihapon panahon nga mosulod sila niini; busa, kinahanglan usab nila nga buhaton ang sama. Mas maayo sa niini nga butang nga maminaw sa sulod nga tingog ug personal nga kinaiya, ug dawata ang giya sa Dios pinaagi sa mga gasa sa kusog ug kinaiya.

2) Ihatag nimo ang tibuok nimong kasingkasing sa ministeryo nga imong gidawat; higugmaa kini hangtod sa kamatayon, ug ayaw gayud pagbalhin gikan sa usa ngadto sa lain kung walay bug-at nga rason—kini mao, pinaagi lamang sa desisyon sa imong mga nakahataas o sa diha nga imong masayran nga nasayop ka sa imong unang pagpili sa ministeryo.

3) Ang matag katungdanan mahimong mapaayo. Paningkamoti kini ug hayag nga ipresentar ang imong mga sugyot alang sa kolektibong pagtagad sa uban. Mahitungod sa imong espesipikong mga katungdanan,

ang imong kahibalo ug kahanas niini kinahanglan kanunay nga dad-on sa labing hataas nga lebel sa kahingpitan.

4) Dili tanan nakahibalo sa tanan, ni dili nila kini mahimo. Busa, pagkat-on sa tibuok nimong kinabuhi: pakig-istorya ug pakigkonsulta sa labing maayo ug labing eksperyensyado sa imong natad, dawata ang ilang tambag uban sa kalipay ug pagpasalamat.

5) Sa paghunahuna niini tanan, hinumdumi nga ang tanan nga panandaliang butang alang sa walay katapusan, ang tanan nga pisikal alang sa espirituhanon, ug ang katilingban alang sa pagtuo. Busa, paningkamoti sa tanang paagi nga itanom ang espiritu sa pagtuo sa natad nga nahatag kanimo, aron mahiusa ka niini ug mapuno niini.

dd) Ang nagkalain-laing estada sa katilingban o estado naghatag niini og mga opisyal; kini usa ka komon nga dapit sa pag-andam sa mga panginahanglan niini, diin kini mangolekta sa mga tawo nga hamtong na, nga kini mismo ang nagpadako, ug i-assign sila sa nagkalain-laing opisina sumala sa ilang kinaiya ug abilidad. Ang atong mga sosyal nga klase mao ang: ang mga maharlika, ang mga klero, ang mga tawo sa lungsod – nga naglangkob sa mga negosyante ug sa gagmay nga burgesya – ug ang kasagarang katawhan. Kini mao ang mga hinungdanong likido sa katilingban, nga katumbas sa mga likido sa lawas nga nagmugna sa mga temperamento nga phlegmatic, sanguine, melancholic, ug choleric. Ang matag estada adunay kaugalingong espiritu, kaugalingong ranggo, kaugalingong katungod ug, sa usa ka paagi, kaugalingong eksklusibong katuyoan. Tungod kay napailalom ka niini pinaagi sa imong pagkatawo ug dugo, dili nimo kini kalimtan sa tibuok nimong kinabuhi. Busa:

1) Higugmaa ang imong sosyal nga klase, pinaagi niini gipahimuot sa Dios nga madala ka sa kalibutan ug ibutang ang unang mga basihanan sa imong kinaiya.

2) Pagtipigan ang kinaiya niini nga dili kini baluktoton sa langyaw nga mga elemento, kay gikan sa kalainlain—nga harmoniyosong nagkahiusa—nga naporma ang usa ka matahum nga kabilugan.

3) Batasa ang mga bentaha ug disbentaha niini, kay makita kini bisan asa.

4) Pahimungtan kini sa imong matinahuron nga kinabuhi ug kaayo, aron mapataas ang bili ug dungog niini.

5) Ayaw pag-inggit, kay sa uban usab adunay labaw ug kulang, adunay malipayon ug dili malipayon...

6) Hinumdumi ug pasidunggi kini, bisan pa man kon ang imong mga katungdanan magkinahanglan nga molabaw ka niini o usbon kini.